

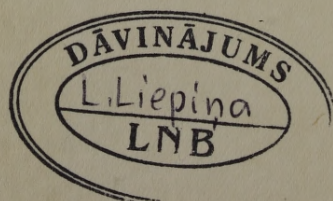
A
L12430

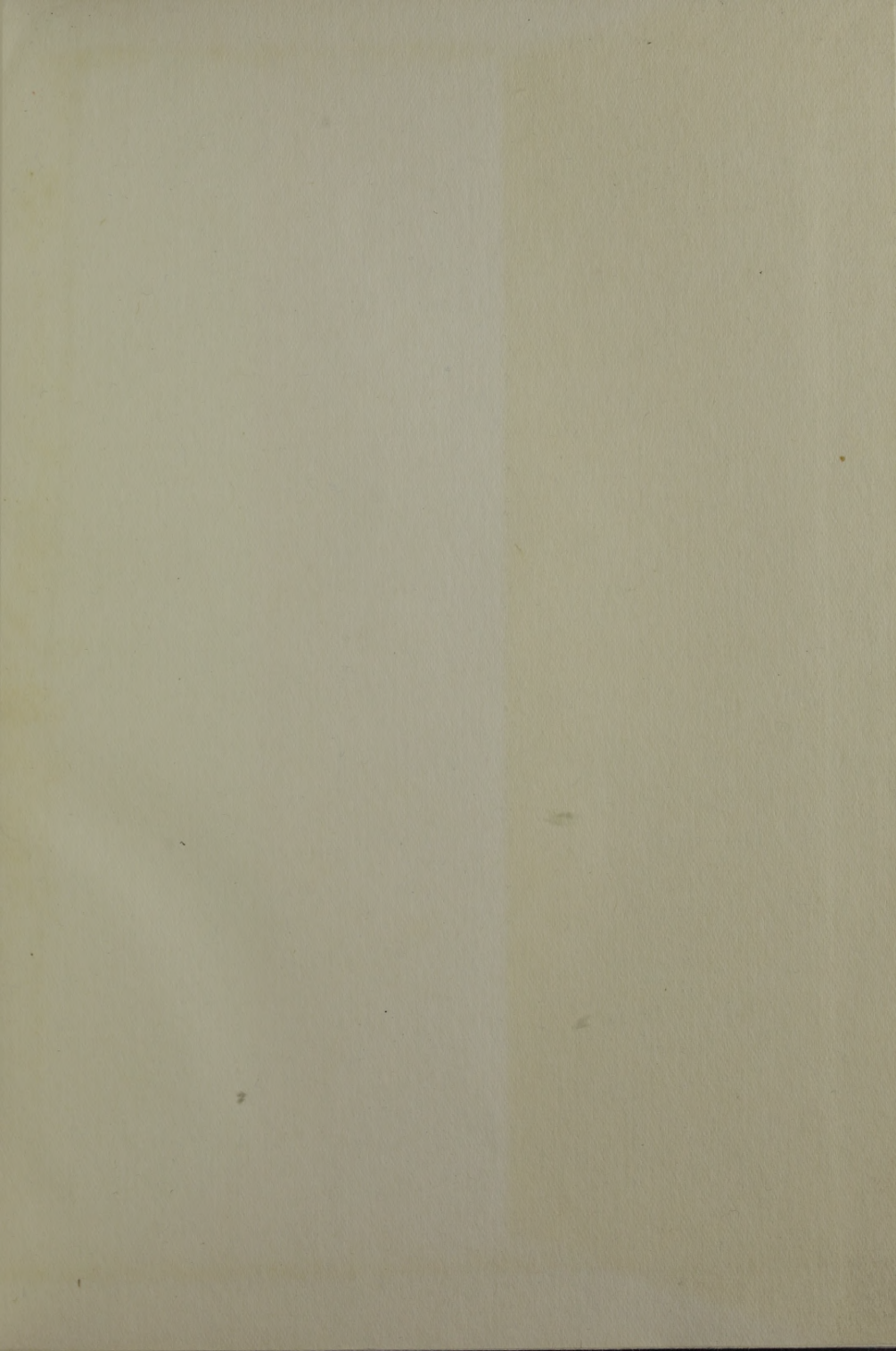
NOZIEGUMS UN SODS

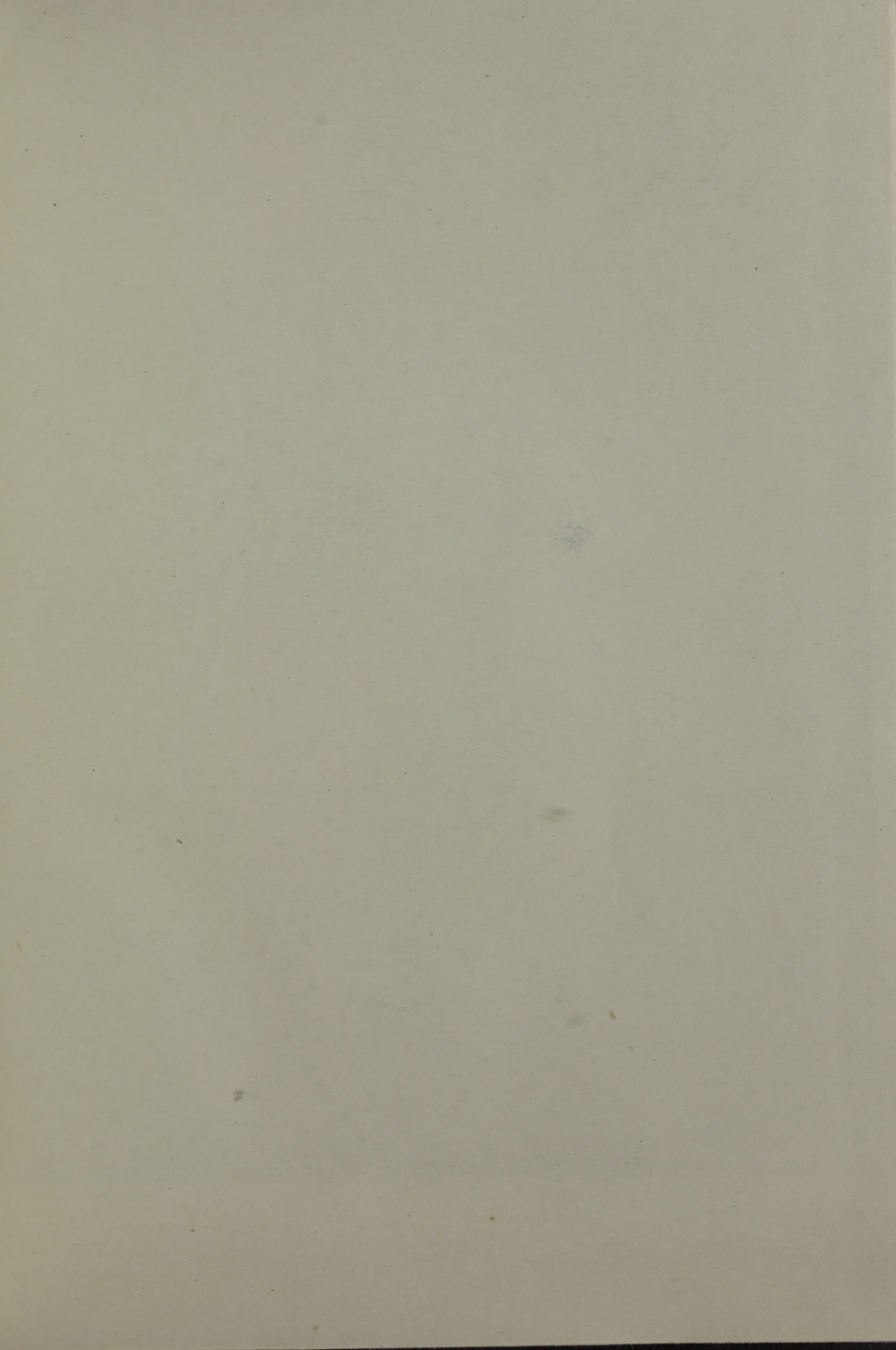

F. DOSTOJEVSKIS
NOZIEGUMS
UN
SODS

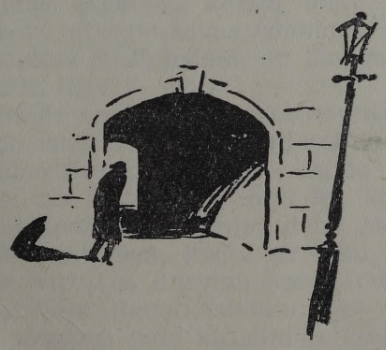
A
L 12430 / 290885

L
821

F. D O Š T O J E V Š K I Š

NOZIEGUMS UN ŠODŠ

Romans sešās daļās ar epilogu

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
RĪGĀ 1957

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0305071467

ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ

Роман

Государственное издательство
художественной литературы
Москва — 1955

Латвийское государственное издательство

На латышском языке

TULKŌJIS KĀRLIS ŠTRĀLS
MĀKSLINIEKS M. KARPENKO

PIRMĀ DAĻA

I

Jūlija sākumā ārkārtīgi karstā laikā pievakarē jauns cilvēks iznāca uz ielas no savas istabiņas, ko viņš irēja no dzīvokļa saimnieces S. šķērsielā, un lēnām, it kā vilcinādams soļoja uz K. tiltu.

Viņš pamanījās un laimīgā kārtā kāpnēs nesastapa savu saimnieci. Viņa istabiņa augstajā piecstāvu namā bija zem paša jumta un drīzāk līdzinājās skapim nekā dzīvoklim. Pati saimniece, no kuras viņš irēja šo ūķīti kopā ar pusdienām un apkalpošanu, dzīvoja vienu stāvu zemāk atsevišķā dzīvoklī, un viņam, izejot uz ielas, ikreiz bija jāiet gar saimnieces virtuves durvīm, kas gandrīz vienmēr stāvēja līdz kājai vaļā. Jauno cilvēku, ejot tām garām, gandrīz vienmēr pārņēma tāda kā slimīga bailu sajūta, no kuras viņš kaunējās un par ko pats viebās. Viņš bija saimniecei ļoti daudz parādā un baidījās ar to satīties.

Nevarēja teikt, ka viņš būtu sevišķi glēvs un ietramdīts, — pat gluži otrādi. Bet kopš kāda laika viņš bija

satraukts, garastāvoklis saspilēts, viņu mocīja tāda kā hi-pohondrija. Viņš bija tā nogremdējies sevī un tiktāl atrāvies no visiem, ka baidījās satikties ne tikai ar saimnieci, bet arī ar jebkuru cilvēku. Viņu nomāca nabadzība; bet pēdējā laikā pat spaidīgie apstākļi nespēja vairs viņu ietekmēt. Par savām dienišķajām vajadzībām viņš vairs nepavisam nerūpējās un arī negribēja to darīt. Patiesībā viņš nemaz nebaidījās arī no saimnieces, lai tā vai nezin ko pret viņu perinātu. Tomēr apstāties uz kāpnēm, noklausīties visādās blēņās par ikdienas sīkumiem, gar kuriem viņam nav nekādas daļas, dzirdēt tās uzplīšanos, lai samaksā, tās piedraudējumus un gaušanos un pie tam pašam visādi izlo-cīties, atvainoties, melot, — nē, tad jau labāk kaut kā klusītēm pa kāpnēm aizlavīties garām kā kaķim un aiz-šmaukt, lai neviens neredz.

Bet šoreiz, kad viņš izgāja uz ielas, bailes no satikšanās ar savu kreditori pārsteidza pat viņu pašu.

«Ko gan es tīkoju izdarīt un reizē no visādiem niekiem baidos!» viņš iedomājās ar dīvainu smaidu. «Hm... jā... viss cilvēka rokā, tomēr viss aiziet gar degunu vienīgi aiz gļēvuma... tā ir aksioma... Interanti, — no kā cilvēki visvairāk baidās? Visvairāk viņi baidās no jauna soļa, no jauna, sava paša teikta vārda... Bet es pārāk daudz pļā-pāju. Tāpēc arī nekā nedaru, ka daudz pļāpāju. Bet var jau būt arī otrādi: tāpēc par daudz pļāpāju, ka nekā ne-daru. Tieši šai pēdējā mēnesī esmu iemācījies pļāpāt, gulē-dams augas dienas savā kaktā un domādams... par Pasaku ķēniņu. Nu, kādēļ es tagad turp eju? Vai tad es esmu uz to spējīgs? Vai *tas* ir nopietni? Nepavisam nav nopietni. Esmu safantazējies un pats sevi priecinu: sak, tīrā spēlītel! Bet... var jau būt, ka tiešām tikai spēlīte.»

Uz ielas karstums bija drausmīgs, smaga, smacējoša tveice, ļaužu burzma, visur kaļķi, ķieģeļi, sastatnes, putekļi un tā īpatnējā vasaras smirdoņa, kas tik pazīstama visiem tiem pēterburdzniekiem, kam nav iespējas noīrēt sev va-sarnīcas, — tas viss nepatīkami uzbudināja jaunekļa jau tā satrauktos nervus. Turklāt nepanesamā smaka, kas plūda no dzertuvēm, kuru šīnī pilsētas daļā sevišķi daudz, un piedzērušie, kurus varēja sastapt ik uz soļa, lai gan bija darbdiena, šīs ainas riebīgo un skumjo koloritu vēl papildināja. Visdziļākās derdzības sajūta uz mirkli pavīdēja

jaunā cilvēka smalkajos sejas pantos. Te jāpiemin, ka viņš bija visai glīts brunets skaistām, tumšām acīm, tievs un smudrs, pagara auguma. Bet drīz vien viņš atkal nogrima it kā dziļās pārdomās, pareizāk sakot, pat it kā nejutībā un soļoja tālāk, apkārtņi vairs neredzēdams un arī nevēlēdamies redzēt. Tikai paretam viņš nomurmināja kaut ko pie sevis un pats sev tagad atzinās, ka ieradis runāt monologos. Šobrīd viņš pats apzinājās, ka jūtas vārgs un domas reizēm sajūk; jau otro dienu viņš gandrīz nekā nebija ēdis.

Gērbies viņš bija tik slikti, ka dažs pat pie tā pieradis cilvēks kautrētos tādās skrandās rādīties dienas laikā uz ielas. Šis kvartals gan tāds, ka te ar apgērbu grūti kādu pārsteigt. Siena laukuma tuvums, zināma rakstura iestāžu pārpilnība un galvenokārt šajās Pēterburgas iekšpilsētas ielās un šķērsielās sablīvējušies dažādie amatnieki reizēm izraibināja vispārējo panoramu ar tādiem subjektiem, ka te dīvaini būtu vēl brīnīties, satiekot dažu labu tipu. Bet jaunā cilvēka dvēselē bija sakrājies jau tik daudz īgna nicinājuma, ka, neraugoties uz savu dažkārt vēl ļoti jauneklīgo jūtīgumu, tieši uz ielas viņš savu skrandu kautrējās vismazāk. Pavisam citādi bija, sastopoties ar paziņām vai agrākajiem biedriem, ar kuriem viņš vispār vairījās satikties... Tomēr, kad kāds žūpa, kuru nezina kādēļ un kurp šai brīdī veda garām lielos, tukšos ratos, ko vilka milzīgs vezumnieks, piepeši viņam uzsauca: — Ei, tu vācu mice! — un sāka pilnā kaklā bļautīties, rādīdams uz viņu ar roku, — jaunais cilvēks pēkšņi apstājās un drudzaini ķēra sev pie cepures. Tā bija augsta, apaļa Cimmermaņa platmale, tikai jau galīgi nonēsāta, gluži rūsgana, visa vienos caurumos un plankumos, bez malām, nejēdzīgā leņķī noļukusi uz vienu pusi. Taču viņu pārņēma nevis kauns, bet kāda pavisam cita, gandrīz izbailēm līdzīga sajūta.

— To jau es zināju! — viņš murmināja. — Tā jau domāju! Tas nu ir pavisam nejauki! Kaut kāds muļķīgs, nejēdzīgs nieks, sikums var izjaukt visu manu nodomu! Jā, mana platmale tiešām par daudz duras acīs... Smieklīga, tāpēc uzkrītoša... Pie maniem kankariem katrā ziņā vajadzīga naģene, — lai vai kāda veca beka, tikai ne šis ērms. Tādu neviens nenēsā, to pa verstī ievēros un atcerēsies... galvenais — *pēc tam* atcerēsies, un pierādījums rokā. Te

jābūt pēc iespējas neuzkrītošam... Sīkumi, sīkumi ir galvenais!... Tieši šie sīkumi vienmēr un visur pazudina...

Jāiet nebija tālu; viņš zināja pat soļu skaitu no sava nama vārtiem: tieši septiņi simti trīsdesmit. Kādreiz, jau par daudz aizsapņojies, viņš bija tos saskaitījis. Tolaik viņš pats vēl neticēja šiem sapņiem un sevi tikai kveldināja ar savas iedomas nejauko, bet kārdinošo pārdrosmi. Turpretī tagad, mēnesi vēlāk, viņš sāka skatīties jau citādi un, lai gan savos monologos izsmēja sevi par nespēju un neapņēmību, tomēr pret paša gribu bija iesācis «nejauko» sapni uzlūkot jau kā pasākumu, kaut gan vēl joprojām pats sev neticēja. Šobrīd viņš jau devās uz sava pasākuma *mēģinājumu*, un ar katru soli viņa uzbudinājums kļuva arvien lielāks un lielāks.

Ar pukstošu sirdi un nervozām trīsām viņš pienāca pie milzīga nama, kam viena siena pavērsta pret kanalu, otra — pret N. ielu. Šai namā atradās daudz mazu dzīvokļu, un to apdzīvoja dažādi amatnieki — drēbnieki, atslēdznieki, virtuves, visādi vācieši, meičas, kas pārtika no savas miesas, sīki ierēdņi un tā joprojām. Nācēji un gājēji bez mitēšanās šaudījās abos nama vārtos un pagalmos. Te kalpoja trīs vai četri sētnieki. Jaunais cilvēks jutās ļoti apmierināts, neviena no tiem nesastapis, un nepamanīts iešmauca kāpnēs tūlīt pa labi aiz vārtu ejas. Tās bija virtuves kāpnēs, tumšas un šauras, viņš to visu jau izpētījis, un viss te viņam pa prātam: šādā tumsā pat ziņkārīga acs nebija bīstama. «Ja es jau tagad tā baiļojos, kas gan tad notiktu, ja kādreiz patiesi tas būtu jāizdara...» viņš nevilus nodomāja, uzkāpdams ceturtajā stāvā. Te viņam ceļu aizsprostoja daži atvaļināti zaldāti, nesdami no kāda dzīvokļa laukā mēbeles. Viņš jau zināja, ka šo dzīvokli apdzīvoja kāds vācu ierēdnis ar savu ģimeni. «Tātad vācietis tagad no šejienes izvācas, un nu šajās kāpnēs ceturtajā stāvā kādu laiku būs apdzīvots tikai vecenes dzīvoklis. Tas labi... katram gadījumam...» viņš atkal nodomāja un piezvanīja pie vecenes dzīvokļa durvīm. Zvaniņš vāji nodarkšķēja, it kā būtu no skārda, nevis no vara. Šādu namu mazajos dzīvoklīšos zvaniņi gandrīz visur vienādi. Viņam šā zvaniņa skaņa bija jau aizmirsusies un tagad pēkšņi kaut ko it kā atgādināja, kaut kas skaidri nostājās acu priekšā... Viņš viscaur nodedrējās, jo nervi šoreiz bija pārāk vāji. Pēc īsa britiņa

durvīs pavērās maza šķirbiņa: iemītiece pa to ar manāmu neuzticību aplūkoja nācēju, tumsā bija saskatāmas vienīgi viņas spīdošās āceles. Ieraudzījusi kāpņu laukumīnā daudz cilvēku, viņa kļuva drošāka un atvēra durvis pavisam. Jaunais cilvēks pārkāpa pār sliksni un iegāja tumšā, ar šķērs-sienu nodalītā priekšnamā, aiz kura bija maza virtuvīte. Vecene klusu ciezdama stāvēja viņam priekšā un jautājoši viņu uzlūkoja. Tā bija gadus sešdesmit veca, pavisam sīciņa večiņa ar dzelīgām, ļaunām acelēm, mazu, smailu degunteli un kailu galvu. Viņas gaišie, iesirmie mati bija stipri saeļļoti. Ap tievo un garo, vistas kājai līdzīgo kaklu bija aptināta kaut kāda flaneļa lupata, bet uz pleciem, kaut gan bija karsts, kuļājās pagalam saburzīta un nodzeltējusi kažokādas jaka. Večiņa vienā laidā krekstēja un kāšēja. Laikam gan jaunais cilvēks paskatījās uz viņu kaut kā savādi, jo viņai acīs atkal pavīdēja agrākā neuzticība.

— Raskoļņikovs, students, biju pie jums pirms mēneša, — jaunais cilvēks steigšus nomurmināja, mazliet palocīdamies, atminējies, ka jābūt laipnākam.

— Atceros, mīlais, ļoti labi atceros, ka bijāt, — vecā pagausi noteica, joprojām neatraudama vaicājošo skatienu no viņa sejas.

— Tač nu redzat... es atkal tādā pašā lietiņā, — Raskoļņikovs turpināja, mazliet apmulsis un pārsteigts par vecenes neuzticību.

«Iespējams, ka viņa vienmēr tāda, tikai es pats viņreiz neesmu to ievērojis,» viņš, juzdamies nepatīkami, nodomāja.

Vecene brīdi klusēja kā pārdomājot, tad atvirzījās sāpus un, uz istabas durvīm rādīdama, palaizdama viesi sev garām, uzaicināja:

— Ienāciet, cienītais!

Nelielo istabu, kurā iegāja jaunais cilvēks, ar dzeltenām tapetēm, ģeraniņām un muslīna aizkariem pie logiem šai brīdi spilgti apgaismoja rietošā saule. «Jādomā, arī tad saule spīdēs tāpat!...» Raskoļņikovam nevilus ienāca prātā, un viņš pārlanda istabai žiglu skatienu, lai pēc iespējas iegaumētu un paturētu atmiņā istablietu novietojumu. Bet nekā sevišķa jau istabā nebija. Dzeltenkoka mēbeles visas ļoti vecas: sofa ar milzīgu, izliektu koka atzveltni, pie sofas

ovals galds, starp logiem tualetes galdiņš ar spogulīti, pie sienām krēslī un pāris lētu bildiņu dzeltenos ietvaros, kurās attēlotas vācu jaunkundzes ar putniem rokās, — tas arī viss. Kaktā nelielās svētbildes priekšā dega lampiņa. Viss bija ļoti spodrs: mēbeles tīras, grīda nospodrināta tā, ka laistījās; viss spīdēja. «Lizavetas darbs,» jaunais cilvēks nodomāja. Visā dzīvoklī nevarēja saskatīt ne putekliša. «Tāda tīrība valda tikai pie vecām, negantām atraitnēm,» Raskoļņikovs domās turpināja un ziņkārīgi paglūnēja uz katuna aizkariem pie durvīm, kas veda otrā, mazākā istabiņā, kur stāvēja vecenes gulta un kumode un kur viņš vēl ne reizes nebija ielūkojies. Viss dzīvoklis sastāvēja no šīm divām istabām.

— Ko jums vajag? — večiņa stingri noprasīja, ienākdamā istabā un atkal nostādamās viņam priekšā, lai varētu skatīties tieši sejā.

— Atnesu ķīlai, lūk šē! — viņš izvilka no kabatas vecu, plakanu sudraba pulksteni. Uz apakšējā vāciņa tam bija attēlots globuss. Važiņa bija no tērauda.

— Bet jūsu agrākajai ķīlai arī termiņš notecējis. Jau aizvakar mēnesis bija apkārt.

— Es jums samaksāšu procentus vēl par mēnesi, pacietieties!

— Tā būs mana labā griba: vai paciesties vai jūsu mantu jau tagad pārdot.

— Cik par pulksteni, Aļona Ivanovna?

— Ar niekiem tu nāc, mīlais. Jādomā, nav nekā vērts. Viņureiz pret gredzentiņu jums divas biļetiņas aizdevu, bet pie juveliera tādu arī jaunu par pusotra rubļa var nopirkt.

— Dodiet rubļus četrus, es to izpirkšu, — tas tēva pulkstenis. Es drīz saņemšu naudu.

— Pusotra rubļa un procentus uz priekšu, ja gribat.

— Pusotra rubļa! — iesaucās jaunais cilvēks.

— Kā gribat. — Un vecene pasniedza pulksteni atpakaļ. Jaunais cilvēks to paņēma tik noskaities, ka gribēja jau aiziet; taču tūdaļ apdomājās, atcerēdamies, ka citur nav vairs kurp iet un ka ir atnācis arī vēl citā nolūkā.

— Dodiet! — viņš rupji noteica.

Vecene iebāza roku kabatā pēc atslēgām un iegāja otrā istabā aiz aizkariem. Jaunais cilvēks, palicis viens istabas

vidū, ziņkārīgi klausījās un apsvēra. Varēja dzirdēt, kā viņa atslēdza kumodi. «Laikam augšējā atvilktnē,» viņš prātoja. «Un atslēgas viņa nēsā labajā kabatā... Visas vienā saišķī, tērauda gredzenā... Un viena atslēga ir reizes trīs lielāka par citām, ar robotu zobu; tā, protams, nav kumodes... Tātad vajag būt vēl kādai lādītei vai tīnei... Interesanti. Tinēm parasti ir tādas atslēgas... Tomēr cik tas viss zemiski...»

Vecene atgriezās.

— Redziet, cienītais: ja desmit no rubļa mēnesī, tad par pusotra rubļa man no jums jāietur piecpadsmit kapeiku, par mēnesi uz priekšu. Tad vēl par agrākajiem diviem rubļiem pēc tā paša aprēķina man jāsaņem uz priekšu divdesmit kapeiku. Kopā trīsdesmit piecas. Tātad jums tagad par jūsu pulksteni pienākas viens rublis un piecpadsmit kapeikas. Še ņemiet!

— Kā! Nu jau tikai viens rublis un piecpadsmit kapeikas!

— Jā.

Jaunais cilvēks nekaulējās un naudu paņēma. Viņš skatījās vecenē un nesteidzās ar iešanu, it kā viņam gribētos vēl kaut ko pateikt vai padarīt, tikai viņš nezinātu, ko...

— Es jums, Aļona Ivanovna, šinīs dienās varbūt atnesīšu vēl vienu mantiņu... sudraba... labu... papirosu etviju... tikko būšu dabūjis atpakaļ no drauga... — Viņš samulsa un aplusa.

— Nu, tad arī runāsim par to, cienītais!

— Ardievu... Vai jūs viena pati mājās sēžat, māsiņas nav? — viņš ievaicājās pēc iespējas brīvi un nepiespiesti, izejot priekšnamā.

— Bet kas jums, cienītais, no viņas vajadzīgs?

— Nekas sevišķs. Es tikai tāpat pavaicāju. Bet jūs jau tūlīt... Ardievu, Aļona Ivanovna!

Raskoļņikovs izgāja no dzīvokļa galīgi samulsis. Šis mulsums kļuva arvien lielāks un lielāks. Ejot lejā pa kāpnēm, viņš vairākas reizes pat apstājās, it kā pēkšņi par kaut ko pārsteigts. Un pēdīgi, jau uz ielas, izsaucās:

«Ak dievs! Cik tas viss riebīgi! Un... vai patiesi es?... Nē, tie ir nieki, tas ir absurds!» viņš apņēmīgi piemetināja. «Vai tiešām tādas šausmas varēja ienākt man prātā? Uz

kādu nejēdzību tomēr ir spējīga mana sirds! Galvenais: tas ir netīri, nešķīsti, riebīgi, riebīgi!... Un es veselu mēnesi...»

Bet viņš nespēja savu uzbudinājumu izteikt nedz ar vārdiem, nedz izsaučieniem. Bezgalīgais riebums, kas sāka spiest viņa sirdi jau tad, kad viņš vēl tikai gāja pie vecenes, tagad pieauga līdz tādiem apmēriem un kļuva tik skaidrs, ka viņš savās skumjās nezināja, kur dēties. Viņš gāja pa ietvi kā piedzēris, neredzēdams pretimnācējus, ar tiem sagraždamies, un atjēdzās tikai jau nākamajā ielā. Palūkojies apkārt, viņš ievēroja, ka ir apstājies pie kādas dzertuves, kurā veda pakāpieni no ietves lejup pagraba stāvā. Tieši šai brīdī pa durvīm iznāca ārā divi dzērāji un, viens otru balstīdami un lamādami, rausās augšup uz ielas. Raskoļņikovs, daudz nedomādams, nokāpa lejā. Līdz šim viņš vēl nekad nebija dzertuvēs gājis, bet tagad viņam reiba galva un turklāt mocīja svelošas slāpes. Viņam iegribējās izdzert glāzi vēsa alus, vēl jo vairāk tāpēc, ka savu pēkšņo nespēku viņš sev izskaidroja ar izsalkumu. Viņš apsēdās tumšā un netīrā kaktā pie lipīga galdiņa, pasūtīja alu un ar lielu kāri izdzēra pirmo glāzi. Tūlīt visu atņēma kā ar roku, un domas noskaidrojās. «Tas viss ir nieki.» viņš ar jaunu cerību sev sacīja, «tur nebija nemaz ko uztraukties! Vienkārši fizisks nogurums! Glāze alus, gabaliņš sausiņa — un, redz še, vienā mirklī prāts atspirdzis, domas noskaidrojušās, nodomi top stingrāki! Tpū, kas par blēņām!...» Lai gan Raskoļņikovs nicinoši nospļāvās, viņš jau raudzījās jautri, it kā pēkšņi atsvabinājies no šausmīga sloga, un draudzīgi paskatījās uz klātesošajiem. Tomēr arī šajā brīdī viņš neskaidri nojauta, ka visa šī tieksme uz labāko tāpat bija slimīga.

Dzertuvē ļaužu ap šo laiku bija palicis maz. Pēc tiem diviem, ko viņš sastapa uz kāpnēm, bija izgājusi vēl vesela varza, savi pieci seši — ar ermoņikām un kopā ar kādu meitu. Pēc viņu aiziešanas iekšā kļuva klusu un ērti. Te palika kāds mazliet iereibis vīrs, pēc izskata spriežot, sīk-pilsonis, kas sēdēja pie sava alus; viņa biedrs, stipri iereibis, resns milzenis ar sirmu bārdu, krokainos virssvārkos, bija iesnaudies uz sola un, paretam kā pa miegiem paknikšķinādams ar pirkstiem, izplezdams rokas, it kā traukdami ar ķermeņa augšdaļu saslieties, taču nepieceldami no sola,

dungoja kaut ko nesakarīgu, pūlēdamies atcerēties kādus pantus, kaut ko līdzīgu:

Cauru gadu sievu apmiņoju,
Cau-uru gadu sie-ievu apmiņoju...

Vai, pēkšņi pamodies, atkal:

Pa Podjačeskaju ejot,
Redzu seno brūti smejojot...

Bet neviens viņa priekos nedalījās; viņa nerunīgais biedrs nolūkojās uz šo jautrību pat naidīgi un it kā ar neuzticību. Bija še arī vēl kāds vīrs, pēc izskata līdzīgs atvaļinātam ierēdnim. Tas sēdēja savrup pie savas glāzītes, paretam no tās iedzerdams un blenzdams apkārt. Tas arī rādījās mazliet uzbudināts.

II

Raskoļņikovs nebija pie pūļa pieradis un, kā jau teikts, vairījās no jebkuras sabiedrības, it īpaši pēdējā laikā. Taču tagad viņu kaut kas piepeši vilka pie cilvēkiem. Viņā it kā norisinājās kas jauns un līdz ar to bija pamodušās savādas slāpes pēc sabiedrības. Pēc vesela smagā grūtsirdībā un drūmā satrauktībā pavadīta mēneša viņš jutās tik noguris, ka vēlējās kaut brītiņu uzelpot citā pasaulē, vienalga kādā, un, kaut gan te bija netīra vieta, ar prieku tagad uzkavējās dzertuvē.

Dzertuves īpašnieks uzturējās citā istabā, bet bieži vien ienāca arī zālē, nokāpdams kaut kur no augšas pa kāpnēm, pie kam vispirms kļuva redzami viņa švītīgi ieziestie zābaki ar lieliem, sarkaniem atlokiem. Viņš bija ģērbies kamzoli un briesmīgi nosviķotā melna atlasa vestē, bez kaklauta, arī viņa seja bija noziesta ar eļļu kā dzelzs atslēga. Aiz letes stāvēja gadu četrpadsmit vecs zēns; bija arī vēl otrs puika, mazliet jaunāks, kurš pienesa viesiem, ja tie ko prasīja. Uz letes atradās gurķu šķēles, tumši sausiņi un kumosos sagrieztas zivis, — tas viss ļoti nelāgi smirdēja. Gaiss bija smacīgs, tā ka grūti nācās pat nosēdēt; visa telpa tik stipri bija piesūkusies ar degvīna dvaku, ka likās, — no šā gaisa vien jau varēja piecās minūtēs apreibt.

Mēdz gadīties tādas sastapšanās pat ar gluži svešiem cilvēkiem, par kuriem mums rodas interese pirmajā acu uzmetienā, uzreiz, pēkšņi, iekams vēl neesam ar tiem pat ne vārda runājuši. Tieši tādu iespaidu uz Raskoļņikovu atstāja viesis, kas sēdēja savrup un izskatījās pēc atvaļināta ierēdņa. Vēlāk jaunais cilvēks vairākkārt atcerējās šo pirmo iespaidu un piedēvēja to pat priekšnojautai. Viņš pastāvīgi pameta acis uz ierēdņi, protams, vēl jo vairāk tāpēc, ka arī ierēdnis neatlaidīgi lūkojās viņā, acīm redzot ļoti vēlēdamies uzsākt sarunu. Turpretī uz pārējiem dzertuves apmeklētājiem un arī uz krodzinieku ierēdnis skatījās vienaldzīgi, pat garlaikoti, ar zināmu augstprātīgas nevērības izteiksmi, kā uz zemāka stāvokļa un zemāk attīstītiem ļaudīm, ar kuriem viņam nav ko runāt. Tas bija vīrs jau pāri piecdesmitiem, vidēja auguma, miesās pilnīgs, iesirmiem matiem, kailu galvvirsu, no pastāvīgas žūpošanas uzburbušu, dzeltenu, pat zaļganu seju un uzpampušiem acu plakstiņiem, zem kuriem spīdēja šauras kā svītriņas, tomēr spriganas, iesarkanā ačeles. Bet viņā bija kaut kas ļoti savāds, viņa skatienos mirdzēja pat it kā jūsmība, — varētu teikt, gudrība un saprāts, — taču tai pašā laikā vidēja arī kaut kas līdzīgs ārprātam. Viņš bija ģērbies vecā, galīgi nodriskātā, melnā frakā ar notrūkušām pogām. Tikai viena vēl kaut cik turējās, un to tad viņš nu arī aizpogāja, acīm redzot nevēlēdamies atkāpties no pieklājības likumiem. Zem nankina vestes rēgojās galīgi saburzīts, notriepts un nolaistīts uzkreklis. Seja bija noskūta, kā to skuj ierēdņi, bet laikam jau labi sen, tā ka tagad varēja redzēt biezus, zilganus bārdas rugājus. Arī viņa uzvedībā manija kaut ko tiešām solidi ierēdniecisku. Viņš tomēr šķita pilns nemiera, buzināja matus un brīžiem grūtsirdīgi atbalstīja galvu uz abām rokām, salicis cauros elkoņus uz nolaistītā, lipīgā galda. Pēdīgi viņš pavērās tieši Raskoļņikovā, tad skaļā un noteiktā balsī ierunājās:

— Vai drīkstētu, cienītais kungs, griezties pie jums ar pieklājīgu sarunu? Kaut gan jūsu āriene nav nekāda izcilā, tomēr es ar savu pieredzi saskatu jūsos izglītotu un pie dzērieniem nepieradušu cilvēku. Es pats allaž turu cieņā izglītību, savienotu ar jūtīgu sirdi, un bez tam esmu titularpadomnieks. Mans uzvārds — Marmeladovs, titularpadomnieks. Uzdrošinos jautāt: jūs esat kalpojis par ierēdņi?

— Nē, mācos... — jaunais cilvēks atbildēja, mazliet pārsteigts par šīs uzrunas sevišķi izskaistināto stilu un arī par to, ka viņu uzrunāja tik tieši. Neraugoties uz nupat izjusto acumirkliġo vēlēšanos būt vienalga kādu cilvēku vidū, tagad, kad viņu patiešām uzrunāja, viņā pēkšņi atkal atdzīvojās parastā nepatīkamā un uzbudinošā pretīguma sajūta kā pret katru svešu cilvēku, kas pieskārs vai tikai gribēja pieskarties viņa personībai.

— Tātad students vai bijušais students! — ierēdnis iesaucās. — Tā jau domāju! Pieredze, godātais kungs, ilg-gadēja pieredze! — Par pašuzslavas zīmi viņš pielika pirkstu pie pieres. — Bijāt students jeb staigājāt pa zināt-nību taku! Bet atļaujiet... — Viņš piecēlās, sagrīļojās, paņēma savu pudeli, glāzīti un apsēdās pie jaunā cilvēka tam iepretī. Viņš bija ieskurbis, runāja tomēr tekoši un veikli, tikai paretam mazliet sadurstīdamies un pastiepdams bal-sienus. Gandrīz kā izslāpis tas metās uz Raskoļņikovu, it kā arī veselu mēnesi nebūtu ne ar vienu runājis.

— Godātais kungs, — viņš gandrīz svinīgi iesāka, — trūkums nav netikums, tas ir neapšaubāmi. Tāpat zinu, ka žūpība vēl jo vairāk nav tikums. Bet nabadzība, godātais kungs, nabadzība — tā ir jau netikums. Trūcumā jūs vēl varat saglabāt savu iedzimto jūtu cildenumu, bet naba-dzībā — nekad un neviens! Par nabadzību pat ne ar nūju vien trenc laukā, bet ar slotu izslauka no cilvēku sabied-rības, lai būtu pēc iespējas apvainojoši; un dara pareizi, jo nabadzībā es esmu gatavs pirmais apsūdzēt pats sevi. Un tālabad — dzertuve! Godātais kungs, pirms viena mēneša Ļebezjatņikova kungs piekāva manu laulāto draudzeni, bet mana laulātā draudzene nav tas pats, kas es! Vai saprotat? Atļaujiet vēl jums pavaicāt: vai jūs esat pavadījis naktis uz Ņevas, siena barkās?

— Nē, nav gadījies, — Raskoļņikovs atteica. — Ko tas nozīmē?

— Nu, bet es pašreiz no turienes, jau piekto nakti...

Viņš pielēja glāzīti, izdzēra un nogrima domās. Patiesi, pie apģērba un pat matos šur tur viņam bija redzamas pie-ķērušās siena zālītes. Bija gluži ticams, ka viņš jau piecas dienas nav nedz noģērbies, nedz nomazgājies. Īpaši rokas bija netīras, taukainas, sarkanās, me'niem naviem.

Viņa valoda likās pamodinājusi vispārēju, kaut arī

pakūtru ievēribu. Puikas aiz letes sāka ķiķināt. Saimnieks, kā likās, liši nokāpa no augšējās istabas lejā, lai paklausītos «jokaini», un apsēdās atstatu, laiski, bet svarīgi žāvādamies. Acīm redzot Marmeladovs šeit bija jau sen pazīstams. Un arī tieksmi uz pacilāto runas veidu viņš droši vien bija ieguvis, tāpēc ka bija paradis bieži traktieros sarunāties ar visādiem svešiniekiem. Šāds ieradums dažiem dzērājiem izvērsās par īstu nepieciešamību, īpaši tiem, ar ko mājās apietas stingri un atstāj novārtā. Tāpēc viņi vienmēr arī cenšas dzērāju kompanijā izpelnīties sev it kā attaisnojumu un, ja iespējams, pat cieņu.

— Tāds kā jocīgs! — skaļi noteica saimnieks. — Kāda joda pēc tu nestrādā? Kāpēc nekalpojat, ja esat ierēdnis?

— Kāpēc es nekalpoju, cienītais kungs? — Marmeladovs uztvēra, tomēr vērsdamies vienīgi pie Raskoļņikova, it kā jautātājs būtu viņš. — Kāpēc nekalpoju? Bet vai mana sirds nesāp, ka es velti lokos kā tārps? Kad Ļebezjatņikova kungs pirms mēneša pats ar savu roku piekāva manu laulāto draudzēni, bet es gulēju piedzēries, vai tad es necietu? Atļaujiet, jaunais cilvēks, vai jums ir gadījies... hm... nu kaut vai lūgt, lai aizdod naudu, bez cerībām?

— Ir gadījies... tas ir, kā tā — bez cerībām?

— Tas ir, absolūti bez cerībām, jau iepriekš zinot, ka nekas neiznāks. Kad jūs, piemēram, jau iepriekš neapšaubāmi zināt, ka šis cilvēks, šis jo uzticamais un derīgais valsts pilsonis, naudu jums neparko nedos? Kāpēc gan, es prasu, kāpēc lai viņš to dotu? Viņš taču zina, ka es neatdošu. Aiz līdzcietības? Bet Ļebezjatņikova kungs, kas seko jaunajiem uzskatiem, vēl nesen man paskaidroja, ka līdzcietību mūsu laikos pat zinātne noliedzot, ka tas jau tiekot tā darīts Anglijā, kur ir politiskā ekonomija. Kāpēc gan lai viņš dotu, es jums jautāju! Un, lūk, jau iepriekš zinot, ka nedos, jūs tomēr dodaties ceļā un...

— Kālab tad jāiet? — Raskoļņikovs piemetināja.

— Bet ja nu nav neviena, ja nu vairs nav kur iet! Ir taču nepieciešams, lai katram cilvēkam būtu kur iet. Jo mēdz būt tādi brīži, kad nenovēršami vajag pie kāda griezties! Kad mana vienīgā meita pirmo reizi ar dzeltenu biļeti aizgāja, arī es tad gāju (jo mana meita dzīvo ar dzeltenu biļeti...), — viņš piebilda, ar redzamu uztraukumu palūkodamies jaunajā cilvēkā. — Nekas, godātais kungs, ne-

kas! — viņš pasteidzās šķietami mierīgi paskaidrot, kad abi zēni aiz letes iesprauslājās un arī krodzinieks pasmīknēja. — Nekas! Šāda galvu skurināšana mani nemulsina, tālab ka visiem jau viss zināms un viss slepenais reiz nāk gaismā; ne ar nicināšanu, bet ar pazemību es to uzņemu, Lai! Lai! «Redziet, kāds cilvēks!...» Atļaujiet, jaunais cilvēks: vai jūs varat... Bet nē, jāizsakās stiprāk un izteiksmīgāk: nevis vai jūs *varat*, bet vai jums pietiktu *drosmes*, šinī brīdī mani uzlūkojot, apgalvot, ka es neesmu cūka?

Jaunais cilvēks neatbildēja ne vārda.

— Nu, — orators solīdi turpināja, šoreiz pat ar vēl lielāku cienīgumu nogaidījis, kamēr istabā apklust ķīķināšana, kas atkal sekoja viņa vārdiem. — Nu, lai es esmu cūka, tomēr viņa ir dāma! Es esmu kustonim līdzīgs, bet Katerina Ivanovna, mana laulātā draudzene, ir izglītota persona, dzimusi štāboficiera meita. Lai, lai es esmu negēlis, bet viņa ir ar izcilu sirdi un ar audzināšanas izdaiļotām jūtām. Un tomēr... ak, kaut viņa būtu mani pažēlojusi! Godātais kungs, augsti godātais kungs, vajag taču, lai katram cilvēkam būtu kaut viena tāda vietīņa, kur viņu pažēlo! Bet Katerina Ivanovna, kaut gan viņai cēla sirds, tomēr ir ne-taisna... Un kaut gan es pats saprotu, ka tajos brīžos, kad viņa plēš manas pinkas, viņa tās plēš tikai aiz sirdsspēpēm. (Jā, es bez stomīšanās atkārtēju, jaunais cilvēks, ka viņa plēš man matus, — viņš apstiprināja ar divkāršu cienību, atkal izdzirdis smiešanos.) — Bet, ak dievs, ja viņa kaut vienu vienīgu reizīti... Bet nē! Nē! Tas viss velti, un nav vērts runāt! Nav vērts runāt!... Jo ilgotais ne vienu vien reizi ir jau noticis, ne vienu vien reizi mani ir jau žēlojuši, bet... bet tāda jau mana daba, esmu dzimis lops!

— Kā tad! — žāvādamies piebilda saimnieks.

Marmeladovs apņēmīgi uzcirta dūri uz galda.

— Tāda jau ir mana daba! Vai jūs zināt, vai jūs zināt, mans kungs, ka es pat viņas zeķes esmu nodzēris? Nevis kurpes, — tas vēl kaut cik izklausītos, — bet zeķes, viņas zeķes es nodzēru! Viņas galvas lakatiņu no kazas pavilnas, dāvinātu, kas viņai piederēja jau senāk, nevis manējo, — viņas pašas, — arī to nodzēru, bet dzīvojam mēs aukstā kaktā, viņa šoziem saaukstējās un dabūja kāsu, atklepo jau asinis. Mums ir trīs mazi bērni, un Katerina Ivanovna no agra rīta līdz vēlai naktij strādā — berž un mazgā, aptīra

mazos, jo no pat bērnības ir pieradusi pie tīrības; bet krūtis viņai ir vājas — dilonšlimas, un es to jūtu. Vai ta' es nejūtu? Un, jo vairāk dzeru, jo stiprāk jūtu. Tālab arī dzeru, ka dzeršanā līdzietību un jūtas meklēju. Dzeru, jo bez mēra gribu ciest! — Un viņš kā izmisumā nolieca galvu uz galda.

— Jaunais cilvēks, — viņš turpināja, atkal atliekdami, — es lasu jūsu sejā it kā kādas bēdas. Kad jūs ienācāt, es tās tūdaļ saskatīju un tāpēc arī griezos pie jums. Jo, atklādams jums savas dzīves stāstu, es gribu nevis nostādīt sevi par apsmieklu šo diedelnieku priekšā, kuriem jau tā kā tā viss zināms, bet meklēju jūtīgu un izglītotu cilvēku. Ziniet, ka mana laulātā draudzene ir audzināta dižciltīgā gubernas muižnieku institutā un izlaiduma aktā dejojusi plīvura deju gubernatora un citu augstu personu klātbūtnē, par to saņemdama zelta medaļu un uzslavas rakstu. Medaļa... nu, medaļa tagad ir pārdota... jau sen... hm... uzslavas raksts vēl šobaltdien guļ viņas lādē, un vēl nesen viņa rādīja to saimniecei. Kaut gan viņai ar saimnieci ķilda ķildas galā, taču kaut tās priekšā bija uznākusi vēlēšanās palepoties ar pagājušajām laimes dienām. Es viņu par to nenopēju, tāpēc ka tas ir pēdējais, kas vēl atlicis no viņas atmiņām, bet viss pārējais izgaisis kā dūmi! Jā, jā, strauja un lepna dāma. Un nelokāma. Grīdas pati mazgā, no melnas maizes pārtiek, bet necienību pret sevi nepieļaus. Tāpēc arī Ļebezjatņikova kunga rupjības negribēja atstāt nesodītas, un, kad Ļebezjatņikova kungs viņu par to piekāva, tad ne tik daudz no sitieniem kā no sirdssāpēm viņai bija jāliekas gultā. Apprecēju viņu jau kā atraitni ar trim bērniem, kas cits par citu mazāki. Ar pirmo vīru, kājnieku oficiieri, viņa bija apprecējusies aiz mīlestības, ar to aizbēga no vecāku mājām. Savu vīru bezgalīgi mīlēja, bet tas, aizrāvies kāršu spēlē, nonāca tik tālu, ka bija jāstājas tiesas priekšā, un tā arī nomira. Pēdējā laikā viņš to sita; lai gan arī tā viņam nepalaidās, kā tas man ir skaidri un no dokumentiem zināms, tomēr vēl tagad atceras viņu ar asarām un man pārmet, un es priecājos, es priecājos, ka viņa kaut savās iedomās vēl atceras sevi laimīgu... Un viņa palikā pēc vīra nāves ar trim maziem bērniem tālā un mežonīgā aprīņķī, kur toreiz arī es dzīvoju, nonākdama tādā bezizejas trūkumā, ka nespēju to pat aprakstīt, lai gan esmu daudz visādu gadījumu pieredzējis. Visi radi no viņas atteicās. Un

arī lepna, pārlietu lepna viņa bija... Un te nu, godātais kungs, te nu es, arī pats būdams atraitnis ar četrpadsmit gadus vecu meitu no manas pirmās sievas, piedāvāju tai savu roku, jo nespēju noraudzīties tādās ciešanās. Varat spriest pats par viņas lielo postu, ja viņa, izglītota un labi audzināta, no ievērojamas ģimenes, bija ar mieru nākt pie manis! Tomēr nāca! Vaimanādama un raudādama, rokas lauzīdama, bet — nāca. Jo nebija kur iet. Vai jūs saprotat, vai saprotat, godātais kungs, ko nozīmē, ka nav itin nekur vairs kur iet? Nē! To jūs vēl nesaprotat... Un veselu gadu es godīgi un svēti pildīju savu pienākumu un šitam (viņš parādīja ar pirkstu uz pudeli) nepieskāros, jo manī ir jūtas. Bet arī tad nevarēju viņai izdabāt. Un te vēl pazaudēju vietu, ne aiz paša vainas, bet štatu pārkārtošanas dēļ, un, raug, tad arī sāku cilāt glāzīti!... Būs jau pusotra gada, kopš mēs pēc neskaitāmām nelaimēm un pāriešanām nokļuvām šajā krāšņajā, daudziem pieminekļiem greznotajā galvaspilsētā. Es te dabūju vietu... Dabūju un atkal zaudēju. Vai saprotat? Un te jau zaudēju aiz paša vainas, jo parādījās mana daba... Tagad mitināties kaktā pie saimnieces Amalijas Fjodorovnas Lipevechseles, bet, no kā pārtiekam, ar ko maksājam, nezinu... Dzīvo tur daudzi arī vēl bez mums... Visriebigākā Sodoma... Hm... jā... Pa šo laiku izauga arī mana pirmās laulības meitiņa, un, ko visu viņa, mana meitiņa, augot neizcieta no savas pamātes, par to es klusēju. Jo, lai gan Katerina Ivanovna ir augstsirdīgu jūtu pārpilna, viņa tomēr ir strauja un nervoza dāma un mēdz uzbrēkt... Jā!... Nu, bet ko tur atcerēties! Audzināšanas, kā jūs jau varat to iedomāties, mana Soņa nedabūja nekādas. Pirms gadiem četriem es mēģināju mācīt viņai ģeografiju un pasaules vēsturi; bet es pats šais zinībās neesmu stiprs, un nebija arī piemērotu grāmatu, jo šādas tādas grāmateles, kādas bija... hm!... nu, tagad jau arī šo grāmatiņu vairs nav, un tā tad arī beidzās visa mācīšanās. Pie Persijas Kira apstājāties. Pēc tam, kļuvusi pilngadīga, viņa izlasīja dažas grāmatas ar romantisku saturu un gluži nesen ar Ļebezjatņikova kunga starpniecību vēl vienu grāmatiņu, Ljuisa Fizioloģiju¹, — varbūt jūs zināt? — ar lielu interesi izlasīja,

¹ Džordžs Henrijs Ljuiss (1817.—1878.) — angļu filozofs; savā grāmatā «Sadzīves fizioloģija» popularizējis pozitīvisma idejas, kas guva ievēribu pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados.

dažas vietas pat mums priekšā citēja; tā nu tad arī ir visa viņas izglītība. Bet tagad, mans godātais kungs, griezīšos no savas puses pie jums ar vienu privatu jautājumu: vai, pēc jūsu domām, nabadzīga, bet tikla jaunava ar godīgu darbu daudz var nopelnīt? ... Pat piecpadsmit kapeiku dienā, mans kungs, viņa nenopelnīs, ja ir godīga un tai nav sevišķu talantu, kaut arī viņa strādātu bez atpūtas! Un arī tad vēl valsts padomnieks Klopštoks, Ivans Ivanovičs, — varbūt esat dzirdējuši? — ne tik vien naudu par pusduci holandiešu kreklu pašūšanu nav līdz šai dienai atdevis, bet vēl arī apvainots aizdzina viņu, kājas pret grīdu sizdams un nosaukdams nepieklājīgā vārdā it kā par to, ka krekla apkakle šķība un neesot pašūta pēc mēra. Bet mājās izsalkuši bērniņi ... Un Katerina Ivanovna, rokas lauzīdama, staigā pa istabu, un sarkani plankumi sitas viņai vaigos, — pie šīs slimības vienmēr tā mēdz būt: «Tu, liekēde,» viņa saka, «dzīvo te pie mums, ēd un dzer un mīti siltumā!» Bet ko tur nu ēdīs un dzersi, ja pat bērniņi trīs dienas ne garoziņas nav redzējuši! Es tobrīd guļu — nu, ko tur! — guļu dzērumā un dzirdu, — mana Soņa (kautrīga man viņa, balstiņa tik pazemīga ... gaiši matiņi, sejiņa vienmēr bāla, vājiņa) saka: «Katerina Ivanovna, vai tad tiešām man tāds ceļš jāiet?» Bet Darja Francovna, ļaunprātīga sieviete, kam vairākkārt bijusi darišana ar policiju, jau reizes trīs ar saimnieces starpniecību bija apklaušinājusies ... «Nu, un tad?» Katerina Ivanovna Soņai zobodamās atbild. «Ir gan ko glabāt? Kas par dārgumu!» Bet nevainojiet, nevainojiet, godātais kungs, nevainojiet! Ne jau ar veselu saprātu tas bija teikts, bet jūtu uzbudinājumā, pati slima, bērni raud neēduši, viņa vairāk gribēja iedzelt, nevis pateikt tiešā nozīmē ... Tāpēc, ka Katerinai Ivanovnai jau tāds raksturs: līdzko bērni sāk raudāt, kaut arī aiz izsalkuma, tūlīt viņus sit. Un es redzu: tā ap pulksten sešiem Soņečka uzcēlās, apsējās lakatiņu, uzmetās burnusiņu un izgāja no dzīvokļa, bet ap deviņiem atnāca atpakaļ. Atnāca un taisni pie Katerinas Ivanovnas, un uz galda viņai priekšā klusēdama nolika trīsdesmit rubļus, ne vārdu nebildeja. Būtu kaut jele acis uzmetusi, bet paņēma tikai mūsu lielo, zaļo pusviltņāno lakatu (mums ir par visiem viens tāds kopīgs lakats, pusviltņāns), uzsedza to uz galvas un sejas un apgūlās gultā ar seju pret sienu; guļ, un tikai pleciņi un viss augums

reizēm notrīc... Bet es vēl arvien tai pašā reibuli gulēju... Un tad es redzēju, jaunais cilvēks, ka pēc tam Katerina Ivanovna, tāpat ne vārda nerunādama, piegāja pie Soņeckas gultiņas un visu vakaru gultas kājgali uz ceļiem nostāvēja, kājas viņai skūpstīja, ne piecerties negribēja, un pēc tam tā arī aizmīga abas kopā, apkampušās... abas... abas... jā... Bet es... gulēju piedzēries.

Marmeladovs apklusā, it kā balss būtu aiztrūkusi. Tad pēkšņi steigšus pielēja glāzīti, izdzēra un nokrekstējās.

— Kopš tā laika, mans kungs, — britiņu klusējis, viņš atkal turpināja, — kopš tā laika sakarā ar kādu nelabvēlīgu gadījumu un ļaunprātīgu cilvēku apmelojumu, — par ko sevišķi parūpējās Darja Francovna — it kā tāpēc, ka viņai netiekot parādīta pienācīgā cieņa, — kopš tā laika mana meita Sofja Semjonovna bija spiesta izņemt dzelteno biļeti un vairs nevarēja kopā ar mums palikt. Jo arī saimniece Amalija Fjodorovna negribēja to atlaut (bet agrāk pati Darjai Francovnai piepalīdzēja). Arī Ļebezjatņikova kungs... hm... Soņas dēļ tad arī iznāca viņam tā saskriešanās ar Katerinu Ivanovnu. Sākumā pats plijās Soņeckai virsū, bet tad pēkšņi uzpūtās: «Kā, sak, es, tik izglītots cilvēks, lai dzīvoju vienā dzīvoklī ar tādu?» Bet Katerina Ivanovna nepalaidās, sāka aizstāvēt... nu, tad tas arī notika... Un nu Soņeckā atnāk pie mums vairāk tikai mijkrešļos, piepalīdz Katerinai Ivanovnai, arī līdzekļus cik spēdama pagādā... Taču dzīvo Soņeckā pie drēbnieka Kapernaumova, irē pie viņiem istabu, bet Kapernaumovs ir klibs un stostās, arī visa viņa lielā ģimene stostās. Un viņa sieva tāpat stostās... Mitinās visi vienā istabā, bet Soņai ir sava istaba, aiz šķērssienas... Hm, jā... Visnabadzīgākie ļautiņi — un visi stostās... jā... Tikko toreiz no rīta piecēlos, apvilku savas lanckas, pacēlu rokas pret debesīm un devos pie viņa ekselences Ivana Afanasjeviča. Jūs pazīstat viņa ekselenci Ivanu Afanasjeviču?... Ne? Nu, tad jūs dieva cilvēku nepazīstat! Tas ir vasks... vasks tā kunga vaiga priekšā. «Kā vasks kūst no uguns!»... Visu žēlīgi noklausījies, pat apraudājās: «Nu, Marmeladov,» viņš saka, «reiz tu manas cerības jau pievīli... Pieņemtu tevi vēlreiz uz savu personīgo atbildību...» — tā ij pateica. «Piemini,» viņš saka, «un ej!» Es noskūpstīju pišļus uz viņa kājām, protams, domās, jo īstenībā viņš to nebūtu ļāvis, būdams amat-

persona, jaunu valstisku un apgaismotu domu cilvēks. Atgriezies mājās, un, kad pateicu, ka atkal esmu ieskaitīts dienestā un saņemu algu, ak kungs, kas tad notika!...

Marmeladovs atkal apklusā stipri uzbudināts. Šai brīdī no ielas ienāca vesela kompanija jau citur piesūkušos dzērāju un pie ieejas atskanēja irētas leijerkastes muzika un septiņus gadus veca bērna aizlūzusi balstiņa, kas sāka dziedāt «Ciematiņu»¹. Kļuva trokšņaini. Saimnieks un puikas pievērsās ienākušajiem. Marmeladovs, neveltīdams ienācējiem uzmanību, turpināja savu stāstu. Viņš, kā likās, bija jau stipri noguris, bet, jo vairāk noreiba, jo runīgāks kļuva. Atmiņas par nesenajām sekmēm dienestā viņu atdzīvināja, atspoguļodamās pat viņa sejā ar tādu kā spožumu. Raskoļņikovs uzmanīgi klausījās.

— Tas tā bija, mans kungs, pirms nedēļām piecām. Jā... Tikko viņas abas, Katerina Ivanovna un Soņečka, to izdzirda, — ak kungs! Šķita, it kā es būtu nonācis debesu valstībā. Parasti bija tā, ka tu gulēji lopa kārtā un dzirdēji tikai lamas! Bet nu viņas uz pirkstgaliem staigā, bērnus apklusina: «Semjons Zacharičs dienestā piekūsis, atpūšas, kuš!» Rītos mani ar kafiju dzirdina, krējumu uzkarsē! Īstu krējumu sāka iegādāties, dzirdiet! Un, kādā ceļā bija man sadabūjušas pieklājīgam mundierim vienpadsmit rubļu piecdesmit kapeiku, nesaprotu. Zābakus, lieliskus kalikona uzkreklus, vicmundieri, visu par vienpadsmit ar pusi rubļa sataisīja uz to labāko. Pārņāku pirmajā dienā no darba, šķatos: Katerina Ivanovna divus ēdienus pagatavojusi, zupu un sālītu vērša gaļu ar mārrotkiem, no kā agrāk nebija ne mīņas. Drēbju viņai pašai nav nekādu... itin nekādu, bet te nu gluži kā uz viesībām uzposusies, saģērbusies — un nevis šā tā, — no nekā viņas tev visu dabū gatavu: sasukā matus, apliek kādu tīru apkaklīti, aprocīties, skaties, — pavisam cita persona, i jaunāka, i skaistāka. Soņečka, mana dūjiņa, tikai ar naudu piepalīdzēja. «Man pašai,» viņa saka, «tagad pie jums bieži ciemoties pagaidām nepieklājas, varbūt ja pa mijkrēsli, kad neviens neredz.» Dzirdat? Jūs dzirdat? Atnācu es pēc pusdienām nosnausties, un ko jūs domājat? Katerina Ivanovna tomēr nebija nocietusies: vēl pirms nedēļas ar saimnieci Amaliju Fjodorovnu bija no-

¹ Populāra dziesmiņa ar Koļcova vārdiem.

pietni saskrējušās, bet nu uz tasīti kafijas pasaukusi. Divas stundas abas nosēdēja, visu laiku sačukstēdamās: sak, tagad nu Semjons Zacharičs ir atkal dienestā un saņem algu; pie viņa ekselences pats ieradās, un viņa ekselence pats iznācis pretī; visiem licis gaidīt, bet Semjonu Zachariču visiem garām aiz rokas kabinetā iavedis. Dzirdat? Dzirdat? «Eš, Semjon Zacharič,» viņš saka, «protams, atminos jūsu nopelnus, un, kaut gan jūs esat padevušies šai vieglprātīgajai vājībai, tagad nu jūs apsolāties, un turklāt bez jums arī ar darbu mums lāgā negāja (dzirdat, dzirdat!), tad es tagad paļaujos,» viņš saka, «uz jūsu dižciltīgo vārdu...» Protams, to visu viņa, es jums teikšu, pati izdomājusi — un nē jau tikai aiz vieglprātības, lai palielotos! Nē, pati tam visam tic, ar savu pašas izdomu sevi priecina. Nudien! Un es to nenosodu; nē, es nenosodu!... Un, kad es pirms sešām dienām pārnesu mājās savu pirmo algu — divdesmit trīs rubļus četrdesmit kapeikas, visu neaiztiktu, — par grundulīti mani nosauca. «Grundulīt tu tāds!» viņa saka. Un pie tam vienatnē, vai saprotat? Šķiet, kāds nu manī skaistums un kas no manis par laulāto draugu?... Bet nē, iekniebā man vaigā. «Grundulīt tu tāds!» viņa saka.

Marmeladovs apklusā, mēģināja it kā pasmaidīt, bet pēkšņi viņam zods sāka drebēt. Tomēr viņš savaldījās. Šī dzertuve, paklīduša cilvēka izskats, piecas nakts uz sienā barkām un stops sīvā, bet līdz ar to arī šī slimīgā mīlestība pret sievu un ģimeni apmulsināja klausītāju. Raskolņikovs klausījās uzmanīgi, tomēr ar mokošu sajūtu. Viņam bija dusmas, ka te ienācis.

— Godātais kungs, godātais kungs! — Marmeladovs, atkal saņēmies, iesaucās. — O mans kungs, jums varbūt tas viss šķiet smieklīgi, tāpat kā pārējiem, un es tikai traucēju jūs ar savas mājas dzīves nožēlojami muļķīgiem sīkumiem, bet man tas neliekas smieklīgi! Jo es to visu izjūtu... Visu šo savas dzīves debešķīgo dienu un visu to vakaru arī es pats pavadīju vienos cildenos sapņos: kā es nu visu iekārtošu, kā bērniņus apģērbšu, kā arī viņai sagādāšu mieru, kā savu vienīgo meitu atgriezīšu no negoda ģimenes klēpī... Un vēl daudz daudz ko... Tas ir pieļaujams, mans kungs. Nu, un tad... dzirdi, mans cienītais (Marmeladovs uzreiz it kā nodrebēja, paslēja augšā galvu un cieši paskatījās savā klausītājā), un tad... jau otrā dienā pēc visiem šiem

sapņiem (tas ir tieši pirms piecām dienām) pievakarē es ar viltu un blēdību kā zaglis pusnaktī nocēlu Katerinai Ivanovnai viņas lādes atslēgu, paņēmu no lādes visu, cik no atnestās algas bija vēl atlicis, — neatceros vairs, cik īsti, — un tagad, lūk še, paskatieties uz mani, tas ir viss! Piekto dienu no mājas esmu prom, tur nu mani meklē, un arī die-nests pagalam, arī vicmundieris atrodas dzertuvē pie Egip-tes tilta, — pret to es tur arī dabūju šos ķelderus... Un viss pagalam!

Marmeladovs iesita ar dūri sev pa pieri, sakoda zobus, aizvēra acis un smagi atspiedās ar elkoni pret galdu. Bet pēc brīža viņa seja pēkšņi pārvērtās, viņš ar savādu, it kā mākslotu viltību un liekuļotu bezkaunību paskatījās Raskoļņikovā, iesmējās un noteica:

— Bet šodien es biju pie Soņas; aizgāju palūgt paģirām! He-he-he!

— Vai tiešām iedeva? — uzsauc kāds no nule ienākuša-jiem, uzsauc un sāka pilnā kaklā smieties.

— Redz še, šis pats pusstops par viņas naudu pirks, — Marmeladovs sacīja, griezdamies vienīgi pie Raskoļņikova. — Trīsdesmit kapeikas iznesa, savām pašas rokām, pēdējās, cik bija, — pats redzēju... Nekā nesacīja, tikai klusi paskatījās mani... Tā nevis zemes virsū, bet tikai tur... par cilvēkiem skumst, raud, bet nepārmet, nepārmet!... Un tas ir sāpīgāk, sāpīgāk, kad nepārmet!... Trīsdesmit kapeikas, jā... Bet arī viņai pašai tās tagad vajadzīgas, jā? Kā jūs, mans dārgais kungs, domājat? Viņai taču tagad arī jāievēro tīriba. Šī tīriba maksā naudu, šī īpašā tīriba, vai saprotat? Vai saprotat? Nu, pomadīte ar jānopērk, nevar tak citādi; vajag stērķelētu bruncīšu, glītāku kurpišu, lai var kājiņu parādīt, kad pār peļķi jāpār-kāpj... Vai jūs saprotat, vai saprotat, mans kungs, ko šī tīriba nozīmē? Un es, es, miesīgs tēvs, palūk, izvilu šīs trīsdesmit kapeikas sev paģirām! Un zūpoju! Un esmu jau nodzēris. Nu, kurš gan tādu kā mani žēlos, ko? Vai jums, godātais kungs, tagad ir manis žēl vai nav? Sakiet, kungs, — ir žēl vai nav? He-he-he-he!

Viņš gribēja ieliet, bet vairs nebija ko liet. Pusstops bija tukšs.

— Bet par ko lai tevi žēlotu? — uzsauc saimnieks, atkal gadijies viņiem līdzās.

Atskanēja smieklī un pat lamas. Smējās un lamājās tiklab tie, kas bija klausījušies, kā arī tie, kas neklausījās, smējās, skatīdamies vien uz atlaisto ierēdni.

— Žēlot! Par ko lai mani žēlo! — Marmeladovs piepeši ievaimanājās, pieceldamies ar izstieptu roku, spēcīgā iedvesmā, it kā šos vārdus būtu tikai gaidījis. — Par ko lai žēlo, tu saki! Jā, mani nav par ko žēlot! Mani vajag sist krustā, krustā sist vajag, nevis žēlot! Tomēr tu, soģi, gan piesit krustā, piesit, bet piesitis pažēlo! Tad es pats nākšu pie tevis uz tiesu, jo nevis liksmības man slāpst, bet moku un asaru!... Vai tu, pārdevēj, domā, ka man tavs pusstops bija salds? Sāpju, sāpju es meklēju tā dibenā, sāpju un asaru, un izbaudīju, un ieguvu; bet žēlos mūs tas, kas ir žēlojis visus un kas visus un visu ir sapratis; viņš, vienīgi viņš ir arī tiesātājs. Viņš atnāks tanī dienā un jautās: «Bet kur tā meita, kas ziedojsi sevi ļaunai un dilonslimai pamātei, svešiem, kusliem bērniem? Kur ir tā meita, kurai nederdzās sava šīsziemes tēva, riebīgā dzērāja, zvēriskums un kura viņu žēloja?» Un sacīs: «Nāc! Es jau reiz tev piedevu... reiz tev piedevu... Tavi grēki, kuru bija daudz, ir piedoti, jo tu daudz esi milējusi...» Un viņš manai Soņai piedos, es zinu, ka piedos... Nesen, būdams pie viņas, es savā sirdī to jūtu! Viņš spriedis par visiem un piedos — labajiem un ļaunajiem, gudrajiem un pazemīgajiem... Un, kad būs spriedis par visiem, tad uzsauks un sacīs arī mums: «Nāciet,» viņš teiks, «arī jūs! Nāciet šurp, dzērājiņi, nāciet, nespēcīgie, nāciet, kauna neprotošie!» Un mēs visi iziesim nekaunēdamies un nostāsimies. Un viņš sacīs: «Cūkas jūs esat! Zvēri, apzīmēti ar zvēra zīmi; tomēr nāciet arī jūs!» Un pacels savu balsi gudrajiem un prātīgie: «Kungs! Kālab tu šos pieņem?» Un viņš teiks: «Tālabad tos pieņem, jūs gudrajiem, tālabad tos pieņem, jūs prātīgie, ka neviens no šiem nav turējis sevi par uzņemšanas cienīgu...» Un viņš izstieps savas rokas mums pretī, un mēs skūpstīsim... un raudāsīsim... un visu sapratīsim!... Tad visu sapratīsim... Un visi sapratīs... arī Katerina Ivanovna... arī viņa sapratīs... Kungs, lai nāk tava valstība!

Viņš noslīga uz sola noguris un bez spēka, ne uz vienu neskatīdamies, it kā aizmirsis visu apkārtni un nogrimis savās domās. Viņa vārdi atstāja zināmu iespaidu; kādu brīdi

valdīja klusums; bet drīz vien atkal atskanēja agrākie smieklī un nīrgāšanās.

— Iztiesāja!

— Muid tavu muldēšanu!

— Ierēdnis!

Un tā tālāk, un tā tālāk.

— Ejam, mans kungs! — Marmeladovs piepeši sacīja, paceldams galvu un griezdamies pie Raskoļņikova. — Aizvadiet mani... Kozēja namā, sētā. Ir laiks... Pie Katerinas Ivanovnas...

Raskoļņikovs, kuram jau sen gribējās aiziet, arī pats jau bija domājis viņam palīdzēt. Izrādījās, ka Marmeladovs daudz vājāks uz kājām nekā runā, viņš smagi balstījās uz jaunā cilvēka pleca. Ejami bija divi vai trīs simti soļu. Jo tuvāk nāca mājai, jo spēcīgāk žūpu pārņēma mulsums un bailes.

— Ne jau no Katerinas Ivanovnas es tagad bīstos, — viņš murmināja uzbudināts, — un ne no tā, ka viņa plēsis man matus. Ko tur par matiem!... Mati — blēņas! To es jums saku! Būs pat vēl labāk, ja plēsis, ne jau no tā man bail... man bail no viņas acīm... jā... no acīm... Arī no sarkanajiem plankumiem viņas vaigos... un no viņas elpas bail... Vai esi redzējis, kā elpo cilvēki, kas slimo ar šo slimību... kad jutekli satraukti?... Arī no bērnu raudāšanas bail... Tāpēc, ka gadījumā, ja Soņa nav padēdinājusi, tad... nemaz nezinu, kas tad! Nezinu! Bet no sitieniem nebaidos... Zini, mans kungs, ka šādi sitieni man ne tikvien nesāp, bet ir pat baudījums... Jo bez tā es nevaru iztikt. Man ir labāk. Lai piekauj, lai atvieglina sirdi... Tā ir labāk... Bet, lūk še, tepat jau arī māja. Kozēja nams. Viņš ir atslēdznieks, bagāts vācietis... Ved iekšā!

Viņi izgāja caur sētu un uzkāpa ceturtajā stāvā. Jo tālāk kāpa, jo tumšākas kļuva kāpnes. Pulkstenis bija jau gandrīz vienpadsmit, un, lai gan ap šo laiku Pēterburgā nav vēl īsta nakts, kāpņu augšgalā tomēr bija jau ļoti tumšs.

Mazās, nokvēpušās durtiņas kāpņu galā pašā augšā bija atvērtas. Svecēs galiņš apgaismoja ārkārtīgi nabadzīgu, soļus desmit garu istabiņu; tā bija pārredzama no kāpņu laukumīņa. Viss tur bija izsvaidīts, nekārtībā, it īpaši dažādas bērnu skrandas. Tālākais kaktis bija aizklāts ar cau-

rumainu palagu. Aiz tā, jādomā, atradās gulta. Pašā istabā bija tikai divi krēsli, ļoti noskrandis, ar vaskadrānu pārvilkts dīvans; pie tā vecs, nekrāsots un neapklāts priedes koka virtuves galds. Uz galda malas gandrīz jau izdedzis tauku sveces galiņš dzelzs svečturī. Izrādījās, ka Marmeladovu dzīvoja atsevišķā istabā, nevis kaktā; bet šī istaba bija caurstaigājama. Durvis uz tālākām telpām jeb ūķīšiem, kādos bija sadalīts Amalijas Lipevechseles dzīvoklis, stāvēja pusviru. Tur bija dzirdama trokšņošana un klaigas. Skaļi smiekli. Laikam spēlēja kārtis un dzēra tēju. Reizēm atli-doja vispiedauzīgākie vārdi.

Raskoļnikovs tūlīt pazina Katerinu Ivanovnu. Tā bija šausmīgi izdēdējusi, vāja, diezgan gara auguma stalta sie-viete ar vēl skaistiem, tumši rudiem matiem un tiešām ar sarkaniem plankumiem vaigos. Viņa soļoja šurp un turp pa savu nelielo istabu, sažņaugusi rokas uz krūtīm, sare-pējušām lūpām, nevienādi, aprauti elpodama. Viņas acis zalgoja kā drudzī, bet skatiens bija skarbs un nekustīgs; smagu iespaidu atstāja šī diloņslimās uztrauktā seja, kad uz tās plauksnījās izdegušā sveces galiņa pēdējais ap-gaismojums. Raskoļnikovam viņa likās gadus trīsdesmit veca un ar Marmeladovu patiesi nesaderēja... Ienācējus viņa nedz dzirdēja, nedz pamanīja, viņa atradās it kā pussamanā, nekā ne redzēja, ne klausījās. Istabā gaiss bija smacīgs, bet logu viņa nebija atvērusi; no kāpnēm garoja smaka, taču durvis uz turieni stāvēja vaļā; no iekšējām telpām pa pus-pievērtām durvīm plūda tabakas dūmu mākoņi, viņa klepoja, bet durvis ciet nevēra. Pati mazākā, gadus sešus veca meite-nīte, snauda uz grīdas, kaut kā pussēdus sakņupusi, galvu piespiedusi pie dīvana. Puisēns, kādu gadu vecāks, kaktā raudāja un viscaur trīcēja. Viņš laikam nupat bija nopērts. Lielākā meitene, gadus deviņus veca, izstīdējusi un tieviņa kā smildziņa, apgērbta tikai vecā, visgarām noskrandušā krekliņā un uz kailiem pleciem uzmetā vecā pusvadmalas burnusiņā, kas tai bija šūts, jādomā, pirms gadiem diviem, jo tagad nesniedzās pat līdz ceļiem, stāvēja kaktā līdzās ma-zajam brālītim, aplikusi viņam ap kaklu savu garo, kā sēr-kociņš tieviņo roku. Kā likās, viņa to mierināja, kaut ko tam čukstēja, visādi apvaldīdama, lai tas atkal nesāktu pink-šķēt, pie kam bailīgi vērodama māti ar savām brīnum liela-jām acīm, kas rādījās vēl jo lielākas viņas izdēdējušajā un

pārbiedētajā sejiņā. Marmeladovs, istabā neieiedams, nometās pašās durvīs uz ceļiem, iestumdams Raskoļņikovu sev pa priekšu. Sieviete, ieraudzījusi svešu cilvēku, vēl sevī nogrimusi, apstājās viņa priekšā, uz mirkli attapdamās, it kā pārlikdama, kāpēc gan tas te ienācis. Bet tūlīt laikam iedomājās, ka tas iet uz citām istabām, jo viņu istaba caurstaigājama. Nākusi pie tāda slēdziena, vairs nepiegriezdama Raskoļņikovam vēribu, viņa devās uz izejas durvīm, lai tās aizvērtu, un piepeši iekliedzās, ieraudzījusi uz sliekšņa ceļos savu vīru.

— Ā! — viņa nikni iebrēcās, — pārnāci! Noziedznieks! Necilvēks!... Kur nauda? Rādi šurp, kas tev kabatā! Arī drēbes citas! Kur tavs apģērbs? Kur nauda? Saki!...

Un viņa metās vīru pārmeklēt. Marmeladovs tūdaļ padevīgi paplēta rokas uz abām pusēm, lai atvieglotu kabatu iztaustīšanu. Naudas nebija ne kapeikas.

— Kur nauda? — viņa kliedza. — Ak dievs, vai viņš tiešām visu nodzēris! Taču divpadsmit rubļu palika lādē!... — Un trakās dūsmās viņa sagrāba to aiz matiem un ievilka istabā. Marmeladovs pats atvieglināja viņas pūles, padevīgi rāpodams uz ceļiem viņai pakaļ.

— Un tā man ir bauda! Tas nedara man sāpes, bet sniedz baudu, go-dā-tais kungs! — viņš sauca, kad Katerina Ivanovna viņu purināja, reiz pat nodauzīdams pieri pret grīdu. Uz grīdas aizmigušais bērns pamodās un sāka raudāt. Puisēns kaktā neizturēja, nodrebēja, iebrēcās un spiedās pie māsas briesmīgā pārbīlī, tam uznāca gandrīz vai lēkme. Vecākā meitene, uztrūkusies no snaudiena, trīcēja kā lapa.

— Nodzēris! Visu, visu nodzēris! — nabaga sieviete izmisusi kliedza. — Arī apģērbs nav tas! Badā, badā! (Rokas lauzīdama, viņa rādīja uz bērniem.) Ai, trīskārt nolādētā dzīve! Un jums, kā jums nav kauna, — viņa pēkšņi uzbruka Raskoļņikovam, — no kroga! Tu kopā ar viņu dzēri? Tu esi dzēris kopā ar viņu! Ārā!

Jaunais cilvēks steidzās aiziet, neteicis ne vārda. Turklāt arī iekšējās durvis bija atvērušās līdz galam vaļā, un pa tām glūnēja vairākas ziņkārīgas sejas. Snaicījās bezkaunīgi smejošas galvas ar papirosiem, pīpēm zobos, ar uzbāztām jermolkām. Bija redzami stāvi gan rītsvārkos, gan pavisam vaļējos, līdz nepieklājībai vasarīgos ģērbos; daži ar kārtīm rokās. Sevišķi jautri viņi smējās, kad Marmeladovs, ļaudams raustīt sevi aiz matiem, sauca, ka tā viņam esot bauda. Tie

sāka spiesties pat istabā iekšā; pēdīgi atskanēja ļaunu vēstoša spieģšana: tur spraucās uz priekšu pati Lipevechsele pēc sava prāta nodibināt kārtību un simto reizi sabaidīt nabaga sievieti ar lamu piebārstītiem kliegzieniem, lai jau rīt vācas laukā no dzīvokļa. Raskoļņikovs aiziedams paguva vēl iebāzt roku kabatā, sagrābāt, cik pagadījās, vara naudas gabalus, ko bija saņēmis atpakaļ, kad dzertuvē izmainīja rubli, un neuzkrītoši nolikt tos uz loga. Pēc tam, jau uz kāpnēm, viņš tomēr apdomājās un gribēja jau griezties atpakaļ.

«Kādu muļķību es izdarīju,» viņš nodomāja. «Viņiem ir Soņa, bet man naudas pašam vajag.» Tomēr, pārliecinājies, ka paņemt naudu atpakaļ vairs nav iespējams un ka viņš, ja arī varētu, neņemtu, atmeta ar roku un devās uz savu dzīvokli. «Soņai pomadītes arī vajag,» viņš turpināja, soļodams pa ielu un dzēlīgi pavīpsnādams. «Šāda tīrība maksā naudu... Hm! Un Soņečka, kas zin, arī pati var šodien nobankrotēt, jo arī tas taču ir risks, medijuma lenkšana... zelt-rūpniecība... un tad viņi bez manas naudas rītdien visi var kārt zobus vadzī... Ai Soņa! Kādu aku viņi tomēr ir mācējuši sev izrakt! Un taču izmanto! Jā gan, izmanto! Un ir pieraduši. Paraudāja un pierada. Cilvēks ir nelietis, pierod pie visa!»

Viņš nogrima domās.

«Nu, bet ja nu man nav taisnība,» viņš nevilus iesaucās, «ja patiesībā cilvēks *nav nelietis*, tas ir, cilvēks vispār, viss cilvēku dzimums kā tāds, — tad tas nozīmē, ka viss pārējais ir tikai aizspriedumu iedvestas bailes un nav nekādu žogu, un tā tam arī jābūt!...»

III

Nākamajā dienā viņš pamodās vēlu, pēc nemierīga miega, kas nebija viņu atspirdzinājis. Viņš pamodās žultains, saīdzis, ļauns un ar riebumu pārlaida skatienu savai istabīnai. Tas bija niecīgs, soļus sešus garš ūķītis, kas izskatījās ļoti nožēlojams ar savām dzeltenīgajām, apputējušajām, viscaur no sienas atlupušajām tapetēm un bija tik zems, ka daudz maz garākam cilvēkam tajā kļuva neomulīgi, jo arvien likās, ka nupat galva atsitīšies pret griestiem. Mēbeles atbilda mītnei: trīs veci, izlodzijušies krēsli, kaktā krāsots galds, uz tā dažas

burtnīcas un grāmatas; jau tas vien, cik tās apputējušas, rādīja, ka pie tām sen nav pieskārusies neviens roka; un pēdīgi liels, neveikls dīvans, kas aizņēma vienu sienu gandrīz visu un tepat vai pusi no istabas platuma; kādreiz dīvans bija pārvilkts ar katunu, kas tagad saplīsis skrandās; šis dīvans kalpoja Raskoļņikovam par guļvietu. Viņš bieži pārgulēja uz tā tāpat neizgērbies, bez palaga, apsedzies ar savu veco, nodilušo studenta mēteli, vienīgi ar mazu spilventiņu pagalvī, zem kura mēdza salikt visu savu veļu, tīro un savalkāto, cik viņam tās bija, lai pagalvis iznāktu augstāks. Pie dīvana stāvēja mazs galdiņš.

Grūti būtu pagrimt vēl dziļāk, ieslikt netīrībā vēl vairāk; bet Raskoļņikovam viņa tagadējā stāvoklī tas likās pat patīkami. Viņš bija no visiem pilnīgi atrāvis kā brunurupucis savā čaulā, un pat kalpone, kuras pienākumos ietilpa viņu apkalpot un kura reizēm ielūkojās viņa istabā, — ar savu seju vien jau izraisīja viņā žulti un konvulsijas. Tā mēdz būt dažiem monomaniem, kas pārlietu koncentrējušies uz kaut ko vienu. Dzīvokļa saimniece jau kopš divām nedēļām bija pārtraukusi izsniegt viņam ēdienu, un līdz šai dienai viņam vēl nebija ienācis prātā noiet pie tās lejā un izskaidroties, lai gan viņš palika bez pusdienām. Nastasja, saimnieces virtuvēne un vienīgā kalpone, bija savā ziņā priecīga par šādu ģrnieka omu un vairs nemaz nenāca arī uzpost un izslaucīt viņa istabu; lielākais, ja reizi nedēļā kā nevilus paņēma slotu rokā. Arī tagad viņu pamodināja Nastasja.

— Celies augšā, ko guli! — tā uzsauca viņam pie pašas galvas. — Pulkstenis desmit. Atnesu tev tēju. Vai gribi tēju? Būsi pavisam izkāmjies?

Ģrnieks atvēra acis, nodrebēja un pazina Nastasju.

— Vai to tēju deva saimniece? — viņš apjautājās, lēnām kā slimnieks pasliedamies uz dīvana.

— Kur nu saimniece!

Viņa nolika tam priekšā savu pašas iepļīsušo tējkannu ar tēju gandrīz bez stipruma un divus dzeltenus cukura graudus.

— Še, Nastasja, ņem un esi tik laba, — viņš sacīja, pagrābstījies kabatā (viņš bija gulējis tāpat apgērbies) un izvilcis dažus vara naudas gabalus, — aizej nopērc man veģi un pie desinieka gabaliņu desas, tādas lētākas.

— Veģi es tev tūlīt atnesīšu, bet desas vietā vai negribi

kāpostus? Labi kāposti, vakardienas. Jau vakar tev atstāju, bet tu vēl pārnāci. Kāposti labi.

Kad kāposti bija atnesti un viņš ķērās pie ēšanas, Nastasja apsēdās viņam līdzās uz dīvāna un sāka plāpāt. Viņa bija lauciniece un pagalam plāpīga.

— Paklau, Praskovja Pavlovna grib sūdzēties par tevi policijā, — viņa teica.

Viņš stipri saviebās.

— Policijā? Ko viņai vajag?

— Tu nemaksā viņai naudu un neej no korteļa laukā. Zināma lieta, ko viņai vajag.

— Tu velns, tā tik vēl trūka, — viņš nomurmināja, zobus griezdams, — nē, tas man tagad... pavisam nelaikā! Saimniece ir muļķe, — viņš skaļi piebilda. — Es šodien iešu pie viņas, parunāšu.

— Muļķe jau nu muļķe, tāda pati kā es, bet ko tad tu, gudrais, zvilni kā maiss, nekā no tevis neredz? Agrāk, tu saki, esot gājis bērnus mācīt, bet par ko tagad viņš nekā nedari?

— Daru gan... — negribīgi un dusmīgi atrūca Raskoļņikovs.

— Ko tad tu dari?

— Darbu...

— Kādu ta!?

— Domāju, — brīdi klusējis, viņš nopietni atbildēja.

Nastasja vai aizrijās aiz smiekliem. Viņa bija no smējējām un iesmīdināta smējās nedzirdami, līgodamās un kratīdamās ar visu augumu tik ilgi, kamēr pašai kļuva nelabi.

— Vai ta pulka naudas esi izdomājis? — viņa pēdīgi izdabūja pār lūpām.

— Bez zābakiem nevar bērnus mācīt. Un... nosplauties man uz to.

— Pielūko, nesplauj akā!

— Par bērnu mācišanu maksā vara grašus. Ko ar kapeikām var iesākt? — viņš negribīgi turpināja, vairāk gan it kā atbildēdams pats uz savām domām.

— Tev laikam gribētos uzreiz visu kapitalu?

Viņš dīvaini paskatījās uz kalponi.

— Jā, visu kapitalu, — padomājis viņš noteikti atbildēja.

— Nu, pamazām, pamazām, citādāk nobiedēsi; man jau tā briesmīgi bail. Pēc veģa iet vai neiet?

— Kā gribi.
— Jā, ko es piemirsu! Tev tak vakar atnāca vēstule, kamēr tevis nebija mājās.
— Vēstule! Man! No kā?
— Nezinu, no kā. Pastniekam savējās trīs kapeikas iedevu. Vai atdosī?
— Tad nes taču šurp, dieva dēļ, ātrāk! — Raskoļņikovs iesaucās pilns satraukuma. — Ak kungs!

Pēc brītiņa vēstule bija klāt. Kā tad: no mātes, no R. guberņas. Viņš pat nobālēja, to saņemdam. Jau sen viņš nebija saņēmis nevienas vēstules; bet tagad arī vēl kaut kas cits pēkšņi saņņaudza viņam sirdi.

— Nastasja, ej projām, dieva dēļ; še tavas trīs kapeikas, tikai, dieva dēļ, ej ātrāk projām!

Vēstule drebēja viņam rokās; viņš negribēja to atvērt, Nastasjai klātesot; viņš vēlējās palikt viens ar šo vēstuli. Kad Nastasja izgāja, viņš strauji pielika vēstuli pie lūpām un noskūpstīja; pēc tam vēl ilgi lūkojās adreses rakstā, pazīstamajā, viņam tik mīļajā sīkajā un slīpajā mātes rokkrastā, — mātes, kas reiz bija viņu mācījusi lasīt un rakstīt. Viņš vilcinājās; it kā viņam būtu bail no kaut kā. Pēdīgi viņš to atplēsa: vēstule bija liela, bieza, kādas divas lotis smaga¹, sīki jo sīki aprakstītas divas lielas pastpapīra loknes.

«Mans mīļais Rodja,» māte rakstīja, «nu ir jau vairāk nekā divi mēneši, kopš neesmu ar tevi rakstiski parunājusies, par ko pati cietu un dažu labu nakti negulēju domādama. Bet es ceru, tu mani nevainosi par šo ilgo, negribēto klusēšanu. Tu zini, kā es tevi mīlu; tu esi mums viens vienīgais, man un Duņai, tu esi mums viss, visa mūsu cerība un mierinājums. Nav izsakāms, kas ar mani notika, kad es uzzināju, ka tu jau kopš vairākiem mēnešiem esi atstājis universitāti, pietrūkstot līdzekļiem, ar ko sevi uzturēt, un ka stundas un citi tavi ienākumi izbeigušies! Ko es ar saviem simt divdesmit rubļiem pensijas gadā varētu tev palīdzēt? Tos piecpadsmit rubļus, ko pirms četriem mēnešiem tev aizsūtīju, es aizņēmos, kā tu to jau pats zini, uz šīs pašas pensijas rēķina no mūsu šejienes tirgotāja Vasilija Ivanoviča Vachrušina. Viņš ir labs cilvēks un bija jau tava tēva draugs. Bet, devusi viņam tiesību saņemt manā vietā pensiju, es biju spiesta gaidīt,

¹ Vēstuļu normalais svars pastā sniedzās līdz vienai lotij (13 gramu); vēstules līdz divām lotīm bija jāapmaksā divkārtīgi.

kamēr būs nolīdzināts vecais parāds, un tas ir piepildījies nule tagad, tāpēc es visu šo laiku nevarēju tev neko aizsūtīt. Tagad nu, paldies dievam, es, kā liekas, varēšu tev vēl izsūtīt, un vispār mēs tagad varam pat palielīties ar laimi, un par to tad es arī steigšos tev ziņot. Vispirms, vai tu vari uzminēt, miļlais Rodja, ka tava māsa nu jau pusotra mēneša dzīvo kopā ar mani un mums nebūs vairs jāšķiras arī turpmāk? Gods dievam, viņas mocības ir beigušās. Bet pastāstīšu visu pēc kārtas, lai tu zinātu, kā viss bija un ko mēs līdz šim esam no tevis slēpušas. Kad tu pirms diviem mēnešiem man rakstīji, ka esot no kāda dzirdējis, it kā Duņai Svidrigailovu kungu mājā nākas paciest daudz rupjību, un prasīji man noteiktus paskaidrojumus, — ko es varēju tev atbildēt? Būtu es aizrakstījusi tev visu patiesību, tad tu, kazi, būtu visu pametis un kauču kājām atsteidzies pie mums, jo es labi pazīstu tiklab tavu raksturu, kā tavas jūtas, un tu nebūtu pieļāvis apvainot savu māsu. Es biju izmisusi, bet ko es varēju darīt? Turklāt pati arī toreiz vēl nezināju visu patiesību. Galvenā grūtība bija tā, ka Duņečka, sākdama kalpot pagājušā gadā viņu ģimenē par guvernanti, bija izņēmusi uz priekšu veselus simts rubļus ar noteikumu, ka viņai ik mēnesi atvilks no algas, un tātad nevarēja vietu atstāt, nenolīdzinājusi parādu. Bet šo sumu (tagad, dārgais Rodja, varu tev visu izstāstīt) viņa paņēma galvenām kārtām tālab, lai aizsūtītu tev sešdesmit rubļu, kurus tev tolaik tik ļoti vajadzēja un kurus tu arī saņēmi no mums pagājušā gadā. Mēs toreiz tevi mānījām, uzrakstījām, ka tie ir no Duņečkas agrāk ietaupītās naudas; bet tas nebija tā, un tagad es tev pastāstu visu patiesību, jo tagad nu viss ir piepeši mainījies, ar dieva palīgu, uz labo pusi, un lai tu zinātu, cik ļoti Duņa tevi mīl, cik viņai laba sirds. Tik tiešām, Svidrigailova kungs no sākuma izturējās pret viņu ļoti rupji, teikdams tai visādas nepieklājības un zobodamies par viņu pie galdā... Bet es negribu te izklāstīt visus šos nepatīkamos sīkumus, lai tevi velti neuzbudinātu tagad, kad tas viss ir garām. Īsi sakot, neraugoties uz Marfas Petrovņas, Svidrigailova kunga laulātās draudzenes, un visu citu mājinieku laipno un krietno izturēšanos, Duņečkai bija ļoti grūti, it īpaši tais brīžos, kad Svidrigailova kungs pēc savas vecās karavīra parašas atrādās Bakcha iespaidā. Bet kas nu izrādījās vēlāk? Iedomājies, ka šis nelga jau sen bija iededzies kaislībā pret Duņu, tikai

slēpa to zem rupjības un nicinošas izturēšanās. Varbūt viņš arī pats kaunējās un sajuta šausmas, pieķerot sevi, cilvēku jau gados un ģimenes tēvu, ka ir aizrāvis ar tādām vieglprātīgām cerībām, un tāpēc tad negribot ļaunojās uz Duņu. Bet var jau būt arī tā, ka viņš ar savu rupjo izturēšanos un izsmieklu būs gribējis tikai slēpt visu patiesību no citiem. Pēdīgi viņš tomēr nenocietās un iedrošinājās griezties pie Duņas ar atklātu un neķītru priekšlikumu, piedāvādams viņai visādas balvas un turklāt solīdamies visu pamest un aizbraukt ar viņu kopā uz citu sādžu vai pat uz ārzemēm. Vari iedomāties Duņas ciešanas! Vietu tūdaļ atstāt nebija iespējams ne tikvien parāda dēļ, bet bija jāsaudzē arī Marfa Petrovna, kurai uzreiz varētu rasties aizdomas, un tātad nāktos ģimenē radīt plaису. Un arī priekš Duņečkas pašas tas būtu liels skandals, bez tāda jau neiztiktu. Bija arī daudzi un dažādi citi iemesli, kuru dēļ viņai nebija nekādu izredžu agrāk par sešām nedēļām izrauties no šīs šausmīgās mājas. Tu, protams, pazīsti Duņu, zini, cik viņa gudra un cik viņai stingrs raksturs. Duņečka var daudz ko panest un pat visgrūtākajos brīžos spēj atrast sevī tik daudz cēlsirdības, lai nezaudētu savu stingrību. Viņa pat man par visu to nerakstīja, lai mani neuztrauktu, kaut gan mēs bieži sarakstījāmies. Atrisinājums nāca negaidot. Marfa Petrovna nevilšus bija noklausījies savu vīru dārzā lūdzamies Duņečku, un, sapratusi visu ačgārnī, vainoja Duņu, domādama, ka tieši tikai viņa esot visa cēlonis. Turpat dārzā norisinājās šausmīga scena: Marfa Petrovna pat iesita Duņai, negribēja itin nekā uzklausīt, bet pati veselu stundu kļiedza un pēdīgi pavēlēja Duņu pārvest pie manis uz pilsētu parastos zemnieku ratos, kur tika samestas visas viņas lietas, veļa, drēbes, viss juku jukām, neiesaiņots un nesakārtots. Un te vēl uznāca lietus gāze, un Duņai apvainotai un apkaunotai bija jānobrauc ar zemnieku veselās septiņpadsmit verstis vaļējos ratos. Tagad tu pats padomā, kādu atbildi es būtu varējusi uzrakstīt uz tavu vēstuli, ko es saņēmu pirms diviem mēnešiem! Par ko rakstīt? Es pati biju izmisumā: taisnību tev rakstīt neuzdriksstējos, tāpēc ka tu būtu ļoti nelaimīgs, sarūgtināts un sašutis, un ko gan tu arī varētu darīt? Gan tikai sevi pazudināt, arī Duņečka aizliedza; bet piebārstīt vēstuli ar visādiem niekiem par šo un to, kad uz sirds tādas bēdas, es nevarēju. Veselu mēnesi pie mums pilsētā klīda tenkas par šo no-

tikumū, un nogāja tik tālu, ka pat uz baznīcu mums ar Duņu nebija iespējams aiziet, visur nicinoši skatieni un sačukstēšanās; runāja arī skaļi, mums dzirdot. Visi paziņas no mums novērsās, pat nesveicināja vairs, un es saņēmu drošas ziņas, ka tirgoņu komiji un daži ierēdņiši gribējuši mūs zemiski apvainot, notriepjot ar darvu mūsu mājas vārtus, tā ka arī saimnieki jau pieprasīja, lai mēs izvācamies no dzīvokļa. Tur vainojama Marfa Petrovna, kas bija paguvusi nopalāt un nomelnot Duņu visos namos. Viņai pie mums plaša pazišanās, un visu šo mēnesi Marfa Petrovna pastāvīgi braukāja uz pilsētu un, tā kā viņa ir mazliet plāpīga un mīl stāstīt par savām ģimenes lietām, it īpaši sūdzēties visiem un ikvienam par savu vīru, kas ir ļoti nelabi, — tad īsā laikā iznēsāja tenkas par šo notikumu ne tikvien pa pilsētu, bet arī pa apriņķi. Es saslimu; Duņečka tomēr bija stiprāka par mani, un kaut tu būtu redzējis, kā viņa visu panesa un vēl mani mierināja un uzmundrināja! Viņa ir eņģelis! Taču, pateicoties dieva žēlastībai, mūsu mokām pienāca gals: Svidrigailova kungs bija apdomājies, atzinis savu vainu un, laikam Duņu žēlodams, Marfai Petrovnai pilnīgi un skaidri pierādījis, ka Duņečka nevainīga, proti: pasniedzis vēstuli, ko Duņa vēl pirms tās dienas, kad Marfa Petrovna pārsteidza viņus dārzā, bijusi spiesta uzrakstīt un nodot viņam, lai noraidītu personīgo izskaidrošanos un slepeno satikšanos, ko viņš neatlaidīgi prasījis; šī vēstule pēc Duņečkas aizbraukšanas bija palikusi Svirigailova kunga rokās. Šajā vēstulē viņa visasākā veidā un ar vislielāko sašutumu pārmet tieši viņa zemisko izturēšanos pret Marfu Petrovnu, aizrādīdama, ka viņš ir tēvs un ģimenes galva un, pēdīgi, cik nekrietni no viņa puses ir mocīt un grūst nelaimē arī bez tam jau nelaimīgu un nē aizsargātu meiteni. Vārdu sakot, mīlais Rodja, vēstule bija uzrakstīta tik cēlsirdīgi un aizkustinoši, ka es raudāju, to lasīdama, un nevaru vēl līdz šai dienai to lasīt bez asarām. Bez tam Duņai par attaisnojumu pēdīgi nāca arī kalpotāju liecības, kuri bija redzējuši un zināja daudz vairāk, nekā Svidrigailova kungs varēja domāt, — kā jau tas parasti dzīvē mēdz būt. Marfa Petrovna bija pavisam pārsteigta un «no jauna satriekta», kā viņa pati mums atzinās, bet toties jo pilnīgāk pārliecināta par Duņečkas nevainību, un jau nākamajā dienā, svētdienā, atbraukusi tieši uz katedrāli, ceļos un ar asarām lūdza debesu valdnieci dot viņai spēku pārciest

šo jauno pārbaudījumu un izpildīt savu pienākumu. Pēc tam tieši no katedrales, ne pie viena neiegiezusies, atbrauca pie mums, visu mums izstāstīja, rūgti raudāja, nožēlu pilna apkampa Duņu un lūgtin lūdza viņai piedot. Tai pašā ritā, ne druscīņas nevilcinādamās, tieši no mums viņa devās pa visām mājām pilsētā un visur, par Duņecku izteikdamās pavisam glaimojoši, asaras liedama, apliecināja viņas nevainību, jūtu un uzvedības cēlumu. Tas vēl par maz: viņa visiem rādīja un lasīja priekšā Duņeckas pašas Svidrigailova kungam rakstīto vēstuli un ļāva to pat norakstīt (kas, manuprāt, ir jau nevajadzīgi). Tādā kārtā viņai iznāca vairākas dienas no vietas apbraukāt visus pilsētas paziņas, jo daži sāka ņemt ļaunā, ka citiem tiek dota priekšroka, un tā nu radās vesela rinda gribētāju, un katrā mājā viņa jau iepriekš tika gaidīta, un visi zināja, ka tādā un tādā dienā Marfa Petrovna tur un tur lasīs šo vēstuli; un uz katru lasīšanu bieži vien atnāca pat tie, kas vēstuli jau vairākkārt bija dzirdējuši tiklab savās mājās, kā arī pie citiem paziņām. Manuprāt, tur bija daudz, ļoti daudz lieka, bet tāds jau ir Marfas Petrovnas raksturs. Vismaz viņa pilnā mērā atkal atjaunoja Duņeckas reputāciju, un visa šī neķītrība nogulās kā neizdzēšams negods uz Marfas Petrovnas vīru kā galveno vainīgo, tā ka man pat žēl viņa: pārāk jau bargi apgājušies ar šo vējagrābsli. Duņu tūdaļ uzaicināja dažās ģimenēs pasniegt stundas, bet viņa atteicās. Jāsaka, vispār pret viņu uzreiz sāka izturēties ar sevišķu cieņu. Galvenokārt tas tad arī veicināja to negaidīto notikumu, pateicoties kuram tagad, var teikt, mainās viss mūsu liktenis. Tad nu zini, mīļais Rodja, ka Duņu ir bildinājis precinieks un ka viņa ir jau devusi tam savu piekrišanu, ko tad arī steigšos tev ātrāk paziņot. Un, lai gan tas ir noticis bez tava padoma, tev droši vien nebūs iebildumu ne pret mani, ne Duņu, jo tu pats ieskatīsi no visas šīs lietas, ka atlikt un nogaidīt līdz tavas atbildes saņemšanai mums nekādi nebija iespējams. Un tu, klāt nebūdam, arī nevarētu to visu tik labi apsvērt. Bet tas notika tā. Viņš ir jau galma padomnieks, Pēteris Petrovičs Lužins, attāls Marfas Petrovnas radnieks; viņa arī šīs precības stipri veicināja. Iesākās ar to, ka viņš ar tās starpniecību bija izteicis vēlēšanos ar mums iepazīties, tika, kā nākas, uzņemts, dzēra kafiju un jau otrā dienā atsūtīja vēstuli, kurā ļoti pieklājīgi izteica savu bildinājumu un lūdza dot drīzu un noteiktu at-

bildi. Viņš esot darišanu cilvēks, allaž aizņemts un tagad steidzoties uz Pēterburgu, kādēļ tam katra minute dārga. Protams, mēs sākumā bijām stipri pārsteigtas, jo viss nāca pārāk ātri un negaidīti. Mēs abas kopā prātojam un pārdomājam visu to dienu. Cilvēks viņš ir uzticams un nodrošināts, kalpo divās vietās, un viņam ir jau savs kapitāls. Tiesa, viņam četrdesmit pieci gadi, taču viņš diezgan labi izskatās un sievietēm var vēl patīkt. Vispār viņš ir visai solids un pieklājīgs cilvēks, tikai mazliet drūms un it kā augstprātīgs. Bet varbūt tas tā tikai liekas no pirmā acu uzmetiena. Un es tev lieku pie sirds, mīlais Rodja, kad tu ar viņu Pēterburgā satiksies, kam jānotiek visā drīzumā, tad nespried par viņu pārāk strauji un karsti, kā tas ir tavā dabā, ja arī no pirmā skatiena tev šis un tas pie viņa nepatīktu. Rakstu to tev katram gadījumam, lai gan esmu pārliecināta, ka viņš uz tevi atstās patīkamu iespaidu. Turklāt, lai iepazītu jebkuru cilvēku, jāiepazīstas ar viņu pakāpeniski un uzmanīgi, lai izsargātos no kļūdām un aizspriedumiem, ko vēlāk ļoti grūti labot un izlīdzināt. Bet Pēteris Petrovičs, vismaz pēc daudzām pazīmēm, ir ļoti cienījams cilvēks. Jau savā pirmajā vizītē viņš mums paskaidroja, ka esot praktisks cilvēks, lai gan daudzējādā ziņā piekritot, kā viņš pats izteicās, «mūsu visjaunāko paaudžu uzskatiem» un esot visu aizspriedumu pretinieks. Viņš vēl daudz ko sarunāja, jo ir mazliet it kā iedomīgs un viņam ļoti patīk, ka viņā klausās; bet tas taču gandrīz nav netikums. Es, zināms, maz ko saprotu, bet Duņa man paskaidroja, ka viņš esot gan ne visai izglītots, tomēr gudrs un, kā liekas, labs cilvēks. Tu pazīsti savas māsas raksturu, Rodja. Viņa ir stingra, gudra, pacietīga un augstsirdīga jaunava, kaut gan ar dedzīgu sirdi, ko es viņā esmu ļoti iepazinusi. Protams, nedz viņam, nedz viņai nekādas sevišķas mīlestības nav; bet Duņa, būdama prātīga meitene, tai pašā laikā ir arī augstsirdīga būtne, eņģelis, un uzskatīs par savu pienākumu darīt laimīgu savu vīru, kas tad savukārt rūpētos arī par viņas laimi. Par šo pēdējo mums pagaidām nav nekāda liela iemesla šaubīties, lai gan tas viss noticis, jāatzīstas, mazliet paātri. Pie tam viņš ir cilvēks, kas visu ļoti apsver, un, protams, arī pats ieskatīs, ka viņa laulības laime būs toties jo drošāka, jo laimīgāka būs pie viņa Duņečka. Bet, kas attiecas uz šādām vai tādām nesaskaņām raksturos vai kaut kādiem veciem paradumiem un pat

zināmām domu nesaskaņām (kas pat vislaimīgākajās laulībās nav novēršams), tad Duņečka pati man teica, ka viņa uz sevi paļaujoties, par to neesot jāraizējas un viņa spējot daudz ko panest, tikai ar noteikumu, ka turpmākās attiecības būs godīgas un taisnas. Viņš, piemēram, arī man rādījās sākumā it kā par skarbu; bet tas taču var nākt tieši no tam, ka viņš ir patiesīgs cilvēks, un katrā ziņā tā tas arī ir. Piemēram, otrajā vizītē, kad jāvārdu bija jau saņēmis, viņš sarunā izteicās, ka jau agrāk, Duņu vēl nepazīdams, nolēmis ņemt godīgu meiteni, bet bez pūra un katrā ziņā tādu, kas jau izbaudījusi dzīves grūtības, jo, kā viņš izteicās, esot labi, ja vīrs neesot savai sievai nekādu pateicību parādā, bet vēl daudz labāk, ja sieva uzskata vīru par savu labdari. Te piezīmēšu, ka viņš gan izteicās mazliet saudzīgāk un piemilīgāk, nekā es te uzrakstīju, jo viņa īstie izteicieni man ir aizmirsušies, atminos vienīgi domas; un viņš to sacīja bez kāda iepriekšēja nolūka, acīm redzot tas viņam tā tikai izspruka, kad viņš bija iededzies, pēc tam viņš pat lūkoja to izlabot un mīkstināt; man tas likās tomēr it kā mazliet par skarbu, un es vēlāk pateicu to Duņai. Bet Duņa pat ar īgnumu atbildēja man, ka «vārdi vēl nav darbi», un tas, protams, ir taisnība. Pirms izšķiršanās Duņečka cauru nakti negulēja un, domādama, ka es jau aizmigusi, uzcēlās no gultas un visu nakti staigāja pa istabu šurp un turp; pēdīgi nometās ceļos un karsti lūdza dievu svētbildes priekšā, bet no rīta pateica man, ka ir izšķīrusies.

Es jau minēju, ka Pēteris Petrovičs dodas tagad uz Pēterburgu. Viņam tur lielas darīšanas, jo viņš grib Pēterburgā atvērt publisku advokātu kantori. Viņš jau sen nodarbojas ar dažādu prasību un prāvu vešanu un vēl necik sen ir paturējis virsroku kādā visai ievērojamā prāvā. Uz Pēterburgu viņam jābrauc arī tāpēc, ka tur viņam kāda svarīga prāva senatā. Šādā kārtā, mīlais Rodja, viņš arī tev varēs būt ļoti noderīgs ne vienā vien ziņā. Mēs ar Duņu nospriedām, ka tu jau ar šo dienu noteikti varētu uzsākt savu nākamo karjeru un uzskatīt savu dzīves gaitu par skaidri nospraustu. Ak, kaut tas piepildītos! Tas būtu tāds panākums, ka to nevarētu uzlūkot citādi kā par tiešu visuvaldītāja žēlastību pret mums. Duņa par to vien sapņo. Mēs jau riskējām ieminēties kādus vārdus Pēterim Petrovičam. Viņš izsacījās piesardzīgi un teica, ka, protams, bez sekretara

iztikt viņš nevarēsot un tad, zināms, labāk maksāt algu radniekam nekā svešam, ja vien tas izrādīšoties spējīgs šo pienākumu pildīt (tu nu izrādītos nespējīgs!), bet turpat viņš izteica arī šaubas, vai tavš darbs universitatē atstāšot tev laiku darbam viņa kantorī. Tā tas toreiz arī palika, bet Duņa ne par ko citu tagad nedomā kā tikai par to. Viņa vairākas dienas staigā tīri kā drudzī un ir jau sastādījusi veselu projektu, kā turpmāk tu varēsi kļūt par Pētera Petroviča biedru un pat par kompanjonu viņa tieslietu darīšanās, vēl jo vairāk tāpēc, ka tu pats studē juridiskajā fakultatē. Es, Rodja, esmu ar Duņu pilnīgi vienis prātis un piekritu visiem viņas plāniem un cerībām, jo turu tos par pilnīgi iespējamam. Neskatoties uz pašreizējo viegli izskaidrojamo Pētera Petroviča atturību (jo viņš tevi vēl nepazīst), Duņa ir noteikti pārliecināta, ka viņa visu panāks ar savu labo ietekmi uz nākamam vīru, par to viņa ir pārliecināta. Protams, mēs sargājāties izpaust Pēterim Petrovičam jebko par šiem mūsu tālākajiem sapņojumiem, it īpaši to, ka tu būsi viņa kompanjons. Viņš ir praktisks cilvēks un, kas zin, varētu uzņemt to visai sausi, jo tas viss viņam liktos tikai kā sapņojumi. Tāpat nedz es, nedz Duņa neesam vēl ne pušplēsta vārdiņa ar viņu runājušies par mūsu stipro cerību, ka viņš palīdzēs mums atbalstīt tevi ar naudu, kamēr tu būsi universitatē; nerunājām par to tāpēc, ka, pirmkārt, tas vēlāk notiks pats par sevi, jo viņš droši vien bez liekas runāšanas pats to piedāvās (tā tik vēl trūktu, ka viņš Duņeckai to atteiktu!), vēl jo vairāk tāpēc, ka tu pats vari kļūt par viņa labo roku kantorī un šo palīdzību saņemt nevis kā labdarību, bet kā savu nopelnītu algu. Duņeckā grib to tā nokārtot, un esmu ar viņu pilnīgi vienis prātis. Otrkārt, nerunājām arī tāpēc, ka es sevišķi vēlējos, lai jūsu gaidāmā sastapšanās noritētu kā līdzīgam ar līdzīgu. Kad Duņa ar sajūsmu stāstīja viņam par tevi, viņš atbildēja, ka katrs cilvēks vispirms pašam jānovērojojot tuvāk, lai varētu par to spriest, un ka viņš pats gribot iepazīties izveidot savu ieskatu par tevi. Zini ko, dārgais Rodja, man šķiet, pēc dažiem apsvērumiem (kuri nepavisam neattiecas uz Pēteri Petroviču, bet drīzāk gan ir daži mani personīgie, varbūt pat vecas sievas untumi), man šķiet, ka es varbūt darišu vislabāk, ja pēc viņu kāzām arī turpmāk dzīvošu atsevišķi, tāpat kā dzīvoju tagad, nevis kopā ar viņiem. Es esmu pilnīgi pārliecināta, ka viņš būs tik godprātīgs un smalkjūtīgs;

ka pats uzaicinās mani un liks man priekšā vairs nešķirties no meitas, un, ja līdz šim nav par to runājis, tad gan tikai tāpēc, ka tas saprotams bez vārdiem; bet es atteikšos. Es ne vienu reizi vien esmu dzīvē novērojusi, ka sievasmātes ir vīriem ne visai pa prātam, bet es ne tikvien negribu būt kādam kaut par visniecīgāko apgrūtinājumu, bet arī pati vēlos pilnīgu brīvību, kamēr man vēl ir pašai savs kumosīšs un tādi bērni kā tu un Duņečka. Ja būs iespējams, tad apmetīšos jūsu abu tuvumā, jo pašu patīkamāko, Rodja, es esmu pataupījusi uz vēstules beigām: tad nu zini, mans mīļais draugs, ka mēs varbūt ļoti drīz sanāksim atkal kopā un visi trīs apkampsimies pēc gandrīz trīs gadus ilgas šķiršanās! Ir jau droši nolemts, ka es un Duņa braucam uz Pēterburgu; kad īsti — to nezinu, bet katrā ziņā ļoti ļoti drīz, pat varbūt jau pēc nedēļas. Viss atkarīgs no Pētera Petroviča rīkojumiem, kurš, tiklīdz būs Pēterburgā apskatījies, tūdaļ laidīs mums ziņu. Sakarā ar dažiem apsvērumiem viņam gribas pēc iespējas pasteigties ar laulībām un, ja vien iespējams, nosvinēt kāzas pat jau pirms aizgavēņa; bet, ja tas neizdosies tuvā gavēņa¹ dēļ, tad tūdaļ pēc Marijas aizmigšanas dienas². Ak, cik laimīga es spiedišu tevi pie savas sirds! Duņa dzīvo vienā priecīgā jūsmā par gaidāmo satikšanos; reiz pa jokam viņa sacīja, ka jau tādēļ vien ietu pie Pētera Petroviča. Viņa ir eņģelis! Viņa pati šoreiz tev nekā neraksta, bet lika man uzrakstīt, ka viņai tik daudz runājams ar tevi, tik daudz, ka roka nav piedabūjama ķerties pie spalvas, jo dažās rindās neko nevar uzrakstīt, tikai jāuztraucas vien. Viņa lika tevi ciešāk apkampt un aizsūtīt tev neskaitāmus skūpstus. Neskatoties uz to, ka mēs varbūt ļoti drīz tiksīmies personīgi, es tuvākajās dienās nosūtīšu tev naudu, pēc iespējas vairāk. Tagad, kad visi jau zina, ka Duņečka precas ar Pēteri Petroviču, arī mans kredīts ir piepeši palielinājies un es esmu pārliecināta, ka Afanasijs Petrovičs tagad būs ar mieru aizdot man uz pensijas rēķina pat līdz septiņdesmit pieciem rubļiem, tā ka es varbūt aizsūtīšu tev rubļus divdesmit piecus vai pat trīsdesmit. Sūtītu vairāk, bet baidos par mūsu ceļa izdevumiem. Kaut gan Pēteris Petrovičs bija tik labs un uzņēmās daļu ceļa izdevumu, kas rodas,

¹ Gavēni laulības nebija atļautas. Te domāts Marijas piemiņas gavēnis.

² 15. augustā.

mums braucot uz galvaspilsētu, proti, piedāvājās pats uz
sava rēķina pārsūtīt mūsu bagažu un lielo lādi (kaut kā ar
saviem paziņām), tad tomēr mums jārēķinās, ka, iebraucot
Pēterburgā, nevar būt bez graša, nauda vajadzīga kaut pirmo
dienu izdevumiem. Mēs ar Duņečku esam jau visu smalki
izrēķinājušas, un iznāk, ka ceļš mums neizmaksās daudz. Līdz
dzelzceļam no mums ir tikai deviņdesmit verstis, un mēs
drošības pēc esam jau sarunājušas sev vedēju — zemnie-
ciņu; tālāk mēs ar Duņečku jau vieglītēm aizvīzināsimies
trešās klases vagonā. Tā kā es tomēr, kazi, pratišu iegrozīties
un aizsūtīšu tev nevis divdesmit piecus, bet droši vien trīs-
desmit rubļus. Bet tagad diezgan: divas loksnes esmu pie-
rakstījusi tik pilnas, ka vietas vairs nepaliek, — te viss mūsu
dzīves apraksts. Bet ir jau arī notikumu sakrājies! Un nu,
mans dārgais Rodja, apkampju tevi līdz mūsu drīzajam sa-
tikšanās brīdim un sūtu tev savu mātes svētību. Mīli Duņu,
savu māsu, Rodja; mīli viņu tā, kā viņa mīl tevi, un zini,
ka viņa mīl tevi bezgalīgi, mīl stiprāk nekā sevi pašu. Viņa
ir eņģelis, bet tu, Rodja, tu esi mums abām viss — visa mūsu
cerība, viss mūsu mierinājums. Būtu tikai tu laimīgs, tad
arī mēs būsim laimīgas. Vai tu lūdz dievu, Rodja, tāpat kā
senāk un vai tici mūsu radītāja un pestītāja žēlastībai? Mana
sirds baidās, vai tevi ar nav piemeklējusi tagadējā modernā
jaunlaiku neticība. Ja tā, tad es lūdzu par tevi. Atminies,
mīļais, kā tu bērnībā, tavam tēvam vēl dzīvojot, man klēpī
šļupstēji savas lūgšanas un cik mēs visi tad bijām laimīgi!
Ardievu vai labāk: *uz redzēšanos!* Cieši cieši tevi apskauju
un skūpstu bezgala daudzas reizes.

Līdz kapam tava
Pulcherija Raskoļņikova.

Gandrīz visu laiku, jau no paša sākuma, kamēr Raskoļ-
ņikovs vēstuli lasīja, viņa seja mirka asarās; bet, kad pa-
beidza lasīt, tad tā bija bāla, krampjaini saraukta un drūma,
žultaina, ļauns smīns vijās ap viņa lūpām. Viņš nolika galvu
uz sava plānā, savazātā spilvena un ilgi domāja. Sirds viņam
stipri pukstēja, spēcīgi viņojās domas. Pēdīgi viņam kļuva
smacīgi un šauri šajā dzeltenajā istabiņā, kas līdzinājās ska-
pim vai šķirstam. Acis un domas prasīja plašumu. Viņš pa-
ķēra cepuri un devās laukā, šoreiz vairs nebaidīdamies sa-
stapties ar kādu uz kāpnēm: bija to aizmirsis. Viņš sāka iet

Vasilija salas virzienā pa V., it kā steigdamies turp kādā darīšanā, tomēr pa savam paradumam ceļu nevērodams, kaut ko pie sevis čukstēdams un pat skaji ar sevi sarunādams, ar ko izraisīja izbrīnu citos gājējos. Daudzi noturēja viņu par piedzērušu.

IV

Mātes vēstule sagādāja viņam lielas raizes. Bet par pašu galveno, svarīgāko punktu viņš nešaubījās nevienu mirkli, arī jau tad, kad vēstuli lasīja. Pati lietas būtība bija viņa prātā jau izlemta, pie tam izlemta galīgi. «Šis laulības nedrīkst notikt, kamēr es dzīvoju, lai iet pie velna šis Lužina kungs!»

«Tāpēc ka tur viss skaidrs un acīm redzams,» viņš pie sevis murmināja, sminēdams un jau iepriekš ļauni priecādamies par sava lēmuma panākumiem. «Nē, māmuliņ, nē, Duņa, mani jūs nepiemānīsiet! . . . Un viņas vēl atvainojas, ka nav prasījušas man padomu un izlēmušas bez manis! Kā tad! Domā, ka tagad jau vairs atteikt nevarēs. Nu, to vēl redzēsim, var vai nevar! Kas par lielisku atrunāšanos: Pēteris Petrovičs, pavei, darīšanu aizņemts cilvēks, tik aizņemts, ka pat apprecēties viņš nevar citādi, kā traucoties ar pasta zirgiem, tikko ne dzelzceļa vagonā. Nē, Duņečka, es labi redzu un zinu, par ko tu taisies ar mani tik daudz runāt; zinu arī, par ko tu cauru nakti domāji, staigādama pa istabu, un par ko lūdzies Kazaņas dievmātes priekšā, māmiņas guļamistabā. Golgatā grūti kāpt. Hm . . . Tātad jau galīgi nolemts, ka jums, Avdotja Romanovna, labpatik iziet pie darbīga un racionāla vīra, kuram ir savs kapitāls (*jau* ir savs kapitāls: tā tas skan solidāk, iespaidīgāk), kurš kalpo divās vietās, piekrit mūsu visjaunāko paaudžu uzskatiem (kā māmiņa to raksta) un, *liekas*, ir labs, kā pati Duņečka piezīmē. Šis *liekas* skan vislieliskāk! Un šī pati Duņečka ar šo pašu *liekas* grib precēties! . . . Lieliski! Lieliski!

Tomēr interesanti, kādēļ māmiņa ir man rakstījusi «par visjaunākajām paaudzēm»? Vai vienkārši personas raksturošanai vai ar vēl lielāku nolūku: lai es būtu labās domās par Lužina kungu? O viltnieces! Interesanti būtu noskaidrot vēl vienu apstākli: cik vaļsirdīgas viņas ir bijušas viena pret otru to dienu, to nakti un visu turpmāko laiku? Vai *visi*

vārdi viņu starpā tikuši tieši izteikti, jeb vai abas saprot, ka tiklab vienai, kā otrai sirdī un domās ir viens un tas pats un tātad nevajag visu izrunāt dzirdami, lai varbūt nevilšus neizteiktu kaut ko par daudz? Jādomā, ka labu tiesu tas tā arī bijis; no vēstules redzams, ka māmiņai viņš ir rādijies *mazliet* skarbs, un naivā māmiņa tūdaļ ir uzmākusies Duņai ar savām piezīmēm. Bet šī, protams, noskaitās un «atbildēja ar īgnumu». Un kā gan citādi! Kuru gan tas nesakaitinās, viss ir jau zināms arī bez naiviem jautājumiem, ja ir jau nolemts, ka nav vairs ko muti dzisināt? Un ko viņa man tur raksta: «Mili Duņu, Rodja, viņa tevi mīl vairāk par sevi pašu,» — vai tikai viņu pašu slepenībā nemoca sirdsapziņa, ka ir ar mieru ziedot meitu dēla labā? «Tu mūsu cerība, tu mums esi viss!» Ak māmuļa!...» Aizvien stiprāk un stiprāk viņa uzbangoja niknums, un, ja viņš tagad sastaptu Lužina kungu, šķiet, ka viņš to nosistul!

«Hm, tas ir taisnība,» viņš turpināja, sekodams savu domu viesulim, kas plosījās viņa galvā, «tas taisnība, ka cilvēkam «jāpieiet pakāpeniski un piesardzīgi, lai viņu iepazītu»; bet par Lužina kungu viss skaidrs. Galvenais, viņš ir darīšanu cilvēks un, kā *liekas*, labs. Nav joka lieta: bagažu uz sevi uzņemas, lielo lādi uz sava rēķina pārsūta! Kā nu nav labs! Bet viņas abas, *līgava* ar māti, salīgst sev zemnieciņu, brauc ar pelīsu pīteni segtos ratos (es tā esmu braucis)! Nekas! Tikai deviņdesmit verstis, «bet tālāk jau aizvizināsimies vieglītēm trešās klases vagonā», kādu tūkstoti verstu. Un tas ir gluži pareizi: sedzies, ciktāl sega sniedz; bet jūs, Lužina kungs, ko tad jūs tā? Tā taču jūsu līgava... Un jūs tak nevarējāt nezināt, ka māte uz savas pensijas rēķina aizņemas ceļa naudu. Protams, jums tas ir savstarpējs komercials darījums, uzņēmums uz abpusēja izdevīguma pamatiem ar viennādām pajām, tātad arī izdevumi uz pusēm: sāls un maize kopīgi, tabaciņa katram sava, kā paruna teic. Bet arī te darīšanu cilvēks ir viņas mazliet apšmaucis: багаžas sūtīšana izmaksā lētāk nekā viņu brauciens, var pat gadīties, ka aiziet pavisam par velti. Nezi vai viņas abas tiešām to neredz, jeb vai tiši neievēro? Un ir pat apmierinātas! Apmierinātas! Bet ja apdomā, ka tie tikai ziediņi, bet īstie augļi vēl priekšā! Jo kas te ir svarīgi? Te ne tik svarīgs viņa skopums, viņa sīkstulība kā viss viņa *tonis*. Tas taču ir nākamais tonis pēc laulībām, pravietojums... Un tad māmiņa: ko viņa tā šķiež

naudu? Ar ko viņa ieradīsies Pēterburgā? Ar trim rubļiem vai ar diviem «papīrišiem», kā tā... vecene sacīja... hm! No kā gan viņa cer vēlāk te Pēterburgā dzīvot? Taču kaut vai pēc dažām pazīmēm viņa ir jau paspējusi uzminēt, ka ar Duņu kopā pēc laulībām viņa *nevarēs* dzīvot — pat pirmajā laikā ne? «Jaukajam cilvēkam», bez šaubām, tas ir kaut kā jau pasprucis, viņš licis sevi manīt, kaut gan māmiņa it kā pati abām rokām kratās nost: «Sak, pati atteikšos.» Ko gan, uz ko gan viņa cer, uz tiem simt divdesmit rubļiem pensijas ar atskaitījumiem par parādu Afanasijam Ivanovičam? Ziemas lakatiņus viņa ada, aprocītes izšuj, savas vecās acis bojā. Bet lakatiņi taču labi ja gadā divdesmit rubļu pieliek klāt pie tiem simt divdesmit rubļiem, tas man ir zināms. Tātad viņas tomēr cer uz Lužina kunga augstsirdību. «Pats, sak, piedāvās, pats lūgs.» Gaidi vien! Un tā, lūk, tas vienmēr ar šīm šilleriskajām daiļajām dvēselēm mēdz būt: līdz pēdējam momentam tērpj cilvēku pāva spalvās, līdz beidzamajam mirklim cer uz labu, nevis ļaunu; un, kaut arī nojauš mežaļas otro pusi, bet neparko istā vārdā to iepriekš nenosauks, jo viņām derdzas jau iedomāties vien par to; abām rokām kratās nost no patiesības līdz pat brīdim, kad izskaistinātais cilvēks tām parāda garu degunu. Būtu interesanti zināt, vai Lužina kungam ir arī ordeņi; esmu gatavs saderēt, ka Anna uz krūtīm ir un ka viņš tirgotāju un darba uzņēmēju mielastos to sev piesprauž. Jādomā, arī savā kāzu dienā piespraudīs! Bet galu galā rauj viņu velns!...

... Bet lai nu māmiņa, dievs ar viņu: tāda jau viņa ir; bet ko tad Duņa? Duņečka mīlā, es tak jūs pazīstu! Jums taču bija divdesmitais gads jau tad, kad mēs pēdējo reizi redzējāmies; jūsu raksturu es jau toreiz izpratu. Māmiņa, lūk, raksta: «Duņečka daudz ko var paciest.» To es jau zināju. To es jau pirms divarpus gadiem zināju un kopš tā laika divarpus gadus esmu par to domājis — tieši par to, ka «Duņečka daudz ko var paciest». Kad jau Svidrigailova kungu ar visām tālākajām sekām varēja paciest, tad patiesi var daudz ko panest. Bet tagad, lūk, abas ar māmiņu iedomājušās, ka viņa var paciest arī Lužina kungu, kas izklāsta teoriju par priekšrocībām, kādas piemīt sievietēm, kuras nāk no nabadzības un kuras vīri aplaimo, turklāt izklāsta to gandrīz jau pie pirmās satikšanās. Nu jā, pieņemsim, ka viņam tas tā nevil-

šus «pasprucis», kaut gan viņš ir racionalš cilvēks (tā ka varbūt nepavisam nav pasprucis nevilšus, bet ar nolūku jo drīzāk to paskaidrot); bet Duņa, Duņa? Viņai taču skaidrs, kas par cilvēku, un jādzīvo taču ar cilvēku! Viņa tak labāk pārtiks no melnas maizes un piedzērs klāt ūdeni, bet savu dvēseli nepārdos, savu tikumisko es neatdos par komfortu; pat par visu Šlezvīgu-Holšteinu neatdos, kur nu vēl par Lužina kungu. Nē, Duņa, cik es viņu pazīnu, tāda nebija un . . . protams, arī tagad nav mainījiesies . . . Nav ko runāt! Smagi pie Svidrigailoviem! Grūti ir par divsimt rubļiem visu mūžu klejot provincē gar guvernanti; bet es zīnu arī, ka mana māsa drīzāk ies strādāt kā nēģeris pie plantatora vai latvietis pie Baltijas vācieša nekā apgānīs savu dvēseli un savas tikumiskās jūtas, saistīdamās uz visu mūžu ar cilvēku, kuru viņa neciena un ar kuru viņai nav ko darīt, — tikai sava personīgā labuma dēļ vien! Un, kaut Lužina kungs būtu no skaidra zelta vai tīra briljanta, arī tad viņa nebūs ar mieru kļūt par Lužina kunga likumīgo piegulētāju! Kāpēc tad viņa tagad ir ar mieru? Kas aiz tā slēpjas? Kāds tam atminējums? Viss skaidrs: sevis pašas labā, lai iegūtu komfortu, pat lai gābtu savu dzīvību, viņa sevi nepārdos, bet otra labā, lūk, pārdos. Miļā, dievinātā cilvēka labā pārdos! Lūk, kur slēpjas mūsu mīklas atminējums: brāļa labā, mātes labā pārdos! Visu pārdos! O, šādā gadījumā mēs pat savas tikumiskās jūtas apspiedīsim, savu brīvību, mieru, pat sirdsapziņu — visu, visu uz krāmu tirgu aiznesīsim. Lai izput dzīve! Ka tikai mūsu mīļotās būtnes būtu laimīgas! Tas vēl par maz: mēs pat savu īpašu kazuistiku izdomāsim, pie jezuitiem pamācīsimies un uz kādu laiku, kas zin, arī paši sevi nomierināsim, ka tā vajag, patiesi vajag, to prasa cēls mērķis. Tādi, lūk, mēs esam, un viss skaidrs kā gaišā dienā. Sa-protams, ka te neviens cits kā Rodions Romanovičs Raskoļņikovs ir pirmajā vietā un tik par viņu tiek domāts. Un kā nu ne: viņa laimi var nodibināt, viņu universitatē uzturēt, kantorī par kompanjonu iekārtot, visu viņa likteni nodrošināt. Kas zin, ar laiku kļūs vēl bagāts, cienīts un godāts un mūžu nobeigs varbūt pat kā slavens vīrs! . . . Bet māte? Nu, tur taču Rodja, dārgais Rodja, viņas pirmdzimtais! Kā lai tāda pirmdzimtā labā neuzpurē arī tādu meitu! Ai miļās un netaisnās sirdis! Ko tur: mēs, beidzot, pat no Soņeckas likteņa neatteiksimies! Soņeckā, Soņeckā Marmeladova,

mūžīgā Soņečka, kamēr pasaule pastāv! Bet vai šo upuri, šo upuri jūs abas esat līdz galam apsvērušas? Vai tik tā ir? Vai būs pa spēkam? Vai tur kāds labums? Vai tas prātīgi? Vai tu, Duņečka, zini, ka Soņečkas liktenis ne ar ko nav riebīgāks par tavu likteni ar Lužina kungu? «Mīlestības tur nevar būt,» raksta māmiņa. Bet, ja nu bez mīlestības, nav arī cieņas, bet, gluži otrādi, jau tagad ir tikai riebums, nicināšana un derdzība, ko tad? Tad taču iznāk, ka atkal tāpat nāksies «ievērot tīrību». Vai nav tā, ko? Vai jūs saprotat, vai saprotat, ko šī tīrība nozīmē? Vai jūs saprotat, ka Lužina kundzes tīrība taču ir tas pats, kas Soņečkas tīrība un, kas zin, varbūt pat vēl ļaunāka, riebīgāka, negēlīgāka, tāpēc ka jūs, Duņečka, cerat uz lielāko komfortu, bet tur nav citas iespējas, vienīgi bada nāve! «Dārgi, Duņečka, dārgi maksā šī tīrība!» Nu, un, ja pēc tam nebūs pa spēkam, nožēlosiet? Cik daudz sāpju, skumju, lāstu, cik daudz no visiem slēpjamu asaru, jo jūs taču neesat Marfa Petrovna! Un kas tad notiks ar māti? Viņa taču jau tagad ir nemierīga, nomokās; bet kas notiks ar viņu, kad ieraudzīs visu skaidri? Un ar mani? ... Ko gan jūs īsteni esat par mani iedomājušās? Nevēlos jūsu upura, Duņečka, nevēlos, māmiņ! Tas nenotiks, kamēr esmu dzīvs, nenotiks, nenotiks! Nepieņem!»

Viņš pēkšņi atjēdzās un apstājās.

«Nenotiks? Bet ko tu darīsi, lai tas nenotiktu? Aizliegsi? Bet kādas tev tiesības? Ko tu no savas puses vari apsolt, lai tev tādas tiesības būtu? Veltīt viņām visu savu dzīvi, visu nākotni, kad pabeigsi kursu un dabūsi vietu? Esam to jau dzirdējuši, tā ir vēl nezināmā nākotne ... Bet tagad? Te taču kaut kas jādara tūlīt, vai tu to saproti? Bet ko tu pašreiz dari? Viņas aplaupi. Nauda taču viņām dabūjama tikai uz simtrubļu pensijas vai uz Svidrigailovu kungu ķīlu rēķina! Ko tu no Svidrigailoviem, no Afanasija Ivanoviča Vachrušina, kā no tiem tu viņas pasargāsi, nākošais miljonar, viņu likteņu lēmēj Zev? Pēc desmit gadiem? Bet desmit gados māte būs kļuvusi akla no saviem adīkļiem, varbūt arī no asarām, izdēdēs no gavēšanas. Bet māsa? Padomā, kas viss var notikt ar mūsu pēc desmit gadiem vai šais desmit gados? Vai vari apjēgt?»

Tā viņš ar šiem jautājumiem sevi mocīja un kaitināja, pat it kā ar savādu baudu. Jāsaka, ka šie jautājumi nebija nedz jauni, nedz nejausi, bet jau veci, sasāpējuši, senseni.

Jau sen tie bija sākuši viņu tirdīt un plosījuši viņa sirdi. Jau sen šī mocošā sajūta bija viņā radusies, augusi un krājusies un pēdējā laikā nobriedusi un koncentrējusies, kļūdama par briesmīgu, mežonīgu un fantastisku jautājumu, kas nomocīja viņa sirdi un prātu, neatvairāmi prasot atrisinājumu. Tagad nu mātes vēstule bija ķērusi viņu kā pērkonas spēriens. Skaidrs, tagad vajadzēja nevis skumt, nevis pasīvi ciest, nodoties tikai prātošanai par to, ka šie jautājumi ir neatrisināmi, bet katrā ziņā kaut ko darīt — un tūlīt, un drīzāk. Lai tas maksātu ko maksādams, vajadzēja kaut ko apņemties vai...

«Vai atteikties no dzīves pavisam!» viņš pēkšņā iekaisumā izsaucās. «Padevīgi reizi par visām reizēm pieņemt likteni tādu, kāds tas ir, un apslēpt sevī visu, atsakoties no jebkādam tiesībām darboties, dzīvot un mīlēt!»

«Vai jūs saprotat, vai saprotat, godātais kungs, ko nozīmē, ja nav itin nekur vairs kur iet?» viņam piepeši nāca atmiņā Marmeladova vakardienas jautājums. «Jo vajag, lai katram cilvēkam būtu kāda vieta, kur varētu iet...»

Viņš pēkšņi nodrebēja: kāda cita vakardienas doma atkal uzliesmoja viņa smadzenēs. Tomēr viņš nenodrebēja tāpēc, ka šī doma atkal uzliesmoja. Viņš taču zināja, viņš jau iepriekš bija *nojautis*, ka tā katrā ziņā «uzliesmos», viņš bija to jau gaidījis; turklāt šī doma nepavisam nebija tikai vakarējā. Bet starpība tā, ka pirms mēneša un pat vēl vakar tā bija tikai sapnis, bet tagad... tagad piepeši tā ieradās ne vairs kā sapnis, bet pavisam jauna, barga, viņam līdz šim nepazīta, un viņš pats piepeši to apzinājās... Galva viņam iedunējās un acīs satumsa.

Viņš steigšus palūkojās apkārt, viņš meklēja kaut ko. Viņam gribējās apsēsties, un viņš lūkojās pēc sola; bet gāja viņš pašreiz pa K. bulvari. Sols bija redzams priekšā, kādus simt soļus tālāk. Viņš sāka iet cik spēdams ātrāk, bet ceļā gadījās mazs notikums, kas uz dažām minūtēm pievērsa sev visu viņa uzmanību.

Skatīdamies pēc sola, viņš ievēroja soļus divdesmit sev pa priekšu ejam sievieti, kam sākumā neveltīja nekādu vērtību, tāpat kā visiem pārējiem priekšmetiem, kas līdz šim bija slidējuši viņam gar acīm. Viņam jau daudreiz bija gadījies, ka, pārnācis mājās, neatcerējās, pa kādu ceļu gājis, un viņš bija jau pieradis tā staigāt. Bet šai sievietē bija kaut

kas tik dīvains un jau pirmajā mirklī acīs krītošs, ka maz pamazām tā sāka saistīt viņa uzmanību, — no sākuma negribot un it kā ar nepatiku, bet pēc tam arvien stiprāk un stiprāk. Viņam piepeši gribējās redzēt, kas īsti šai sievietē tik savāds. Pirmkārt, šī katrā ziņā ļoti jaunā meitene gāja tādā tveicē ar kailu galvu, bez saules sarga un bez cimdiem, rokas kaut kā ērmati mētādama. Viņai mugurā bija viegla zīda auduma kleitiņa, arī kaut kā visai neparasti uzvilka, tikko sapogāta un jostas vietā uz muguras, kur sākas svārku daļa, pārplēsta: prāva drēbes strēmele nokārusies plandījās šurpu turpu. Ap kailo kaklu bija apmests mazs lakatiņš, bet tas turējās kaut kā šķībi uz vienu pusi. Pie tam meitene gāja nedroši, kājas viņai aizmetās, viņa pat streiņuloja uz visām pusēm. Šī satikšanās pēdīgi saistīja visu Raskoļņikova uzmanību. Viņš panāca meiteni pavisam tuvu pie sola, bet tā, tikko solu sasniegusi, atkrita uz paša gala, atmeta galvu uz atzveltnes un aizvēra acis, kā redzams, aiz pārliecīga noguruma. Labāk ieskatījies, Raskoļņikovs tūdaļ nomanīja, ka viņa gluži piedzērusi. Dīvaini un nejēdzīgi bija redzēt kaut ko tādu. Viņš pat nodomāja, vai tikai nealojas. Viņa priekšā bija pavisam jauna sejiņa, gadu sešpadsmit, varbūt pat tikai piecpadsmit, sīciņa, gaišiem matiņiem, ļoti glītiņa, satvīkusi un it kā pietūkusi. Kā likās, meitene maz ko vairs sajēdza; pārlika vienu kāju pār otru, pie kam atsedza to daudz vairāk, nekā klātos, un, kā visas zīmes rādīja, ļoti vāji apzinājās, ka atrodas uz ielas.

Raskoļņikovs neapsēdās, bet arī aiziet kaut kā negribēja un nesapratnē stāvēja tās priekšā. Šis bulvaris parasti ir tukšs, bet tagad, pulksten divos un šādā tveicē, te nebija gandrīz neviena cilvēka. Tomēr soļus piecpadsmit atstatu bulvara malā bija apstājies kāds kungs, kam, pēc visa spriežot, arī ļoti gribējās pienākt pie meitenes nēz kādos nolūkos. Arī viņš droši vien bija meiteni ieraudzījis iztālēm un mēģinājis to panākt, bet Raskoļņikovs viņu iztraucēja. Viņš meta uz to niknus skatienus, gan cenzdamies, lai Raskoļņikovs tos nemanītu, un nepacietīgi gaidīdams savu kārtu, kad nepatīkamais skrandainis aizies. Skaidra padarīšana. Šis kungs bija gadus trīsdesmit vecs, plecīgs, apaļš, ziedošu seju, sārtām lūpām, ar ušiņām, ļoti smalki uzcirties. Raskoļņikovs briesmīgi noskaitās, viņam uzreiz iegribējās šo tuklo frantu kaut kā apvainot. Viņš uz brīdi atstāja meiteni un piegāja pie šī kunga.

— Ei, jūs Svidrigailov! Ko jums te vajag? — viņš uzkliedza, sažņaugdams dūres un nikni ar putām uz lūpām smiedamies.

— Ko tas nozīmē? — kungs bargi noprasīja, augstprātīgi izbrīnījies.

— Vācieties projām, lūk, ko!

— Kā tu iedrošies, plukata! ...

Un viņš atvēzējās ar suņa pātāgu. Raskoļņikovs metās viņam virsū ar dūrēm, neapsvērdams pat to, ka plecīgais kungs varētu tikt galā pat ar diviem tādiem kā viņš. Bet šinī mirklī kāds cieši sagrāba viņu no mugurpuses: starp viņiem nostājās gorodovojs.

— Rimstieties, kungi, neklājas kauties publiskā vietā. Ko jums vajag? Kas jūs tāds? — viņš stingri griezās pie Raskoļņikova, saskatījis viņa skrandas.

Raskoļņikovs vēriģi palūkojās uz to. Tā bija braša, veca zaldāta seja ar sirmām ūsām, vaigubārdu un prātīgu skatienu.

— Tieši jūsu man vajag, — viņš iesaucās, tverdams gorodovoju aiz rokas. — Es esmu bijušais students Raskoļņikovs... Arī jums der to zināt, — viņš pievērsās kungam; — bet jūs panāciet šurp, es jums ko parādīšu...

Un, satvēris gorodovoju aiz rokas, viņš vilka to uz solu...

— Lūk še, skatieties, pavisam piedzērusi, nupat nāca pa bulvari; kas to zina, kādu ļaužu, bet no staigulēm neliekas. Visticamāk, ka ir kaut kur piedzirdījuši un apmānījuši... pirmo reizi — saprotat? — un tad arī palaiduši uz ielas. Paskatieties, kā saplēstas drēbes, redziet, kā tās uzģērbtas: viņu taču ir ģērbusi citi, nevis pati ģērbusies, un turklāt ģērbusas nemākulīgas vīrieša rokas. Tas redzams. Bet tagad palūkojieties tur: šis švīts, ar kuru es nupat taisījos kauties, ir man svešs, pirmo reizi viņu redzu, bet arī viņš nupat bija ievērojis to ejam pa ielu, piedzērušu, neatmaņā, un viņam nu briesmīgi gribas pienākt, paķert viņu sev līdz — jo viņa ir tādā stāvoklī — un ievest kaut kur... Un tas droši tā ir; ticiet man, es nemaldos. Es pats redzēju, kā viņš to novēroja un tai sekoja, tikai es viņu iztraucēju, un viņš tagad gaida, kad es aiziešu. Redziet, tagad viņš aizgājis mazliet tālāk un stāv, izlikdamies, it kā tin papirosu... Kā mēs varētu viņam nepaļaut? Kā varētu meiteni nogādāt mājās, — padomājiet!

Gorodovojs acumirklī bija visu sapratis un apsvēris. Par

resno kungu, protams, nebija divu domu, atlika meitene. Kārtībnieks noliecās pie viņas, lai apskatītu tuvāk, un neviltoja līdzcietība parādījās viņa vaibstos.

— Ai, cik žēl! — viņš sacīja, galvu šūpodams. — Pavisam vēl bērns. Piemānījuši, tas ir skaidrs. Klausieties, jaunkundzīt, — viņš sāka no saukt, — kur jūs dzīvojat? — Meitene atvēra gurdas, apmīgotas acis, truli palūkojās uz jautātajiem un atgaiņājās ar roku.

— Paklausieties, — Raskoļņikovs sacīja uz gorodovoju, — lūk, še jums (viņš sameklēja kabatā divdesmit kapeikas, kas tur vēl atradās), še jums, paņemiet važoni un lieciet, lai aizved pēc adreses! Kaut nu mēs varētu uzzināt adresi!

— Jaunkundz, klau, jaunkundz! — gorodovojs, paņēmis naudu, atkal iesāka. — Es tūlīt paņemšu jums važoni un pats jūs pavadišu. Kurp pavēlēsiet? Nu? Kur ir jūsu dzīves vieta?

— Eita nost! ... Sienas te klāt! ... — meitene nomurmurāja un atkal atgaiņājās ar roku.

— Ai, ai, cik nelabi! Ai, kāds kauns, jaunkundz, kāds kauns! — viņš atkal šūpoja galvu kauninādams, žēlodams un pukodamies. — Re, nu ir gan nediena! — viņš pievērsās Raskoļņikovam, pie tam atkal pārlaida ašu skatienu viņam no galvas līdz kājām. Droši vien arī šis viņam likās dīvains: pats tērpies skrandās, bet izdod naudu! ...

— Jūs tālu no šejienes viņu atradāt? — viņš tam iejautājās.

— Es jums teicu: gāja man pa priekšu streipuļodama, tepat pa bulvari. Kā tika pie sola, tā nokrita.

— Ir gan tagad negods ieviesies pasaulē, ak tu kungs! Tik jauniņa un jau piedzērusi! Apmānīta, tas kā likts! Palūk, i kleitiņa saplēsta ... Tirais posts, kāda tagad visur izvirģība! ... Liekas, ka no kungu kārtas, no kādiem panīkušiem muižniekiem ... Tagad daudz tādu saradies. Pēc izskata liekas no smalkajām, kā jau jaunkundze. — Un viņš atkal noliecās pie meitenes.

Kas zina, varbūt arī viņam auga tādas pašas meitas — «tīri kā jaunkundzes un no smalkajām», ar labi audzinātu meiteņu manierēm un visādām noskatītām modes auģībām.

— Galvenais, — Raskoļņikovs bažījās, — neatdot viņu šim nelietim! Tas var vēl viņu piesmiēt! Skaidri redzams, pēc kā viņš tiko; skat, negēlis, nevelkas vis projām!

Raskoļņikovs runāja skaļi, rādīdams uz to tieši ar roku.

Tas dzirdēja un it kā gribēja atkal dusmoties, bet apdomājās un aprobežojās tikai ar nievājošu skatienu. Tad lēnām aizgāja vēl soļus desmit tālāk un atkal apstājās.

— Viņam neļaut, to mēs varam, — unteroficiēris domīgi atbildēja. — Ja tikai viņa, lūk še, pateiktu, kurp viņu nogādāt, bet citādi... Jaunkundz, ei, jaunkundz! — viņš atkal pieliecās.

Meitene pēkšņi atvēra acis pavisam, vērīgi paskatījās, it kā sajēgdama kaut ko, tad uzcēlās no sola un gāja atpakaļ uz to pašu pusi, no kuras bija atnākusi.

— Pē, nekaupas, sienas klāt! — viņa izrunāja, vēlreiz atgaiņādamās ar roku. Viņa gāja ātri, vēl arvien stipri streipuļodama. Švīts devās pa otru aleju viņai pakal, nenovērsdams no viņas acu.

— Neuztraucieties, neļaušu! — ūsainis apņēmīgi noteica un devās tiem pakal.

— Ē, kāda izvirtība tagad visur! — nopūzdamies viņš atkal atkārtāja.

Raskoļņikovam pēkšņi it kā kaut kas iedzēla, vienā mirklī viņā viss it kā pārvērtās.

— Paklau, hei! — viņš nokliedza pakal ūsainim.

Tas apgriezās.

— Lai paliek, kas jums tur? Nav vērts! Lai papriecājas! (Raskoļņikovs rādīja uz švītu.) Kas jums daļas?

Gorodovojs nesaprata un skatījās platām acīm. Raskoļņikovs iesmējās.

— E-eh! — kārtībnieks noteica, atmeta ar roku un aizgāja švītam un meitenei nopakaļ, droši vien noturēdams Raskoļņikovu vai nu par jukušu, vai par kaut ko vēl sliktāku.

«Aiznesa manas divdesmit kapeikas,» Raskoļņikovs īgni noteica, palicis viens. «Lai saņem arī no tā vēl, lai atlaiž meiteni tam līdz, ar to tad arī viss beigsies... Un ko es tur ņemos palīdzēt? Ko es varu palīdzēt? Kādas man tiesības? Lai viņi cits citu dzīvu aprij, — kas man tur? Un kā es drīkstēju atdot šīs divdesmit kapeikas? Vai tad tās bija manas?»

Lai gan viņš izteica šos savādos vārdus, tomēr viņam kļuva ļoti smagi. Viņš apsēdās uz atstātā sola. Viņa domas bija izklaidīgas... Un vispār viņam šai brīdī bija grūti par kaut ko domāt. Viņš būtu vēlējies pilnīgi aizmirsties,

visu aizmirst, pēc tam atmosties un uzsākt pavisam no jauna...

— Nabaga meitene! — viņš sacīja, palūkojies uz sola tukšo galu. — Atjēgsies, noraudās asaras, pēc tam māte dabūs zināt... Vispirms sabuknīs, pēc tam nopērs, sāpīgi un ar negodu, bet varbūt arī padzīs... Un, ja nepadzīs, tad tomēr visu uzoņņās kaut kādas Darjas Francovnas, un sāks mana meitene šāstīties apkārt... Pēc tam tūlīt slimnīca (kas parasti notiek ar tādām, kuras dzīvo pie ļoti godīgām mātēm un paklusām dara blēņas), nu, un tad... tad atkal slimnīca... viņš... dzertuves... un atkal slimnīca... pēc gadiem diviem trim — krople, un viss viņas mūžs tikai gadus deviņpadsmit vai astoņpadsmit. Vai neesmu tādas redzējis? Bet kā viņas pie tā nonāca? Lūk, šādā pašā ceļā arī nonāca... Tpu! Bet lai! Saka, ka tā arī vajagot! Tādam un tādam procentam gadā esot pa šo ceļu jāaiziet... kaut kur... laikam pie velna, lai pārējās būtu svaigas un maigas. Procents! Lieliski gan viņiem šie vārdiņi: tie ir tik nomierinoši, zinātniski. Sacīts: procenti, tātd nav arī ko uztraukties. Ja pateiktu citu vārdu, tad... varbūt mazliet vairāk uztrauktos... Bet ja nu arī Duņečka kaut kā iekļūst tajā procentā!... Ja ne tajā, tad citā?...

«Bet kur es eju?» viņš piepeši iedomājās. «Ērnoti. Es taču kaut kur gāju. Kā vēstuli izlasīju, tā arī gāju... Uz Vasilija salu pie Razumichina — re, kur gāju... tagad... atceros. Bet kādā nolūkā? Un kāpēc šī doma — iet pie Razumichina iešāvusies tieši tagad man prātā? Tas ir zīmīgi.»

Viņš pabrīnījās par sevi. Razumichins bija viens no viņa agrākajiem universitātes biedriem. Zīmīgi, ka Raskoļņikovs, mācīdamies universitatē, gandrīz ne ar vienu nedraudzējās, no visiem vairījās, ne pie viena negāja un arī pie sevis nelabprāt uzņēma. Arī no viņa drīz visi atrāvās. Ne kopīgajās sanāksmēs, ne pārrunās, ne izpriecās viņš nepiedalījās. Strādāja ļoti daudz, sevi netaupīdams, par to viņu cienīja, bet neviens nemīlēja. Viņš bija ļoti trūcīgs un tāds kā iedomīgi lepns, noslēdzies, it kā sevī kaut ko slēpdams. Dažiem biedriem šķita, ka viņš skatās uz viņiem visiem kā uz bērniem, no augšas, it kā būtu aizsteidzies tiem priekšā tiklab attīstībā, kā zināšanās un uzskatos, bet uz viņu uzskatiem un interesēm nolūkojās kā uz kaut ko zemāku.

Ar Razumichinu viņš tomēr bija kaut kā sadraudzējies, tas ir, ne jau īsti sadraudzējies, bet bija pret to vaļsirdīgāks, atklātāks. Jāsaka gan, ka ar Razumichinu citādu attiecību arī nevarēja būt. Tas bija neparasti jautrs, satīcīgs un gandrīz vientiesīgi labsirdīgs puisis. Taču zem šīs vientiesības slēpās dziļums un cieņa. Viņa labākie biedri to saprata, visi viņu milēja. Viņš bija cilvēks ar lielu saprātu, kaut gan dažreiz tiešām vientiesīgs. Arī viņa āriene bija iespaidīga — viņš bija gara auguma, kalsnējs, allaž slikti skuvies, melnmatains. Dažreiz viņš taisīja tračus un tika daudzīnāts par stiprinieku. Reiz naktī kompanijā viņš ar vienu beļzienu bija atsēdinājis gandrīz septiņas pēdas gara auguma kārtības sargu. Dzert viņš varēja bez mēra, bet varēja arī nedzert nemaz. Dažreiz viņš darīja pat nepieļaujamus nedarbus, bet varēja arī to nedarīt. Razumichins bija ievērojams arī ar to, ka nekādas neveiksmes viņu nekad nemulsināja, nekādi ļauni apstākļi, šķiet, nespēja viņu nomākt. Viņš varēja mitināties kaut uz jumta, paciest ellišķu badu, visbargāko aukstumu. Viņš bija ļoti trūcīgs un tikai pats uzturēja sevi, pelnīdamies ar šādiem tādiem darbiem. Viņš zināja neskaitāmus avotus, no kuriem varēja smelt, protams, godīgi nopelnīt. Reiz viņš cauru ziemu nebija nemaz kurinājis savu istabu un apgalvoja, ka tā pat esot patīkamāk, jo aukstumā ciešāks miegs. Pašreiz arī viņš bija spiests izstāties no universitātes, tomēr ne uz ilgu laiku, visiem spēkiem cenzdamies uzlabot savus apstākļus, lai varētu atkal turpināt studijas. Raskoļņikovs nebija viņu apmeklējis jau mēnešus četrus, bet Razumichins pat nezināja, kur viņš dzīvo. Pirms pāris mēnešiem viņi bija gandrīz sastapušies uz ielas, bet Raskoļņikovs toreiz novērsās un pat pārgāja ielas otrā pusē, lai Razumichins viņu neieraudzītu. Un Razumichins, kaut gan viņu redzēja, tomēr aizgāja garām, nevēlēdamies traucēt draugu.

V

«Patiešām, es taču vēl nesen gribēju apvaicāties Razumichinam par kādu darbu, lai viņš pagādā man stundas vai kaut ko...» Raskoļņikovs prātoja. «Bet ko gan viņš tagad spētu man palīdzēt? Teiksim, stundas viņš sameklēs, teiksim, atdos pēdējo kapeiku, ja viņam šī kapeika būs, tā ka varētu

pat zābakus nopirkt un uzvalku izlabot, lai būtu ar ko ierasties uz stundām... hm... Nu, bet tālāk? Ko es ar kaut kādiem grašiem iesāksu? Vai ta tas man tagad vajadzīgs? Tiešām smieklīgi, ka es eju pie Razumichina...»

Jautājums, kāpēc viņš tagad gāja pie Razumichina, sa-
trauca viņu pat vēl vairāk, nekā viņš pats domāja; nemiera
pilns viņš savā šķietami gluži parastajā rīcībā meklēja kādas
jaunu vēstījošas pazīmes.

«Ko, vai tiešām es gribēju visu labot tikai ar Razumi-
china palīdzību un visam izeju saskatīju Razumichinā?»
viņš jautāja sev ar izbrīnu.

Viņš domāja un berzēja sev pieri, un, ērmoti, kaut kā
neviļus un gandrīz pati no sevis pēc ļoti ilgām pārdomām
viņam galvā piepeši iešāvās kāda pārāk neparasta doma.

«Hm... pie Razumichina,» viņš uzreiz noteica pavisam
mierīgi, it kā galīgi pieņemtu lēmumu, «pie Razumichina
es, protams, iešu... bet ne tagad... Pie viņa es aiziešu...
otrā dienā pēc *tam*, kad viss būs jau galā un viss būs pēmis
citu gaitu...»

Un piepeši viņš atjēdzās.

«Pēc *tam*,» viņš gandrīz iekliedzās, uztrūkdamijs no sola.
«Bet vai tad *tas* notiks? Patiešām īstenībā notiks?»

Viņš vairs neapsēdās un devās projām gandrīz skriešus;
gribēja it kā pagriezties atpakaļ, mājup, bet iet uz mājām
viņam uzreiz likās pārāk pretīgi. Jo tieši tur, tanī kaktā,
tanī šausmīgajā skapī, *tas* bija gatavojies un briedis jau
vairāk nekā mēnesi, un viņš soļoja, kur acis rāda.

Nervu trīsas it kā pārgāja drudzī; viņu kratīja drebuļi;
pat šādā tveicē viņam kļuva auksti. It kā ar piepūli, gandrīz
neapzinīgi, aiz kādas iekšējas nepieciešamības viņš sāka
ielūkoties visos priekšmetos, kas gadījās ceļā, neatlaidīgi
gribēdams izklaidēties; bet tas lāgā neizdevās, un viņš ik
brīdi atkal nogrima savās domās. Un, kad viņš nodrebēdams
pacēla atkal galvu un palūkojās apkārt, tad tūdaļ aizmirsā,
ko nupat domājis un pat kur gājis. Tā viņš pārgāja pār visu
Vasilija salu, iznāca pie Mazās Ņevas, pārsoļoja pār tiltu un
nogriezās uz Salām. Zaļums un svaigums no sākuma patika
viņa nogurušajām acīm; tās bija pieradušas pie pilsētas pu-
tekļiem, kaļķiem un milzīgajiem namiem, kas nomāca un
žņaudza. Te nebija ne versmīgā gaisa, ne smirdoņas, ne
dzertuvju. Bet drīz arī šīs jaunās patīkamās sajūtas pārvēr-

tās slimīgās un uzbudinošās. Reizēm viņš apstājās kādas puķēs un zaļumos grimstošas vasarnīcas priekšā, palūkojās pāri žogiem, notālēm redzēja uz balkoniem un terasēm izgredzojušas sievietes, pa dārziem skraidošus bērnus. Sevišķi viņu valdzināja puķes, uz tām viņš skatījās visilgāk. Viņš redzēja arī lepnas karieses, jātniekus, jātnieces; viņš tās ziņkārīgi pavadīja ar skatieniem un turpat aizmirs, iekams tās izzuda no acīm. Reiz viņš apstājās un saskaitīja savu naudu: izrādījās, ka viņam ir kādas trīsdesmit kapeikas. «Divdesmit gorodovojam, trīs Nastasjai par vēstuli, tātad Marmeladoviem vakar esmu atstājis kapeikas četrdesmit septiņas vai piecdesmit,» viņš nodomāja, nez kāpēc to aprēķinādams, bet tūlīt arī aizmirs, kāpēc izvilcis naudu no kabatas. Viņš to atcerējās, iedams gar kādu ēdnīcu, kaut ko līdzīgu krodziņam, un juzdams, ka ir izsalcis. Iegājis krodziņā, viņš iedzēra glāzīti degvīna un paņēma pīrāgu ar kaut kādu pildījumu. To ēzdams, devās atkal tālāk. Viņš ļoti sen nebija dzēris degvīnu, un tas acumirkli iedarbojās, kaut gan izdzerta bija tikai viena glāzīte. Kājas uzreiz kļuva smagas, un uznāca miegs. Viņš sāka iet uz mājām, bet, nonācis jau līdz Pētera salai, pilnīgā nespēkā apstājās, nogriezās no ceļa, iegāja krūmos, nokrita zālē un tūdaļ aizmīga.

Slimīgā stāvoklī sapņiem bieži vien piemīt sevišķa tēlainība, spilgtums un ārkārtīga līdzība ar īstenību. Dažreiz notēlojas baismīgas ainas, pie kam visa sapņa apkārtnē un visa notikumu norise tomēr mēdz būt tik ticama un pilna tik smalku un negaidītu, taču visai aintai tik mākslinieciski atbilstošu sīkumu, ka nomoda stāvoklī tādus nespētu izdomāt arī pats sapņotājs, kaut viņš būtu tāds mākslinieks kā Puškins vai Turgeņevs. Šādi sapņi, slimīgi sapņi vienmēr paliek ilgi atmiņā un atstāj stipru iespaidu uz jau satrauktu un uzbudinātu cilvēka organismu.

Raskoļņikovs nosapņoja drausmīgu sapni. Viņš redzēja savu bērnību, kad viņš vēl dzīvoja dzimtajā pilsētiņā. Viņš redz sevi kā septiņus gadus vecu puisēnu pastaigājamiēs svētku dienas novakarā ar savu tēvu ārpus pilsētas. Diena pelēka, laiks sutīgs, apkārtnē gluži tāda, kāda tā uzglabājusies viņam atmiņā; jā, pat atmiņā tā ir izbalējusi daudz vairāk, nekā tagad parādījās sapnī. Pilsētiņa stāv atklāti kā uz delnas, nekur nav pat vītoliņa; kaut kur ļoti tālu, pie paša apvāršņa, redzama melna silaviņa. Dažus soļus no

pēdējā pilsētas sakņu dārza stāv krogs, liels krogs, kas vienmēr atstājis uz viņu visnepatīkamāko iespaidu un iedvesis pat bailes, kad viņš, ar tēvu pastaigājoties, gāja tam garām. Tur vienmēr bija tāda drūzma, tur tā bļautījās, smējās, lamājās, tik nejēdzīgi dziedāja aizsmakušās balsis un tik bieži kāvās... Gar krogu pastāvīgi slamstījās tik briesmīgi dzērāju ģimji... Satiekoties ar tiem, viņš cieši spiedās tēvam klāt un viscaur trīcēja. Gar krogu gāja ceļš, šauru lauku ceļš, vienmēr putekļains, un putekļi uz ceļa vienmēr tik melni... Tas vijās liku loču un soļus trīssimt tālāk aizlicās pa labi gar pilsētas kapsētu. Kapsētas vidū mūra baznīca ar zaļu jumolu, kur viņš ik gadus reizes divas ar tēvu un māti gāja uz dievkalpojumu, proti, tanīs dienās, kad tur noturēja dvēseles aizlūgumus viņa jau sen mirušajai vecai-mātei, ko viņš nekad nebija redzējis. Šajos gājienos viņi ikreiz ņēma sev līdz salvetē iesietu baltu šķīvi ar cukurotu rīsu un rozīņu kūķi, pie kam rozīnes bija krusta veidā iespiestas rīsos. Viņam bija mīļa šī baznīca, tās senlaicīgās svētbildes, pa lielākai daļai bez greznām rīzu apdarēm; bija mīļš šīs baznīcas vecais garīdznieks ar trīcīgo galvu. Blakus vecāsmātes kapam ar akmens plāksni atradās arī maza kapu kopiņa, kur gulēja viņa mazākais, dzīvības sestajā mēnesī mirušais brālis, ko viņš arī pavisam nepazīna un nevarēja atcerēties; viņam teica, ka viņam bijis mazs brālītis, un, apmeklējot kapsētu, viņš katru reizi pie šī kapiņa ticīgi un bijīgi bija metis krustus, klanījies un skūpstījis kapiņu. Un tagad viņš redz sapnī: viņi ar tēvu iet uz kapiem pa ceļu, kas ved gar krogu; viņš turas tēvam pie rokas un ar bailēm skatās uz krogu. Kāds sevišķs apstāklis saista viņa uzmanību: šoreiz tur it kā būtu zaļumsvētki, redzams uzcirtušos pilsētnieču, laucinieču, viņu vīru un visādu diedelnieku pūlis. Visi piedzēruši, visi auro dziesmas, bet pie kroga lieveņa stāv rati, ļoti savādi rati. Tie ir vieni no tiem lielajiem ratiem, kuros jūdž milzīgus vezumnieku zirgus un pāravadā visādas preces un vīna mucas. Viņam vienmēr patika nolūkoties šajos lielajos, garkrēpjainajos vezumniekos ar resnajām kājām, kā tie iet mierīgiem, vienādiem soļiem, bez kādas piepūles vilkdami sev līdz vai veselu kalnu, it kā vilkt vezumu tiem būtu pat vieglāk nekā soļot bez vezuma. Bet tagad, cik savādi, tādus lielos ratos iejūgts maziņš, vājš, salns zemnieku kraķītis, viens no tiem, kuri — kā viņš bieži

bija redzējis — dažu labu reizi raujas vai pušu, staipīdamies gar kādu augstu malkas vai siena vezumu, it īpaši, ja vezums iestidzīs dubļos vai ceļa grambās, un tad viņus tik sāpīgi, tik sāpīgi vienmēr per ar pātagām, dažreiz pat tieši pa purnu vai acīm, bet viņam tik žēl, tik žēl noskatīties, ka viņš gandrīz vai raud, bet māmiņa tad parasti aizved viņu no loga projām. Bet, lūk, pūlis pēkšņi kļuvis ļoti trokšņains, no kroga ar kliezītiem, dziesmām un balalaikām grūst laukā mežonīgi piedzērušies, tādi vien lieli tēviņi sarkaniem un ziliem krekliem mugurā, ar plecos uzmostiem svārkjiem. «Sasēžas! Visi sasēžas!» kliedz viens, vēl jauns, ar resnu kaklu un gaļīgu gīmi, sarkanu kā burkāns. «Aizvedīšu visus, sasēžas!» Bet tūdaļ atskan smieklī un izsaučieni:

— Kur nu šitāds kraķis tev pavilks!

— Vai tu, Mikolka, bez jēgas, vai: šitādu ķēvīti iejūdzis tādos ratos!

— Salnītim droši vien jau gadu divdesmit, brālīši!

— Sasēžas, visus aizvedīšu! — kliedz atkal Mikolka, pirmais ielēkdams ratos, un, grožus satvēris, visā augumā nostājas ratu priekšā. — Ar Bēri pirmiņ Matvejs aizbrauca, — viņš kliedz no ratiem, — bet šitā ķēvele man, brālīši, tikai par sirdēstiem; rādās, nosistu viņu uz vietas, par velti maizi ēd. Es saku, sasēžas! Aulekšiem laidīšu! Aulakām skries! — Un viņš paņem rokā pātagu, ar baudu taisās ķēvīti sist.

— Sēžas tik iekšā, ko tur vairāk! — pūli smejas. — Tu dzirdi: aulekšiem skriešot!

— Tā nu gan jau gadus desmit nav aulekšojusi.

— Gan lēkšos!

— Nežēlo, brālīši, ņem katrs pa pātagai, sataisās!

— Lai iet! Sagāz viņai!

Visi ar smieklīem un atjautām sāk rāpties ratos. Sasēžas kādi seši, bet var iesēdināt vēl. Paņem līdz vienu sievu, resnu un sārtu. Tā tērpusies sarkanās kumača drēbēs, galvā vainags ar vizuļiem, kājās ādas kurpes, viņa knakšķina riekstus un sīki smejas. Pūlī visapkārt arī smejas. Un kā lai arī nesmejas: tik nonīkusi ķēvīte un auļos ar tādu vezumu! Divi puiši ratos tūdaļ paņem pātagas, lai varētu Mikolkam piepalīdzēt. Atskan «nū!», ķēvīte rauj no visa spēka, bet kur nu aulekšos, pat soļos ar mokām spēj ratus

tikko pakustināt; viņa tipina ar kājām uz vietas, sten un līkst zem triju pātagu cirtieniem, kas birst uz viņu kā krusa. Smieklī ratos un pūlī kļūst divtik stipri, bet Mikolka skaišas un niknumā tikai per ķēvīti aizvien biežākiem cirtieniem, it kā pats tiešām ticētu, ka tad ķēvīte drāzīsies auļos.

— Palaidiet mani ar, brālīši, — sauc kāds iekārdināts pūlis pūlī.

— Sasēžas! Visi sasēžas! — Mikolka kliegz. — Visus pavilks. Kapāšu līdz nāvei! — Un tikai slānī un slānī, un jau pats vairs nezina aiz niknuma, ar ko sist...

— Tētiņ, tētiņ, — viņš sauc tēvam, — tētiņ, ko viņi dara! Tētiņ, nabaga zirdziņu sit!

— Iesim, iesim, — tēvs saka, — piedzēruši, trako, muļķi; iesim, neskaties! — un grib viņu aizvest, bet viņš izraujas tam no rokām un, neko neatjēgdams, skrien pie zirdziņa. Bet nabaga zirdziņam jau klājas slikti. Tas aizelšas, apstājas, atkal parauj, tikko nekrīt pie zemes.

— Slānī līdz nāvei! — Mikolka auro. — Kad nav, lai nav! Sakapāšu!

— Vai tev tiešām krusta nav uz krūtīm, mežoni! — kliegz no bara kāds vecis.

— Kur tas redzēts, ka tāds zirģelis pavilktu šitādu vezumu, — piebilst otrs.

— Nobeigsi! — kliegz trešais.

— Nejaucies! Tā pieder man! Ko gribu, to daru. Sēžas vēl iekšā! Visi sasēžas! Es gribu, un viņai vajag lēkšot!...

Pēkšņi atskan vesela smieklu šalts, pāršalcot visu: ķēvīte neztur arvien biežākos cirtienus un aiz nevarības sāk spert. Pat vecis nenotur un iesmejas. Un tiešām: sprāgoņa ķēvele, bet, paskat, vēl spārdās!

Divi puiši no bara paķer pātagas un skrien pie ķēvītes pērt to no sāniem. Tie pieskrien katrs savā pusē.

— Pa purnu viņai, sukā pa acīm, pa acīm! — auro Mikolka.

— Dziesmu, brālīši! — sauc kāds no ratiem, un visi ratos sēdētāji to uztver. Atskan nebēdnīga dziesma, žvadz sietiņš, piedziedājumos jaucas svilpieni. Meitietis ratos knakšķina riekstus un smejas.

...Viņš skrien zirdziņam līdzās, viņš aizskrien tam priekšā, viņš redz, kā tam sit pa acīm, taisni pa acīm! Viņš raud. Sirds viņam sažņaudzas, asaras plūst. Viens no pē-

rējiem aizķer viņam seju, viņš to nemana; viņš lauza rokas, klieudz. Metas pie veča ar sirmo bārdū, kurš krata galvu un to visu nosoda. Kāda sieva saņem viņu aiz rokas un lūko aizvest; bet viņš izraužas un atkal skrien pie zirdziņa. Tā spēki ir jau pie beigām, tomēr tas vēlreiz sāk spert.

— Kaut tevi jupis! — iebrēcas Mikolka. Viņš nosviež pātagu, pieliecas un izceļ no ratu dibena garu un resnu ilksi, saņem to abām rokām aiz gala un ar pūlēm atvēzējas pret salnīti.

— Sadauzīs! — apkārtējie klieudz.

— Nositis!

— Tā mana manta! — bļauj Mikolka un ar lielu vēzienu nolaiž ilksi. Noskan smags belziens.

— Per viņu, per! Nav ko stāvēt! — auro balsis no pūļa.

Bet Mikolka atvēzējas otrreiz, un otrs belziens ar visu sparū nogulstas uz nelaimīgā klepera muguras. Tas saļimst ar pakaļkājām, bet atkal uzlec un atkal rausta, rausta ar pēdējiem spēkiem uz vienu un uz otru pusi, lūkodams pavilkt; taču no visām pusēm viņu saņem sešas pātagas, un ilkss atkal paceļas un nokrīt trešo reizi, tad ceturto, vienādā ritmā, ar pilnu sparū. Mikolka top gluži traks, ka nevar nosist ar vienu belzienu.

— Sīksta dzīvība! — apkārtējie klaigā.

— Katrā ziņā tūlīt atstieps kājas! Ļautiņi, te nu viņai beigas! — klieudz no bara kāds šādu skatu cienītājs.

— Dod viņai ar cirvi, nobeidz uz reizes! — sauc trešais.

— Eh, lai odi tevi noēd! Paiet pie malas! — Mikolka neganti iebļaujas, nosviež ilksi, noliecas atkal ratos un izvelk dzelzs lauzni... Sargies! — viņš uzklieudz un, cik spēka, gāž savai nabaga ķēvītei. Sitiens nožvākst; ķēvīte sagrīļojas, pietupstas, lūko vēl pavilkt, bet lauznis no jauna pilnā sparā nolaižas viņai uz muguras, un viņa nokrīt pie zemes, it kā viņai būtu aizcirstas visas četras kājas reizē.

— Sīt nost! — Mikolka klieudz kā bez jēgas un nolēc no ratiem. Vairāki puīši, arī tikpat sarkani un iereibuši kā viņš, paķer ko nu kurais — pātagas, milnas, ilksis — un skrien pie ķēvītes, kas nupat sprāgs nost. Mikolka nostājas viņai blakus un sāk zvetēt ar lauzni pa muguru, kur pagadās. Ķēvīte izstiepj purnu, smagi nopūšas un vairs neelpo.

— Nobeidza! — pūli klieudz.

— Kāpēc neskrēja lēkšiem!

— Mana manta! — Mikolka ļļauj ar lauzni rokās, asiņu pieplūdušām acīm. Viņš stāv, it kā nožēlodams, ka vairāk nav ko sist.

— Nu, tiešām tev, kā redzams, nav krusta uz krūtīm! — atskan jau daudzas balsis no puļa.

Bet nabaga puisēns vairs neatjēdz, ko dara. Iekliegdamies viņš izspraucas cauri baram pie salnās ķēvītes, apskauj viņas nedzīvo, asiņaino purnu, bučo viņu, bučo viņai acis, lūpas... Pēc tam pēkšņi uzlec kājās un kā ārprātā sažņaugtām dūritēm metas virsū Mikolkam. Bet te tēvs, kas jau ilgi skrēja viņam pakaļ, pēdīgi viņu saķer un iznes no bara.

— Iesim! Iesim! — viņš tam saka. — Iesim mājās!

— Tētiņ! Par ko viņi... nabaga zirdziņu... nosita! — viņš šņukst, bet elpa viņam raujas ciet un vārdi laužas kā kļiedzieni no sažņaugtām krūtīm.

— Piedzēruši, ālējas, nav mūsu darišana, iesim! — tēvs saka. Viņš apskauj tēvu ar rokām, bet krūtīs kaut kas smacē, smacē. Viņš grib atvilkt elpu, iekliegties un atmostas.

Viņš pamodās viss vienos sviedros, sviedru piemirkušiem matiem, grūti elpodams, un piecēlās pilns šausmu.

— Paldies dievam, tas tikai sapnis! — viņš noteica, apsēzdamies zem koka un dziļi atņemdams elpu. — Bet ko tas nozīmē? Vai tikai man nesākas drudža murgi: tik nejauks sapnis!

Viņš jutās kā sadauzīts, dvēselē apmulsums un tumsa. Viņš atspiedās ar elkoņiem uz ceļiem un atbalstīja galvu abās rokās.

— Ak dievs! — viņš izsaucās. — Vai patiesi, vai patiesi es ņemšu cirvi, sitišu viņai pa galvu, sadragāšu galvaskausu... Kājas slidēs pa lipīgām, siltām asinīm, laužīšu vaļā atslēgas, zagšu un trīcēšu; slēpšos, viscaur ar asinīm notašķījies... ar cirvi rokā... Ak kungs, vai tiešām?

To teikdams, viņš drebēja kā apšu lapa.

— Bet kā nu es tā! — viņš turpināja, atkal atliekdami, it kā lielā izbrīnā. — Es taču zināju, ka to neizturēšu, kā pēc tad es sevi līdz šim laikam mocīju? Jau vakar taču, jau vakar, kad es gāju uz šo... mēģinājumu, jau vakar taču es labi sapratu, ka neizturēšu... Ko tad es vēl tagad? Kāpēc es vēl līdz šim brīdim šaubījos? Jau vakar taču, ejot pa kāpņēm lejā, es pats sev sacīju, ka tas ir nekrietni, riebīgi un

tik zemiski, zemiski... Pie skaidras apziņas, to iedomājot vien, man kļuva nelabi un mani pārņēma šausmas...

Nē, es neizturēšu, neizturēšu! Lai, lai arī nebūtu ne mazāko šaubu par manu aprēķinu pareizību, lai arī viss, ko es pa šo mēnesi esmu izlēmis, būtu tik skaidrs kā diena, pareizs kā matematika. Dievs! Es tā kā tā nevarēšu izšķirties! Es tak neizturēšu, neizturēšu!... Bet kāpēc, kāpēc līdz pat šim laikam...

Viņš piecēlās kājās, ar izbrīnu palūkojās apkārt, it kā pārsteigts arī par to, ka atklīdis šurp, un devās uz T. tiltu. Viņš bija bāls, acis kvēloja, visi locekļi pilni smaga noguruma, bet elpot piepeši kļuva it kā vieglāk. Viņš juta, ka ir jau nometis briesmīgo slogu, kas tik ilgi spiedis, un viņam kļuva viegli un rāmi ap sirdi. «Ak kungs!» viņš lūdzās. «Rādi man ceļu, un es atsakos no šī nolādētā... nodoma!»

Ejot pa tiltu, viņš klusi un mierīgi lūkojās uz Ņevu, uz spīlgtās, sarkanās saules spožo norietu. Lai gan viņš jutās nespēcīgs, vairs nemanīja pat savu nogurumu. It kā viņa sirdī visu mēnesi tūkušais augonis būtu piepeši uztrūcis. Brīvs, brīvs! Tagad viņš bija brīvs no šīs apmātības, no šīs burvestības, no šīs tumšās varas!

Vēlāk, atceroties šo laiku un visu, kas ar viņu šinīs dienās bija noticis, minuti pēc minutes, punktu pēc punkta, soli pēc soļa, viņu ikreiz gandrīz vai mānticīgi pārsteidza kāds apstāklis, kas būtiski gan nebija sevišķi neparasts, tomēr pēc tam pastāvīgi viņam rādījās it kā viņa likteņa iepriekšējs nolēmums. Protī, viņš vēlāk nekādi nespēja saprast un sev izskaidrot, kāpēc noguris, izmocīts, kad viņam visizdevīgāk būtu atgriezties mājās pa visīsāko un taisnāko ceļu, gāja uz turieni caur Siena laukumu, kur iet viņam bija pavisam lieki. Likums gan nebija liels, tomēr skaidri redzams un pavisam nevajadzīgs. Protams, viņam desmitiem reižu bija gadījies atgriezties mājās, neatminoties ielas, pa kādām gājis. Kādēļ gan, — tā viņš allaž sev jautāja, — kādēļ tik ievērojama, pie tam augstākā mērā nejauša, bet viņam tik izšķiroša satikšanās Siena laukumā (pa kuru viņam nemaz nebija jāiet) iekrita tieši šajā brīdī, tādā viņa dzīves stundā, tieši tādā noskaņojumā un tieši tādos apstākļos, kādos vienīgi (un tikai tādos) šī satikšanās varēja visnoteiktāk un visnegrozāmāk ietekmēt viņa likteni? It kā šī satikšanās tieši būtu uz viņu tur gaidījusi!

Kad viņš gāja pāri Siena laukumam, pulkstenis varēja būt ap deviņiem vakarā. Visi tirgotāji pie galdiem, bodītēm, skrāģiem un būdām slēdza ciet savus veikalus vai savāca savas preces un gāja prom uz mājām, to pašu darīja arī viņu pircēji. Pie apakšstāvu ēdnīcām, Siena laukuma māju netīrajās, smirdošajās sētās, bet visvairāk pie dzertuvēm družmējās daudz dažādu visādas nošķiras «šeftmaņu» un skrandaiņu. Raskoļņikovs visvairāk bija iemīlojis šīs vietas, kā arī visas tuvējās šķērsieliņas, kad gāja bez mērķa pastaigāties. Te viņa skrandām neviens nepievērsa augstprātīgu uzmanību, te varēja staigāt vienalga kādā izskatā, neaizskarot neviena smalkjūtību. Pie paša Zirgu šķērsielas stūra kāds sīkpilsonis un viņa sieva uz diviem galdiem tirgojās ar savu preci: diegiem, lentītēm, katuna lakatiņiem utt. Viņi arī taisījās doties mājup, bet vēl uzkavējās, sarunādamies ar kādu pienākušu paziņu. Šī paziņa bija Lizaveta Ivanova jeb, kā visi to sauca, vienkārši Lizaveta, tās pašas vecenes Aļonas Ivanovnas, koleģijas reģistratorienes un augļotājas, jaunākā māsa, pie kuras Raskoļņikovs vakar bija gājis iekīlāt pulksteni un izdarīt savu mēģinājumu... Viņš jau sen zināja visu par šo Lizavetu, un tā arī viņu kaut cik pazina. Tā bija gara auguma, neveikla, bikla un lēnīga, gandrīz vai idiote, trīsdesmit piecus gadus veca meita, kas dzīvoja pie savas māsas galīgā verdzībā, strādādama viņas labā caurām dienām un naktīm, drebēdama tās priekšā un paciezdama no tās pat sitienus. Viņa domīgi stāvēja ar saīnīti rokā sīktirgotāja un viņa sievas priekšā un vērīgi klausījās viņos. Tie ar lielu dedzību centās viņai kaut ko iestāstīt. Kad Raskoļņikovs negaidot to ieraudzīja, viņu sagrāba neparasta, vislielākajam pārsteigumam līdzīga sajūta, kaut gan šī satikšanās nebija nekas sevišķs.

— Jūs, Lizaveta Ivanovna, būtu nu to izšķīrusi pati personīgi, — sīktirgotājs skaļi teica. — Pienāciet rītdien ap septiņiem! Tad arī viņi būs šeit.

— Rītu? — gari un domīgi nostiepa Lizaveta it kā vilcinādamās.

— Ek, ir gan Aļona Ivanovna aizdevusi jums bailes, — ietarkšķējās nīprā tirgoņa sieva. — Noskatos es uz jums, jūs pavisam kā mazs bērns. Viņa pat nav jums īsta māsa, tikai pusmāsa; bet, raug, kādu varu paņēmusies.

— Šoreiz jūs Aļonai Ivanovnai to nemaz i nesakiet, —

vīrs viņu pārtrauca. — Mans padoms tāds: atnāciet pie mums bez atprasīšanās. Tā ir izdevīga lieta. Pēcāk arī jūsu māsiņa to pašu sacīs.

— Vai tad atnākt?

— Pulksten septiņos, rīt; tad arī no tiem kāds būs; paši personīgi arī nokārtosiet.

— Patvāriņi ar uzlikšim, — piemetināja sieva.

— Labi, es aiziešu, — Lizaveta noteica, aizvien vēl domīga, tad lēnām izkustējās no vietas.

Raskoļņikovs bija jau aizgājis tālāk un vairāk nedzirdēja. Viņš pagāja garām klusi, nemanāmi, cenzdamies saklausīt katru vārdu. Pirmā brīža pārsteigums pamazām izvērtās šausmās, un auksti šermuļi viņam noskrēja pār muguru. Viņš piepeši pavisam negaidot bija dabūjis zināt, ka rīt tieši pulksten septiņos Lizaveta, vecenes māsa, kas vienīgā dzīvo kopā ar viņu, aizies, un tātad vecene septiņos vakarā būs mājās viena.

Līdz Raskoļņikova dzīvoklim bija vairs tikai daži soļi. Viņš iegāja savā istabiņā kā uz nāvi notiesāts. Viņš ne par ko neprātoja un arī pilnīgi nespēja prātot; bet ar visu savu būtņi piepeši jūta, ka viņam nav vairs ne brīva saprāta, ne savas gribas un ka viss uzreiz ir nolemts galīgi.

Protams, ja viņam būtu kāds nodoms, tad, arī gadiem ilgi gaidot, šī nodoma realizēšanai nevarētu cerēt uz vēl labāku izdevību kā šī, kas tik nejauši radusies. Katrā ziņā grūti nāktos ar vēl lielāku noteiktību un mazāku risku, bez kādas bīstamas iztaujāšanas un pētīšanas, uzzināt, ka rīt pulksten tiks un tiks tāda un tāda vecene, kurai grib uzbrukt, būs mājās gluži viena.

VI

Vēlāk Raskoļņikovam kaut kā gadījās uzzināt, kāpēc īsti sīktirgonis ar savu sievu bija aicinājuši Lizavetu pie sevis. Tā bija pavisam parasta lieta, un tur nebija itin nekā sevišķa. Kāda iebraukusi un nabadzībā nonākusi ģimene pārdeva savas lietas, drēbes un tā joprojām, visu tikai sieviešu. Tā kā tirgū pārdot bija neizdevīgi, tad ģimene meklēja uzpircēju, bet Lizaveta tieši ar to nodarbojās: uzņēmās komisijas, kārtoja darījumus, pie kam viņai bija plaša

prakse, jo viņa bija ļoti godīga un ikreiz tūlīt noteica pēdējo cenu: kādu cenu pateiks, tā arī būs. Runāja viņa vispār maz un, kā jau minēts, bija gaužām pazemīga un bikla.

Bet Raskoļnikovs pēdējā laikā bija kļuvis mānīcīgs. Kaut kas no mānīcības neizdzēsami saglabājās viņā vēl ilgi. Visā šai lietā viņš arī vēlāk tiecās saskatīt it kā zināmu divainību un noslēpumainību, tādu kā īpašu sagādīšanos un ietekmju pastāvēšanu. Pagājušā ziemā viņa paziņa students Pokarevs, aizbraukdam uz Charkovu, kādā sarunā bija pateicis viņam vecenes Aļonas Ivanovnas adresi, ja gadītos, ka viņam vajadzētu kaut ko ieķīlāt. Ilgu laiku viņš nebija pie tās gājis, jo kaut kā sitās cauri ar stundām. Pirms mēneša pusotra viņš atcerējās šo adresi; viņam bija divas ieķīlāšanai derīgas lietišas: vecs tēva sudraba pulkstenis un mazs zelta gredzentiņš ar trim sarkaniem akmentiņiem, kuru māsa atvadoties uzdāvināja viņam par piemiņu. Viņš nolēma aiznest gredzentiņu. Sameklējis veceni, vēl nekā sevišķa par viņu nezinādams, jau pirmajā acu uzmetienā bija sajutis nepārvaramu riebumu. Saņēmis no tās divas «biļetiņas», viņš pa ceļam iegriezās kādā noplukušā traktierītī. Palūdzis sev tēju, viņš apsēdās un nogrima pārdomās. Divaina doma pēkšņi sāka klaudzīnāt galvā, kā cālis knābājas olā, viņu ļoti nodarbinādama.

Viņam gandrīz blakām pie otra galdiņa sēdēja students, ko viņš nepazīna un neatcerējās, un kāds jauns virsnieks. Viņi bija beiguši spēlēt biljardu un sāka dzert tēju. Pēkšņi viņš izdzirda, ka students stāsta virsniekam par augļotāju Aļonu Ivanovnu, koleģiju sekretarieni, minēdams viņas adresi. Raskoļnikovam jau tas bija licies visai savādi: viņš pašreiz nāk no vecenes, un šeit atkal tiek runāts par to. Protams, sagādīšanās; bet viņš, lūk, nevar un nevar tagad atkratīties no gaužām neparastā iespaida; un te vēl kāds it kā lūko viņam pakalpot: students sāk stāstīt biedram par šo Aļonu Ivanovnu dažādus sīkumus.

— Viņa ir lieliska, — students stāstīja, — pie viņas vienmēr var dabūt naudu. Bagāta kā žīds, var izsniegt uzreiz kaut pieci tūkstoši, bet neapsmādē ķīlas arī par rubli. Daudzi mūsējie pie viņas gājuši. Tikai šausmīga maita...

Un viņš stāstīja tālāk, cik vecene ļauna, untumaina; ja gadās kādam nokavēt ķīlas termiņu kaut vienu dienu, tad manta pagalam. Aizdod četrreiz mazāk, nekā ķīla vērtā,

bet ņem piecus un pat septiņus procentus mēnesī utt. Students aizplāpājies pastāstīja arī to, ka vecenei ir māsa Lizaveta, ko viņa, pati būdama maza un nejauka, pastāvīgi sit un galīgi verdzina kā mazu bērnu, kaut gan Lizaveta tepat vai sešas pēdas gara...

— Arī savā ziņā fenomens! — students izsaucās un skaļi iesmējās.

Viņi iesāka runāt par Lizavetu. Students stāstīja par viņu ar sevišķu patiku un visu laiku smējās, bet virsnieks klausījās ar lielu interesi un lūdza studentu atsūtīt šo Lizavetu pie viņa salāpīt veļu. Raskoļņikovs nepalaida garām ne vārda un dabūja zināt visu: Lizaveta bija vecenes jaunākā māsa, turklāt pusmāsa (katra no savas mātes), un viņai jau trīsdesmit pieci gadi. Viņa strādāja māsaī dienām un naktīm, mājās izpildīja virtuves un veļas mazgātājas darbu, bez tam šuva pārdošanai, pelnījās pat ar grīdu mazgāšanu un visu atdeva māsaī. Nevienu pasūtījumu, nevienu darbu viņa nedrīkstēja uzņemties pati, bez vecenes atļaujas. Vecene jau bija sastādījusi arī savu testamentu, kura saturs bija zināms arī pašai Lizavetaī, kas pēc šī testamenta nemantoja ne graša, atskaitot kustamo mantu, krēslus un pārējo; visa nauda turpretī bija novēlēta kādam N. gubernas klosterim, lai nodrošinātu mūžīgu aizlūgumu par savu dvēseli. Lizaveta nepiederēja pie ierēdņu kārtas, bet bija sīkpiļsone, vecmeita, briesmīgi lempīga, varen liela auguma, ar lielām, it kā izvērstām kāju pēdām vienmēr nomītās kazādas kurpēs, ļoti tīrīga. Galvenais, par ko brīnījās un smējās students, bija tas, ka Lizaveta ļoti bieži staigāja uz grūtām kājām...

— Tu taču saki, ka viņa esot gatavais ķēms? — piezīmēja virsnieks.

— Jā, stipri melnīgsnēja, gluži kā pārgērbts zaldāts; tomēr, zini, nepavisam nav ķēms. Viņai tāda lādzīga seja un acis. Pat ļoti. Pierādījums ir, — viņa daudzīem patīk. Tāda klusa, lēna, padevīga, pacietīga, visam piekrīt. Visam. Un smaids viņai pat itīn jauks.

— Kā redzams, viņa arī tev patīk? — virsnieks iesmējās.

— Savdabīga jau ir. Nē, raug, ko tev teikšu: es šo nolādēto veceni nosīstu, aplaupītu, un — tīci man — bez jebkādiem sirdsapziņas pārmetumiem, — students dedzīgi piemetināja.

Virsnieks atkal sāka smieties, bet Raskoļņikovs nodrebēja. Cik tas bija savādi!

— Atļauj, es tev gribu uzdot nopietnu jautājumu, — students iekarsa. — Pašreiz es, protams, pajokoju, bet raugies: no vienas puses, muļķīga, nejēdzīga, niecīga, ļauna, slima, nevienam nevajadzīga, gluži otrādi, visiem kaitīga večka, kas pati nezina, kālab dzīvo, un varbūt jau rītdien tik un tā nomirs. Tu saproti? Saproti?

— Nu, ka saprotu, — atbildēja virsnieks, uzmanīgi vērdamies iekaisušajā biedrā.

— Klausies tālāk! No otras puses — jauni, svaigi spēki, kas bez atbalsta iet bojā, tūkstošiem, un tā tas visur. Simts, varbūt tūkstotis labu darbu un pasākumu, kurus varētu atbalstīt un veicināt ar vecenes naudu, kas nolemta klosterim! Simtiem, varbūt tūkstošiem pareizā ceļā ievirzītu dzīvju; desmitiem no nabadzības, no iziršanas, no bojā ejas, no izvirtības, no veneriskām slimībām paglābtu ģimeņu — un visu to par viņas naudu. Nogalēt viņu un paņemt viņas naudu, lai tad ar tās palīdzību ziedotu sevi visai cilvēcei un vispārības labā: kā tev šķiet, vai viens sīciņš noziegums nebūs dzēsts ar tūkstošiem labu darbu? Par vienu dzīvību — tūkstošiem no trūdēšanas un pūšanas izglābtu dzīvību. Viena nāve un tās vietā simt dzīvību — te ir jau aritmetika! Ko gan nozīmē uz kopējiem svariem šīs dilonšlimās, muļķīgās un ļaunās večkas dzīvība? Ne vairāk kā uts vai tarakana dzīvība un pat vēl mazāk, jo vecene ir kaitīga. Viņa saēd citu cilvēku mūžu: nesen viņa dusmās pārkodusi Lizavetai pirkstu; daudz netrūka, ka būtu jānoņem!

— Protams, nav vērts, ka viņa dzīvo, — virsnieks piemetināja, — bet tā tam jābūt.

— Ak draugs, to, kas ir, taču labo un veido, citādi būtu jānoslikst aizspriedumos, un tad nebūtu arī neviena liela cilvēka. Mēdz teikt — «pienākums, sirdsapziņa», man nekas nav pret pienākumu un sirdsapziņu, bet kā mēs tos izprotam? Pag, es tev uzdošu vēl vienu jautājumu. Klausies!

— Nē, pagaidi tu; es uzdošu tev jautājumu. Klausies!

— Nu!

— Redzi, tu tagad gari un plaši izrunājies, bet pasaki: vai tu *pats* nosistu veceni vai ne?

— Saprotams, ne! Es tikai aizstāvu taisnību... Te nav runa par mani...

— Bet, manuprāt, ja tu pats to neapņemies, tad te nav arī nekādas taisnības! ... Spēlēsim vēl vienu partiju!

Raskoļņikovs bija ārkārtīgi satraukts. Protams, tās bija diezgan parastas un bieži cilātas, jau daudzkārt dzirdētas jauniešu runas un domas, tikai citādas pēc savas formas un satura. Bet kāpēc viņam gadījās noklausīties tieši tādu sarunu un tieši tādas domas taisni tagad, kad viņa galvā nupat bija radušās... *tieši tādas pašas domas?* Un kāpēc taisni tajā brīdī, kad viņš tikko bija pārnēsis no vecenes šīs savas domas iedīgi, kāpēc tieši tad viņam vajadzēja trāpīties, kur notiek saruna par šo veceni? ... Savāda viņam vienmēr pēc tam likās šī sagadišanās. Šainiecīgajai sarunai trak-tierī bija ārkārtīgi liela ietekme uz tālāko notikumu gaitu: it kā viss tiešām būtu iepriekš nolemts un norādīts...

Pārnācis no Siena laukuma, viņš atkrita dīvanā un veselu stundu nosēdēja nepakustēdamies. Satumsa. Svecēs viņam nebija, arī nenāca prātā aizdegt. Vēlāk viņš nekad nespēja atcerēties, vai toreiz kaut ko domājis. Pēdīgi viņš sajuta atkal pirmītējā drudža aukstos drebuļus un ar tiksmi atgīdās, ka uz dīvana var arī izstiepties. Drīz vien viņam uzgulās ciets, svina smags miegs, kas viņu it kā nospieda.

Viņš nogulēja neparasti ilgi un bez sapņiem. Nastasja, ienākusi pie viņa otrā rītā ap desmitiem, par varēm viņu uzmodināja. Viņa atnesa tam tēju un maizi. Tēja atkal bija novadējusies un atkal Nastasjas pašas tējkannā.

— Tad ta nu gul! — viņa sašutusi iesaucās. — Mūžīgi viņš gul!

Viņš ar pūlēm pacēlās. Sāpēja galva. Viņš tā kā pieslējās kājās, apgriezās savā ūķītī un nokrita atkal uz dīvana.

— Atkal gulēt! — Nastasja iesaucās. — Vai tu slims, vai?

Viņš nekā neatbildēja.

— Vai gribi tēju?

— Vēlāk, — viņš ar pūlēm izteica, acis atkal aizvērdams un pagrieždamies pret sienu. Nastasja brītiņu pastāvēja pie viņa.

— Varbūt tiešām slims, — viņa noteica, pagriezās un aizgāja.

Pulksten divos viņa ienāca atkal, ar zupu. Viņš gulēja tāpat kā pirmīt. Tēja stāvēja neaiztikta, Nastasja pat apvainojās un ar dusmām sāka viņu purināt.

— Ko tu gulšnavā! — tā uzkiedza, ar riebumu raudzīdamās viņā. Viņš piecēlās sēdus, bet nekā tai neatbildēja un lūkojās grīdā.

— Vai tu esi slims, vai? — Nastasja ievaicājās, bet atkal nedabūja atbildi.

— Būtu jele uz ielas izgājis, — viņa pēc brīža sacīja, — kaut izvēdināties. Vai tu ēdīsi, vai?

— Vēlāk, — viņš gurdi atbildēja, — ej! — un atmeta ar roku.

Viņa vēl mazliet pastāvēja, līdzcietīgi noskatījās viņā un izgāja.

Pēc brīža viņš pacēla acis un ilgi skatījās uz tēju un zupu. Tad paņēma maizi, paņēma karoti un sāka ēst.

Viņš ieēda maz, karotes trīs četras, tās pašas bez ēstgribas, gandrīz neapzinīgi. Galvas sāpes tagad bija mazākas. Ieēdis viņš atlaidās atkal uz dīvana, bet aizmigt vairs nevarēja, tikai gulēja nekustēdamies uz mutes, iespiedis seju spilvenā. Visu laiku viņam rādījās nomoda sapņi, un tie visi bija tik savādi: visbiežāk tēlojās, ka viņš ir kaut kur Afrikā, Eģiptē, kādā oazē. Karavana atpūšas, kamieļi mierīgi gul; visapkārt ciešā lokā aug palmas; visi ēd pusdienas. Viņš turpretī pastāvīgi dzer ūdeni, tieši no strauta, kas tepat viņam līdzās tek un burbuļo. Ir tik tikami vēsi, un ūdens tik burvīgi, brīnišķīgi zilgans rit pār daudzkrāsainiem akmeņiem un pa tik tīrām, zeltaini vizmotām smiltīm... Piepeši viņš skaidri sadzirdēja, ka sit pulkstenis. Viņš nodrebēja, atjēdzās, pacēla galvu, pavērās logā, apsvēra laiku un strauji uzlēca kājās jau pilnīgi atžirbis, it kā viņu kāds būtu rautin norāvis no dīvana. Uz pirkstgaliem viņš piegāja pie durvīm, klusītiņām tās pavēra un sāka ieklausīties, kas notiek lejā uz kāpnēm. Sirds viņam briesmīgi dauzījās. Bet kāpnēs bija klusu, it kā visi gulētu... Viņam šķita dīvaini un ērnoti, ka viņš varējis nogulēt kopš vakardienas tādā neatmaņā un vēl nekā nav darījis, nekā nav sagatavojis... Bet pa tam pulkstenis varbūt ir nositis jau seši... Miegu un trulumu pēkšņi nomaiņīja neparasti drudzains un svešādas mulsas pilns steidzīgums. Jāsaka, ka nebija daudz ko taisīties. Viņš sasprindzināja visus prātus, lai visu apdomātu un nekā neaizmirstu; bet sirds vienmēr vēl pukstēja tik stipri, ka elpot kļuva grūti. Vispirms vajadzēja iztaisīt cilpu un piešūt to pie

mēteļa, — tas tikai minutes darbs: viņš parakņājās zem spilvena sabāztajā veļā, sameklēja vecu, galīgi noplīsušu, nemazgātu kreklu. No tā skrandām viņš noplēsa veršoku platu un veršokus astoņus garu strēmeli. Šo strēmeli viņš salika divkāŗši, novilkā savu plato, stipro biezas kokvilnas drānas vasaras mēteļi (savu vienīgo virsējo apģērba gabalu) un sāka sūt klāt noplēstās strēmeles abus galus iekšpusē zem kreisās paduses. Viņa rokas šujot drebēja, tomēr viņš darbu paveica, piešūdamš cilpu tā, ka no ārpuses neko nemanīja, kad viņš mēteļi atkal uzvilka. Adata un diegs viņam bija jau sen iegādāti un atradās galdiņa atvilktnē, ietīti papīrītī. Bet cilpa — tā bija ļoti asprātīgs viņa paša izgudrojums: tā domāta cirvim. Nevarēja tak iet pa ielu ar cirvi rokā. Ja apslēptu zem mēteļa bez cilpas, to tomēr vajadzēja pieturēt ar roku, kas būtu uzkrītoši. Turpretī tagad tikai jāiekar cirvja asmenis cilpā, un tas mierīgi visu ceļu karāšies iekšpusē zem paduses. Iebāzis roku mēteļa sānu kabatā, viņš varēja pieturēt arī cirvja kāta galu, lai tas neļengājas; un, tā kā mētelis bija ļoti plats, īsts maiss, tad no ārpuses nebūs manāms, ka viņš ar roku caur kabatu kaut ko pietur. Arī cilpu viņš jau pirms divām nedēļām izdomājis.

Ticis ar to galā, viņš iebāza pirkstus nelielā spraugā starp savu «turku» dīvanu un grīdu, pačamdīja kreisajā stūrī un izvilka jau sen sagatavoto un tur paslēpto *ķīlu*. Šī ķīla, starp citu, nemaz nebija ķīla, bet vienkāršs gludi noēvelēts koka dēlītis, tik garš, plats un biezs, ka atgādināja sudraba papirosu etviju. Reiz pastaigādamies viņš šo dēlīti bija nejauši uzgājis kādā pagalmā, kur piebūvē atradās amatnieku darbnīca. Pēc tam viņš dēlītim bija pietaisījis klāt gludu un plānu, laikam no kaut kā atlūzušu dzelzs plāksnīti, ko arī bija tai pašā reizē atradis uz ielas. Salicis kopā abas plāksnītes, no kurām dzelzs plāksnīte bija mazāka par koka, viņš sasēja tās ar diegu krusteniski cieši kopā, pēc tam rūpīgi un glīti ietina tīrā, baltā papīrā un tāpat krusteniski apsēja ar šauru lentīti, sasiedams mezglu tā, lai tas būtu grūtāk atraisāms. To viņš darīja ar nolūku uz brīdi novērst vecenes uzmanību, kad viņa iesāks ap vīstoklīti knībināties, un tādā kārtā viņam rastos izdevīgs mirklis. Dzelzs plāksnīte bija pielikta smagumam, lai vecene kaut pirmajā brīdī ne-nojaustu, ka «lietiņa» ir no koka. Tas viss līdz šim bija

glabājies viņam zem dīvana. Tikko viņš šo ķīlu izvilkā,
piepeši kaut kur sētā atskanēja sauciens:

— Pulkstenis jau sen pāri sešiem!

— Sen! . . . Mans dievs!

Viņš metās pie durvīm, paklausījās, paķēra cepuri un sāka kāpt lejā savus trīspadsmiit pakāpienus, uzmanīgi, ne dzirdami, kā kaķis. Priekšā vēl stāvēja vissvarīgākais — izzagt no virtuves cirvi. Ka darbs izdarāms ar cirvi, tas viņam jau sen nolemts. Viņam pašam bija saliecams dārznieka nazis; bet uz nazi un it īpaši uz saviem spēkiem viņš nepaļāvās, tāpēc arī noteikti palika pie cirvja. Atzīmēsim vienu savādību, kas piemita visiem viņa jau galīgi pieņemtajiem lēmumiem šinī lietā. Tiem visiem bija viena dīvaina īpatnība: jo noteiktāki tie kļuva, jo aplamāki un bezjēdzīgāki tapa viņa paša acīs. Neraugoties uz visu mocošo iekšējo cīņu, viņš visu šo laiku nekad nevienu mirkli nespēja noticēt, ka viņa nodomi būtu izpildāmi.

Un, ja arī būtu kādreiz jau nonācis tiktāl, ka par visu līdz pēdējam punktam būtu izšķīries, visu galīgi nolēmis, tā ka nepaliktu vairs nekādu šaubu, — tad tieši tai brīdī, liekas, viņš arī atteiktos no visa kā no pēdējās aplamības, necilvēcības, kā no neiespējamā. Taču neskaidrību un šaubu palika vēl bezgalīgi daudz. Bet, kas zīmējas uz to, kur dabūt cirvi, tad šis sākums viņu nemaz neuztrauca, jo nekas nebija vieglāk. Nastasja, it īpaši pa vakariem, ik brīdī bija kaut kur projām: vai nu aizskrēja pie kaimiņiem, vai uz bodīti, bet durvis vienmēr atstāja vaļā. Saimniece par to vien ar viņu arī ķīlidojās. Tātad atlika tikai istajā brīdī ieiet paklusām virtuvē un cirvi paņemt, bet vēlāk (kad viss būs jau galā), ieiet un nolikt atpakaļ. Bet uzmācās arī šaubas: pieņemsim, viņš pēc stundas pārnāks, lai noliktu cirvi atpakaļ, bet Nastasja būs jau klāt, jau atgriezies. Tad, protams, būtu jāaiziet garām un jānogaida, kamēr viņa atkal aizies. Bet, ja nu pa šo laiku viņa apķeras, ka cirvja nav, sāk meklēt, sacel brēku, — te jau arī aizdomas vai vismaz iemesls aizdomām.

Bet tie vēl bija sākumi, par kuriem viņš nebija sācis domāt, nebija arī vaļas. Viņš domāja par galveno, bet sīkumus atlika līdz tam laikam, kad pats *par visu pārliecināties*. Taču pēdējais likās noteikti neizdarāms. Tā vismaz viņam pašam šķita. Nekādi viņš nespēja, piemēram, iedo-

māties, ka kādreiz beigs prātot, piecelsies — un vienkārši ies uz turieni... Pat savu neseno *mēģinājumu* (proti, viziti ar nolūku galīgi apskatīt vietu) viņš tikai bija *mēģinājis* izdarīt, turklāt nepavisam ne nopietni, bet tā: sak, aiziešu, palūkošos, ko velti sapņot vien! — un arī to nebija izturējis, bija nosplāvējis un aizskrējis negantā sašutumā uz sevi pašu. Pie tam taču, šķiet, visa analīze jautājuma tikumiskā atrisinājuma nozīmē jau pabeigta; viņa kazuistika bija noslipējusies asa kā bārdas nazis, un pats sevī viņš vairs neatrada nekādus apzinīgus iebildumus. Bet pēdējā gadījumā viņš nebija vēl sev ticējis, bija, tiepīgi un verdziski taustīdamies apkārt, meklējis iebildumus, it kā kāds viņu vilktu un spiestu uz to. Pēdējā, negaidītā diena, kas visu uzreiz bija izšķīrusi, turpretī iedarbojās uz viņu gandrīz gluži mehāniski: it kā kāds būtu viņu paņēmis pie rokas un rautu sev līdz neatvairāmi, akli, ar pārdabisku spēku, bez pretī runāšanas, it kā kāda apģērba daļa būtu iekērusies mašīnas ratā, kas nu velk viņu iekšā.

No sākuma, — tas jau ļoti senāk, — viņu bija nodarbinājis viens jautājums: kāpēc tik viegli tiek atklāti un noskaidroti gandrīz visi noziegumi un tik skaidri saskatāmas ikviena noziedznieka pēdas? Pamazām viņš bija nācis pie daudzējādiem interesantiem slēdzieniem; pēc viņa domām, galvenais cēlonis sakņojas ne tik daudz materialā neiespējamībā noslēpt noziegumu, cik pašā noziedzniekā; gandrīz katrs noziedznieks nozieguma momentā pārdzīvo tādu kā gribas un saprāta sabrukumu; to nomaina bērnišķīgi fenomenāla vieglprātība un tieši tai brīdī, kad visvairāk vajadzīgs saprāts un apdomība. Pēc viņa pārliecības, šis prāta aptumsums un gribas sabrukums pārņem cilvēku kā slimība, pakāpeniski attīstās un sasniedz savu augstāko pakāpi neilgi pirms nozieguma izdarīšanas, turpinās nozieguma brīdī un vēl kādu laiku pēc tā atkarībā no tā, kāds kurš indivīds, pēc tam pāriet, tāpat kā pāriet katra slimība. Taču atrisināt jautājumu: vai slimība rada noziegumu vai noziegumu ar tā īpatnējo dabu vienmēr pavada kāda slimība — viņš vēl nejutās spējīgs.

Nonākot pie šādiem slēdzieniem, viņš sprieda, ka ar viņu pašu viņa pasākumā tamlīdzīgu slimīgu pārvērtību nevar būt, ka viņa prāts un griba pa visu nodoma izpildīšanas laiku paliks pie viņa neatņemami jau tādēļ vien,

ka viņa nodoms — «nav noziegums»... Neuzkavēsimies te pie visa tā procesa, kā viņš nonāca pie pēdējā lēmuma; mēs jau tā esam aizsteigušies par tālu priekšā... Piebildīsim tikai, ka faktiskajām, tīri materialajām nodoma izpildīšanas grūtībām viņa prātā piekrita vismazākā loma. «Vajag tikai paturēt visu gribas un saprāta varu pār šīm grūtībām, un tās visas tiks pārvarētas savā laikā, kad nāksies smalki jo smalki iepazīties ar visiem lietas apstākļiem...» Bet vēl jau nesākās. Saviem galīgajiem lēmumiem viņš joprojām ticēja vismazāk, un, kad nu stunda sita, nepavisam neiznāca tā, kā domāts, bet kaut kā nejauši, gandrīz pat negaidīti.

Kāds gluži niecīgs apstākļis noveda viņu strupceļā, iekams viņš bija nokāpis pa kāpnēm. Nonācis pie saimnieces virtuves durvīm, kas stāvēja kā parasti līdz kājai vaļā, viņš piesardzīgi pameta skatienu iekšā, lai iepriekš pārlicinātos, vai tur, ja Nastasja aizgājusi, nav pati saimniece; ja nav, tad — vai ir labi pievērtas durvis uz viņas istabām, lai viņa no turienes nepaskatītos, kad viņš ieies pēc cirvja. Bet cik liels bija viņa pārsteigums, pēkšņi ieraugot, ka Nastasja šoreiz ne tikvien ir mājās, virtuvē, bet pat aizņēma darbā: ņem no groza veļu un izžauj to uz auklām. Ieraudzījusi viņu, tā pārtrauca žaušanu, pagriezās un visu laiku raudzījās uz viņu, kamēr viņš pagāja garām. Viņš novērsa acis un aizgāja garām, it kā neko nemanījis. Bet pasākumam nu beigas: nav cirvja. Viņš bija šausmīgi satriekts.

«Kur gan man radās,» viņš gudroja, noiedams nama vārtos, «kur gan man radās tāda iedoma, ka viņas tiešām šai brīdī nebūs mājās? Kāpēc, kāpēc, kāpēc es uz to tik droši paļāvos?» Viņš jutās satriekts, pat kaut kā pazemots. Viņam gribējās smieties par sevi aiz dūsmām... Truls, zvērīks niknums vārījās viņā.

Pārdomādams viņš apstājās vārtos. Iet uz ielas tikai tāpat izskata pēc pastaigāties viņam bija pretīgi; atgriezies mājās — vēl pretīgāk. «Un kādu izdevību es uz visiem laikiem palaidu garām!» viņš murmināja, bez mērķa stāvēdams pavārtē, taisni pretī tumšajai sētnieka istabelei, kas arī bija atvērta. Piepeši viņš sarāvās. Sētnieka ūķītī, kas atradās divus soļus no viņa, zem sola pa labi kaut kas paspīdēja... Viņš pameta skatienu visapkārt — neviena

nav. Uz pirkstgaliem viņš piegāja pie sētnieka istabas, nokāpa divus pakāpienus lejā un klusā balsī pasauca sētnieku. «Tā ir, viņa nav mājās! Jādomā, tas kaut kur tuvumā, tepat sētā, jo durvis vaļā.» Viņš žigli metās pie cirvja (tas bija cirvis) un izvilka to no sola apakšas, kur tas gulēja starp divām malkas pagalēm; laukā neiziedams, tepat uz vietas iekarina to cilpā, sabāza abas rokas kabatās un iznāca no sētnieka istabeles. Neviens nepamanīja! «Ja nepalīdz saprāts, tad palīdz velns!» viņš nodomāja, ērmoti pasmīnēdams. Šis gadījums viņu ārkārtīgi uzmun-drināja.

Viņš gāja savu ceļu klusi un *cienīgi*, nesteigdamies, lai nemodinātu kādas aizdomas. Viņš maz skatījās uz citiem gājējiem, centās pat pavisam neskatīties sejās un palikt pēc iespējas nemanāmāks. Te viņš atcerējās savu plattali. «Ak dievs! Aizvakar bija nauda, vai es nevarēju apmainīt pret naģeni!» Lāsts izlauzās viņam no krūtīm.

Nevilšus ar vienu aci ieskatījies bodītē, viņš tur ieraudzīja, ka sienas pulkstenis rāda jau desmit minutes uz astoņiem. Vajadzēja steigties, bet tai pašā reizē apmest arī likumu: tuvoties namam no otras puses...

Agrāk, kad nācās visu to iztēloties, viņam dažkārt bija licies, ka viņš ļoti baidīsies. Bet tagad viņš daudz nebaidījās, pat nemaz nebaidījās. Šai brīdī viņu nodarbināja pat kaut kādas blakus domas, bet ikviena no tām tikai uz īsu mirkli. Ejot gar Jusupova dārzu, viņš pat dedzīgi sāka domāt par augstu strūklaku ierīkošanu visos laukumos un cik tikami tas atsvaidzinātu gaisu. Pamazām viņš nāca pie pārliecības, ka būtu skaisti un pilsētai derīgi, ja paplašinātu Vasaras dārzu pār visu Marsa laukumu un to savienotu pat ar Michaila pils dārzu. Līdz ar to viņu pēkšņi ieinteresēja doma: kāpēc visās lielās pilsētās cilvēks ne vien nepieciešamības spiests, bet vispār kaut kā sevišķi tiecas apmesties un dzīvot tieši tādās pilsētas daļās, kur nav ne dārzu, ne strūklaku, bet ir dubļi un smirdoņa, un visādas nekrietnības. Te viņš atcerējās pats savas pastaigas Siena laukumā un uz brīdi atžilba. «Kas par niekiem!» viņš nodomāja. «Nē, labāk nedomāt pavisam nekā!»

«Tā laikam tie, kurus ved uz soda vietu, ar domām pieķeras pie visiem priekšmetiem, ko sastop ceļā,» viņam pazibēja prātā, tomēr tikai pazibēja kā zibens; viņš pats pa-

steidzās šo domu apdzēst... Un, lūk, nu jau tuvu, nu jau klāt arī māja, klāt vārti. Kaut kur pulkstenis pēkšņi nobankšķēja vienu reizi. «Kas tas, vai patiesi pusastoņi? Nevar būt, droši vien šis pulkstenis ātrāks!»

Viņam par laimi vārtos atkal viss norisa labvēlīgi. Vēl vairāk: pat it kā tiši pašreiz viņam pa priekšu vārtos brauca iekšā milzīgs siena vezums, viņu pilnīgi aizsegdams visu laiku, kamēr viņš soļoja pavārtē, un, tikko vezums paguva iebraukt no pavārtes sētā, viņš acumirkļi aizšmauca pa labi. Varēja dzirdēt aiz vezuma kliezdam un strīdamies vairākas balsis, tomēr neviens viņu nepamanīja un pretī arī neviens negadījās. Daudzi logi uz milzīgo, kvadratveidīgo pagalmu stāvēja pašreiz vaļā, bet viņš nepacēla galvu, — nebija spēka. Kāpnes, kas veda pie vecenes, bija tepat no vārtiem pa labi. Nu viņš jau atradās uz kāpnēm.

Atvilkdams elpu, piespiedis roku pie pukstošās sirds, tepat sataustījis un sakārtojis azotē cirvi, viņš sāka uzmanīgi un klusi kāpt pa kāpnēm augšup, ik brīdi ieklausīdamies. Bet arī kāpnes pa šo laiku bija pavisam tukšas, visas durvis aizvērtas. Pretī neviens nepagadījās. Tiesa, otrajā stāvā kāda tukša dzīvokļa durvis gan bija plaši vaļā un tajā strādāja krāsotāji, bet tie pat nepaskatījās. Viņš pastāvēja, padomāja un gāja tālāk. «Protams, labāk, ja viņu te nemaz nebūtu, bet... tas ir vēl divus stāvus augstāk par viņiem.»

Nu jau klāt arī ceturtais stāvs; lūk, še durvis; tām pretī otrs dzīvoklis, bet tas ir tukšs. Trešajā stāvā dzīvoklis zem vecenes mītnes, pēc visām pazīmēm, arī stāv tukšs: uz durvīm ar nagliņām piesistā vizitkarte noņemta, — izbraukuši!... Viņam elpa rāvās ciet. Mirkli pazibēja galvā doma: «Vai neiet prom?» Bet, sev neatbildējis, viņš sāka ieklausīties vecenes dzīvoklī: kapa klusums. Viņš vēlreiz paklausījās uz kāpnēm. Klausījās ilgi, vērīgi... Tad apskatījās pēdējo reizi visapkārt, piegāja, sakārtojās, pataustīja vēlreiz cilpā cirvi. «Vai es neesmu pārlieku bāls?» viņam ienāca prātā. «Vai neesmu uzkrītoši satraukts? Viņa ir aizdomīga... Vai vēl nepagaidīt... kamēr sirds norimst?...»

Bet sirds nerima. Gluži otrādi, taisni kā par spīti tā dauzījās aizvien stiprāk, stiprāk, stiprāk... Viņš neizturēja, lēnām pastiepa roku pie zvaniņa un piezvanīja. Pēc pusminūtes piezvanīja vēlreiz, stiprāk. Atbildes nav. Veltīgi

zvanīt nav nozīmes, turklāt viņa izskatam nepiederas. Vecene, protams, mājās; bet viņa ir aizdomīga, viņa ir viena. Viņš kaut cik pazina viņas paradumus... un vēlreiz pielika ausi pie durvīm. Vai nu viņa jutekļi bija tik smalki attīstīti (kas vispār maz ticams), vai tiešām bija ļoti laba dzirdamība, bet piepeši viņš atšķīra it kā uzmanīgu rokas pieskaršanos atslēgai un drēbju nočaukstēšanu gar pašām durvīm. Kāds nemanāmi stāvēja tur iekšpusē pie pašas atslēgas, gluži tāpat kā viņš te ārpusē, un slēpdamies uzklaušijās, kā likās, tāpat pielicis ausi pie durvīm...

Raskoļņikovs tieši sakustējās un tā skaļāk kaut ko izmuldēja, lai neliktu ne nojaust, ka viņš slēpjas; tad piezvanīja trešo reizi, bet klusi, mierīgi, bez kādas nepacietības. Atceroties to vēlāk, šis brīdis bija spilgti, skaidri iespaidies viņam atmiņā uz mūžu; viņš nespēja saprast, kur ņēmis tik daudz viltības, vēl jo vairāk tāpēc, ka viņa prāts mirkliem it kā aptumsa, un savu miesu viņš gandrīz nemaz nejuta... Brītiņu vēlāk viņš dzirdēja, ka tika atšauta durvju bulta.

VII

Durvīs, tāpat kā viņureiz, pavērās maza spraudziņa, un atkal divas neuzticīgas acis urbās viņā no tumsas. Te nu Raskoļņikovs apjuka un tikko neizdarīja lielu kļūdu.

Baidīdamies, ka vecene sabīties no tā, ka viņi ir vieni, un necerēdams ar savu izskatu iedvest viņai palāvību, viņš pieķērās pie durvīm un pavilka tās uz savu pusi, lai vecene, kas zina, neiedomātu atkal ieslēgties. To redzējuma, viņa gan nerāva durvis atpakaļ uz savu pusi, bet arī nelaida valā rokturi, tā ka viņš tikko neizvilka veceni līdz ar durvīm uz kāpnēm. Redzēdams, ka vecene stāv durvīs un neļauj pāriet garām, viņš gāja tieši tai virsū. Tā pārbīlī atsprāga atpakaļ, it kā gribēja ko sacīt, bet laikam nespēja, tikai izbolītām acīm blenza viņā.

— Sveiki, Aļona Ivanovna, — viņš iesāka cik spēdams brīvi, taču balss neklausīja, aprāvās un ietricējās, — es jums... atnesu vienu lietiņu... bet labāk ieiesim šeit, pie gaismas... — Un garām vecenei viņš bez aicinājuma iegāja istabā. Vecene ieskrēja tam pakal; mēle viņai atraisījās.

— Ak kungs! Kas jums? ... Kas jūs tāds esat? Ko jums vajag?

— Apžēlojieties, Aļona Ivanovna... jūsu pažiņa... Raskoļņikovs... lūk še, atnesu ķīlu, ko viendien solīju... — Un viņš sniedza tai ķīlu.

Vecene tā kā paskatījās uz ķīlu, bet tūdaļ atkal ar skatienu ieurbās nelūgtajam viesim tieši acīs. Viņa raudzījās vēriģi, ļauni un neuzticīgi. Pagāja kāda minute. Viņam šķita, ka redz vecenes acīs pat tādū kā izsmieklū, it kā tā būtu jau visu uzminējusi. Viņš juta, ka top arvien mulsāks, ka viņam gandrīz bail, tik bail, ka šķiet, ja vecene tā, nerunādama ne vārda, skatītos vēl kādū brīdī, tad viņš no tās aizbēgtu.

— Ko jūs tā skatāties, it kā nepazītu? — viņš pēkšņi ieteicās arī nikni. — Ja gribat, ņemiet, ja ne — iešu pie citiem, man nav vaļas.

Viņš nebija domājis to teikt, tas tā paspruka.

Vecene atjēdzās, viesā noteiktais tonis viņu, kā redzams, uzmundrināja.

— Ko tad tu, puis, tik pēkšņi... Kas tur ir? — viņa iejautājās, lūkodamās uz ķīlu.

— Sudraba papirosu etvija, es jums pagājušo reizi jau sacīju.

Viņa izstiepa roku.

— Ko tad jūs tāds bāls? Skat, ij rokas trīc! Vai esat bijis peldēties, vai?

— Drudzis, — viņš aprauti atbildēja. — Gribot negribot jāpaliek bālam... kad nav ko ēst, — viņš piebilda, ar pūlēm izrunādams vārdus. Spēki viņu atkal atstāja. Bet atbilde rādījās ticama; vecene paņēma ķīlu.

— Kas tas ir? — viņa prasīja, vēlreiz cieši noskatījusi Raskoļņikovu un svērdama rokā ķīlu.

— Viena lietīņa... papirosu etvija... sudraba... paskatieties.

— Bet tā vien liekas, it kā nebūtu sudraba... Paskat, kā ievīstījies...

Pūlēdamās atraisīt aukliņu un pagriezusies pret logu pie gaismas (visi logi te stāvēja ciet, lai gan bija tveicīgs), viņa uz dažiem mirkļiem pavisam pameta Raskoļņikovu un pagrieza tam muguru. Viņš atpogāja mēteli un atkabināja cirvi no cilpas, tomēr vēl pavisam neizņēma, bet pieturēja

ar labo roku zem apgērbā. Viņam rokas bija briesmīgi slābanas; viņš juta, ka tās ar katru mirkli sastingst un notirpst arvien vairāk un vairāk. Viņš baidījās, ka nupat palaidīs cirvi vaļā un tas nokritīs uz grīdas... Galva piepeši sāka it kā griezties.

— Ko viņš te tik daudz savīstījis apkārt! — vecene sapikusi iekērcās un sakustējās uz viņa pusi.

Nevarēja kavēties vairs ne mirkli. Viņš kā neatmaņā izvilka cirvi, atvēzēja to ar abām rokām un gandrīz bez kādas piepūles gluži mechaniski nolaida pietu vecenei uz galvas. Viņa spēks tur it kā nemaz nebija klāt. Bet, tiklīdz cirvi reiz bija nolaidis, viņš sajuta spēka pieplūdumu.

Vecenei tāpat kā vienmēr bija kaila galva. Gaišie, iesirmie, pa paradumam ar eļļu ieziestie plānie mati bija sapīti bizītē, tādā kā žurkas astītē, un sasprausti ar salauzta raga ķemmes gabalu, kas rēgojās viņai uz pakauša. Sitiens trāpīja pašā galvvidū, — te palīdzēja viņas mazais augums. Viņa iebrēcās, bet visai vāji un pēkšņi saguma uz grīdas, lai gan paguva pacelt abas rokas pie galvas. Vienā rokā viņa arvien vēl turēja «ķīlu». Tad viņš sita no visa spēka vēlreiz un vēl, vienmēr tikai ar pietu un tikai pa galvvidu. Izšļacās asinis kā no apgāztas glāzes, un ķermenis novēlās augšpēdu. Raskoļņikovs atrāvās, ļaudams tam nokrist, un tūdaļ noliecās pie vecenes sejas: viņa bija jau mirusi. Acis bija izbolītas, it kā taisīdamās izsprāgt no dobumiem, piere un visa seja sakrunkojusies, krampju izķemota.

Viņš nolika cirvi uz grīdas līdzās mironim un nekavējoties, cenzdamies nenotraipīties ar asinīm, kas plūda uz grīdas, bāza roku viņai kabatā — tanī pašā labajā kabatā, no kuras viņa pagājušo reizi bija izvilcusi atslēgas. Viņa prāts bija pilnīgi skaidrs, aptumsuma un reiboņa vairs nebija, bet rokas vēl arvien drebēja. Vēlāk viņš atcerējās, ka bijis pat uzmanīgs, piesardzīgs, visu laiku centies nenotraipīties... Atslēgas viņš tūdaļ izvilka; tās bija, tāpat kā viņureiz, visas kopā, savērtas uz tērauda gredzena. Viņš tūdaļ metās ar atslēgām guļamistabā. Tā bija pavisam neliela istaba ar milzīgu svētbilžu kiotu. Pie otras sienas stāvēja liela gulta, ļoti tīra, pārklāta ar vatētu, no zīda lupatiņām glīti šūdinātu segu. Pie trešās sienas bija kumode. Dīvaini: līdzko viņš iesāka pielāgot kumodei atslēgas, tīkko izdzirda to žvadzešanu, viņam pārskrēja šermuļi. Atkal ienāca prātā

visu pamest un aiziet. Bet tas tikai vienu mirkli; aiziet bija jau par vēlu. Viņš pat pasmīnēja par sevi, bet te pēkšņi cita, drausmīga doma iešāvās viņam prātā. Viņam likās, ka vecene varbūt ir vēl dzīva un var atžilbt. Pametis atslēgas un kumodi, viņš aizskrēja atpakaļ pie nosistās, paķēra cirvi, atvēzēja to vēlreiz virs vecenes, bet nenolaida. Nebija šaubu, ka viņa mirusi. Pieliecies un atkal to tuvāk apskatījis, viņš skaidri redzēja, ka pauris sadragāts un pat mazliet nošķiepts uz vienu sānu. Viņš taisījās pataustīt ar pirkstu, bet atrāva roku: jau tāpat redzams. Asiņu pa tam bija pietecējusi vesela peļķe. Te viņš ieraudzīja viņai ap kaklu aukliņu, parāva to, bet aukliņa bija stipra un netrūka, turklāt samirkusi asinīs. Viņš lūkoja izvilkt to tāpat no paduses, bet kaut kas neļāva, aizspiedās. Viņš nepacietīgi atkal pacēla cirvi, lai pārcirstu aukliņu no augšas uz miesas, bet neuzdrīkstējās; ar pūlēm, divas minūtes noknībinājies, notriepdams rokas un cirvi, pie miesas nepieskardamies, beidzot to noņēma. Viņš nebija maldījies, — maciņš. Pie aukliņas bija divi krustiņi, viens no cipreses koka, otrs no vara, un emaljas svētbildīte; un turpat kopā neliels, sasmulēts ziemišķādas maciņš ar tērauda apmali un gredzentiņu. Maciņš bija piebāzts ļoti pilns, Raskoļņikovs neapskatīdams ielika to kabatā, krustus nometa vecenei uz krūtīm un, šoreiz paķerdams līdz arī cirvi, metās atpakaļ guļamistabā.

Šausmīgā steigā viņš ķērās atkal pie slēdzenēm, lūkodams tās pielāgot kumodei. Bet vienmēr kaut kā neveiksmīgi: slēdzenes nelīda atslēgu caurumos. Ne jau nu viņa rokas tā drebēja, bet viņš vienmēr kļūdījās; redz, piemēram, ka slēdzene nav istā, neder, tomēr bāž un bāž. Piepeši viņš atminējās un atskārta, ka lielā slēdzene ar robaino zobu, kas kuļājās tepat kopā ar citām, maziņām, nekādā ziņā nebūs no kumodes (kā tas jau pagājušo reizi viņam bija ienācis prātā), bet gan no kādas lādes un ka šai lādē tad arī būs viss noglabāts. Viņš atstāja kumodi un žigli noliecās pie pagultes, zinādams, ka vecēnu lādes parasti stāv zem gultas. Tā arī bija: pagultē stāvēja diezgan prāva — vairāk nekā aršinu gara lāde ar velvētu vāku, apsista ar sarkanu safjanu, izrotāta tērauda nagliņām. Robainā slēdzene bija istā un lādi atslēdza. Pašā virsū zem balta palaga gulēja zaķādu kažociņš, apšūts ar sarkanu garnituru; zem tā bija zīda kleita, tad šalle, bet dziļāk likās sabāztas

vienīgi lupatas. Vispirms viņš centās noslaucīt sarkanajā garniturā savas asinīm notraipītās rokas. «Sarkans, — uz sarkana asinis nav tik redzamas,» viņš it kā prātoja, bet piepeši atjēdzās: «Dieviņ tētiņ! Vai es sāku jau jukt?» viņš izbailēs nodomāja.

Bet, tiklīdz viņš šīs lupatas pacilāja, pēkšņi no kažociņa izslidēja zelta pulkstenis. Viņš sāka visu pārpurināt. Patiesi, starp lupatām bija saliktas zeltlietas, — bez šaubām, ķīlas, gan izpirktas, gan neizpirktas, — rokas sprādzes, auskari, spraudītes un tā joprojām. Dažas bija futrališos, citas ietītas avižu papīrā, tomēr kārtīgi un rūpīgi, divām kārtām, un apsietas ar lentītēm. Bez kavēšanās viņš sāka tās bāzt iekšā bikšu un mēteļa kabatās, nešķirodams un neatvērdamas sainīšus un futraļus; bet viņš nepaguva daudz paņemt...

Pēkšņi viņam likās, ka pa istabu, kur gulēja vecene, kāds staigā. Viņš apstājās un sastinga kā miris. Bet viss bija klusu, tātad tikai tā licies. Piepeši nepārprotami atskanēja tikko dzirdams kliedziens, it kā kāds būtu klusi un aprauti ievaidējies un aplklusis. Pēc tam atkal nāves klusums, minūti vai divas. Viņš palika tupam pie lādes un gaidīja, tikko elpodams, tad uzreiz uzlēca kājās, paķēra cirvi un metās no guļamistabas laukā.

Otras istabas vidū stāvēja Lizaveta ar lielu saini rokās, stingu skatienu vērdamās uz nogalināto māsu, bāla kā drēbe un it kā nespēdama pakliegt. Ieraudzījusi izskrejām Raskoļnikovu, viņa sāka drebēt kā apšu lapa sikiem drebuļiem, visa seja noraustījās krampjos. Viņa pacēla roku, atvēra muti, tomēr neiekliedzās un lēnām, atmuguriski sāka kāpties atpakaļ uz kakta pusi, neatlaidīgi, stīvi raudzīdamās viņā, taču vēl arvien nekliedza, it kā viņai nepietiktu elpas iekliegties. Viņš metās tai virsū ar cirvi; tās mute savilkās tik žēlabaini, kā tas mēdz būt ar ļoti maziņiem bērniem, kad tie sāk no kaut kā bīties, acu nenovērsdami, cieši skatās uz baiso priekšmetu un taisās raudāt. Un šī nelaimīgā Lizaveta bija savā dzīvē tik vientiesīga, tik iebaidīta un ietramdīta, ka pat rokas nepacēla aizsargāt savu seju, kaut gan šai mirklī tā būtu visnepieciešamākā un dabiskākā kustība, jo cirvis bija pacelts taisni pretī viņas sejai. Viņa tikai mazlietiņ pacēla savu brīvo kreiso roku, taču ne tuvu līdz sejai, bet tikai lēnām pastiepdama viņam pretī, it kā

viņu atvairīdama. Trieciens ar cirvja asmeni ķēra taisni galvaskausu, uzreiz pāršķeldams visu pieres augšdaļu gandrīz līdz pakausim. Viņa turpat arī sabruka. Raskoļņikovs uz mirkli pilnīgi apjuka, paķēra viņas saini, atkal to no meta un izskrēja priekšnamā.

Sausmas viņu sagrāba arvien vairāk un vairāk, īpaši pēc šīs otrās, pavisam negaidītās slepkavības. Viņam gribējās pēc iespējas drīzāk no šejienes aizbēgt. Un, ja viņš šai brīdī būtu spējīgs pareizāk redzēt un spriest, ja viņš tikai būtu spējis aptvert un apsvērt visas sava stāvokļa grūtības, visu to izmisumu, visu riebīgumu un nejēdzību, saprastu turklāt, cik daudz grūtību nāksies vēl pārvarēt un varbūt arī cik daudz noziegumu izdarīt, lai izrautos no šejienes un nokļūtu mājās, ļoti iespējams, ka tad viņš visu pamestu un tūdaļ ietu un pats sevi nodotu — un pat ne aiz bailēm par sevi, bet vienīgi aiz šausmām un riebuma pret to, ko izdarījis. It īpaši riebums viņā sacēlās un pieauga ar katru minūti. Ne par kādu naudu viņš tagad neietu atpakaļ pie lādes, neietu pat istabās.

Tāda kā izklaidība, pat it kā domīgums pamazām pārņēma viņu: brīžiem viņš it kā aizmirsās, labāk sakot, aizmirs galveno un pieķērās sīkumiem. Tomēr, ieskatījies virtuvē un ieraudzījis uz sola spaini līdz pusei ar ūdeni, viņš atjēdzās nomazgāt sev rokas un cirvi. Rokas viņam bija asiņainas un lipīgas. Cirvi viņš ielaida tieši ūdenī, paķēra no loga uz pārplīsušas apakštasītes noliktu ziepju gabaliņu un sāka turpat spainī mazgāt rokas. Tās nomazgājis, viņš izvilka cirvi, nomazgāja dzelzi un ilgi, minutes trīs, mazgāja kātu, pat ar ziepēm, lūkodams izdzēst asiņainās vietas. Tad visu apslaucīja tepat virtuvē uz auklas izžautajā veļā, pēc tam pie loga ilgi un uzmanīgi cirvi apskatīja. Pēdu nekādu nebija palicis, tikai kāts vēl mitrs. Viņš rūpīgi iekāra cirvi cilpā zem mēteļa. Pēc tam, cik patumšās virtuves gaisma atļāva, apskatīja mēteļi, bikses, zābakus. Ārpusē, uzmetot acis, it kā neko neredzēja, bija tikai traipi uz zābakiem. Viņš saslapināja lupatu un notīrīja zābakus. Viņš tomēr zināja, ka labi nesaredz, un varbūt ir kaut kas uzkrītošs, ko nepamana. Viņš pārdomādam apstājās istabas vidū. Viņā modās tumšas, mokpilnas domas — domas, ka viņš dara ārprāta darbus un nav spējīgs šai brīdī nedz ko spriest, nedz sevi aizstāvēt, ka varbūt tas nemaz nav jādara, ko

viņš tagad dara... — Ak dievs! Jābēg, jābēg! — viņš nomurmināja un metās priekšnamā. Bet te viņu gaidīja tādas šausmas, kādas viņš, protams, vēl nekad nebija piedzīvojis.

Viņš stāvēja, skatījās un neticēja savām acīm: durvis, āra durvis no priekšnama uz kāpnēm, tās pašas, pie kurām viņš pirmīt bija zvanījis, pa kurām bija ienācis, stāvēja vajā, pat plaukstas platumā pavērtas: ne atslēgas, ne aizšaujama visu laiku, visu šo laiku! Vecene pēc viņa ienākšanas, varbūt aiz piesardzības, nebija durvis aizslēgusi. Bet ak dievs! Viņš taču neredzēja pēc tam Lizavetu! Un kā viņš varēja, kā gan viņš varēja neiedomāt, ka viņa taču no kaut kurienes ienākusi! Ne jau caur sienu.

Viņš metās pie durvīm un aizgrūda aizšaujamo.

«Bet nē, atkal nav tas! Jāiet, jāiet...»

Viņš atvilka aizšaujamo, atvēra durvis un sāka klausīties kāpnēs.

Ilgi klausījās. Kaut kur tālu lejā, laikam nama vārtos, skaļi un spiedzoši skanēja divas balsis, kas strīdējās un bārās. «Ko tie tur...» Viņš pacietīgi gaidīja. Pēdīgi viss uzreiz apklusā, kā grieztin nogrieza, — tie izšķīrās. Viņš jau gribēja iziet, kad pēkšņi vienu stāvu zemāk ar troksni atvērās durvis uz kāpnēm un kāds gāja lejup, kaut ko dungodams. «Ko viņi pastāvīgi trokšņo!» viņam iekrita prātā. Atkal viņš aizvēra durvis un nogaidīja. Pēdīgi viss apklusā, nevienas dzīvas dvēseles. Viņš jau spēra soli uz kāpnēm, kad piepeši atskanēja atkal jauni soļi.

Šie soļi izklausījās ļoti tāli, kāpņu pašā apakšā, bet viņš ļoti labi un skaidri atminējās, ka jau ar pirmo skaņu bija zinījis kāpēc iedomājies, ka katrā ziņā nāk šurp, uz ceturto stāvu pie vecenes. Kāpēc tā? Vai tad skaņas bija tik īpatnējas, zīmīgas? Soļi bija smagi, vienmērīgi, gausi. Nu viņš jau pie otrā stāva, nu kāpj vēl augstāk: arvien dzirdamāk un dzirdamāk! Nu jau varēja dzirdēt kāpēja smago, dusulīgo elpošanu. Nu jau trešais stāvs. Nāk šurp!... Pēkšņi viņam likās, ka viņš it kā pārakmeņojies, ka tas viss kā sapnī, kad dzenas tev pakaļ, ir jau pavisam tuvu, grib nokaut, bet tu pats esi itin kā pieaudzis pie zemes, nevari ne roku pakustināt.

Pēdīgi, kad viesis jau sāka kāpt ceturtajā stāvā, viņš pēkšņi atguvās un paspēja vēl ātri un veikli ieslīdēt atpakaļ no kāpņu laukumīņa dzīvoklī un aizvērt aiz sevis

durvis. Tad satvēra aizšaujamo un klusi, nedzirdami iebīdīja to skavā. Instinkts palīdzēja. To visu izdarījis, viņš, elpu aizmērojams, nostājās turpat pie durvīm. Arī nelūgtais viesis bija jau klāt. Viņi stāvēja tagad viens otram pretī, tāpat kā pirmīt viņš ar veceni, kad durvis viņus šķīra, un viņš ieklausījās.

Viesis vairāk reižu smagi atvilka elpu. «Laikam resns un liels,» Raskoļņikovs nodomāja, sažņaugdams rokā cirvi. Patiešām viss kā sapnī. Viesis satvēra zvaniņa rokturi un skaļi piezvanīja.

Līdzko notrinkšķēja zvaniņa skārda skaņa, Raskoļņikovam pēkšņi likās, ka istabā kas sakustētos. Dažas sekundes viņš pat nopietni ieklausījās. Nepazīstamais piezvanīja vēlreiz, tad vēl pagaidīja un piepeši nepacietīgi sāka no visa spēka raustīt durvju rokturi. Raskoļņikovs ar šausmām raudzījās uz skavā lēkājošo aizšaujamo, ar trulām bailēm sagaidīdams, ka aizšaujamais nupat, nupat atsprāgs vaļā. Raustīja tik stipri, ka tas patiesi likās iespējams. Viņam iešāvās prātā, ka vajadzētu aizšaujamo pieturēt ar roku, bet tas tur tad varētu kaut ko nojaust. Galva viņam atkal sāka reibt. «Nupat pakritīšu,» viņā pavīdēja doma, bet te svešais ierunājās, un viņš tūdaļ atžilba.

— Ko viņas tur guļ, vai kāds būs tās nomušījis, vai? — Nol-lādētās! — viņš iedūcās kā no mucas. — Ei, Aļona Ivanovna, vecā ragana! Lizaveta Ivanovna, skaistumiņ neap-rakstāmais! Atveriet! Ū, sasodītās, vai viņas guļ, vai?

Un viņš saniknots atkal reizes desmit no vietas ar visu spēku rāva zvana auklu. Visādā ziņā tas bija valdonīgs un šai mājā tuvu pazīstams cilvēks.

Šajā pašā brīdī piepeši uz kāpnēm kļuva dzirdami sīki, steidzīgi soļi. Pienāca vēl kāds. Raskoļņikovs no sākuma pat nesadzirdēja.

— Vai tiešām nav neviena? — skanīgi un jautri uzsauca pienācējs, griezdamies tieši pie pirmā apmeklētāja, kas vēl arvien raustīja zvanu. — Sveicināti, Koch!

«Spriežot pēc balss, laikam ļoti jauns,» Raskoļņikovs nevilšus nodomāja.

— Velns viņu zina, es tikko atslēgu nesalauzu, — atbildēja Kochs. — Bet kā jūs mani pazīstat?

— Te nu bij! Vēl aizvakar «Gambrinusā» es jūs trīs reizes no vietas uzvinnēju biljardā.

— Ā-ā-ā...

— Un viņu nav? Ērmoti. Tas nu, jāsaka, iznāk traki muļķīgi. Kur tā vecene būtu aizgājusi? Man ar viņu darišanas.

— Arī man, draugs, tāpat darišanas!

— Nu, ko lai iesāk? Tātad — atpakaļ. Ek tu! Bet es cerēju dabūt naudu! — iesaucās jaunais.

— Saprotams, atpakaļ, bet kāpēc tad norunāt? Pati man, ragana, noteica stundu. Man taču te iznāk likums. Un kur ellē gan viņai jāžaustās, to es nesaprotu. Cauru gadu krukn, ragana, mājās, rūgst te, kājas sāpot, bet nu uzreiz viņai jādaudzās apkārt!

— Vai nevajadzētu pajautāt sētniekam?

— Ko ta?

— Kurp aizgājusi un kad atnāks?

— Hm... ka viņu velns... prasīt... Bet viņa tak nekur neiet... — viņš vēlreiz paraustīja zvaniņa rokturi.

— Velns, neko darīt, jāiet!

— Paga! — pēkšņi iesaucās jaunais cilvēks. — Paskatieties: redzat, kā durvis padodas, kad rausta?

— Nu?

— Tātad nav aizslēgtas, tikai aizbultētas, tas ir, ar aizšaujamo! Dzirdat, kā aizšaujamais klauz?

— Nu?

— Kā jūs nesaprotat? Tas nozīmē, ka kāda no viņām ir mājās. Ja abas būtu aizgājušas, tad būtu aizslēgušas no ārpusēs ar atslēgu, nevis no iekšpuses ar aizšaujamo. Bet raug še, — dzirdat, kā aizšaujamais klab? Bet, lai ieslēgtos ar aizšaujamo no iekšās, tad vajag kādam būt mājās, saprotat? Tātad sēž mājās, bet vaļā netaisa!

— Hm! Patiesi! — Kochs pārsteigts iesaucās. — Bet ko tad viņas tā! — Un viņš no jauna sāka neganti raustīt durvis.

— Pagaidiet! — iesaucās atkal jaunais cilvēks. — Neraustiet! Te kaut kas nav kārtībā... jūs taču zvanījāt, raustījāt, — vaļā netaisa; tātad vai nu abas nogībušas, vai...

— Ko?

— Lūk, ko: iesim pie sētnieka, lai viņš pats tās pamodina.

— To var! — Abi devās lejup.

— Pagaidiet! Palieciet jūs šeit, bet es noskriešu lejā pēc sētnieka.

— Kādēļ palikt?

— Ko var zināt? ...

— Jā, jā, jā ...

— Es, redziet, gatavojos par tiesas izmeklētāju! Te acīm redzot, ac-cīm-m redzot kaut kas nav kārtībā! — jaunais cilvēks dedzīgi iesaucās un tecinus metās lejā pa kāpnēm.

Kochs palika, vēlreiz vieglītēm pakustināja zvaniņu, un tas ietinkšķējās vienu reizi; pēc tam klusi kā pārlikdams un novērodams sāka kustināt durvju rokturi, to pievilkdams un atlaizdams, lai vēlreiz pārlicinātos, ka durvis aizšautas tikai ar aizbidni. Pēc tam tussnīdams pieliecās un sāka lūkoties pa atslēgās caurumu, bet tajā rēgojās no iekšpuses iebāztā slēdzene, tātad nekā nevarēja redzēt.

Raskoļnikovs stāvēja, žņaugdams rokā cirvi. Viņam likās, it kā viņš murgotu. Bija gatavs pat kauties ar tiem, kad tie ienāks. Kad tie klauvēja un sarunājās, viņam vairākkārt bija ienācis prātā izbeigt visu uzreiz un caur durvīm tiem uzkliegt. Lāgiem gribējās lamāties, viņus kaitināt, kamēr vēl durvis nav atvēruši. «Kaut jele drīzāk!» viņam iesāvēs prātā.

— Tomēr viņš, velns ...

Pagāja minute pēc minūtes, — neviens nenāca. Kochs kļuva nemierīgs.

— Pie joda! ... — viņš uzreiz nepacietīgi iesaucās, pameta savu sargposteni un arī steigšus devās lejā, ar zābakiem ribinādams kāpnes. Soļi aplkusa.

— Ak dievs, ko nu darīt!

Raskoļnikovs atvilka aizšaujamo, pavēra durvis, nekas nebija dzirdams; vairs neko nedomādams, viņš ātri izgāja pa durvīm, pēc iespējas ciešāk tās aiz sevis aizvērdams, un kāpa lejā.

Viņš bija jau nokāpis pa trim kāpņu posmiem, kad piepeši lejāk atskanēja skaļš troksnis, — kur nu dēties? Nekur nevarēja noslēpties. Viņš it kā gribēja skriet atpakaļ uz dzīvokli.

— Ei, mežaini, velns tāds! Turi viņu!

Kāds kliegdams lejāk izdrāzās no kāda dzīvokļa un nevis skrēja, bet gandrīz vai kristin nokrita pa kāpnēm, saukdams pilnā kaklā:

— Mitjka! Mitjka! Mitjka! Mitjka! Mitjka! Ka tevi ne-labais!

Kliegšana nobeidzās ar spiedienu; pēdējās skaņas atlidoja jau no sētas; viss apklusā. Bet tai pašā brīdī vairāki cilvēki, skaļi un ātri runādami, sāka kāpt trokšņaini pa kāpnēm augšā. To bija trīs vai četri. Raskoļņikovs skaidri izšķīra jaunā cilvēka skanīgo balsi: «Viņi!»

Galīgā izmisumā viņš gāja tiem taisni pretī: lai notiek kas notikdams! Ja apturēs, — viss pagalam, ja palaidīs garām, — arī pagalam: ievēros. Viņi jau tuvojās; starpā palika vairs tikai vienas kāpnes — un te uzreiz — glābiņš! Dažus pakāpienus no viņa, pa labi, tukšs, atvērts dzīvoklis, tas pats otrā stāva dzīvoklis, kur pirmīt amatnieki krāsoja, bet tagad, it kā tišu prātu, bija aizgājuši. Droši vien tie viņi, kas nupat ar tādu troksni noskrēja lejā. Grīdas tikko nokrāsotas, istabas vidū koka spainis un māla podiņš ar krāsu un sarenī. Vienā mirklī viņš iešmauca pa atvērtajām durvīm un pieplaka pie sienas; bija arī pēdējais laiks, nācēji jau atradās tepat uz kāpņu laukumiņa, tad pagriezās uz augšu un aizgāja garām, uz ceturto stāvu, skaļi sarunādāmies. Viņš nogaidīja, tad uz pirkstgaliem izgāja un skrēja lejā.

Uz kāpnēm neviena paša! Tāpat arī pavārtē. Ātri izgājis tai cauri uz ielas, viņš pagriezās pa kreisi.

Viņš labi zināja, viņš ļoti labi zināja, ka tie šajā mirklī ir jau dzīvoklī un stipri pārsteigti, ieraudzīdami, ka tas vaļā, kaut gan nupat vēl bija ciet; ka nu viņi jau redz abus liķus, ka nepaies ne minute, kad viņi apķersies un skaidri sapratīs, ka te nupat vēl bijis slepkava un paspējis jau kaut kur noslēpties, aizsmaukt viņiem garām, aizbēgt; droši vien aptvers arī to, kā viņš slēpās tukšajā dzīvoklī, kamēr viņi kāpa augšā. Bet viņš nekādā ziņā nedrīkstēja paātrināt gaitu, lai gan līdz tuvākajam ielas stūrim atlika vēl kādi simt soļi. «Vai neiešmaukt kādos vārtos un nenogaidīt kaut kur svešās kāpnēs? Nē, ai, cik slikti! Bet vai nenomest kaut kur cirvi? Vai nepaņemt važoni? Ai, cik slikti! Ai, cik slikti!»

Pēdīgi klāt arī šķērsiela, viņš iegriezās tajā ne dzīvs, ne miris; te viņš bija jau gandrīz glābts un pats to saprata: te mazāk aizdomu, turklāt te staigāja daudz ļaužu un viņš iejuka starp tiem kā smilšu graudiņš. Visas šīs mocības tomēr bija viņam tā atņēmušas spēkus, ka viņš tikko vilkās. Sviedri plūda aumaļām, kakls bija gluži slapjš. «Ūja, kā

piesūcies!» viņam kāds uzkliedza, kad viņš bija nonācis pie kanala.

Viņš tagad lāgā neapjēdza, ko dara, un, jo tālāk, jo sliktāk. Atmiņā palika tomēr, ka, izejot kanala malā, piepeši sabijies, ka tur maz ļaužu, viņš vairāk krīt acīs, gribēja jau iegriezties atpakaļ šķērsielā. Lai gan viņš tikko nekrita pie zemes, tomēr apmeta likumu un pārnāca mājās pavisam no otras puses.

Tuvu nesamaņai viņš iegāja savas mājas vārtos un tikai pēc tam, kad atradās jau kāpņu telpā, atcerējās cirvi. Priekšā stāvēja vēl ļoti svarīgs uzdevums: pēc iespējas nemanītam nolikt cirvi atpakaļ. Saprotams, ka viņš nebija vairs spējīgs apsvērt, ka daudz labāk varbūt būtu nemaz nelikt cirvi agrākajā vietā, bet nosviest kauču vēlāk kaut kur citur, svešā sētā.

Bet viss iznāca labi. Sētnieka istabiņas durvis tagad bija gan pievērtas, bet ne aizslēgtas; tātad varēja būt, ka sētnieks mājās. Bet viņš jau tiktāl bija zaudējis spēju kaut ko domāt, ka taisni piegāja pie istabiņas durvīm un tās atvēra. Ja sētnieks viņam vaicātu: «Ko vajag?» — viņš, kas zina, būtu vienkārši pasniedzis tam cirvi. Bet sētnieks atkal nebija iekšā, un viņš paguva nolikt cirvi agrākajā vietā zem sola, pat pagali uzlika virsū, kā bija agrāk. Neviena, nevienas dzīvas dvēseles viņš nesastapa arī pēc tam līdz pat savai istabai; saimnieces durvis bija aizvērtas. Iegājis savā istabā, viņš atkrita uz dīvana tāds, kāds bija. Viņš neaizmīga, bet nogrima neatmaņā. Ja šai brīdī kāds ienāktu viņa istabā, viņš tūdaļ uzlēktu kājās un kliegtu. Kaut kādu saraustītu domu vērpetes mudžēja viņa smadzenēs, bet nevienu viņš nespēja satvert, ne pie vienas apstāties, lai pūlējās cik pūlēdamies...

OTRĀ DAĻA

I

Tā viņš nogulēja ļoti ilgi. Reizēm gan it kā pamodās un tais brīžos ievēroja, ka sen jau nakts, tomēr celties viņam nenāca prātā. Pēdīgi viņš manīja, ka jau dienas gaisma. Viņš uz muguras gulēja uz dīvana, vēl apstulbis no nesenās neatmaņas. Uz ielas griezīgi atskanēja briesmīgi, izmisuši kliegzieni, kurus gan viņš dzirdēja zem sava loga katru nakti ap pulksten trijiem. Tie arī tagad viņu uzmodināja. «Ahā! Dzērāji nāk no dzertuves laukā,» viņš nodomāja, «pulkstenis jau trīs...» — un pēkšņi uzlēca kājās, it kā viņu kāds būtu rautin norāvis no dīvana. «Kā! Jau trīs!» Viņš apsēdās uz dīvana — un uzreiz visu atminējās! Piepeši vienā mirklī atminējās visu!

Pirmajā brīdī viņam likās, ka zaudēs prātu. Briesmīgs aukstums viņu sagrāba; taču šis aukstums cēlās arī no drudzā, kas viņam bija iesācies jau miegā. Bet tagad uzreiz uznāca tādi drebuļi, ka likās — zobi izbirs, viņu kratīja vienā kratīšanā. Viņš atvēra durvis un ieklausījās: mājā bija pilnīgs klusums. Ar izbrīnu viņš aplūkoja sevi, visu sev apkārt istabā un nesaprata: kā viņš varēja vakar ienāk-

dams neaizkrampēt durvis un nomesties uz dīvana ne vien nenogērbies, bet pat ar cepuri galvā: tā gulēja novēlusies tepat uz grīdas netālu no spilvena. «Ja nu būtu kāds ienācis, ko tas nodomātu? Ka es esmu piedzēries? Bet...» Viņš metās pie loga. Bija pietiekami gaišs, un viņš sāka sevi apskatīt, viscaur no galvas līdz kājām, visas savas drēbes, vai nav kādu pēdu. Nē, tā tas nebija iespējams: drēbēdams aiz aukstuma, viņš sāka vilkt nost drēbes un vēlreiz uzmanīgi tās apskatīt. Viņš apskatīja visu līdz pēdējam diegam, līdz pēdējai skrandai un, sev neticēdams, atkārtoja apskati reizes trīs. Taču, šķiet, ka pēdu nekādu nebija; tikai tur, kur bikšu gali bija apspūruši un karājās bārkstīm, šais bārkstīs bija palikušas biezas sarecējušu asiņu pēdas. Viņš paķēra savu lielo, saliecamo kabatas nazi un bārkstis nogrieza. Kā likās, vairāk nekā nebija. Piepeši viņš atcerējās, ka naudas maciņš un lietas, ko viņš izņēmis no vecenes lādes, vēl līdz šim laikam visas atrodas viņam kabatās! Viņš vēl līdz šim brīdim nebija iedomājies tās izņemt un noglabāt! Nebija atcerējies par tām arī tagad, drēbes apskatīdams! Kas tad tas? — Steigšus viņš sāka vilkt tās no kabatām laukā un mest uz galda. Visu izvilcis, pat kabatas izgriezis uz āru, lai pārlicinātos, vai vēl kas nepaliek, viņš visu gubu aiznesa uz kaktu. Tur pašā stūrītī, apakšā, no sienas atlupušās tapetes bija pārplisušas, viņš tūdaļ sāka bāzt visu šajā caurumā, aiz papīra. Sagāja! «Viss no acīm nost, maciņš ar!» viņš priecīgi domāja, piecēlies un stīvi skatīdamies kaktā uz caurumu, kas nu vēl vairāk bija izpleties. Pēkšņi viņš viscaur nodrebēja aiz šausmām. — Mans dievs! — viņš izmisis dvesa. — Kas ar mani notiek? Vai tas ir noslēpts? Vai tā slēpj?

Tiesa, viņš nemaz nebija cerējis iegūt lietas; viņš bija domājis, ka būs vienīgi nauda, un tāpēc arī nebija iepriekš sagatavojis slēptuvi. «Bet tagad, par ko es tagad priecājos?» viņš domāja. «Vai šitā slēpj? Tik tiešām man zūd saprāts!» Galīgi bez spēka viņš apsēdās uz dīvana, un viņu tūdaļ atkal sāka kratīt neizturami drebuļi. Instinktīvi viņš paņēma tepat uz krēsla nomesto silto, bet tagad jau galīgi noskrandušo savu bijušo studenta ziemas mēteli, apsedzās ar to, un uzreiz atkal miegs un murgu apņēma viņu. Viņš iegrimā neziņā.

Ne vairāk kā pēc minūtēm piecām viņš no jauna pie-

trūkās kājās un briesmīgā uzbudinājumā metās atkal pie savām drēbēm. «Kā es varēju atkal tā aizmigt, kad nekas nav izdarīts! Nujā, nujā: cilpu mēteļa padusē vēl arvien nesmu noņēmis! Aizmirsu, to es aizmirsu! Tik skaidrs pierādījums!» Viņš norāva cilpu un steigās ātrāk to saplēst skrandās, sabāzdams tos zem spilvena veļā. «Saplēsta audekla skrandas nekādā gadījumā nevarēs modināt aizdomas; tā būs, tā būs!» viņš atkārtoja, stāvēdams istabas vidū, un, līdz sāpēm sasprindzinājis uzmanību, sāka atkal visapkārt izlūkot, uz grīdas un visur, vai nav vēl kaut ko aizmirsis. Pārlicība, ka viss — atmiņa, pat vienkārša spriešanas spēja viņu atstāj, nezturami mocīja. «Ko, vai patiesi jau sākas, vai tiešām jau sods? Jā, jā, tā tas ir!» Tiešām, no bikšu galiem nogrieztās skaras mētājās uz grīdas istabas vidū, lai pirmais ienācējs tās redzētu! — Kas īsti ir ar mani! — viņš atkal iesaucās kā apmāts.

Te viņam ienāca prātā savāda doma, ka varbūt viss viņa apgērbs asinis, ka varbūt ir daudz traipu, bet viņš tos tikai nesaredz, nepamana, tāpēc ka uzveres spējas ir pārpūlētas, satriektas... prāts aptumšots... Piepeši viņš atcerējās, ka arī uz maciņa bija asinis. «Vai! Tātad arī kabatā vajag būt asinīm, jo maciņu tobrīd vēl slapju iebāzu kabatā!» Acumirkli viņš izgrieza kabatu uz āru — kā tad! — kabatas iekšpusē bija asiņu plankumi! «Tātad saprāts man vēl nav gluži zudis, tātad vēl tomēr ir spriešanas spēja un atmiņa, ja jau pats apķēros un atcerējos!» viņš ieliksmots nodomāja, dziļi un priecīgi ar pilnu krūti uzelpodams. «Tas bija vienkārši drudža nespēks, pārejoši murgi,» — un viņš izplēsa visu kreiso bikšu kabatu. Šai mirkli saules stars apspīdēja viņa kreiso zābaku: uz zeķes, kas līda laukā no zābaka purna, varēja samaniīt it kā zīmes. Viņš norāva zābaku: «Tiešām zīmes! Viss zeķes purns piesūcies ar asinīm.» Droši vien viņš bija tur aiz neuzmanības ieminis tanī peļķē... «Bet ko ar visu to tagad darīt? Kur likt šo zeķi, skaras, kabatu?»

Viņš saņēma visu sauļā un palika istabas vidū stāvot. — «Krāsni? Bet krāsni vispirms sāks rakņāties. Sadedzināt? Bet ar ko lai sadedzina? Pat sērkokciņu nav. Nē, labāk kaut kur aiziet un visu aizmest. Jā. Vislabāk aizmest!» viņš atkārtoja, apsēzdamies atkal uz dīvana. «Un to izdarīt tūlīt, šai pašā brīdī, nekavējoties!...» Taču viņa galva noslīga

atkal uz spilvena; nežēlīgs aukstums atkal sakala viņu ledū; no jauna viņš pārvilka sev pāri mēteli. Un vēl ilgi, vairākas stundas, viņu murdzināja joņaina dziņa, ka «tūlīt bez kavēšanās jāiet kaut kur un viss jāaizmet projām, lai jo drīzāk nost no acīm, drīzāk, drīzāk!» Viņš vairāk reižu traucās augšā no dīvana, gribēja uzcelties, bet vairs nespēja. Viņu galīgi atmodināja stipra klauvēšana pie durvīm.

— Ver tak vaļā, vai esi vēl dzīvs vai ne? Vienmēr viņš tikai gulšņavā! — kļiedza Nastasja, daudzidama ar dūri pa durvīm. — Caurām dienām kvern kā suns! Pavisam kā suns! Vai taisīsi reiz vaļā! Pulkstenis jau vienpadsmīt.

— Nav varbūt mājās, — sacīja vīrieša balss.

«Hm! Tā ir sētnieka balss... Ko viņam vajag?...»

Viņš pietrūkās un apsēdās uz dīvana. Sirds tā daudzījās, ka pat sāpēja.

— Bet kas tad šim krampi aizkrampējis? — atteica Nastasja. — Paskat, pasācis ieslēgties! Pašu, vai, kāds aiznesīs projām? Taisi vaļā, stūrā galva, mosties!

«Ko viņiem vajag? Kāpēc sētnieks? Tātad viss zināms. Pretoties vai atvērt? Tā kā tā beigas...»

Viņš pasniedzās un atcēla krampi.

Visa viņa istabas platība bija tāda, ka krampi varēja attaisīt, neuzceļoties no gulvietas.

Tā arī bija: tur stāvēja sētnieks un Nastasja.

Nastasja tā savādi noraudzījās viņā. Viņš ar izaicinošu un pārdrošu skatienu paskatījās uz sētnieku. Tas klusu ciezdams sniedza viņam pretī pelēku, divām kārtām salocītu papīru, aizzīmogotu ar pudeļu laku.

— Pavēste no kantora, — tas sacīja, padodams papīru.

— No kāda kantora?...

— Uz policiju, kā redzi, sauc, uz kantori. Tas jau zināms, kas par kantori.

— Uz policiju?... Kādēļ?...

— Kā lai es zinu. Aicina — un ej. — Sētnieks vērīgi paskatījās uz viņu, palūkojās visapkārt un pagriezās, lai ietu.

— Laikam nu pavisam saslimis, — turpināja Nastasja, nenovērsdama no viņa acu. Arī sētnieks uz mirkli atskatījās. — Kopš vakardienas karsonī, — viņa piebilda.

Raskoļņikovs neatbildēja un turēja rokā papīru, to neatplēsdams.

— Labāk jau necelies ar, — Nastasja turpināja iezēlojusies, redzēdama, ka viņš nolaiž kājas no dīvana. — Slims, tad nevajag iet; nekas nedeg. Kas tev tur sauja?

Viņš paskatījās: labajā rokā viņam nogrieztās bikšu skaras, zeķe un izplēstās kabatas skrandas. Tā arī bija gulējis ar tām rokā. Vēlāk pārdomādams viņš atminējās, ka arī pusnomoda brīžos, drudzī, bija cieši jo cieši turējis visu to rokā un ikreiz tāpat atkal aizmidzis.

— Vai re, kādas pluskas salasījis un guļ ar tām kā ar lielu mantu... — Un Nastasja sāka smiet savus slimīgi nervozos smieklus. Raskoļņikovs žigli pagrūda visu zem mēteļa un stīvi skatījās uz viņu. Kaut gan viņš tai brīdī ļoti vāji spēja sakarīgi domāt, tomēr noģida, ka tā neapietas ar cilvēku, kad nāk viņu apcietināt. — «Bet... policija?...»

— Vai neiedzertu tēju? Gribi, jā? Es atnesīšu, ir atlicies...

— Nē... es iešu; es tūlīt iešu, — viņš murmināja, pieceldamies kājās.

— Diez vai i pa trepēm vēl nokāpsi?

— Iešu...

— Kā gribi.

Viņa aizgāja nopakaļ sētniekam. Raskoļņikovs tūdaļ metās pie loga apskatīt gaismā zeķi un bikšu skaras. «Plankumi ir, bet ne sevišķi manāmi; viss ir netīrs, savazāts un jau izbalojis. Kas iepriekš nezina — nekā nesaskatīs. Tātad Nastasja, paldies dievam, notālēm nevarēja neko ievērot!» Viņš drebēdams atvēra pavēsti un sāka lasīt; ilgi ilgi viņš lasīja, kamēr pēdīgi saprata. Tā bija parasta policijas pavēste, ka jāierodas šodien pusdesmitos policijas iecirkņa kantorī.

«Pirmo reizi tas tāl Nekad man pašam nav bijis nekādu darīšanu ar policiju! Un kāpēc tieši šodien?» viņš prātoja mocošā nesapratnē. «Ak kungs, kaut jau nu ātrāk!» Viņš gandrīz nometās ceļos skaitīt lūgšanu, bet tūlīt pats pasmējās, — ne par lūgšanu, bet par sevi. Viņš ar skubu sāka ģērbties. «Ja pazušana — tad pazušana, vienalga!... Zeķe jāmauc kājā!» viņš pēkšņi iedomājās, «putekļos vēl vairāk nobružāsies, tad zīmes pazudīs.» Bet, tikko uzmaucis, tūlīt to atkal norāva ar riebumu un šausmām. Norāva, bet, atminējies, ka citu zeķu nav, paņēma un uzāva atkal un atkal pasmējās. «Viss tikai attiecīgi atkarīgs no pārējā, viss tikai

forma,» viņš pavirši nodomāja, tikai ar vienu domas maliņu, bet pats viscaur drebēja; «palūk, tomēr uzvilku! Galu galā uzvilku!» Bet smieklus tūlīt nomainīja izmisums. «Nē, nav pa spēkam...» nodomāja. Kājas viņam trīcēja. «Tas aiz bailēm,» viņš pie sevis murmināja. Galva reiba un sāpēja no karstuma. «Tā ir viltība! Viņi grib ar viltu mani iemānīt un tad pēkšņi apmulsināt,» viņš sevī turpināja, iziedams uz kāpnēm. «Slikti, ka es gandrīz murgoju... varu vēl samuldēt kādas mulķības...»

Uz kāpnēm viņš atcerējās, ka visas lietas atstājis turpat aiz tapetēm. «Bet pa to laiku, kamēr manis nav mājās, var izkratīt», viņam ienāca prātā, un viņš apstājās. Bet tad viņu pārņēma tāds izmisums un, ja tā var teikt, bojā ejas cinisms, ka viņš atmeta ar roku un gāja tālāk.

«Kaut tikai nu drīzāk!...»

Uz ielas atkal bija neizturama tveice; visās šajās dienās ne lāsītes lietus! Atkal putekļi, ķieģeļi un kaļķi, atkal smirdoņa no bodītēm un dzertuvēm, atkal ik uz soļa dzērāji, iznēsātāji, sagrabējuši važoni. Saule spilgti iespīdēja viņam acīs, tā ka kļuva sāpīgi skatīties, un galva sāka reibt, — tā bija parastā drudža slimnieka sajūta, izejot pēkšņi uz ielas spožā, saulainā dienā.

Nonākot pie *vakarējās* ielas stūra, viņš ar mocošu uztraukumu paskatījās uz *to* māju... un tūdaļ novērsa acis.

«Ja jautās, es varbūt arī pateikšu,» viņš nodomāja, pienākdams pie kantora.

Līdz kantorim viņam vajadzēja iet kādu ceturtdaļversti. Kantoris bija nupat pārvācies uz jaunu mītni, citā mājā, ceturtajā stāvā. Agrākajās telpās Raskoļņikovs bija kādreiz uz brīdi iegājis, bet tas jau ļoti sen. Nonācis vārtos, viņš ieraudzīja pa labi kāpnēs, pa kurām nāca lejā kāds vīrs ar mājas grāmatu rokā. «Jādomā, sētnieks; tā tad šepat būs arī kantoris,» — un viņš uz labu laimi sāka kāpt augšā. Kādam kaut ko vaicāt viņam negribējās.

«Ieiešu, metīšos ceļos un visu izstāstīšu...» viņš domāja, nonākot ceturtajā stāvā.

Kāpnēs bija šauras, stāvas, ar samazgām pielaistītas. Dzīvokļu virtuvju durvis visos četros stāvos bija atveramas uz šīm kāpnēm un gandrīz augu dienu stāvēja vaļā. Tāpēc gaiss bija drausmīgi piesmacis. Augšup un lejup nāca un gāja sētnieki ar mājas grāmatām padusē, ziņneši un

visādi ļaudis — gan vīrieši, gan sievietes — tie bija apmeklētāji. Arī durvis uz pašu kantori stāvēja plaši atvērtas. Viņš iegāja un apstājās priekšistabā. Te stāvēja un gaidīja dažādi vienkāršie ļautiņi. Arī šeit gaiss bija ārkārtīgi smags, turklāt nāsis sitās šķebinoši pretīga nesen izkrāsotu telpu vēl labi neizžuvušas eļļas krāsas smaka. Laiciņu pagaidījis, viņš nolēma doties tālāk, uz nākošo istabu. Istabas bija zemas un maziņas. Briesmīga nepacietība vilka viņu arvien tālāk un tālāk. Neviena viņam nepievērsa uzmanības. Otrā istabā sēdēja un rakstīja kaut kādi kancelejisti, ģērbusies tikai mazliet labāk par viņu pašu, pēc paskata visai divaini ļaudis. Viņš griezās pie viena no viņiem.

— Ko tev vajag?

Viņš parādīja kantora pavēsti.

— Jūs esat students? — tas jautāja, ieskatījies pavēstē.

— Jā, bijušais students.

Kancelejists noskatījās viņā, tomēr bez jebkādas ziņkāres. Tas bija stipri izspūris cilvēks ar sastingušu skatienu.

«No šitā nekā nevarēs uzzināt, jo viņam viss vienalga,»

Raskoļņikovs nodomāja.

— Ejiet tur, pie darbveža, — kancelejists sacīja un parādīja ar pirkstu uz pašas pēdējās istabas pusi.

Viņš iegāja šajā istabā (ceturtajā pēc kārtas); tā bija stāvgrūdām pilna ar cilvēkiem kaut cik labākās drēbēs nekā iepriekšējās istabās. Apmeklētāju vidū bija divas dāmas. Viena no tām sērās, nabadzīgi ģērbusies, sēdēja pie galda pretim darbvedim un rakstīja, ko tas diktēja. Otra dāma, ļoti pilnīga, tumši sarkana, lāsumainu seju, uzkrītoši, pārāk grezni uzcirtusies sieviete ar saktu, tik lielu kā apakštasi, pie krūtīm stāvēja nomaļus un kaut ko gaidīja. Raskoļņikovs ieņēma darbvedim savu pavēsti. Darbvedis vienaldzīgi pameta uz to acis, pateica: — Uzgaidiet! — un nodarbojās tālāk ar sērās tērpto dāmu.

Raskoļņikovs brīvāk atvilka elpu. «Tātad droši vien nav *tas!*» Pamazām viņš atžirga un centās visiem spēkiem sevi uzmundrināt un atjēgties.

«Mazākā muļķība, mazākā, pavisam sika neuzmanība — un es viegli varu sevi nodot! Hm... Posts, ka šeit trūkst gaisa,» viņš piemetināja, «jāsmok nost... Galva vēl vairāk reibst... un prāts arī...»

Viņš juta sevī briesmīgu jucekli. Viņš baidījās, ka

netiks ar sevi galā. Viņš pūlējās kaut kam pieķerties, domāt par kaut ko pavisam citu, bet tas nekādi neizdevās. Starp citu, jāsaka, ka viņu ļoti interesēja darbvedis: viņam gribējās kaut ko uzminēt pēc darbveža sejas izteiksmes, viņu iepazīt. Tas bija ļoti jauns, gadus divdesmit divus vecs vīrietis ar melnīgsnēju, kustīgu fizionomiju, kas izskatījās vecāka par saviem gadiem; viņš bija ģērbies smalki kā modes āksts, ar celiņu galvirsū, sasukājies un sapomadējies, ar daudziem gredzeniem baltajos, labi koptajos pirkstos un zelta važiņu uz vestes. Ar kādu ārzemnieku, kas atradās šeit, viņš pārmainīja dažus vārdus pat franciski, pie tam visai apmierinoši.

— Luiza Ivanovna, jūs piesēdīet, — viņš kā garāmejojot pateica grezni ģērbtajai, sarkansejainajai dāmai, kas visu laiku stāvēja kājās, kaut gan krēsls bija turpat līdzās.

— Ich danke¹, — viņa sacīja un klusām, zīdam nočaukstot, atsēdās uz krēsla. Viņas gaiši zilā, ar baltām mežģinēm rotātā kleita kā gaisa balons izpletās ap krēslu, aizņemdamā gandrīz vai pusistabu. Novēdīja smaržas. Bet dāma acīm redzami baiļojās, ka aizņem pusistabu un ka no viņas tik stipri plūst smaržas; kaut gan viņa smaidīja reizē bikli un nekaunīgi, tomēr ar manāmu uztraukumu.

Sērās tērtā dāma pēdīgi bija beigusi un cēlās augšā. Piepeši istabā trokšņaini un braši, pie katra soļa plecuss kaut kā dīvaini grozīdams, ienāca oficiēris, uzmeta savu kokardaino cepuri uz galda un apsēdās atzveltnes krēslā. Kuplā dāma, viņu ieraugot, gandrīz vai palēkdamās uztrūkās no krēsla un it kā ar sevišķu sajūsmu sāka taisīt reveransus; taču oficiēris neveltīja viņai ne mazāko vērību, un viņa neuzdrošinājās vairs tā klātbūtnē apsēsties. Tas bija iecirkņa priekšnieka palīgs ar horizontāli uz abām pusēm saskrullētām, rūsganām ūsām un ārkārtīgi smalkiem sejas pantiem, kas tomēr neizteica neko sevišķu, varbūt tikai zināmu nekaunību. Tas greizi, tā kā ar īgnumu paskatījās uz Raskoļņikovu: par daudz jau slikts bija viņa apģērbs, tomēr par spīti visam pazemojumam viņa stāja vēl vienmēr nesaderēja ar viņa ārieni; Raskoļņikovs aiz neapdomības pārāk tieši un ilgi noskatījās oficiērī, tā ka šis pat apvainojās.

¹ Pateicos. (Vācu val.)

— Ko tev vajag? — viņš uzbrēca, laikam izbrīnījies, ka tāds plukata pat nedomā pagaist no viņa zibenīgā skatienu.

— Esmu aicināts... ar pavēsti... — Raskoļņikovs kaut kā atbildēja.

— Naudas piedzišanas lietā no viņa, no *studenta*, — pasteidzās paskaidrot darbvedis, atraudamies no papīriem. — Lūk, šē! — viņš pasvieda Raskoļņikovam burtnīcu, parādīdams tajā vajadzīgo vietu. — Izlasiet!

«Naudas? Kādas naudas?» domāja Raskoļņikovs. «Bet... tad jau nekādā ziņā nav *tas!*» Viņš nodrebēja aiz prieka. Viņam pēkšņi kļuva neizsakāmi viegli. Viss smagums novēlās no pleciem.

— Bet cikos jūs esat aicināts ierasties, cienīts kungs? — poručiks uzkliedza, arvien vairāk un vairāk nezin par ko apvainodamies. — Jums ir rakstīts deviņos, bet tagad jau pāri vienpadsmitiem!

— Man tikai pirms stundas ceturkšņa pienesa, — skaļi pār plecu atbildēja Raskoļņikovs, arī pēkšņi, pašam negaidot, noskaizdamies, pie tam sajuzdams pat zināmu prieku. — Pietiek jau, ka slimis, drudzī, esmu atnācis.

— Lūdzu nekliegt!

— Es nekliežu, runāju mierīgi, bet jūs gan uz mani kliezāt; esmu students un neļaušu, ka uz mani kliez.

Palīgs tā iekaisa, ka pirmajā brīdī nevarēja pat parunāt, tikai siekalu burzgas sprauslāja pār lūpām. Viņš uzlēca augšā no krēsla. — Lūdzu tur-rēt muti! Jūs esat valsts iestādē. Bez rupjībām, godāts kungs!

— Bet arī jūs atrodaties iestādē, — atcirta Raskoļņikovs, — un jūs ne vien kliezāt, bet arī papirosu smēķējat, tātad mūs visus ignorējat. — To izteicis, Raskoļņikovs sajuta neizsakāmu baudījumu.

Darbvedis smaidīdams noraudzījās viņos. Straujais poručiks bija redzami apmulsis.

— Tā nav jūsu darišana! — viņš pēdīgi noklīdzēja pavisam kaut kā nedabiski skaļi. — Bet te, lūk, esiet tik laipni un dodiet atsauksmi, kādu no jums prasa. Parādiet viņam, Aleksandr Grigorjevič! Sūdzība par jums! Nemaksājat naudu! Paskat, kas par acīgu vanadzīņu atlidojis!

Bet Raskoļņikovs vairs neklausījās, kāri satvēra rakstu, ātrāk meklēdams atrisinājumu. Izlasīja vienreiz, otrreiz un nesaprata.

— Kas tas ir? — viņš jautāja rakstvedim.

— No jums tiek prasīta nauda pēc parāda zīmes. Pie-
dzen. Jums vai nu jāsamaksā parāds kopā ar visiem izde-
vumiem, soda naudām un tā joprojām, vai arī jādod rak-
stiska atsauksme, kad varēsiet samaksāt, un līdz ar to
jāparaksta arī solījums neizbraukt līdz samaksāšanai no
galvaspilsētas un neslēpt savu īpašumu. Parāda devējam ir
tiesības pārdot jūsu mantu un ar jums rīkoties pēc likuma.

— Bet es . . . es taču neesmu nevienam parādā!

— Tā vairs nav mūsu darīšana. Mums, lūk še, ir pienā-
kusi nokavēta un likumīgi protestēta parādzīme, par simt
piecpadsmiit rubļiem, ko jūs pirms deviņiem mēnešiem esat
izdevis koleģiju asesora atraitnei Zariņcinai un kas ir pār-
gājusi nomaksai galma padomniekam Čebarovam, un tāpēc
mēs uzaicinājām jūs dot atsauksmi.

— Bet viņa taču ir mana saimniece.

— Nu, kas par to, ka saimniece?

Darbvedis raudzījās uz viņu ar saudzīgas līdzietības
smaidu, bet arī it kā ar pārākuma apziņu, kā uz zaļu zēnu,
kas nupat nokļuvis sprukās: sak, nu, kā tu tagad jūties?
Bet kas viņam, kas viņam tagad bēdas par kaut kādām pa-
rāda zīmēm vai piedzīšanu! Vai tas tagad bija jel mazākā
uztraukuma vai pat jebkādas ievēribas vērts! Viņš stāvēja,
lasīja, klausījās, atbildēja, arī pats jautāja, tomēr darīja to
visu gluži mehaniski. Izglābšanās prieks, atsvabinājums no
draudošo briesmu sloga, — lūk, kas šai brīdī piepildīja visu
viņa būtņi, nebija ne paredzējumu, ne iztirzāšanas, ne nā-
kotnes minējumu un zilējumu, ne šaubu un jautājumu. Tie
bija pilnīga, tieša tīri dzīvnieciska prieka brīži. Bet šai pašā
mirklī kantorī gāja vaļā pērkonī un zibeņi. Poručiks, satra-
cināts, ka pret viņu izturējušies tik necienīgi, dusmās kvē-
lodams, acīm redzot vēlēdamies atgūt savu aizskarto godu,
kā negaiss uzbruka nelaimīgajai «greznajai dāmai», kas
visu laiku kopš viņa ienākšanas raudzījās viņā ar vismul-
ķīgāko smaidu.

— Un tu . . . — viņš piepeši pilnā kaklā iebļāvās, to ne-
pieklājīgi nolamādams (dāma sērās bija jau aizgājusi),
— kas tur pie tevis izgājušo nakti noticis? Ko? Tu atkal cel
skandālus un negodu pa visu ielu. Atkal žūpošana un kau-
šanās. Ilgojies nokļūt pārmācības namā, vai? Jau desmit-
reiz esmu tev teicis, tevi brīdinājis, ka vienpadsmito reizi

nepiedošu! Bet tu atkal, atkal jau, tu šāda tāda un šitāda!

Raskoņnikovam pat papīrs izkrita no rokām, un viņš stulbi raudzījās uz grezno dāmu, kuru tik nekautrīgi apstrādāja; taču drīz vien viņš aptvēra, kas par lietu, un šis notikums viņam iepatīkās. Viņš klausījās ar tādu labpatiku, gribējās pat smieties, smieties, smieties... Visi viņa nervi tā vien raustījās.

— Ilja Petrovič! — darbvedis noraižējies lūkoja iesākt, bet aprāvās, lai nogaidītu īsto brīdi, jo iekaisušais poručīks parasti nebija apvaldāms citādi kā tikai aiz rokām, — to darbvedis zināja no paša pieredzes.

Greznā dāma iesākumā viscaur drebēja no pērkona un zibeniem; bet ērmati: jo sulīgākas un stiprākas kļuva lamas, jo mīlīgāks tapa viņas izskats un burvīgāks plaiksnīgās bargajam poručīkam veltītais smaids. Viņa mīņājās uz vietas un nepārtraukti kniksēja, ar nepacietību gaidīdama, kad pēdīgi arī viņai ļaus bilst kādu vārdu, — un sagaidīja arī.

— Nekāda šķandāla un kaušanās pie man nav bijuši, kapitēna kungs, — viņa pēkšņi ietarkšķējās, bērdama vārdus kā zirņus, ar stipru vācu akcentu, kaut gan diezgan drošā krievu valodā, — nekāda, nekāda šķandāla, bet viņi atnāk piedzēris, un es to visu izstāstīšu, kapitēna kungs, un es nav vainīga... mana māja ir viena smalka māja un uzvedība smalka, kapitēna kungs, un es nekad, nekad pati negribu nevienu šķandālu. Bet viņi atnāk pavisam apreibis un tālāk vēl paprasa trīs pudel, bet pēc tam tas viens uzceļ kājas un sāk ar kāju klavieri spēlēt, un tas iekš smalku māju nemaz nav labi, un viņš ganz klavier salauž, un pavisam tas nav nekāda maniere, un es to tam saku. Bet viņš ņem pudel un sāk visiem ar pudeli no pakaļas grūstīt. Un es sāku ātri saukt sētnieku, un Karls atnāk, un viņš ņem un Karlam sasit aci un Henrietai ar aci sasit, bet man sita pieci reizi vaigu. Un tas tik nedelikati iekš vienu smalku māju, kapitēna kungs, un es kliezdu. Bet viņš attaisa logu uz kanalu un stāv logā, un sāk kā mazs cūciņš kviekt, un tas ir negods. Kā var pa logu uz ielu kā mazs cūciņš kviekt? Fui-fui-fui! Un Karls vilka viņu aiz fraka no loga un tur, tas ir tiesa, kapitēna kungs, saplēsa viņam sein Rock¹. Un tad viņš kļiedza, ka man muss² viņam piec-

¹ Viņa svārkus. (Vācu val.)

² Nāksies. (Vācu val.)

padsmīt rubel strāpi maksāt. Un es pati, kapitēna kungs, viņam pieci rubel par sein Rock samaksā. Un tas nav smalks viesis, kapitēna kungs, taisīja visādi šķandāl! Es, viņš saka, būšu par jums vienu lielu satiru drukāt, tāpēc ka es varu visās avīzēs par jums sacerēt.

— Tātad no sacerētājiem?

— Jā, kapitēna kungs; un kāds viņš nesmalks viesis, kapitēna kungs, kad iekš smalku māju...

— Nu-nu-nu! Diezgan! Es jau tev teicu, es taču tev jau teicu...

— Iļja Petrovič! — darbvedis atkal zīmīgi ierunājās. Poručīks žigli pameta skatienu uz viņu; darbvedis viegli pamāja ar galvu.

— ...Tad nu, lūk, tev, augsti cienītā *Laviza Ivanovna*, mans pēdējais brīdinājums, un tagad tā jau pēdējā reize, — poručīks turpināja. — Ja pie tevis vēl kaut vienu vienīgu reizi tavā smalkajā mājā notiks kāds skandals, tad es tevi pašu cugunderī, kā to mēdz sacīt augstā stilā. Dzirdēji? Tātad tas literāts, tas sacerētājs paņēma «smalkā mājā» piecus rubļus par frakas līpu? Tādi, lūk, ir tie sacerētāji! — Un viņš uzmeta Raskoļņikovam nievājošu skatienu. — Aizvakar traktierī arī bija tāds gadījums: paēd pusdienas, bet maksāt nevēlas: «Es jūs par to,» viņš saka, «aprakstīšu satirā.» Izgājušā nedēļā arī viens tāds pats uz tvaikoņa godājamu valsts padomnieka ģimeni, sievu un meitu visnekrietnākajos vārdos nosauca. Aizvakar vienu no konditorejas grūšus izgrūda. Tādi viņi ir, šie sacerētāji, literāti, studenti, sludinātāji... Tpu! Bet tu vācies prom! Es pats pie tevis ielūkošos... tad sargies! Dzirdēji?

Luiza Ivanovna, ar steigas pilnu laipnību uz visām pusēm kniksēdama, atmuguriski atkāpās līdz durvīm; bet durvis uzgrūdās ar dibenu glītam oficierim ar atklātu, spirtu seju un lielisku, biezu, gaišu vaigu bārdu. Tas bija pats iecirkņa priekšnieks Nikodims Fomičs. Luiza Ivanovna pasteidzās pakniksēt, pietupdamās gandrīz vai līdz grīdai, un žigliem, sīkiem soliņiem palēkdamās izlidoja no kantora.

— Atkal dārdi, atkal pērkonī un zibeņi, vētra un viesulis, — ienācējs laipni un draudzīgi griezās pie Iļjas Petroviča. — Atkal satraucis sev sirdi, atkal saniknojies! Jau uz kāpnēm dzirdēju.

— Kas nu tur! — ar cēlu nevērību gari novilka Iļja Petrovičs (un pat ne «kas», bet kaut kā: «Ka-as!»), iedams ar nez kādiem papīriem pie otra galda, uz katra soļa gleznaini grozīdams plecus, — kurb solis, turp arī plecs. — Te, redziet, sacerētāja kungs, tas ir, students, tas ir, bijušais students, nemaksā parādu, vekselus izdevis, dzīvokli neatbrīvo, pastāvīgi ienāk sūdzības par viņu, bet viņš ceļ vēl pretenzijas, ka es papirosu viņa klātbūtnē aizsmēķējis! Paši dara nelietības, bet, lūdzu, paskatieties uz viņiem: te nu viņi ir savā vispievilcīgākajā izskatā, lūdzu!

— Nabadzība nav netikums, draudziņ, bet ko nu tur! Tas jau zināms — īsts pulveris, nespēj paciest, ka aizskar. Droši vien jūs pats uz viņu par kaut ko sadusmojāties un pats nesavaldījāties, — Nikodims Fomičs turpināja, laipni griezdamies pie Raskoļņikova, — bet to jūs gan velti: viscēlākais, es jums teikšu, cilvēks, bet pulveris, pulveris! Aizsvilstas, uzliesmo, izšvirkst, — un nav vairs! Viss garām! Rezultatā paliek tikai zelta sirds! Jau pulkā viņu bija iesaukuši par poručiku Pulveri...

— Un kas tas bija par pulku! — iesaucās Iļja Petrovičs, ļoti apmierināts, ka viņu tik patīkami pakņudināja, tomēr vēl vienmēr piepūtis.

Raskoļņikovam piepeši iegribējās pateikt viņiem visiem kaut ko ārkārtīgi patīkamu.

— Bet esiet tik laipni, kapteini, — viņš iesāka visai familiari, griezdamies uzreiz pie Nikodima Fomiča, — iedziļinieties arī manā stāvoklī... Esmu gatavs pat lūgt no viņa piedošanu, ja no savas puses pārāk aizrāvos. Esmu nabadzīgs, slims un trūkuma nomākts (viņš tieši tā sacīja: «nomākts») students. Bijušais students, jo tagad nespēju sevi uzturēt, bet man pienāks nauda... Man ir māte un māsa N. gubernā... Man atsūtīs, un es... samaksāšu. Mana saimniece lāga sieviete, bet ir tā noskaitusies uz mani par to, ka esmu pazaudējis stundas un jau ceturto mēnesi viņai nemaksāju, ka nesūta man vairs pat pusdienas... Un es nepavisam nesaprotu, kas tas par vekseli! Tagad nu viņa pieprasa no manis samaksu pēc šīs parāda zīmes, bet, kā lai es viņai samaksāju, spriediet paši!...

— Bet tā tak nav mūsu darišana, — atkal lūkoja iebilst darbvedis.

— Atļaujiet, atļaujiet, es jums pilnīgi piekrītu, bet atļaujiet arī man paskaidrot, — Raskoļņikovs atkal pārtrauca, griezdamies nevis pie darbveža, bet vienmēr tikai pie Nikodima Fomiča, visiem spēkiem cenzdamies reizē vērsties arī pie Iljas Petroviča, kaut gan tas iecirtīgi izlikās, ka rakņājas pa papīriem un, izrādīdams nicināšanu, neveltī viņam vērību. — Atļaujiet arī man no savas puses paskaidrot, ka es dzīvoju pie viņas jau tepat trīs gadus, kopš savas atbraukšanas no provinces, un agrāk... agrāk... starp citu, kādēļ gan lai es savukārt arī neatzīstos, ka pašā sākumā devu solījumu, pavisam brīvu, mutvārdu solījumu precēt viņas meitu... Tā bija meitene... jāsaka, man viņa tīri labi patika... kaut gan nebiju iemīlējies... Vārdu sakot, jaunība, tas ir, es gribu teikt, ka saimniece man toreiz atļāva ļoti lielu kredītu un es dzīvoju dažā ziņā tādu dzīvi... Es biju ļoti vieglprātīgs...

— Tādas intimitātes no jums, godāts kungs, netiek prasītas, un mums nav vaļas, — rupji un lielmanīgi pārtrauca viņu Ilja Petrovičs; taču Raskoļņikovs dedzīgi to apstādināja, lai gan viņam uzreiz bija kļuvis ārkārtīgi grūti runāt.

— Bet atļaujiet, atļaujiet taču man kaut cik izstāstīt... kā tas bija un... savukārt... lai gan esmu ar jums viens prātis, ka to stāstīt ir lieki, — bet pirms gada šī jaunava nomira ar tifu, taču es paliku par apakšīrnieku, kā bijis, un saimniece pēc pārvākšanās uz tagadējo dzīvokli man... pavisam draudzīgi sacīja... ka viņa man pilnīgi ticot, un visu ko... bet vai es negribot izdot viņai šo parādzīmi par simt piecpadsmit rubļiem, par visu, cik es esot viņai parādā. Atļaujiet: viņa man tieši sacīja, tiklīdz es izdošot viņai šo parādzīmi, viņa atkal mani kreditēšot, cik patīk, un no savas puses nekad, nekad — tie viņas pašas vārdi — neizlietošot šo papīru, kamēr es pats samaksāšot... Un nu tagad, kad es arī stundas esmu pazaudējis un man nav ko ēst, viņa iesniedza prasības... Ko lai es tagad saku?

— Visas tās sirdslietas, cienīts kungs, uz mums neattiecas, — nekautrīgi atcirta Ilja Petrovičs, — jums jādod sava atsauksme un solījums, bet, ka jums tur labpatika iemīlēties un visas šīs traģiskās vietas, tad gar tām mums nav nekādas daļas.

— Nu tu tūliņ... ar cietsirdību... — nomurmināja Nikodims Fomičs, apsēzdamies pie galda un arī ķerdamies pie papīru parakstīšanas. Viņu pārņēma tāds kā kauns.

— Rakstiet taču! — sacīja darbvedis Raskoļņikovam.

— Ko lai rakstu? — tas noprasīja kaut kā sevišķi rupji.

— Es jums nodiktēšu.

Raskoļņikovam likās, ka pēc viņa vaļsirdīgās izrunāšanās darbvedis kļuvis pret viņu nevērīgāks un izturas ar lielāku nicināšanu, — bet divaini, — viņam pašam pēkšņi kļuva pilnīgi vienalga, ko citi domā, un šī pārmaiņa viņā bija notikusi vienā mirklī, vienā minūtē. Ja viņš būtu gribējis kaut drusciņ padomāt, viņam, protams, būtu pašam brīnums par to, kā gan viņš nupat varējis ar tiem tā runāt un pat uzmākties ar savām jūtām. Kur šīs jūtas bija radušās? Turpretī tagad, ja istaba pēkšņi pienāktu pilna nevis ar iecirkņa uzraugiem, bet pat ar viņa tuvākajiem draugiem, arī tad viņam, šķiet, nebūtu neviena cilvēciska vārda, ko tiem pateikt, tik tukša piepeši bija kļuvusi viņa sirds. Drūma mokpilnas, bezgalīgas vientulības un atsvešinātības sajūta nolaidās viņa dvēselē. Taču nevis tas, ka viņš tik zemiski izkratījis sirdi Iļjam Petrovičam, nedz arī šī poručika zemiskā lielmanība tik negaidīti bija pārvērtusi viņa sirdi. Ak, kas viņam tagad daļas gar paša nekrietnībām vai visiem šiem poručikiem, godkārēm, vācietēm, kantoriem, piedzīšanu un tā joprojām! Ja viņam šai brīdī piesprieztu pat nāvi uz sārta, arī tad viņš nepakustētos, diez vai pat spriedumu noklausītos kaut cik uzmanīgi. Ar viņu notika kaut kas viņam pilnīgi svešāds, jauns, negaidīts un nekad nebijis. Nevar teikt, ka viņš saprastu, bet viņš skaidri juta ar visu savu izjūtu-spēku, ka ne vien ar sirdslietām kā pirmīt, bet vispār ne ar ko vairs nevarētu griezties pie šiem ļaudīm iecirkņa kantorī. Un, kaut tie būtu pat viņa miesīgie brāļi un māsas, nevis policijas poručiki, arī tad viņam nebūtu nekādas vajadzības griezties pie tiem pat itin nekādā dzīves gadījumā; līdz šim brīdim viņam vēl ne reizes nav bijis tamlīdzīgas šausmīgas sajūtas. Un visbriesmīgāk, ka tā bija vairāk sajūta nekā apziņa, nekā apjēgums; tieša sajūta, vismocošākā sajūta no visām līdz šim viņa mūžā pārdzīvotajām sajūtām.

Darbvedis sāka viņam diktēt tādos gadījumos parasto

atsauksmes formu: proti, samaksāt nevaru, apsolos tad un tad (kaut kad); no pilsētas neizbraukšu, mantas nepārdošu, neatdāvināšu utt.

— Jūs jau nevarat nemaz rakstīt, jums spalva krīt no rokām laukā, — darbvedis piebilda, ziņkārīgi uzlūkodams Raskoļņikovu. — Jūs esat slims?

— Jā... galva reibst... diktējiet tālāk!

— Tas viss; parakstieties!

Darbvedis paņēma papīru un pievērsās citiem.

Raskoļņikovs atdeva spalvu, tomēr nevis cēlās un gāja projām, bet atbalstīja abus elkoņus uz galda un sažņaudza galvu plaukstās. Viņš jutās tā, it kā viņam pakausī dzītu naglu. Dīvaina doma viņam pēkšņi ienāca prātā: tūlīt piecelties, pieiet pie Nikodima Fomiča un izstāstīt viņam visu, kas notika vakar, visu līdz pēdējam sīkumam, pēc tam kopā ar viņiem aiziet uz dzīvokli un uzrādīt kaktā aiz tapetēm noslēptās mantas. Šī tieksme bija tik spēcīga, ka viņš jau piecēlās kājās, lai to izdarītu. «Vai neapdomāties vēl kādu brīdi?» viņam izsāvās caur galvu. «Nē, labāk bez domāšanas, no pleciem nost!» Te piepeši viņš palika stāvot kā pienaglots: Nikodims Fomičs aizrautīgi runāja ar Iļju Petroviču, un viņš sadzirdēja vārdus:

— Nevar būt, abus atsvabinās! Pirmkārt, viss runā tam pretī; padomājiet pats: kālab viņiem vajadzēja aicināt sētnieku, ja tas viņu darbs? Lai paši sevi uzrādītu, vai? Varbūt izgudrēm? Nē, tas būtu jau par daudz pārgudri! Un beidzot studentu Pestrjakovu pie vārtiem redzējuši abi sētnieki un sīkpilsone tieši tai brīdī, kad viņš gājis iekšā: bijis kopā ar trim draugiem un šķīries no tiem pie pašiem vārtiem, turklāt par vecenes dzīvokli apjautājies sētniekiem vēl draugu klātbūtnē. Nu, vai kāds jautās, kur dzīvo, nākdams ar tādu nodomu? Bet Kochs — tas, iekams gājis pie vecenes, nosēdējis veselu pusstundu lejā pie sudrabkaļa un tieši bez ceturkšņa astoņos devies no turienes augšā pie vecenes. Padomājiet tagad pats...

— Bet atļaujiet, kāpēc tad viņiem iznāk tāda pretruna: viņi paši apgalvo, ka klauvējuši un ka durvis bijušas aizslēgtas; bet trīs minūtes vēlāk, kad atgriezušies ar sētnieku, izrādās, ka durvis vaļā?

— Tur jau tas suns aprakts: slepkava katrā ziņā sēdējis

iekšā aizbultējies; un viņu katrā ziņā tur noķertu, ja Kochs nebūtu izdarījis muļķību un gājis pats pēc sētnieka. Bet šis tieši pa to starpu ir paguvjis aizšmāukt kaut kā viņiem garām. Kochs ar abām rokām meta krustus. «Ja es,» viņš saka, «būtu palicis tur, viņš būtu izdrāzies un mani nokāvis ar cirvi.» Grib noturēt krievu aizlūgumu, he-he!...

— Bet vai slepkavu neviens nav redzējis?

— Kas tur lai redzētu? Šis nams — tīrais Noasa šķirsts, — piezīmēja darbvedis, kas sekoja sarunai no savas vietas.

— Skaidrs, skaidrs! — dedzīgi atkātoja Nikodims Fomičs.

— Nē, nekas nav skaidrs, — pretojās Ilja Petrovičs.

Raskoļņikovs paņēma savu platmali un devās uz durvīm. Bet līdz durvīm viņš netika...

Kad viņš pamodās no gīboņa, tad redzēja, ka sēž uz krēsla, ka viņu pietur kāds no labās puses, pa kreisi stāv otrs ar dzeltenu ūdeni dzeltenā glāzē, ka viņam priekšā stāv Nikodims Fomičs un cieši viņu uzlūko; viņš uzcēlās no krēsla.

— Kas jums ir, vai esat slimis? — Nikodims Fomičs diezgan skarbi noprošīja.

— Jau parakstoties tikko spēja valdīt spalvu, — piezīmēja darbvedis, apsēzdamies savā vietā un ķerdamies atkal pie papīriem.

— Vai jūs jau sen kā slimis? — uzsauca Ilja Petrovičs no savas vietas, tāpat kārtodams papīrus. Protams, arī viņš bija aplūkojis pagībušo slimnieku, bet tūdaļ atgājis nost, tam atžilbstot.

— Kopš vakardienas... — nomurmināja Raskoļņikovs.

— Vai vakar kaut kur izgājāt?

— Izgāju.

— Slims?

— Slims.

— Cikos?

— Ap astoneim vakarā.

— Un uz kuriem, atļaujiet jautāt?

— Uz ielas.

— Īsi un skaidri.

Raskoļņikovs atbildēja skarbi un aprauti, bāls kā drēbe,

nenolaizdams savas melnās, iekaisušās acis no Iljas Petroviča skatienu.

— Viņš taču tikko turas uz kājām, bet tu... — piezīmēja Nikodims Fomičs.

— Ne-ka-as! — kaut kā sevišķi noteica Ilja Petrovičs. Nikodims Fomičs it kā gribēja vēl ko piebilst, bet, palūkojies uz darbvedi, kas arī ļoti stīvi skatījās uz viņu, apklusā. Piepeši visi apklusā. Bija tik savādi.

— Nu labi, — Ilja Petrovičs nobeidza, — mēs jūs neaizturam.

Raskoļņikovs izgāja. Viņš vēl dzirdēja, ka pēc viņa iziešanas istabā pēkšņi iesākās ļoti dzīva saruna, kurā visdzirdamāk skanēja Nikodima Fomiča jautājošā balss... Uz ielas viņš galīgi atjēdzās.

«Kratīšana, kratīšana, tūlīt nāks kratīšana!» viņš atkārtoja pie sevis, steigdamies tikt drīzāk mājās. «Neliēši! Tur aizdomās!» Pirmītējās bailes atkal sagraba viņu no galvas līdz kājām.

II

«Ko tad, ja kratīšana jau notikusi? Ja nu es tieši tagad atrodu viņus savā istabā?»

Bet te jau klāt viņa istaba. Tukšs un kluss; neviens tur nav iegriezies. Pat Nastasja nav nekam pieskārusies. Bet ak kungs! Kā viņš varēja pirmiņ atstāt visas tās lietas šajā caurumā?

Viņš metās kaktā, aizlika roku aiz tapetēm un sāka vilkt lietas no turienes laukā, bāzdams tās kabatās. Izrādījās, ka ir pavisam astoņi priekšmeti: divas maziņas kārbīņas ar auskariem vai ko tamlīdzīgu, — viņš to labi neapskatīja; tad četri nelieli safjansa futralīši. Kāda važiņa bija vienkārši ievīstīta avižu papīrā. Tad vēl kaut kas avižu papīrā, kā likās, ordenis...

Viņš sabāza visu pa kabatām, mēteļa kabatās un vēl palikušajā labajā bikšu kabatā, lūkodams, lai būtu pēc iespējas mazāk manāms. Arī maciņu paņēma kopā ar lietām. Pēc tam izgāja no istabas, šoreiz atstādams to pat pavisam vaļā.

Viņš gāja ātri un stingri. Kaut arī jutās kā salauzts, tomēr apziņa bija skaidra. Viņš baidījās no pakaldzišanās, baidījās, ka pēc pusstundas vai pat jau pēc stundas ceturkšņa, kas zina, būs izdots rīkojums viņam sekot; tātad, lai maksā ko maksādams, vajadzēja vēl pie laika noslēpt visus pierādījumus. Vajadzēja tikt ar to galā, kamēr vēl bija kaut cik spēka un spējas domāt... Bet uz kuriem lai iet?

Tas jau senāk nolemts: «Samest visu kanalā, lai nepaliek ne ziņas, ne miņas. Tā viņš bija nolēmis jau naktī, murgos, tanis brīžos, kad, viņš to labi atcerējās, vairākkārt bija mēģinājis celties un iet: «Drīzāk, drīzāk — un visu aizmest!» Bet izrādījās, ka aizmest ļoti grūti.

Viņš klaiņāja pa Katrīnas kanala krastmalu jau kādu pusstundu, varbūt arī vēl ilgāk, vairāk reižu vērodams pieejas pie ūdensmalas, kur tādas gadījās. Bet te nebija ko domāt izpildīt savu nodomu: vai nu plosti stāvēja pie pašam pieejām un uz tiem sievas mazgāja veļu, vai bija piesietas laivas; visur mudžēt mudžēja cilvēki; turklāt arī no krastmalām no visām pusēm varēja viņu redzēt, varēja ievērot; izskatītos aizdomīgi, ka cilvēks tiši nokāpis, apstājies un met kaut ko ūdenī. Un ja nu futraļi nenogrimst, bet aizpeld pa virsu? Protams, tā būs. Katrs redzēs. Arī tāpat jau visi uz viņu vien skatās, sastopoties noraugās viņā, it kā viņiem citu rūpju nemaz nebūtu. «Kāpēc tā? Jeb vai man varbūt tā tikai liekas?» viņš domāja.

Pēdīgi viņam ienāca prātā, vai nebūs labāk aiziet kaut kur pie Ņevas. Tur cilvēku mazāk, nebūs tik uzkrītoši, katrā ziņā izdevīgāk un, galvenais, — no šejienes tālāk. Viņš pats izbrīnījās: kā bija te veselu pusstundu noklejojis drūms un satraukts pa tik bīstamām vietām un nebija to iedomājies agrāk! Nosista vesela pusstunda bez jēgas tikai tāpēc vien, ka mājās pa miegiem un murgiem to reiz tā nolēmis! Viņš bija kļuvis ārkārtīgi izklaidīgs un aizmārsīgs un pats to zināja. Noteikti vajadzēja pasteigties!

Viņš devās pa V. prospektu uz Ņevu. Bet ceļā viņam pēkšņi radās vēl kāda doma: «Kādēļ Ņevā? Kādēļ ūdenī? Vai nebūs labāk aiziet kaut kur ļoti tālu, kauču atkal uz Salām un tur kādā vientuļā vietā, mežā, zem krūma, — visu ierakt un koku, teiksim, iezīmēt?» Un, lai gan viņš juta, ka

nav šai brīdī spējīgs skaidri un sakarīgi visu apsvērt, šī doma likās nekļūdīga.

Taču arī uz Salām viņam nebija lemts nokļūt, jo notika kaut kas cits: izejot no V. prospekta uz laukuma, viņš ieraudzīja pa kreisi ieeju sētā, kas no visām pusēm bija pilnīgi noslēgta. Aiz vārtu ejas tūdaļ pa labi, tālu pagalmā iestiepdamās, pacēlās akla, nebalsināta četrstāvu blakus nama siena. Pa kreisi, paraleli aklajam mūrim, arī tūdaļ no vārtiem uz pagalma viņu galu stiepās soļu divdesmit garš dēļu žogs, kas tālāk krasi aizgriezās uz kreiso pusi. Tā bija vientuļa, nozogota vieta, piekrauta ar nez kādiem materiāliem. Tālāk pagalma dziļumā gar žoga stūri rēgojās zema, nokvēpuša akmens šķūņa pakšķis, acīm redzot daļa no kādas darbnīcas. Tur droši vien bija kāda ratnieku vai atslēdznieku darbnīca vai kaut kas tamlīdzīgs; visgarām, gandrīz līdz pašiem vārtiem, klājās melna ogļu putekļu kārtā. «Te vajadzētu nomest un — projām!» viņam pēkšņi iesāvēs prātā. Pagalmā neviena nemanīdams, viņš žigli iegāja pa vārtiem un tūlīt ieraudzīja pie žoga pierīkotu reni (tādas bieži tiek taisītas tādās mājās, kur daudz fabrikas strādnieku, arteļnieku, važonņu un tā joprojām, bet virs renes uz žoga dēļiem ar krītu uzrakstītu šādos gadījumos parastu asprātību: «Šite apstāties aizliekts.» Te bija vispirms jau tas labums, ka nebūs nekā aizdomīga, kāpēc ienācis un apstājies. «Te nu jānomet viss kaut kur čupā un jāiet prom!»

Vēlreiz palūkojies apkārt, viņš jau iebāza roku kabatā, kad piepeši pie pašas ārējās sienas, starp vārtiem un reni, kur viss atstatums bija tikko viena aršina, ievēroja prāvu, ap pusotra puda smagu laukakmeni, kas gulēja tieši pie mūra sienas. Aiz šīs sienas bija iela, ietve, varēja dzirdēt, kā tur staigāja ļaudis, kuru šeit nekad nav trūkums; te aiz vārtiem tomēr neviens nevarēja viņu ieraudzīt, vienīgi tikai, ja kāds no ielas še iegrieztos, kas gan viegli varēja gadīties, un tādēļ bija jāpasteidzas.

Viņš pieliecās pie akmens, ar abām rokām apķēra tā augšdaļu, saņēma visus spēkus un akmeni apvēla. Zem akmens bija radusies neliela bedrīte, un viņš tūdaļ sāka mest tajā visu no kabatām. Maciņš iznāca pašā virsū, bet bedrītē tomēr palika vēl vieta. Pēc tam viņš no jauna ķērās pie akmens, ar vienu vēlienu apvēla to uz agrākā sāna, un tas

iegulās atkal tieši savā vecajā vietā, rādījās varbūt tikai mazmazlietiņ augstāks. Bet viņš pierausa tam klāt zemes un piecina gar malām ar kāju. Nu vairs nekas nebija manāms.

Viņš izgāja uz ielas un devās uz laukuma pusi. Atkal, tāpat kā pirmīt kantorī, viņu uz mirkli pārņēma liels, nevaldāms prieks. «Pēdas apslēptas! Kam gan var ienākt prātā meklēt zem šī akmens? Tas tur guļ varbūt jau kopš nama celšanas un nogulēs vēl tikpat ilgi. Un, ja arī atrastu, — kam tad ienāks prātā domāt uz mani? Viss cauri! Pierādījumu nav!» Un viņš iesmējās. Jā, vēlāk viņš atminējās, ka tiešām bija smējies nervoziem, sikiem, nedzirdamiem, ilgiem smiekliem un smējies un smējies visu laiku, kamēr gājis pār laukumu. Bet, uznākot uz K. bulvara, kur viņš aizvakar bija saticies ar to meiteni, smiekli viņam pēkšņi pārgāja. Uzmācās citas domas. Viņam uzreiz šķita briesmīgi pretīgi iet tagad gar solu, uz kura viņš todien pēc meitenes aiziešanas bija sēdējis un prātojis, šausmīgi smagi būtu arī sastapt atkal to ūsaini, kuram toreiz bija iedevis divdesmit kapeikas. «Ka viņu velns parāvis!»

Viņš gāja, izklaidīgi un īgni lūkodamies apkārt. Visas domas tagad savērpās ap vienu galveno punktu, un viņš juta, ka patiesi tāds galvenais punkts arī pastāv un ka tagad, tieši tagad viņš nu ir palicis viens, gluži viens ar šo galveno punktu, — un ka tas tā pat pirmo reizi šo divu mēnešu laikā.

«Lai velns visu parauj!» viņš nodomāja bezgalīga niku uzplūdā. «Nu, ja iesācies, tad iesācies, jods ar viņu — ar to jauno dzīvi! Ak dievs, cik tas muļķīgi!... Un cik šī diena man pilna melu un nelietību! Cik nejēdzīgi es pirmīt ļumstinājos un kaitinājos ar nejauko Iļju Petroviču! Lai gan arī tas ir nieki. Pie joda ar viņiem visiem un arī ar to, ka ļumstinājos un kaitinājos! Pavisam kas cits! Pavisam kas cits!»

Pēkšņi viņš apstājās; jauns, gluži negaidīts un ārkārtīgi vienkāršs jautājums samulsināja viņa prātu un viņu rūgti pārsteidza:

«Ja tiešām tas viss izdarīts ar apziņu, nevis aiz muļķības, ja tev tiešām ir bijis noteikts un skaidrs mērķis, kā tad tas nāk, ka tu līdz šim laikam neesi pat ieskatījies maciņā un nezini, ko esi ieguvis, par ko esi uzņēmies visas šīs

mokas un apzinīgi uzsācis tik negēlīgu, riebīgu un zemisku darbu? Tu taču nupat gribēji iesviest to visu ūdenī — mačiņu kopā ar visām pārējām lietām, kuras arī neesi vēl pat lāgā redzējis... Kā tas nāk?»

«Jā, tā tas ir; viss ir tā...» Viņš gan jau agrāk bija to zinājis, šis jautājums nepavisam nebija viņam jauns; un, kad šonakt viņš bija nolēmis iesviest visu ūdenī, tad tas tika nolemts bez svārstīšanās un pretrunām kā kaut kas, kam tā arī jābūt, kas citādi nemaz nav iespējams... Jā, to visu viņš zināja, visu atminējās; šķiet, ka šāds lēmums radies pat jau vakar, pat jau tai brīdī, kad viņš, pie lādes nometies, cēla no tās laukā futraļus... Tas taču tiesa!...

«Tas tāpēc, ka esmu ļoti slims,» viņš sadrūmis pēdīgi nodomāja, «pats esmu sevi samocijis un sabendējis un pats nezīnu, ko daru... Vakars, aizvakars — visu šo laiku es sevi mocīju... Kļūšu vesels un... vairs sevi nemocišu... Bet ja nu nemaz netieku vesels? Ak dievs, kā tas viss man ir apnicis!...» Viņš gāja neapstādamies. Viņam briesmīgi gribējās kaut kā izklaidēties, bet nezināja, ko darīt, ko iesākt. Kāda jauna, nepārvarama sajūta pārņēma viņu ar katru brīdi vairāk un vairāk; tas bija bezgalīgs, gandrīz fizisks, neatlaidīgs, nikns, naidīgs riebums pret visu, kas viņam gadījās ceļā, pret visu, kas bija viņam apkārt. Viņam derdzās visi pretimnācēji, riebās viņu ģimji, viņu gaita, viņu kustības. Viņš, šķiet, vienkārši uzspļautu, iekostu kādam, ja kāds viņu uzrunātu...

Viņš pēkšņi apstājās, iznācis Mazās Ņevas krastmalā, Vasilija salā, pie tilta. «Lūk še, te viņš dzīvo, šinī namā,» viņš iedomāja. «Kas tas? Esmu nevilšus atnācis pie Razumichina! Atkal tas pats kas toreiz... Tomēr ļoti interesanti: vai esmu atnācis apzinīgi vai vienkārši tikai klīdis un šurp atklīdis? Bet viss viens; aizvakars... es sev sacīju... ka otrā dienā pēc tam atnākšu... nu, tad iešu ar! It kā es tagad nu vairs pat ieiet nevarētu...»

Viņš uzkāpa piektajā stāvā pie Razumichina.

Razumichins bija mājās, savā istabīņā, patlaban strādāja, kaut ko rakstīja, un pats viņu ielaida. Viņi nebija tikušies mēnešus četrus. Razumichins mājās bija ģērbies galīgi nodilušos rītsvārkos, basās kājās uzmaucis rītkurpes,

izspūris, neskuvies, nemazgājies. Viņa sejā pavīdēja izbrīns.

— Kas tev? — viņš iesaucās, aplūkodams atnākušo biedru no galvas līdz kājām; pēc tam, mirkli klusējis, iesvilpās.

— Vai tiešām jau tik slikti? Tu nu, brālīt, esi mani pārspējis, — viņš piemetināja, lūkodamies uz Raskoļņikova skrandām. — Sēdies, droši vien esi piekūsis! — un, kad Raskoļņikovs atkrita ar vaskadrānu pārvilkta turku dīvanā, kas bija vēl sliktāks par viņa paša guļamo, Razumichins tūdaļ redzēja, ka viņa viesis ir slims.

— Bet tu tak esi nopietni slims, vai tu to zini ar? — viņš sāka taustīt viņam pulsu; Raskoļņikovs atrāva roku.

— Nevajag, — viņš sacīja, — es atnācu... Lūk, kādēļ: man nav nekādu stundu... Es gribēju... bet nē, man stundu nemaz nevajag...

— Bet zini ko? Tu jau murgo! — piebilda Razumichins, viņu neatlaidīgi vērodams.

— Nē, nemurgoju... — Raskoļņikovs piecēlās no dīvana. Kāpjot pie Razumichina, viņš nebija par to domājis, ka te būs jāsatiekas ar viņu vaigu vaigā. Tagad turpretī viņš jau no pieredzes uzreiz atskārta, ka patlaban ir vismazāk noskaņots satīkties vaigu vaigā ar jebkuru cilvēku visā pasaulē. Viss viņam iekšā sāka vārities. Viņš smaka vai nost aiz niknuma uz sevi pašu, tikko bija pārkāpis pār Razumichina sliekšni.

— Ardievu! — viņš pēkšņi sacīja un gāja uz durvīm.

— Pagaidi, pagaidi, tāds kā jocīgs!

— Nevajag!... — Raskoļņikovs atkārtoja, atkal izraudams roku.

— Kāda joda pēc tad tu esi atnācis! Vai tev stulbums uznācis, vai? Tas taču... gandrīz apvaino. Es tevi tā neatlaidīšu.

— Nu, tad klausies: es atnācu pie tevis tāpēc, ka bez tevis neviena cita nezīnu, kas palīdzētu... iesākt... tāpēc, ka tu esi par visiem labāks, tas ir, gudrāks un spējīgāks spriest... Bet tagad es redzu, ka man nekā nevajag, dzirdi, itin nekā... nekādu pakalpojumu, nedz līdzjūtības... ne no viena... gan es... pats vien... Nu, un pietiek! Lieciet mani mierā!

— Tad pagaidi tak brītiņu, skursteņslauķi! Tīri traks! Manis dēļ jau nu — kā gribi. Redzi: stundu nav arī man, vilks ar to; bet utenī ir grāmattirgotājs Heruvimovs, tas jau pats savā ziņā stundas. Es nemainītu viņu tagad pret piecām tirgoņu stundām. Viņš izdod grāmatiņas, laiž klajā dabzinātniskas brošūriņas, — un kā tās tautā izplatās! Jau virsraksti vien ko vērts! Tu, lūk, arvien apgalvoji, ka es esot muļķis; dieva vārds, brāl, ir arī vēl muļķāki par mani! Tagad viņš licies uz virzieniem: pats ne velna nesajēdz, bet es, protams, viņu atbalstu. Skat, te ir vairāk nekā divas loksnes vācu teksta, — manuprāt, vismuļķīgākais šarlatanisms: īsi sakot, tiek iztirzāts jautājums, vai sieviete ir cilvēks vai nav. Nu, un, protams, tiek svinīgi pierādīts, ka ir cilvēks. Heruvimovs to laidīs klajā sieviešu jautājuma nozarē; es to tulkoju; viņš šīs divarpus loksnes izstieps uz loksnēm sešām, tad izdomāsim labi košu virsrakstu pār veselu puslappusi un grūdīsim laukā pa pusrublim. Būs labi! Man par tulkojumu seši rubļi loksnē, tādad par visu iznāks rubļu piecpadsmit, sešus rubļus esmu izņēmis uz priekšu. Kad pabeigsim šo, sāksim tulkot par valzivīm; pēc tam no «*Confessions*»¹ otrās daļas arī esam dažas visai garlaicīgas pļāpas atzīmējuši, — tās tulkosim; Heruvimovam kāds iestāstījis, it kā Ruso esot savā ziņā tikpat kā Radišcevs. Es, protams, pretī nerunāju, jods ar viņu! Nu, gribi tulkot *Vai sieviete ir cilvēks?* otro loksnī? Ja gribi, tad ņem tūlīt tekstu, še tev spalvas, papīrs — tas viss kroņa — un saņem trīs rubļus: tā kā es par pirmās un otrās loksnes tulkojumu esmu jau saņēmis visu uz priekšu, tad trīs rubļi pienāks uz tavu daļu. Kad loksnī pabeigsi, saņemsi vēl trijnieku. Un vēl, lūdzams, liec vērā, ka nedrīksti uzskatīt to par kādu pakalpojumu no manas puses. Tieši otrādi, tiklīdz tu ienāci, es jau apsvēru, ka būsi man noderīgs. Pirmkārt, es esmu vājš ortografijā, bet, otrkārt, arī vācu valodā man dažkārt iet pavisam švaki, tāpēc lielāko tiesu saceru pats no savas galvas un mierinu sevi tikai ar to, ka tā iznāk vēl labāk. Ej nu sažini, varbūt arī, ka neiznāk labāk, bet sliktāk... Ņemsi vai neņemsi?

Raskoļnikovs klusēdams paņēma apcerējuma vācu lapas,

¹ Žana Žaka Ruso «Atzišanās».

paņēma trīs rubļus un izgāja no istabas. Razumichins ar izbrīnu noskatījās viņam pakaļ. Bet, nonācis jau līdz Pirmajai līnijai, Raskoļņikovs pēkšņi atgriezās atpakaļ, uzkāpa atkal pie Razumichina, nolika uz galda tiklab vācu lapiņas, kā trīs rubļus un, atkal ne vārda neteicis, gāja projām.

— Vai tu traks palicis, vai! — iebrēcās tagad pēdīgi saniknotais Razumichins. — Ko tu spēlē kumēdiņus! Pat mani samulsināja... Sasodīts, kāpēc tad tu nāci?

— Nevajag... tulkojumu... — Raskoļņikovs nomurmināja jau uz kāpnēm.

— Bet kāda joda tad tev vajag? — kļiedza no augšas Razumichins. Raskoļņikovs kāpa tik lejā.

— Ei tu! Kur tu dzīvo?

Atbildes nebija.

— Nu tad rauj tevi velns!...

Bet Raskoļņikovs bija jau uz ielas. Uz Nikolaja tilta viņam vēlreiz pilnīgi atjēgties lika kāds visai nepatīkams gadījums. Viņam sīvi uzcirta ar pātagu kādas karietes kučieris par to, ka viņš tikko nenokļuva zirgiem zem kājām, kaut gan kučieris bija viņam jau reizes trīs vai četras uzkļiedzis. Pātagas cirtiens viņu tā saniknoja, ka, atlēcis pie tilta margām (nezin kāpēc viņš gāja pa pašu tilta vidu, kur brauc, nevis staigā), viņš aiz dūsmām grieza zobus. Viņam apkārt, protams, atskanēja smieklī.

— Tā viņam vajadzēja!

— Kaut kāds plukata.

— Parasta lieta: izliekas piedzēries un tišu prātu lien zem riteņiem; un tad tev jāatbild par viņu...

— Ar to tādi pelnās, cienītais, ar to tādi pelnās...

Bet šajā brīdī, kad viņš vēl arvien neatjēdzies stāvēja pie margām, nikni noskatīdamies pakaļ aizbraucošajai karietei, berzēdams sev muguru, piepeši sajuta, ka kāds iespiež viņam rokā naudu. Viņš atskatījās: tā bija padzīvojusi tirgone kazādas korpēm kājās un viņai līdzās meitene ar cepurīti galvā un saules sardziņu rokā, jādāmā, viņas meita. — Ņem, dārgais, dieva vārdā! — Viņš paņēma, un viņas aizgāja garām. Divdesmit kapeiku gabals. Pēc drēbēm un izskata tās ļoti viegli varēja noturēt viņu par ubagu, par īstu grašu vācēju uz ielas; ka viņam pasniedza veselas

divdesmit kapeikas, droši vien bija jāpateicas pātagas cirtinam, kas tās iežēlināja.

Viņš saņņaudza divdesmitnieku sauļā, nogāļa soļu desmit un pagriezās ar seju pret Ņevu, pils virzienā. Debesis nebija neviena mākonīša, bet ūdens gandrīz zils, kas Ņevā tik reti atgadās. Katedrales jumols, kura apveidi ne no kurienes neizceļas labāk, kā skatoties uz to no šejienes, no tilta, stāvot soļus divdesmit no lūgšanu namiņa, mirdzēt mirdzēja, un caur dzidro gaisu varēja skaidri saskatīt pat katru tā izrotājumu. Pātagas cirtiena sāpes norima, un Raskoļņikovs to pavisam aizmīrsa; viņu tagad pilnīgi nodarbināja tikai viena ne visai skaidra doma. Viņš stāvēja un ilgi un neatlaidīgi lūkojās tālumā; šī vieta viņam bija sevišķi pazīstama. Apmeklējot universitati, viņam — visbiežāk atceļā uz mājām — varbūt simtiem reižu gadījies apstāties šajā pašā vietā un nolūkoties patiešām krāšņajā panoramā, un ik reizes viņam bija gandrīz jābrīnās par kādu neskaidru un neizprotamu sajūtu. Tāds kā neizskaidrojams aukstums vienmēr dvesa viņam pretī no šīs lieliskās panoramas; mēma un kurla viņam likās šī krāšņā ainava. Viņam katru reizi pašam bija brīnums par šo drūmo un mīklaino iespaidu, un, sev neuzticēdamies, viņš arvien tā atminēšanu atlika uz turpmāko. Tagad viņš pēkšņi un dzedri atcerējās šos savus agrākos jautājumus un nesapratni, un viņam šķīta, ka ne bez pamata viņš par tiem atcerējies tieši tagad. Jau tas vien viņam rādījās mīklaini un nesaprotami, ka viņš arī tagad bija apstājies tanī pašā vietā, kur agrāk, it kā tiešām ticēdams, ka vēl arvien spēj domāt par to pašu, par ko domājis agrāk, un interesēties par tiem pašiem tematiem un par tām pašām ainavām, par kādām interesējās... vēl tik nesen. Viņam tas likās gandrīz smieklīgi, bet reizē arī sāpīgi saņņaudzās krūtīs. Kā kādā bezgalīgā dziļumā tikko jaušami, it kā zem kājām, viņam notēlojās visa šī pagātne: visas viņa senākās domas, agrākie uzdevumi, agrākie temati, agrākie iespāidi, visa šī panorama un viņš pats un viss, viss... Likās, ka viņš lido kaut kur augšup, un viss viņa acu priekšā izgāisa... Nevilšus pakustinot roku, viņš pēkšņi sajuta sauļā saņņaugto divdesmit kapeiku gabalu. Atvēris sauļu, stīvi paskatījās uz naudu, atvēzējās un iesvīda to ūdeni; pēc tam pagriezās un gāja uz mājām.

Viņam likās, ka viņš šai brīdī kā ar dzirkļēm nogriezis pats sevi no visiem un visa.

Viņš pārnāca mājās novakarē, tātad bija nostaigājis stundas sešas. Kur un kā viņš gājis atpakaļ, nekā vairs neatcerējās. Nogērbies, viscaur drebēdams kā nodzīts zirgs, viņš apgūlās uz dīvana, apsedzās ar mēteli un tūdaļ iegrima miegā.

Viņš atmodās pilnīgā krēslā no šausmīgiem kļiedzieniem. Dievs, kas tā par kliegšanu! Tik nedabiskas skaņas, tādu gaudošanu, tādu bļaušanu, zobu griešanu, tādas asaras, sitienus un lamas viņš vēl nekad nebija ne dzirdējis, ne redzējis. Viņš pat iedomāties nespēja tādu zvēriskumu, tādu niknumu. Šausmās viņš uzcēlās savā guļvietā sēdus, stingdams no baiguma un mokām. Taču kaušanās, vaimanas un lamāšanās kļuva arvien stiprāka un stiprāka. Un sev par lielu izbrīnu viņš piepeši sadzirdēja savas saimnieces balsi. Viņa raudāja, kļiedza un vaimanāja, bērdama vārdus ar tādu skubu, ka pat saprast nekā nevarēja, it kā ko lūgdamās, — protams, lai mitētos viņu sist, jo viņu bez žēlastības daudzija uz kāpnēm. Sitēja balss kļuva tik drausmīga aiz dusmām un trakuma, ka vairs tikai gārda; tomēr arī sitējs kaut ko runāja, arī tāpat ātri, nesaprotami, steigšus un aizrīdamies. Raskoļņikovs piepeši sāka trīcēt kā lapa: viņš šo balsi pazina, tā bija Iļjas Petroviča balss. Iļja Petrovičs atrodas še un sit saimnieci! Viņš spārda to kājām, dauza viņas galvu pret kāpnēm, — tas ir skaidrs, to var noprast no skaņām, no vaimanām, no sitieniem! Kas tas? Vai pasaule apgriezusies ačgārni? Varēja dzirdēt, ka visos stāvos, uz visām kāpnēm drūzmējās ļaudis, skanēja balsis, izaucieni, cilvēki kāpa augšā, kļauvēja, kļaudzināja durvis, skriešus pulcējās kopā. «Bet par ko tad, par ko, un kā tā var!» viņš atkārtoja, nopietni domādams, ka ir zaudējis prātu. Bet nē, viņš dzird to pārāk skaidri!... Bet, ja tā, tad arī pie viņa tūlīt ienāks, «tāpēc ka... droši vien tas viss tā paša... vakarējā dēļ... ak dievs!». Viņš gribēja aizkrampēt durvis, bet roka neklausīja... un tas arī nelīdzētu!... Bailes kā ledus sasaldēja viņa dvēseli, žņaudza un mocīja viņu... Bet, lūki, pēdīgi viss šis jandāliņš, minūtes desmit turpinājies, sāka pamazām norimt. Saimniece stenēja un kunkstēja, Iļja Petrovičs arvien vēl draudēja

un lamājās... Bet nu pēdīgi, kā liekas, arī tas apklust; nu viņš nav vairs dzirdams. «Vai tiešām aizgājis! Ak dievs!» Jā, tagad arī saimniece aiziet, vēl vienmēr vaimanādama un raudādama... arī viņas durvis noklaudz... Un nu arī pūlis izklīst no kāpnēm pa dzīvokļiem, — vaimanā, strīdas, sasaucas, brīžam paceļas balsis līdz kliegšanai, brīžam tās nolaižas līdz čukstiem. Laikam viņu ļoti daudz, — vai visa māja saskrējusi. «Bet, dieviņ, vai tad tas viss iespējams! Un kādēļ, kādēļ viņš bija šurp nācis!»

Raskoļnikovs nespēkā atkrita uz dīvana, bet nevarēja vairs aizdarīt acis; viņš kādu pusstundu nogulēja tādās ciešanās, tādās neizturamās, bezgalīgās šausmās, kādas vēl nekad nebija pārdzīvojis. Pēkšņi spilgta gaisma piepildīja viņa istabu, ienāca Nastasja, nesdama sveci un šķīvi zupas. Vēriģi palūkojusies uz viņu, redzēdama, ka viņš nav aizmidzis, tā nolika sveci uz galda un sāka novietot arī visu pārējo: maizi, sāli, šķīvi, karoti...

— Jādomā, kopš vakardienas nebūsi ēdis. Augu dienu noblandījies apkārt, bet pašu drudzis krata.

— Nastasja... par ko saimnieci sita?

Tā cieši paskatījās uz viņu.

— Kas saimnieci sita?

— Nupat... pirms pusstundas, Ilja Petrovičs, iecirkņa priekšnieka palīgs, uz kāpnēm... Par ko tas viņu tā sita? Un... kādēļ bija atnācis?...

Nastasja, pieri saraukusi, klusu ciezdama ilgi viņā noskatījās. No šīs ilgās novērošanas viņam metās nelabi un pat bail.

— Nastasja, ko tu klusē? — viņa nedroši vārgā balsī pēdīgi iejautājās.

— Asinis, — beidzot viņa klusām atbildēja, it kā pie sevis runādama.

— Asinis!... Kādas asinis?... — viņš murmināja, nobālēdams un raudamies tuvāk sienai. Nastasja visu laiku klusi raudzījās viņā.

— Neviens nav saimnieci sitis, — viņa sacīja stingrā un noteiktā balsī. Raskoļnikovs lūkojās viņā gandrīz bez elpas.

— Es pats dzirdēju... es negulēju... es sēdēju, — viņš vēl nedrošāk teica. — Es ilgi klausījos... Bija atnācis poli-

cijas iecirkņa priekšnieka palīgs... Visi saskrēja uz kāpnēm, no visiem dzīvokļiem...

— Nevieni nav nācis. Bet tevī tikai asinis kliez. Kad tām nav izejas un tās sāk aknās sarecēt, tad arī sāk rādīties murgi... Vai ēdīsi, vai?

Viņš neatbildēja. Nastasja arvien vēl stāvēja, stīvi viņā lūkodamās, un projām negāja.

— Iedod dzert... Nastasjā.

Nastasja nogāja lejā un pēc pāris minūtēm atgriezās ar ūdeni baltā māla krūzītē; bet viņš vairs neatcerējās, kas bija tālāk. Atminējās tikai, ka bija iedzēris vienu malku auksta ūdens un aplējis sev krūtis. Tad iestājās nesamaņa.

III

Tomēr nebija tā, ka viņš visu slimības laiku būtu atradies pilnīgā nesamaņā: tas bija drudža stāvoklis, kur murgi jaucās ar pusapziņu. Vēlāk viņš daudz ko atminējās. Te viņam rādījās, ka apkārt pulcējas daudz ļauzu, kas grib viņu paņemt un kaut kur aiznest, tie stipri strīdējās un ķildojās viņa dēļ; te pēkšņi viņš ir savā istabā viens, visi aizgājuši un baidās no viņa, un tikai retumis paver mazlietiņ durvis, paskatās uz viņu, draud viņam, par kaut ko sarunājas savā starpā, smejas un kaitina viņu. Atminējās, ka Nastasja bija bieži pie viņa, atšķīra arī vēl vienu cilvēku, it kā viņam ļoti pazīstamu, bet, ko īsti, — nekādi nevarēja uzminēt, un tas viņu skumdināja, tā ka viņš tādēļ pat raudāja. Dažreiz viņam likās, ka guļ jau veselu mēnesi; citu reizi, — ka vēl arvien velkas tā pati diena. Bet par to — par to viņš bija pilnīgi aizmirsis; toties ik brīdi viņam stāvēja prātā, ka ir aizmirsis kaut ko, ko nedrīkst aizmirst, — mocījās, tirdija sevi, pūlējās atcerēties, stenēja, viņam uznāca niknuma lēkmes vai briesmīgas, nepanesamas bailes. Tad viņš mēģināja celties no vietas, gribēja bēgt, bet arvien viņu kāds apturēja ar varu, un viņš atkal atkrita nespēkā un nemaņā. Pēdīgi viņš atžilba pavisam.

Tas notika no rīta pulksten desmitos. Skaidrās dienās ap šo rīta stundu saules stari vienmēr ar platu strēli slidēja pa viņa istabiņas sienas labo pusi, apgaismodami kaktu

blakus durvīm. Pie viņa gultas stāvēja Nastasja un vēl viens, viņam pavisam svešs cilvēks, kas ar lielu zināri viņu aplūkoja. Tas bija kaftanā gērbies jauns puisis ar bārdiņu; viņš izskatījās pēc arteļnieka. Pa mazliet pavērtām durvīm skatījās saimniece. Raskoļņikovs paslējās augstāk.

— Kas tas tāds, Nastasja? — viņš jautāja, rādīdams uz jauno cilvēku.

— Vai re, atjēdzies! — viņa sacīja.

— Pamodāties, — atsaucās arteļnieks. Nopratusi, ka viņš pie samaņas, saimniece tūdaļ aizvēra durvis un nozuda. Viņa jau parasti bija kautrīga un nelabprāt panesa izrunāšanos un izskaidrošanos; tā bija četrdesmit gadus veca, resna un tukla, ar melnām acīm un uzacīm, aiz resnuma un laiskuma labsirdīga, bet no vaiga pat ļoti glīta. Kaunīga pār mēru.

— Jūs... Kas jūs esat? — Raskoļņikovs klausināja tālāk, griezdamies pie paša arteļnieka. Bet durvis pašreiz atkal atvērās, un pa tām, mazliet pieliecies, jo bija gara auguma, ienāca Razumichins.

— Ir gan kuģa kajīte, — ienākdams viņš skaļi uzsauca, — vienmēr pieri nodauzu; un tas esot dzīvoklis! Bet tu, brāl, pie samaņas? Nupat dzirdēju no Pašeņkas.

— Nupat atjēdzās, — sacīja Nastasja.

— Nupat atjēgušies, — atkal ar smaidiņu piebilda arteļnieks.

— Bet kas jūs pats tāds būsi? — pēkšņi griezdamies pie viņa, noprasīja Razumichins. — Es, ja vēlaties zināt, esmu Vrazumichins, nevis Razumichins, kā visi mani godā, bet Vrazumichins, students, muižnieka dēls; viņš ir mans draugs. Nu, bet jūs, lūdzu, kas esat?

— Bet es esmu mūsu kantora arteļnieks, pie tirgotāja Šelopajeva, un atnācu šurp darīšanās.

— Tad esiet tik laipni, apsēdieties uz šī krēsla! — Razumichins pats apsēdās uz otra, otrpus galdiņa. — To tu, draugs, esi labi izdarījis, ka nāci pie samaņas, — viņš turpināja, griezdamies pie Raskoļņikova. — Ceturto dienu tikpat kā neēdis un nedzēris. Nudien, tēju ar karotīti devām... Es pie tevis divas reizes atvedu Zosimovu. Atceries Zosimovu? Izmeklēja tevi pamatīgi un uzreiz pateica, ka

viss nieki vien, — laikam kaut kā iesities galvā, vai. Kaut kāda, viņš saka, nervu lēkmīte, — uzturs bijis vājš, viņš saka, dots maz alus un mārutku, par to arī saslimis; bet nekas, tas pāriešot un labi vien būšot. Zosimovs dūšīgs puisis! Lieliski sācis dziedināt. Nu, es jūs neaizkavēšu, — viņš griezās atkal pie arteļnieka. — Būsiet tik laipns un paskaidrosiet savu vajadzību? Redzi, Rodja, no viņu kantora nāk jau otro reizi; tikai viņureiz nebija šis, bet cits, un mēs izskaidrojāties ar to. Kas te bija no jums pagājušo reizi?

— Laikam aizvakar, tieši tā. Tas bija Aleksejs Semjonovičs; viņš ar turpat mūsu kantorī strādā.

— Bez šaubām, viņš drusku veicīgaks par jums, kā jūs domājat?

— Jā, tā jau nu būs gan, ka viņš solidāks.

— Jauki, tagad turpiniet.

— Redziet, no Afanasija Ivanoviča Vachrušina, par kuru, es domāju, jūs būsiet ne vienu vien reizi dzirdējuši, pēc jūsu māmiņas lūguma, ar mūsu kantora starpniecību jums pienācis pārvedums, — arteļnieks iesāka, griezdamies tieši pie Raskoļņikova. — Tai gadījumā, ja jūs jau pie pilnas atmiņas, tad jāizsniedz jums trīsdesmit pieci rubļi, jo Semjons Semjonovičs no Afanasija Ivanoviča, pēc jūsu māmiņas lūguma, ir saņēmis agrākā kārtībā paziņojumu par to. Jūs pazīstat viņu?

— Jā... atminos... Vachrušins... — Raskoļņikovs domīgi noteica.

— Vai dzirdat: tirgotāju Vachrušinu pazīst! — iesaucās Razumichins. — Kā tad nu nebūs pie samaņas? Galu galā tagad es redzu, ka arī jūs esat prātīgs cilvēks. Nul! Gudru valodu allaž patīkami dzirdēt.

Tas pats arī ir, Vachrušins, Afanasijs Ivanovičs, pēc jūsu māmuļas lūguma, kurā tādā pašā kārtā caur viņu jau reiz jums sūtīja, arī šoreiz neatteicās un šinīs dienās Semjonam Semjonovičam no savas dzīves vietas padeva ziņu, lai izsniedz trīsdesmit piecus rubļus, ar cerībām uz kaut ko labāku.

— Palūk, «ar cerībām uz kaut ko labāku» — tas jums iznāca vislabāk; nebija slikti arī par «jūsu māmuļu». Nu, kā pēc jūsu domām: vai viņš ir pie pilnas sajēgas, — ko?

- Kas man tur? Tikai parakstiņa gan vajadzētos.
 - Uzskrīpstinās! Vai jums ir līdz grāmata vai kas?
 - Grāmata gan, raug šē.
 - Dodiet šurp! Nu, Rodja, celies! Es tevi pieturēšu; uz-
šņāp viņam Raskoļņikovu, šē spalva, jo nauda tagad mums
saldāka par medu.
 - Nevajag, — Raskoļņikovs atteica, atstumdams spalvu.
 - Ko tev nevajag?
 - Neparakstišu.
 - Tu velns, kā tad bez paraksta?
 - Nevajag... naudas...
 - Kā, naudas nevajag! Nu, brāl, tu melo, es tam lieci-
nieks! Neuztraucieties, lūdzu, to viņš tikai tā... atkal kļīst
sapņu tālumā. Tas ar viņu notiek arī nomodā... Jūs esat
prātīgs cilvēks, nu mēs viņu vadīsim, tas ir, gluži vienkārši
vadīsim viņa roku, viņš arī parakstīs. Ķerieties klāt...
 - Bet es gan varu atnākt vēl otrreiz.
 - Nē, nē, — kādēļ jums uzņemties liekas pūles? Jūs esat
prātīgs cilvēks... Nu, Rodja, neaizkavē viesi... Tu redzi,
ka gaida... — Un viņš nopietni grasījās vadīt Raskoļņikova
roku.
 - Laid, es pats, — Raskoļņikovs atbildēja, paņēma spalvu
un parakstījās grāmatā. Arteļnieks noskaitīja naudu un aiz-
gāja.
 - Bravo! Bet nu, draugs, vai negribi ēst?
 - Grižu, — Raskoļņikovs atbildēja.
 - Jums ir zupa?
 - Vakardienas, — atteica Nastasja, kas visu šo laiku
bija tepat stāvējusi.
 - Ar kartupeļiem un rīsu putrainiem?
 - Ar kartupeļiem un putrainiem.
 - Zinu no galvas. Stiept šurp zupu un tēju ar atnes!
 - Atnesīšu.
- Raskoļņikovs noraudzījās visā ar dziļu izbrīnu un trulu,
baļpilnu neizpratni. Viņš nolēma klusēt un nogaidīt, kas
notiks tālāk. «Šķiet, es nemurgoju,» viņš prātoja, «liekas,
ka tā ir īstenība...»
- Pēc pāris minūtēm Nastasja atgriezās ar zupu un pazi-
ņoja, ka tūlīt būšot arī tēja. Pie zupas uzlika divus šķīvjus,
divas karotes un visu vajadzīgo: sālstrauku, piparnicu,

sinepes vērša gaļai un tā joprojām; tik kārtīgi jau sen nebija pasniegts. Arī galdautu uzklāja tīru.

— Nebūtu slikti, Nastasjiņ, ja Praskovja Pavlovna arī pāris pudelītes alus atkomandētu. Mēs iedzertum.

— Nu, tu garstilbi! — Nastasja nomurkšķēja un devās izpildīt rīkojumu.

Drūmi, ar sasprindzinātu uzmanību Raskoļņikovs turpināja vērot. Pa tam Razumichins pārsēdās pie viņa uz dīvana, neveikli kā lācis apkampa ar kreiso roku viņa galvu, kaut gan viņš arī pats būtu varējis pacelties, un ar labo pielika pie mutes karoti zupas, iepriekš tai vairākas reizes uzpūtis, lai viņš neapdedzinātu lūpas. Bet zupa bija pavisam remdena. Raskoļņikovs kāri norija vienu karoti, otru, trešo. Bet, dažas karotes iedevis, Razumichins ēdināšanu pēkšņi pārtrauca, noteikdams, ka par tālāko jāprasa padoms Zosimovam.

Ienāca Nastasja, nesdama divas pudeles alus.

— Tēju gribi?

— Gribu.

— Stiep šurp ātrāk tēju, Nastasja, jo to jau mēs, man šķiet, drikstam arī bez fakultates. Un, lūk, še arī alutiņš! — Viņš apsēdās atkal uz sava krēsla, pievilka sev tuvāk zupu un gaļu un sāka ēst ar tādu apetīti, itin kā trīs dienas nebūtu ēdis.

— Es, Rodja, tagad te pie jums katru dienu tā ieturu pusdienas, — viņš buldurēja, cik nu atļāva ar vērša gaļu piebāztā mute, — un par to visu Pašeņka, tava saimniecīte, parūpējās, no visas sirds mani mielo. Es, protams, neuzstāju, bet arī neprotēstēju. Ahā, klāt arī Nastasja ar tēju. Eku mudīgal! Nasteņka, gribi alutiņu?

— Ī, tu dulburs!

— Bet tējiņu?

— Tējiņu — to gan.

— Ielej! Pag, es pats tev ieliešu; sēdies pie galda!

Viņš tūlīt visu izkātoja, pielēja vienu tējas tasi, pēc tam otru, tad pameta savu azaidu un pārsēdās atkal uz dīvana. Tāpat kā pirmīt ar kreiso roku aptvēris slimniekam galvu, pacēla viņu un ņēmās dzirdināt no tējkarotes ar tēju, atkal citīgi pūzdams uz karotīti, it kā tieši šai dzisināšanas procesā slēptos pats galvenais glābjošais dziedi-

nāšanas līdzeklis. Raskoļņikovs klusēja un nepretojās, kaut gan juta pietiekami daudz spēka pašam piecelties un nosēdēt uz dīvana bez citu palīdzības un ne tikvien noturēt rokā karoti vai tējas tasi, bet varbūt pat staigāt. Tomēr aiz dīvainas, gandrīz vai meža zvēra viltības viņam piepeši ienāca prātā savus spēkus kādu laiku neparādīt, slēpties, izlikties, ja vajadzīgs, ka pat vēl nav gluži pie pilnas samanas, un pa tam noklausīties un izpētīt, kas te īsti notiek. Tomēr viņam neizdevās pārvarēt savu riebumu: izstrēbis karotītes desmit tējas, viņš pēkšņi atbrīvoja galvu, untumaini atgrūda karotīti un atkrita atkal uz spilvena. Viņam pagalvī tagad bija ieradušies tiešām īstu dūnu spilveni ar spodriem pārvalkiem; viņš arī to pamanīja un iegau mēja.

— Pašeņkai vajadzētu šodien pat uzsūtīt avenu ievārijumu, no kā pagatavot viņam dzērienu, — sacīja Razumichins, apsēzdamies savā vietā un atkal ķerdamies pie zupas un alus.

— Bet kur lai viņa tagad ņem avenes? — Nastasja atjautāja, turēdama uz pieciem izplestiem pirkstiem apakštasi un sūkdama tēju «caur cukuru».

— Avenes, manu draudziņ, viņa paņems bodītē. Redzi, Rodja, te bez tevis ir daudz kas noticis. Kad tu toreiz tik nelietīgā kārtā aizšmauci no manis projām, nepateicis savu adresi, tad mani uzreiz sagrāba tāds sašutums, ka es apņēmos tevi sameklēt un pārmācīt. Iesāku tai pašā dienā. Staigāju, staigāju, prašņāju, prašņāju! Šo tavu tagadējo dzīvokli biju aizmirsis; taisnību sakot, nebiju nekad arī paturējis prātā, jo nemaz nezināju. Bet tavu agrāko dzīvokli — atminos tikai, ka tas bija pie Pieciem Stūriem, Harlamova namā. Izmeklējos, izmeklējos šo Harlamova namu, bet pēc tam izrādījās, ka tas nav nemaz Harlamova, bet Bucha, — tā dažreiz atgadās kļūdīties skaņās! Nu, tad es noskaitos. Noskaitos un — kas būs, būs — aizgāju otrā dienā uz adresu galdu, un iedomājies: tur man pāris minūtēs tevi sameklēja. Tu esi tur pierakstīts.

— Pierakstīts!

— Nu kā tad! Bet ģenerāli Kobeļevu, to, lūk, kamēr es tur biju, nekādi nevarēja sameklēt. Nu, bet tas ir garš stāsts. Tikko atdrāzos šurp, tūdaļ iepazīnos ar visām tavām

padarīšanām; ar visām, brālīt, zinu visu; lūk, viņa ar to zina: ar Nikodimu Fomiču iepazīnos, Ilju Petroviču man parādīja, ar sētnieku, tāpat ar Zamjotova kungu, Aleksandru Grigorjeviču, šejienes iecirkņa darbvedi, iepazīnos un pēdīgi arī ar Pašeņku, — tas bija visam kronis; lūk šē, arī viņa zina...

— Pārcukuroji, — nomurkšķēja Nastasja, blēdīgi smīnēdama.

— Tad metiet taču iekšā, Nastasja Ņikiforovna!

— Auša tāds! — Nastasja pēkšņi iekliedzās, un viņai spruka vaļā smiekli. — Es tak esmu Petrovna, nevis Ņikiforovna, — viņa piebilda, kad bija izsmējusies.

— Visu cienību. Nu tad redzi, draugs, lai neteiktu lieku, es no sākuma te visur gribēju ielaist elektrisko strāvu, lai visus aizspriedumus šajā apkaimē ar reizi izskaustu; bet Pašeņka uzvarēja. Es, brāl, nemaz nebiju gaidījis, ka viņa tik... pievilcīga... Ko? Kā tu domā!

Raskoļņikovs cieta klusu, kaut gan ne uz mirkli neatrāva no viņa savu satraukto skatienu un nenovērsdamies lūkojās viņā.

— Un pat ļoti, — Razumichins turpināja, ne drusciņas nesamulsdams par viņa klusēšanu un it kā piekrizdams saņemtajai atbildei, — un pat ļoti ļoti kārtīga, visās lietās.

— Skat, rupucis! — iekliedzās atkal Nastasja, kam šī saruna acīm redzot sagādāja neizsakāmu baudu.

— Slikti, draugs, ka tu jau pašā sākumā neesi pratis pareizi ķerties pie lietas. Tev ar viņu vajadzēja citādāk. Tas taču ir, tā sakot, visneparedzamākais raksturs! Nu, par raksturu vēlāk... Bet kā tu, piemēram, varēji pieļaut, ka viņa uzdriktējās nesūtīt tev pusdienas? Vai, piemēram, šis vekselis? Vai tu prātu, vai, esi zaudējis, ka paraksti vekselus! Un, piemēram, šis nodomātās laulības, kamēr viņas meita Nataļja Jegorovna bija vēl dzīva... Es visu zinul! Bet es redzu, ka tā ir delikata stīga, un es esmu ēzēlis; tu mani atvaino. Bet, starp citu, par muļķību: kā tev šķiet, Praskovja Pavlovna taču nepavisam nav tāda muļķe, kā no pirmā acu uzmetiena var likties, ko?

— Jā... — Raskoļņikovs izdvesa caur zobiem, lūkodamies sāņus, tomēr saprazdams, ka izdevīgāk ir sarunu turpināt.

— Vai nav tiesa? — iesaucās Razumichins, redzami iepriecināts, ka viņam atbild. — Bet nav arī nekāda gudrā, ko? Pavisam, pavisam necerēts raksturs! Es, brāl, zināmā mērā pat mulstu, tici man... Viņai droši vien jau ap četrdesmit. Viņa saka — trīsdesmit seši, un var teikt, viņai uz to ir pilnas tiesības. Bet es tev zvēru, ka spriežu par viņu tikai garīgi, tā sakot, metafiziski. Te, brāl, mums tāda emblema savijusies, ka tava algebra netiek ne tuvu! Nekā nesaprotu! Nu, tas viss nieki, tikai viņa, redzējama, ka tu neesi vairs students, esi palicis bez stundām, bez drēbēm un ka pēc jaunkundzes nāves nav vairs viņai nekādas jēgas turēt tevi kā radnieku, piepeši nobijusies; un, tā kā arī tu no savas puses ierāvēs kaktā un agrākās attiecības jums izira, tad viņa arī sadomāja izmest tevi no dzīvokļa. Viņai šis nodoms radās jau sen, tikai vekseļa bija žēl. Turklāt tu pats laikam apgalvoji, ka māmiņa samaksās?...

— To es aiz savas nekrietnības teicu... Mana māte pati gandrīz vai dāvanas lūdz... Es meloju tāpēc, lai mani paturētu dzīvoklī un... barotu, — Raskolņikovs skaļi un skaidri noteica.

— Jā, tu prātīgi darīji. Nelaime tikai tā, ka te nu ir pagadījies Čebarova kungs, galma padomnieks un praktisks cilvēks. Pašeņka viena bez Čebarova nekā neizdomātu, viņa tik ļoti kautrīga; bet praktiskais cilvēks nav kautrīgs un vispirms, protams, uzstāda jautājumu: vai ir cerības vekselīti realizēt? Atbilde skan: ir, jo ir tāda māmuļa, kas no savas simt divdesmit piecu rubļu lielās pensijas, kauču pati neēdis, bet Rodjeņku paglābs, un ir arī tāda māsiņa, kas par savu brālīti gatava iet verdzībā. Uz to tad viņš arī ir pamatojies... Ko tu sakustējies? Es, draugs, tagad katru tavu pēdējo noslēpumu izzināju, ne velti tu ar Pašeņku biji tik vaļsirdīgs, kamēr vēl skaitījies radnieka kārtā, un tagad es tev to saku aiz mīlestības... Tā, lūk, ir: godīgs un jūtīgs cilvēks klāj visu vaļā, bet praktiskais cilvēks klausās un ēd, bet pēc tam arī apēd. Viņa tad nu bija atdevusi tavu vekselīti it kā par samaksu šim Čebarovam, bet šis tūdaļ sāk likumīgi piedzīt, nemaz nekautrēdamies. Līdzko es dabūju visu to zināt, sirdsapziņas apmierināšanai gribēju arī viņam sadot, bet tobrīd mēs ar Pašeņku sapratāmies, un es tad arī liku visu šo

lietu pārtraukt pašā, tā sakot, pirmavotā, galvodams, ka tu samaksāsi. Es par tevi, draugs, galvoju, dzirdi? Atsaucām Čebarovu, desmit rubļu šim rīklē, bet vekseli atpakaļ, un man ir gods to, redz šē, jums pasniegt, jo tagad jums tic uz vārda, — ņemiet, es to jau iēplēsis ar esmu, kā pienākas.

Razumichins uzlika parādzīmi uz galda. Raskoļņikovs palūkojās uz to, bet, ne vārda neteicis, aizgriezās pret sienu. Pat Razumichinu tas aizvainoja.

— Redzu, draugs, — viņš pēc brītiņa sacīja, — ka esmu izdarījis muļķību. Domāju tevi izklaidēt un ar plāpāšanu uzjautrināt; bet, kā rādās, esmu tikai īgnumu tevī sacēlis.

— Vai tu tas biji, ko es pa murgiem nepazīnu? — Raskoļņikovs ievaicājās, arī brītiņu klusējis, galvu nepagriezīdams.

— Mani gan. Un kriti vai ārprātā, sevišķi toreiz, kad es atvedu sev līdzi Zamjotovu.

— Zamjotovu?... Rakstvedi?... Kādēļ? — Raskoļņikovs strauji apgriezās un ieurbās ar acīm Razumichinā.

— Ko tad tu... Ko tu uztraucies? Viņš vēlējās ar tevi iepazīties; pats vēlējās, tāpēc ka mēs esam par tevi pārrunājuši... Vai tad no kāda cita es būtu dabūjis tik daudz par tevi zināt? Lielisks, taisni brīnišķīgs puisis... protams, savā veidā. Tagad mēs esam draugi, satiekamies gandrīz ik dienas. Es taču pārvācos uz šo iecirkni. Tu to vēl nezini? Nupat tikai pārvācos. Pie Lavizas ar viņu pāris reižu bijām. Tu atceries Lavizu, Lavizu Ivanovnu?

— Vai es kaut ko murgoju?

— Un kā vēl! Pats pār sevi nevaldīji.

— Par ko es murgoju?

— Te nu bij! Par ko esot murgojis? Tas jau zināms, par ko murgo... Nu, tagad, draugs, lai netērētu velti laiku, pie darba!

Viņš uzcēlās no krēsla un paķēra cepuri.

— Par ko es murgoju?

— Ek, atkal vienu un to pašu! Vai tik nebīsties, ka atklāji kādu noslēpumu? Neraizējies, par grafiēni nekas netika minēts. Tikai par kaut kādu tur buldogu, par kaut kādiem auskariem un važiņām, par Krestovska salu, par

kādu tur sētnieku, tad arī par Nikodimu Fomiču un Iļju Petroviču, iecirkņa priekšnieka palīgu, daudz samuldēji. Bez tam vēl par savu paša zeķi jums labpatika ļoti interesēties, stipri zūdījāties, dodiet šurp zeķi, un diezgan. Zamjotovs pats visus kaktus izčamdīja, meklēdams tavas zeķes, un pats ar savām sasmaržotajām, gredzenotajām rociņām jums šīs pluskas padeva. Tikai tad nomierinājāties un augu dienu un nakti noturējāt šo draņķi saujā, tā ka ne atņemt nevarēja... Jādomā, vēl tagad tev kaut kur zem apsega guļ. Tad vēl kaut kādas tur bārkstis priekš biksēm lūdzes, pat ar asarām! Cik mēs tevi neklausinājām, kas tās par bārkstīm. Tak nekā nevarēja saprast. Nu, tagad pie lietas! Te ir trīsdesmit pieci rubļi. Es paņemu no tiem desmit, pēc pāris stundām došu norēķinu. Pa to laiku paziņošu Zosimovam, lai gan viņam arī tāpat jau sen vajadzēja būt te, jo drīz būs divpadsmit. Un jūs, Nasteņka, bez manis biežāk apraugiet, vai nevēlas dzert vai ko citu... Bet Pašeņkai es pats tūliņ pateikšu, kas vajadzīgs. Uz redzēšanos!

— Par Pašeņku sauc! Ak tu valšķis tāds! — nopenterēja viņam pakaļ Nastasja; pēc tam atvēra durvis un sāka klausīties, bet nenocietusies noskrēja pati lejā. Viņai gaužām gribējās zināt, ko šis ar saimnieci tur runās: vispār varēja redzēt, ka Razumichins ir viņu gluži apbūris.

Tikko durvis aiz viņas bija aizvērušās, Raskoļņikovs atsvida nost segu un kā pusārprātīgs uzlēca no dīvana. Ar svelošu nepacietību viņš bija gaidījis, kaut viņi ātrāk aizietu, lai vienatnē steigšus ķertos pie darba. Bet pie kā, pie kāda darba? — Tas gluži kā par spīti tagad viņam bija aizmirsies. «Kungs! Pasaki man tikai vienu: vai viņi jau visu zina vai vēl nezina? Ja nu zina, bet tikai izliekas un mani ķircina, kamēr guļu, bet tad piepeši ienāks un pasacīs, ka viss sen jau zināms un viņi tikai tā... Kas man tagad darāms? Aizmirsu, gluži kā tišām; nupat vēl zināju un aizmirsu!»

Viņš stāvēja istabas vidū un mokpilnā nesapratnē lūkojās apkārt; piegāja pie durvīm, atvēra, ieklausījās; bet tas nebija tas. Pēkšņi itin kā atcerējies metās kaktā, kur tapetēs bija caurums, sāka visu apskatīt, iebāza caurumā roku, pačamdīja, bet arī tas nebija *tas*. Piegāja pie krāsns, atvēra to un sāka rušināt pelnus: bikšu skarū gabaliņi un izrautās

kabatas skrandas mētājās tur vēl tāpat, kā viņš bija toreiz tās iemetis, tātad neviens nav tur ielūkojies! Te viņš atcerējās zeķi, par kuru Razumichins nupat bija stāstījis. Patiesi, raug, kur tā guļ uz dīvana zem segas, tomēr kopš tā laika tā jau tiktāl nobružājusies un apķepusi, ka Zamjotovs, protams, nevarēja nenieka saskatīt.

«Ahā, Zamjotovs!... Iecirknis!... Bet kāpēc mani aicina uz iecirkni? Kur pavēste? Ahā!... es sajaucu: toreiz aicināja! Arī toreiz tāpat apskatīju zeķi, bet tagad... tagad es biju slims. Bet kālab nāca Zamjotovs? Kāpēc Razumichins viņu veda šurp?...» viņš nespēkā murmināja, apsēzdamies atkal uz dīvana. «Ko tas nozīmē? Vai es vēl vienmēr murguju, vai tā ir īstenība? Liekas, ka īstenība... Ā, atminējos: jābēg! Jābēg ātrāk, visādā ziņā, visādā ziņā jābēg! Jā... bet uz kurienu? Kur manas drēbes? Zābaku nav! Aizvākuši! Noslēpuši! Saprotu! Bet mēteļi nav pamanījuši! Arī nauda uz galda, paldies dievam! Te arī vekselis... Paņemšu naudu un aiziešu, noīrēšu citu dzīvokli, kur viņi neatradīs!... Jā, bet adresu galds? Atradīs! Razumchins atradīs. Labāk aizbēgt pavisam... tālu tālu... uz Ameriku, kas man viņi! Arī vekselis jāpaņem... tas tur noderēs. Ko vēl paņemt? Viņi domā, ka esmu slims! Ne iedomāties nevar, ka spēju staigāt, he-he-he!... Es no acīm nolasīju, ka viņi visu zina! Ka tik pa kāpnēm izdotos nokāpt! Bet ja nu viņiem tur stāv sargi, policisti! Kas te, tēja? Ā, arī alus palicis puspudele, — auksts!»

Viņš satvēra pudeli, kur bija palikusi vēl vesela glāze alus, un ar baudu vienā rāvienā to izdzēra, it kā apdzēšot uguni krūtīs. Bet nepagāja ne minute, kad alus iesitās viņam galvā un pa muguru sāka skraidīt viegli, pat patīkami šermuļi. Viņš apgulās un uzvilka sev virsū segu. Viņa domas, arī bez tam jau slimīgas un nesakarīgas, sāka arvien vairāk un vairāk jukt, un drīz vien viņu apņēma viegls un patīkams miegs. Galva ar baudu sameklēja uz spilvena sev vietu, viņš ietinās ciešāk mīkstajā, vatētājā segā, kas tagad bija viņam uzklāta agrākā noplīsušā mēteļa vietā, klusi nopūtās un aizmīga dziļā, cietā, spirdzinošā miegā.

Viņš pamodās, izdzirdis, ka kāds ienāk pie viņa. Atvēris acis, ieraudzīja Razumichinu, kas, durvis līdz kājai atvē-

ris, stāvēja uz sliekšņa nezinā: nākt iekšā vai ne? Raskoļņikovs aši mazliet paslējās uz divana un skatījās viņā, it kā pūlēdamies kaut ko atcerēties.

— Ā, tu neguli! Redzi, arī es esmu klāt! Nastasja, stiep šurp saini! — Razumichins sauca uz leju. — Tūlīt tu saņemsi norēķinu...

— Cik pulkstenis? — Raskoļņikovs jautāja, bažīgi lūko-
damies apkārt.

— Tu, brāl, esi dūšīgi nokrācis, klāt vakars, būs jau ap sešiem. Vairāk nekā sešas stundas esi nogulējis...

— Ak kungs! Kā es tā!...

— Un kas par to? Guli vesels! Kurp tev jāsteidzas? Uz satikšanos, vai? Laiks tagad pieder mums pašiem. Es jau stundas trīs gaidu uz tevi; pāris reižu ienācu, tu gulēji. Divas reizes pie Zosimova iegriezos: nav un nav mājās! Par to nekas, gan atnāks!... Savās darišanās es biju aizgājis. Es taču šodien pārvadājos; pārvācos pavisam, ar visu savu tēvoci. Man taču tagad ir tēvocis... Nu, velns viņu rāvis, bet tagad pie lietas!... Nastenka, dod šurp saini! Mēs tūlīt... Bet kā tu, draugs, jūties?

— Esmu vesels, neesmu slims... Razumichin, vai tu sen jau te?

— Es tev saku, trīs stundas izgaidījos.

— Nē, bet agrāk?

— Ko — agrāk?

— Kopš kura laika tu nāc šurp?

— Es tev jau pirmīt stāstīju; vai neatceries?

Raskoļņikovs iegrīma domās. Kā sapnī viņam atainojās pirmītējais. Viņš viens pats nespēja atcerēties un jautājoši lūkojās Razumichinā.

— Hm! — tas sacīja. — Aizmirsi? Man jau pirmīt tā rādījās, it kā tu vēl nebūtu pie pilnas sajēgas... Tagad pagulējies esi spirtāks... Tiešām izskaties daudz labāk. Nu, lieliski, bet tagad pie lietas! Tūlīt tu atcerēsies. Veries šurp, mīlais cilvēk!

Viņš sāka raisīt vajā saini, par kuru acīm redzot stipri interesējās.

— Šitas, draugs, man sevišķi spieda sirdi. Tālab, ka vajag taču iztaisīt tevi par cilvēku. Ķersimies klāt; sāksim no augšas. Vai redzi šo ķiveri? — viņš iesāka, izņemdam

no saiņa diezgan glītu, kaut gan ļoti parastu un lētu cepuri.
— Atļausi uzlaikot?

— Pēc tam, pēcāk, — Raskoļņikovs noteica, īgni at-
gainādāties.

— Nē, draugs Rodja, nepretojies, — pēcāk būs par
vēlu; citādi es visu nakti neaizmigšu, tāpēc ka pirkšu uz
labu laimi, pēc acumēra. Pašā laikā! — pielaiķojis viņš
svinīgi izsaucās. — Kā nomērīts! Galvassega — tas ir pats
svarīgākais pie apģērba, savā ziņā rekomendācija. Manam
draugam Tolstjakovam katru reizi nākas noņemt savu vā-
ciņu, ieejot kaut kur sabiedriskā vietā, kur visi citi stāv ar
platmalēm vai naģenēm galvā. Visi domā, ka viņš to tā
aiz pazemības jūtām, bet viņš vienkārši aiz kauna par savu
putnu perēkli: varen kaunīgs cilvēks! Nu, Nasteņka, te ir
divas galvas rotas: šis palmerstons (viņš paņēma no kakta
saņurcīto, apaļo Raskoļņikova platmali, nezin kālab
nosaukdams to par palmerstonu) un šī smalkā mantiņa.
Noceno, Rodja, kā domā, cik samaksāju? Nasteņka? — viņš
pievērsās tai, redzēdams, ka Raskoļņikovs klusē.

— Divdesmit kapeiku droši vien atdevi, — Nastasja
atbildēja.

— Divdesmit kapeiku, muļķe! — Razumichins aizvai-
nojies uzkliedza. — Tagadiņ par divdesmit kapeikām pat
tevi nenopirksi, — astoņdesmit kapeiku! Un tad arī tikai
tāpēc, ka apnēsāta. Tiesa, ar tādu norunu: ja šito nonē-
sāsi, nākamgad tev citu par velti atdos, dieva vārds! Nu,
un tagad ķersimies pie Amerikas Savienotajām Valstīm,
kā mēs tās ģimnazijā saucām. Iepriekš brīdinu, — ar bik-
sēm taisni lepojos! — Un viņš izpleta Raskoļņikovam
priekšā pelēkas viegla vilnas auduma vasaras bikses. — Ne
caurumiņa, ne plankumiņa, pie tam pavisam ciešamas, kaut
arī apnēsātas; tāda pati arī veste, vienā krāsā, kā to mode
prasa. Bet, ka panēsātas, tas, taisnību sakot, vēl labāk:
mikstākas, maigākas... Redzi, Rodja, lai taisītu pa-
saulē karjeru, pietiek, manuprāt, pastāvīgi pielāgoties se-
zonai: ja janvarī nepirksi spārģelus, tad aiztaupīsi makā
dažu labu rubli; tas pats attiecināms arī uz šiem pirku-
miem. Tagad vasaras sezona, tad es arī sapirku visu vasa-
rīgu, tāpēc ka rudens sezona tik un tā prasīs siltāku au-
dumu un šito nāksies mest pie malas... vēl jo vairāk

tāpēc, ka līdz tam laikam viss pagūs pats no sevis izirt, ja ne aiz pastiprinātas greznības, tad aiz iekšējām jukām. Nu, vērtē! Cik pēc tavām domām? — Divi rubļi divdesmit piecas kapeikas! Un neaizmirsti, atkal ar to pašu norunu: šis novalkāsi, nākamgad citas par velti paņemi! Fedjajeva bode citādāk nemaz netirgo: reiz samaksājis — un pietiek visam mūžam, tāpēc ka otru reizi pats vairs turp neiesi. Nu, tagad palūkosim zābakus, — kādi liekas? Var jau redzēt, ka apvaikāti, bet pāris mēnešu izturēs, jo ārzemju darbs un arī materials ārzemju: angļu sūtniecības sekretars pagājšnedēļ utenī palaidis pār kanti; pats pavisam tikai dienas sešas panēsājis, naudas, lūk, stipri ievajadzējies. Cena — viens rublis piecdesmit kapeikas. Izdevīgi?

— Varbūt nebūs laikā! — piezīmēja Nastasja.

— Nebūs laikā! Bet kas tad šis? — Un viņš izvilka no kabatas vecu, sačervelējušos, sakaltušie dubļiem apķepējušu, cauru Raskoļņikova zābaku. — Paņemu līdz paraugam; pēc šī briesmoņa tad man arī restaurēja pareizo lielumu. Tas viss tika izdarīts no sirds. Bet par veļu mēs vienojāmies ar saimnieci. Raug še, vispirms trīs krekli, līnu audekla, bet ar modernām krūtīm... Nu, tātad: cepure astoņdesmit kapeikas, pārējais ietērs divi rubļi divdesmit piecas, kopā trīs rubļi piecas kapeikas; zābaki pusotra rubļa, jo ir jau arī varen labi, — kopā četri rubļi piecdesmit piecas kapeikas, veļu salīgām par visu gubu pieci rubļi, — kopsumā uz mata deviņi rubļi piecdesmit piecas kapeikas. Čertdesmit piecas kapeikas vara petakos, lūk še, lūdzu saņemt, — un tādā kārtā, Rodja, tu tagad būsi restaurēts no galvas līdz kājām, jo tavs mēteliš, manuprāt, ne vien var vēl kalpot, bet tam piemīt pat savs īpats cēlums: redz, ko nozīmē pasūtīt pie Šarmera! Zeķes un pārējo atstāju tava paša ziņā; naudas mums paliek vēl divdesmit pieci rubliši, bet par Pašeņku un dzīvokļa īri nerūpējies, es tev jau teicu: visneierobežotākais kredīts. Un tagad, brāl, ļauj pārmainīt tev veļu, citādi, man liekas, tavs slimmums tikai kreklā vien jau vairs turas...

— Rimsties! Negribu! — Raskoļņikovs kratījās vaļā, ar riebumu noklausījies pārspīlēti rotaļīgajā Razumichina vēstījumā par drēbju pirkšanu...

— Tas, mīļais, neiet: kālab tad es pazoles deldēju! —

Razumichins uzstāja. — Nastasjiņ, nekaunieties, bet palīdziet, — āre, tā! — un, lai gan Raskoļņikovs pretojās, viņš tomēr pārmainīja tam veļu. Raskoļņikovs atkrita uz pagalvja un minutes divas neteica ne vārda.

«Laikam vēl ilgi neliks mierā!» viņš domāja. — Par kādu naudu tas viss pirīts? — viņš pēdīgi iejautājās, lūkodamies sienā.

— Naudu? Te tev nu bija! Taču par tavu paša. Pirmīt te bija arteļnieks, no Vachrušina, māmiņa tev atsūtījusi. Vai tu jau esi aizmirsis?

— Tagad atceros... — Raskoļņikovs atbildēja pēc ilgas un drūmas klusēšanas. Razumichins, saraucis uzacis, nemierīgi raudzījās viņā.

Durvis atvērās, un pa tām ienāca gara auguma plecīgs vīrs, pēc izskata arī Raskoļņikovam it kā jau mazliet pazīstams.

— Zosimovs! Beidzot! — priecīgi iesaucās Razumichins.

IV

Zosimovs bija liela auguma resns vīrs ar mazliet izblīdušu, bezkrāsaini bālu, gludi skūtu seju, gaišiem, taisniem matiem, ar brillēm uz deguna un lielu zelta gredzenu aiz tukluma uztūkušā pirkstā. Gadu viņam varēja būt pie divdesmit septiņi. Ģērbies viņš bija platā, elegantā, vieglā mētelī, gaišās vasaras biksēs, un vispār viss viņa uzvalks bija ērts, elegants, it kā nupat no drēbnieka; veļa nevainojama, pulksteņa važiņa masīva. Viņa manieres bija gausas, it kā gurdenas, bet līdz ar to arī noslīpēti brīvas. Īk mirkli bija jaušama gan stipri slēpta prasība pēc cieņas. Visi, kas Zosimovu pazina, uzskatīja viņu par cilvēku ar smagu raksturu, bet teica labu sava darba pratēju.

— Es, brāl, divas reizes pie tevis biju... Redzi, ir nācis pie sapaņas! — izsaucās Razumichins.

— Redzu, redzu. Nu, kā mēs tagad jūtamies, ko? — Zosimovs griezās pie Raskoļņikova, cieši viņā lūkodamies un apsēzdamies tam kājgalī, pēc iespējas vaļīgi iezveldamies dīvanā.

— Arvien vēl grūtsirdīgs, saīdzis, — turpināja Razu-

michins, — nupat pārmainījām viņam veļu, tad tikko nesāka raudāt.

— Saprotams, veļu varētu arī vēlāk, ja jau pats to nevēlējās... Pulss lielisks. Vai galva vēl vienmēr drusku sāp, ko?

— Esmu vesels, pavisam vesels! — uzstājīgi un īgni atteica Raskoļņikovs, pēkšņi piesliedamies sēdus un nozibsnīdams ar acīm; bet tūlīt atkal atkrita uz spilvena un pagriezās pret sienu. Zosimovs cieši viņu vēroja.

— Ļoti labi... viss, kā nākas, — viņš kūtri noteica. — Vai ir ko ēdis?

Viņam pateica un apjautājās, ko var dot.

— Visu var dot... Zupu, tēju... Sēnes un gurķus, protams, nedot; tāpat arī liellopu gaļu nevajag un... nujā, ko tur daudz plāpāt!... — viņš saskatījās ar Razumichinu. — Miksturu prom un visu prom; es rīt paskatišos... Varētu arī šodien... nu, bet...

— Rītvakar es vedīšu viņu pastaigāties! — apņēmīgi sacīja Razumichins. — Uz Jusupova dārzu, bet pēc tam ieiesim «Palē ne Kristal»¹.

— Rīt nu gan es viņu vēl i nekustinātu, bet galu galā... mazlietiņ... nu, tad jau redzēsīm.

— Žēl, tieši šodien es rikoju sava jaunā dzīvokļa iesvētīšanu, pāris soļu no šejienes; labi būtu, ja arī viņš varētu. Kaut uz divana pagulētu mūsu vidū! Tu taču būsi? — Razumichins pēkšņi griezās pie Zosimova. — Pielūko, neaizmirsti, apsoliļies taču.

— Varbūt gan, tikai tā pavēlāk. Kas tev tur būs?

— Nekas liels, — tēja, degvīns, siļķe. Pasniegs pīrāgu; sanāks pašu ļaudis.

— Kas isti?

— Nu, tepat šejienieši, gandrīz visi jauni vien, atskaitot varbūt tēvoci; bet arī tas ir jauns: nule vakar atbraucis Pēterburgā kaut kādās darišanās, satiekamies pa pieciem gadiem reizi.

— Kas viņš ir?

— Visu mūžu nokleknējis par aprīņa pastmeistaru... Saņem mazu pensiju, viņam sešdesmit pieci gadi, nav vērts

¹ «Kristalpils» — restorans Obuchova prospektā.

pat stāstīt... Es viņu tomēr mīlu. Tad vēl Porfirijs Petrovičs atnāks, šejienes izmeklēšanas lietu pristavs, tiesībnieks. Bet tu jau viņu pazīsti...

— Vai viņš ar tev kāds radinieks?

— Kaut kāds ļoti tālīns; ko tu tā viebies? Ka jūs esat reiz salamājušies, tad tādēļ tu, kazi, nemaz nenāksi?

— Kas man gar viņu...

— Tas visprātīgākais. Un tad vēl būs studenti, kāds skolotājs, viens ierēdnis, viens muziķis, virsnieks, Zamjotovs...

— Saki tu man, lūdzu, kas var būt kopīgs tev vai, lūk še, viņam, — Zosimovs pamāja uz Raskoļņikovu, — ar tādu Zamjotovu?

— Ak vai, šie izvēlīgie! Principi!... Tu uz tiem principiem kā uz atsperēm: pagriezies pēc savas brīvas gribas nedrīksti; bet, manuprāt, kas labs cilvēks, tas tad arī ir princips, un vairāk nekā es negribu zināt. Zamjotovs ir visbrīnīšīgākais cilvēks.

— Un prot atrast siltu vietīņu.

— Nu, kaut arī prot, nospļauties! Kas par to, ka prot! — Razumichins pēkšņi izsaucās, kaut kā nedabiski iekaisdams. — Vai es viņu lielīju par to, ka viņš prot iekārtoties? Es tikai teicu, ka viņš no vienas puses labs! Bet, ja no visām pusēm skatīsimies, cik tad paliks to labo? Esmu pārliecināts, ka tad par mani ar visām ķidām nedos ne piecas kapeikas — varbūt tikai tad, ja tevi dos piedevām!...

— Maz gan, es par tevi dodu divtik...

— Bet es par tevi nē tik! Zobojiem vēl! Zamjotovs ir gluži puika, es vēl paplūkāšu viņam matiņus, tādēļ ka viņu vajag pievilkt, nevis atstumt. Ar atstumšanu cilvēku nevar izlabot, vēl jo vairāk puiku. Ar puiku vajag būt divkārt uzmanīgam. Ek jūs progresīvie stulbeņi, nekā jūs nesaprotat! Cilvēku necienīdami, sevi pazemojat... Bet, ja vēlies zināt, tad mums ar viņu, teiksim, viena kopīga lieta uzsākta.

— Vēlētos zināt, kāda.

— Arvien vēl par to pašu mālderī, tas ir, krāsotāju... Katrā ziņā mēs to noskaidrosim! Jāsaka, tagad gan nav vairs arī ko būties. Lieta tagad pavisam, pavisam skaidra! Mēs tikai piedosim tvaiku.

— Kas par krāsotāju?

— Kā, vai es neesmu tev vēl stāstījis? Ne? Ak jā, es tev pastāstīju tikai sākumu... par vecās augļotājas, ierēdņa atraitnes, slepkavību... Tagad tajā arī viens krāsotājs iejaukts...

— Par šo slepkavību es dzirdēju jau agrāk nekā tu un pat ļoti interesējos par šo lietu... pa daļai... kāda gadījuma dēļ... un arī avīzēs lasīju! Un, lūk...

— Lizavetu ar nokāvuši! — Pēkšņi izgrūda Nastasja, griezdamās pie Raskoļņikova. Viņa visu laiku bija palikusi istabā un, atspiedusies pret stenderi, klausījās.

— Lizavetu? — Raskoļņikovs nomurmināja tikko dzirdami.

— Vai nu tu Lizavetu, tirgotājušu, nepazīsti? Viņa šad tad te apakšā piestaigāja. Vēl kreklu tev salāpīja.

Raskoļņikovs aizgriezās pret sienu, kur uz netīrajām, dzeltenajām tapetēm starp baltajām puķītēm izmeklēja vienu neveikli zīmētu, baltu ziediņu ar rūsganām svītriņām un sāka vērot: cik tajā lapiņu, kādi lapiņām robiņi, cik svītriņu? Viņš jūta, ka rokas un kājas sastingst, it kā pamirst, bet pat nemēģināja pakustēties, stīvi lūkodamies uz puķīti.

— Nu, ko tad krāsotājs? — Zosimovs ar kaut kādu sevišķu nepatiku pārtrauca Nastasjas plāpāšanu. Viņa nopūtās un aplusa.

— To arī ieskaitījuši slepkavās! — dedzīgi turpināja Razumichins.

— Vai ir kādi pierādījumi?

— Kas, velns, par pierādījumiem! Lai gan tieši uz pierādījumu pamata, bet šie pierādījumi nav nekādi pierādījumi, raug, kas mums savukārt jāpierāda! Tas gluži tāpat, kā viņi no sākuma bija apcietinājuši un turējuši aizdomās šos, kā viņus sauc... Kochu un Pestrjakovu. Tpu! Cik tas viss tiek darīts mulķīgi, pat no malas skatoties, riebjas! Pestrjakovs varbūt atnāks šodien pie manis... Tu, Rodja, par šo gadījumu jau zini, — tas notika vēl pirms tavas saslimšanas, taisni tās dienas priekšvakarā, kad tu kantorī pagābi, ierēdņiem par to runājot.

Zosimovs ziņkārīgi paskatījās uz Raskoļņikovu; tas nepakustējās.

— Bet zini ko, Razumichin? — Zosimovs ieteicās. — Es tā skatos uz tevi, kā gan tev patīk par visu rūpēties!

— Vienalga, tomēr noskaidrosim! — Razumichins uzkliedza, uzsizdams ar dūri uz galda. — Zini, kas man visvairāk aizdod dusmas? Ne jau tas, ka viņi melo, melus vienmēr var piedot; meli ir laba lieta, jo ved pie patiesības. Nē, mani kaitina tas, ka viņi melo un paši saviem meliem tic. Es Porfiriju cienu, bet... Piemēram, kas viņus vispirms izsītis no sliedēm? Ka durvis bijušas aizslēgtas, bet, kad atnākuši ar sētnieku, tad — vaļā: nu tātad Kochs ar Pest-rjakovu ir slepkavas! Tāda ir viņu loģika.

— Nevajag uztraukties; viņus vienkārši aizturēja, jo nevar taču... Starp citu: man ir gadījies ar Kochu sastapties; viņš, kā izrādās, no vecenes uzpirka termiņā neizņem-tās ķīlas. Jā?

— Jā, kaut kāds blēdis! Viņš arī vekselus uzpērk. Ar to pelnās. Bet velns ar viņu! Vai tu saproti, kas mani kaitina? Viņu izkurtējusi, banalā, satrupējusi rutina mani kaitina... Jau vienā pašā šajā lietā var atklāt veselu jaunu virzienu. Pēc psiholoģiskajiem datiem vien jau var parādīt, kā iespējams tikt uz pareizām pēdām. «Mums, tā sacīt, ir fakti!» Bet fakti vēl nav viss; vismaz puse atkarīga no tā, kā tu māki ar faktiem rīkoties!

— Bet vai tu proti ar faktiem rīkoties?

— Nevar taču klusēt, kad jūti, taustāmi jūti, ka varētu ko līdzēt, ja vien... Eh!... Vai tu sīki pazīsti šo lietu?

— Es gaidu, kad stāstīs par to krāsotāju.

— Nu paklau, kā tas ir bijis: tieši trešajā dienā pēc slepkavības, no rīta, kad viņi tur vēl tincinājās gar Kochu un Pestrjakovu, — kaut gan tie pierādīja katru savu soli: fakti tieši brēcoši! — piepeši atklājās kaut kas pavisam negaidīts. Kāds zemnieks Duškins, kam pieder dzertuve iepretī *tam* namam, ierodas iecirknī, atnes juveliera kārbīņu ar zelta auskariem un ceļ priekšā veselu stāstu. «Atskrej,» viņš saka, «pie manis aizvakar vakarā pēc astoņiem,» — diena un stunda! Vai saproti! — «strādnieks, krāsotājs Mikolajs, kurš arī jau dienā bija pie manis iegriezies, un atnes man šo kārbīņu ar zelta auskariem un akmentiņiem un lūdz, lai aizdodu pret šo ķīlu divus rubļus; bet uz manu jautājumu, kur viņš to ņēmis, paskaidroja, ka

pacēlis uz ietves. Es toreiz vairāk viņu neizprašāju.» tā Duškins stāsta, «bet iznesu viņam papīriņu, tas ir, rubli, — es domāju, sak, ja ne man, tad kādam citam ieklās un tāpat — nodzērs; tad jau labāk, lai lieta paliek pie manis: tālāk noliksi, tuvāk paņēmsi; ja kāds pieteiksies vai arī ja paklīdīs baumas, nodošu, kur pienākas.» — Protams, tās tikai vecāsmātes pasaciņas, melo kā zirgs, tāpēc ka es šo Duškinu pazīstu, viņš pats ir ķīlu ņēmējs un zagtu mantu slēpējs un ne jau tādēļ šo trīsdesmit rubļus vērtu lietu Mikolkam izmānīja, lai «nodotu, kur pienākas». Viņam vienkārši palika bail. Nu, jods ar viņu, klausies tālāk; tagad stāstu turpina atkal Duškins: «Bet šo zemnieku, Mikolaju Dementjevu, es pazīstu kopš bērnības, viņš ir no mūsu guberņas, no Zaraiskas apriņķa, tāpēc ka mēs, tā sakot, paši esam rjazanieši. Bet Mikolajs, kaut gan nav nekāds žūpa, tomēr iedzer, un mēs zinām, ka viņš tur tanī pašā mājā strādā, krāso divatā ar Mitreju, bet ar Mitreju viņi no viena novada. Saņēmis rubli, viņš tūlīt lika to samainīt, izdzēra divas glāzītes vienu pēc otras, paņēma izdoto sīknaudu un aizgāja; bet Mitreju ar viņu kopā es tobrīd neredzēju. Otrā dienā mēs padzirdējām, ka Aļona Ivanovna un viņas māsiņa Lizaveta Ivanovna ar cirvi noslepkavotas, bet mēs bijām ar viņām pazīstami; te nu mani pārņēma šaubīšanās par tiem auskariem, — tāpēc ka mums bija zināms, ka nelaiķe aizdeva naudu pret ķīlām. Es aizgāju pie viņiem mājās un sāku izgudrēm izprašāt, vispirms apvaicājos: vai Mikolajs te? Mitrejs pastāstīja, ka Mikolajs plostojot, esot pārnācis mājās piedzēries, gaismiņai svīstot, pakavējies minutes desmit un atkal aizgājis, Mitrejs pēc tam viņu neesot redzējis un tagad darbu nobeidzot viens pats. Bet darbs viņiem vienās kāpnēs ar nokautajām, tik citā stāvā. To visu noklausījies, es toreiz nevienam nekā neatklāju.» tā Duškins stāsta, «bet, izzinājis cik varēdams par slepkavību, atgriezos mājās vienmēr vēl ar tām pašām savām šaubām. Bet šodien no rīta pulksten astoņos,» — tas ir, tikai trešajā dienā, vai saproti? — «skatos, pie manis ienāk Mikolajs. Ne gluži skaidrā, bet arī ne piedzēries, — ko runā, saprast spēj. Apsēžas uz sola un klusē. Bez viņa tobrīd traktierī bija tikai viens cilvēks no malas, un vēl otrs, man pazīstams, snauda uz sola, un tad abi mūsu

puikas. Es prasu: «Vai redzēji Mitreju?» Nē, neesot satīcis. «Un šeit nebiji?» Neesot bijis kopš vakardienas. «Kur šonakt gulēji?» — «Peskos,» viņš saka, «pie kolomenskiešiem.» — «Bet kur ņēmi,» es saku, «toreiz auskarus?» Iedams pa ielu, uz ietves esot atradis, viņš saka, bet acu nepaceļ, tā ka neliekas vis pēc patiesības. «Bet vai esi dzirdējis,» es prasu, «ka tai pašā vakarā uz tām pašām kāpnēm ap to laiku tas un tas noticis?» — Nē, šis neesot dzirdējis, — bet pats klausās, acis izbolījis, un uz reizes kļūst bāls kā krīts. Es viņam tā stāstu, bet viņš, es skatos, paņem cepuri un ceļas kājās. Gribēju viņu turpat aizturēt, sak, pagaidi, Mikolaj, vai neiedzerši? Bet pats, stāvēdams aiz letes, pamirkšķināju puikam, lai pietur ciet durvis, un nāku laukā, bet viņš, kā trūkās no manis, tā ārā uz ielas un skriešiem šķērslā iekšā! Tik i bija ko redzēt. Te nu man visas šaubas izgaisa — skaidrs, tas ir viņa grēks...»

— Jā, jā!... — ieteicās Zosimovs.

— Pagaidi! Noklausies līdz galam! Protams, nu metās Mikolaju meklēt; Duškinu aizturēja un izdarīja pie viņa kratišanu, tāpat arī pie Mitreja, pārpurināja arī kolomenskiešus un tikai trešajā dienā uzreiz atved arī pašu Mikolaju: aizturējuši viņu N. aizšķēršļa tuvumā, iebraucamā vietā. Viņš tur iegājis, noņēmis no kakla sudraba krustiņu un paprasījis par to mēriņu sīvā. Iedevuši. Brītiņu vēlāk gājis meitietis uz govju kūti, bet tur ieraudzījis pa šķirbu, ka blakus kūtij šķūnī viņš piesējis pie sijas jostu, sataisījis cilpu, nostājies uz blukīša un taisās maukt cilpu kaklā; sieviete sākusi blaut nelabā balsī, saskrējuši ļaudis: «Ak tad tu šitāds vīrs, vai re!» — «Vediet mani,» viņš saka, «uz to un to iecirkni, es visā atzišos.» Nu, tad viņu arī pienācīgā kārtā nogādājuši iecirknī, tas ir, uz šejieni. Nu, te gan viņam šo, gan to: kas tu tāds? cik tev gadu? — «divdesmit divi» — un tā joprojām, un tā joprojām. Jautā: «Kad strādājāt tur ar Mitreju, vai neredzējāt kādu kāpjām ap to un to laiku pa kāpnēm?» Atbilde: «Zināms, ka ļaudis varbūt staigāja, tikai mēs neievērojām.» — «Bet vai kaut ko nedzirdējāt, kaut kādu troksni vai ko tamlīdzīgu?» — «Nekā tāda sevišķa nedzirdējām.» — «Bet vai tai dienā tev, Mikolajam, bija zināms, ka ap to un to laiku tajā dienā ir noslepkavota un aplaupīta tāda un tāda atraite

un viņas māsa?» — «Nebija ne jausmas. Tikai trešajā dienā no Afanasija Pavliča par to dzirdēju, viņa traktieri.» — «Kur ņēmi auskarus?» — «Uz ietves atradu.» — «Kāpēc otrā dienā neieradies kopā ar Mitreju darbā?» — «Tāpēc, ka biju iesācis dzert.» — «Kur dzēri?» — «Tur un tur.» — «Kāpēc bēgi no Duškina?» — «Tāpēc, ka dikti sabijos toreiz.» — «No kā sabijies?» — «Ka notiesās.» — «Kā tu varēji no tā būties, ja apzinies, ka neesi vainīgs? . . .» Nu, tici vai netici, Zosimov, šis jautājums tika uzstādīts tieši tā un burtiski tādos izteicienos, es to noteikti zinu, man tieši tā atstāstīja! Kā tev patik, ko?

— Nu nē, pierādījumi tomēr ir.

— Es nerunāju tagad par pierādījumiem, bet par jautājumu, par to, kā viņi savu dienesta būtību saprot! Parauj velns! . . . Tā viņi spaidīja, spaidīja, kverkšķināja, kverkšķināja viņu, kamēr beidzot šis arī atzīstas: «Nevis uz ietves, sak, pacēlu, bet atradu dzīvoklī, kur mēs ar Mitreju krāsojām.» — «Kā tad tas īsti bija?» — «Tas bija tā, ka mēs abi ar Mitreju krāsojām augu dienu līdz pulksten astoņiem un taisījāmies jau aiziet, bet te Mitrejs paņēma sareni un notriepa ar krāsu man ģīmi, novilka viņš man šitā ar krāsu pār ģīmi un laidās mukt, bet es šim pakal. Dzenos šitā viņam pakal un pats blāju pilnā kaklā; bet, tikko noskrējām pa trepēm, tā vārtos uzdrāzos ar visu joni sētniekam un kungiem, bet, cik kungu tur bija viņam līdz, to neatceros; un sētnieks mani par to izlamāja, un otrs sētnieks ar izlamāja, un sētnieka sieva iznāca un arī mūs abus izlamāja, un viens kungs ienāca vārtos ar dāmu, un tie arī mūs izlamāja par to, ka mēs ar Mitjku nogāzāmies šķērsu viņiem ceļā; es saķēru Mitjku aiz matiem, nogāzu un sāku buknīt, bet Mitjka no apakšas tāpat saķēra mani aiz matiem un ar ņēmās buknīt; bet mēs to ne aiz dūsmām, tikai tāpat pa draugam, jokodamies. Pēc tam Mitjka izlocījās un projām uz ielas, es viņam pakal, bet nepanācu un atgriezos dzīvoklī viens pats, tā'ab ka bija taču tur jāpiekopj. Sāku piekopt un gaidu Mitreju, kazi vēl atnāks, un tad priekšnamā, aizdurvē, sienmalī, kaktā, uzminu uz kārbīņas. Skatos — guļ, papīrā ietīta. Attinis papīru, redzu tādus maziņus āķīšus, es tos āķīšus atkabināju, ieraugu — kārbīnā auskari . . .»

— Aizdurvē? Aizdurvē gulēja? Aizdurvē? — Raskoļņikovs pēkšņi iekliedzās, miglainām, izbiedētām acīm lūkodamies uz Razumichinu, un gausi paslējās augšā, atbalstīdamies ar roku uz dīvana.

— Jā... un kas tad? Kas ir ar tevi? Ko tu tā? — arī Razumichins uzcēlās no krēsla.

— Itin nekas!... — Raskoļņikovs tikko sadzirdami atbildēja, atlaizdamies atkal uz spilvena un pagriezdamies pret sienu. Visi brīdi klusēja.

— Iemidzis. Laikam pusmiegā. — Razumichins pēdīgi ierunājās, jautājoši paskatīdamies uz Zosimovu; tas noliedzoši papurināja galvu.

— Nu, turpini, — Zosimovs sacīja, — kas bija tālāk?

— Kas tālāk?... Tiklīdz ieraudzījis auskarus, viņš aizmirsis dzīvokli un Mitjku, paķēris cepuri un aizskrējis pie Duškina, dabūjis, kā mēs jau zinām, rubli, bet Duškinam samelojis, ka atradis uz ietves, un tūlīt sācis uzdzīvot. Bet par slepkavību apstiprina agrāko: nebijis ne jausmas, tikai trešajā dienā no Afanasija Pavliča dabūjis par to dzirdēt viņa traktieri.» — «Bet kāpēc tu līdz šim laikam nepieiecies?» — «Aiz bailēm.» — «Un kāpēc gribēji kārties?» — «No domām.» — «No kādām domām?» — «Ka notiesās.» Tas ir viss. Un nu, kā tev šķiet, ko viņi no visa tā ir izlobījuši?

— Kas tur ko domāt, pēdas ir; lai kādas, bet pēdas ir. Fakts. Nevar taču laist tavu krāsotāju vaļā!

— Bet viņi tak to ierakstījuši jau tieši par slepkavu! Viņiem pat šaubu vairs nav nekādu...

— Tu pārāk iekarsti. Nu, bet auskari? Tev pašam jāpiekrīt, ja šanī pašā dienā un stundā auskari no vecenes lādes nokļuva Nikolaja rokās, — tev pašam jāpiekrīt, ka tiem taču kaut kā pie viņa bija jānokļūst! Tādā izmeklēšanā tam nav maza nozīme.

— Kā nokļuva! Kā nokļuva? — Razumichins iesaucās. — Vai tiešām tu, dakteris, kura vispirmais pienākums ir izpētīt cilvēku, kur tev ir dota iespēja drīzāk nekā jebkuram citam izpētīt cilvēka dabu, — vai patiešām tu pēc visiem šiem datiem nesaredzi, kādas dabas cilvēks ir šis Nikolajs? Vai tiešām tu jau tūlīt nesaredzi, ka viss, ko viņš noprotināšanā liecinājis, ir pati svētākā patiesība?

Auskari ir nokļuvuši viņa rokās uz mata tā, kā viņš to liecinājis. Uzmina uz kārbīņas un pacēla!

— Svētākā patiesība! Bet pēdīgi pats atzīstas, ka pirmoreiz samelojis?

— Klausies, ko es tev teikšu. Klausies uzmanīgi: sētnieks, Kochs, Pestrjakovs, otrais sētnieks, pirmā sētnieka sieva, sīkpilsone, kas šai laikā sēdējusi sētnieka istabā, galma padomnieks Krjukovs, kas šai pašā brīdī izkāpis no važona un ienācis nama vārtos ar dāmu zem rokas, — visi, tas ir, kādi astoņi vai desmit cilvēki, vienbalsīgi appliecina, ka Nikolajs bijis piespiedis Dmitriju pie zemes, gulējis viņam virsū un to bukņījis, bet tas iekēries viņam matos un šo arī pauksnījis. Viņi guļ šķērsu ceļā un aizsprosto ieeju; viņus lamā no visām pusēm, bet viņi «kā mazi bērni» (burtisks liecinieku izteiciens) guļ viens otram virsū, spiedz, plosās un smejas, abi smejas aizgūtnēm, jocīgi vaicādamies, un, viens otru ķerdami kā bērni, izskrej uz ielas. Dzirdēji? Tagad nu nopietni liec aiz auss: augšā liķi vēl silti, dzirdi, vēl silti, tādus tos atrada! Ja būtu nogalinājuši viņi vai kaut Nikolajs viens pats un pie tam, lādi uzlauzdami, aplaupījuši vai kauču piedalījušies laupīšanā, tad atļauj uzdot tev tikai vienu jautājumu: vai saskān tamlīdzīga dvēseles noskaņa, tas ir, spieģšana, smiekli, bērnišķā plūksnās vārtu ejā, ar cirvjiem, ar asinīm, ar ļaundaru viltību, laupīšanu? Nupat, pirms minūtēm piecām vai desmit, pastrādājuši slepkavību, — jo tā iznāk, tāpēc ka miesas vēl siltas, — un pēkšņi, pamestuši ir miroņus, ir vaļējo dzīvokli, turklāt zinādami, ka nupat uz turieni aizgāja ļaudis, — viņi, laupījumu pamestuši, kā mazi bērni vārtās cilvēkiem ceļā, skaļi smejas, vērs uz sevi vispārēju uzmanību, un tam visam ir desmit vienprātīgu liecinieku!

— Tiešām dīvaini! Protams, neiespējami, bet...

— Nē, draugs, nav nekāda *bet*. Ja auskari, kas, tanī pašā dienā un stundā nokļūdami Nikolaja rokās, ir tiešām svarīgs faktiskis pierādījums pret viņu, — tas tomēr dibinās tikai uz viņa paša izteicieniem; tātad ir vēl *apstrīdams pierādījums*, — tad jāņem taču vērā arī attaisnojošie fakti, vēl jo vairāk tādēļ, ka *šie* fakti ir *neatvairāmi*. Bet kā tev šķiet, ievērojot mūsu jurisprudences raksturu, vai viņi

pieņems, vai viņi ir spējīgi atzīt tādu vienīgi uz psiholoģisku neiespējamību, vienīgi uz dvēseles noskaņām dibinātu faktu par *neapstrīdamu*, par tādu, kas sagrauj visus apvainojošos un lietišķos faktus, lai tie būtu kādi būdami? Nē, neatzīs, neparko neatzīs, tāpēc ka, lūk, viņi ir atraduši kārbīņu, cilvēks ir gribējis pakārties, «kas nevarētu notikt, ja viņš nejostos vainīgs!...». Lūk, galvenais jautājums, lūk, par ko es iekaištu! Saproti!

— To es redzu, ka tu esi iekaisis. Pag, es aizmirsu pa-vaicāt: vai ir pierādīts, ka kārbīņa ar auskariem tiešām no vecenes lādes?

— Tas ir pierādīts, — Razumichins atbildēja sadrūmis un it kā negribot, — Kochs šos auskarus pazina un uzrādīja arī to ieķīlātāju, kurš tad noteikti pierādīja, ka tie tiešām ir viņa.

— Slikti! Vēl kas: vai kāds nav redzējis Nikolaju tai laikā, kad Kochs ar Pestrjakovu uzkāpa augšā, un vai nevar to kaut kā pierādīt?

— Tā jau tā lieta, ka neviens nav redzējis, — Razumichins īgni atbildēja, — tā jau ir tā nelaime; pat Kochs ar Pestrjakovu, kāpdami augšā, nav viņus manījuši, kaut gan viņu liecībai tik un tā tagad nebūtu nekāda liela nozīme. «Mēs redzējām,» viņi saka, «ka dzīvoklis vaļā un ka tajā laikam strādā, bet, garam ejot, nepievērsām uzmanību un skaidri neatceramies, vai tanī brīdī tur iekšā bija strādnieki vai nebija.»

— Hm. Tātad tik vien tā attaisnojuma, ka viens otru buknīja un smējās. Teiksim, tas ir nopietns pierādījums, tomēr... Tagad atļauj: kā tu pats visu šo faktu izskaidro? Kā tu izskaidro auskaru atrašanu, ja Nikolajs patiesi tos atradis tā, kā liecina?

— Kā izskaidroju? Ko tur izskaidrot: tas ir pavisam skaidrs! Vismaz ceļš, pa kādu izmeklēšana jāvirza, ir skaidrs un pierādīts, un tieši kārbīņa to pierādījusi. Īstais slepkava ir šos auskarus izmetis. Kad Kochs un Pestrjakovs klauvēja, slepkava bija augšā ieslēdzies. Kochs izdarīja muļķību un nokāpa lejā; slepkava pa to laiku izšmauca no dzīvokļa un arī metās lejā, jo nekādas citas izejas tam nebija. Kāpnēs viņš no Kocha, Pestrjakova un sētnieka noslēpās tukšajā dzīvoklī tieši tai brīdī, kad Dmitrijs ar

Nikolaju bija no turienes izskrējuši laukā, pastāvēja aizdurvē, kamēr sētnieks un tie divi uzkāpa augšā, nogaidīja, kamēr apklusā soļi, tad gluži mierīgi nokāpa lejā tieši tai mirklī, kad Dmitrijs ar Nikolaju bija izskrējuši uz ielas, visi citi izklīduši un vārtu eja bija tukša. Var būt, ka viņu arī redzēja, bet neievēroja: vai mazums cilvēku staigā? Bet kārbīņa viņam ir izkritusi no kabatas, kamēr viņš stāvēja aizdurvē, un viņš to nav pamanījis, jo ne jau tas viņam tobrīd bija prātā. Bet kārbīņa skaidri pierāda, ka viņš tieši tur ir stāvējis. Tas arī viss!

— Veikli! Nē, brāl, par daudz jau veikli. Tas ir veiklāk par visu!

— Kāpēc? Kāpēc?

— Tāpēc, ka pārāk labi viss iznāk... un savijas... gluži kā teatri.

— E-eh! — iesaucās Razumichins, bet šinī mirklī atvērās durvis un ienāca kāds nevienam no klātesošajiem nepazīstams cilvēks.

V

Tas bija jau krietni padzīvojis kungs, uzpūtīgs, cienīgs, ar atturīgu un iedomīgu seju; viņš iesāka ar to, ka apstājās durvīs, ar aizskaroši neslēptu izbrīnu lūkojamies apkārt, it kā vaicādams: «Kur es esmu ienācis?» Aizdomīgi izrādīdams it kā zināmu izbīli, gandrīz vai aizvainojumu, viņš apskatīja Raskoļņikova šauro un zemo «kuģa kajiti». Pēc tam ar tādu pašu izbrīnu pievērsa skatienu pašam Raskoļņikovam, kas izģērbies, izspūris, nemazgājies gulēja uz sava nožēlojamā, netīrā dīvāna un arī tikpat nekustīgi lūkojās viņā. Pēc tam tikpat gausi sāka apskatīt izbužināto, neskūto un nesasukājušos Razumichinu, kas savukārt ar nekautri jautājošu skatienu lūkojās viņam taisni acīs, nekustēdamies ne no vietas. Sasprindzinātā klusēšana turpinājās kādu minūti, līdz pēdīgi, kā tas bija jau sagaidāms, notika maza dekorāciju maiņa. Laikam pēc dažām visai krasām pazīmēm atskārtis, ka ar pārspīlēti stingru uzstāšanos šinī «kuģa kajitē» nekā nepanāks, ienākušais kungs kļuva mazliet piekāpīgāks un laipni, kaut gan ne bez

stingrības griezdamies pie Zosimova, katru balsienu savā jautājumā uzsvērdams, sacīja:

— Rodions Romaničs Raskoļņikovs, studenta kungs vai bijušais students?

Zosimovs gausi sakustējās un būtu varbūt atbildējis, ja Razumichins, kuru nemaz neuzrunāja, tūdaļ neaizsteigtos priekšā:

— Tur jau viņš guļ uz dīvana! Bet ko jums vajag?

Šis familiarais «ko jums vajag?» uzpūtīgajam kungam kā cirstin iecirta; viņš pat tikko nepagriezās pret Razumichinu, tomēr vēl laikā savaldījās un steigšus pievērsās atkal Zosimovam.

— Raug, kur Raskoļņikovs! — Zosimovs nomurmināja, pamādams ar galvu uz slimnieka pusi, tad nožāvājās ar neparasti plati atvērtu muti, paturēdams to neparasti ilgi vaļā, pēc tam kūtri iebāza pirkstus vestes kabatā, izvilka zelta pulksteni ar milzīgi biezu dubultvāku, atvēra, paskatījās un tikpat gausi un laiski to aizvāza un bāza atkal kabatā.

Pats Raskoļņikovs visu laiku klusēdams gulēja uz muguras un cieši, lai gan bez jebkādām domām, skatījās uz ienācēju. Viņa seja, tagad novērsusies no interesantās tapēšu puķes, izskatījās ārkārtīgi bāla, tajā bija lasāmas dziļas ciešanas, it kā viņš nupat būtu pārcietis moksliņu operāciju vai tikko atlaists no spīdzināšanas. Ienākušais kungs tomēr pamazām modināja viņā arvien lielāku un lielāku interesi, tad neizpratni un pēdīgi neuzticību un pat it kā bailes. Kad Zosimovs, norādīdams uz viņu, pateica: «Raug, kur Raskoļņikovs,» — viņš strauji pieslējās, it kā trūktin uztrūkās sēdus un gandrīz izaicinošā, tomēr apaurā un vājā balsī izrunāja:

— Jā! Es esmu Raskoļņikovs! Ko jums vajag?

Viesis vērīgi paskatījās, tad iespaidīgi sacīja:

— Pēteris Petrovičs Lužins. Es esmu pārliecināts, ka mans vārds nav jums vairs gluži svešs.

Bet Raskoļņikovs, kas bija gaidījis pavisam ko citu, tikai trūli un domīgi uz viņu paskatījās un nekā neatbildēja, it kā Pētera Petroviča vārdu tiešām dzirdētu pirmo reizi.

— Kā? Vai patiesi jūs līdz pat šim laikam vēl neesat

saņēmis nekādas ziņas? — Pēteris Petrovičs iejautājās ma-
nāmi aizskarts.

Par atbildi Raskoļņikovs lēnām atļaidās uz spilvena, sa-
lika rokas aiz galvas un sāka raudzīties griestos. Lužina
seja apmācās. Zosimovs un Razumichins ar vēl lielāku ziņ-
kāri ņēmās viesi aplūkot, un pēdīgi viņš acīm redzami
samulsa.

— Es domāju un cerēju, — viņš murmināja, — ka
priekš vairāk nekā desmit dienām, gandrīz pat pirms divām
nedēļām izsūtītā vēstule...

— Paklausieties, kāpēc jums jāstāv visu laiku pie dur-
vīm? — pēkšņi viņu pārtrauca Razumichins. — Ja jums
kas sakāms, tad piesēdieties, divatā ar Nastasju jums tur par
daudz neērti. Nastasjiņ, pavirzies sāpus, ļauj ienākt! Nāciet,
lūk, še jums krēsls! Spraucieties vien dziļāk!

Viņš atbīdīja savu krēslu no galda, atbrīvodams mazliet
telpas starp gaidu un saviem ceļiem, un drusku saspilētā
stāvoklī gaidīja, lai viesis «izspraucas» caur šo spraudziņu.
Brīdis bija tā izvēlēts, ka atteikties nekādi nevarēja, un
viesis, steigdamies un ar kājām aizķerdamies, izspiedās pa
šauru spraugu. Ticis līdz krēslam, viņš apsēdās un aizdo-
mīgi paskatījās uz Razumichinu.

— Jums te nav ko kautrēties, — Razumichins izmeta,
— Rodja jau piekto dienu slim, trīs dienas murgoja; nule
tikai ir atžirbis un pat paēda ar apetiti. Te, lūk, sēž viņa
ārsts, kas nupat viņu apskatīja, bet es esmu Rodjas biedrs,
arī bijušais students, un tagad, raug še, rūpējos par viņu;
tad nu neņemiet mūs vērā un neliecieties traucēties, turpi-
niet, kas jums vajadzīgs!

— Pateicos jums. Bet vai es tomēr slimnieku neapgrū-
tināšu ar savu klātbūtni un sarunu? — Pēteris Petrovičs
griezās pie Zosimova.

— N-nē, — Zosimovs nomurkšķēja, — jūs pat varat viņu
izklaidēt, — un atkal nožāvājās.

— O, viņš jau sen, jau kopš paša rīta pie samaņas! —
turpināja Razumichins, kura familiaritate tik ļoti atgādināja
neviltotu vaļsirdību, ka Pēteris Petrovičs pārdomājis no-
mierinājās, — pa daļai varbūt arī tāpēc, ka šis skrandainais
nekauna bija paguvis tomēr stādīties priekšā kā students.

— Jūsu māmiņa... — Lužins iesāka.

— Hm! — Razumichins skaļi norūca. Lužins pameta uz viņu jautājošu skatienu.

— Nekas, es tik tāpat vien, turpiniet...

Lužins paraustīja plecus.

— Jūsu māmiņa jau tolaik, kad es atrados vēl pie viņas, iesāka jums rakstīt vēstuli. Atbraucis šeit, es tiši uzkavējos dažas dienas, pie jums neatnācis, lai būtu jau pilnīgi drošs, ka jums par visu ir ziņots; bet tagad man par brīnumu...

— Zinu, zinu! — Raskoļņikovs pēkšņi nepacietīgi un īgni ierunājās. — Tad tas esat jūs? Līgavainis? Nu, zinu... un pietiek!...

Pēteris Petrovičs noteikti apvainojās, tomēr noklusēja. Viņš centās ātrāk saprast, ko tas viss nozīmē. Labu brīdi valdīja klusums.

Bet Raskoļņikovs, kas atbildot bija pagriezies mazliet vairāk pret viņu, sāka no jauna viņu ciešāk aplūkot, vērtīgi, ar sevišķu ziņkārību, it kā pirmīt nebūtu vēl paguvis noskatīt viņu visu vai arī Lužinā viņu būtu pārsteidzis kaut kas jauns; viņš pat pacēlās tieši tālab no spilvena. Visā Pētera Petroviča izskatā patiešām bija kaut kas tāds kā īpatnējs, sevišķs, kas it kā attaisnoja viņam nupat tik nekautrīgi piešķirto «līgavaiņa» nosaukumu. Pirmkārt, varēja redzēt un pat pārāk labi, ka viņš ir ar skubu steidzies izlietot šīs galvaspilsētā pavadītās dienas, lai līdz līgavas atbraukšanai pagūtu uzposties un apgērbties, kas, protams, nebija nedz nepieļaujami, nedz peļami. Pat pašapmierinātā, varbūt pat pārāk pašapmierinātā apziņa par šo patikamo pārmaiņu uz labo pusi varētu tikt šādā gadījumā piedota, jo Pēteris Petrovičs taču bija līgavaiņa kārtā. Viss viņa apgērbs nupat kā bija nācis no drēbnieka, un viss bija labi, varbūt izņemot vienīgi to, ka viss bija pārāk jauns un par daudz izcēla zināmo nolūku. Pat elegantā, gluži jaunā, apaļā platmale liecināja par šo nolūku: Pēteris Petrovičs apgājās ar to par daudz godbijīgi, pārāk uzmanīgi turēja to rokās. Pat skaistais ceriņkrāsas, īsts Žuvenas cimdu pāris liecināja to pašu, kaut tāpēc vien, ka tos neuzmauca, bet tikai nesa rokā modes pēc. Pētera Petroviča apgērbs vispār bija ieturēts gaišās un jauneklīgās krāsās. Glīti, gaišbrūni vasaras svārkī, gaišas, vieglas bikses, tāda pati veste, nupat

pirkta, smalka veļa, vissmalkākā batista kaklasaite ar rožainām svītriņām, bet vislabākais bija tas, ka Pēterim Petrovičam tas viss pat piestāvēja. Viņa ļoti svaigā un pat skaistā seja izskatījās jaunāka par saviem četrdesmit pieciem gadiem. Tumša vaigu bārda patīkami apēnoja seju no abām pusēm, tā izskatījās pēc divām kotletēm un bija visai kupli sazēlusi pie gludi noskūtā, spīdīgā zoda. Pat viņa gan jau mazlietiņ iesirmajos, bet pie friziera sasukatajos un sacirtotajos matos nebija nekā nedz smieklīga, nedz muļķīga, kā tas parasti mēdz būt ar sacirtotiem matiem, jo tie piešķir cilvēkam neizbēgamu līdzību ar vācieti, kurš iet laulāties. Ja šajā diezgan glītajā un solidajā sejā arī bija kaut kas tiešām netikams un atbaidošs, tad tam jau pavisam citi iemesli. Nekautrīgi apskatījis Lužina kungu, Raskoļņikovs indīgi pavīpsnāja, atlaidās atkal spilvenā un skatījās kā agrāk griestos.

Bet Lužina kungs saņēmas un, kā likās, nolēma pagaidām visas šīs divvainības neievērot.

— Ļoti ļoti žēl, ka atrodu jūs tādā stāvoklī, — viņš iesāka no jauna, par varītēm pārtraukdams klusumu. — Ja zinājis par jūsu neveselību, tad būtu pienācis agrāk... Bet, redziet, darišanas!... Turklāt man kā advokatam ir kārtojama visai svarīga lieta senātā. Nemas neminēšu te tās rūpes, kuras jūs arī pats uzminēsiet. Jūsējos, tas ir, jūsu māmiņu un māsu, gaidu kaut kuro brīdi...

Raskoļņikovs sakustējās un gribēja kaut ko teikt; viņa sejā atspoguļojās uztraukums. Pēteris Petrovičs apklusā un nogaidīja; bet, tā kā nekas nesekoja, tad turpināja:

— ...Kaut kuro brīdi. Sameklēju viņām pirmajam laikam dzīvokli...

— Kur? — vājā balsī izteica Raskoļņikovs.

— Netālu no šejienes, Bakaļejeva namā...

— Tas ir Vozņesenskā prospektā, — iejaucās Razumichins; — tur divi stāvi aizņemti ar numuriem. Tos tur tirgonis Jušins; esmu bijis.

— Jā, numuri...

— Šausmīgākā nejēdzība: netīrība, smirdoņa, pie tam ļoti aizdomīga vieta; ir bijuši visādi gadījumi. Velns viņu zina, kas tik tur nedzīvo!... Man pašam ir nācies tur iegriezties sakarā ar kādu skandalu. Bet lēti jau gan.

— Es, protams, nevarēju ievākt tik sīkas ziņas, jo pats esmu šeit svešinieks, — mazliet aizvainots iebilda Pēteris Petrovičs, — bet varu teikt, ka viņām tur ir divas itin spodras istabiņas, un tā kā tas tikai uz ļoti īsu laiciņu... Es esmu sameklējis jau īsto, tas ir, mūsu nākamo dzīvokli, — viņš pievērsās Raskoļņikovam, — un tagad to iekārto; bet pagaidām arī pats kaut kā mitinos pāris soļu no šejienes pie kāda jauna cilvēka, sava drauga Andreja Semjoniča Ļebezjatņikova vienā no Lipevechseles kundzes mēbelētām istabām, viņš tad arī man parādīja Bakalejeva namu...

— Ļebezjatņikovs? — gausi novilkta Raskoļņikovs, it kā lūkodams kaut ko atcerēties.

— Jā, Andrejs Semjoničs Ļebezjatņikovs, ierēdnis ministrijā. Jūs pazīstat?

— Jā... nē... — Raskoļņikovs atteica.

— Atvainojiet, no jūsu jautājuma man tā likās. Es kādreiz biju viņa aizbildnis... ļoti patīkams jauneklis... visam seko... Man prieks satīties ar jaunatni: no tās cilvēks uzzina, kas jauns, — Pēteris Petrovičs ar cerībām paskatījās uz visiem klātesošajiem.

— Kādā nozīmē? — ievaicājās Razumichins.

— Visnopietnākajā, tā sakot, pašā lietas būtībā, — uztvēra Pēteris Petrovičs, it kā iepriecināts par jautājumu. — Es, redziet, jau desmit gadus nebiju bijis Pēterburgā. Visi šie mūsu jaunumi, reformas, idejas — tas viss ir skāris arī mūs provincē; bet, lai saskatītu skaidrāk, lai redzētu visu, ir jābūt Pēterburgā. Nu, un mana doma ir tāda, ka visvairāk var saredzēt un uzzināt, novērojot mūsu jauno paudzi. Un jāatzīstas: es nopriecājos...

— Par ko īsti?

— Jūsu jautājums ir plašs. Varu maldīties, bet man liekas, tai ir skaidrāks skats, vairāk, tā sakot, kritikas, vairāk lietišķības...

— Tas taisnība, — noņurdēja Zosimovs.

— Tu runā niekus, lietišķības nav, — iecirtās Razumichins. — Lietišķība iegūstama ar grūtībām, par velti no debesīm nekrīt. Bet mēs gandrīz divsimt gadu esam no jebkura darba atradināti... Idejas, tās, teiksim, varbūt gan rūgst, — viņš pievērsās Pēterim Petrovičam, — arī griba uz labu ir, kaut gan bērnišķīga; pat godīguma netrūkst,

neraugoties uz visādu blēžu milzīgo pieplūdumu; bet lietišķības tomēr nav! Lietišķība staigā zābakos.

— Es jums nepieķītu, — ar redzamu tiksmi pretojās Pēteris Petrovičs; — protams, ir aizraušānās, nepareizības, bet vajag būt iecietīgiem: aizraušānās liecina par dedzīgu pieķēršanos darbam un par tiem nenormalajiem ārējiem apstākļiem, kādos darbs noris. Ja padarīts maz, tad, redziet, laika arī ir bijis maz. Par līdzekļiem pat nerunāja. Pēc mana personīgā ieskata, ja vēlaties, ir šis tas jau arī paveikts: izplatītas jaunas, derīgas domas, izplatīti daži jauni, derīgi sacerējumi agrāko sapņaino un romantisko vietā; literatūra iegūst vairāk nobriedušu nokrāsu; ir izskausti un izsmieti daudzi kaitīgi aizspriedumi... Vārdu sakot, mēs esam uz neatgriešanos atšķēlušies no pagātnes; bet tas, manuprāt, ir jau veikums...

— Atkārtō iekaltas gudrības, lai sevi parādītu, — Raskoļņikovs pēkšņi sacīja.

— Kā, lūdzu? — Pēteris Petrovičs nesadzirdējis jautāja, bet nedabūja atbildi.

— Tas viss pareizi, — pasteidzās iespraust Zosimovs.

— Vai nav tiesa? — Pēteris Petrovičs turpināja, ar labpatīku palūkojies uz Zosimovu. — Jums pašam jāatzīst, — viņš turpināja, griezdamies atkal pie Razumichina, bet jau ar zināmu pārākuma apziņu, tikko nepiemetinādams: «jau nāis cilvēks», — jums pašam jāatzīst, ka ir redzams uzplaukums jeb, kā tagad mēdz teikt, progress, kaut vai zinātnes un ekonomiskas taisnības laukā...

— Nodrāztas frazes!

— Nē, nav nodrāztas frazes! Ja man, piemēram, līdz šim tika sacīts: «Tev būs mīlēt,» — un es mīlēju, kas tad no tā iznāca? — Pēteris Petrovičs turpināja, varbūt tomēr ar pārlietu steigu. — Iznāca tas, ka es plēsu svārkus pušu, dalījos ar savu tuvāko un mēs abi palikām pa pusei pliki, pēc krievu parunas: «Divus zaķus šauj, nevienu nenošauj.» Turpretī zinātne saka: «Tev būs mīlēt vispirms sevi pašu, jo pasaulē viss ir dibināts uz personīgajām interesēm.» Ja mīlēsi tikai sevi, tad i savas darišanas nokārtosi, kā nākas, i tavi svārki paliks veseli. Ekonomiskā taisnība turklāt piemetina, ka, jo vairāk sabiedrībā labi nokārtotu privāto lietu, tā sakot, veselo svārku, jo tai būs stingrāks pamats

un līdz ar to labvēlīgāk kārtosies arī kopējā lieta. Tātad, iegūstot vienīgi un tikai sev, es tieši tādā ceļā iegūstu itin kā visiem un virzoz uz to, lai arī tuvākais dabūtu kaut cik vairāk nekā saplēstus svārkus un nevis vairs no privatas savrupas devības, bet kā vispārējas labklājības sekas. Doma vienkārša, bet, diemžēl, par daudz ilgi gulējusi nedomāta, aizēnota ar jūsmošanu un sapņošanu, kaut gan šķiet, ka nevajadzētu daudz attapības, lai atskārstu...

— Atvainojiet, es arī esmu neattapīgs, — Razumichins skarbi pārtrauca, — un tādēļ izbeigsim. Es ierunājos ar nolūku, man visa šī pļāpīgā sevis mierināšana, visas šīs nebeidzamās, nemitīgās nodrāztās frazes, pastāvīgi viens un tas pats, viens un tas pats, trijos gados ir tiktāl apnicis, ka, nūdien, es sarkstu pat tad, kad citi manā klātbūtnē sāk tā runāt. Jūs, protams, pasteidzāties parādīt savas zināšanas, — tas ir ļoti piedodami, un es to nenosodu. Es tikai vēlējos tagad uzzināt, kas jūs esat, jo, redziet, pie kopējās lietas pēdējā laikā ir pielipis pārāk daudz visādu pašlabuma meklētāju, kas savtīgos nolūkos visu kopējo lietu ir noteikti izkropļojuši un apgānījuši. Nu, un pietiek!

— Godāts kungs, — Lužins saslēdamies ārkārtīgi cieņīgi iesāka, — vai tikai jūs negribat tādā necienīgā veidā sacīt, ka arī es...

— O, apžēlojieties, apžēlojieties... Vai nu es varēju!... Nu, un pietiek! — Razumichins atcirta un krasi pievērsās Zosimovam, lai turpinātu pirmtējo sarunu.

Izrādījās, ka Pēteris Petrovičs ir pietiekami gudrs, lai paskaidrojumam tūdaļ noticētu. Viņš bija nolēmis jau pēc divām minūtēm aiziet.

— Ceru, ka mūsu šodien iesāktā pazišanās, — viņš griezās pie Raskoļņikova, — pēc jūsu izveseļošanās, ņemot vērā jums zināmos apstākļus, vēl vairāk nostiprināsies... It īpaši vēlū jums labu veselību...

Raskoļņikovs pat galvu nepagrieza. Pēteris Petrovičs taisījās celties augšā no krēsla.

— Nogalinājis ir katrā ziņā kāds no iekīlātājiem! — noteikti sacīja Zosimovs.

— Katrā ziņā iekīlātājs! — piebalsoja Razumichins. — Porfiriji savu domu neizpauž, bet ķīlu devējus tomēr nopratina...

— Ķilu devējus nopratina? — Raskoļņikovs skaļi iejautājās.

— Jā, un kas tad ir?

— Nekas.

— Kur viņš tos ņem?

— Dažus Kochs uzrādījis, dažu vārdi ir uzrakstīti uz papīriem, kur lietas ietitas, bet citi paši pieteikušies, līdzko padzirdējuši...

— Nu, tas ir gan bijis slīpēts un piedzīvojis nelietis! Kas par drosmi! Kas par apņēmību!

— Bet nu itin nemaz ne! — Razumichins pārtrauca. — Tas arī noved jūs visus uz nepareiza ceļa. Bet es saku — neveikls, nepiedzīvojis, un droši vien tas ir bijis pirmais solis! Ja iedomā aprēķinu un veiklu nelieti, iznāks neticami. Ja iedomā nepiedzīvojušu, iznāks, ka vienīgi gadījums viņu glābis no nelaimes. Bet ko visu neizdara gadījums? Apžēlojies, viņš taču pat šķēršļu nekādu varbūt nav paredzējis! Un kā viņš rikojas? — Paņem desmit divdesmit rubļu vērtus niekus, piebāž ar tiem kabatas, rakņājas vecenes lādē pa panckām, bet kumodē, augšējā atvilktnē, kastītē, skaidrā naudā vien tika atrasts pāri par pusotra tūkstoša rubļu, neieskaitot naudas papīrus! Pat aplaupīt nav pratis, tik vien ir mācējis kā nokaut! Pirmais solis, es tev saku, pirmais solis; šis apjuka! Un nevis ar aprēķinu ir izlocījies, bet viņu ir glābis gadījums!

— Jūs laikam runājat par vecās ierēdņa atraitnes noslepkavošanu, — griezdamies pie Zosimova, iejaucās Pēteris Petrovičs, stāvēdams jau kājās ar plātmali un cimdium rokā. Pirms aiziešanas viņš vēlējās pateikt vēl pāris gudru vārdus. Viņš acīm redzot centās atstāt labvēlīgu iespaidu, un godkāre uzveica apdomību.

— Jā. Jūs esat dzirdējis?

— Kā ne, kaimiņos...

— Zināt visos sīkumos?

— Nevaru teikt; bet mani šai lietā interesē kāds cits apstāklis, tā sakot, vesels jautājums. Nerunāju par to, ka noziegumi zemākajās šķirās pēdējos piecos gados ir pavairojušies; nerunāju par pastāvīgajām laupīšanām un ugunsgrēkiem visās malās, — visdīvainākais man šķiet tas, ka arī augstākās šķirās noziegumi vairojas tādā pašā mērā,

tā sakot, līdztekus. Te dzird, ka bijušais students uzbrucis uz lielceļa pastam; tur — pēc sava sabiedriskā stāvokļa vadoši cilvēki taisa viltotu naudu; Maskavā tiek tvarstīta vesela kompanija, kas vilto pēdējā aizņēmuma loterijas biļetes, pie kam viens no galvenajiem dalībniekiem ir kāds pasaules vēstures lektors; tiek nogalināts mūsu sekretars ārzemēs naudas un citu miklainu iemeslu dēļ... Ja tagad šo veceni augļotāju ir noslepkavojis viens no ieķīlātājiem, tad arī tas ir bijis augstākās sabiedrības cilvēks, jo zemnieki neieķīlā zeltlietas. Ar ko lai izskaidro to, ka, no vienas puses, mūsu sabiedrības civilizētā daļa tik samaitāta?

— Ekonomisko pārmaiņu daudz... — atsaucās Zosimovs.

— Ar ko izskaidrot? — pieķērās Razumichins. — Protams, to var izskaidrot tieši ar pārāk iesakņojušos lietišķības trūkumu.

— Kā tā?

— Ko atbildēja Maskavā šis pats jūsu lektors, kad tam jautāja, kāpēc viņš viltotas biļetes taisījis: «Visi top bagāti ar dažādiem paņēmieniem, tad arī es vēlējos kļūt drīzāk bagāts.» Burtiski viņa vārdus neatceros, bet jēga tāda, ka par velti, drīzāk, bez pūlēm! Pieraduši dzīvot pie visa gata, staigāt citu pavadā, ēst jau sagremotu. Nu, bet, kad ir sītusi liktenīgā stunda, tad katrs parādās istajā gaismā, pēc kā viņš ir tiecies...

— Tomēr kur tikumība? Un, tā sakot, principi...

— Bet par ko jūs tā raizējaties? — negaidot iejaucās Raskoļņikovs. — Iznācis pēc jūsu paša teorijas!

— Kā tā — pēc manas paša teorijas?

— Novediet līdz gala slēdzienam to, ko jūs nupat te sludinājāt, un iznāks, ka var cilvēkus nokaut...

— Apžēlojieties! — Lužins izsaucās.

— Nē, tā tas nav! — atsaucās Zosimovs.

Raskoļņikovs gulēja bāls, ar trīcošu virslūpu un grūti elpoja.

— Visam ir robeža, — augstprātīgi turpināja Lužins.

— Ekonomiskā ideja nav vēl aicinājums uz slepkavību, un ja tikai pieņemam...

— Bet vai tas tiesa, ka jūs, — piepeši viņu atkal pārtrauca Raskoļņikovs, runādams aiz niknuma drebošā balsī,

kurā bija sadzirdama savāda apvainošanas tīksme, — vai tas tiesa, ka jūs sacijāt savai līgavai... tanī pašā stundā, kad no viņas saņēmt jāvārdu, ka vislielākais prieks jums esot par to... ka viņa ubadze... jo esot izdevīgāk paņemt sev sievu, kas dzīvo nabadzībā, lai pēc tam varētu pār viņu valdīt... un viņai pārņemt, ka jūs esat viņas labdaris?...

— Cienījamais kungs! — Lužins iesaucās satraukti un ļauni, pietvīkdams un samulsdams. — Cienījamais kungs... tā izkropļot domu! Atvainojiet mani, bet esmu spiests jums pateikt, ka līdz jums atklīdušajās vai, labāk sakot, jums pieņestajās baumās nav ne ēnas no saprātīga pamata, un es... man ir aizdomas, ka... šī šaudikla... vārdu sakot, jūsu māmiņa... Viņa man arī bez tam — ar visām citām visai teicamām īpašībām likās savā domu gaitā mazliet aizrautīga un romantiska... Bet es tomēr biju tūkstoš verstu tālu no domas, ka viņa varētu to tik izkropļotā veidā saprast un iztēlot... Un galu galā... galu galā...

— Bet vai zināt ko? — Raskoļņikovs iekliedzās, paslēpies augšā no spilvena un ar caururbjošu, kvēlojošu skatienu lūkodamies taisni viņam virsū. — Vai zināt ko?

— Ko tad, lūdzu? — Lužins apstājās un gaidīja ar aizvainotu un izaicinošu izteiksmi sejā. Dažas sekundes ilga klusums.

— To, ja jūs vēlreiz... uzdrošināsit minēt... kaut vienu vārdu... par manu māti... es jūs teneriski nolaidīšu pa kāpnēm lejā!...

— Kas tev ir? — iesaucās Razumichins.

— Ahā, tad redz, kā! — Lužins nobālēja un iekoda lūpā. — Tad uzklausiet mani, mans kungs, — viņš iesāka, ik balsienu uzsvērdams, par varēm valdīdamies un tomēr elsdams, — es jau pirmīt, ar pirmo soli, saskatīju jūsu naidīgumu, bet tīši paliku šeit, lai uzzinātu vēl vairāk. Daudz ko es varētu piedot slimam un radniekam, bet tagad... jums... nekad...

— Es neesmu slim! — atklīdza Raskoļņikovs.

— Tad jo vairāk...

— Vācieties pie velna!

Bet Lužins jau pats devās prom, runu nenobeidzis, izspraukdamies atkal starp galdu un krēslu; Razumichins

šoreiz piecēlās, lai viņu palaistu garām. Ne uz vienu neska-
tīdamies, pat ar galvu nepamādams Zosimovam, kas jau
sen māja viņam, lai liek mierā slimnieku, Lužins devās
laukā, aiz piesardzības pacēlis platmali līdz plecam, kamēr
pieliecies izgāja pa durvīm. Un pat viņa muguras izliekums
šai brīdī liecināja, ka viņš aiznes sev līdz briesmīgu ap-
vainojumu.

— Vai nu tā var, vai nu tā var? — Razumichins apjucis,
galvu grozīdams, runāja.

— Atstājiet, atstājiet mani vienu! — Raskoļņikovs ār-
kārtīgā sašutumā izsaucās. — Vai jūs beidzot liksiet man
mieru, jūs mocītāji! Es no jums nebīstos! Es tagad ne no
viena, ne no viena nebīstos! Pazūdiet! Es gribu būt viens,
viens, viens, viens!

— Ejam! — sacīja Zosimovs, pamādams Razumichinam.

— Apžēlojies, vai tad var tā viņu atstāt?

— Ejam! — Zosimovs uzstājīgi atkārtoja un izgāja.
Razumichins padomājis metās viņam līdz.

— Varēja būt vēl sliktāk, ja mēs viņu nepaklausītu, —
Zosimovs sacīja jau uz kāpnēm. — Nedrīkst uzbudināt...

— Kas viņam ir?

— Ja tagad viņam nāktu kāds labvēlīgs savīļņojums,
lūk, tas būtu vietā! Pirmīt viņš bija spējīgs... zini: viņam
ir kaut kas ieķēries prātā! Kaut kas nekustīgs, kas viņu
nospiež... No tā es ļoti baidos, noteikti!

— Varbūt, lūk, šitas pats kungs, Pēteris Petrovičs! No
sarunas varēja noprast, ka viņš prec Rodjas māsu un ka
Rodja pirms pašas saslīmšanas ir saņēmis vēstuli...

— Jā, velns viņu tagad te atdzina; varbūt visu samai-
tāja. Bet vai tu ievēroji, cik viņš tagad pret visu vienal-
dzīgs, no visa raisās vaļā ar klusēšanu, izņemot vienu vie-
nīgu punktu, kas viņu ārkārtīgi uztrauc: tā ir šī slep-
kavība...

— Jā, jā! — uztvēra Razumichins. — Man tas ļoti krita
acīs! Interesējas, baiļojas. Ar to viņu pārbiedējuši policijas
kantorī; nokritis ģibonī.

— Vakarā tu man pastāstīsi to sīkāk, bet pēc tam es
tev kaut ko pateikšu. Viņš mani ļoti interesē! Pēc pusstun-
das es atkal iegriezīšos apraudzīt... Karsoņa gan vairs
nebūs.

— Paldies tev! Bet es pa to laiku pie Pašeņkas pagaidīšu un novērošu viņu ar Nastasjas palīdzību...

Raskoļņikovs, palicis viens, nepacietīgi un skumji paskatījās uz Nastasju, kas vēl kavējās tepat.

— Vai neiedzersi tagad tēju? — viņa vaicāja.

— Pēcāk! Man nāk miegs! Atstāj mani vienu...

Viņš kā krampjos pagriezās pret sienu; Nastasja aizgāja.

VI

Bet, tiklīdz viņa bija izgājusi, Raskoļņikovs piecēlās, aizkrampēja durvis, atraisīja Razumichina pirmīt atnesto un atkal sasieto aizsaini ar drēbēm un sāka gērbties. Divaini: rādījās, ka viņš piepeši kļuvis pavisam mierīgs; nebija ne pirmītējo nesakarīgo murgu, ne panisko bailu kā visu pēdējo laiku. Tas bija pirmais tāda savāda, pēkšņa miera brīdis. Viņa kustības bija noteiktas un skaidras, tajās bija saskatāma cieša apņemšanās. — Šodien pat, jau šodien pat!... — viņš murmināja pie sevis. Viņš gan saprata, ka ir vēl vājš, bet ārkārtīgi sakāpinātais garīgais sasprindzinājums, kas bija pārgājis mierā, stingumā, deva viņam spēku un pašpaļāvību; viņš cerēja, ka uz ielas tomēr nepakritīs. Sagērbies no galvas līdz kājām jaunajās drēbēs, viņš paskatījās uz naudu, kas gulēja uz galda, padomāja un iebāza to kabatā. Naudas bija divdesmit pieci rubļi. Paņēma arī vara sīknaudu, kas bija atlikusi Razumichinam no izmainītajiem desmit rubļiem, pērkot drēbes. Pēc tam klušītēm atcēla krampīti, izgāja no istabas, nokāpa pa kāpnēm un pameta skatienu līdz kājai atvērtajā virtuvē: Nastasja stāvēja ar muguru pret viņu un pieliekusies pūta saimnieces patvārī. Viņa nekā nedzirdēja. Kam gan varēja ienākt prātā, ka viņš ies laukā? Pēc minūtes viņš jau bija uz ielas.

Pulkstenis varēja būt astoņi, saule laidās uz rietu. Tveice turējās agrākā, taču viņš kāri ieelpoja šo smirdošo, putekļaino pilsētas saindēto gaisu. Galva sāka mazliet reibt. Viņa iekaisušajās acīs un novājējušajā, dzeltenīgi bālajā sejā pēkšņi iezalgojās mežonīga enerģija. Viņš nezināja un arī nedomāja par to, kurp jāiet; viņš zināja vienu — «visu to

vajag izbeigt jau šodien, ar reizi, tūlīt pat; ka citādi viņš mājās neatgriezies, tāpēc ka *negrib tā dzīvot*». Kā izbeigt? Ar ko izbeigt? Par to viņam nebija pat sajēgas un arī domāt negribējās. Viņš vairāja prom katru domu: domas viņu mocīja. Viņš tikai juta un zināja, ka vajag, lai viss pārmainītos, šā vai tā, «vienalga kā», viņš atkārtoja ar izmisuma pilnu, stingu pašpaļāvību un apņēmību.

Pēc veca paraduma pa savu ierasto agrāko pastaigu ceļu viņš devās taisni uz Siena laukumu. Netālu no Siena laukuma pie siku preču bodītes uz ielas bruģa stāvēja jauns leijerkastnieks ar melniem matiem un grieza kādu ļoti sentimentalu romanci. Viņš akompanēja uz ietves stāvošai, gadus piecpadsmit vecai meičai, kas bija ģērbusies kā jaunkundze, krinolinā, mantilā un salmu cepurē ar ugunssarkanu spalvu; viss apģērbs bija vecs un nonēsāts. Ar drebošu, bet diezgan patīkamu un spēcīgu ielas dziedātājas balsi viņa locīja romances meldiju, gaidīdama no bodītes kādu divkapeiku gabalu. Raskoļņikovs apstājās blakus diviem trim citiem klausītājiem, paklausījās, izvilka piecrapeiku gabalu un ielika meitenei saujā. Viņa uzreiz aprāva, kā grieztin nogrieza dziesmu pie pašas jūtīgākās nots, skarbi uzkļiedza leijerkastniekam: — Diezgan! — un abi aizvilkās tālāk, pie nākošās bodītes.

— Vai jūs mīlat ielas dziedāšanu? — Raskoļņikovs pēkšņi griezās pie kāda vairs ne visai jauna garāmgājēja, kas stāvēja viņam līdzās un izskatījās pēc bulvaru švīta. Tas izbrīnījies īgni paskatījās. — Es mīlu, — Raskoļņikovs turpināja, bet ar tādu izskatu, it kā nepavisam nerunātu par ielas dziedāšanu, — man patīk, ka dzied leijerkastes pavadībā aukstā, tumšā un mitrā rudens vakarā, katrā ziņā mitrā, kad visiem ielas gājējiem sejas bāli zaļģanas un slimas; vai vēl labāk, kad snieg slapjš sniegs, pavisam stāvus, bez vēja, zināt? Bet tam cauri zalgo gāzes lukturi...

— Nezinu... Atvainojiet, — no jautājuma un Raskoļņikova savādā izskata sabijies, kungs atbildēja un pārgāja otrā ielas pusē.

Raskoļņikovs gāja taisnā virzienā tālāk uz to Siena laukuma stūri, kur tirgojās tas sīkpilsonis un viņa sieva, kas toreiz bija runājušies ar Lizavetu. Bet tagad viņu nebija. Pazinis vietu, viņš apstājās, palūkojās apkārt un griezās pie

jauna puīša sarkanā kreklā; puisis žāvājās pie ieejas miltu noliktavā.

— Te uz šī stūra taču tirgojas tas sīkpilsonis ar sievu, jā?

— Visādi tirgojas, — puisis atbildēja, no augšas noskatīdamies uz Raskoļņikovu.

— Kā viņu sauc?

— Kā kristīts, tā sauc.

— Vai tu ar neesi, kazi, zaraiskietis? No kādas guberņas? Puisis atkal paskatījās uz Raskoļņikovu.

— Pie mums, jūsu gaišība, ir nevis guberņa, bet apriņķis, un, tā kā brālis riņķoja apkārt, bet es tupēju mājās, tad arī nezinu... Piedodiet žēlīgi, jūsu gaišība!

— Vai tā tur augšā ir ēdnīca?

— Tas ir trachtieris, tur ir biljards; arī princeses atrodas... Ļuļ-ļū!

Raskoļņikovs pārgāja pāri laukumam. Tur uz stūra stāvēja liels pūlis cilvēku, visi vīrieši. Viņš iespiedās pašā drūzmā, ielūkodamies sejās. Viņu kaut kas vilka ar visiem uzsākt sarunas. Bet neviens nepievērsa viņam uzmanību, visi kaut ko tērgavoja savā starpā, sametušies pūlīšos. Viņš pastāvēja, padomāja un sāka iet pa ietvi uz labo pusi, virzienā uz V. Pagājis garām laukumam, viņš nokļuva šķērsielā.

Viņš arī agrāk bija bieži gājis pa šo īso šķērsieliņu, kas ved ar likumu no laukuma uz Sadovaju. Pēdējā laikā viņu vilka pa šīm vietām pakļaiņot, kad kļuva nelabi, «lai būtu vēl nelabāk». Tagad viņš tur iegriezās, neko nedomādams. Šeit ir liels nams, ko visu aizņem traktieri, kā arī citas ēdienu un dzērienu iestādes; no tām ik brīdi spurdza laukā sievietes, ģērbusās, kā mēdz iziet «tepat pie kaimiņiem», — tās bija kailām galvām, vieglās kleitās. Divās trijās vietās viņas pulcējās uz ietves grupās, īpaši pie kāpnēm uz apakšējo stāvu, kur pa diviem pakāpieniem varēja nokļūt dažādos visai līksmos izpriecas lokālos. Vienā no tiem pašreiz skanēja klauzdoņa un troksnis pār visu ielu, trinkšķēja gītara, dziedāja dziesmas un gāja ļoti jautri. Pie ieejas pulcējās lielāka grupa sieviešu; dažas sēdēja uz kāpnītēm, dažas uz ietves, vēl citas stāvēja un runājās. Blakus pa ielas bruģi, skaļi lamādamies, žāstījās piedzēries zaldāts ar

papirosu, — kā likās, gribēja kaut kur ieiet, bet bija piemirsis — kur. Skrandains vazaņķis lamājās ar otru vazaņķi; kāds līdz nesamaņai piedzēries vārtījās šķērsām pār ielu. Raskoļņikovs apstājās pie lielas sieviešu grupas. Viņas sarunājās aizsmakušās balsīs, visas bija katuna kleitās, kazādas kurbēs un kailām galvām. Dažas bija pāri četrdesmitiem, bet gadījās arī septiņpadsmitgadīgas; gandrīz visas ar zilumos sasistām acīm.

Raskoļņikovu nez kāpēc saistīja dziesmas, klaudzoņa un čalošana apakšstāvā. Varēja dzirdēt, ka tur smieklu un spiedienu vidū, ģītarai un smalkā falsetā vilktam piedziedājumam skanot, kāds griezās trakā dejā, sizdams ar papēžiem takti. Raskoļņikovs vērīgi, drūmi un domīgi klausījās, noliecies pie ieejas un ziņkārīgi ielūkodamies no ietves priekšnamā.

«Kārtībnieciņ labais, skaistais,
Nesit par neko man, slaistam!»

plūda dziedātāja smalkā balstiņa. Raskoļņikovam briesmīgi sagribējās ieklausīties, ko dzied, it kā tieši tas būtu pats galvenais.

«Vai neieiet?» viņš nodomāja. «Smejas! Apskurbuši. Nez vai nepiedzerties līdz nesajēgai?»

— Vai nenāksiet iekšā, mīļais kungs? — jautāja viena no sievietēm diezgan skanīgā, vēl ne gluži aizsmakušā balsī. Viņa bija jauna un pat nelikās riebīga — vienīgā no visa bara.

— Skat, kur glītiņa! — viņš atbildēja, atstiepies taisns un paskatīdamies uz to.

Viņa pasmaidīja; kompliments viņai gaužām patika.

— Jūs pats ar esat ļoti ļoti glītiņš, — viņa teica.

— Cik vājš! — otra basā piebalsoja. — Vai no slimnīcas, vai, iznācāt?

— Šķiet ģenerāļa meitas, bet deguni visām strupi! — pēkšņi pārtrauca pienācis vīrietis, labi dūšā, vaļējos ķelēderos, ar viltīgi smejošu, neglītu seju. — Vai re, kas par jautrību!

— Kāp iekšā, ja esi nācējs!

— Lai notiek! Priekā!

Un viņš notenterēja lejā.

Raskoļņikovs gāja tālāk.

— Klausieties, kungs! — nosauca viņam pakaļ skuķe.

— Ko?

Viņa sastomījās.

— Es, mīlais kungs, vienmēr būšu priecīga dalīt ar jums jūsu brīžus, bet tagad, lūk še, nekādi nevaru saņemt drosmi. Uzdāviniet, jaukais kavalieri, man sešas kapeikas sirds uztaisīšanai!

Raskoļņikovs izvilkā, cik gadījās paņemt: trīs piecka-peiku gabalus.

— Ai, cik labs kungs!

— Kā tevi sauc?

— Prasiet pēc Duklidas!

— Nē, kas tad nu vēl nebūs, — pēkšņi piezīmēja kāda no bara, pamezdama ar galvu uz Duklidu. — Tas ir jau kaut kas — es nezinu. Kā tā var lūgt! Es, nudien, aiz kauna vien zemē ielistu...

Raskoļņikovs ziņkārīgi palūkojās uz runātāju. Tā bija bakurētaina meita, gadus trīsdesmit veca, viscaur vienos zilumos, ar uzpampusu augšlūpu. Viņa runāja un nosodīja mierīgi un nopietni.

«Kur es,» Raskoļņikovs, iedams tālāk, lūkoja atcerēties, «kur es lasīju, ka kāds uz nāvi notiesātais stundu pirms nāves saka un domā, — ja viņam nāktos dzīvot kaut kur augstu, uz klints, uz tik maza laukumiņa, kur tikai abas kājas var nolikt, bet apkārt būtu bezdibeņi, okeans, mūžīga tumsa, mūžīga vientulība un mūžīga auka, — un vājadzētu palikt tā stāvot uz sprīdi lielas platības visu mūžu, tūkstoš gadu, mūžību, — tad tomēr labāk tā dzīvot nekā tagad, tūlīt mirt! Tikai dzīvot, dzīvot un dzīvot! Lai kā dzīvot, — tikai dzīvot!... Tā ir patiesība! Ak kungs, tā ir patiesība! Nelieša cilvēks! Un nelietis ir tas, kas viņu tādēļ sauc par nelieti,» viņš pēc britiņa piemetināja.

Viņš bija iegriezies citā ielā: «Re! «Kristalpils»! Pirmīt Razumichins runāja par «Kristalpili». Bet ko es gribēju? Jā, izlasīt!... Zosimovs teica, ka esot lasījis avīzēs...»

— Vai laikraksti ir? — viņš jautāja, ieiedams plašajā un pat spodrajā traktierī ar vairākām, gan diezgan patukšām istabām. Divi trīs apmeklētāji dzēra tēju; vienā no tālākām istabām sēdēja grupa, cilvēki četri, un dzēra šam-

panieti. Raskoļnikovam likās, ka starp tiem ir Zamjotovs. Pa gabalu tomēr nevarēja labi saskatīt.

«Lail!» viņš nodomāja.

— Pavēlēsiet degvīnu? — jautāja sulainis.

— Dod tēju! Un atnes man avīzes, vecas, tā — dienas piecas no vietas, bet es tev iedošu dzeramnaudu.

— Klausos. Te ir šisdienas. Vai pavēlēsiet arī degvīnu?

Vecās avīzes un tēju atnesa. Raskoļnikovs apsēdās un sāka avīzēs meklēt: «Izlers — Izlers — Acteki — Acteki — Izlers — Bartolo — Maksimo — Acteki — Izlers...¹ Fu, velns! Ahā, lūk, še sīkās ziņas: nokritusi no kāpnēm — sīkpilsonis sadedzis no degvīna — ugunsgrēks Peskos — ugunsgrēks Pēterburgas Pusē — vēlreiz ugunsgrēks Pēterburgas Pusē — vēl ugunsgrēks Pēterburgas Pusē — Izlers — Izlers — Maksimo... Ahā, te...»

Viņš pēdīgi bija atradis, ko meklēja, un sāka lasīt; rindas lēkāja viņam priekš acīm. Viņš tomēr izlasīja visu «ziņu» līdz galam un kāri ņēmās meklēt turpmākajos numuros vēlākos papildinājumus. Rokas drebēja, šķirstot lapas, drebēja aiz drudzainas nepacietības. Piepeši kāds apsēdās pie viņa galda, viņam blakus. Viņš paskatījās — Zamjotovs, tas pats Zamjotovs, tādā pašā izskatā, ar gredzeniem, ar pulksteņa važiņām, ar šķirtni melnajos, sacirtotajos un pomadēm saziestajos matos, elegantā vestē, mazliet nobružātos svārkos un ne gluži spodrā veļā. Viņš bija jautrs, vismaz ļoti jautri un labsirdīgi smaidīja. Viņa melnīgsnējā seja bija drusku pietvīkusi no izdzertā šampanieša.

— Kā? Jūs te? — viņš uzsāka nesapratnē un tādā tonī it kā sensens paziņa. — Bet man vēl vakar Razumichins stāstīja, ka jūs guļot nesamaņā. Lūk, savādi! Bet es taču biju pie jums...

Raskoļnikovs zināja, ka Zamjotovs nāks klāt. Viņš atlika pie malas avīzes un pagriezās pret Zamjotovu. Viņam ap muti bija zobgalīgs smīns, un šai smīnā vīdēja kaut kāda jauna, ieērcināta nepacietība.

— Es zinu, ka jūs bijāt, — viņš atbildēja, — man teica. Zeķi meklējāt... Ziniet, Razumichins par jums sajūsmā,

¹ Bartolo un Maksimo — acteku (indiaņu) bērni; viņus rādīja Pēterburgā 1865. gada vasarā. Izlers — mineralūdeņu iestādes īpašnieks Pēterburgā uz Salām.

saka, ka gājis ar jums pie Lavizas Ivanovnas, pie tās pašas, kuras labā jūs toreiz tā centāties, poručikam Pulverim mirkšķinājāt, bet viņš nekādi jūs nesaprata, vai atceraties? Kas nu tur bija ko nesaprast — skaidra lieta... ko?

— Bet kāds viņš trakulis!

— Vai Pulveris, vai?

— Nē, jūsu draugs Razumichins...

— Jums laba dzīve, Zamjotova kungs: vispatīkamākajās vietās ieeja bez maksas! Kas jūs nupat ar šampanieti dzirdīja?

— To mēs tā... iemetām... Vai nu tūlīt jau dzirdīja?!

— Honorars! Visu izmantojat! — Raskoļņikovs iesmējās. — Nekas, labo puisīt, nekas! — viņš piebilda, uzsizdams Zamjotovam uz pleca. — Es jau neko ļaunu, tikai «tāpat vien aiz milības, spēlēdamies» to saku, kā tas jūsu darbonis teica, Mitjku pauksnīdams vecenes lietā.

— Bet kā jūs to zināt?

— Nu, es varbūt zinu vairāk nekā jūs.

— Kāds jūs savāds... Laikam vēl pavisam slims. Nevaradzēja vēl nākt ārā...

— Es jums liekos savāds?

— Jā. Ko jūs — avīzes lasāt?

— Avīzes.

— Daudz raksta par ugunsgrēkiem.

— Nē, es nelasu par ugunsgrēkiem. — Te Raskoļņikovs mīklaini paskatījās uz Zamjotovu; zobgalīgs smīns atkal savilkās ap viņa lūpām. — Nē, es nelasu par ugunsgrēkiem, — viņš turpināja, pamirkšķinādams Zamjotovam. — Atzīstieties, mīlais jaunekli, ka jums briesmīgi gribas zināt, par ko es lasīju!

— Nepavisam negribas; es tikai tā iejautājos. Vai ta nevar jautāt? Ko jūs vienmēr...

— Paklausieties, jūs taču esat izglītots, literārs cilvēks, jā?

— Es no ģimnazijas sestās klases, — Zamjotovs atbildēja ar zināmu cienīgu.

— No sestās! Ak tu manu zvirbulīt! Ar celiņu matos, gredzeniem pirkstos — bagāturs! Vī, kāds mīļš puisītis! — Te Raskoļņikovs sāka smiet nervozus smieklus Zamjoto-

vam taisni sejā. Tas spēji atrāvās nost, ne jau nu apvainojies, bet stipri izbrīnījies.

— Tpu, kāds savāds! — viņš atkārtoja ļoti nopietni. — Man liekas, ka jūs vēl arvien murgojat.

— Murgoju? Nav tiesa, zvirbulīt!... Tātad es esmu savāds? Nu, bet vai jums es liekos interesants, ko? Interesants?

— Interesants gan.

— Tā sakot, jūs interesē, ko es lasīju, ko avīzēs meklēju? Paskat, cik daudz numuru līcis sanest! Aizdomīgi, ko?

— Nu, pasakiet!

— Ausis saspicētas, ko?

— Kas par saspicēšanu?

— Pateikšu vēlāk, kas par saspicēšanu, bet tagad, mans mīlais, ziņošu jums... nē, labāk «atzišos»... Nē, arī tas nav tas, bet: «es liecināšu, jūs liecību pieņemsiet» — tas būs pareizāk! Tātad, es apliecinu, ko lasīju, par ko interesējos... ko meklēju, ko pētīju... — Raskoļņikovs piemiedza acis un brītiņu nogaidīja; — es meklēju — tāpēc arī te ienācu — par vecās ierēdņa atraitnes slepkavību, — viņš pēdīgi izteica gandrīz čukstot, piebāzīs seju ārkārtīgi tuvu Zamjotova sejai. Zamjotovs cieši raudzījās viņā, nekustēdamies un neatraudams savu seju no viņa sejas. Visdīvainākais pēc tam Zamjotovam šķita tas, ka tieši veselu minūti viņi tā raudzījās viens otrā.

— Nu, kas tad, ka lasījāt? — viņš pēkšņi izsaucās ar nepacietīgu izbrīnu. — Kas man daļas! Kas ta par to?

— Tā ir tā pati vecene, — par Zamjotova izsaucieniem nelikdamies ne zinīs, Raskoļņikovs tāpat čukstus turpināja, — tā pati, par kuru, atcerieties, toreiz sāka stāstīt kantorī un es vēl noģību. Vai tagad saprotat?

— Kas tas ir? Ko... «saprotat»? — gandrīz satraukti sacīja Zamjotovs.

Raskoļņikova sastingusi un nopietnā seja uzreiz pārvērtās, un viņš piepeši sāka smiet atkal tos pašus nervozos smieklus kā pirmīt, it kā galīgi nebūtu spējīgs pats sevi savaldīt. Un vienā mirklī viņa atmiņā ar ārkārtīgu izjūtas skaidrību atdzīvojās tas nesenais brīdis, kad viņš stāvēja aiz durvīm ar cirvi, durvju aizbīdnis kustējās, tie viņpus durvīm šķendējās un laužās iekšā, bet viņam piepeši iegri-

bējās tiem uzkleigt, ar tiem izlamāties, parādīt tiem mēli, kaitināt, pilnā kaklā smieties, smieties, smieties!

— Jūs esat vai nu ārprātīgs, vai arī, — Zamjotovs sacīja — un aprāvās, it kā viņu piepeši būtu pārsteigusi kāda nupat prātā iešāvusies doma.

— Vai arī? Kas «vai arī»? Nu, kas? Nu, sakiet!

— Itin nekas! — Zamjotovs noskaities atteica. — Viss nieki!

Abi aplusa. Pēc pēkšņa, drudžaina smieklu joņa Raskoļņikovs piepeši kļuva domīgs un skumjš. Viņš atspiedās ar elkoni pret galdu un atbalstīja galvu plaukstā. Likās, ka viņš Zamjotovu pilnīgi aizmirsis. Labu brīdi ilga klusums.

— Kāpēc jūs nedzerat savu tēju? Atdzisis, — ieteicās Zamjotovs.

— Ā? Ko? Tēju? ... Tiešām... — Raskoļņikovs iedzēra malku no glāzes, iebāza mutē kumosīgu maizes un pēkšņi, paskatījies uz Zamjotovu, šķiet, atkal atcerējās visu un it kā uzpurinājās: viņa seja tūdaļ ieguva savu agrāko zobalīgo izteiksmi. Viņš turpināja dzert tēju.

— Pēdējā laikā savairojies tik daudz visādu blēžu, — ierunājās Zamjotovs. — Vēl nesen es lasīju «Maskavas Ziņās», ka Maskavā saķerta vesela banda viltotas naudas taisītāju. Bijusi vesela kompanija. Viltujoši kreditbiļetes.

— O, tas jau sen! Es jau pirms mēneša to lasīju, — Raskoļņikovs mierīgi atbildēja. — Tātad, pēc jūsu domām, tie ir blēži? — viņš piebilda vīpsnādams.

— Kas tad cits, ja ne blēži?

— Tie? Tie ir tīrie bērni, blanbeki¹, nevis blēži! Vesels pussimts cilvēku sadodas kopā tādām mērķim! Vai tā var? Tur pat treju gandrīz par daudz un arī tikai tad, ja ir viens par otru pārliecināti vairāk nekā par sevi pašu! Bet tā — viens dzērumā izplāpāsies, un visām beigām! Blanbeki! Sālīgst neuzticamus cilvēkus, lai tie viltoto naudu izmaina kantoros, — vai to var uzticēt pirmajam, kas pagadās? Nu, pieņemsim, ka arī blanbekiem ir izdevies, pieņemsim, ir iemainījis katrs sev pa miljonam, nu bet pēc tam? Visu mūžu? Visu mūžu būt atkarīgiem citam no cita! Tad labāk pakārties! Bet viņi pat izmainīt nav mācējuši: sāk kantorī

¹ No franču vārda «blanc-bec», kas nozīmē — pienapuika.

mainīt, dabū pieci tūkstoši, jau rokas sāk trīcēt. Četrus pārskaitījis, piekto paņēms neskaitītu, it kā uzticēdamies, lai tikai ātrāk kabatā un drīzāk projām. Nu, tā arī pamodināja aizdomas. Un viss sabruka viena muļķa dēļ! Vai tad tā var?

— Ka rokas sāk trīcēt? — Zamjotovs uztvēra. — Tas gan iespējams. Es esmu pilnīgi pārliecināts, ka tas iespējams. Dažreiz nevar izturēt.

— Šito?

— Jūs laikam izturētu? Nē, es neizturētu! Par simts rubļu atalgojumu doties tādās briesmās! Iet ar viltotu naudas zīmi — uz kurieni? — uz bankas kantori, kur šai ziņā ir jau zobus notrinuši, — nē, es samulstu. Vai jūs nesamulstu?

Raskoļņikovam uzreiz atkal briesmīgi iegribējās «parādīt mēli». Viņam šermuļi brīžam skrēja pār muguru.

— Es darītu citādi, — viņš iesāka iztālēm. — Es mainītu, lūk, kā: pārskaitītu pirmo tūkstoti reizes četras, no abām pusēm katru naudas zīmi apskatīdams, tad ņertos pie otra tūkstoša; iesācis to skaitīt, saskaitītu līdz vidum, tad izņemtu kādu piecdesmitrubļu zīmi, paceltu pret gaismu, apgrieztu otrādi, pārbaudītu atkal pret gaismu — vai tik nav viltota? «Es, sak, bīstos; kāda mana radiniece viendien divdesmit pieci rubļi tādā kārtā pazaudēja,» — un es pastāstītu, kā tas noticis. Iesācis skaitīt trešo tūkstoti — «nē, atļaujiet: es tur otrajā tūkstotī septīto simtu laikam saskaitīju nepareizi, man tā kā šaubas,» — atstātu trešo un atkal pie otrā, un tā visu piecus. Pabeidzis izvilktu vēl no piektā un otrā pa kredītbilētei, atkal pret gaismu, un atkal man šaubas: «Pārmainiet, lūdzu!» — un tā liktu kantoristam pasvīst, ka viņš beidzot nezinātu, kā tikt no manis vaļā! Visu pabeidzis, pēdīgi ietu projām, atvērtu durvis, bet nē, atvainojiet, un vēlreiz atgrieztos par kaut ko apvaicāties, dabūt kādu paskaidrojumu, — lūk, kā es darītu!

— Tpu, kādas drausmīgas lietas jūs melšat! — smiedamies sacīja Zamjotovs. — Tikai tas viss ir tukša izrunāšanās, īstenībā jūs droši vien iekristu. Tur, pēc manām domām, ne tikai es un jūs, bet pat rūdīts pārdrošnieks nevar par sevi galvot. Tālu nav jāmeklē — lūk še, piemērs: tepat mūsu iecirknī nogalināja veceni. Tak jau šķiet, traki pārdroša galva, gaišā dienas laikā, uz katra soļa riskējot, vie-

nīgi brīnums viņu glābis, — bet rokas tomēr ir drebējušas: apzagt nav mācējis, neizturēja; no izmeklēšanas materiāliem redzams ...

Raskoļņikovs it kā apvainojās.

— Redzams jau gan! Bet ejiet nu noķeriet viņu tagad! — viņš iesaucās, ar ļaunu tiksmi ķircinādams Zamjotovu.

— Nu, noķers ar.

— Ko? Kas? Jūs noķersiet? Lika pagaidīt! Jums taču galvenais: vai cilvēks šķiež naudu vai ne? Te naudas nebija, te uzreiz sāk to tērēt, šķiest, — un kā tas nu lai nebūtu viņš! Tā jūs katrs bērns apvedīs ap stūri, ja gribēs!

— Tas tad, lūk, ir, ka viņi visi tā dara, — Zamjotovs atbildēja, — nosit gan gudri, bet pēc tam tūdaļ uz krogu un tur iegāžas. Kad viņi šķiež naudu, tad viņus arī saķer. Ne jau visi ir tik viltīgi kā jūs. Jūs uz krogu, protams, neietu.

Raskoļņikovs sarauca uzacis un vēriģi palūkojās Zamjotovā.

— Jums, kā liekas, iekārojies izzināt, kā es tad rīkotos? — viņš ar nepatiku jautāja.

— Gribētos, — Zamjotovs atbildēja cieti un noteikti. Pārāk nopietni viņš tagad bija sācis runāt un skatīties.

— Ļoti?

— Ļoti.

— Labi. Es rīkotos tā, — Raskoļņikovs iesāka, pēkšņi atkal pietuvinādams savu seju Zamjotova sejai, cieši vērdamies viņā un atkal runādams čukstus, tā ka tas šoreiz pat nodrebēja. — Es, raug, kā darītu: paņemt naudu un dārglietas un, tiklīdz būtu no turienes aizgājis, tūdaļ, nekur neiegriezdamies, aizietu kaut kur kādā nomaļā stūrī, kur ir tikai žogi un neviens nestaigā, — kādā sakņudārzā vai citā tamlīdzīgā vietā. Jau iepriekš tur, tanī sētā, nolūkotu stūrīti pie žoga kādu pudi divi vai pusotra smagu akmeni, kas tur gulējis varbūt jau kopš mājas celšanas; paveltu akmeni nost — zem tā jābūt iegulētai bedrītei, — un tanī bedrītē visas lietas un naudu tad arī saliktu. Saliktu, uzveltu akmeni virsū tai pašā agrākajā stāvoklī, piemidītu ar kāju un aizietu. Gadu, divus gadus neņemtu, trīs gadus neņemtu, — meklējiet nu! Bija un izbija!

— Jūs esat ārprātīgs, — Zamjotovs arī tāpat gandrīz

čukstēdams atteica un nezin kāpēc pēkšņi atvirzījās no Raskoļņikova nostāk. Raskoļņikovam iezibējās acis: viņš briesmīgi nobālēja, viņa augšlūpa iedrebējās un raustījās. Viņš atkal pieliecās Zamjotovam pēc iespējas tuvāk un sāka kustināt lūpas, neizteikdams ne vārda; tā tas ilga kādu pusminuti; viņš apzinājās, ko darīja, bet nespēja sevi savaldīt. Briesmīgais vārds, gluži kā toreiz aizbīdnis pie durvīm, tā vien lēkāja viņam uz mēles, lauždamies uz āru; tam tikai jāizraujas, tas tikai jāizrunā!

— Kas tad — ja nu tiešām es esmu veceni un Lizavetu nokāvis? — viņš piepeši izteica un — atjēdzās.

Zamjotovs tramīgi paskatījās uz viņu un nobālēja kā drēbe. Viņa seja savilkās greizā smaidā.

— Vai nu tas ir iespējams? — viņš tikko dzirdami izdvesa.

Raskoļņikovs ļauni paskatījās uz viņu.

— Atzīstieties: jūs noticējāt? Jā? Taču jā?

— Nepavisam ne! Tagad ticu mazāk nekā jebkad! — steigus izteica Zamjotovs.

— Pēdīgi iekrita gan! Uzķērās zvirbulītis! Tā tad agrāk ticējāt, ja tagad «tīcat mazāk nekā jebkad»?

— Taču nē jel! — Zamjotovs iekliedzās, redzami apmulsis. — Jūs tikai tīšām tā baidījāt, lai mani pie tā novestu.

— Tad neticat? Bet ko jūs bez manis runājāt, kad es toreiz izgāju no iecirkņa? Bet kāpēc mani poručīks Pulveris pēc ģiboņa pratināja? Ej tu, — viņš uzsauca sulainim, pieceldamies un paņemdams cepuri, — cik man jāmaksā?

— Par visu kopā tikai trīsdesmit kapeikas, — tas atbildēja pieskriedams.

— Še vēl divdesmit kapeikas dzeramnaudas. Vai re, kas naudas! — viņš parādīja Zamjotovam savu drebošo roku ar kreditbiļetēm, — sarkanās, zilās, divdesmit pieci rubļi. Kur tie ņemti? Un kur radās jauns uzvalks? Jums taču zināms, ka kapeikas nebija pie dvēseles! Droši vien esat jau arī saimnieci izprašājuši... Nu, pietiek! *Assez causé!*, uz redzēšanos... visu labiņū!...

Viņš izgāja, viscaur drebēdams no nevaldāmas histe-

¹ Diezgan tērzēts. (Franču val.)

riskas sajūtas, kurā* bija arī laba tiesa gandrīz nepanesamas baudas, tomēr drūms un šausmīgi noguris. Viņa seja bija saraukta kā pēc kādas ļaunas lēkmes. Nogurums kļuva arvien lielāks. Vispār viņa spēki tagad atdzīvojās un uzbangoja pēkšņi, tikko radās ierosme, tikko radās uzbudinājuma sajūta, un tikpat ātri atkal atslāba, atslābstot šai sajūtai.

Bet Zamjotovs, palicis viens, vēl ilgi sēdēja domīgi tai pašā vietā, Raskoļņikovs bija nevilšus izdarījis apvērsumu viņa domās par zināmo punktu un galīgi nostiprinājis viņa pārliecību.

«Iļja Petrovičs ir stulbenis!» viņš nosprieda galīgi.

Tikko Raskoļņikovs bija atvēris āra durvis, kad pēkšņi uz lieveņa sadūrās ar Razumichinu, kas nāca iekšā. Abi pat soļa atstatumā vēl neredzēja viens otru, tā ka gandrīz sagrūdās ar pierēm. Brīdi viņi nomēroja viens otru ar acīm. Razumichins bija visaugstākā mērā pārsteigts, bet piepeši dusmas, patiesas dusmas bargi iezibējās viņa acīs.

— Tad, raug, kur tu esi! — viņš uzkliedza pilnā kaklā. — Izmucis no gultas! Bet es izmeklējos viņu pat zem dīvana! Arī bēniņos uzkāpām! Nastasju tikko nepieķāvu tevis dēļ... Bet paskat, kur viņš! Rodjka! Ko tas nozīmē? Saki taisnību! Atzīsties! Dzirdi?

— Tas nozīmē to, ka jūs visi esat man apnikuši kā rūgta nāve un es vēlos būt viens, — Raskoļņikovs mierīgi atbildēja.

— Viens! Kad vēl ne paiet nevari, kad ģimīs bāls kā drēbe un pats ar mokām elpo! Dullais!... Saki, ko tu dariji «Kristalpili!»! Tūlīt atzīsties!

— Laid! — Raskoļņikovs gribēja paiet garām. Tas Razumichinu pavisam satracināja; viņš spēcīgi sagrāba to aiz pleca.

— Laid? Tu drīksti teikt: «laid»? Vai zini, ko es tūlīt izdarīšu ar tevi? Saņemšu klēpī, sasiēšu mezglā un, pasitis padusē, aiznesīšu uz mājām, aiz atslēgas!

— Klausies, Razumichin, — klusām un, kā likās, gluži mierīgi iesāka Raskoļņikovs, — vai tu tiešām neredzi, ka es nevēlos tavas labdarības? Kas gan par patiku darīt labu tiem, kas... to ne par ko netur? Tiem, kuriem galu galā patiešām grūti to panest? Kālab tev vajadzēja mani uzmek-

lēt, kad es saslimu? Varbūt es būtu laimīgs, ja nomirtu? Vai es šodien tev diezgan skaidri neparādīju, ka tu mani moki, ka tu esi man... apnicis! Ir ar liela patika mocīt cilvēkus! Tici man, ka tas viss nopietni kavē manu izveseļošanos, tāpēc ka nemitīgi mani uzbudina. Redzi, Zosimovs taču pirmīt aizgāja, lai mani neuzbudinātu! Dieva dēļ, atstāj arī tu mani! Galu galā kādas tev tiesības turēt mani ar varu? Vai tu tiešām neredzi, ka es tagad runāju ar pavisam skaidru apziņu? Dod man padomu, kā, kādā veidā lai es tevi pierunāju, lai tu man neuzmāktos un neuzspiestu savu labdarību! Lai es esmu nepateicīgs, lai esmu zemisks, tikai lieciet visi mani mierā, dieva dēļ, lieciet mani mierā! Lieciet mani mierā! Lieciet mani mierā!

Viņš iesāka mierīgi, jau iepriekš priecādamies par visu to indi, ko taisījās izliet, bet nobeidza līdz neprātam iekaisis, aiz dūsmām smakdams, elpai aizraujoties, tāpat kā šodien ar Lužinu.

Razumichins pastāvēja, padomāja un palaida vaļā viņa roku.

— Tad ej ar pie velna! — viņš sacīja klusi un gandrīz domīgi. — Pagaidi! — viņš pēkšņi iebrēcās, kad Raskoļņikovs sakustējās uz iešanu. — Uzklausi mani. Es tev pateikšu, ka jūs visi, līdz beidzamajam, esat tikai tādi pļāpas un balamutes! Tiklīdz pagadās jums kāda grūtība, kāda sāpīte, — jūs kladzināt par to kā vista, izdējusi olu! Arī tad jūs atdarināt svešus autorus. No patstāvības jūsos nav ne miņas! No spermaceta ziedes jūs esat taisīti, bet asiņu vietā jums sūkalas! Es jums nevienam pašam neticu! Jums visos gadījumos galvenais — lai tikai nebūtu līdzības ar cilvēku! Pagaidi! — viņš uzkliedza ar divkārt satracinātu niknumu, pamanījis, ka Raskoļņikovs atkal taisās aiziet. — Noklausies līdz beigām! Tu zini, ka pie manis šodien sapulcēsies paziņas — uz jaunā dzīvokļa iesvēti, — varbūt jau ir atnākuši, bet es tur atstāju tēvoci, — nupat biju tur ieskrējis, lai saņem ciemiņus. Tad nu, redzi, ja tu nebūtu muļķis, galīgs muļķis, gatavais muļķis, ārzemnieku kopija... redzi, Rodjka, es atzīstos, tu esi gudrs zēns, bet muļķis! — tad, rau, ja tu nebūtu muļķis, tu varētu atnākt labāk pie manis, pasēdēt brītiņu nekā velti zābakus deldēt! Ja nu reiz esi iznācis laukā, tur nekā nevar darīt! Es tev tādu mīkstu krēslu

pietsumtu, saimniekam ir... Tējiņa, kompanija... Ja ne, — uz dīvana apguldišu, — vismaz kaut pagulēsi mūsu vidū... Arī Zosimovs būs. Atnāksi, jā?

— Nē.

— Nemuldi! — nepacietīgi atkliedza Razumichins. — Kā tu to zini? Tu nevari par sevi atbildēt! Un tu tur nekā nesaproti... Es esmu tūkstošreiz gluži tāpat no cilvēkiem atspļaudījies un atkal skrējis pie viņiem atpakaļ... sametas kauns — un atgriezies pie cilvēka! Tātad neaizmirsti: Počinkova namā, trešajā stāvā...

— Tā jau jūs, Razumichina kungs, atļausiet sevi kādam varbūt pat piekaut aiz prieka parādīt tam labdarību.

— Ko? Vai mani?! Par tādu iedomu vien degunu nolauzīšu! Počinkova nams, četrdesmit septītais numurs, ierēdņa Babuškina dzīvoklī...

— Neiešu, Razumichin! — Raskoļņikovs pagriezās un gāja projām.

— Saderu, ka atnāksi! — nosauca viņam pakaļ Razumichins. — Citādi tu... citādi tevi ne pazīt negribu! Paga, hei! Vai Zamjotovs te?

— Te.

— Tu redzēji?

— Redzēju.

— Runāji ar?

— Runāju.

— Par ko? Nu, velns ar tevi, ja negribi, nestāsti ar. Počinkova, četrdesmit septiņi, pie Babuškina, iegaumē!

Raskoļņikovs, aizgājis līdz Sadovajai, pagriezās gar stūri. Razumichins domīgi noskatījās viņam pakaļ. Pēdīgi, atmetis ar roku, iegāja namā, bet, ticis kāpnēm līdz pusei, apstājās.

«Velns lai parauj!» viņš turpināja gandrīz skaļi. «Runā ar sajēgu, tomēr it kā... Esmu gan es ar muļķis! Vai tad vājprātīgie nerunā ar sajēgu? Zosimovs, kā man liekas, tieši no tā arī baidās!» Viņš iesita ar pirkstu sev pa pieri. «Ja nu viņš... Kā var laist tagad viņu vienu? Vēl noslicināsies... Eh, nošāvu greizi! Tā nevar!»

Viņš metās atpakaļ, lai panāktu Raskoļņikovu, bet tas bija jau nozudis. Viņš nospļāvās un ātriem soļiem atgriezās «Kristalpilī», lai drīzāk iztaujātu Zamjotovu.

Raskoļņikovs iznāca taisni uz V. tilta, aizgājis līdz tilta vidum, nostājās pie margām, atspiedās uz tām ar elkoņiem un lūkojās tālē. Pēc šķiršanās no Razumichina viņš bija kļuvis tik nespēcīgs, ka ar mokām atvilkās līdz šejieni. Viņam gribējās kaut kur apsēsties vai apgulties, kaut uz ielas. Nolieciet pār ūdeni, viņš mehāniski skatījās uz pēdējo rožaino vakarblāzmas atspulgu, uz mijkrēsli grimstošo namu rindu, uz tālu lodziņu upes kreisajā krastā, kaut kur bēniņos, kurš mirdzēja kā liesmās no pēdēja uz mirkli tajā atspīdējušā saules stara, tad uz kanala tumstošo ūdeni un likās uzmanīgi vērojam šo ūdeni. Pēdīgi viņam priekš acīm sāka griezties sarkani apli, nami sagrīļojās, garāmgājēji, krasti, ekipažas — viss visapkārt sāka virpuļot un lēkāt. Piepeši viņš nodrebēja, — kas zina, varbūt no jaunas nesamaņas viņu paglāba kāda drausmīga un nejauka aina. Viņš sajuta, — kāds apstājies viņam pa labi blakām; viņš paskatījās un ieraudzīja slaiku sievieti ar lakatiņu galvā, ar iegarenu, dzeltenu, izdēdējušu seju un sasarkušām, iekritušām acīm. Tā skatījās taisni viņam virsū, bet, kā likās, nekā neredzēja, nekā neizšķīra. Pēkšņi tā atspiedās ar labo roku pret tilta margām, pacēla un pārsvieda pāri margām labo kāju, tad kreiso un metās kanalā. Duļķainais ūdens pašķīrās, ierija uz mirkli savu upuri, bet pēc brīža slīcēja uzpeldēja, un straume lēni nesa to lejup, ar galvu un kājām ūdenī, ar muguru virspusē; viņai brunči bija izpletušies un piepūtušies virs ūdens kā spilvens.

— Noslīcinājās! Noslīcinājās! — kļiedza desmitiem balsu; ļaužu saskrēja arvien vairāk, gar abām krastmalām virknējās skatītāji, uz tilta ap Raskoļņikovu sadrūzmējās cilvēki, grūstīdami un spiezdami viņu no mugurpusē.

— Ak tētīt, tā jau mūsu Afrosiņjuška! — kaut kur netālu atskanēja žēls sievietes kļiedziens. — Ļautiņi mīļie, glābiet! Izvelciet!

— Laivu! Laivu! — kļiegāja pūlī.

Bet laivas vairs nevajadzēja: gorodovojs, žigli nodrāzies pa noejas kāpieniem pie kanala, nometa mēteli, zābakus un metās ūdenī. Daudz nebija jāpūlas: ūdens nesa slīcēju divus soļus no noejas, viņš satvēra to ar labo roku aiz apģērba, ar kreiso paguva pieķerties pie kārts, ko viņam pasniedza biedrs, un slīcēju izvilka. Viņu noguldīja uz noejas granīta

plāksnēm. Viņa drīz atžilba, pacēlās sēdus un iesāka šķaudīt un sprauslāt, kā pussamaņā apslaucīdama ar rokām slapjās drēbes.

— Līdz ārprātam nodzērusies, ļautiņi, līdz ārprātam, — gaudoja vēl arvien tā pati sievietes balss, nu jau blakus Afrosinjuškai, — viendien pakārties gribēja, no cilpas viņu noņēma. Es nupat gāju uz bodīti, atstāju meiteņuku viņu pieskatīt, — skat, nelaime arī iznāca! Pilsonīte, mīlīši, mūsu pašu pilsonīte, dzīvojam blakām, otrais nams no stūra, raug še, tepat...

Ļaudis sāka izklīst, policisti vēl ņēmās ap sliēcēju, kāds ierunājās par iecirkni... Raskoņnikovs noraudzījās visā ar savādu trulas vienaldzības sajūtu. Viņam kļuva pretīgi. «Nē, tas ir nejauki... ūdens... nav vērts,» viņš pie sevis murmināja. «Nekā nebūs,» piemetināja, «nav ko gaidīt. Ko iecirknis... Kāpēc Zamjotovs nav iecirknī? Iecirknis ap pulksten desmitiem ir vaļā...» Viņš pagriezās ar muguru pret margām un palūkojās apkārt.

«Nu, kas par to! Lai notiek!» viņš apņēmīgi noteica, nogāja no tilta un devās uz to pusi, kur atradās iecirknis. Viņa sirds bija tukša un salta. Domāt negribējās. Pat skumjas bija pārgājušas, ne miņas vairs no pirmītējās enerģijas, ar kādu viņš bija iznācis no mājām, «lai visu izbeigtu!». Pilnīga apatija ieņēma tās vietu.

«Nu ko, arī tā ir izeja!» viņš domāja, kūtri un glēvi iedams pa kanala krastmalu. «Tomēr izbeigšu, tāpēc ka es tā gribu... Bet vai tā ir izeja? Viss vienalga! Septiņas pēdas būs, — he! Kādas tomēr beigas! Vai tiešām beigas?... Vai es teikšu viņiem vai neteikšu? Ka viņus velns! Un arī piekūsis es esmu: kaut varētu drīzāk kaut kur apgulties vai apsēsties! Visvairāk kauns, ka par daudz muļķīgi. Bet — pie joda arī ar to! Ē, kādas blēņas nāk prātā...»

Uz iecirkni vajadzēja iet visu laiku taisni un pie otrā stūra nogriezties pa kreisi; līdz tūrienei bija tikai pāris soļu. Bet, nonācis līdz pirmajam stūrim, viņš apstājās, padomāja, iegriezās šķērsielā un gāja apkārt pa divām ielām, — varbūt bez kāda mērķa, bet varbūt arī lai novilcinātu vēl kaut brītiņu un iegūtu laiku. Viņš gāja un raudzījās zemē. Piepeši it kā kāds būtu iečukstējis viņam ko

ausī. Viņš pacēla galvu un ieraudzīja, ka stāv pie tā nama, pie pašiem vārtiem. Kops tā vakara viņš nebija šeit bijis, ne garām gājis.

Neatvairāma un neizskaidrojama vēlēšanās viņu vilka turp. Viņš iegāja namā, izgāja caur visu pavarti, pēc tam iegriezās pirmajā ieejā pa labi un kāpa augšā pa pazīstamajām kāpnēm uz ceturto stāvu. Šaurajās un stāvajās kāpnēs bija ļoti tumšs. Uz katra kāpņu laukumiņa viņš apstājās un ziņkārīgi paskatījās apkārt. Pirmā stāva laukumiņa logam bija izņemti rāmji. «Toreiz tā nebija,» viņš nodomāja. Lūk, te arī otrā stāva dzīvoklis, kur strādāja Nikolaška ar Mitjku. «Aizslēgts, arī durvis par jaunu nokrāsotas; tātad izīrējams.» Klāt arī trešais stāvs... arī ceturtais... «Šeit!» Viņu pārņēma neizpratne: dzīvokļa durvis stāvēja plaši atvērtas, iekšā bija cilvēki, varēja dzirdēt balsis; to viņš nekādi nebija gaidījis. Brīdi šaubījies, viņš uzkāpa pēdējos kāpienus un iegāja dzīvoklī.

Arī šo par jaunu remontēja, tajā bija strādnieki; tas Raskoļnikovu it kā pārsteidza. Viņš nezin kāpēc bija iztēlojies, ka atradīs visu gluži tāpat, kā toreiz atstājis, varbūt pat liķus tai pašā vietā uz grīdas. Bet tagad — kailas sienas, istabietu nekādu; kaut kā dīvaini! Viņš piegāja pie loga un apsēdās uz palodzes.

Te bija pavisam tikai divi strādnieki, abi jauni zēlli, viens vecāks, bet otrs daudz jaunāks. Viņi veco, dzelteno, nodriskāto un noplukušo tapešu vietā līmēja pie sienām jaunas, baltas ar mēļiem ziedīņiem. Raskoļnikovam tas, nezin kāpēc, šausmīgi nepatika, viņš skatījās uz šīm jaunajām tapetēm naidīgi, it kā viņam būtu žēl, ka te viss top pārvērsts.

Strādnieki acīm redzot bija nosebojušies un tagad steigšus tina kopā savus papīra ruļļus un posās uz mājām. Raskoļnikova ierašanās gandrīz nemaz nesaistīja viņu uzmanību. Viņi par kaut ko sarunājās. Raskoļnikovs sakrustoja rokas uz krūtīm un sāka ieklausīties.

— Atnāk viņa pie manis šitā no paša rīta, — vecākais stāstīja jaunākajam, — agrum agri, brīnum uzcirtusies. «Ko tu,» es viņai saku, «ap mani tā lakstojies, ko tu,» es saku, «ar mani tā glaimojies?» — «Es, Tit Vasiljevič,» viņa saka, «gribu no šī brīža un pavisam palikt jūsējā un visās lietās

jums paklausīt.» Redzi, kā! Un, ak tu, kā uzgērbusies: žurnals kas žurnals!

— Bet kas ir žurnals, onkulīt? — jaunākais jautāja. Kā redzams, viņš pie «onkuliša» mācījās.

— Žurnals — tas, brālīt, ir tādas krāsainas bildītes, un tās pienāk mūsu drēbniekiem ik sestdienas pa pastu, no ārzemēm, saproti, lai zinātu, kā kuram gērbties, kā vīrišķiem, tā arī sievišķiem. Tā sakot, zīmējums. Vīrieši tiek zīmēti visvairāk svārkos, bet sievišķu nodaļā — tur, brālīt, tādi suflieri, ka atdod tu visu, ij tad vēl par maz!

— Un kā tik gan visa tamā Piterā nav! — jaunākais aizrāvies izsaucās. — Viss ir, tik vien tēva un mātes trūksti!

— Tikai to nav, citādi, brālīt, viss dabūjams, — pamācoši nosprieda vecākais.

Raskoļņikovs piecēlās un iegāja otrā istabā, kur agrāk stāvēja lāde, gulta un kumode; bez mēbelēm šī istaba viņam izskatījās šausmīgi maziņa. Tapetes bija vēl tās pašas vecās, un uz tām spilgti atšķīrās vieta, kur stāvējis kiots ar svētbildēm. Viņš paskatījās un atgriezās atkal pie loga. Vecākais strādnieks iesānis noskatījās viņā.

— Ko jums? — viņš pēkšņi iejautājās, griezdamies pie viņa.

Raskoļņikovs neatbildēja, bet piecēlās, izgāja gaiteni, saņēma zvaniņa auklu un paraustīja. Tas pats toreizējais zvaniņš, tā pati skārdainā skaņa! Viņš paraustīja otrreiz, trešoreiz ieklausīdamies un atcerēdamies. Agrākā mocoši briesmīgā, nejaukā sajūta arvien spilgtāk un dzīvāk nāca atmiņā, pie katra tinkšķiena viņš nodrebēja un viņam kļuva aizvien patīkamāk un patīkamāk.

— Ko tev vajag? Kas tu esi? — uzsauca strādnieks, iznākdams pie viņa. Raskoļņikovs iegāja atpakaļ pa durvīm.

— Gribu noīrēt dzīvokli, — viņš sacīja. — Jāapskata.

— Dzīvokļus pa naktīm neīrē. Un tad jums jānāk ar sētnieku.

— Grīda izmazgāta; vai krāsos? — Raskoļņikovs turpināja. — Vai asiņu nav?

— Kādu asiņu?

— Veceni un viņas māsu nokāva. Te bija vesela peļķe.

— Bet kas tu tāds par cilvēku? — strādnieks, kļūdams nemierīgs, iesaucās.

— Es?

— Jā.

— Vai tev gribas zināt? ... Iesim uz iecirkni, tur pateikšu.

Strādnieki nesapratnē paskatījās uz viņu.

— Mums laiks uz mājām, esam nosebojušies. Iesim, Aļoška! Jāslēdz ciet, — sacīja vecākais strādnieks.

— Nu, ejam! — Raskoļņikovs vienaldzīgi atbildēja un izgāja pa priekšu, lēnām kāpdams lejā pa kāpnēm. — Ei, sētnieki! — viņš uzsauca, iziedams vārtos.

Pie pašas nama ieejas stāvēja pūlītis cilvēku, blenzdami garāmgājējos: abi sētnieki, kāda sieviete, sīkpilsonis cha-latā un vēl kādi. Raskoļņikovs gāja tieši pie viņiem.

— Ko jums? — uzsauca viens no sētniekiem.

— Vai bijī iecirknī?

— Nupat biju. Ko jums?

— Tur šie sēž?

— Sēž.

— Vai arī palīgs ir tur?

— Kādu laiku bija. Ko jums?

Raskoļņikovs neatbildējis domīgi nostājās viņiem līdzās. — Bija atnācis dzīvokli skatīties, — pienākdams sacīja vecākais strādnieks.

— Kādu dzīvokli?

— To, kur mēs strādājam. Kāpēc asins esot nomazgāta? «Te,» viņš saka, «slepkavība notikusi, bet es atnācu no-irēt.» Un zvaniņu sāka raustīt, tikko nenorāva. «Iesim,» viņš saka, «uz iecirkni, tur visu pierādīšu.» Piesējās mums.

Sētnieks nesapratnē ar sarauktu pieri nolūkojās Raskoļņikovā:

— Bet kas jūs tāds esat? — viņš uzkliedza jau bargāk.

— Es esmu Rodions Romaničs Raskoļņikovs, bijušais students, un dzīvoju Šiļa namā, tepat šķērsielā, netālu no šejienes, četrpadsmitajā dzīvoklī. Paprasi sētniekam... mani pazīst. — Raskoļņikovs to visu izrunāja kaut kā laiski un domīgi, nepagriezdamies, stīvi blenzdams satumsušajā ielā.

— Bet kādēļ jūs nācāt uz to dzīvokli?

— Apskatīt.

— Kas tur ko skatīties?

— Ņemt tikai ciet un aizvest uz iecirkni! — pēkšņi iejaucās sīkpilsonis un atkal aplusa.

Raskoļņikovs pār plecu pameta uz viņu acis, vērīgi paskatījās un tāpat klusi un laiski sacīja:

— Iesim!

— Aizvest — un diezgan! — uztvēra sīkpilsonis, tapis mundrāks. — Kāpēc viņš iedomājies tur par to prašņāt, viņam ir kaut kas prātā, ko?

— Tā kā dzēris, kā nedzēris, bet dievs viņus zina, — nomurmināja strādnieks.

— Sakiet, ko jums vajag! — sētnieks atkal uzkliedza, sākdamš jau nopietni skaisties. — Ko tu uzbāzies?

— Laikam nobijies nākt uz iecirkni? — Raskoļņikovs sacīja vīpsnādams.

— No kā nobijos? Kāpēc tu sienies klāt?

— Blēdis! — uzbrēca sieviete.

— Ko daudz tērgāt ar viņu, — uzsauca otrs sētnieks, milzīga auguma tēviņš vaļējos zemnieka ķelderis, ar atslēgām aiz jostas. — Taisies prom!... Nu no tiesas blēdis... vācies!

Sagrābis Raskoļņikovu aiz pleca, viņš izgrūda to uz ielas. Raskoļņikovs gandrīz apvēlās, tomēr nepakrita, atstiepās taisns, klusēdamš palūkojās uz visiem skatītājiem un gāja tālāk.

— Ērmots cilvēks, — sacīja strādnieks.

— Ērnoti palikuši tagad ļaudis, — noteica sieviete.

— Vajadzēja tomēr aizvest uz iecirkni, — piezīmēja sīkpilsonis.

— Nav vērts sapīties, — nosprieda lielā auguma sētnieks. — Noteikti blēdis! Pats bāžas virsū, skaidra lieta, bet lūko tik sapīties, — netiksi vairs vaļā. Zinām jau!

«Vai iet vai neiet?» Raskoļņikovs domāja, apstādamies ielas krustojuma vidū uz bruģa un lūkodamies apkārt, kā gaidīdams, lai kāds pasaka pēdējo vārdu. Bet it nekas ne no kurienes neatsaucās, viss bija tukšs un miris kā tie akmeņi, pa kuriem viņš staigāja; viņam miris, viņam vienīgā... Pēkšņi tālumā, pāris simt soļu no viņa, ielas galā sabiezējušā tumsā viņš samanīja ļaužu pūli, balsu čalošanu, klaigas... Pūļa vidū stāvēja kāda ekipaža... Ielas vidū iespīdējās uguntiņa. «Kas tur?...» Raskoļņikovs pa-

griezās pa labi un gāja pūlim klāt. Viņš it kā vēl ķērās pie visa un, to iedomādamies, salti pasminēja, jo bija jau nešaubīgi pieņēmis lēmumu par iecirkni un noteikti zināja, ka tūlīt viss būs galā.

VII

Ielas vidū stāvēja lepna, kundziska ekipaža ar pāri strauju, sirmu zirgu priekšā; iekšā sēdētāju nebija, un pats kučieris, norāpies no bukas, stāvēja līdzās; zirgus tas turēja aiz iemauktiem. Apkārt drūzmējās daudz ļaužu, visiem priekšā policisti. Vienam no viņiem rokā bija aizdegts lukturītis, ar ko viņš pieliecies apgaismoja kaut ko uz bruģa, pie pašiem riteņiem. Visi runāja, kļiedza, vaimanāja. Kučieris likās apjucis un paretam atkārtoja:

— Šito nelaimi! Ak tu kungs, šito nelaimi!

Raskoļņikovs iespraucās pēc iespējas tuvāk un pēdīgi ieraudzīja visas šīs kņadas un ziņkārības cēloni. Zemē gulēja nupat zirgu samīts cilvēks, bez samaņas, acīm redzami gaužām slikti, kaut gan «kungu kārtas» drēbēs ģērbies, viss vienās asinīs. No sejas, no galvas tecēja asinis; seja bija stipri sasista, saskrāpēta, sakropļota. Varēja redzēt, ka viņš sabraukts ne pa jokam.

— Ak tu tētīt! — vaidēja kučieris. — Kā tur lai izsarģās! Ja es būtu zirgus dzinis vai viņam nebūtu uzkliedzis, bet es braucu bez steigas, vienādiem riksišiem. Visi redzēja: ja ļauži melo, tad es ar. Veca padarīšana, dzērājs nevar noturēties kā svece!... Redzu, viņš iet pāri ielai, streipuļo, tikko negāžas gar zemi, — es uzkliežu vienu reizi, otru reizi, trešo reizi un sāku pievaldīt zirgus; bet šis tā ij novēlās tiem taisni zem kājām! Vai nu tišām, vai pārāk stipri iereibis... Bet zirgi jauni, tramīgi, — satrūkās, viņš iebļāvās, — šie vēl jo trakāk... Skat, un nelaime...

— Tā ir tirā patiesība! — atsaucās kāda apliecinātāja balss pūlī.

— Tas tiesa, viņš trīs reizes tam uzkliedza, — atsaucās otra balss.

— Akurāt trīs reizes, visi dzirdēja! — sauca trešais.

Jāsaka, ka kučieris tomēr nebija nedz pārāk noskumis,

nedz sabijies. Varēja redzēt, ka ekipaža pieder bagātam un ievērojamam īpašniekam, kas kaut kur gaidīja tās ierašanos; policisti, redzams, bija stipri vien noraizējušies, kā nokārtot tieši šo pēdējo apstākli. Sabrauktais bija jānogādā iecirknī, pēc tam slimnīcā. Neviens nezināja viņa vārdu.

Pa to laiku Raskoļņikovs izspiedās starp ļaudīm un pieliecās vēl tuvāk. Lukturītis spilgti apgaismoja nelaimīgā seju: viņš to pazina.

— Es viņu pazīstu, pazīstu, — viņš iesaucās, izlauzdamies pavisam priekšā, — tas ir atvaļināts ierēdnis, titularpadomnieks Marmeladovs! Viņš dzīvo šepat blakus, Kozeļa mājā... Ātrāk ārstu! Es samaksāšu, lūk še! — viņš izvilka no kabatas naudu un rādīja policistam. Viņš bija neparasti uzbudināts.

Policisti bija apmierināti, ka uzzinājuši, kas ir samītais. Raskoļņikovs nosauca arī savu uzvārdu, iedeva savu adresi un visiem spēkiem, it kā viss attiektos uz miesīgu tēvu, pierunāja pārnest nesamaņā guļošo Marmeladovu tā dzīvoklī.

— Tepat, trīs mājas tālāk, — viņš rosījās, — Kozeļa, bagāta vācieša, namā... Viņš droši vien tagad gāja piedzēries uz mājām. Es viņu pazīstu... Viņš ir dzērājs... Tur viņam ģimene, sieva, bērni, ir arī viena vecāka meita... Kamēr vēl uz slimnīcu aizvedis, bet tepat mājā droši vien ir arī ārsts! Es samaksāšu, samaksāšu!... Tomēr būs savējo kopšanā, tie tūlīt palīdzēs, citādi nomirs, kamēr tiks līdz slimnīcai...

Viņš pat paguva nemanāmi iebāzt sauļā; bet arī tāpat bija skaidrs un viss likumīgi, katrā gadījumā te palīdzība tuvāk. Sabraukto pacēla un nesa; gadījās palīgi. Līdz Kozeļa mājai bija soļu trīsdesmit. Raskoļņikovs gāja nopakaļ, saudzīgi pieturēdams galvu un rādīdams ceļu.

— Šeit, šeit! Pa kāpnēm vajag nest ar galvu pa priekšu, grieziet apkārt... Re, tā!... Es samaksāšu, es pateikšu paldies, — viņš penterēja.

Katerina Ivanovna, tāpat kā vienmēr, tiklīdz gadījās brīvs brītiņš, staigāja šurp un turp pa savu mazo istabiņu, no loga līdz krāsniņai un atpakaļ, cieši sakrustojusi rokas uz krūtīm, pati ar sevi sarunādamās un kāsēdama. Pēdējā laikā viņa bija pasākusi arvien biežāk un vairāk sarunāties

ar savu vecāko meitiņu, desmitgadīgo Poļenku, kas, daudz ko vēl nesaprazdama, tomēr ļoti labi saprata, ka ir mātei vajadzīga, un tāpēc vienmēr sekoja viņai ar savām lielajām, gudrajām actiņām un visiem spēkiem centās izlikties, ka visu saprot. Šoreiz Poļenka ģērba nost mazo brālīti, kas visu dienu jutās nevesels, lai noliktu viņu gulēt. Gaidīdams, kamēr viņam pārmainīs krekliņu, ko vajadzēja jau šonakt izmazgāt, puisītis ar nopietnu sejiņu klusēdams sēdēja uz krēsla, taisni un nekustīgi uz priekšu pret garāmgājējiem izstiepis, cieši kopā sakļāvis kājiņas, papēdiši kopā, pirkstgali uz āru. Viņš klausījās, ko māmiņa ar māsiņu runāja, lūpiņas izstiepis, actiņas iepletis un nekustēdamies, kā jāsēž visiem gudriem puisēniem, kad viņus ģērbj nost uz guļu. Par viņu vēl mazāka meitenīte galīgi skrandās stāvēja pie širmjiem un gaidīja savu kārtu. Durvis uz kāpnēm bija vaļā, lai jele kaut cik paglābtos no tabakas dūmiem, kas spraucās iekšā no citām istabām un ik brīdi spieda nabaga dilonšlimnieci ilgi un mocoši klepot. Katerina Ivanovna pa šo nedēļu bija it kā vēl vairāk izdēdējusi, sarkanie plankumi vaigos kvēloja vēl spilgtāk nekā agrāk.

— Tu neticēsi, tu nevari ne iedomāties, Poļenka, — viņa, pa istabu staigādama, stāstīja, — cik priecīgi un skaisti mēs dzīvojām mājās pie tētiņa un kā šis žūpa pazudināja mani un pazudinās arī jūs visus. Tētiņš bija civildienesta pulkvedis, jau gandrīz gubernators; viņam atlika spert tikai vēl vienu soli, tā ka visi jau brauca pie viņa un runāja: «Mēs, Ivan Michailič, uzskatām jūs jau par savu gubernatoru.» Kad es... khe! — kad es... khe-khe-khe... o nolādētā dzīve! — viņa iesēcās, atkraudama krēpas un pieķerdama pie krūtīm. — Kad es... ak, kad pēdējā ballē... pie muižniecības maršala... mani ieraudzīja kņaziene Bezzemeļnaja, tā pati, kas vēlāk deva man savu svētību, kad es precējos ar tavu tētiņu, Poļa, — tad tūlīt apvaicājās: «Vai šī nav tā pati miļā jaunava, kas izlaidumā dejoja plīvurdeju?»... (Caurumu vajag aizlāpīt; paņēmusi jel tūlīt adatu un aizlāpījusi, kā es tevi mācīju, citādi rīt... khe! — rīt — khe-khe-khe! — vēl vairāk pārplīsī! — viņa ar mokām izkļiedza.) Toreiz vēl no Pēterburgas bija nupat kā atbraucis kamerjunktors kņazs Ščegoļ-

skojs... nodejoja ar mani mazurku un gribēja jau otrā dienā atbraukt ar bildinājumu; bet es pati pateicos vislaipnākajos vārdos un paziņoju, ka mana sirds jau sen pieder citam. Šis cits bija tavs tēvs, Poļa; mans tētiņš briesmīgi dusmojās... Vai ūdens gatavs? Nu, tad dod šurp krekliņu, bet zeķītes?... Lida, — viņa griezās pie mazākās meitiņas, — tu šonakt pārguli tāpat bez kreliņa, kaut kā... un zeķītes noliec līdzās... pie tās pašas reizes jāizmazgā... Ko tas skrandainis vēl nenāk, žūpa tāds! Kreklu savalkājis kā trauku lupatu, galīgi saplēsis... Varētu visu pie vienas reizes, lai nav divas naktis no vietas jāmokās! Ak dievs! Khe-khe-khe-khe! Atkal! Kas tas? — viņa iekliedzās, ieraudzījusi gaiteni drūzmu un cilvēkus, kas spraucās ar kādu nesamo viņas istabā. — Ko tur nes? Ak dievs!

— Kur te lai noliek? — jautāja policists, lūkodamies apkārt, kad asiņainais, bez samaņas guļošais Marmeladovs bija ienests istabā.

— Uz dīvana! Lieciet tieši uz dīvana, ar galvu, raug še, uz šo galu, — Raskoļņikovs rādīja.

— Sabrauca. Uz ielas! Piedzērušu! — kāds sauca no gaites.

Katerina Ivanovna stāvēja pavisam bāla un smagi elpoja. Bērni pārbijās. Mazā Lidočka iebrēcās, pieskrēja pie Poļenas, apkampa to un drebēja vienā drebēšanā.

Noguldījis Marmeladovu, Raskoļņikovs metās pie Katerinas Ivanovnas:

— Dieva dēļ, nomierinieties, nesabīstieties! — viņš žigli bēra vārdus. — Viņš gāja pāri ielai, viņu sabrauca kariete, esiet mierīga, viņš atžilbs, es liku viņu nest šurp... Es pie jums reiz biju, atceraties... Viņš atžilbs; es samaksāšu!

— Panāca savu! — izmisusi iekliedzās Katerina Ivanovna un metās pie vīra.

Raskoļņikovs drīz ievēroja, ka šī sieviete nav no tām, kas krīt tūdaļ ģibonī. Acumirkli zem nelaimīgā galvas at-radās spilvens, par kuru vēl neviens nebija domājis. Katerina Ivanovna sāka viņu ģērbt nost, apskatīt vainas, nezaudēdama galvu, rosījās, aizmirsusi pati sevi, sakniebusi savas trīcošās lūpas un apspiezdama kliedzienus, kas lauzās ārā no krūtīm.

Raskoļnikovs pa to laiku pierunāja kādu aizskriet pēc ārsta. Ārsts, izrādījās, dzīvoja vienu māju tālāk.

— Es aizsūtīju pēc ārsta, — viņš visu laiku atgādināja Katerinai Ivanovnai, — neraizējieties, es samaksāšu. Vai nav ūdens? ... Un dodiet ātrāk salveti, divieli vai kaut ko citu; nav zināms vēl, cik stipri viņš ievainots ... Viņš ir ievainots, nevis nosists, esiet droša ... Ko teiks ārsts!

Katerina Ivanovna pieskrēja pie loga, tur kaktā uz krēsla ar izspiestu sēdekli bija nolikta liela māla bļoda ar ūdeni, kur pa nakti mazgāja bērnu un vīra veļu. Šo mazgāšanu pa naktīm veica Katerina Ivanovna pati savām rokām vismaz divas reizes nedēļā, bet dažreiz arī biežāk, jo bija nodzīvots tiktāl, ka veļas, ko pārmainīt, nebija vairs gandrīz nemaz un katram ģimenes loceklim bija tikai pa vienai kārtai; taču Katerina Ivanovna nevarēja ciest netīrību un labāk bija ar mieru nomocīties pa naktīm pāri spēkiem, kad visi guļ, lai tikai paspētu slapjo veļu uz izstieptas auklas līdz rītam izžāvēt un iedot tīru nekā redzēt mājās netīrību. Viņa paķēra Raskoļnikova pieprasīto ūdens bļodu, lai to nestu, bet gandrīz pakrita ar visu nesamo. Bet Raskoļnikovs bija jau paguvis pats atrast divieli, samērcēja to ūdenī un sāka mazgāt asinīm noplūdušo Marmeladova segu. Katerina Ivanovna stāvēja tepat līdzās, aiz sāpēm grūti elpodama un spiezdama rokas uz krūtīm. Viņai pašai bija vajadzīga palīdzība. Raskoļnikovs sāka saprast, ka varbūt ir izdarījis slikti, pierunādams pārnest sabraukto uz šejieni. Policists arī stāvēja nesaprašanā.

— Poļa! — Katerina Ivanovna uzsauca. — Skrien žiglāk pie Soņas! Ja nebūs mājās, vienalga, pasaki, ka tēvu zirgi saminuši un lai viņa tūlīt nāk šurp ... tiklīdz kā atgriežas. Ātrāk, Poļa! Še, uzsedz lakatu!

— Skrej, cik tik spēka! — uzkliedza pēkšņi puisītis no krēsla un, to pateicis, atkal iegrīma agrākajā klusēšanā, stingi sēdēdams uz sava krēsla tikpat taisni, izbolītām actiņām, papēdiši kopā, pēdiņas uz katru pusi.

Pa to starpu istaba bija pienākusi stāvgrūdām pilna, tā ka ne ābolam nebūtu kur nokrist. Policisti aizgāja, izņemot vienu, kas pagaidām palika un pūlējās aizdzīt atpakaļ no kāpnēm sanākušos ziņkārīgos. Toties no iekšējām istabām izbira vai visi Lipevechseles kundzes iemītnieki, kas sākumā

spaidījās tikai durvīs, bet pēc tam barā ieplūda istabā. Katerinu Ivanovnu pārņēma neprātīgas dusmas.

— Kaut jel mierīgi nomirt būtu ļāvuši! — viņa uzbrēca visam pūlim. — Atraduši izrādi! Un ar papirosiem! Khe-khe-khe! Ienāciet vēl ar cepurēm ar!... Tiešām viens ar cepuri... Ārā! Kaut pret mirušu jūtiel cieņul!

Kāss aizcirta viņai balsi, bāriens tomēr līdzēja. Acīm redzot no Katerinas Ivanovnas šeit pat baidījās: iemītnieki cits pēc cita atplūda atpakaļ uz durvīm ar to dīvaino iekšēja apmierinājuma sajūtu, kāda vienmēr novērojama pat pie vistuvākajiem cilvēkiem, redzot, ka nelaime notikusi ar līdzcilvēku un nevis viņiem pašiem; no šīs sajūtas nav brīvs itin neviens cilvēks, kaut arī izjūt vissirsnīgāko žēlumu un līdzcietību.

Aiz durvīm tomēr sāka atskanēt balsis par slimnīcu un ka šeit nedrīkst citus nevajadzīgi traucēt.

— Arī nomirt laikam nedrīkst! — uzkliedza Katerina Ivanovna un metās jau uz durvīm tās atvērt, lai mestu uz tiem zibeņus un pārkonus, bet uz sliedīņa sagrūdās ar pašu Lipevechseles kundzi, kas nupat bija padzirdējusi par notikušo nelaimi un atskrējusi nodibināt kārtību. Tā bija gaužām vīzdegunīga un nekārtīga vāciete.

— Ak mans dievs! — viņa iepleta rokas. — Jūsu vīru iekš dzēruma zirgi samīdīj. Iekš slimnīcu viņu! Es te saimniec!

— Amalija Ludvigovna! Lūdzu jūs apdomāt, ko jūs runājat, — Katerina Ivanovna augstprātīgi iesāka (ar saimnieci viņa vienmēr runāja augstprātīgā tonī, lai tā «zinātu savu vietu», un nevarēja pat tagad liegt sev šo prieku), — Amalija Ludvigovna...

— Es jums teicu reiz uzreiz iepriekš, ka jūs nedrīkst teikt man Amali Ludvikovna: es Amal-Ivan!

— Jūs esat nevis Amal-Ivan, bet Amalija Ludvigovna, un, tā kā es nepiederu pie jūsu nekrietnajiem lišķiem kā Lebezjatņikova kungs, kurš tagad smejas aiz durvīm (aiz durvīm tiešām atskanēja smieklī un izsauciens: «Matos gan!»), tad arī saukšu jūs vienmēr par Amaliju Ludvigovnu, lai gan nekādi nesaprotu, kāpēc jums šis vārds nepatīk. Jūs pati redzat, kas noticis ar Semjonu Zacharoviču; viņš mirst. Es jūs lūdzu tūlīt aizslēgt šīs durvis un nelaist nevienu te

iekšā. Ļaujiet kaut nomirt mierīgi! Citādi, varat būt pārliecināta, jūsu izturēšanās jau rītdien pat būs zināma pašam ģenerālgubernatoram. Kņazs pazina mani jau kā jaunavu un ļoti labi atceras Semjonu Zacharoviču, un ir daudzreiz tam labu darijis. Visi zina, ka Semjonam Zacharovičam bija daudz draugu un aizstāvju, kurus tikai viņš pats atstāja aiz sava dižciltīgā lepnuma, jūtot savu nelaimīgo vājību; bet tagad (viņa norādīja uz Raskoļņikovu) mums palīdz viens augstsirdīgs jauns cilvēks, kuram ir līdzekļi un sakāri un kuru Semjons Zacharovičs pazina jau bērnībā, un varat būt pārliecināti, Amalija Ludvigovna ...

Tas viss tika kā bērtin nobērts ārkārtīgā steigā, jo tālāk, jo ātrāk, taču kāss pēkšņi aprāva Katerinas Ivanovnas daiļrunību. Šai brīdī mirējs nāca pie samanas un ievaidējās, un viņa pieskrēja pie tā. Slimnieks atvēra acis un, vēl neviena nepazīdams un nekā nesaprazdams, sāka aplūkot pie viņa stāvošo Raskoļņikovu. Viņš elpoja smagi, dziļi un reti. Pa lūpu kaktiņiem sūcās asinis, uz pieres izspiedās sviedri. Nepazīnis Raskoļņikovu, viņš nemierīgi sāka meklēt ar acīm sev apkārt. Katerina Ivanovna skatījās viņā ar sērīgu, bet stingru skatienu, no acīm viņai ritēja asaras.

— Ak dievs! Viņam visas krūtis sadragātas! Kas asiņu, asiņu! — viņa izmisusi sacīja. — Vajag novilkt visu virsējo apģērbul! Pagriezies mazlietiņ, Semjon Zacharovič, ja vari, — viņa tam uzsauca.

Marmeladovs pazina viņu.

— Mācītāju! — viņš izdvesa aizsmakušā balsī.

Katerina Ivanovna atgāja pie loga, piespiedās ar pieri pie rāmja un izmisumā iesaucās:

— O, trīskārt nolādētā dzīve!

— Mācītāju! — mirējs atkal izdvesa, brīdi klusējis.

— Jau aiz-gā-ja! — uzkliedza viņam Katerina Ivanovna; viņš paklausīja tās uzsaucienam un apklusā. Ar biklu, sērīgu skatienu viņš meklēja to ar acīm; viņa atkal atgriezās pie tā un nostājās galvgalī. Viņš mazliet nomierinājās, bet ne ilgi. Drīz viņa acis apstājās pie mazās Lidočkas (viņa milules), kas, kaktā stāvēdama, drebēja kā lēkmē un lūkojās uz viņu ar savām izbrīna pilnajām, bērnišķīgi nopietnajām acīm.

— Ā ... ā ... — viņš bažīgi rādīja uz to. Viņam gribējās kaut ko teikt.

— Ko vēl? — uzkliedza Katerina Ivanovna.

— Basām kājiņām! Basām! — viņš murmināja, ar pusārprātīga skatienu mādams uz meitenītes kailajām kājiņām.

— Ciet klusu! — Katerina Ivanovna pikti izsaucās.

— Pats zini, kāpēc basām kājiņām!

— Paldies dievam, ārsts! — iepriecināts iesaucās Raskoļņikovs.

Ienāca ārsts, kārtīgs vecītis, vācietis, ar neuzticīgu skatienu paskatīdamies apkārt. Piegāja pie slimnieka, pataustīja pulsu, uzmanīgi aptaustīja galvu, ar Katerinas Ivanovnas palīdzību atpogāja viscaur asinīs samirkušo kreklu un atsedza slimnieka krūtis. Visas krūtis bija sakropļotas, saspiestas un saplosītas. Vairākas ribas labajā pusē laužas. Kreisajā pusē uz pašas sirds bija liels, ļaunu vēstošs, dzeltenīgi melns plankums, smaga pakava spēriena sekas. Ārsta seja sadrūma. Policists pastāstīja viņam, ka pakritušo ķēris ritenis un griezdamijs vilcis soļus trīsdesmit pa bruģi.

— Jābrīnās, ka viņš vēl nācis pie samaņas, — ārsts klušītēm pačukstēja Raskoļņikovam.

— Ko jūs teiksiet? — tas jautāja.

— Tūlīt mirs.

— Vai tiešām nekādu cerību?

— Ne mazāko! Pēdējie elpas vilcieni... Pie tam galva bīstami ievainota... Hm. Varētu, teiksim, nolaist asinis... bet... tas nelīdzēs. Pēc piecām vai desmit minūtēm katrā ziņā nomirs.

— Tad labāk nolaidiet asinis!

— Var arī... Bet es jūs brīdinu, ka tas būs gluži veltīgi.

Šai brīdī atkal atskanēja soļi, pūlis gaitenī pašķīrās, un uz sliedīšu parādījās garīdznieks ar pēdējo sakramentu, sirms vecītis. Viņam līdzī ienāca arī policists. Ārsts tūdaļ palaida viņu savā vietā un apmainīja ar viņu nozīmīgu skatienu. Raskoļņikovs pierunāja ārstu vēl kaut mazliet pagaidīt. Tas paraustīja plecus un palika.

Visi atkāpās. Grēksūdze ilga tikai īsu brīdi. Mirējs diezin vai jel ko labi saprata, izteikt viņš varēja tikai aprautas, neskaidras skaņas. Katerina Ivanovna paņēma Lidočku, nocēla no krēsla puisīti un, atgājusi kaktā pie krāsns, nometās ceļos, bet bērniem lika nomesties ceļos sev priekšā. Meite-

nīte tikai drebēja, bet puisēns, stāvēdams uz kailiem celišiem, vienmērīgām kustībām cēla rociņu, meta plašus krustus un klanījās līdz zemei, sizdams pierīti pret grīdu, kas acīm redzami sagādā viņam sevišķu patīku. Katerina Ivanovna kodīja lūpas un valdīja asaras; viņa arī lūdza dievu, šad un tad pakārtodama bērnam krekliņu, meitiņai ap pārāk kailajiem pleciņiem pagūdama uzvest lakatiņu, ko izņēma no kumodes nepaceļoties un lūdzot dievu. Pa tam durvis no iekšējām istabām sāka atkal vārstīt ziņkārīgie. Gaitenī arvien ciešāk sablivējās skatītāji, visi šo kāpņu iemītņieki, gan vairs nespiedzamies pāri sliekšnim istabā. Viens vienīgs sveces galiņš apgaismoja visu šo ainu.

Sinī brīdī no gaitena caur pūli strauji izspraucās Poļeņka, kas bija aizskrējusi pēc māsas. Viņa ienāca, strauji elsodama no ātrā skrējiena, noņēma lakatu, ar acīm uzmeklēja māti, piegāja pie viņas un pasacīja: — Nāk! Uz ielas satiku! — Māte novilkta viņu uz ceļiem sev līdzās. Caur pūli nedzirdami un bikli izlauzās otra meitene, un dīvaina likās viņas parādīšanās šinī istabā, nabadzības, kankaru, nāves un izmīsuma vidū. Viņa tāpat bija kankaros; viņas tērps varēja maksāt grašus, bet bija izgreznots pa ielas modei, pēc gauzes un likumiem, kādi nodibinājušies savā īpašā pasaulē ar spilgti un nekautrīgi izpaustu mērķi. Soņa apstājās gaitenī pie paša sliekšņa, un, pār sliekšni nepārkāpdama, raudzījās kā apstulbusi, šķiet, nekā neapzinādamās, aizmirsusi kā par savu šai vietai nepiedienīgo, no ceturtajām rokām pārpirkto, raibo zīda kleitu ar garu un smieklīgu šlepi un bezgalīgi platu krinolinu, kas aizsprostoja visas durvis, tā par gaišajām kurpītēm, naktī nevajadzīgo saules sardziņu, ko viņa tomēr bija paķērusi līdz, un par smieklīgo, apaļo salmu cepurīti ar spilgtu spalvu, sarkanu kā uguns. No šīs puiciski uz vienas auss uzmauktās cepurītes apakšas raudzījās laukā vāja, bāla, iztrūcināta sejiņa ar pavērtu muti un nekustīgām, šausmu pilnām acīm. Soņa bija maza auguma, gadus astoņpadsmit veca, vāja, bet diezgan glīta gaišmate ar brīnišķīgām, gaišzilām acīm. Viņa stīvi skatījās uz gulvietu, uz garīdznieku; arī viņa bija aizsūsusies no ātrā nāciena. Pēdīgi sačukstēšanās un daži vārdi no pūļa laikam aizskanēja līdz viņai. Viņa nodūra acis, paspēra soli pāri sliekšnim un nostājās istabā, tomēr vēl arvien pie pašām durvīm.

Grēksūdze un svētais vakarēdiens beidzās. Katerina Ivanovna piegāja atkal pie vīra gultas. Garīdznieks atkāpās un vēlējās teikt vēl dažus vārdus Katerinai Ivanovnai, lai viņu stiprinātu un mierinātu.

— Bet kur es šitos likšu? — viņa to skarbi un dusmīgi pārtrauca, rāididama uz mazajiem.

— Dievs ir žēlīgs; paļaujieties uz visaugstākā palīdzību! — garīdznieks iesāka.

— Ak jā! Žēlīgs, tikai ne mums!

— Tas ir grēks, grēks, kundze, — garīdznieks piemetināja, galvu paskurinādams.

— Un vai šitas nav grēks? — uzkliedza Katerina Ivanovna, rāididama uz mirēju.

— Varbūt tie, kas bija par nejaūšu cēloni, būs ar mieru jums atlīdzināt, kaut vai par ienākumu zaudēšanu...

— Nesaprotat jūs mani! — nikni atkliedza Katerina Ivanovna, atmezdama ar roku. — Un par ko te lai atlīdzina? Viņš taču pats dzērumā lida zirgiem zem kājām! Un par kādiem ienākumiem? Ne ienākumi no viņa bija, bet moka. Žūpa, viņš visu nodzēra! No mums zaga un nesa uz krogu, viņu dzīvi un manu dzīvi krogā sabendēja. Paldies dievam, ka mirst! Mazāk zaudējumu!

— Piedot vajadzētu miršanas stundā, citādi grēks, kundze, tādas jūtas ir liels grēks!

Katerina Ivanovna darbīgi rosījās ap slimnieku, padeva viņam dzert, noslaucīja sviedrus un asinis no galvas, uzčubināja spilvenus, paretam pagūdamā arī atbildēt garīdzniekam. Bet tagad viņa pēkšņi bruka viņam virsū gandrīz kā neprātīga.

— Ak tētiņ! Tikai vārdi, vārdi vien! Piedot! Skat, viņš šodien, ja nebūtu sabraukts, pārnāktu mājās piedzēries, kreklis viņam viens vienīgs, tas pats mugurā, galīgi savalkāts, noplīsis, — tad viņš būtu nolicies gulēt, bet es līdz rīta ausmai pluncētos pa ūdeni, viņa un bērnu panckas mazgādama, bet pēc tam aiz loga izžāvētu un tūdaļ, tiklīdz diena uzaustu, sēstos pie lāpīšanas, — tāda, lūk, mana nakts!... Ko gan tur vairs runāt par piedošanu? Jau tāpat esmu piedevusi!

Dziļš, briesmīgs kāss pārtrauca viņas vārdus. Viņa atkraukājās mutautiņā un pastiepa to parādīt garīdzniekam,

sāpēs pieturēdama ar otru roku krūtīs. Viss mutautiņš bija asinīs...

Garīdznieks nolieca galvu un neteica nekā.

Marmeladovs mocījās pēdējā agonijā; viņš nenovērsa acu no Katerinas Ivanovnas sejas, kas atkal bija noliekusies pār viņu. Viņam visu laiku gribējās viņai kaut ko teikt. Viņš pat jau it kā iesāka, ar pūlēm kustinādams mēli un neskaidri izrunādams vārdus, bet Katerina Ivanovna, jau sapratusi, ka viņš grib lūgt piedošanu, tūlīt viņam pavēloši uzsauca:

— Ciet klu-su! Nevajag! ... Zinu, ko gribi teikt! — Un slimniēks apklusā; bet šai pašā brīdī viņa klīstošais skatiens apstājās pie durvīm un viņš ieraudzīja Soņu...

Līdz šim viņš nebija to pamanījis: viņa stāvēja kaktā un ēnā.

— Kas viņa? Kas viņa? — Marmeladovs piepeši izgrūda aizsmakušā, gārdzošā balsī, lielā uztraukumā, ar acīm šausmās rādīdams uz durvīm, kur stāvēja meita, pat pūlēdamies piecelties.

— Guli! Gu-li! — uzkliedza Katerina Ivanovna.

Bet mirējs ar pārdabisku piepūli paguva atbalstīties uz rokas. Ar savādu, stingu skatienu viņš kādu brīdi lūkojās meitā, it kā nevarēdams to pazīt. Viņš arī nebija vēl nekad redzējis to šādā tērpā. Pēkšņi viņš pazina to, pazemotu, satriektu, izgreznojušos un nokaunējušos pazemīgi gaidām savu kārtu, lai atvadītos no mirstošā tēva. Bezgalīgas sāpes atspoguļojās viņa sejā.

— Soņa! Meit! Piedod! — viņš sauca un gribēja izstiept tai pretī roku, bet, atbalstu zaudējis, apgāzās un novēlās no dīvana taisni ar seju uz grīdas; viņu pieskrēja uzcelt, atguldīja, bet viņa dzīvība jau dzisa. Soņa klusi iekliedzās, pieskrēja klāt, apkampa viņu un tā arī sastinga. Viņš nomira viņas rokās.

— Panāca savu! — iekliedzās Katerina Ivanovna, ieraudzījusi vīra liki. — Nu, ko tagad lai dara! Ar ko es viņu apglabāšu! Un ar ko, ar ko es viņus, viņus rīt paēdināšu?

Raskoļņikovs piegāja pie Katerinas Ivanovnas.

— Katerina Ivanovna, — viņš tai sacīja, — pagājušā nedēļā jūsu nelaiķa vīrs izstāstīja man visu savu dzīvi un visus apstākļus... Esiet pārliecināta, ka viņš runāja par

jums ar sajūsmas pilnu cienību. Kopš tā vakara, kad es dabūju zināt, cik ļoti viņš bija jums visiem piekēries un kā viņš īpaši jūs, Katerina Ivanovna, cienīja un mīlēja, neraugoties uz savu nelaimīgo vājību, kopš tā vakara mēs kļuvām draugi... Tad nu atļaujiet man tagad... palīdzēt... pie pēdējā goda atdošanas manam draugam. Lūk še... liekas, divdesmit rubļu, — un, ja tas var jums kaut ko palīdzēt, tad... es... īsi sakot, es pienākšu, — es katrā ziņā pienākšu... varbūt jau rīt pienākšu... Ardievu!

Un viņš ātri izgāja no istabas, žigli spraukdamies cauri drūzmai uz kāpnēm; bet drūzmā viņš pēkšņi sagrūdās ar Nikodimu Fomiču, kas, dabūjis zināt par nelaimes gadījumu, bija vēlējis pats dot vajadzīgos rīkojumus. Kopš scenas iecirknī viņi nebija sastapušies, tomēr Nikodims Fomičs tūdaļ viņu pazina.

— Ā, tas esat jūs? — viņš vaicāja.

— Nomira, — Raskoļņikovs atbildēja. — Bija ārsts, bija garīdznieks, viss kārtībā. Neuzbudiniet par daudz nabaga sievieti, viņa arī bez tam jau slimo ar diloni. Uzmundriniet viņu, ja kaut kā varat... Jūs taču esat labs cilvēks, es zinu... — viņš piebilda pavīpsnādams, skatīdamies Nikodimam Fomičam taisni acīs.

— Bet kā jūs esat notraipījis ar asinīm! — piezīmēja Nikodims Fomičs, luktura gaismā saskatījis dažus svaigus plankumus uz Raskoļņikova vestes.

— Jā, notriepies... es esmu viss vienās asinīs! — Raskoļņikovs noteica it kā ar kādu sevišķu pieskaņu, tad pasmaidīja, pamāja ar galvu un kāpa lejā pa kāpnēm.

Raskoļņikovs kāpa lēnām, nesteigdamies, viņu kratīja drudzis, bet viņš to neapzinājās, viņu pildīja jauna, neap-tverama, piepeši uzplūdusi pilnīgas un varenas dzīves iz-jūta. Šī izjūta varēja būt līdzīga uz nāvi notiesātā izjūtai, kad tam piepeši un negaidot pasludina piedošanu. Kad viņš bija ticis kāpnēm līdz pusei, viņu panāca mājup ejošais garīdznieks; Raskoļņikovs klusēdams palaida viņu pa priekšu un mēmi tam palocījās. Nokāpjot jau pēdējos pakāpienus, viņš pēkšņi izdzirda aiz sevis steidzīgus soļus. Kāds skrēja viņam pakaļ. Tā bija Poļenka; tā lūkoja viņu panākt un sauca: — Klausieties! Klausieties!

Viņš pagriezās tai pretī. Tā notecēja pa pēdējo kāpņu

posmu un apstājās cieši viņam priekšā, vienu pakāpienu augstāk par viņu. Blāva gaisma plūda no sētas. Raskoļņikovs saskatīja vājiņu, bet milīgu meitenes sejiņu, kas viņam uzsmaidīja un bērnišķīgi jautri skatījās uz viņu. Viņa bija noskrējusi ar uzdevumu, kas acīm redzami viņai pašai ļoti patika.

— Paklausieties, kā jūs sauc? ... Un vēl: kur jūs dzīvojat? — viņa aizsūsies steidzīgi jautāja.

Viņš uzlika abas rokas viņai uz pleciem un savādas laimes pilns skatījās meitenē. Viņam bija tik patikami uz to skatīties, — viņš pats nezināja, kāpēc.

— Kas jūs sūtīja?

— Mani sūtīja mana māsiņa Soņa, — meitene atbildēja, smaidīdama vēl priecīgāk.

— Es jau tā domāju, ka jūs ir sūtījusi māsiņa Soņa.

— Māmiņa ar mani sūtīja. Kad māsiņa Soņa sāka skubināt, tad arī māmiņa pienāca klāt un teica: «Skrej žiglāk, Poļņka!»

— Vai jūs mīlat māsiņu Soņu?

— Es viņu mīlu vairāk par visiem! — kaut kā sevišķi noteikti paskaidroja Poļņka, un viņas smaids pēkšņi kļuva nopietnāks.

— Bet vai mani arī mīlēsiet?

Atbildes vietā viņš redzēja sniedzamies viņam pretī meitenes sejiņu un apaļīgās lūpiņas, kas naivi stiepās viņu noskūpstīt. Rociņas, tievas kā sērkociņi, pēkšņi cieši cieši apkērās viņam apkārt, galva pieglaudās viņam pie pleca, un meitene sāka kļusu raudāt, piespiezdamās ar vaidziņu ciešāk un ciešāk viņam klāt.

— Tētiņa žēl! — viņa pēc britiņa izteica, paceldama savu saraudāto sejiņu un slaucīdama ar rokām asaras. — Tagad vienmēr mums tādas nelaimes, — viņa negaidot piebilda ar to sevišķi svarīgo izskatu, kādu par varēm mēdz pieņemt bērni, kad tiem uzreiz iegribas runāt kā «lieliem».

— Vai tētiņš jūs mīlēja?

— Viņš Lidočku mīlēja vairāk par mums visiem, — viņa turpināja ļoti nopietni un bez smaida, jau pilnīgi tā, kā runā lielle, — mīlēja par to, ka viņa maziņa, un vēl par to, ka viņa slima, vienmēr atnesa viņai kādus saldumus; mūs viņš mācīja lasīt, bet man gramatiku un ticības mācību, —

viņa cienīgi piemetināja, — bet māmiņa nekā neteica, un tikai mēs zinājām, ka viņai tas patika, un tētiņš ar zināja; bet māmiņa grib mācīt man franciski, tāpēc ka man jau laiks iegūt izglītību.

— Vai dievu lūgt jūs mākat?

— Kā nu ne, mākam! Jau sen; es, kā jau liela, lūdzu pati klusām, bet Koļa un Lidočka kopā ar māmiņu skaļi; papriekš noskaita «Dieva dzemdētāju», pēc tam vēl vienu lūgšanu — «Dievs, piedod un svētī mūsu māsiņu Soņu» un tad vēl «Dievs, piedod un svētī mūsu otro tētiņu», tāpēc ka mūsu vecākais tētiņš jau miris, bet šitas ir mums otrs, un par to ar mēs lūdzamies.

— Poļņka, mani sauc par Rodionu; pielūdziet dievu kādreiz arī par mani: «un tavu kalpu Rodionu» — vairāk nekā.

— Visu mūžu es lūgšu par jums, — meitene dedzīgi atbildēja un pēkšņi atkal iesmējās, metās pie viņa un atkal viņu cieši apskāva.

Raskoļņikovs pateica viņai savu vārdu, iedeva adresi un apsoliņās katrā ziņā jau rīt atnākt. Meitene aizgāja galīgi sajūsmināta par viņu. Pulkstenis bija jau vienpadsmit, kad viņš izgāja uz ielas. Pēc piecām minūtēm viņš stāvēja uz tilta, tieši tanī pašā vietā, no kuras pirmīt nolēca sieviete.

«Pietiek!» viņš apņēmīgi un svinīgi noteica. «Nost mal-dus, nost šīs iedomātās bailes, nost rēgus!... Ir taču dzīve! Vai es nupat nedzīvoju? Mana dzīve nav vēl mirusi līdz ar šo veco veceni! Lai viņai debesu valstība, un — pietiek, vecenīt, laiks pie miera! Tagad valda prāts un gaisma un... un griba un spēks... Tagad redzēsim! Paspēkosimies tagad!» viņš iedomīgā pašapziņā piebilda, it kā vērsdamies pret kādu tumšu varu, to izaicinot. «Bet es biju gandrīz jau mierā ar septiņām pēdām!

... Ļoti vārgs gan es esmu patlaban, bet... liekas, ka slimība ir garām. Es jau pirmīt iznākdams zināju, ka tā pāries. Pie šīs pašas reizes: Počinkova nams te tikai pāris soļu... Katrā ziņā tagad pie Razumichina, ja arī nebūtu tikai pāris soļu... lai viņš uzvar derības!... Lai arī viņš papriecājas, — nekas, lai!... Spēks, spēks vajadzīgs: bez spēka nekas nav iegūstams; bet spēks jāiegūst tāpat ar spēku, lūk, to viņi nezina,» viņš piebilda lepni un pašpa-

lāvīgi un, tikko kājas vilkdams, devās prom no tilta. Lepnums un pašpārliecība auga viņā ar katru brīdi; katrā nākošajā mirklī viņš nebija vairs tas cilvēks, kas bijis iepriekšējā. Kas gan īsti tik sevišķs bija noticis, kas viņu tā pārvērtis? Arī viņš pats to nezināja; viņam, kā slicējam ķeroties pie salmiņa, piepeši likās, ka arī viņš «var dzīvot, vēl ir dzīve, viņa dzīve nav mirusi līdz ar veco veceni». Varbūt viņš pārsteidzās ar savu slēdzienu, bet viņš par to nedomāja.

«Bet kalpu Rodionu tomēr liku lūgšanā pieminēt,» viņam pēkšņi ienāca prātā. «Nujā, tas tā... drošības pēc!» viņš piebilda un pats iesmējās par savu puicisko iedažu. Viņš bija vislabākajā garastāvoklī.

Viņš viegli sameklēja Razumichinu; Počinkova namā jaunais iemītnieks bija jau pazīstams, un sētnieks tūdaļ parādīja viņam ceļu. Jau kāpjot augšā, varēja dzirdēt, ka sanācis lielāks pulks, trokšņo un dzīvi sarunājas. Durvis uz kāpnēm stāvēja plaši atvērtas, skanēja izsaučieni un strīdi. Razumichina istaba bija diezgan liela, sanācis bija cilvēku piecpadsmit. Raskoļņikovs apstājās priekštelpā. Te, aiz starpsienīņas, divas saimnieces kalpones rosījās ap diviem lieliem patvāriem, pudelēm, šķīvjiem, pīrāgu, uz kodu bļodām, kas atnestas no saimnieces virtuves. Raskoļņikovs aizsūtīja pasaukt Razumichinu. Tas atskrēja ļoti sajūsmināts. No pirmā acu uzmetiena varēja redzēt, ka viņš ir neparasti daudz dzēris; kaut gan Razumichins gandrīz nekad nevarēja piedzerties gluži pilnā, šoreiz tomēr dzērums bija manāms.

— Klausies, — Raskoļņikovs pasteidzās paskaidrot, — es atnācu tikai pateikt, ka tu esi derības vinnējis un ka patiesi neviens nezina, kas ar viņu var notikt. Iekšā iet es tomēr nevaru, — esmu tik vārgs, ka tūlīt pakritīšu. Un tādēļ paliec sveiks un ardievu! Bet rīt atnāc pie manis...

— Zini ko, es pavadišu tevi līdz mājām! Ja jau tu pats saki, ka esi vārgs, tad...

— Bet viesi? Kas tas sprogainais, palūk, tas, kas nupat paskatījās šurp?

— Tas? Jods viņu zina! Jādomā, kāds tēvoča paziņa, bet varbūt arī pats atnācis... Es pie viņiem atstāšu tēvoci; viņš ir neatsverams cilvēks, žēl, ka tu tagad nevari iepazīties. Bet galu galā — rauj velns viņus visus! Viņiem es tagad bijis nebijis, un man arī vajag atspirdzināties svaigā gaisā,

tu, brāl, esi atnācis pašā reizē: vēl pāris minutes — un es būtu ar viņiem sakāvijs, nudien! Melš tādas aplamības... Tu nevari iedomāties, cik tālu galu galā spēj aizmēloties cilvēks! Lai gan — kas tur nu ko neiedomāties? Vai ta mēs paši nemelojam? Lai melo vien: toties vēlāk nemelos... Pasēdi brītiņu, es pasaukšu Zosimovu.

Zosimovs gandrīz ar alkatīgu interesi metās pie Raskoļņikova; viņā bija jaušama kaut kāda sevišķa ziņkāre; bet drīz vien viņa seja noskaidrojās.

— Bez kavēšanās gulēt, — viņš nolēma, cik iespējams rūpīgi apskatījis pacientu, — bet uz nakti jāieņem kādas zālītes. Ieņemsiet? Es jau priekšlaikus sataisīju... vienu pulverīti.

— Kauču divus, — Raskoļņikovs atbildēja.

Pulverīti turpat arī ieņēma.

— Tas ļoti labi, ka tu pats viņu pavadīsi, — Zosimovs pateica Razumichinam. — Kā būs rītu, to redzēsim, bet pašreiz krietni vien labāk: salīdzinot ar to, kā bija no rīta. Mūžu dzīvo, mūžu mācies...

— Zini, ko man Zosimovs nupat pačukstēja, kad mēs nācām laukā? — izgrūda Razumichins, kad viņi bija iznākuši uz ielas. — Es, draugs, pateikšu tev visu atklāti, tāpēc ka viņi ir muļķi, Zosimovs lika man pļāpāt ar tevi pa ceļam un pamudināt arī tevi uz pļāpāšanu un pēc tam atstāt viņam, jo viņš ieņēmis galvā... ka tu... esot ārprātīgs vai tuvu pie tā. Vai tu vari iedomāties! Pirmkārt, tu esi trīsreiz gudrāks par viņu, otrkārt, ja tu neesi jūcis, tad vari pasmieties par to, ka viņam tādas ģeķības galvā, bet, treškārt, šis gaļas maiss, būdams pēc savas specialitātes ķirurgs, tagad ir aizrāvijs ar gara slimībām; bet, kas attiecas uz tevi, tad viņam galvu ir galīgi sagrozījusi tava šīsdienas saruna ar Zamjotovu.

— Vai Zamjotovs tev visu izstāstīja?

— Visu. Un labi darīja. Es tagad visu smalki sapratu, un arī Zamjotovs saprata... Nu jā, vārdu sakot, Rodja... lieta tāda... Es tagad esmu mazliet ieriebis... Bet par to nekas... Lieta tāda, ka šī doma... vai saproti? — patiesi bija viņos ieperinājusies... saproti? Tas ir, viņiem nevienam nebija drosmes to atklāti pateikt, tāpēc ka tās taču visnejēdzīgākās blēņas; it īpaši pēc tam, kad ir saņemts

ciet šis krāsotājs, tas viss sabruka un izkūpēja uz mūžiem. Bet kāpēc viņi ir tādi muļķi? Es toreiz Zamjotovu mazliet piekaustīju, — tas lai paliek starp mums, brāl; lūdzams, neliec ne nojaust, ka tu to zini; es esmu ievērojis, ka viņš tai ziņā ļoti vārīgs; tas bija pie Lavizas, — bet pašureiz, pašureiz viss ir kļuvis skaidrs. Galvenais, šis Ilja Petrovičs! Viņš toreiz atsaucās uz tavu ģiboni iecirknī, vēlāk pašam bija kauns; es taču zinu...

Raskoļņikovs kāri klausījās, ko Razumichins dzērumā izplāpāja.

— Es toreiz pagību tāpēc, ka tur bija smags gaiss un eļļas krāsas smaka, — viņš sacīja.

— Tu vēl paskaidro! Ne jau krāsa vien: veselu mēnesi tevī bija perinājies karsonis; Zosimovs jau gan to zina! Bet, cik tagad šis knauķis ir satriekts, tu nevari nemaz iedomāties! «Neesmu,» viņš saka, «šī cilvēka mazā pirkstiņa vērts!» Proti, tavējā. Viņam, brāl, dažreiz ir krietnas jūtas. Bet mācība, šīsdienas mācība «Kristalpilī» — tā ir pati pilnība! Tu taču no sākuma viņu pārbiedēji, līdz drebuļiem novedi! Tu taču viņu gandrīz atkal piespiedi noticēt visai šai stulbajai nejēdzībai un pēc tam pēkšņi parādīji viņam garu degunu: «Lūk še, ko tu dabūji!» Pilnība! Šis tagad samīts, iznīcināts! Meistars tu esi, nūdien, tā viņiem arī vajag! Žēl, ka manis tur nebija! Viņš tevi tagad šausmīgi gaidīja. Porfirijs arī grib ar tevi iepazīties...

— Ā... tas arī... Un kāpēc mani ārprātīgajos ieskaitījuši?

— Ne jau ārprātīgajos. Es, kā liekas, pārāk daudz tev, brāl, saplāpāju... Redzi, viņu šorīt pārsteidzis tas, ka tikai šis viens punkts tevi interesē... Tagad nu ir skaidrs, kāpēc interesē: zinot visus apstākļus... un kā tas toreiz tevi uzbudināja un savijās kopā ar slimību... Es, brāl, esmu drusku iereibis, bet velns viņu sazina, viņam ir kaut kāda sava ideja... Es tev saku: viņš ir ķerts uz gara slimībām. Bet tu par to tikai nospļaujies...

Kādu brītiņu abi klusēja.

— Klausies, Razumichin, — Raskoļņikovs ierunājās, — es gribu tev teikt atklāti: es nupat biju pie mirēja, nomira viens ierēdnis... es tur atdevu visu savu naudu... un bez tam mani nupat noskūpstīja kāda būtne, kas arī tad, ja es

būtu kādu nokāvis, — arī tad... vārdu sakot, es tur redzēju vēl otru būtni... ar ugunssarkanu spalvu... bet es, kā liekas, sāku muldēt niekus; esmu ļoti vārgs, pieturi mani... tepat jau arī kāpnēs...

— Kas tev ir? Kas tev ir? — Razumichins satrūcies jautāja.

— Galva mazliet reibst; bet tas nav tas; galvenais, ka man ir tik skumji, tik skumji! Kā sievietei... nudien! Skaties, kas tas? Skaties! Skaties!

— Kas ir?

— Vai neredzi? Manā istabā gaisma, redzi? Durvju starpā...

Viņi bija pie pēdējām kāpnēm, blakus saimnieces durvīm, un patiesi no lejas varēja saredzēt, ka Raskoļņikova istabiņā spīd gaisma.

— Savādi! Varbūt Nastasja, — piebilda Razumichins.

— Viņa nekad ap šo laiku neiet manā istabā, viņa jau sen gul; bet... man viss vienalga! Ardievu!

— Ko tu? Es tevi pavadišu, iesim abi reizē iekšā!

— Es zinu, ka iesim reizē, bet man gribas šeit spiest tev roku un šeit no tevis atvadīties. Nu, dod roku, ardievu!

— Kas ar tevi ir, Rodja?

— Nav nekas; ejam; tu būsi liecinieks.

Viņi sāka kāpt pa kāpnēm, un Razumichinam pavīdēja doma, ka Zosimovam varbūt tiešām taisnība! «Eh! Satraucu es viņu ar savu plāpāšanu!» viņš nomurmināja pie sevis. Pēkšņi, pieejot pie durvīm, viņi izdzirda istabā balsis.

— Bet kas tad tur ir? — iesaucās Razumichins.

Raskoļņikovs pirmais pieķērās pie durvīm un atvēra tās plaši vaļā, atvēra un kā sastindzis palika uz sliekšņa.

Viņa māte un māsa sēdēja uz dīvana un bija nogaidījušas jau stundas pusotras. Kāpēc Raskoļņikovs bija vismazāk gaidījis tieši viņas un vismazāk domājis par viņām, kaut gan tam pat vēl šodien bija vēlreiz pateikts, ka viņas devušās ceļā, ka viņas brauc, ka tūdaļ atbrauks? Visas šīs pusotras stundas viņas viena par otru dedzīgāk bija izprašājušas Nastasju, kas arī tagad vēl stāvēja viņu priekšā un bija jau paguvusi izstāstīt visu līdz pēdējam sīkumam. Viņas bija gandrīz vai prātu zaudējušas aiz izbīļa, izdzirdušas, ka viņš «šodien slims aizbēdzis» un, kā pēc stāstījuma varēja

spriest, katrā ziņā murgos! «Ak dievs, kas ir ar viņu?» Abas raudāja, abas izcieta briesmīgas mokas šajās gaidu stundās.

Līkums gaviļu sauciens apsveica Raskoļņikova parādīšanos. Abas metās pie viņa. Bet viņš stāvēja kā mironis; nepanesama, pēkšņa īstenības apziņa ķēra viņu kā pērkona spēriens. Arī viņa rokas necēlās, lai tās apkamptu: nespēja. Māte un māsa žņaudza viņu savos apkampienos, skūpstīja viņu, smējās, raudāja... Viņš paspēra soli, sagriļojās un nogāzās uz grīdas bez samaņas.

Uztraukums, šausmu kliegzieni, vaidi... Uz sliekšņa stāvošais Razumichins lidot ielidoja istabā, saķēra slimnieku savās spēcīgajās rokās, un tas vienā mirklī nokļuva uz dīvana.

— Nekas, nekas! — viņš uzsauca mātei un mātai. — Tas ir ģibonis, blēņas! Nupat vēl ārsts sacīja, ka viņam tagad jau daudz labāk, ka viņš pavisam vesels! Ūdeni!... Nu re, viņš nāk jau pie samaņas, nu, redziet, ir jau atžilbis!...

Un, satvēris Duņečku aiz rokas, tā kā to tikko neizmežģīja, viņš pievilka viņu palūkoties, ka brālis ir «jau atžilbis». Māte un māsa, dziļi aizgrābtas un pilnas pateicības, raudzījās uz Razumichinu kā uz augstākās aizgādības sūtītu cilvēku. Viņas bija no Nastasjas jau dzirdējušas, ka viņu Rodjam slimības laikā bijis šis «izveicīgais jaunais cilvēks», kā viņu nosauca tai pašā vakarā sirsnīgā sarunā ar Duņu pati Pulcherija Aleksandrovna Raskoļņikova.

TREŠĀ DAĻA

I

Raskoļņikovs pacēlās uz dīvana sēdus. Viņš gurdeni pamāja Razumichinam, lai tas pārtrauc mierināt māti un māsu ar savu nesakarīgo un dedzīgo vārdu straumi, saņēma mātes un māsas rokas un minutes divas klusēdams lūkojās drīz vienā, drīz otrā. Māte nobijās no viņa skatienu. Šai skatienā spīdēja cauri spēcīgas, līdz mokām sakāpinātas jūtas, bet tai pašā laikā arī kaut kas nekustīgs, pat kaut kas no ārprāta. Pulcherija Aleksandrovna sāka raudāt.

Avdotja Romanovna bija bāla, viņas roka brāja rokā trīcēja.

— Ejiet mājās ... kopā ar viņu, — viņš izrunāja aizlauztā balsī, rādīdams uz Razumichinu, — līdz rītam, rīt visu ... Vai jūs sen atbraucāt?

— Pievakarē, Rodja, — Pulcherija Aleksandrovna atbildēja, — vilciens briesmīgi nokavējās. Bet, Rodja, es neparko neiešu tagad no tevis projām! Es pārgulēšu nakti tepat blakām ...

— Nemociet mani! — viņš izdvesa, nepacietīgi pamezdams ar roku.

— Es palikšu pie viņa! — iesaucās Razumichins. — Ne mirkli neatstāšu viņu vienu, pie velna visus tos manējos, lai skrien kaut sienā! Tur mans tēvocis par prezidentu.

— Kā, kā lai es jums pateicos! — Pulcherija Aleksandrovna iesāka, no jauna spiezdama Razumichinam rokas, bet Raskoļņikovs atkal viņu pārtrauca:

— Es nevaru, nevaru, — viņš uzbudināts atkātoja, — nemoctiet! Pietiek, ejiet... Nevaru!...

— Iesim, māmiņ, kaut no istabas iziesim brītiņu, — sabijusies pačūkstēja Duņa, — mēs viņu beidzam nost, tas redzams.

— Vai tiešām es nevarēšu lāgā pat paskatīties viņā, pēc trijiem gadiem! — Pulcherija Aleksandrovna apraudājās.

— Pagaidiet! — viņš atkal pārtrauca. — Jūs vienmēr jaucaties starpā, bet man domas jūk... Vai Lužinu satikāt?

— Nē, Rodja, bet viņš jau zina, ka mēs atbraukušas. Mēs jau dzirdējām, Rodja, ka Pēteris Petrovičs bijis tik labs un šodien tevi apmeklējis, — viņa ar manāmu nedrošumu piebilda.

— Jā... bija tik labs... Duņa, es Lužinam šodien pateicu, ka nosviedīšu viņu pa kāpnēm, un aiztriecu viņu pie velna...

— Rodja, ko tu! Tu... tak negribi sacīt, ka... — izbijusies iesāka Pulcherija Aleksandrovna, bet aprāvās, raudzīdamās Duņā.

Avdotja Romanovna cieši lūkojās brālī, gaidīdama, kas sekos tālāk. Nastasja viņām abām bija jau pavēstījusi par pirmītējo ķildu, cik jau nu viņa spēja to izprast un atstātīt; un viņas abas bija daudz pārcietušas neziņā un gaidās.

— Duņa, — Raskoļņikovs ar pūlēm turpināja, — es šīs laulības nevēlos, un tāpēc tev jau rīt ar pirmo vārdu Lužinam jāatsaka, lai no viņa nepaliktu ne smakas.

— Mans dievs! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna.

— Brālī, apdomā, ko tu runā! — Avdotja Romanovna iekaisusi gribēja ko teikt, bet tūdaļ savaldījās. — Tu varbūt tagad neesi spējīgs domāt, esi noguris, — viņa lēnprātīgi sacīja.

— Murgoju? Nē... Tu precies ar Lužinu *manis dēļ*. Bet es upuri nepieņemu. Un tāpēc līdz rītam uzraksti vēstuli... ar atteikumu... Rīt no rīta dod to man izlasīt — un beigas!

— To es nevaru darīt! — meitene aizvainota iesaucās.
— Ar kādām tiesībām...

— Duņečka, tu ar esi tik strauja, rimsties... Rītu...
Vai tu neredzi... — māte pārbijās, mezdams pie Duņas.
— Ak, labāk jau iesim!

— Viņš murgu! — izsaucās iereibušais Razumichins.
— Kā viņš citādi to drikstētu! Rītu viss šis neprāts būs izkūpējis... Bet šodien viņš patiesi to izdzina. Tā bija. Nu, bet šis pārskaitās... Lielas runas te turēja, savas zināšanas izklāstīja, bet tad aizgāja, asti iemiedzis...

— Tātad tas taisnība? — Pulcherija Aleksandrovna iesaucās.

— Līdz rītam, brāli, — līdzcietīgi atvadījās Duņa. — Iesim, māmiņ... Ardievu, Rodja!

— Dzirdi, māsa, — saņēmis pēdējos spēkus, viņš atkārtoja, kad tās jau gāja projām, — es nemurgoju; šī laulība ir nelietība. Un, kaut arī es esmu nelietis, bet tev nevajag... viens no diviem... kaut arī esmu nelietis, bet tādu māsu neuzskatīšu par māsu. Vai nu es, vai Lužins! Ejiet!...

— Tu esi prātu zaudējis! Despots! — ierēcās Razumichins, bet Raskoļņikovs vairs neatbildēja, varbūt viņam arī nebija spēka atbildēt. Viņš atkal apgūlās uz dīvana un pilnīgā nevarībā pagriezās pret sienu. Avdotja Romanovna pētījoši palūkojās Razumichinā; viņas melnās acis iezibējās; Razumichins pat nodrebēja no šī skatiena. Pulcherija Aleksandrovna stāvēja kā zibens ķerta.

— Es neparko nevaru aiziet! — viņa gandrīz izmisusi čukstēja Razumichinam. — Es palikšu te, kaut kur... Pavadiet Duņu!

— Un visu sabojāsi! — tāpat klusām atčukstēja Razumichins, arī iekaisdams. — Iziesim kaut uz kāpnēm! Nastasja, rādi uguni! Es jums zvēru, — viņš pusčukstus turpināja jau uz kāpnēm, — pirmīt viņš mūs, mani un dakteri, tikko nepiekāva! Saprotiet: pašu dakteri! Tas piekāpās, lai tikai viņu nekaitinātu, un aizgāja, bet es paliku tepat apakšā viņu sargāt, tomēr viņš bija apgērbies un aizmucis. Arī tagad izmuks, ja kaitināsi; naktī vēl sev kaut ko nodarīs...

— Ai, ko jūs runājat!

— Un arī Avdotja Romanovna nevar palikt viesnīcā

viena, bez jums! Padomājiet, kur jūs esat apmetušās! Vai tiešām šis nelietis Pēteris Petrovičs nevarēja jums labāku dzīvokli... ziniet, es esmu mazliet iedzēris un tāpēc... nolamāju; nepiegriziet...

— Bet es iešu pie viņa dzīvokļa saimnieces, — Pulcherija Aleksandrovna neatlaidās, — palūgšu viņu, lai dod man un Duņai kādu kaktu šai naktij. Es nevaru viņu atstāt, nevaru!

Runādami viņi stāvēja uz kāpņu laukumiņa pie pašām saimnieces durvīm. Nastasja uz pēdējā pakāpiena rādīja viņiem uguni. Razumichins bija ārkārtīgi satraukts. Vēl pirms pusstundas, pavadot Raskoļņikovu mājās, viņš bija, kaut gan pārlieku pļāpīgs, kā pats to apzinājās, tomēr pavisam modrs un gandrīz skaidru galvu, kaut gan šajā vakarā bija izdzēris šausmīgi daudz vīna. Bet tagad viņš atradās it kā jūsmīgā pacilātībā, un tai pašā laikā likās, ka viss izdzertais viņš būtu no jauna un ar divkāršu spēku iesities viņam galvā. Viņš stāvēja ar dāmām, satvēris abu rokas, viņas pierunādams un ar apbrīnojamu atklātību minēdams tām visādus iemeslus, pie tam, jādāmā, lai varētu drošāk pārliecināt, gandrīz pie katra sava vārda cieši jo cieši, kā maiglēs, līdz sāpēm spiezdams viņu rokas un nemaz par to nekautrēdamies, likās, ar acīm vai aprija Avdotju Romanovnu. Aiz sāpēm viņa dažreiz rāva rokas laukā no viņa milzīgās, kaulainās ķetnas, bet viņš ne tikvien neatgida, kas par lietu, bet vilka tās vēl jo ciešāk sev klāt. Ja viņas tam būtu likušas izdarīt pakalpojumu un mesties tūlīt uz galvas lejā no kāpnēm, viņš uz vietas būtu to izpildījis, bez gudrošanas un bez vilcināšanās. Pulcherija Aleksandrovna, uztraukusies par savu Rodju, gan jūta, ka šis jaunais cilvēks ir ļoti dīvains un pārāk sāpīgi spiež viņai roku, bet, tā kā viņš tai pašā laikā bija kā debesu sūtīts, tad viņa negribēja visus šos ekscentriskos sīkumus ievērot; turpretim Avdotja Romanovna, kaut gan bija tikpat satraukta un nemaz ne bailīgas dabas, tomēr ar izbrīnu un gandrīz ar izbīli uztvēra sava brāļa drauga mēžonīgi kvēlojošos skatienus, un vienīgi bezgalīgā uzticība, ko tām bija iedvesuši Nastasjas stāsti par šo savādo cilvēku, atturēja viņu no kārdinājuma aizbēgt no viņa un aizvilkt sev līdz arī māti. Bet viņa saprata arī to, ka pat aizbēgt no tā viņas tagad nevarēja. Pēc minūtem

desmit viņa tomēr stipri vien nomierinājās: Razumichinam piemita īpašība mirkli izteikt sevi visu, lai viņš bija kādā garastāvoklī būdams, tā ka visi drīz vien noskāta, ar ko viņiem darīšana.

— Nav iespējams pie saimnieces, un tas itin nekur neder! — viņš iesaucās, pārliecinādams Pulcheriju Aleksandrovcu. — Kaut arī jūs esat māte, bet, ja paliksiet te, tad novedīsiet viņu līdz ārprātam, un tad velns zin kas var notikt! Klausieties, es, raug, ko izdarīšu: pie viņa tagad pasēdēs Nastasja, bet es pavadišu jūs abas uz mājām, tāpēc ka jums vienām pa ielu iet nav iespējams, pie mums te Pēterburgā tai ziņā... Nu, vilks viņu!... Pēc tam es skriešu šurp un pēc stundas ceturkšņa, mans svētākais goda vārds, būšu pie jums ar ziņojumu: kā viņš jūtas? Vai gul vai ne? — un tā joprojām. Pēc tam... klausieties! Pēc tam no jums vienā mirkli aizdrāzišos uz savām mājām, — tur man viesi, visi piedzēruši, — paķeršu Zosimovu, — tas ir ārsts, kas viņu ārstē, viņš pašreiz sēž pie manis, nav piedzēries, — tas nebūs piedzēries, tas nekad nav piedzēries! Atstiepsu viņu pie Rodjkas un pēc tam tūlīt atkal pie jums; tāgad stundas laikā jūs saņemsiet par viņu divus ziņojumus, turklāt no ārsta, saprotiet, no paša ārsta: tas nav tā kā no manis vien! Ja būs slikti, es zvēru, ka pats jūs šurp atvedīšu, bet, ja labi, tad liecieties gulēt. Es visu nakti būšu te, priekšnamā, viņš to pat nedzirdēs, bet Zosimovam likšu pārņaktot pie saimnieces, lai būtu pie rokas. Nu, kas viņam tagad derīgāks: jūs vai ārsts? Taču ārsts derīgāks, derīgāks. Tāgad ejiet tik mājās! Bet pie saimnieces nav iespējams: es varu, bet jums nav iespējams, nelaidīs, tāpēc... tāpēc ka viņa muļķe. Viņa būs manis dēļ greizsirdīga uz Avdotju Romanovnu, ja vēlaties zināt, un uz jums tāpat... Bet uz Avdotju Romanovnu katrā ziņā. Tas ir pavisam, pavisam neapbrīcināms raksturs! Jāsaka gan, arī es esmu muļķis... Pie joda! Ejam! Jūs man ticat? Nu, vai jūs man ticat vai neticat?

— Iesim, māmiņ! — Avdotja Romanovna sacīja. — Viņš droši izdarīs tā, kā sola. Viņš jau brāli ir atgriezis dzīvē, un, ja tas taisnība, ka ārsts būs ar mieru palikt te pa nakti, ko tad vēl vairāk?

— Lūk, jūs... jūs... jūs mani saprotat, tāpēc ka jūs esat eņģelis! — Razumichins sajūsmā izsaucās. — Iesim! Nas-

tasja! Žigli ej augšā un sēdi tur pie viņa ar uguni; pēc stundas ceturkšņa es būšu atpakaļ! ...

Pulcherija Aleksandrovna, kaut gan nebija vēl gluži pārliecināta, tomēr ilgāk vairs nepretojās. Razumichins paņēma viņas abas zem rokas un vilka lejā pa kāpnēm. Starp citu, māte gan vēl bija nemierīga: «Kaut gan viņš ir izdarīgs un labs, bet vai spēs pildīt, ko sola? Viņš taču tādā stāvoklī! ...»

Es saprotu, jūs domājat, ka es esmu tādā stāvoklī! — Razumichins pārtrauca, uzminēdams viņas domas un soļodams saviem milzu soļiem pa ietvi, tā ka abas dāmas tikko spēja tam sekot, ko viņš gan nemaz neievēroja. — Niekil Tas ir ... esmu gan piesūcies kā lubraks, taču tas nav tas; esmu apskurbis, bet ne no viņa. Kā es jūs ieraudzīju, tā man iesitās galvā ... Bet pie joda ar mani! Nepievērsiet uzmanību, es muldu, es neesmu jūsu cienīgs ... Augstākā mērā necienīgs! ... Bet, tiklīdz būšu jūsu pavadītājs, acumirkli tepat pie kanala uzliešu sev uz galvas divus toverus ūdens, un darīts ... Ja jūs tikai zinātu, kā es jūs abas milu! ... Nevajag smieties un skaidties! Varat dusmoties uz visiem, bet nedusmojieties uz mani! Esmu Rodjas draugs un tātad arī jūsu draugs. Es tā gribu ... Es to jau nojautu ... pērnajā gadā bija viens tāds mirklis ... Nē, nepavisam nenojautu, jo jūs kā no debesīm nokritāt. Es laikam visu nakti negulešu ... Šis Zosimovs pirmīt baidījās, ka tik viņš nesajuktu prātā ... Raug, kāpēc nevajag viņu uzbudināt ...

— Ko jūs sakāt! — iekliedzās māte.

— Vai tiešām pats ārsts tā teica? — arī izbijusies jautāja Avdotja Romanovna.

— Teica, bet tas nav tas, nepavisam nav tas. Viņš arī zāles iedeva, tādu pulverīti, es redzēju, bet tad arī jūs atbraucāt ... Eh! ... Labāk būtu atbraukušas rītu! Tas labi, ka mēs aizgājām. Bet pēc stundas Zosimovs pats jums ziņos par visu. Tas gan, lūk, nav piedzēries! Un arī es būšu skaidrā ... Bet kāpēc es tā piesūcos? Tāpēc, ka tie, nolādētie, ievilka mani strīdā! Bet es taču biju nozvērējies strīdos neielasties! ... Pļāpā tukšu! Tik tikko nesakāvos! Es atstāju tur savu tēvoci par prezidentu ... Nu, ticat vai ne: prasa pilnīgu personības noliegšanu un tur, šķiet, atraduši istu baudu! Lai tikai nebūtu īpatnis, lai tikai pēc iespējas mazāk

līdzinātos pats sev! To nu viņi uzskata par augstāko progresu. Būtu jel muldējuši kaut cik īpatnēji, bet viņi...

— Paklausieties! — Pulcherija Aleksandrovna nedroši pārtrauca, bet ar to tikai pielēja eļļu ugunij.

— Ko jūs domājat? — Razumichins kļiedza, vēl vairāk paaugstinādams balsi. — Jūs domājat, es uztraucos, ka viņi melš tukšu? Nieki! Man patīk, ka melo! Meli ir vienīgā cilvēka privilēģija pretstatā visiem citiem radījumiem. Samelosi — pie patiesības nonāksi! Tāpēc es esmu cilvēks, ka meloju. Neviena patiesība nav panākta, iepriekš nesamelojot reižu četrpadsmit, varbūt arī simt četrpadsmit, tas ir savā ziņā cienījami; nu, bet mēs pat melot neprotam ar savu pašu prātu! Melo tu man, bet izsaki savus melus patstāvīgi, un es tevi noskūpstīšu. Savdabīgi samelot ir gandrīz vēl labāk nekā runāt patiesību visiem vienādi, pēc sveša parauga. Pirmajā gadījumā tu esi cilvēks, bet otrajā — tikai papagailis! Patiesība nekur neaizbēgs, bet dzīvi gan var sagandēt; ir piemēri. Nu, kas mēs tagad esam? Mēs visi, visi bez izņēmuma ar savu zinātni, attīstību, domāšanu, izgudrojumiem, ideāliem, vēlēšanos, liberalismu, saprātu, pieredzi un visu, visu, visu sēžam vēl ģimnazijas pirmajā sagatavošanas klasē! Iepaticies ar svešu gudrību iztikt, — un esam iekodušies! Vai tā nav! Vai es nerunāju pareizi? — Razumichins kļiedza, kratīdams un spiezdams abām dāmām rokas. — Vai tā nav?

— Ak mans dievs, es nezinu, — nostostījās nabaga Pulcherija Aleksandrovna.

— Tā ir gan, tā ir... lai gan es visur jums nepiekrītu, — nopietni piebilda Avdotja Romanovna un turpat iekļiedzās, cik sāpīgi viņš šoreiz saspieda viņai roku.

— Tā ir? Jūs sakāt, tā ir? Nu, pēc tam tad jūs... jūs... — viņš izsaucās pilns sajūsmas, — jūs esat visa laba, šķīstības, prāta un... pilnības avots! Ļaujiet jūsu roku, ļaujiet... jūs arī ļaujiet savējo, es gribu noskūpstīt jūsu rokas, tepat, tūlīt, uz ceļiem!

Un viņš nometās ceļos uz ietves, kas par laimi patlaban bija tukša.

— Rimstieties, es jūs lūdzu, ko jūs darāt! — iesaucās galīgi iztrūcinātā Pulcherija Aleksandrovna.

— Celieties, celieties! — reizē ir smējās, ir uztraucās arī Duņa.

— Neparko, kamēr nedosiet rokas! Redz, tā, un pietiek, un esmu piecēlies, un ejam! Es esmu nelaimīgs nelga, neesmu jūsu cienīgs un esmu piedzēries, un kaunos... Jūs milēt es neesmu cienīgs, bet jūs dievināt — tas ir ikviena pienākums, ja vien viņš nav beidzamais lops! Arī es jūs dievinu... Lūk, šē jūsu viesnīca klāt, un jau tāpēc vien Rodions darīja pareizi, ka šodien iztrieca Pēteri Petroviču pa durvīm! Kā viņš drīkstēja ievietot jūs tādā viesnīcā? Tas ir skandals! Vai jūs zināt, ko šē laiž iekšā? Bet jūs esat līgava! Jūs esat līgava, jā? Nu, tad es jums teikšu, ka jūsu līgavainis pēc visa tā ir nelietis!

— Paklausieties, Razumichina kungs, jūs esat aizmirsis... — Pulcherija Aleksandrovna atkal iesāka.

— Jā, jā, jums taisnība, es aizmiršos, man kauns! — Razumichins apķērās. — Bet... bet... jūs nevarat dusmoties uz mani, ka es tā runāju! Tāpēc, ka es runāju no sirds, un nevis tāpēc, ka... hm! — tas būtu nelietīgi, īsi sakot, runāju nevis tāpēc, ka es jūšos... hm! — nu, lai paliek, nevajag, neteikšu, kāpēc, nedrīkstu!... Bet mēs visi šodien, tikko šis cilvēks ienāca, sapratām, ka viņš nav no mūsu sabiedrības. Ne tādēļ, ka viņš atnāca, pie friziera sasukājies un sacirtojies, ne tādēļ, ka viņš pasteidzās parādīt savu gudrību, bet tādēļ, ka viņš ir glūžņa un spekulants; tādēļ, ka viņš ir žīds un āksts, kas skaidri redzams. Jūs domājat, ka viņš ir gudrs? Nē, viņš ir muļķis, muļķis! Nu vai jūs ar tādu saderat? Ak dievs! Redziet, cienītās kundzes, — viņš piepeši apstājās, kāpjot jau pa kāpnēm uz viesnīcas istabām, — lai nu gan viņi visi tur pie manis ir piedzēruši, toties visi godīgi, un, lai arī mēs visi muldam, jo arī es taču muldu, tomēr mēs pēdīgi aizmuldēsimies arī līdz patiesībai, jo ejam cildenu ceļu, bet Pēteris Petrovičs... neiet cildenu ceļu. Lai gan es savējos nupat nejauki nolamāju, bet es taču viņus visus cienu, pat Zamjotovu; kaut gan to ne visai necienu, tomēr mīlu, tāpēc ka viņš ir kucēns! Pat šo liellopu Zosimovu, tāpēc ka godīgs un prot savu amatu... Nu, pietiek, — viss pateikts un piedots. Piedots? Vai tā ir? Nu, ejam! Šo koridoru es pazīstu, esmu te bijis; lūk, te, trešajā numurā, notika skandals... Nu, kur te jūšējais? Kurš numurs? Astotais? Bet pa nakti ieslēdzieties, nevienu nelaidiet iekšā! Pēc stundas ceturkšņa es atgriezīšos ar ziņojumu, bet vēl

pusstundu vēlāk būšu kopā ar Zosimovu, redzēsiet! Sveiki, es skreju!

— Mans dievs, Duņečka, kas tik nu būs? — Pulcherija Aleksandrovna raizējās, tramīgi un bailīgi griezdamās pie meitas.

— Apmierinieties, māmiņ, — Duņa atbildēja, noņemdamā cepuri un mantiņu, — šis kungs ir mums paša dieva sūtīts, kaut arī viņš nāk tieši no kādas iedzeršanas. Uz viņu var pajauties, es jums galvoju. Un viss, ko viņš brāļa labā ir jau darījis...

— Ai Duņečka, dievs to zina, vai vēl atnāks! Un kā es varēju Rodju atstāt! ... Un pavisam, pavisam citādu es cerēju viņu atrast! Cik viņš bija skarbs, it kā nemaz nepriecātos par mums...

Viņas acis parādījās asaras.

— Nē, māmiņ, tā nav. Jūs labi neieskatījāties, jūs visu laiku raudājāt. Viņš ir ļoti savārdzis pēc grūtas slimības, — tas arī ir visa cēlonis.

— Ak, šī slimība! Kas tik nu būs, kas nebūs! Un kā viņš ar tevi runāja, Duņa! — māte turpināja, nedroši ielūkoda mās meitai acīs, lai nolasītu visas tās domas; viņu jau pa pusei nomierināja tas, ka Duņa pati aizstāv Rodju, tātad ir viņam piedevusi. — Esmu pārliecināta, ka rītu viņš būs apdomājies, — viņa piebilda, lai no Duņas izvilktu visu līdz pēdējam.

— Bet es esmu pārliecināta, ka arī rītu viņš... par to... teiks to pašu, — Avdotja Romanovna skarbi grieztin nogrieza, un ar to, protams, bija aizķerts jau tāds jautājums, par kuru Pulcherija Aleksandrovna ļoti baidījās tagad ierunāties. Duņa piegāja pie mātes un to noskūpstīja. Māte klusēdama viņu cieši apkampa. Tad apsēdās, satraukti gaidot Razumichina atgriešanos, pie tam bailīgi novērodama meitu, kas, rokas sakrustojusi un arī gaidīdama, sāka staigāt pa istabu turp un atpakaļ, pie sevis pārdomādama. Tāda stāigāšana pārdomās no viena kakta otrā bija Avdotjai Romanovnai pastāvīgs paradums, un māte allaž baidījās tādos brīžos viņas pārdomas traucēt.

Razumichins ar savu pēkšņo, reibumā uzliesmojušo kaisli pret Avdotju Romanovnu, protams, bija smieklīgs, bet, palūkojoties uz Avdotju Romanovnu, it īpaši tagad, kad viņa

sakrustotām rokām skumja un domīga staigāja pa istabu, varbūt daudzi Razumichinu atvainotu, nemaz nerunājot par viņa ekscentrisko garastāvokli. Avdotja Romanovna bija ārkārtīgi daiļa — stalta auguma, brīnum smuidra, stipri pašpālīvīga, kas izpaudās katrā viņas kustībā un tomēr nebūt nemazināja viņas maigumu un graciju. Sejā viņai bija tuva līdzība ar brāli, bet viņu varēja dēvēt pat par skaistuli. Mati brūngani, mazliet gaišāki nekā brālim, acis gandrīz melnas, dzirkstošas, lepnas, tomēr brīžiem neparasti labsirdīgas. Viņa bija bāla, tomēr ne slimīgi bāla; viņas sejā staroja spirtums un veselība. Pamazās mutes svaigā un sātā, kopā ar zodu mazliet uz priekšu izvirzītā apakšlūpiņa bija vienīgā nepareizība šajā daiļajā sejā, kas tomēr piešķīra tai sevišķu raksturu un, starp citu, it kā uzpūtību. Viņas sejas izteiksme arvien bija vairāk nopietna un domīga nekā jautra; bet cik jauki tāpēc piestāvēja šai sejai smaidis, jautrie, jaunavīgie, sirsnīgie smieklī! Nav brīnums, ka dedzīgais, valstsirdīgais, mazliet vientiesīgais, godīgais, ar milzeņa spēku apbalvotais un iereibušais Razumichins, kas nekad nebija redzējis nekā līdzīga, no pirmā acu uzmetiena pazaudēja galvu. Turklāt gadījums it kā ar nolūku viņam bija parādījis Duņu skaistajā mīlestības un satikšanās prieka brīdī ar brāli. Pēc tam viņš bija redzējis, kā viņas apakšlūpiņa sašutumā ietricējās, kad brālis izteica savas nekautrīgās, nepateicīgās un cietsirdīgās pavēles, — un neizturēja.

Bez šaubām, viņš arī tad bija teicis patiesību, kad pirmīt uz kāpnēm dzērumā izgvelza, ka Raskoļņikova ekscentriskā saimniece Praskovja Pavlovna varētu kļūt viņa dēļ greizsirdīga ne tikai uz Avdotju Romanovnu, bet arī uz pašu Pulcheriju Aleksandrovnu. Kaut gan Pulcherijai Aleksandrovnai bija jau četrdesmit trīs gadi, viņas seja arvien vēl glabāja bijušā skaistuma pēdas, un turklāt viņa izskatījās daudz jaunāka par saviem gadiem, kā tas allaž mēdz būt ar sievietēm, kas līdz pat vecumam saglabājušas gara skaidrību, iespaidu svaigumu un sirds godīgo, spodro degsmi. Te iekavās piebildīsim, ka saglabāt visu to ir vienīgais līdzeklis nezaudēt savu daiļumu arī vecumā. Viņai mati jau bija sākuši sirmot un kļuvuši plānāki, ap acīm jau sen parādījušās sikas, starainas rievīņas, vaigi iekrituši un izzuvuši no raizēm un bēdām, un tomēr šī seja bija skaista. Tas

bija Duņečkas sejas portrets, tikai pēc divdesmit gadiem un bez Duņas izteiksmīgās apakšlūpas, kas mātei nebija izbidīta uz priekšu. Pulcherija Aleksandrovna bija jūtīga, tomēr ne līdz salkanumam, bija bikla un piekāpīga, bet tikai līdz zināmai robežai; viņa varēja daudzās lietās piekāpties, ar daudz ko samierināties, pa daļai pat ar to, kas bija pret viņas pārlicību, tomēr arvien pastāvēja tāda godīguma, kārtības un galējas pārlicības robeža, kuru pārkāpt nekādi apstākļi nevarēja viņu piespiest.

Taisni divdesmit minūtes pēc Razumichina aiziešanas atskanēja divi paklusi, bet steidzīgi klauvējieni pie durvīm: viņš bija atgriezies.

— Iekšā neiešu, nav laika! — viņš aizgūtnēm sacīja, kad durvis atvēra. — Guļ brīnišķīgi, labi, mierīgi, un lai dievs dod, ka nogulētu stundas desmit. Pie viņa ir Nastasja; noteicu, lai neiet laukā, kamēr pārnākšu. Tagad atstiepsu šurp Zosimovu, viņš jums nodos raportu, tad varēsiet likties uz auss; esat nogurušas līdz pēdējam...

Un viņš laidās prom pa koridoru.

— Kur izdarīgs un... uzticīgs jauneklis! — izsaucās ārkārtīgi iepriecinātā Pulcherija Aleksandrovna.

— Laikam ļoti jauks cilvēks! — Avdotja Romanovna ar zināmu dedzību atbildēja, iesākdama atkal staigāt šurp un turp pa istabu.

Gandrīz pēc stundas atskanēja soļi koridorā un kāds atkal klauvēja pie durvīm. Abas sievietes to jau gaidīja, šoreiz ar pilnīgu paļāvību uz Razumichina solījumu; un tiešām viņš bija paguvis atraut sev līdz Zosimovu. Zosimovs bija tūdaļ piekritis aicinājumam atstāt dzīres un iet apraudzīt Raskoļņikovu; pie dāmām tomēr nāca nelabprāt un ar lielām šaubām, nepaļaudamies uz piedzērušo Razumichinu. Bet viņa patmīlība tūdaļ guva apmierinājumu, un viņš jutās pat glaimots: viņš saprata, ka viņu tiešām gaidījuši kā orakulu. Zosimovs nosēdēja taisni desmit minūtes un paguva pilnīgi pārliecināt un nomierināt Pulcheriju Aleksandrovnu. Viņš runāja neparasti līdzjūtīgi, tomēr apvaldīti un ar uzsvērtu nopietnību, gluži kā īsts divdesmitseptiņgadīgs doktors svarīgā konsultācijā, ne ar vienu vārdu nenovirzīdamies no priekšmeta un neizrādīdams ne mazākās vēlēšanās stāties tuvākās personīgās un privatās attiecībās ar abām

dāmām. Jau ienākot pamanījis, cik žilbinoši daiļa ir Avdotja Romanovna, viņš pa visu vizītes laiku centās viņu nemaz neievērot, griezdamies vienīgi pie Pulcherijas Aleksandrovnas. Bet tas viss viņam sagādāja dziļu iekšēju gandarījumu. Tieši par slimnieku viņš izteicās, ka patlaban uzskatot viņa stāvokli par visai apmierinošu. Pēc viņa novērojumiem, pacienta slimībai bez pēdējo mēnešu sliktajiem materialajiem apstākļiem bija arī vēl kādi moraliski cēloņi: «Viņa slimībā ir, tā sakot, daudz sarežģītu materialu un moralisku ietekmju, uztraukumu, baiļu, rūpju, dažu ideju... un visa pārējā produkts.» Pamanījis, ka Avdotja Romanovna sāk sevišķi vērīgi klausīties, Zosimovs izteicās par šo tematu mazliet plašāk. Bet uz uztraukto un baiļu pilno Pulcherijas Aleksandrovnas jautājumu par «it kā kādām prātā jukšanas aizdomām» viņš ar mierīgu un vaļsirdīgu smaidu atbildēja, ka viņa izteicieni tikuši stipri pārspīlēti; protams, vājiniekā ir nomanāma kāda sastingusi doma, kaut kādas monomānijas pazīmes, un viņš, Zosimovs, tagad īpaši sekojot šai ārkārtīgi interesantajai medicīnas nozarei; taču nevajagot aizmirst, ka slimnieks gandrīz līdz pat šai dienai ir murgojis, un... un, protams, tuvinieku atbraukšana viņu stiprinās, izklaidēs un labvēlīgi ietekmēs, — «ja vien būs iespējams izvairīties no jauniem stipriem satricinājumiem,» — viņš nozīmīgi piebilda. Tad piecēlās un solidi un laipni atvadījās. Viņu pavadīja ar vissirsnīgāko pateicību, svētības novēlējumiem, lūgumiem, un Avdotja Romanovna pat bez viņa ierosmes pasniedza atvadām rociņu; viņš aizgāja ārkārtīgi apmierināts ar savu apmeklējumu un vēl vairāk pats ar sevi.

— Izrunāsimies rīt; tagad katrā ziņā ejiet tūlīt gulēt! — iziedams noteica Razumichins. — Rītu cik iespējams agri es būšu pie jums ar ziņojumu.

— Kas tomēr par burvīgu meiču šī Avdotja Romanovna! — Zosimovs piezīmēja gandrīz vai aplaizīdamies, kad abi bija izgājuši uz ielas.

— Burvīga? Tu teici — burvīga! — ierēcās Razumichins, pēkšņi meždamies Zosimovam virsū un sagrābdams to pie rīkles. — Ja tu vēl kādureiz uzdrošināsies... Vai saproti? Saproti? — viņš kļiedza, piespiedis to pie sienas un purinādams aiz apkakles. — Tu dzirdi?

— Laid taču vaļā, piedzērušais velns! — Zosimovs

kratījās nost, bet, kad Razumichins viņu palaida vaļā, cieši palūkojās uz to un piepeši sāka skaļi smieties. Razumichins stāvēja viņam priekšā, rokas nolaidis, nogrimis drūmās un nopietnās pārdomās.

— Zināms, es esmu ēzelis, — viņš sacīja, tumšs kā mākonis, — bet taču... arī tu tāpat.

— Nu nē, draugs, nepavisam ne. Es par muļķībām nesapņoju.

Viņi turpināja ceļu klusēdami un, tikai tuvojoties Ras-koļņikova dzīvoklim, Razumichins stipri noraižējies pārtrauca klusumu.

— Klausies, — viņš sacīja Zosimovam, — tu esi lāga puika, bet bez visām citām tavām sliktajām īpašībām esi arī nešķīstēns, turklāt no netīrajiem, — es to zinu. Tu esi nervozs, glēvs draņķis; tu esi auša, tu esi aptaukojies un nevari sev nekā aizliegt; bet to es saucu jau par netīrību, jo tas ir tiešs ceļš uz nešķīstību. Tu esi sevi tiktāl izlutinājis, ka, jāatzīstas, es nesaprotu, kā tu vēl spēj būt tik labs un pat pašai dziedzīgs dziednieks. Guļ uz dūnu pēļa (dakteris!), bet nakts vidū ceļas pie slimnieka! Pēc gadiem trim tu vairs slimnieka dēļ necelsies... Nu, parauj velns, tas nav tas, bet redzi, kas; tu šonakt pārgulēsi Rodjas saimnieces dzīvoklī (ar mokām pierunāju!), bet es virtuvē: lūk, jums izdevība tuvāk iepazīties! Tikai ne tā, kā tu domā! Te, brāl, nav ne ēnas no tā...

— Es nekā arī nedomāju.

— Te, draugs, kaunīgums, klusēšana, kautrība, visnepielūdzamākā šķīstība un tad vēl — nopūtas; un kūst, tā tik vien kūst kā vasks! Paglāb tu mani no viņas, visu velnu dēļ! Ļoti pievilcīga!... Atlīdzināšu, dieva vārds, atlīdzināšu! Zosimovs smējās vēl skaļāk.

— Esi gan tu aizsvīlies! Kam man viņa?

— Es tev galvoju, rūpju nekādu: tikai mels kaut ko, kas ienāk prātā, — piesēdies līdzās un pļāpā! Turklāt tu esi dakteris, sāc viņu dziedināt no kaut kādas vainas. Goda vārds, nenožēlosi. Viņai ir klavieres; tu jau zini, es kaut cik plinkšķinu; man ir viena dziesmiņa, īsta, krieviska: «Karstas asaras es liešu»... Viņai īstās patīk, — nu, ar dziesmiņu tad arī iesākās; bet tu taču esi īsts klavieru virtuozs, maestro, Rubiņšteins... Es galvoju, nenožēlosi!

— Vai tik tu neesi viņai kaut ko apsolījies? Devis kādu formālu parakstu? Varbūt solījies precēt...

— Nekā, nekā, gluži nekā tamlīdzīga! Un arī viņa nepavisam nav tāda; Čebarovs it kā taisījās klāt...

— Nu, tad pamet viņu!

— Nevar tā pamest!

— Kāpēc nevar?

— Nu, kaut kā tā — nevar — un beigās! Te, brāl, ir savs pievilksanas princips.

— Kāpēc tad tu viņu pievilināji?

— It nemaz es viņu nevilināju, pats varbūt tiku ievilināts aiz savas muļķības; bet viņai noteikti būs viss vienā, tu vai es, kaut tikai būtu kāds, kas sēž viņai līdzās un nopūšas. Te, brālīt, es to tev nevaru tā pateikt, bet te... Tu, raug, labi pārzini matematiku un vēl tagad ar to, es zinu, nodarbojies... nu tad sāc viņai pasniegt integrālo skaitļošanu, dieva vārds, es nejokoju, bet runāju nopietni, viņai būs gluži vienā: tikai lūkosies tevī un nopūtīsies, un tā cauru gadu no vietas. Es viņai starp citu ļoti ilgi, divas dienas pēc kārtas, stāstīju par Prūsijas kungu palātu (jo par ko gan lai ar viņu runā?), bet viņa vienīgi nopūtās un tvīka! Tikai nedomā par mīlestību, — kautrīga līdz konvulsijām, — izrādi, ka nevari aiziet, ar to pietiek. Komforts ārkārtīgs; gluži kā savās mājās, — lasi, sēdi, guli, raksti... Pat noskūpstīt var, ja uzmanīgi...

— Bet priekš kā man viņa?

— Eh, ka tev nevar ieskaidrot! Redzi, jūs abi gluži kā radīti viens otram! Vai tad tev nav vienā, agrāk vai vēlāk? Tur, draugs, ir tāds dūnu spilvenu princips, — eh, un ne jau spilvenu vien! Tur tevi vilktin ievēl; tur pasaules gals, enkurs, klusa osta, zemes naba, pasaules trīszivju pamati, pankūku, treknu pastetu, vakara patvāru, klusu nopūtu, siltu jaku un sakurinātu mūrīšu esence, — nu gluži kā kad tu būtu nomiris un tai pašā laikā dzīvs, abi labumi reizē! Nu, draugs, parauj velns, esmu aizplāpājies par tālu, laiks gulēt! Paklau: es naktī dažreiz pamostos un uziešu Rodju apraudzīt. Bet nekas, nieki, viss ir labi. Tu sevišķi neuztraucies, bet, ja gribi, uzej tu ar kādu reizīti. Tiklīdz ko pamani, piemēram, murgus vai karstumus, vai ko citu, tūdaļ modini mani! Bet nekas jau gan nevar būt...

Noraizējies un nopietns Razumichins pamodās otrā dienā pulksten astoņos. Daudz jaunu un neparedzētu šaubu viņam piepeši bija radies šai ritā. Agrāk viņam nebija nācis ne prātā, ka kādreiz tā atmodīsies. Viņš līdz pēdējam sīkumam atcerējās visu vakar notikušo un saprata, ka ar viņu atgadījies kaut kas neikdienišķs, ka ir uzņēmis sevī kādus līdz šim pavisam nepazitus iespaidus, kas nebija līdzīgi nevienam no agrākajiem. Tai pašā laikā skaidri apzinājās, ka viņa galvā uzliesmojušais sapnis ir absolūti neiespējams, tik neiespējams, ka viņš pat sakaunējās un ar skubu pievēršās citām, ikdienišķām rūpēm un raizēm, kas bija saglabājušās no «trīskārt nolādētās vakardienas».

Visdrausmīgākās likās atmiņas par to, cik «zems un riebiģs» viņš bijis vakar ne vien tāpēc, ka bija piedzēries, bet vēl jo vairāk tāpēc, ka jaunavas priekšā, izmantodams viņas stāvokli, aiz muļķīgas un pārsteidzīgas greizsirdības nolamāja viņas līgavaini, pie tam ne tikvien nezinādams viņu savstarpējās attiecības un pienākumus, bet šo cilvēku pat necik nepazīdams. Kādas tiesības viņam bija priest par to tik strauji un neapdomīgi? Un kas aicinājis viņu par tiesnesi? Vai tas iespējams, ka tāda būtne kā Avdotja Romanovna varētu atdoties necienīgam cilvēkam par naudu? Tātad Lužinā ir tomēr kaut kas krietns. Viesnīca? Vai Lužins varēja zināt, kas šī par viesnīcu? Un viņš taču jau iekārto dzīvokli... Tpu, cik tas viss no manas puses zemiski! Vai tas, ka es biju piedzēries, ir kāds attaisnojums? Muļķīga atrunāšanās, kas vēl vairāk pazemo! Vīns atklāj patiesību, un patiesība tad nu, lūk, arī parādījās uz āru, tas ir — «visa viņa skaudīgā, rupjā sirds!» Un vai vispār kaut cik pieļaujams, ka viņš, Razumichins, lolo šādu sapni? Kas viņš ir, salīdzinot ar tādu jaunavu — viņš, piedzērušais trakulis, vakarējais balamute? Vai maz ir iespējams tāds cīniskis un smieklīgs salīdzinājums? — Razumichins briesmīgi nosarka, to iedomājot, un kā par spīti šinī pašā mirklī viņam skaidri atausa atmiņā, ka viņš vakar uz kāpnēm bija tām stāstījis, ka saimniece būšot uz Avdotju Romanovnu viņa dēļ greizsirdīga... tas bija nepanesami. No visa spēka viņš iegāza ar dūri pa virtuves krāsni, ievainoja sev roku un izsita vienu ķieģeli.

— Saprotams, — viņš pēc brīža pie sevis norūca ar tādu kā pašpazemošanās sajūtu, — saprotams, ka visu šo bezjēdzību nevar vairs nedz izdzēst, nedz izlīdzināt, nekad ar ne... un tātad par to nav arī ko domāt, tāpēc jāierodas klusu ciešot un... jāpilda savi pienākumi... arī tāpat klusu ciešot, un... nav jālūdz piedošana, nedz kas jārunā un... un, protams, tagad jau viss pagalam!...

Un tomēr gērbdamies viņš apskatīja savu apģērbu rūpīgāk, nekā bija paradīš. Cita uzvalka nebija; ja arī būtu, viņš, kas zina, to tomēr nevilktu, — «tīšām nevilktu». Taču nekādā ziņā nedrīkst palikt arī ciniņa un netīra nevīžas lomā: viņam nav tiesību aizvainot citu jūtas, vēl jo vairāk tāpēc, ka šiem citiem viņš ir vajadzīgs un tie paši aicina viņu pie sevis. Viņš rūpīgi notīrīja savas drēbes ar suku. Veļu allaž valkāja ciešamu: šai ziņā viņš bija sevišķi tīrīgs.

Mazgājās viņš šai rītā ļoti cītīgi. Nastasjai bija ziepes, — viņš izmazgāja ar tām matus, nomazgāja kaklu un it īpaši rokas. Kad nonāca līdz jautājumam: skūt savus bārdas rugājus vai neskūt (Praskovjai Pavlovnai bija lieliski, vēl no nelaika Zarpicina kunga saglabājušies bārdas naži), tad šis jautājums bez žēlastības tika izšķirts negatīvi: «Lai paliek tāpat! Citādi viņas vēl nodomās, ka esmu noskuvies tādēļ... katrā ziņā nodomās! Nē, neparko pasaulē!

Un... un galvenais: viņš ir tik rupjš, tik netīrs, viņam ir krogus brāja manieres; un... un, pieņemsim, viņš arī pats zina, ka ir tomēr kurmet kārtīgs cilvēks... nu, bet... kas tur ko lepoties, ka kārtīgs cilvēks? Kuram katram pienākas būt kārtīgam cilvēkam un pat vēl daudz lielākā mērā; un... un arī viņam tomēr (viņš to neaizmirst) ir atgadījušās dažas lietišķas... nevar jau nu teikt, ka negodīgas, tomēr!... Un kādas tik iedomas nav nākušas prātā! Hm... un visu to nolikt blakus Avdotjai Romanovnai! Nu, velns! Lai! Tīšām būšu netīrs, neķītrs, — uzspļaut! Būšu tāds vēl vairāk!...»

Tādus monologus skaitot, viņu atrada Zosimovs, kas bija pārnakšņojis Praskovjas Pavlovnas zālē.

Viņš gāja uz mājām, bet pirms aiziešanas pasteidzās vēl apraudzīt slimnieku. Razumichins viņam ziņoja, ka tas guļot

kā nosists. Zosimovs noteica nemodināt, kamēr pamodīsies. Pats solījās pienākt ap vienpadsmitiem.

— Ja tikai viņš būs mājās, — Zosimovs piebilda. — Pie joda! Nav noteikšanas pat pašam par savu slimnieku, ārstē nu viņu! Nez vai viņš ies pie šim vai šis atnāks šurp?

— Es domāju, ka šis, — Razumichins atbildēja, sapratis jautājuma nolūku, — un viņi runās, zināms, par savām ģimenes padarišanām. Es iešu projām. Tev kā ārstam, protams, ir lielākas tiesības nekā man.

— Ne jau es kāds biktstēvs: atnākšu un aiziešu. Arī bez viņiem man daudz darba.

— Viens mani uztrauc, — Razumichins viņu pārtrauca, saraukdams seju, — es vakar dzērumā pa ceļam viņam visādas muļķības izplāpāju... šo un to, starp citu, ka tu bisties, it kā viņam... būtu sliekšme uz ārprātu...

— Tu arī dāmām vakar to izplāpāji.

— Zinu, ka tas bija muļķīgi! Sit vai nost! Bet, sak, vai tev patiesi bija šai ziņā kāda noteikta doma?

— Blēņas! Kas par noteiktu domu? Pats tu man raksturoji viņu kā monomanu, atvezdams mani pie viņa... Nu, un tad mēs vēl vakar uzkurinājām, proti, tu ar savām tenkām... par to krāsotāju; laba sarunu viela, kad viņš jau varbūt pats uz to ir jucis! Būtu es noteikti zinājis visu, kas toreiz kantorī norisinājies un ka viņu tur kaut kāds nelietis ar šādām aizdomām... aizskāris! Hm... es nebūtu vakar tādas sarunas pieļāvis. Šie monomani taču no oda iztaisa ziloni, redz to, kā nemaz nav. Cik atceros, no tā, ko vakar Zamjotovs pastāstīja, lieta man pa pusei skaidra. Ko tur! Man ir zināms gadījums, kur kāds četrdesmit gadus vecs hipohondriķis, nevarēdams panest astoņgadīga puisēna zobošanas diendienā pie galda, to nodūra! Bet Rodjka — pats skrandās, tad bezkauna policists, aizsākusies slimība un pie tam šādas aizdomas! Uzbudinātam hipohondriķim! Ar viņa trako, ārkārtīgo godkāri! Varbūt tur arī slēpjas šis slimības sakne! Nu, pie joda!... Bet šis Zamjotovs galu galā ir tīri lāga zēns, tikai, hm... velti viņš vakar to visu pastāstīja. Šausmīgs plāpa!

— Kam viņš pastāstīja? Man un tev?

— Un Porfirijam.

— Kas par to, ka Porfirijam?

— Nujā, bet, starp citu, pasaki man, vai tev ir kāds iespaids uz tām tur, uz māti un māsu! Šodien tām vajadzētu ar viņu uzmanīgāk...

— Gan sapratīsies! — Razumichins negribīgi atbildēja.

— Un ko viņš tik nikns uz to Lužinu? Cilvēks ar kapitalu, šķiet, ka nav viņai pretīgs... Bet pašam taču ne graša, ko?

— Ko tu tā pēti? — Razumichins iekaisis atkliedza. — Kā lai es zinu, ir grasis vai nav grasis? Pajautā pats, varbūt uzzināsi...

— Ūja, kāds tu reizēm ģeķis! Vēl vakarējais skurbulis galvā?... Uz redzēšanos; pateicies manā vietā savai Praskovjai Pavlovnai par naktsmājām! Ieslēgusies, uz manu labrītu ne caur durvīm neatbildēja, šorit jau pusseptiņos bija augšā, patvāri viņai no virtuves caur gaiteni ienesa... Man nebija tas gods skatīt viņu vaigā...

Tieši pulksten deviņos Razumichins ieradās Bakalejeva viesnīcas numuros. Abas dāmas sen viņu gaidīja ar histērisku nepacietību. Viņas bija piecēlušās jau ap septiņiem vai vēl agrāk. Viņš ienāca pie tām sadrūmis kā nakts, neveikli paklanījās, par ko tūdaļ arī noskaitās — pats uz sevi, protams. Bet viņš bija pārrēķinājies. Pulcherija Aleksandrovna tecīņus metās pie viņa, satvēra viņa abas rokas un tikko nenoskūpstīja tās. Viņš bikli paskatījās uz Avdotju Romanovnu; bet arī Duņas lepnajā sejā šai brīdī bija tāda atzinības un draudzības izteiksme, tik patiesa un negaidīta cieņa (gaidīto izsmejošo skatienu un slikti slēpjamas nicināšanas vietā!), ka viņam patiesi būtu bijis vieglāk, ja viņu saņemtu ar bārieniem, jo citādi kļuva pārāk neveikli. Par laimi sarunai bija jau gatava viela, un viņš steigšus ķērās pie tās.

Izdzirdot, ka «nav vēl modies», bet «viss lieliski», Pulcherija Aleksandrovna tūdaļ paskaidroja, ka tas arī esot vislabāk, «jo viņai ļoti, ļoti, ļoti vajagot iepriekš vēl parunāties». Sekoja jautājums par rītišķa tēju un uzaicinājums dzert to kopā; viņas pašas nebija vēl dzērušas, gaidīdamas Razumichinu. Avdotja Romanovna pazvanīja, uz aicinājumu parādījās netīrs skrandainis, un tam tika pavēlēts pasniegt tēju, kas pēdīgi arī tika servēta, tomēr tik netīri un nepieklājīgi, ka dāmām bija jānokauņas. Razumichins

gribēja enerģiski nolamāt viesnīcu, bet, atcerējies Lužinu, apklusā, samulsa un jutās ārkārtīgi iepriecināts, kad pēdīgi Pulcherijas Aleksandrovnas jautājumi sāka birt cits pēc cita, bez apstājas.

Atbildēdams uz tiem, viņš norunāja trīsceturtdaļstundas, pastāvīgi pārtraukts un pārprašnāts, un paguva pastāstīt visu svarīgākos un nepieciešamākos faktus, kādus vien zināja no Rodiona Romanoviča dzīves pēdējā gadā, noslēgdams ar plašu vēstījumu par viņa slimību. Viņš gan daudz ko izlaida, ko tiešām vajadzēja izlaist, starp citu, arī scenu policijas iecirknī ar visām tās sekām. Viņa stāstā kāri klausījās; bet, kad viņš domājās jau beidzis un savas klausītājas apmierinājis, tad izrādījās, ka viņām tas tik maz, it kā viņš vēl nebūtu nemaz sācis.

— Sakiet, sakiet man, kā jūs domājat... ak, atvainojiet, es vēl līdz šim brīdim nezinu jūsu vārdu! — steidzās Pulcherija Aleksandrovna.

— Dmitrijs Prokofjičs.

— Tad, lūk, Dmitrij Prokofjič, es ļoti ļoti gribētu zināt... kā vispār... kā viņš tagad uz visu skatās, tas ir, saprotiet mani, kā lai jums to pasaku, tas ir, kā lai to pasaku labāk: kas viņam tikams un kas netikams? Vai viņš vienmēr tik uzbudināts? Kādas viņam vēlēšanās un, tā sakot, ilgošanās, ja tā varētu? Kas īsti tagad atstāj uz viņu sevišķu iespaidu? Īsi sakot, es vēlētos...

— Ai māmiņ, vai tad var uz to visu tik ātri atbildēt! — Duņa piezīmēja.

— Ak mans dievs, es taču pavisam, pavisam citādu ce-rēju viņu ieraudzīt, Dmitrij Prokofjič.

— Tas ir gluži dabiski, — Dmitrijs Prokofjičs atteica. — Man mātes nav, nu, bet tēvocis ik gadus atbrauc šurp un gandrīz ne reizes mani vairs nepazīst, pat ne pēc izskata, kaut gan viņš ir gudrs cilvēks. Bet trijos gados, kamēr jūs šķīrušies, daudz ūdens aiztecējis. Ko lai jums saku? Pusotra gada es pazīstu Rodionu: drūms, īgns, augstprātīgs un lepns. Pēdējā laikā (bet varbūt arī jau daudz agrāk) par visu viņam aizdomas, viņš tāds hipohondriķis. Augstsirdīgs un labs. Nemēdz izrādīt savas jūtas, drīzāk izturēsies nežēlīgi nekā atklās vārdos savu sirdi. Dažreiz atkal nemaz nav hipohondriķis, bet vienkārši salts un bezjūtīgs līdz ne-

cilvēcībai; patiesi liekas, it kā viņā mainītos pēc kārtas divi pretēji raksturi. Brīžam ir briesmīgi nerunīgs! Nekad viņam nav vaļas, viss viņu traucē, bet pats guļ un nekā nedara. Nav zobgalis, taču ne tāpēc, ka trūktu atjautības, bet it kā viņam tādiem niekiem nebūtu laika. Nekad nenoklausās līdz galam, ko viņam saka. Nekad neinteresējas par to, par ko patlaban interesējas visi. Šausmīgi augstu sevi vērtē un, kā liekas, ne gluži bez tiesībām uz to. Nu, kas vēl?... Man šķiet, jūsu atbraukšana visvairāk palīdzēs viņu glābt.

— Ak, kaut dievs dotu! — izsaucās Pulcherija Aleksandrova, ko bija nomocījušas Razumichina atsauksmes par viņas Rodju.

Razumichins pēdīgi paskatījās mundryk arī uz Avdotju Romanovnu. Pa sarunas laiku viņš bija gan palūkojies šad tad uz viņu, bet tikai uzmetot acis, uz mirkli, tūdaļ novērsdams skatienu. Avdotja Romanovna gan sēdās pie galda un uzmanīgi klausījās, gan atkal cēlās un staigāja pēc sava paraduma no viena kakta otrā, rokas sakrustojusi, lūpas sakniebusi, retumis gan arī no savas puses kaut ko pavai-cādama, staigāšanu tomēr nepārtraukdama, domīga. Arī viņa bija radusi nenoklausīties līdz galam, kas tiek teikts. Viņa bija gērbusies patumšā kaut kāda viegla auduma tērpā, ap kaklu bija apņemta bālta, caurspīdīga šallīte. Pēc daudzām pazīmēm spriežot, Razumichins tūdaļ nomanīja, ka abu sieviešu apstākļi visai trūcīgi. Ja Avdotja Romanovna būtu gērbusies kā karaliene, šķiet, ka tad viņš no tās nepavisam nebaidītos; turpretī tagad, varbūt tieši tāpēc, ka viņa tik nabadzīgi gērbusies un ka viņš ievērojis visus šos šauros apstākļus, — tagad viņa sirdī ieviesās bailes, tā ka viņš sāka uztraukties par katru savu vārdu, par katru kustību, un tas, protams, stipri nomāca cilvēku, kas jau tā sev neuzticējās.

— Jūs pastāstījāt daudz interesanta par brāļa raksturu, un... pastāstījāt objektīvi. Tas ir labi: es domāju, ka jūs viņu dievināt, — Avdotja Romanovna piezīmēja ar smaidu. — Man liekas, arī tas būs pareizi, ka viņa tuvumā jābūt kādai sievietei, — tā domīgi piebilda.

— Es to neteicu, kaut gan varbūt arī tur jums taisnība, tikai...

— Kas?

— Viņš taču nevienu nemīl; varbūt nekad arī neiemīlēs, — skarbi atteica Razumichins.

— Tas ir, nav spējīgs iemīlēt?

— Bet zināt ko, Avdotja Romanovna? Jūs pati šausmīgi līdzināties savam brālim, viss jums līdzīgs! — viņš pēkšņi, pats sev negaidot, izgrūda, bet, tūdaļ atgīdies, ko nupat bija par viņas brāli sacījis, nosarka kā vēzis un stipri samulsa. Avdotja Romanovna nevarēja noturēties neiesmējusies, viņu uzlūkojot.

— Attiecībā uz Rodju jūs abi varat aloties, — iejaucās Pulcherija Aleksandrovna jūtami aizskarta. — Es nerunāju, Duņečka, par pašreizējo. Tas, ko raksta Pēteris Petrovičs savā vēstulē... un ko mēs ar tevi iztēlojamies, varbūt nav taisnība; bet jūs, Dmitrij Prokofjič, nevarat iedomāties, kāds viņš fantasts un, — kā to lai saka? — cik untumains. Es viņa raksturam nekad neesmu varējusi uzticēties, pat ne tolaik, kad viņam bija vēl tikai piecpadsmit gadu. Esmu pārlicināta, ka arī tagad viņš var piepeši izdarīt ar sevi kaut ko tādu, ko neviens cilvēks nekad pat neiedomātos darīt... Nav nemaz tālu jāmeklē: vai jūs zināt, cik ļoti viņš pirms pusotra gada mani pārsteidza, iztrūcināja un tikko kapā neiedzina, kad bija sadomājis apprecēties ar šo, kā viņu sauc, — šīs Zarņicinas, viņa dzīvokļa saimnieces meitu?

— Vai jūs nezināt par šo notikumu kaut ko tuvāk? — iejautājās Avdotja Romanovna.

— Vai jūs domājat, — dedzīgi turpināja Pulcherija Aleksandrovna, — ka viņu būtu atturējušas manas asaras, mana lūgšanās, mana slimība, varbūt mana nāve aiz žēlabām vai mūsu trūkums? Viņš būtu mierīgi gājis pāri visiem šķēršļiem. Bet vai tad patiesi, vai tad patiesi viņš mūs nemīl?

— Viņš pats nekad un nekā par šo gadījumu nav man stāstījis, — Razumichins apdomīgi atbildēja, — bet es esmu šo to dzirdējis no pašas Zarņicina kundzes, kas savā ziņā arī pati nav liela stāstītāja; un tas, ko dzirdēju, ir zināmā mērā pat dīvaini...

— Bet ko, ko jūs esat dzirdējis? — jautāja abas sievietes reizē.

— Patiesībā gan neko visai sevišķu. Uzzināju tikai, ka šis jau galīgi nolemtās un vienīgi līgavas nāves dēļ nenotikušās laulības pašai Zarņicina kundzei stipri vien nebijušas pa prātam... Bez tam tiek melsts, ka līgava bijusi ne visai daļa, tas ir, viņa bijusi pat neglīta... un slimīga un... un savāda... Tomēr, kā liekas, viņai ir bijušas arī savas izcilas īpašības. Katrā ziņā tādas būs bijušas, — citādi nekā nevar saprast... Arī pūra nekāda nebijis... bet viņš jau pēc pūra netikotu... Par tādām lietām vispār grūti spriest.

— Es esmu pārlicināta, ka viņa ir bijusi cēla meitene, — īsi piezīmēja Avdotja Romanovna.

— Dievs lai man piedod, bet es toreiz vēl nopriecājos par viņas nāvi, kaut gan nezinu, kurš no viņiem būtu otru pazudinājis: viņš viņu vai viņa viņu? — Pulcherija Aleksandrovna beigās noteica; pēc tam, šad tad piesardzīgi apraudamās un pastāvīgi pavērdamās Duņā, — kas Duņai acīm redzot nepatika, — sāka atkal izvaicāt par vakarējo Rodjas sadursmi ar Lužinu. Šis notikums, kā redzams, uztrauca viņu visvairāk, šausmīgi biedēja, tā ka šermuļi kratīja. Razumichins atstāstīja visu no jauna, sīki jo sīki, bet šoreiz piemetināja arī savu slēdzienu: viņš tieši pārmeta Raskoļņikovam, ka tas ar iepriekšēju nodomu apvainojis Pēteri Petroviču. Šoreiz pavisam maz viņu aizbildinādamas arī ar slimību.

— Viņš to bija sadomājis jau pirms slimības, — Razumichins piezīmēja.

— Man ar tā liekas, — piekrita Pulcherija Aleksandrovna sagrauzta. Viņa tomēr bija ļoti pārsteigta, ka šoreiz Razumichins par Pēteri Petroviču izteicās tik uzmanīgi un pat it kā ar cienību. Tas bija pārsteigums arī Avdotjai Romanovnai.

— Tad tādos ieskatos jūs esat par Pēteri Petroviču? — Pulcherija Aleksandrovna nenocietās nepavaicājusi.

— Par jūsu meitas nākamo vīru es citādos ieskatos arī nevaru būt, — noteikti un dedzīgi atbildēja Razumichins; — un es runāju tā ne tikai aiz tukšas pieklājības, bet tāpēc... tāpēc... un, kaut jau tāpēc vien, ka Avdotja Romanovna pati, brīvprātīgi, ir pagodinājusi šo cilvēku ar savu izvēli. Un, ja es vakar viņu tā nozākāju, tad tas bija

tāpēc... ka vakar es biju nejauki piedzēries un turklāt... ārprātīgs; jā, ārprātīgs, kā bez galvas, galīgi jucis... un šodien man kauns par to!... — viņš nosarcis apklusā. Avdotja Romanovna pietvīka, bet nepārtrauca klusumu. Viņa neteica vairs ne vārda, kopš saruna bija novirzījusies uz Lužinu.

Bet bez viņas atbalsta arī Pulcherija Aleksandrovna bija redzami zaudējusi visu apņēmību. Pēdīgi, durstīdamās un pastāvīgi palūkodamās uz meitu, viņa paskaidroja, ka viņai tagad ārkārtīgi lielas rūpes sagādājis viens apstāklis.

— Redziet, Dmitrij Prokofjič, — viņa iesāka... — Es būšu pavisam atklāta ar Dmitriju Prokofjiču, vai ne, Duņečka?

— Nu protams, māmiņ, — pamudinoši bilda Avdotja Romanovna.

— Redziet, Dmitrij Prokofjič, — viņa steidzīgi turpināja, it kā ar atļauju izstāstīt savas bēdas kalns būtu novēlies viņai no pleciem. — Šorīt pavisam agri mēs saņēmām no Pētera Petroviča zīmīti ar atbildi uz mūsu vakardienas paziņojumu par atbraukšanu. Vakar viņam vajadzēja, kā bija solījis, sagaidīt mūs stacijā. Bet viņa vietā mums pretī bija atsūtīts kāds sulainis ar šīs viesnīcas adresi, lai tas mums parādītu ceļu, un Pēteris Petrovičs bija licis pateikt, ka viņš pats ieradīšoties pie mums šeit, šodien no rīta. Bet šorīt agri pienāca no viņa, lūk še, šī vēstule... Vislabāk izlasiet to pats: tajā ir kāds punkts, kas mani stipri uztrauc... jūs tūdaļ pats redzēsiet, kas tas par punktu, un... pasakiet man savas domas vaļsirdīgi, Dmitrij Prokofjič! Jūs vislabāk pazīstat Rodjas raksturu un varēsiet dot mums padomu labāk kā neviens cits. Pasaku jums iepriekš, ka Duņečka jau ir visu izlēmusi, no pirmā mirkļa, bet es... es vēl nezinu, kas būtu darāms, un... visu laiku gaidīju jūs.

Razumichins atlocīja vēstuli ar vakardienas datumu un izlasīja sekojošo:

«Cienījamā kundze, Pulcherija Aleksandrovna, man ir tas gods jums paziņot, ka negaidīti radušos neparedzētu kavēkļu dēļ sagaidīt jūs uz perona nevarēju, bet aizsūtīju ar šo uzdevumu jums pretī kādu visai izdarīgu cilvēku. Tāpat laupu sev arī godu satīties ar jums rīt no rīta neatlie-

kamu darišanu dēļ senatā, kā arī lai netraucētu radniecisko satikšanos jums ar jūsu dēlu un Avdotjai Romanovnai ar viņas brāli. Bet apmeklēt un apsveikt jūs jūsu dzīvoklī man būs tas gods ne ātrāk kā rīt tieši pulksten astoņos pievakarē, pie kam uzdrošinos pievienot te savu ciešo un, piebildīšu, negrozāmo lūgumu, lai pie mūsu kopējās satikšanās Rodions Romanovičs jau vairs nebūtu klāt, jo viņš augstākā mērā nelaični un nepieklājīgi mani aizvainoja, kad es vakar viņu slimu apmeklēju, un bez tam arī tādēļ, ka man ir personīgi nepieciešams ar jums plaši izskaidroties attiecībā uz kādu punktu, kurā es vēlētos dzirdēt jūsu personīgo iztulkojumu. Man ir tas gods jums jau iepriekš paziņot, ka gadījumā, ja pretēji manam lūgumam sastapšu Rodionu Romanoviču, tad būšu spiests nekavējoties aiziet, un tad vainojiet pašas sevi. Rakstu jums tai noskārtumā, ka Rodions Romanovičs, kas mana apmeklējuma laikā rādījās tik slimis, pēc divām stundām pēkšņi izveseļojās un tāpat, būdams spējīgs atstāt dzīvokli, var ierasties arī pie jums. Par to pārliecinājos pats savām acīm kādā zirgu samīta un no tam miruša žūpas dzīvoklī, kura meitai, zināmas nekrietnas uzvedības skuķei, viņš itin kā apbedīšanas vajadzībām izsniedza vakar ap divdesmit pieci rubļi, kas manī radīja lielu izbrīnu, zino, ar kādām grūtībām jūs šo sumu sagādājāt. Aplieciniet manu sevišķo goddevību cienījamai Avdotjai Romanovnai un lūdzu pieņemt dziļākās godbijības jūtas

no jūsu padevīgā kalpa

P. Lužina.»

— Ko man tagad darīt, Dmitrij Prokofjič? — Pulcherija Aleksandrovna gandrīz raudādama jautāja. — Kā es pateikšu Rodjam, lai viņš nenāk? Viņš vakar tik neatlaidīgi uzstāja, lai mēs atsakām Pēterim Petrovičam, bet te nu klāt pavēle nepieņemt viņu pašu! Bet viņš taču par spīti atnāks, kad dabūs zināt, un... kas tad būs?

— Rīkojieties tā, kā ir nolēmusi Avdotja Romanovna, — mierīgi un bez vilcināšanās atbildēja Razumichins.

— Ak mans dievs! Viņa saka... dievs to zina, ko viņa runā, un savu nodomu man nepaskaidro! Viņa saka, ka nezina kādēļ būšot labāk, tas ir, ne jau nu labāk, bet ka

katrā ziņā vajagot, lai arī Rodja pat tīšu prātu atnāktu pulksten astoņos un lai viņi katrā ziņā sastaptos. Bet es pat šo vēstuli negribēju viņam rādīt un kaut kā ar viltu, ar jūsu starpniecību iegrozīt tā, lai viņš neatnāk... jo viņš tik ātri iekaist... Un es nekā arī nesaprotu, kas tas tur par nomirušu žūpu un kas tā tur par meitu, un kādā kārtā viņš varēja šai meitai atdot pēdējo naudu... kuru...

— Kuru jums tik grūti nācās sagādāt, māmiņ, — piebildā Avdotja Romanovna.

— Viņš vakar bija zaudējis jēgu, — domīgi sacīja Razumichins. — Ja jūs zinātu, ko viņš vakar restoranā savārīja, kaut gan izgudrēm... Hm! Par kādu nomirēju un kādu jaunavu viņš man vakar tiešām kaut ko minēja, kad mēs gājām uz māju, bet es tur ne vārda nesapratu... Jāsaka, arī es pats gan vakar...

— Vislabāk, māmiņ, aiziesim pašas pie viņa, un tur, es jums galvoju, mēs uzreiz redzēsīm, kas darāms. Ir jau arī laiks... Ak kungs! Pulkstenis jau uz vienpadsmitiem! — viņa iesaucās, paskatījusies savā greznajā, emaljētajā zelta pulkstenī, kas smalkā Venecijas važiņā karājās viņai ap kaklu un šausmīgi nesaskanēja ar viņas pārējo tērpu. «Līgavaīņa dāvana,» Razumichins nodomāja.

— Ir laiks! Duņečka, ir laiks! — uztraukta sarosījās Pulcherija Aleksandrovna. — Viņš vēl nodomās, ka mēs uz viņu dusmīgas par vakarējo, ja tik ilgi nenākam. Ak mans dievs!

To teikdama, viņa steidzīgi uzmeta sev mantiņu un lika galvā cepuri. Arī Duņečka apgērbās. Viņas cimdi bija ne tikvien nonēsāti, bet pat noplīsuši, ko arī Razumichins pamanīja; tomēr šie acīm redzami nabadzīgie tērpi piešķīra abām dāmām pat kaut kādu sevišķu cienīgumu, kā tas arvien mēdz būt ar tiem, kas prot valkāt nabadzīgu apģērbu. Razumichins ar svētu bijību uzlūkoja Duņečku un jutās lepns, ka varēs viņu pavadīt. «Tu,» viņš pie sevis nodomāja, «esi tā karaliene, kas cietumā lāpīja savas zeķes un, protams, arī tanī brīdī izskatījās kā īsta karaliene un pat vēl vairāk nekā karaliene visgreznāko svinību un ceremoniju laikā.»

— Mans dievs! — izsaucās Pulcherija Aleksandrovna. — Vai es to varēju iedomāties, ka tā baidīšos satikties ar

savu dēlu, ar savu mīlo, mīlo Rodju, kā tagad baidos!... Es baidos, Dmitrij Prokofjič! — viņa piebilda, bikli paskatīdamās uz Razumichinu.

— Nebīstieties, māmiņ, — mierināja Duņa, viņu noskūpstīdama, — labāk ticiet viņam! Es ticu.

— Ak mans dievs! Es ar ticu, bet visu nakti nevarēju aizmigt! — izsaucās nabaga sieviete.

Viņi izgāja uz ielas.

— Zini, Duņečka, tikko es pret rītu mazliet iesnaudos, man uzreiz sapnī parādījās nelaiķe Marfa Petrovna... baltās drēbēs... Pienāca man klāt, paņēma aiz rokas, bet pati krata galvu uz mani tik bargi, it kā nopeldama... Vai tik tas uz labu? Ak mans dievs, Dmitrij Prokofjič, jūs laikam vēl nezināt: Marfa Petrovna ir nomirusi!

— Nē, nezinu. Kāda Marfa Petrovna?

— Pēkšņā nāvē! Un iedomājieties...

— Vēlāk, māmiņ, — iejaucās Duņa, — viņš taču vēl nezina, kas tā par Marfu Petrovnu.

— Ak jūs nezināt! Bet man šķita, ka jums jau viss zināms. Jūs man piedodiet, Dmitrij Prokofjič, man šinīs dienās galvā viss sajucis. Patiesi es jūs turu it kā par debesu sūtītu un tāpēc biju pārliecināta, ka jums viss zināms. Es jūs uzskatu par tuvinieku... Nedusmojiet, ka es tā runāju! Ak mans dievs, kas ir ar jūsu labo roku? Sasītāt?

— Jā, sasītu, — Razumichins aplaimoti nomurmināja.

— Es dažreiz runāju par daudz no sirds, tā ka Duņa mani pat apsauc... Bet, mans dievs, kādā kaktā viņš dzīvo! Nezin vai viņš būs jau pamodies? Un šī sieviete, viņa saimniece, uzskata to par istabu? Paklausieties, jūs teicāt, ka viņam nepatīkot rādīt sirdi, tā ka es varbūt viņam apņikšu ar savām... vājībām?... Vai jūs, Dmitrij Prokofjič, nepamācīsiet, kā mán izturēties? Es, ziniat, staigāju gluži kā apdullusi.

— Neizprašājiet viņu par kaut ko pārāk daudz, ja redzat, ka viņš saviebj seju; it īpaši par veselību visai daudz nejahtājiet: viņam netīk.

— Ak Dmitrij Prokofjič, cik grūti būt mātei! Nu lūk, arī tās kāpnēs klāt... Kādas šausmīgas kāpnēs!

— Māmiņ, jūs esat pat nobālusi, nomierinieties, manu dūjiņ! — Duņa teica, viņai pieglauzdamās. — Rodjam jābūt

laimīgam, ka viņš jūs redz, bet jūs sevi mokāt, — viņa piebilda, nozibsnīdama ar acīm.

— Pagaidiet, es papriekš paskatīšos, vai ir pamodies.

Dāmas lēnītēm sekoja Razumichinam augšup pa kāpnēm un, kad bija uzkāpušas jau ceturtajā stāvā, kur atradās saimnieces durvis, tad pamanīja, ka šajās durvīs pavērta maza spraudziņa, bet pa to no tumsas uz viņām abām nolūkojas divas šaudīgas, melnas acis. Bet, līdzko skatieni sastapās, durvis piepeši aizcirtās ar tādu blikšķi, ka Pulcherija Aleksandrovna tikko neiekliedzās aiz pārbiļa.

III

— Vesels, vesels! — jautri uzsauca ienācējiem pretī Zosimovs. Viņš jau pirms minūtēm desmit bija atnācis un sēdēja stūrī uz dīvana turpat, kur vakar. Raskoļņikovs sēdēja dīvana otrā galā, pilnīgi apgērbies un pat rūpīgi nomazgājies un sasukājies, kas ar viņu jau sen nebija noticis. Istaba uzreiz pienāca pilna, tomēr arī Nastasja paguva vēl iespraukties ciemiņiem līdzī un palika tepat klausoties.

Patiesi Raskoļņikovs bija gandrīz vesels, sevišķi, salīdzinot ar vakardienu, tikai ļoti bāls, izklaidīgs un drūms. Ārēji viņš izskatījās pēc ievainota vai pēc tāda cilvēka, kas cieš stipras fiziskas sāpes: uzacis sarauktas, lūpas sakniebtas, acis iekaisušas. Viņš runāja maz un nelabprāt, it kā ar pūlēm pildītu kādu pienākumu, un viņa kustībās reizēm pavīdēja kaut kāds nemiers.

Trūka tikai apsēja ap roku vai taftas uzmauktņa uz pirksta, lai būtu pilnīga līdzība ar cilvēku, kam, piemēram, ļoti sāpīgs augonis pirkstā vai sasista roka, vai kas tam līdzīgs.

Gan arī šai bālajā un drūmajā sejā uz mirkli pavīdēja it kā gaisma, kad ienāca māte un māsa, bet tas piešķīra viņa izteiksmei agrākās skumīgās izklaidības vietā tikai vēl vairāk sevī ieslēgtu moku. Tajā atplaisnījusies gaisma drīz nodzisa, bet mokas palika, un Zosimovs, kas savu pacientu vēroja un pētīja ar visu tikko dziednieka gaitas uzsākuša jauna ārsta dedzību, ar izbrīnu pamanīja viņā, tuviniecēm ienākot, nevis prieku, bet it kā kādu smagu,

apslēptu apņēmību panest vienu vai divas stundas mocības, no kurām vairs nav iespējams izvairīties. Pēc tam viņš redzēja, ka turpmākajā sarunā gandrīz katrs vārds itin kā pieskārās kaut kādai viņa pacienta brūcei, to uzplēšot; bet līdz ar to Zosimovs pabrīnījās arī par Raskoļņikova šīsdienas prasmi sevi apvaldīt un noslēpt savas vakarējā monomana jūtas, kuru par niecīgāko vārdu pārņēma vai ārprāts.

— Jā, tagad es pats redzu, ka esmu gandrīz vesels, — Raskoļņikovs sacīja, mīļi noskūpstīdams māti un māsu, tā ka Pulcherija Aleksandrovna tūlīt atplauka; — un es to nesaku tagad vairs tā *kā vakar*, — viņš piebilda, griezdamies pie Razumichina un draudzīgi spiezdams tam roku.

— Es pat brīnos šodien par viņu, — iesāka Zosimovs, ļoti iepriecināts par atnācējiem, jo desmit minušu laikā jau bija pazaudējis sarunas pavedienu ar savu slimnieku. — Ja tā ies, tad pēc trim četrām dienām viss būs kā agrāk, tas ir, kā bija pirms mēneša vai diviem... vai varbūt pirms veseliem trim? Tas taču bija jau sen iesācies un briedis... Vai ne? Tagad atzīstieties, ka arī pats varbūt bijāt vainīgs! — viņš piebilda ar uzmanīgu smaidu, it kā vēl vienmēr bīdamies viņu ar kaut ko apkaitināt.

— Ļoti var būt, — Raskoļņikovs auksti atbildēja.

— Es tā ieminējos tālab, — Zosimovs iekārdinājies turpināja, — ka tagad jūsu galīgā izveseļošanās atkarīga galvenokārt tikai no jums pašiem. Tagad, kad ar jums var sarunāties, es vēlētos jums iedvest ticību, kā nepieciešams novērst sākotnējos, tā sakot, pirmcēloņus, kādi ir ietekmējuši jūsu slimīgā stāvokļa rašanos, tad arī izveseļosieties, pretējā gadījumā kļūs pat vēl sliktāk. Šie pirmcēloņi man nav zināmi, bet jums tos vajag zināt. Jūs esat gudrs cilvēks un, protams, būsiet sevi jau novērojis. Man šķiet, jūsu kaites sākums sakrīt pa daļai ar jūsu izstāšanos no universitātes. Jūs nespējat būt bez darba, tāpēc darbs un stingri nosprausts mērķis, manuprāt, varētu jums ļoti palīdzēt.

— Jā, jā, jums taisnība... es nu drīzāk iestāšos atkal universitatē, un tad viss ies... kā pa taukiem...

Zosimovs, kas bija sācis savus gudros padomus, pa daļai lai panāktu efektu dāmu priekšā, jutās, protams, krietni vien apmulsis, kad, runu pabeidzis un paskatījies uz savu

klausītāju, pamanīja viņa sejā skaidru izsmieklu. Tas gan ilga tikai vienu mirkli. Pulcherija Aleksandrovna tūdaļ ņēmas pateikties Zosimovam, it īpaši par nakts apmeklējumu viesnīcā.

— Kā, vai viņš bija pie jums arī naktī? — Raskoļņikovs jautāja it kā uztraucies. — Tātad arī jūs palikāt negulējušas pēc ceļa.

— Ak Rodja, tas taču viss bija tikai līdz pulksten diviem. Mēs ar Duņu arī mājās pirms diviem nekad negājām gulēt.

— Arī es nezinu, kā lai viņam pateicos, — Raskoļņikovs turpināja, pēkšņi sadrūmis un nolaidzams acis. — Pēc naudas jautājuma noraidīšanas — atvainojiet, ka par to ieminējos (viņš piegriezās Zosimovam), — es tiešām vairs nezinu, ar ko esmu izpelnījies tādu jūsu īpašu uzmanību. Vienkārši nesaprotu... un... un tā ir man pat smaga, jo nav saprotama: es jums to atklāti pasaku.

— Nu, nu, nevajag uzbudināties, — Zosimovs piespiesti iesmējās. — Pieņemiet, ka jūs esat mans pirmais patients, bet mūsu dakteri, kas tikko sāk praktizēt, savus pirmos pacientus mīl kā paša bērņus; daži gandrīz vai iemīlas viņos. Man taču nav daudz pacientu.

— Bet par viņu es nemaz pat nerunāju, — Raskoļņikovs piezīmēja, norādīdams uz Razumichinu, — arī viņš bez apvainojumiem un raizēm nekā cita no manis nav pieredzējis.

— Eh, kā nu melš! Vai tu šodien esi jūteliģā garastavoklī, vai? — iesaucās Razumichins.

Ja viņš būtu labāks novērotājs, tad uztvertu, ka jūteliģas noskaņas te nepavisam nebija, bet gan kaut kas cits, gluži pretējs. Taču Avdotja Romanovna to pamanīja. Viņa neatlaidīgi nemiera pilna vēroja brāli.²⁰⁰

— Par jums, māmiņ, es pat runāt neuzdrošinos, — viņš turpināja it kā jau no rīta iekaltus teikumus, — tikai šodien es iespēju cik necik apjēgt, kā jūs te vakar bijāt nomocījušās, gaidīdamas, kamēr atgriezās. — To pateicis, viņš piepeši klusu ciezdams un smaidīdams sniedza māsai roku. Un šoreiz šinī smaidā pavidēja istas, neviltotas jūtas. Duņa tūdaļ satvēra un dedzīgi paspieda viņai pastiepto roku iepriecināta un pateicīga. Viņš bija griezies pie viņas tagad pirmo reizi pēc vakardienas ķildas. Mātes seja iesta-

rojās sajūsmā un laimē, redzot šo kluso un galīgo brāļa un māsas izlīgumu.

— Lūk, par to tad es viņu arī mīlu! — enerģiski pagriezdamies uz krēsla, klusi čukstēja Razumichins, kas visu pārspilēja. — Viņam ir tādi uzbangojumi!...

«Un cik tas viss viņam labi iznāk,» māte sevī nodomāja, «cik viņam cildenas tieksmes, un cik vienkārši, smalkjūtīgi viņš izbeidza vakarējo nesaprašanos ar māsu tikai ar to, ka tādā brīdī sniedza roku un sirsnīgi paskatījās... Un kādas viņam skaistas acis, cik skaista seja!... Viņš ir pat skaistāks par Duņečku... Bet, mans dievs, kāds viņam uzvalks, cik viņš šausmīgi ģērbies! Afanasija Petroviča bodē izsūtāmais zēns Vasja ir labāk apģērbts! Šķiet, tā tik vien gribētos mesties pie viņa, viņu apkampt un... apraudāties, bet es baidos, es baidos... Kāds viņš gan ir, ak kungs!... I runā vis laipni, bet es baidos! Nu, kāpēc es baidos? ...»

— Ak Rodja, — viņa pēkšņi iesāka, steigdamās atbildēt uz viņa piezīmi, — tu neticēsi, cik mēs ar Duņečku bijām vakar... nelaimīgas! Tagad, kad viss jau garām un beidzies un mēs visi esam atkal laimīgi, — tagad var to izstāstīt. Iedomājies, mēs skrejam šurp, lai tevi apkamptu, gandrīz tieši no vagona, bet te šī sievietē, — ā, tepat jau viņa ir! Labdien, Nastasja!... — uzreiz mums saka, ka tev baltais drudzis un tu esot nupat klusiņām aizbēdzis no ārsta, murgos, uz ielas, un ka aizskrējuši tevi meklēt. Tu neticēsi, kas tad ar mums notika! Man uzreiz iekrita prātā, cik traģiski aizgāja bojā poručiks Potančikovs, mūsu paziņa, tava tēva draugs, — tu, Rodja, viņu neatceries, — viņš arī tāpat baltajā drudzī un tādā pašā kārtā bija aizskrējis pagalmā un iekritis akā, tikai otrā dienā varēja izvilkt. Bet mēs, protams, pārspilējām vēl vairāk. Gribējām skriet sameklēt Pēteri Petroviču, lai kauč ar viņa palīdzību... tādēļ, ka mēs taču bijām vienas, gluži vienas, — viņa zēlā balsī novilka un pēkšņi aprāvās, atcerēdamās, ka ieminēties par Pēteri Petroviču vēl diezgan bīstami, neraugoties uz to, ka «visi atkal pavisam laimīgi».

— Jā, jā... tas viss, protams... nav patīkami... — Raskoļņikovs nomurmināja, bet ar tik izklaidīgu un gandrīz nevērīgu seju, ka Duņečka pārsteigta paskatījās viņā.

— Pag, ko es vēl gribēju, — viņš turpināja, ar pūlēm lūkodams atcerēties, — jā: es lūdzu jūs, māmiņ, un tevi, Duņečka, nedomājiet, ka es negribēju aiziet pirmais pie jums un gaidīju, lai jūs atnākat papriekš pie manis.

— Ko tu runā, Rodja! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna arī pārsteigta.

«Vai viņš tiešām vienīgi aiz pienākuma mums atbild?» nodomāja Duņečka. «Līgst mieru, lūdz piedošanu tā, it kā kādu dienestu pildītu vai iemācītu galvas gabalu atskaitītu.»

— Es nupat pamodos un gribēju iet, bet drēbes aizkavēja; aizmirsu vakar pateikt viņai... Nastasjai... lai izmazgā asinis... Nule tikai paguvu apgērbties.

— Asinis! Kādas asinis? — uztraucās Pulcherija Aleksandrovna.

— Tās tā... neuztraucieties! Šis asinis no tā, ka vakar, staigādams apkārt it kā pa murgiem, es uzgrūdos kādam sabrauktam cilvēkam... vienam ierēdnim...

— Pa murgiem? Bet tu taču visu atminies, — Razu-michins pārtrauca.

— Tas tiesa, — Raskoļņikovs kaut kā sevišķi labprāt atbildēja, — atminos visu, pat līdz mazākajam sīkumam; bet, lūk, kāpēc es tā darīju, kāpēc turp gāju un kāpēc tā runāju, to es vairs nevaru labi izskaidrot.

— Pārāk labi pazīstama parādība, — iejaucās Zosimovs; — kāda pasākuma izpildījums dažreiz meistarisks, uz smalkāko aprēķināts, bet pati izpildes gaitas vadība, tās posmu pamatojums juceklīgs un atkarīgs no dažādiem slimīgiem iespaidiem. Kā pa sapņiem.

«Bet tas taču varbūt ir labi, ka viņš mani uzskata gandrīz par ārprātīgu,» Raskoļņikovs nodomāja.

— Tāpat jau dara arī veselie, — Duņečka piezīmēja, nemierīgi lūkodamās uz Zosimovu.

— Diezgan pareiza piezīme, — tas atbildēja, — šai ziņā tiešām mēs visi, un pat ļoti bieži, esam gandrīz kā jukuši, tikai ar to mazo starpību, ka «slimie» ir mazliet vairāk jukuši nekā mēs; tādēļ te ir jāsaskata robeža. Bet īsti harmonisku cilvēku, tas tiesa, gandrīz nemaz nav, — uz desmitiem, varbūt pat uz daudziem simtiem tūkstošu atradīsies pa vienam un arī tad vēl diezgan vājam eksemplaram.

Dzirdot vārdu «jukuši», kas neapdomīgi bija izsprucis Zosimovam, runājot par savu iemīloto tematu, visi saviebās. Raskoļņikovs sēdēja, it kā neveltīdams tam vērību, domīgs, ar dīvainu smaidu uz bāļajām lūpām. Viņš it kā turpināja kaut ko apsvērt.

— Nu, kas tad bija ar šo sabraukto? Es tevi pārtraucu! — steigšus uzsauca Razumichins.

— Ko? — Raskoļņikovs it kā atmodās. — Jā... tur tad arī notraipījies ar asinīm, palīdzēdams aiznest viņu uz dzīvokli... Nu jā, māmiņ, es vakar izdarīju vienu nepieņemamu lietu, tiešām nebiju pie pilna prāta. Visu naudu, ko jūs man atsūtījāt, es atdevu... viņa sievai... bērēm... Tagad viņa ir atraitne, diloņslima, nožēlojama sieviete... trīs mazi sērdieniši, izsalkuši... mājās nekā nav... un ir vēl viena meita... Kas zina, arī jūs pati būtu atdevusi, ja redzētu... Man gan, atzīstos, nebija nekādu tiesību, it īpaši zinot, kā jums pašām šī nauda nākusi. Lai palīdzētu, tad vispirms vajadzīgas tādas tiesības, citādi: «Crevez chiens, si vous n'êtes pas contents!»¹ — viņš pasmējās. — Vai nav tā, Duņa?

— Nē, nav vis, — Duņa stingri atteica.

— Bet taču arī tev... arī ir savi nodomi!... — viņš nomurmināja, gandrīz naidīgi uz viņu paskatīdamies un zobgalīgi pavīpsnādams. — Man vajadzēja to sajēgt... Nekas, pavisam teicami; jo labāk tev pašai... Nonāksi līdz tādai robežai, — ja pār to nepārkāpsi — būsi nelaimīga, ja pārkāpsi — būsi varbūt vēl nelaimīgāka... Bet galu galā tas viss nieki! — viņš piebilda uzbudināts, saskaities par savu negribēto aizraušanos. — Es vēlējos tikai pateikt, ka lūdzu jums, māmiņ, piedošanu, — viņš skarbi un aprauti nobeidza.

— Mitējies, Rodja, es esmu pārliecināta, ka viss, ko tu dari, ir brīnišķīgs! — māte iepriecināta sacīja.

— Neesiet tik pārliecināta! — viņš atbildēja, savilcis vaibstus greizā smaidā. Iestājās klusums. Bija kaut kāds sasprindzinājums visā šajā sarunā un klusēšanā, šajā izlīgšanā un piedošanā, un visi to juta.

«Viņas it kā bīstas no manis,» Raskoļņikovs pie sevis

¹ Nosprāgstiet, suņi, ja jūs neesat apmierināti. (Franču val.)

nodomāja, caur pieri uzlūkodams māti un māsu. Patiesi, jo ilgāk Pulcherija Aleksandrovna klusēja, jo biklāka kļuva.

«Kad viņu te nebija, šķiet, es viņas tā milēju,» pavīdēja viņam prātā.

— Zini, Rodja, Marfa Petrovna ir mirusi! — Pulcherija Aleksandrovna piepeši pārtrauca klusumu.

— Kas par Marfu Petrovnu?

— Ak mans dievs, nu Marfa Petrovna Svidrigailova! Es tak tik daudz esmu tev par viņu rakstījusi.

— Ā-ā-ā, jā, atminos... Tātad mirusi? Tiešām? — viņš pēkšņi sarosījās it kā pamodies. — Vai patiesi mirusi? Ar ko?

— Iedomājies, pēkšņā nāvē! — Pulcherija Aleksandrovna, viņa ziņkāres uzmundrināta, ar skubu steidzās stāstīt, — un tieši tad, kad es tev toreiz nosūtīju vēstuli, tanī pašā dienā! Iedomājies, šis briesmīgais cilvēks laikam arī bija par cēloni viņas nāvei. Stāsta, viņš esot to drausmīgi piekāvis!

— Vai tad viņi tik slikti sadzīvoja? — viņš jautāja, griezdamies pie māsas.

— Nē, pat gluži otrādi. Viņš pret to arvien bija ļoti iecietīgs, pat uzmanīgs. Daudzos gadījumos pat par daudz piekāpīgs pret viņas raksturu, veselus septiņus gadus... Tikai uzreiz kaut kā bija zaudējis pacietību.

— Tātad viņš nav nemaz tik briesmīgs, ja viņam vajadzēja septiņu gadu, lai saņemtos drosmi. Tu, Duņečka, kā liekas, viņu attaisno?

— Nē, nē, tas ir briesmīgs cilvēks! Nekā briesmīgāka es nevaru iedomāties, — Duņa gandrīz nodrebējusi atbildēja, tad sarauca uzacis un nogrima domās.

— Tas noticis no rīta, — Pulcherija Aleksandrovna steigšus turpināja. — Pēc tam viņa nekavējoties pavēlējusi sajūgt zirgus, lai tūlīt pēc pusdienām dotos uz pilsētu, jo viņa pēc šādiem gadījumiem vienmēr braukusi uz pilsētu; stāsta, ka pusdienas esot ēdusi ar lielu apetīti...

— Piekauta?

— ... Viņai gan vienmēr bija tāds... paradums; un, tikko paēdusi, lai nekavētu aizbraukšanu, devusies tūlīt uz peldētavu... Redziet, viņa kaut kā ar peldēm dziedinājās; viņiem tur ir auksts avots, kurā viņa peldējās regulāri katru dienu; un, tiklīdz iekāpusi ūdenī, tā piepeši viņu ķērusi trieka.

— Bez šaubām, — sacīja Zosimovs.

— Vai viņš to stipri piekāvis?

— Tas taču vienalga, — atsaucās Duņa.

— Hm! Bet kas jums, māmiņ, par patiku stāstīt tādus niekus, — Raskoļņikovs pēkšņi, it kā neviļus errīgi no-teica.

— Ak mans draugs, es jau nemaz nezināju, par ko gan lai runāju, — neapdomīgi paspruka Pulcherijai Aleksandrovnai.

— Kas jums ir, jūs visi no manis it kā baidāties, vai? — viņš sacīja ar greizā smaidā savilkto seju.

— Tas tiešām tiesa, — Duņa atteica, taisni un stingri lūkodamās brālī. — Māmiņa, kāpdama pa kāpnēm, pat meta krustus aiz bailēm.

Viņa seja sarāvās kā krampjos.

— Ai, ko tu, Duņa! Nedusmo, lūdzams, Rodja... Duņa, kādēļ tu tā! — Pulcherija Aleksandrovna apjukusi ierunājās. — Ir jau taisnība: kad braucu šurp, visu ceļu vagonā sapņoju, kā mēs satiksimies, kā mēs viens otram visu pastāstīsim... un biju tik laimīga, ka ir ceļa nemanīju!... Bet ko es te!? Es arī tagad esmu laimīga... Velti tu, Duņa, tā! Es jau tālab vien esmu laimīga, ka tevi redzu, Rodja...

— Lai paliek, māmiņ, — viņš mulsi nomurmināja, uz to neskatīdamies, spiezdams viņas roku, — paspēsīm izrunāties, cik tīkas!

To pateicis, viņš pēkšņi apjuka un nobālēja; nesenā drausmīgā sajūta no jauna ar nāves saltumu pārņēma viņa dvēseli; viņam uzreiz atkal kļuva skaidrs un saprotams, ka nupat ir izteicis šausmīgus melus, jo tagad viņam ne tikvien vairs nebūs iespējas izrunāties, cik tīkas, bet viņš vispār nekad vairs ne ar vienu un ne par ko nevarēs *runāt*. Šīs mocošās domas iespaids bija tik spēcīgs, ka viņš uz mirkli gandrīz pavisam aizmirsās, piecēlās no savas vietas un, ne uz vienu neskatīdamies, gāja laukā no istabas.

— Ko tu? — uzsauca Razumichins, saķerdams viņu aiz rokas.

Viņš klusēdams atkal apsēdās un sāka skatīties apkārt; pārējie nesapratnē raudzījās uz viņu.

— Ko jūs visi tādi drūmi! — viņš piepeši pavisam negaidot iesaucās. — Sakiet kaut ko! Ko mēs tā sēžam! Nu, tak runājiet! Sarunāsimies... Sanākuši kopā un klusējam... Nu, kaut ko!

— Paldies dievam! Es jau domāju, ka sākas tas pats, kas vakar, — Pulcherija Aleksandrovna sacīja, pārmetusi krustu.

— Kas ar tevi notiek, Rodja? — piesardzīgi iejautājās arī Avdotja Romanovna.

— Tāpat vien, nekas. Atminējos kādu joku, — viņš atbildēja un pēkšņi iesmējās.

— Nu, ja joku, tad labi! Citādi arī es pats jau sāku domāt... — noņurdēja Zosimovs, pieceldamies no dīvana. — Man tomēr laiks iet; varbūt es vēl pienākšu... ja būsiet te...

Viņš atsveicinājās un aizgāja.

— Cik jauks cilvēks! — piezīmēja Pulcherija Aleksandrovna.

— Jā, jauks, brīnišķīgs, izglītots, gudrs... — Raskoļnikovs piepeši kaut kā negaidīti žigli sāka bērt vārdus ar nupat radušos neparastu žirgtumu; — neatceros vairs, kur es jau agrāk viņu esmu sastapis... pirms slimības... Kā liekas, esmu kaut kur sastapis... Un, lūk šē, arī šis ir labs cilvēks! — viņš pamāja ar galvu uz Razumichinu. — Vai viņš tev patīk, Duņa? — viņš pēkšņi iejautājās un nezina kālab iesmējās.

— Ļoti, — Duņa atbildēja.

— Tpu, kāds tu... sivēns! — izgrūda briesmīgi apmulsušais un nosārkušais Razumichins un piecēlās no krēsla. Pulcherija Aleksandrovna mazliet pasmaidīja, bet Raskoļnikovs sāka skaļi smieties.

— Uz kuriem tad tu?

— Es arī... man jāiet.

— Nekur tev nav jāiet, paliec! Zosimovs aizgāja, tad arī tev jāiet. Neej... Bet cik ir pulkstenis? Vai būs divpadsmit? Kāds tev glīts pulksteniņš, Duņa! Ko jūs atkal apklusāt? Visu laiku tikai es viens runāju!...

— Tā man Marfas Petrovnas dāvana, — Duņa pakaidroja.

— Un ļoti dārgs, — piebilda Pulcherija Aleksandrovna.

— Ā-ā-ā! Cik liels, gandrīz nav kā dāmu pulkstenis.

— Man tādi patik, — Duņa sacīja.

«Tātad nav vis līgavaīņa dāvana,» Razumichins nodomāja, nezin par ko ieliksmots.

— Bet es iedomājos, ka Lužina dāvana, — Raskoļņikovs piezīmēja.

— Nē, viņš vēl nekā nav Duņeckai dāvinājis.

— Ā-ā-ā! Bet vai jūs atminaties, mamiņ, ka es biju iemīlējies un gribēju apprecēties? — viņš piepeši sacīja, lūkodamies uz māti, kas bija pārsteigta par negaidīto novirzīšanos un toni, kādā viņš par to ieminējās.

— Ak mans mīlais, jā! — Pulcherija Aleksandrovna saskatījās ar Duņecku un Razumichinu.

— Hm! Jā! Bet ko lai es jums par to pastāstu? Maz vairs atceros. Viņa bija tāda slimīga meitene, — viņš turpināja, uzreiz atkal kļuvis domīgs, it kā iegrimis sevī. — Pavisam vārga, mīlēja apdāvināt nabagus un pastāvīgi sapņoja par klosteri; reiz, runājot ar mani par to, viņai sāka birt asaras; jā, jā... atminos... labi atminos. Tāda nedaiļa... no sejas. Tiešām nezinu, kāpēc es biju viņai tā pieķēries, laikam tālab, ka vienmēr slima... Būtu bijusi viņa kliba vai kropla, man šķiet, es būtu viņu iemīlējis vēl vairāk... (Viņš domīgi pasmaidīja.) Tā... tas bija kāds pavasara murgs...

— Nē, tas nebija tikai pavasara murgs vien, — jūsmīgi iebilda Duņeka.

Viņš sasprindzināti un vēriģi paskatījās uz māsu, bet it kā nedzirdēja, varbūt pat nesaprata viņas vārdus. Pēc tam, nogrimis domās, piecēlās, piegāja pie mātes, to noskūpstīja, atgriezās atkal savā vietā un apsēdās.

— Tu viņu arī tagad vēl mīli! — aizkustināta sacīja Pulcherija Aleksandrovna.

— Viņu? Tagad? Ak jā... jūs par viņu! Nē. Tas viss tagad jau it kā aizsaulē... jau tik sen. Un arī viss apkārtējais, šķiet, it kā citur notiktu...

Viņš vēriģi palūkojās uz tām.

— Arī jūs... Skatos uz jums kā no tūkstoš verstīm... Un sažina jods, kāpēc mēs par to runājam! Un kāpēc jums vajag izprašāt? — viņš igni piebilda un aplusa, kodīdams sev nagus un kļūdams atkal domīgs.

— Kāds tev nelāga dzīvoklis, kā zārks, — Pulcherija Aleksandrovna pēkšņi atkal ieteicās, pārtraukdama smago klusumu. — Esmu pārliecināta, ka tu labu tiesu arī sliktā dzīvokļa dēļ esi palicis tik melancholisks.

— Dzīvoklis? ... — viņš izklaidīgi atbildēja. — Jā, dzīvoklis ar savu tiesu veicināja ... es arī pats esmu par to jau domājis ... Ja jūs, māmiņ, zinātu, cik savādu domu jūs nupat izsacījāt! — viņš uzreiz piebilda, divaini pašmaidīdams.

Vēl mazliet — un šī sabiedrība, šie tuvinieki pēc triju gadu ilgas šķiršanās, šis radnieciskais sarunu tonis, kad pilnīgi nav iespējams par kaut ko runāt, beidzot būtu kļuvuši Raskoļnikovam patiesi nepanesami. Tomēr bija vēl kaut kas neatliekams, ko katrā ziņā vajadzēja izlemt šodien pat, ko izdarīt viņš bija apņēmies jau pirmīt, tikko pamodās. Tagad viņš par to pat priecājās kā par izeju.

— Redzi, Duņa, — viņš iesāka sausi un nopietni, — es, protams, izlūdzos no tevis piedošanu, ka vakar tā izturējos, tomēr uzskatu par savu pienākumu atgādināt, ka no savas galvenās prasības neatkāpšos. Vai nu es, vai Lužins. Lai es esmu nelietis, bet tu nedrīksti. Lai ir tikai viens! Bet, ja tu precies ar Lužinu, tad es tevi neturēšu par savu māsu.

— Rodja, Rodja! Tas taču ir atkal tas pats, kas bija vakar, — rūgti izsaucās Pulcherija Aleksandrovna. — Un kāpēc tu vienmēr sauc sevi par nelieti, es nevaru to izturēt! Arī vakar tas pats ...

— Brāli, — cieti un tikpat sausi atbildēja viņam Duņa, — tā ir no tavas puses kļūda. Es pa nakti visu pārdomāju un šo kļūdu atradu. Viss tāpēc, ka tev šķiet, it kā es kāda labā sevi ziedoju. Tas nepavisam nav tā. Es vienkārši izeju pie vīra pati savā labā, tāpēc ka man pašai grūti; pēc tam es, protams, būšu priecīga, ja man izdosies būt noderīgai arī savējiem; bet pie manas apņemšanās tas nebūt nebija galvenais pamudinājums.

«Melo!» viņš pie sevis nodomāja, kodīdams nagus aiz niknuma. «Lepna! Nevēlas atzīties, ka grib būt mana labdare! ... Augstprātīga! O zemiskie raksturi! Pat mīl viņi tā, it kā ienīstu ... O, kā es ... viņus visus nīstu ...»

— Vienkārši es precos ar Pēteri Petroviču, — Duņečka

turpināja, — tāpēc ka izvēlējos no diviem ļaunumiem mazāko. Esmu nolēmusi godīgi pildīt visu, ko viņš no manis sagaida, tātad es viņu nekrāpju... Kāpēc tu nupat tā pašmīnēji?

Arī viņa pietvīka, un viņas acīs pazibēja dusmas.

— Visu pildīsi? — viņš, indīgi vīpsnādams, jautāja.

— Līdz zināmai robežai. Pētera Petroviča bildinājuma veids un viņa izturēšanās man tūdaļ parādīja, ko viņam vajag. Viņš, protams, vērtē sevi varbūt par daudz augstu, bet es ceru, ka viņš arī mani ciena... Ko tu atkal smeijies?

— Bet ko tu atkal sarksti? Tu melo, māsa, tu tiši melo un tikai aiz tīri sievišķīgas ietiepības, lai pastāvētu pie sava... Tu nevari Lužinu cienīt: es viņu redzēju un runāju ar viņu. Tātad tu pārdodies par naudu un tātad katrā ziņā rīkojies zemiski, un es esmu priecīgs, ka tu spēj vismaz nosarkt.

— Nav taisnība, es nemeloju!... Duņečka iesaucās, zaudējama visu savu aukstasinību. — Es pie viņa neietu, ja nebūtu pārliecināta, ka viņš mani ciena, ka esmu viņam dārga; es pie viņa neietu, nebūdamā cieši pārliecināta, ka patī varu viņu cienīt. Par laimi es varu noteikti pārliecināties par to jau šodien. Un tāda laulība nebūt nav negods, kā tu to saki! Bet, ja arī tev būtu taisnība, ja es tiešām būtu nolēmusi uzņemties negodu, — vai tad nav no tavas puses nežēlīgi ar mani tā runāt? Kāpēc tu prasi no manis varonību, kuras arī tev pašam varbūt nav? Tas ir despotisms, tā ir varmācība! Ja es kādu pazudināšu, tad tikai sevi... Es nevienu vēl neesmu nonāvējusi... Ko tu tā uz mani raugies? Ko tu tā nobālēji? Rodja, kas tev? Rodja, mīlais!...

— Ak dievs! Līdz ģībonim noveda! — ievaimanājās Pulcherija Aleksandrovna.

— Nē, nē... blēņas... nekas!... Galva mazliet no-reiba. Nav nekāds ģībonis... Esat gan jūs uz tiem ģīboniem!... Hm! jā... ko es gribēju? Jā, kādā ceļā gan tu šodien pārliecināsies, ka tu vari viņu cienīt un ka... esi viņam dārga, vai kā tu to sacīji? Tu laikam teici, ka jau šodien? Vai arī es pārklāusījos?

— Māmiņ, parādiēt brālim Pētera Petroviča vēstuli! — Duņečka sacīja.

Pulcherija Aleksandrovna drebošām rokām padeva vēstuli. Viņš ar lielu ziņkāri to paņēma. Bet, iekams atlocīja, vēl pēkšņi kā ar izbrīnu paskatījās uz Duņečku.

— Ērnoti, — viņš gausi ierunājās, it kā piepeši viņu būtu pārsteigusi kāda jauna doma, — kāpēc es tā raizējos? Kālab visa šī brēka? Ej, pie kā gribi!

Viņš runāja it kā pie sevis, bet izsacīja to skaļi un labu brīdi mulsi lūkojās māsā.

Pēdīgi viņš atlocīja vēstuli, vēl arvien ar tādu kā dīvai-
na izbrīna izteiksmi sejā, tad lēnām un uzmanīgi iesāka lasīt un izlasīja divas reizes. Pulcherija Aleksandrovna bija sevišķi satraukta; bet arī pārējie gaidīja kaut ko sevišķu.

— Man brīnums, — viņš pēc ilgākas pārdomāšanas uz-
sāka, atdodams vēstuli mātei atpakaļ, bet negriezdamies ne pie viena atsevišķi, — viņš taču vada prāvas, ir advokats, pat valoda viņam tāda... ar ķērienu, — bet raksta tomēr kā ābecnieks.

Visi sakustējās; bija gaidījuši pavisam ko citu.

— Bet viņi visi tā raksta, — īsi piezīmēja Razumichins.

— Vai tad tu ar lasīji?

— Jā.

— Mēs viņam rādījām, Rodja, mēs... pirmīt apspriedāmies, — samulsusi iesāka Pulcherija Aleksandrovna.

— Tas, isteni sakot, ir tiesu stilā, — pārtrauca Razumichins; — tiesu papīri līdz šim laikam tiek tā rakstīti.

— Tiesu? Jā, pareizi, tiesu, tiesas aktu valoda... Ne jau nu gluži neprašas, bet arī ne visai literara izteiksme. Darījumu valoda!

— Pēteris Petrovičs arī neslēpj, ka ir izglītojies par vara grašiem; viņš pat lepojas ar to, ka izlauzis pats sev ceļu, — piezīmēja Avdotja Romanovna, manāmi aizvainota par brāļa jauno toni.

— Nu, ja jau lepojas, tad arī būs, ar ko, — es nestrīdos. Tu, māsa, laikam apvainojies, ka es no visas šīs vēstules esmu izlobījis tikai šādu frivolu piezīmi, un tev šķiet, ka es tiši ierunājos par tādiem niekiem, lai savā saīgumā tevi paspīdzinātu. G'uzi otrādi, attiecībā uz izteiksmi man ienāca prātā kāda piezīme, kas šinī gadījumā nebūs lieka. Tur ir viens izteiciens: «Vainojiet pašas sevi», kas ir pateikts ļoti

nozīmīgi un skaidri, un bez tam tur ir piedraudējums, ka viņš tūdaļ aizies, ja es tur ieradišos. Šis piedraudējums aiziet ir tikpat kā piedraudējums jūs abas pamest, ja jūs būsiet nepaklausīgas; turklāt pamest jūs tagad, kad viņš ir jau atsaucis jūs uz Pēterburgu. Nu, kā tu domā: vai var par šādu Lužina izteicienu gluži tāpat apvainoties, kā kad to būtu uzrakstījis viņš (Raskoļņikovs norādīja uz Razu-michinu) vai Zosimovs, vai jebkurš no mums?

— N-nē, — Duņečka atbildēja atdzīvodamās, — arī es ļoti labi sapratu, ka tas ir izteikts pārāk naivi un ka viņš tikai varbūt nav īsti veikls rakstītājs... Tu to labi uztvēri, brāli. Es pat negaidīju...

— Tas ir izteikts tiesu stilā, un tiesu stilā citādi uzrakstīt nemaz nevar, tāpēc tad arī ir iznācis rupjāk, nekā viņš pats varbūt gribējis. Bet es esmu spiests sagādāt tev vēl vienu vilšanos: šai vēstulē ir arī kāds pret mani vērstis izteiciens, kāds apmelojums, turklāt diezgan negēlīgs. Es naudu vakar atdevu atraītnē, ar diloni slimai un satriektai, un nevis «itin kā apbedīšanas vajadzībām», bet tieši apbedīšanai, tāpat nevis rokās meitai — «zināmas nekrietnas uzvedības skuķei», kā viņš raksta, (jo es vakar to pirmoreiz redzēju), bet pašai atraītnē. Visos šajos izteicienos es redzu pārāk steidzīgu vēlēšanos mani nomelnot un mūs sanaidot. Arī tas izteikts tiesu stilā, proti, ar pārāk redzamu nolūku un ļoti naivu steigu. Cilvēks viņš gan gudrs, bet, lai gudri rīkotos, ar prātu vien nepietiek. Tas viss raksturo cilvēku, un... es nedomāju, ka viņš tevi sevišķi ciena. Saku to tev vienīgi kā pamācību, jo no sirds vēlu tev labu...

Duņečka neatbildēja; viņas lēmums bija gatavs jau agrāk, viņa gaidīja tikai vakaru.

— Un ko tu nu esi nolēmis, Rodja? — jautāja Pulcherija Aleksandrovna, vēl vairāk nekā pirmīt nobažījiesies par viņa vārdu jauno negaidīto, lietišķo toni.

— Kā tā: «nolēmis»?

— Nu redzi, Pēteris Petrovičs raksta, lai tevis šovakar pie mums nebūtu un ka viņš aizies... ja tu atnāksi. Kā tad tu... būsi?

— Tas nu, protams, nav man izlemjams, bet vispir-mām kārtām jums, ja tāda Pētera Petroviča prasība jūs

neapvaino, un, otrkārt, Duņai, ja arī viņa nejūtas aizskarta. Bet es darišu tā, kā jums labāk, — viņš sausi piezīmēja.

— Duņečka ir jau izlēmusi, un es esmu ar viņu pilnīgi vienis prātis, — Pulcherija Aleksandrovna steigšus piebilda.

— Es esmu nolēmusi, Rodja, tevi lūgt, nopietni lūgt, lai tu katrā ziņā esi klāt pie šīs sastapšanās, — Duņa sacīja. — Tu atnāksi?

— Aiziešu.

— Tāpat arī jūs es palūgšu būt pie mums pulksten astoņos, — viņa griezās pie Razumichina. — Es, māmiņ, arī viņu ielūdzu.

— Tas jauki, Duņečka. Un, kā jūs esat nolēmuši, — Pulcherija Aleksandrovna piemetināja, — lai tad tā arī būtu! Man pašai vieglāk; man nepatīk izlikties un melot; labāk teiksim visu patiesību... Tagad nu dusmojies vai ne, Pēteri Petrovič!

IV

Šai brīdī durvis klusu atvērās, un istabā, bikli skatīdamās apkārt, ienāca kāda meitene. Visi pārsteigti un ziņkārīgi pievērsās viņai. Raskoļņikovs no pirmā acu uzmetiena viņu nepazina. Tā bija Sofja Semjonovna Marmeladova. Vakar viņš bija to pirmoreiz redzējis, bet tādā brīdī, tādos apstākļos un tādā tērpā, ka viņa atmiņā bija iespiedies pavisam cits tēls. Tagad tā bija vienkārši, pat nabadzīgi ģērbusies, vēl ļoti jauniņa, gandrīz pusaudzei līdzīga meitene ar kautrām un pieklājīgām manierēm un skaidru, bet it kā iebaidītu seju. Viņai mugurā bija ļoti vienkārša kleitiņa, galvā veca agrākā fasona cepurīte, tikai rokās, tāpat kā vakar, saules sardziņš. Negaidot ieraudzījusi istabu pilnu ar cilvēkiem, viņa ne tikvien samulsa, bet pavisam apjuka, nobijās kā mazs bērns un taisījās pat it kā griezties atpakaļ.

— Ā... tā esat jūs? — Raskoļņikovs sacīja ārkārtīgi izbrīnījies un pēkšņi pats apmulsa.

Viņš tūdaļ iedomājās, ka mātei un māsai ir jau no Lužina vēstules pavirši zināms par kādu «nekrietnas uzvedības» meiču. Viņš nupat vēl bija protestējis pret Lužina ap-

melojumu un ieminējies, ka redzējis šo meiteni vakar pirmo reizi, un te nu piepeši ierodas viņa pati! Tāpat atcerējās, ka nemaz nebija protestējis pret izteicienu: «zināmas nekrietnas uzvedības». Tas viss vienā acumirkli neskaidri pazibēja viņa domās. Bet, ciešāk ielūkojies, viņš pēkšņi saskatīja, ka šis pazemotais radījums ir jau tiktāl pazemots, ka viņam piepeši kļuva tās žēl. Kad tā aiz izbiļa taisījās aizbēgt, viņā kaut kas it kā savilņojās.

— Es jūs nemaz negaidīju, — viņš pasteidzās bilst, apsturēdams viņu ar skatienu. — Esiet tik laipna, sēdieties! Jūs laikam no Katerinas Ivanovnas. Atļaujiet, te ne, sēdieties, lūk, še...

Soņai ienākot, Razumichins, kas sēdēja uz viena no trim Raskoļņikova krēsliem pie pašām durvīm, piecēlās, lai pajautu viņai ienākt. Raskoļņikovs vispirms norādīja viņai uz dīvana stūri, kur bija sēdējis Zosimovs, bet, atjēdzis, ka dīvans pārāk *familiara* vieta un kalpo viņam arī par guļamo, pasteidzās norādīt tai uz Razumichina krēslu.

— Bet tu sēdies te, — viņš sacīja Razumichinam, aicinādams to nosēsties dīvana stūrī Zosimova vietā.

Soņa apsēdās, gandrīz drebēdama no bailēm, un bikli paskatījās uz abām dāmām. Varēja redzēt, ka viņa arī pati nesaprata, kā varējusi nosēsties viņām blakus. To atgīdusi, viņa tik stipri pārbijās, ka pēkšņi atkal piecēlās un galīgi samulsusi griezās pie Raskoļņikova.

— Es... es... ienācu uz vienu mirkli, piedodiet, ka jūs traucēju, — viņa stomīgi ierunājās. — Es Katerinas Ivanovnas uzdevumā, viņai nebija neviena, ko sūtīt... Katerina Ivanovna lika ļoti lūgt jūs rīt uz izvadīšanu, rīt, pēc dievkalpojuma... Mitrofanija kapos, pēc tam pie mums... pie viņas... bērēs... Parādīt viņai šo godu... Viņa lika lūgt.

Te Soņa sastostījās un aplkusa.

— Lūkošu katrā ziņā... katrā ziņā, — Raskoļņikovs atbildēja, arī tāpat pieceldamies un stomīdamies, neizrūnādams vārdus līdz galam... — Esiet tik laipna, sēdieties! — viņš piepeši aicināja. — Man ar jums jāparunā. Ļoti lūdzu, — jeb vai jūs varbūt steigzaties? Esiet tik laba, ziedojiet man pāris minūtes...

Un viņš piebīdīja tai krēslu. Soņa atkal apsēdās, no

jauna bikli uzmeta ašu, mulsu skatienu abām dāmām un pēkšņi nolaida acis.

Raskoļņikova bālā seja pietvīka; viņš it kā nodrebēja acis iekvēlojās.

— Māmiņ, — viņš sacīja stingri un nelokāmi, — tā ir Sofja Semjonovna Marmeladova, tā paša nelaimīgā Marmeladova kunga meita, kuru vakar manu acu priekšā samina zirgi un par kuru es jums jau stāstīju...

Pulcherija Aleksandrovna mazliet piemiegtām acīm pavē-rās Soņā. Kaut gan viņa bija apjukusi no Rodjas stingrā un izaicinošā skatienu, tomēr neparko nevarēja laupīt sev šo patikšanu. Duņečka nopietni un stīvi skatījās nabaga meitenei tieši sejā, nesapratnē viņu pētīdama. Soņa, dzirdē-dama šos vārdus, atkal it kā pacēla acis, bet tūlīt apjuka vēl vairāk.

— Es gribēju jums pavaicāt, — Raskoļņikovs steigšus pievērsās viņai, — kā tur pie jums šodien viss nokārtojās. Vai jūs netraucēja?... Piemēram, policija?

— Nē, viss jau garām... Nāves cēlonis taču par daudz skaidrs. Netraucēja. Tikai iemītnieki gan pukojās.

— Par ko?

— Ka mironis paliek ilgi mājās... Tagad karsts laiks, smaka. Šodien ap vakara dievvārdu laiku pārnesis uz kap-līču kapsētā, līdz rītam. Katerina Ivanovna no sākuma negri-bēja, bet tagad pati redz, ka nevar...

— Tātad šodien?

— Viņa lūdz jūs parādīt mums godu un būt klāt rīt baz-nīcā pie izvadīšanas, bet pēc tam atnākt pie viņas uz bērū mielastu.

— Viņa rīko bērū mielastu?

— Jā, būs uzkožamie; viņa lika ļoti jums pateikties, ka jūs vakar mums palīdzējāt... bez jums nebūtu nemaz ar ko apbedīt. — Te viņas lūpas un zods pēkšņi ietrīcējās; viņa tomēr saņēmās, noturējās un atkal žigli nodūra acis.

Pa šīs sarunas laiku Raskoļņikovs viņu vērīgi noskatīja. Viņai bija vāja, pavisam vājiņa un bāla, diezgan nesimet-riska, šaura sejiņa ar mazu, smailu degunu un zodu. Viņu nevarēja dēvēt pat par glītu; toties viņas zilās acis bija tik dzidras un, tām iemirdzoties, arī viņas sejas izteiksme kļuva tik laba un vaļsirdīga, ka neviļus atstāja pievilcīgu

iespaidu. Viņas sejā un visā viņas būtņē bija vēl kāds sevišķi raksturīgs vilciens: par spīti saviem astoņpadsmit gadiem viņa izskatījās vēl gandrīz pusaudze, daudz daudz jaunāka par saviem gadiem, gandrīz vēl bērns, un tas brīžam jocīgi atspoguļojās dažās viņas kustībās.

— Bet vai tiešām Katerina Ivanovna varēja iztikt ar tik maziem līdzekļiem un pie tam ir nodomājusi rīkot pat vēl bērnu mielastu?... — Raskoļņikovs jautāja, neatlaidīgi turpinādams sarunu.

— Zārks būs pavisam vienkāršs... un viss būs ļoti vienkāršs, tā ka neiznāks dārgi. Mēs ar Katerinu Ivanovnu nupat visu aprēķinājām, tā ka iznāks arī bērnu galdam... Un Katerina Ivanovna ļoti vēlas, lai tā būtu. Nevar jau gluži... viņai mierinājums... tāda viņa ir, jūs jau zināt...

— Es saprotu, es saprotu... zināms... Ko jūs manu istabu tā apskatāt? Raug šē, māmiņa arī saka, ka izskatoties pēc zārka.

— Jūs vakar atdevāt mums visu! — Soņečka atbildes vietā spēji un ātri nočukstēja, piepeši atkal zemu nodurdama acis. Viņas lūpas un zods atkal sāka raustīties. Viņa jau tūlīt bija jutusies pārsteigta par Raskoļņikova istabas nabadzību, un tagad šie vārdi viņai izlauzās paši no sevis. Sekoja klusums. Duņečkas acis savādi iemirdzējās, bet Pulcherija Aleksandrovna pat itin laipni paskatījās uz Soņu.

— Rodja, — viņa pieceldamās sacīja, — mēs, protams, ēdīsim pusdienas kopā. Duņečka, iesim... Arī tev, Rodja, derētu iziet laukā mazliet pastaigāties; pēc tam tu atpūstos, pagulētu, bet tad nāc drīzāk pie mums... Es baidos, mēs būsim tevi nogurdinājušas...

— Jā, jā, aiziešu, — viņš atbildēja, steidzīgi pieceldamies. — Man gan ir kaut kas jānokārto...

— Kā, vai tad tiešām jūs arī pusdienas ēdīsiet katrs par sevi? — iesaucās Razumichins, pārsteigumā blenzdams uz Raskoļņikovu. — Ko tu?...

— Jā, jā, būšu, protams, protams... Bet tu paliec vēl brītiņu te! Jums taču viņš pašreiz nebūs vajadzīgs, māmiņ? Jeb vai es varbūt viņu jums atņemu?

— Ai nē, nē! Jūs, Dmitriji Prokofjič, taču arī atnāksiet uz pusdienām, būsiet tik labs?

— Lūdzu, atnāciet! — lūdza arī Duņa.

Razumichins palocījās, pār visu seju starodams. Uz īsu brīdi visi pēkšņi kaut kā dīvaini samulsa.

— Ardievu, Rodja, tas ir, uz redzēšanos! Man netīk teikt «ardievu». Ardievu, Nastasja... Ak, atkal pateicu «ardievu»!...

Pulcherija Aleksandrovna it kā gribēja atsveicināties arī no Soņečkas, bet kaut kā neizdevās, un viņa pasteidzās atstāt istabu.

Bet Avdotja Romanovna, it kā gaidījusi savu kārtu, iedama aiz mātes garām Soņai, atvadījās no viņas, uzmanīgi, laipni un pieklājīgi tai palocīdamās. Soņečka apjuka, palocījās kaut kā pārāk steidzīgi un bailīgi, un viņas sejā atspoguļojās pat tāda kā sāpīga sajūta, it kā Avdotjas Romanovnas pieklājība un uzmanība būtu viņai smaga un mocoša.

— Duņa, ardievu taču! — uzsauca Raskoļņikovs māšai jau gaitenī. — Dod tak roku!

— Bet es jau padevu, vai aizmirsi? — Duņa atbildēja, mīļi un neveikli pagriezdamās pret viņu.

— Kas par to, dod vēl!

Un viņš cieši saspieda viņas pirkstiņus. Duņečka pasmaidīja, nosarka, žigli izrāva savu roku un aizgāja mātei pakal, arī nezin par ko laimīga.

— Nu re, pavisam jauki! — viņš sacīja Soņai, atgriezdamies istabā un gaišām acīm uz to paskatīdamies. — Dod, dievs, dusu mirušiem, bet dzīvajiem vēl jādzīvo! Vai nav tiesa? Vai tā nav? Tā taču ir?

Soņa gandrīz izbrīnījies lūkojās viņa sejā, kas piepeši bija sākusi starot. Viņš pāris mirkļu klusi un cieši nolūkojās uz to: viss nelaiķa tēva vēstījums par Soņu šai īsajā brīdī izjoņoja viņam caur atmiņu...

— Ak dievs, Duņečka! — Pulcherija Aleksandrovna iesāka, tiklīdz viņas bija iznākušas uz ielas. — Es tagad esmu gandrīz pat priecīga, ka aizgājām; ir it kā vieglāk. Nu, vai vakar vagonā es domāju, ka pat par to priecāšos!

— Māmiņ, es jums vēlreiz saku, ka viņš vēl ļoti slims. Vai tiešām jūs to neredzat? Varbūt, par mums ciezdams, viņš būs arī sevi sabendējis. Vajag būt iecietīgam, un tad daudz daudz ko var piedot.

— Lūk, tu nu gan nebiji iecietīga! — Pulcherija Aleksan-

drovna tūdaļ viņu kaisli un dedzīgi pārtrauca. — Zini, Duņa, es skatījos uz jums abiem, — tu esi pilnīgi viņa portrets, ne tik daudz sejā, cik dvēselē: abi jūs esat melancholiķi, abi drūmi un strauji, abi lepmi un augstsirdīgi... Nav taču iespējams, ka viņš būtu egoists, Duņečka? Ko? ... Un, kad es iedomājos, kas notiks šodien pie mums, tad man pagurst sirds.

— Neuztraucieties, māmiņ, notiks tas, kam jānotiek.

— Duņečka! Apdomā tikai, kāds tagad mūsu stāvoklis! Ja nu Pēteris Petrovičs atsaka? — nabaga Pulcherija Aleksandrovna pēkšņi neuzmanīgi izteica.

— Ja tā, ko tad viņš tādā gadījumā būtu vērts! — dzedri un nicinoši atbildēja Duņečka.

— Mēs labi izdarījām, ka tagad aizgājām, — Pulcherija Aleksandrovna steigšus viņu pārtrauca, — viņam bija jāsteidzas nez kādās darīšanās; lai pastaigājas, kaut āra gaisu lai paelpo... viņa istabiņā šausmīgi smacīgi... Bet kur gan te lai paelpo? Šeit arī uz ielām ir kā istabās bez vēdlodziņiem. Ak dievs, kas tā par pilsētu!... Paga, panāc pie malas, neuzskrien virsū, kaut ko nes! Paskat, taču klavieres aiznes... Kā te grūstās... No šīs meičas ar es ļoti baidos...

— Kādas meičas, māmiņ?

— No šī pašas Sofjas Semjonovnas, kas nupat bija tur...

— Par ko tā?

— Man tāda nojauta, Duņa. Tici vai netici, līdzko viņa ienāca, es tūdaļ nodomāju, ka tur, lūk, slēpjas pats galvenais...

— Itin nekas neslēpjas! — Duņa īgni atsaucās. — Ko jūs, māmiņ, ar savām nojautām! Viņš tikai vakar ar viņu iepazinies, bet tagad, kad viņa ienāca, to pat nepazīna.

— Nu, gan tu redzēsi!... Mulsina viņa mani, redzēsi, redzēsi! Es tīri sabijos: blenž viņa uz mani, blenž tādām acīm, es ar mokām nosēdēju uz krēsla, vai atceries, kā viņš sāka to stādīt priekšā? Un man tik savādi: ko Pēteris Petrovičs raksta par viņu, bet viņš mums to stāda priekšā un vēl tev! Tas nozīmē, ka viņa tam laba paziņa!

— Daudz ko raksta! Par mums ar tika tenkots un rakstīts, vai esat jau aizmirsusi? Es esmu parliecināta, ka viņa ir... jauka un ka tas viss nieki!

— Lai dievs dod!

— Bet Pēteris Petrovičs ir nelietīgs mēlnesis, — Duņečka pēkšņi kā grieztin atgrieza.

Pulcherija Aleksandrovna it kā saduga. Saruna pārtrūka.

— Redz, kas man tev jāsaka, — Raskoļņikovs griezās pie Razumichina, pievezdams viņu pie loga...

— Tātd es pateikšu Katerinai Ivānovnai, ka jūs atnāksiet... — Soņa traucās atvadīties, lai ietu.

— Vienu mirkli, Sofja Semjonovna, mums nav nekādu noslēpumu, jūs netraucēsiet... Es gribu ar jums vēl pāris vārdu... Redzi, kas par lietu, — teikumu nepabeidzis, it kā aprāvis, viņš pievērsās atkal Razumichinam. — Tu tak pazīsti šo... Kā viņu!... Porfiriju Petroviču?

— Kā ne! Mans radnieks. Un kas tad ir? — Razumichins pēkšņi kļuva ziņkārīgs.

— Viņš taču tagad tai lietā... par to slepkavību... atceries, jūs vakar runājāt... vada izmeklēšanu?

— Jā. Un tad? — Razumichins piepeši iepleta acis.

— Viņš ir prašņājis pēc ieķīlātājiem, un arī man tur ir šis tas ieķīlāts, — tikai daži nieciņi, protams, tomēr māsas gredzentiņš, ko viņa man, kad braucu šurp, uzdāvināja par piemiņu, un tēva sudraba pulkstenis. Tas viss maksā rubļi pieci seši, tomēr man dārga piemiņa. Ko tad man tagad darīt? Es negribu, ka šīs lietas pazustu, it īpaši pulkstenis. Es pirmīt baidījos, ka tikai māte nepaprasa, lai to parādu, kad ierunājāties par Duņeckas pulksteni... Tā ir vienīgā lieta, kas no tēva saglabājusies. Māte slima paliktu, ja tas pazustu! Sievietes! Ko nu man tagad darīt, pasaki! Zinu, ka vajadzētu pieteikt iecirknī. Bet vai nebūtu labāk pašam Porfirijam? Kā tev šķiet? Drīzāk to nokārtotu. Redzēsi, ka māmiņa vēl pirms pusdienām iejautāsies!

— Nepavisam nevajag iecirknī, katrā ziņā tikai Porfirijam! — Razumichins iesaucās kaut kādā neparastā savilņojumā. — Kāds man prieks! Nu, ko tur vairāk, iesim tūlīt, te pāris soļu, droši vien vēl sastapsim.

— Manis dēļ... iesim ar...

— Viņš būs ļoti, ļoti, ļoti, ļoti priecīgs ar tevi iepazīties! Es esmu viņam daudz par tevi stāstījis un ne vienu vien

reizi... Vēl vakar runājām. Ejam!... Tā tad tu šo veceni pazini? Āre nu!... Viss tagad iegrozās lieliski!... Ak jā... Sofja Ivanovna...

— Sofja Semjonovna, — Raskoļņikovs pārļaboja. — Sofja Semjonovna, tas ir Razumichins, man labs draugs un arī labs cilvēks...

— Ja jums tagad ir jāiet... — Soņa iesāka, uz Razumichinu nemaz nepaskatīdamās un par to vēl jo vairāk samulsdama.

— Tad iesim ar! — Raskoļņikovs nolēma. — Es vēl šodien pat aiziešu pie jums, Sofja Semjonovna, tikai pasakiet man, kur jūs dzīvojat!

Nevarētu teikt, ka viņš runādams durstītos, tomēr it kā steidzās, vairījās no viņas skatieniem. Soņa iedeva viņam savu adresi un pie tam nosarka. Izgāja visi kopā.

— Vai tu durvis ciet neslēdz? — Razumichins apjautājās, kāpdams pa kāpnēm viņiem nopakaļ.

— Nekad!... Jau gadi divi gan taisos nopirkt atslēgu, — viņš nevērīgi piebilda. — Vai nav laimīgi tie cilvēki, kam nav nekas jānoslēdz? — viņš smiedamies griezās pie Soņas.

Vārtos pie ielas viņi apstājās.

— Jums pa labi, Sofja Semjonovna? Bet saki, — kā jūs mani atradāt? — viņš jautāja, kā likās, vēlēdamies teikt tai pavisam ko citu. Viņam arvien gribējās ielūkoties viņas klusajās, skaidrajās acīs un nekad tas īsti neizdevās.

— Jūs taču vakar Poļečkai pateicāt adresi.

— Poļa! Ak jā... Poļečka! Tā... maziņā... viņa jūsu māsa? Vai es viņai iedevu adresi?

— Vai ta jūs aizmirsāt?

— Nē... atceros...

— Par jums ar dzirdēju jau toreiz no nelaiķa... Tikai tad es vēl nezināju jūsu uzvārdu, un arī viņš pats to nezināja... Bet tagad... tikko vakar dabūjusi zināt jūsu uzvārdu... šodien atnākusi prasī: kur te Raskoļņikova kungs dzīvo?... Nemaz nezināju, kā arī jūs dzīvojat kā apakšīrnieks pie citiem... Ardieu... Es Katerinai Ivanovnai...

Viņa bija ļoti priecīga, ka pēdīgi tikusi projām; gāja nodurtām acīm, steigdamās, lai tikai žiglāk aizietu no viņu redzes loka, lai tikai kaut kā drīzāk noietu šos divdesmit soļus līdz pagriezienam ielā pa labi, beidzot paliktu viena

un tur, ātri ejot, steidzoties, ne uz vienu neskatīdamās, nekā neievērodama, varētu domāt, atcerēties, apsvērt katru izteikto vārdu, ikvienu apstākli. Viņa nekad, nekad vēl nebija nekā tamlīdzīga izjutusi. Vesela jauna pasaule, svešāda un krēslaina, bija nolaidusies viņas dvēselē. Viņa piepeši atcerējās, ka Raskoļņikovs pats gribēja šodien pie viņas atnākt, varbūt jau priekšpusdienā, varbūt jau tūlīt!

— Tikai ne šodien, dieva dēļ, ne šodien! — viņa murmināja ar drebošu sirdi, it kā kādu lūgdamās, kā mazs izbijies bērns. — Ak kungs! Pie manis ... šajā istabā ... viņš ieraudzīs ... ak dievs!

Un protams, ka viņa nevarēja šai brīdī ievērot kādu svešu kungu, kas viņu cītīgi vēroja, sekodams viņai pa pēdām. Tas sekoja viņai jau kopš viņas iznākšanas pa vārtiem. Tajā brīdī, kad viņi visi trīs — Razumichins, Raskoļņikovs un viņa — bija apstājušies uz ietves pārmainīt vēl pāris vārdu, šis gājējs, iedams viņiem garām, nejauši sadzirdējis Soņas vārdus: «Prasu, kur te Raskoļņikova kungs dzīvo?» — bija piepeši it kā satrūcies. Viņš bija žigli, tomēr vērīgi nolūkojies uz visiem trim — it īpaši uz Raskoļņikovu, ar kuru Soņa runāja; pēc tam bija paskatījies uz namu, lai atminētos šo vietu. Tas viss bija noticis vienā acumirkli, ejot, un gājējs, cenzdamies izlikties nekā neredzējis, bija devies tālāk, tikai palēninādams soļus, kā kaut ko gaidīdams. Viņš gaidīja, kurbosies Soņa; redzēja, ka tie atsveicinājās, un noprata, ka Soņa tūlīt ies kaut kur uz savām mājām.

«Kur viņa dzīvo? Šo seju es esmu kaut kur redzējis,» viņš domāja, atminēdamies Soņas seju. «Jāuzzina.»

Nonācis pie ielu krustojuma, viņš pārgāja ielas otrā pusē, pagriezās un ieraudzīja, ka Soņa jau nāk viņam nopaļā pa to pašu ceļu, pie tam neko nemanīdama. Pienākusi pie ielu krustojuma, arī viņa pagriezās tai pašā virzienā. Tagad viņš sekoja Soņai pa otras puses ietvi, neizlaizdams viņu no acīm. Nokājojis soļus piecdesmit, viņš pārgāja atkal tajā ielas pusē, kur gāja Soņa, panāca viņu un gāja viņai līdz, turēdamies piecu soļu atstatumā.

Tas bija gadus piecdesmit vecs vīrietis, augumā pagarš, drukns, platiem un stāviem pleciem, kas viņam piešķīra mazliet kumpu izskatu. Viņš bija smalki un galanti ģērbies un izskatījās pēc cienījama muižnieka. Rokā viņš turēja skaistu

spieķi, kuru pie katra soļa klaudzināja pret ietvi, un rokas bija ietērtas gluži jaunos cimdos. Viņa platā seja ar spēcīgiem vaigu kauliem izskatījās diezgan patīkama, arī sejas krāsa likās spirta, ne kā pēterburdzietim. Viņa vēl īsti kuplie mati bija ļoti gaiši un tikko manāmi iesirmi, bet platā, kuplā lāpstas veida bārda vēl gaišāka par matiem. Viņa acis bija zilas un lūkojās auksti, stīvi un dziļdomīgi; lūpas sārtas. Vispār tas bija visai labi saglabājies cilvēks un likās daudz jaunāks par saviem gadiem.

Kad Soņa nonāca līdz kanalam, viņi palika uz ietves divatā. Soņu novērodams, viņš bija paguvjis pamanīt viņas domīgumu un izklaidību. Pienākusi pie savas mājas, Soņa iegriezās pa vārtiem, un viņš tai sekoja, mazliet it kā pārsteigts. Ieejot sētā, viņa pagriezās pa labi uz sētas stūri, kur bija kāpnes uz viņas dzīvokli. — Ahā! — nepazīstamais kungs nomurmināja un sāka kāpt viņai pakal pa kāpnēm. Tikai tagad Soņa viņu pamanīja. Viņa uzkāpa trešajā stāvā, iegriezās galerijā un piezvanīja pie devītā numura, kur uz durvīm bija ar krītu uzrakstīts: *Kapernaumovs, drēbnieks*. — Ahā! — nepazīstamais vēlreiz atkārtoja, izbrīnījies par savādo sagadīšanos, un piezvanīja pie astotā numura. Abējas durvis bija soļi seši vienas no otrām.

— Jūs pie Kapernaumova dzīvojat? — viņš sacīja, skatīdamies uz Soņu un smiedamies. — Kapernaumovs man vakar pāršuva vesti. Bet es dzīvoju, lūk še, jums blakām, pie Reslicha madamas, Ģertrudes Karlovnas. Lūk, kā sagadījies!

Soņa uzmanīgi paskatījās viņā.

— Kaimiņi, — viņš turpināja kaut kā sevišķi jautri. — Man taču vēl tikai trešā diena šai pilsētā. Nu, pagaidām uz redzēšanos!

Soņa neatbildēja; durvis tika atvērtas, un viņa iesteidzās savā mitekli. Viņai nez par ko sametās kauns un kļuva it kā bail no kaut kā...

Ceļā pie Porfirija Razumichins bija sevišķi uzbudinātā garastāvoklī.

— Tas, brāl, ir skaisti, — viņš vairākas reizes atkārtoja, — un man prieks! Man prieks!

«Par ko gan tu tā priecājies?» Raskoļņikovs pie sevis nodomāja.

— Es nemaz nezināju, ka arī tu esi nesis vecenei ķīlas. Un... un... vai sen jau, kopš tu biji pie viņas?

«Kāds viņš tomēr naivs muļķis!»

— Kad?... — Raskoļņikovs apstājās, lūkodams atcerēties. — Laikam dienas trīs pirms viņas nāves, man tā liekas, es biju pie viņas. Bet es jau neēju tagad savas lietas izpirkt, — viņš aši piemetināja ar tādām kā steidzīgām un īpašām rūpēm par mantām, — man kabatā atkal tikai viens rublis sudrabā... šo vakarējo nolādēto murgu pēc!...

Par murgiem viņš ieminējās ar sevišķu uzsvāru.

— Nu, jā, jā, jā, — Razumichins nezin kālab ar lielu skubu un nezin kam it kā piebalsoja. — Tad, lūk, kāpēc toreiz tevi... savā ziņā pārsteidza... Bet zini, tu jau arī pa murgiem arvien pieminēji kaut kādus gredzentiņus un važiņas... Nu jā, jā... Skaidrs, tagad viss skaidrs.

«Vai tu re! Lūk, cik plaši šī doma ir viņos ieperinājusies! Šis pats cilvēks taču manis dēļ kaut elles mokās dosies, bet arī viņš tomēr ir ļoti priecīgs, ka *noskaidrojās*, kāpēc es nesamaņā murguju par kaut kādiem gredzentiņiem un važiņām!... Tātad šī doma ir viņos jau pamatīgi iezīdusies!...»

— Bet vai mēs viņu sastapsim mājās? — viņš skaji iejautājās.

— Sastapsim, sastapsim, — Razumichins rosījās. — Viņš, brālīt, lāga puika, tu redzēsi! Mazliet lempīgs, tas ir, viņš gan pieder pie labākajām aprindām, bet es citādā nozīmē saku, ka lempīgs. Gudrs, pat ļoti gudrs puisis, tikai domu gājiens viņam kaut kāds savdabīgs... Aizdomīgs skeptiķis, ciniķis. Viņam patīk apmānīt, tas ir, nevis apmānīt, bet pavazāt aiz deguna... tāpat arī vecā materialā metode... Bet savu lietu prot, prot... Viņš pērn vienu tādu slepkavības lietu atklāja, kur gandrīz visas pēdas bija jau pazaudētas! Ļoti, ļoti, ļoti vēlējās ar tevi iepazīties!

— Kāda joda pēc tad tik ļoti?

— Tas ir, ne jau nu tā, lai... Redzi, pēdējā laikā, kad tu saslimi, man nācās bieži un daudz tevi pieminēt... Nu, viņš manī klausījās... un, tiklīdz dabūja zināt, ka tu studē juri-diskajā un nevari kursu nobeigt apstākļu dēļ, viņš noteica: «Cik žēl!» Es tad arī nācu pie slēdziena... Tas ir, par visu kopā, ne par to vien... Vakar Zamjotovs... Redzi, Rodja,

es vakar dzērumā tev kaut ko samuldēju, uz mājām ejot...
Tad nu man bail, draugs, ka tik tu nepārspilētu, jo, redzi...

— Ko ta? Vai to, ka mani tur par ārpātīgu? Bet varbūt tas taisnība.

Viņš saspringti pasmīnēja.

— Jā, jā... tas ir... tpū, nē!... Nujā, viss, ko es tad sarunāju... (arī par to citu), tas viss bija blēņas, reibumā sarunāts...

— Ko tu atvainojies? Kā man tas viss apnicis! — Raskoļņikovs iekliedzās sakāpinātā uzbudinājumā. Jāsaka, ka viņš gan labu tiesu tikai izlikās.

— Zinu, zinu, saprotu. Vari būt pārliecināts, ka es saprotu. Kauns pat runāt...

— Ja kauns, tad arī nerunā!

Abi aplusa. Razumichins bija vairāk nekā sajūsmā, un Raskoļņikovs juta to ar riebumu. Viņu uztrauca arī tas, ko Razumichins bija nupat sacījis par Porfiriju.

«Arī tā priekšā man vajadzēs tēlot jēriņu,» viņš bālēdams ar pukstošu sirdi domāja, «pie tam tēlot jo dabiskāk. Visdabiskāk būtu nemaz netēlot. Par varēm netēlot. Nē, par varēm atkal būtu nedabiski. Nujā, redzēsim, kā tur viss ievirzīsies... redzēsim... tūlīt... Vai tas labi vai slikti, ka es turp eju? Tauriņš pats lido uz uguni. Sirds dauzās, lūk, kas nav labi!

— Šai pelēkajā mājā, — sacīja Razumichins.

«Svarīgāk par visu, vai Porfirijs zina vai nezina, ka es vakar biju šīs raganas dzīvoklī... un par asinīm jautāju. Tas jāuzzina vienā mirklī, ar pirmo soli, tikko ieiešu, no sejas jāuzmin; ci-tā-di... kaut postā iešu, bet uzzināšu...»

— Bet zini ko? — viņš pēkšņi griezās pie Razumichina ar blēdīgu smīnu. — Kā es noskatos, tad tu, draugs, šodien jau no paša rīta esi kaut kā neparasti satraukts? Taisnība?

— Satraukts? Nepavisam neesmu satraukts, — Razumichins noskurinājās.

— Nē, brāl, to tūlīt var manīt. Pirmīt uz krēsla tu sēdēji tā, kā nekad nemēdzi sēdēt, kaut kā tā uz maliņas, un visu laiku tevi it kā kaut kas dīdīja. Arvien trūkies augšā ne no šā, ne no tā. Te dusmīgs, te atkal ģimis kā saldākā konfekte. Pat sarki; sevišķi, kad tevi uzaicināja uz pusdienām, tu briesmīgi nosarki.

— Itin nekā tāda; tu mels niekus! ... Par ko tu runā?

— Ko nu mānies kā skolas puika! Tpu, velns, viņš atkal nosarka!

— Kāds tu tomēr esi cūka!

— Kāpēc tu mulsti? Romeo! Pagaidi, es to šodien kaut kur pastāstīšu, ha-ha-ha! Tad ta labi sasmīdināšu māmiņu ... un vēl kādu ...

— Klausies, dzirdi, klausies, bet tas taču nopietni, tas taču ... Kas tad tas galu galā ... Velns! — Razumichins galīgi apjuka, vai stingdams aiz šausmām. — Ko tu viņām pastāstīsi? Es, brāl ... Tpū, kāds tu cūka!

— Tirā ziedoņa roze! Un cik lieliski tas tev piestāv, kaut tu zinātu: sešas pēdas garš Romeo! Un tu šodien esi tā nomazgājies, skat, pat nagus iztīrījis, ko? Kad tas redzēts? Un, nudie, arī ar pomadi saziedies! Pieliecies šur!

— Cūka!

Raskoļņikovs tā smējās, ka, likās, nevarēja vairs valdīties, un tāpat smiedamies viņi iegāja arī pie Porfirijs Petroviča dzīvoklī. Raskoļņikovam tikai to vien arī vajadzēja, lai iekšā dzird, ka viņi ienākuši smiedamies un smejas arī vēl priekšistabā.

— Tā ka ne vārda tur, jeb vai es tevi ... miltos sasmel-tēšu! — nikni nošņāca Razumichins, sagraūbdams Raskoļņi-kovu aiz pleca.

V

Raskoļņikovs devās jau iekšā. Viņš iegāja ar tādu izskatu, it kā par varēm valdītos, lai atkal nespruktu vaļā smieklī. Aiz viņa ar galīgi apjukušu un nīknu fizionomiju, sarkans kā pujene, sakaunējies, garš un neveikls ieļodzījās Razumichins. Viņa seja, viss viņa stāvs šinī brīdī bija tiešām smieklīgi un diezgan labi attaisnoja Raskoļņikova smiešanos. Raskoļņikovs, iekams vēl nebija iepazīstināts, palocījās pret istabas vidū stāvošo namatēvu, kas viņus jau-tājoši uzlūkoja, sniedza tam savu un paspieda pretī pa-sniegto roku, vēl vienmēr ar acīm redzamām ārkārtīgām pū-lēm cenzdamies apvaldīt jautrību un pateikt vismaz kaut pāris vārdus, lai stādītos priekšā. Bet, tikko paguvus kļūt nopietns un kaut ko nomurmināt, — pēkšņi it kā ne-

vīļus paskatījās atkal uz Razumichinu un te jau nu nevarēja noturēties: apspiestie smieklī izlauzās toties jo nevaldāmāk, jo neatlaidīgāk viņš tos līdz šim bija aizturējis. Ārkārtīgais niknums, ar kādu šos «sirsnīgos» smieklus uzņēma Razumichins, piešķīra visai scenai vissirsnīgākās jautrības un, galvenais, dabiskuma nokrāsu. Razumichins kā ar nolūku pats pie tam vēl piepalīdzēja.

— Tpu, velns! — viņš ierēcās, savicinādams roku, pie kam trāpīja ar to taisni pa mazu, apaļu galdiņu, kur stāvēja izdzerta tējas glāze. Viss gāzās un šķindēja.

— Kāpēc krēslus lauzt, kungi, tak kronim zaudējums! — Porfirijs Petrovičs jautri iesaucās.

Aina iznāca šāda: Raskoļņikovs vēl smējās, aizmirsis savu roku saimnieka rokā, bet, zinādams mēru, nogaidīja mirkli, kad veiklāk un dabiskāk izbeigt. Razumichins, apgāztā galdiņa un sasistās glāzes pēc galīgi samulsis, drūmi noskatījās uz skambām, nosplāvās un spēji aizgriezās pie loga, kur tad arī palika stāvot ar muguru pret pārējiem un briesmīgi sabozušos seju, lūkodamies pa logu laukā un nekā neredzēdams. Porfirijs Petrovičs smējās, un viņam bija vēlēšanās smieties; bet varēja redzēt, ka viņam tomēr vajag paskaidrojuma. Kaktā uz krēsla sēdēja Zamjotovs; viesiem ienākot, tas bija piecēlies un stāvēja nogaidīdams, arī savilcis muti smaidā, tomēr kā nesaprašānā un it kā ar neuzticību noraudzīdamies visā šai skatā, bet uz Raskoļņikovu pat ar apjukumu. Zamjotova negaidītā klātbūtne Raskoļņikovu nepatīkami pārsteidza.

«Tas viss vēl jāapsver!» viņš nodomāja.

— Atvainojiet, lūdzu, — viņš stipri mulsdams iesāka, — Raskoļņikovs...

— Apžēlojieties, ļoti patīkami, un turklāt jūs tik patīkami arī ienācāt... Ko tad šis, vai pat apsveicināties vairs negrib? — Porfirijs Petrovičs pamāja uz Razumichinu.

— Nudien nezinu, par ko viņš uz mani pārskaitās. Es tikai ceļā pateicu viņam, ka viņš atgādina Romeo un... un to viņam pierādīju, vairāk nekā, šķiet, nebija.

— Cūka! — nepagriezdamies atsaucās Razumichins.

— Jādomā, ka būs bijuši ļoti svarīgi iemesli, lai par vienu vārdu tā sadusmotos, — Porfirijs smējās.

— Nu tu izmeklētāj!... Lai velns jūs visus parauj! —

Razumichins atcirta un piepeši, pats smiedamies, ar jautru seju, it kā nekas nebūtu bijis, piegāja pie Porfirija Petroviča.

— Pietiek! Visi jūs esat muļķi. Pie lietas: lūk še, draugs Rodions Romanovičs Raskoļņikovs, pirmkārt, daudz saklausījies, vēlējās ar tevi iepazīties, otrkārt, viņam pie tevis mazas darišanas. Skat! Zamjotovs! Kā tu te gadījies? Tātad jūs pazīstami? Vai sen, kā iepazīnāties?

«Ko tas nozīmē!» Raskoļņikovs nemierīgi nodomāja.

Zamjotovs it kā apmuls, bet ne visai.

— Vakar pie tevis paša iepazīnāties, — viņš izvaļīgi atteica.

— Tātad dievs mani no raizēm pasargājis: pagājušā nedēļā viņš mani briesmīgi lūdza, vai nevarētu tev, Porfirij, kaut kā stādīties priekšā, bet jūs jau bez manis esat sapazīnušies... Kur tev tabaka?

Porfirijs Petrovičs, kā jau mājās, bija ērtā apģērbā, rīt-svārkos, ļoti tīrā veļā nu nomītās rītkurpēs. Viņš bija gadus trīsdesmit piecus vecs, mazliet pazems, brangs, pat ar vēderiņu, gludi noskuvies, bez ūsām un vaigu bārdas, ar īsi apcirptiem matiem un lielu, apaļu pauri, kas kaut kā sevišķi apaļiski izcēlās pakausī. Pietūkusi, apaļā seja ar mazliet strupu degunu bija slimīgi tumšdzeltēna, tomēr diezgan žirgta un pat zobgalīga. Tā būtu pat labsirdīga, ja netraucējusi acu izteiksme ar savu it kā udeņaini šķidro spīdumu zem gandrīz baltām skropstām, kas vienā gabalā trīsēja, it kā kādam mirkšķinādamas. Šo acu skatiens kaut kā ērnoti neharmonēja ar visu viņa augumu, kurā bija kaut kas sievišķīgs, un piešķīra viņam daudz vairāk nopietnības, nekā no pirmā acu uzmetiena varēja gaidīt.

Tikko padzirdējis, ka viesis nāk pie viņa «mazās darīšanās», Porfirijs Petrovičs tūdaļ palūdza viņu apsēsties uz dīvana, pats apsēdās otrā galā un, viesī lūkodamies, bez kavēšanās gaidīja lietas izklāstīšanu ar to pastiprināto un pārlietu nopietno uzmanību, kas pie pirmās reizes pat apgrūtina un mulsina, vēl jo vairāk tāpēc, ka jūs neesat pazīstami un lieta, kuras dēļ jūs nākuši, pēc jūsu pašu domām, ne tuvu neatbilst taj neparasti lielajai uzmanībai, kāda jums tiek veltīta. Raskoļņikovs tomēr īsos un sakarīgos vārdos skaidri un noteikti izskaidroja savu vajadzību un bija ar

sevi tik apmierināts, ka paguva pat diezgan labi aplūkot Porfiriju Petroviču. Arī Porfirijs Petrovičs visu laiku ne reizes nenovērsa acu no viņa. Razumichins, apsēdies pie tā paša galda viņiem iepretī, dedzīgi un nepacietīgi sekoja izklāstījumam, ik mirkli pamezdam acis no viena uz otru un atpakaļ, kas likās jau mazliet pārspīlēti.

«Muļķis!» Raskoļņikovs viņu pie sevis nolamāja.

— Jums nāksies iesniegt ziņojumu policijai, — augstākā mērā lietišķi paskaidroja Porfirijs Petrovičs, — ka jūs, dabūjis zināt par tādu un tādu notikumu, tas ir, par šo slepkavību, lūdzat savukārt paziņot tam izmeklētājam, kuram šīs lietas izmeklēšana uzdota, ka tādas un tādas ķīlas pieder jums un ka jūs vēlaties tās izpirkt... vai kā nu tur... Bet gan jums to uzrakstīs.

— Tur jau tā nelaime, — Raskoļņikovs centās pēc iespējas vairāk samulst, — ka es pašureiz esmu tikpat kā bez naudas... un nevaru pat šādu sīkumu... Es, redziet, gribētu tagad tikai paziņot, ka šīs lietas ir manas, bet kad būs nauda...

— Tas vienalga, — Porfirijs Petrovičs atbildēja, vēsi uzņemdam paskaidrojumu par finansēm, — bet, ja vēlaties, jūs varat rakstīt arī tieši man, tādā pašā veidā, ka, lūk, dabūjis to un to zināt un pieteikdam tādas un tādas savas lietas, lūdzu...

— To taču var uz vienkārša papīra? — Raskoļņikovs pasteidzās viņu pārtraukt, atkal interesēdamies par finansiālo pusi.

— O, uz visvienkāršākā! — Un Porfirijs Petrovičs pēkšņi kaut kā ar neslēptu zobgalību paskatījās viņā, acis piemiedzis un it kā viņam pamirkšķinādam. Lai gan varēja arī būt, ka Raskoļņikovam tas vienīgi tā rādījās, jo ilga tikai vienu mirkli. Bet kaut kas tāds tomēr bija. Raskoļņikovs būtu ar mieru nodievoties, ka Porfirijs Petrovičs viņam pamirkšķinājis, sazin jods, kāpēc.

«Zina!» viņam pazibēja doma.

— Piedodiet, ka ar tādiem niekiem jūs traucēju, — viņš turpināja mazliet apjucis, — visu manu ķīlu vērtība ir pieci rubļi, bet tās man sevišķi dārgas kā to cilvēku piemiņa, no kuriem tās mantotas, un, jāatzīstas, dabūjis zināt, es ļoti nobaidījos...

— Tālab tu vakar kļuvi tik tramīgs, kad es pagvelzu Zosimovam, ka Porfirijš iztaujā ieķīlātājus! — ieminējās Razumichins, acīm redzot ar kādu nolūku.

Tas bija jau nepanesami. Raskoļņikovs nenocietās un ļauni pazibsnīja uz viņu melnās, dusmās uzliesmojušās acis. Tūdaļ gan atjēdzās.

— Tu, draugs, kā liekas, par mani ņirgājies? — viņš pagriezās pret to ar veikli izrādītu sašutumu. — Es piekritu, ka varbūt tiešām par daudz noņemos gar tādiem, pēc taviem ieskatiem, mazvērtīgiem niekiem; bet nevar taču uzskatīt mani tādēļ nedz par egoistu, nedz mantkārīgu, jo manās acīs šīs divas niecīgās lietišas var nepavisam nebūt nieki. Es tev jau teicu, ka šis sudraba pulkstenis, kas kapeiku vērts, ir vienīgā lieta, kas man palikusi no tēva. Smejies par mani, bet man ir atbraukusi māte, — viņš pēkšņi pievērsās Porfirijam, — un, ja viņa dabūtu zināt, — viņš žigli pagriezās atkal pret Razumichinu, pie tam sevišķi cenzdamies, lai balss ietrīcētos, — ka šis pulkstenis pazudis, tad viņa, es tev zvēru, būtu pavisam izmisusi! Sievietes!

— Ak nē jel! Es pavisam citā nozīmē! Es gluži otrādi! — sarūgtināts iesaucās Razumichins.

«Vai tas iznāca labi? Vai bija dabiski? Vai es nepārspīlēju?» Raskoļņikovs savā sirdī bailojās. «Kādēļ es piebildu: «sievietes?»»

— Ak jums māte atbraukusi? — nezina kāpēc apjautājās Porfirijš Petrovičs.

— Jā.

— Kad, lūdzu?

— Vakars vakarā.

Porfirijš brīdi klusēja, it kā ko pārlikdams.

— Jūsu lietas nekādā gadījumā nevar pazust, — viņš mierīgi un auksti turpināja. — Es taču jau sen jūs gaidu.

Un, it kā nekas nebūtu noticis, viņš rūpīgi piestūma pelnu trauciņu Razumichinam, kas bez žēlastības birdināja papirosa pelnus uz paklāja. Raskoļņikovs nodrebēja, bet Porfirijš it kā pat nepaskatījās, vēl arvien noraizējies tikai par Razumichina papirosu.

— Ko-o? Gaidīji? Vai tad tu zināji, ka arī viņš ir tur ieķīlājies? — izsaucās Razumichins.

Porfirijš Petrovičs griezās tieši pie Raskoļņikova:

— Abas jūsu lietas, gredzens un pulkstenis, bija pie viņas, ietītas vienā papīriņā, un uz papīriņa ar zīmuli skaidri atzīmēts jūsu vārds līdz ar mēneša dienu, kad viņa tās no jums pieņēmusi...

— Kā jūs tik labi visu ievērojat?... — Raskoļņikovs neveikli pasminēja, it īpaši cenzdamies skatīties viņam taisni acīs; tomēr atkal nevarēja nociesties un pēkšņi piebilda:

— Es to piezīmēju tāpēc, ka ieķīlātāju, bez šaubām, ļoti daudz... tā ka jums taču grūti visus atminēties... Bet jūs turpretī viņus visus tik skaidri atceraties un... un...

«Muļķīgi! Nekur neder! Kāpēc es to piebildu!»

— Gandrīz visu ķīlu devēji tagad ir jau zināmi, un vieniņi jums nebija vēl labpaticies pienākt, — Porfirijs atbildēja ar tikko jaušamu zobgalības pieskaņu.

— Es nebiju gluži vesels.

— Arī par to jau dzirdēju. Dzirdēju pat, ka jūs bijis par kaut ko stipri uztraukts. Jūs arī tagad izskatāties tās kā bāls?

— Nepavisam neesmu bāls... Gluži otrādi, esmu pavisam vesels! — Raskoļņikovs rupji un nikni atcirta, piepeši mainīdams toni. Viņā vārijās dusmas, un viņš nespēja tās apspiest. «Bet dusmās, lūk, man arī izspruks kaut kas ap-lam!» viņam atkal pavīdēja domās. «Bet kāpēc viņi mani moka?...»

— Nebiji gluži vesels! — uztvēra Razumichins. — Tad nu gan melš! Līdz pat vakardienai gandrīz bez atmaņas nomurgoja... Tici vai netici, Porfirijs, pat kājās tikko turas, bet, tiklīdz mēs — es un Zosimovs — vakar atstājām viņu vienu, — šis apgērbjas, klusītiņām aizšmauc projām un noklejo nezin kur gandrīz līdz pusnaktij, un tas viss notiek murgos, es tev saku, briesmīgos murgos, vai tu vari iedomāties! Ļoti dīvains gadījums!

— Vai patiešām briesmīgos murgos? Saki viens cilvēks! — Porfirijs gandrīz vai kā veca sieva pašūpoja galvu.

— Ē, blēņas! Neticiet! Bet jūs jau tik un tā neticat! — Raskoļņikovam tagad jau pavisam nevaldāmās dusmās izspruka. Bet Porfirijs Petrovičs šos dīvainos vārdus, kā likās, nebija sadzirdējis.

— Kā gan citādi tu būtu varējis aiziet, ja ne murgos? —

Razumichins iekaisa. — Kāpēc gāji? ... Kādēļ? ... Un kāpēc tieši slepeni? Nu vai tad tevī bija kaut jēl drusciņ skaidras apziņas? Tagad, kad visas briesmas jau garām, es tev taisni acīs to pasaku!

— Vakar viņi bija man par daudz apnikuši, — Raskoļņikovs ar nekautrīgi izaicinošu smīnu pievērsās atkal Porfirijam, — un tad es aizbēgu no viņiem noīrēt sev citu dzīvokli, lai viņi mani neatrod; arī žūksni naudas paķēru līdz. Raug šē, Zamjotovs redzēja naudu. Nu, Zamjotova kungs, vai es biju vakar pie pilnas samaņas vai murgos, izšķiriet strīdu!

Viņš šai brīdī, šķiet, būtu gatavs Zamjotovu nožņaugt. Pārlietu viņam nepatika tā skatiens un klusēšana.

— Pēc manām domām, jūs runājat ļoti prātīgi un pat izgudrēm, tikai pārāk viegli uzbudināms gan bijāt, — Zamjotovs sausi pavēstīja.

— Bet šodien Nikodims Fomičs man stāstīja, — piemināja Porfirijs Petrovičs, — ka viņš sastapis jūs ļoti vēlu vakarā kāda sabraukta ierēdņa dzīvoklī ...

— Nu, teiksim, kaut vai šis pats ierēdnis! — uztvēra Razumichins. — Tomēr vai tu neizturējies tur kā traks? Pēdējo naudu atraitnei bērēm atdevi! Ja gribēji palīdzēt, nu — idevis piecpadsmit, nu — divdesmit rubļu, bet kaut trijnieku sev pašam atstājis; bet tu visus divdesmit piecus tā ij atgrūdi!

— Bet varbūt es esmu atradis kaut kur apraktu naudu un tu to nezini? Tad nu es vakar arī pašķiedu. Lūk šē, Zamjotova kungs zina, ka esmu atradis naudas podu! ... Jūs atvainojiet, lūdzu, — viņš ar drebošām lūpām piegriezās Porfirijam, — ka mēs ar tādu tukšu ķīvēšanos jau pusstundu jūs traucējam. Esam jums apnikuši, vai ne?

— Apžēlojieties, gluži otrādi, glu-žži otrādi! Kaut jūs zinātu, kā es par jums interesējos! Interesanti ij paskatīties, ij paklausīties ... un es, jāatzīstas, esmu ļoti priecīgs, ka jūs pēdīgi bijāt tik laipns ierasties ...

— Pacienā taču kaut vai ar tēju! Rīkle izkaltusi! — iesaucās Razumichins.

— Jauka ideja! Varbūt visi piedalīsies kompanijā. Bet vai nevēlies ... pirms tējas kaut ko pamatīgāku?

— Ej ratā!

Porfirijs Petrovičs izgāja pasūtīt tēju.

Domas kā viesulis griezās Raskoļņikovam pa galvu. Viņš bija briesmīgi uzbudināts.

«Galvenais, ka viņi pat neizvairās, itin nemaz nekaunas! Un, ja tu mani nepazīsti, kādā sakarībā tad tev bija saruna par mani ar Nikodimu Fomiču? Tātad viņi vairs nevēlas pat slēpt, ka dzenas man pa pēdām kā suņu varza? Atklāti splauj ģīmī!» viņš drebēja aiz niknuma. «Nu, tad belziet vismaz taisni virsū, bet nespēlējieties kā kaķis ar peli! Tas ir nepieklājīgi, Porfirijs Petrovič, un, kas zin, varbūt es to arī neatļaušu! ... Piecelšos un iekliegšu tieši visiem purnā visu patiesību; tad jūs redzēsiet, kā es jūs nicinu!» Viņš ar pūlēm atvilka elpu. «Bet ja nūman tā tikai liekas vien? Ja tā ir vienīgi miraža un es tikai alojos, aiz piedzīvojumu trūkuma dusmojos, neizturu savu nelietīgo lomu? Varbūt tas viss ir bez nolūka? Visi viņu vārdi šķiet paši parastākie, tomēr tajos kaut kas slēpjas... To visu var sacīt arī vienmēr, tomēr tur kaut kas slēpjas... Kāpēc viņš teica tieši «*pie viņas*»? Kāpēc Zamjotovs piezīmēja, ka es runājis *izgudrēm*? Kāpēc viņi runā tādā tonī? Jā... tonis... Arī Razumichins sēž tepat, kāpēc viņam te nekas neliekas? Šim vientiesīgajam nelgam gan nekad nekas neliksies! Atkal man drudzis!... Vai Porfirijs pirmīt man mirkšķināja vai ne? Droši vien blēņas: kālab lai viņš būtu mirkšķinājis? Vai viņš man nervus grib sabendēt jeb vai mani tikai ķircina? Vai nu viss ir māji, vai arī viņi *zina*! ... Pat Zamjotovs uzdrīkstas būt nekaunīgs... Vai Zamjotovs ir nekaunīgs? Zamjotovs, šķiet, pa nakti visu pārdomājis. Es jau tad nojautu, ka viņš to pārdomās! Viņš šeit kā savējais, kaut gan ir te pirmo reizi. Porfirijs viņu pat par viesi neuzskata, sēž ar muguru pret viņu. Sazinājušies! Katrā ziņā es tos savedu kopā! Katrā ziņā pirms mūsu atnākšanas ir runājuši par mani... Vai par dzīvokli viņi zina? Kaut jel nu drīzāk! ... Kad es teicu, ka vakar izbēgu, lai noīrētu dzīvokli, viņš palaida to garām, necēla ne ausu... Bet es tiešām veikli par to dzīvokli iespraudu: vēlāk noderēs!... Sak, biju tur pa murgiem!... Ha-ha-ha! Viņš zinot visu par vakarvakaru! Par mātes atbraukšanu tomēr nezināja!... Bet vecā ragana pat datumu ar zīmuli uzrakstījusi!... Nekā nebūs, neļausos! Tie vēl nav fakti, tā ir tikai miraža! Nē,

dodiet šurp faktus! Arī dzīvoklis nav fakts, bet murgs; es zinu, ko viņiem teikt... Vai viņi zina par dzīvokli vai ne? Neiešu prom, kamēr nebūšu to uzzinājis! Kāpēc es šurp nācu? Raug, ka es tagad esmu saniknots, tas gan, pieņemsim, ir fakts? Tpu, cik es jūtēlīgs! Bet, kas zina, varbūt tas ir labi: slimīga cilvēka loma... Viņš mani iztausta. Mulsina. Kāpēc es atnācu?»

Tas viss kā zibens izšāvās viņam caur galvu.

Porfirijs Petrovičs pēc mirkļa atnāca atpakaļ. Viņš kaut kā negaidot bija kļuvis jautrs.

— Man, draugs, pēc tava vakara galva... un arī pats es kā salauzts, — viņš tagad pavisam citādā tonī smiedamies sacīja Razumichinam.

— Nu? Vai bija interesanti? Es taču vakar pašā interesantākajā brīdī jūs pametu. Kas uzvarēja?

— Protams, neviens. Uz mūžam mūžīgajiem jautājumiem noklīdām, pa mākoņiem lidojām.

— Iedomājies, Rodja, pie kā viņi vakar vakarā nonāca: vai pastāv noziegums vai ne? Vārdu sakot, līdz stulbumam aizmuldējušies!

— Kas tur par brīnumu? Parasts socials jautājums, — Raskoļņikovs izklaidīgi atbildēja.

— Jautājums tā nebija formulēts, — piezīmēja Porfirijs.

— Ne gluži tā, tas tiesa, — Razumichins tūlīt piekrita, pa savam paradumam steigdamies un iekarsdams. — Redzi, Rodion: tagad uzklaudies un izsaki savas domas! Es to vēlos. Es vakar, vai traks palikdams, noņēmos ar viņiem un gaidīju tevi; arī viņiem stāstīju par tevi, ka tu atnāksi... Iesākās ar socialistu uzskatiem. To uzskati zināmi: noziegums ir protests pret socialās iekārtas nenormalībām, — tikai tas, un nekas vairāk, un nekādi citi cēloņi netiek atzīti, itin nekas!...

— Lūk, ka samelojies! — uzsauca Porfirijs Petrovičs. Viņš bija acīm redzami atdzīvojies un ik brīdi smējās, skatīdamies uz Razumichinu, tādējādi viņu vēl vairāk sakaitinādams.

— Nekas netiek atzīts! — Razumichins dedzīgi pārtrauca. — Nemeloju!... Es tev parādīšu viņu grāmatīņas: viss viņiem notiek tāpēc, ka «vide samaitājusi», un nekas vairāk! Iemīļota fraze! No tā nu izriet: ja sabiedrību iekār-

tos normali, tad uzreiz arī visi noziegumi izzudīs, tāpēc ka nebūs nekāda iemesla protestēt, un vienā mirklī visi kļūs taisni. Daba viņiem nav ņemama vērā, daba tiek izslēgta, daba netiek atzīta! Viņiem nevis cilvēce, kad tā vēsturiskā, dzīvā ceļā būs attīstījusies līdz galam, beidzot pati no sevis izveidosies par normalu sabiedrību, bet gluži otrādi: sociālā sistema, nākdama no kādas matematiskas galvas, tūdaļ iekārtos visu cilvēci un vienā mirklī padaris to par taisnīgu un bezgrēcīgu ātrāk nekā jebkurš dzīvs dzīves process, bez jebkāda vēsturiska un dzīva ceļa! Raug, kāpēc viņi tik instinktīvi necieš vēsturi — «tajā tikai nejēdzības vien un muļķības» — un viss tajā izskaidrojams vienīgi ar muļķību! Tāpēc viņi tā nemīl dzīvo dzīves procesu: viņiem nevajag dzīvas dvēseles! Dzīvā dvēsele prasīs pēc dzīves, dzīvā dvēsele neklausīs mehanikai, dzīvā dvēsele ir aizdomīga, dzīvā dvēsele ir atpakaļrāpule! Turpretī šī — kaut arī smako pēc sprāgoņiša un to no kaučuka var pagatavot, — toties nav dzīva, toties tai nav savas gribas, toties tā verdziska, tā nedumposies! Gala rezultātā viss tiek novadīts vienīgi uz ķieģeļu iemūrēšanu un gaiteņu un istabu novietošanu falansterā! Falanstera gan jums ir gatava, taču jūsu daba nav vēl gatava falansterai, tā alkst dzīves, tā nav vēl beigusi dzīves procesu, par agru vēl uz kapsētu! Ar loģiku vien nepārlēksi pāri dabai! Loģika paredzēs trīs varbūtības, bet tādu ir miljons! Nošņāpt visu miljonu un vērst visu tikai uz vienu vienīgu jautājumu par komfortu! Pats vieglākais uzdevuma atrisinājums! Pavedinoši skaidrs, pat domāt nevajag! Galvenais — nav jādōmā! Viss dzīvības noslēpums novietojams uz divām drukātām lapiņām!

— Nu gan ir atsprūdis vaļā un tik lej! Ar varu valdāms, — smējās Porfirijs. — Varat iedomāties, — viņš pagriezās pret Raskoļņikovu, — gluži tāpat vakarvakarā, vienā istabā sešas balsis, un iepriekš vēl ar punšu piedzirdīja, — vai varat iedomāties? — Nē, brāl, nekā nebūs: «videi» tomēr ir liela nozīme noziegumā; to es tev varu droši apgalvot.

— Es arī zinu, ka liela; bet tu pasaki, lūk, ko: četrdesmit gadus vecs vīrs izvaro desmitgadīgu meiteni, — vai vide viņu uz to pavedinājusi?

— Kā ne, stingri ņemot, protams, arī vide, — apbrīnojami

svarīgi atbildēja Porfirijs, — noziegumu ar meiteni var pat ļoti labi izskaidrot ar «vidi».

Razumichins kļuva gandrīz vai traks..

— Nu, ja gribi, es tev tūlīt *pierādišu*, — viņš ierēcās, — ka tev baltas skropstas vienīgi tāpēc, ka Ivana Lielā zvanu tornis trīsdesmit piecas asis augsts, un pierādišu to skaidri, pareizi, progresīvi, pat ar liberalu nokrāsu. Es to apņemos! Nu, gribi saderēt?

— Pieņemu! Lūdzu, paklausīsimies, kā viņš pierādis!

— Viņš tak vienmēr tikai izliekas, pagāns! — Razumichins pēkšņi izsaucās, uzlēca kājās un atmeta ar roku. — Vai ir vērts ar tevi runāt! Visu to viņš tišu prātu, tu, Rodion, viņu vēl nepazīsti! Arī vakar nostājās viņu pusē, vienīgi lai visus apmuļkotu. Un ko tik viņš vakar nesarunāja, ak kungs! Un šiem prieks... Tā viņš dažreiz iztur divas nedēļas. Pērngad nezin kāpēc apgalvoja mums, ka iestāšoties klosterī: divus mēnešus pastāvēja pie sava! Nesen vēl bija sadomājis iestāstīt mums, ka precēšoties, ka viss jau sagatavots laulībām. Pat jaunu uzvalku sev pašuva. Mēs sākām jau laimes vēlēt. Nebija ne līgavas, nekā — viss tikai māpi!

— Āre, ka samelojies! Uzvalku es pašuvu jau agrāk. Jaunā uzvalka dēļ man tad arī ienāca prātā jūs visus izāzēt.

— Vai patiesi jūs tāds liekuļotājs? — Raskoļņikovs nevērīgi iejautājās.

— Vai jūs domājat, ka ne? Pagaidiet, es arī jūs izāzēšu, ha-ha-ha! Nē, redziet, es jums pateikšu patiesību. Sakarā ar visiem šiem jautājumiem, noziegumiem, vidi, meitenēm man tagad ienāca prātā — jāsaka gan, ka tas mani jau agrāk interesēja — kāds jūsu apcerējums «Par noziegumu»... vai kāds jums tur tas nosaukums, neatceros. Pirms diviem mēnešiem man laimīgi gadījās to izlasīt avīzē «Periodiskais Vārds».

— Mans apcerējums? «Periodiskajā Vārdā»? — Raskoļņikovs pabrīnījās. — Pirms pusgada, kad izstājos no universitātes, es tiešām uzrakstīju sakarā ar kādu grāmatu vienu apcerējumu, bet es toreiz to aiznesu avīzei «Nedēļas Vārds», nevis «Periodiskajam Vārdam».

— Bet iekļuva «Periodiskajā».

— «Nedēļas Vārds» beidza eksistēt, tāpēc toreiz arī neiespieda...

— Tas tiesa. Bet «Nedēļas Vārds», beidzis eksistēt, apvienojās ar «Periodisko Vārdu», un tāpēc arī jūsu rakstiņš parādījās pirms diviem mēnešiem «Periodiskajā Vārdā». Jūs to nezinājāt?

Raskoļņikovs tiešām neko nezināja.

— Apžēlojieties, bet jūs tak varat pieprasīt no viņiem naudu par savu apcerējumu! Kas jums tomēr par raksturu: dzīvojat tik vientulīgi, ka pat to, kas skar jūs tieši, nezināt. Tas taču fakts.

— Bravo, Rodja! Arī es nezināju! — Razumichins iesaukā. — Šodien pat aizskriešu, paprasīšu to numuru! Pirms diviem mēnešiem? Kurā datumā? Viss vienalga, sameklēšu. Tas tik ir gabals! Un viņš nesaka!

— Bet kā jūs uzzinājāt, ka šis apcerējums mans? Tam apakšā nav parakstīts pilns vārds.

— Nejauši, tikai šinīs dienās. No redaktora uzzināju; viņš mans paziņa... Stipri ieinteresējos.

— Cik atceros, es tajā apskatīju noziedznieka psihisko stāvokli visā nozieguma gaitā.

— Jā, un apgalvojāt, ka nozieguma izpildīšanas aktu vienmēr pavada slimība. Ļoti ļoti oriģinali, bet... īstenībā mani ieinteresēja nevis šī jūsu apcerējuma daļa, bet gan kāda doma apcerējuma beigās, kuru jūs, diemžēl, liekat gan tikai neskaidri nojaust. Vārdu sakot, ja atceraties, tur tiek dots zināms mājiens, it kā pasaulē eksistējot dažas tādas personas, kas varot... tas ir, ne tikai varot, bet kurām esot pilnas tiesības pastrādāt visādas ļaundarības un noziegumus, un ka viņām pat likumi it kā neesot rakstīti.

Raskoļņikovs pasmaidīja par šādu savas idejas pārspīlētu un tišu izkropļošanu.

— Kā? Kas? Tiesības uz noziegumu? Bet taču ne tāpēc, ka «vide samaitājusi»? — pat ar zināmu pārbīli ievaicājās Razumichins.

— Nē, nē, ne jau gluži tāpēc, — Porfirijs atbildēja. — Lieta tāda, ka viņa rakstā visi ļaudis tiek sadalīti «ikdienišķajos» un «neikdienišķajos». Ikdienišķajiem jādzīvo paklausībā, un tiem nav tiesību pārkāpt likumus, jo viņi, redziet, ir ikdienišķie. Bet neikdienišķajiem ir tiesības

izdarīt visādus noziegumus un pārkāpt visus likumus tieši tāpēc, ka viņi ir neikdienišķi. Tā laikam jums tur ir teikts, ja nemaldos?

— Kā tad tā? Tas nevar būt! — nesapratnē murmināja Razumichins.

Raskoļnikovs atkal pavīpsnāja. Viņš uzreiz aptvēra, kas par lietu, uz ko viņu grib novirzīt; atminējās savu rakstu. Viņš nolēma izaicinājumu pieņemt.

— Man nu tas gluži tā nav, — viņš iesāka vienkārši un rāmi. — Bet atzīstos, jūs to tomēr gandrīz pareizi izklāstījāt, ja vēlaties, pat pavisam pareizi... (Viņam bija it kā patīkami piekrist, ka pavisam pareizi.) Starpība vienīgi tā, ka es nepavisam neuzstāju, ka neikdienišķajiem cilvēkiem katrā ziņā vajadzētu vienmēr darīt visādas negēlības, ka tas būtu viņu pienākums, kā jūs to sakāt. Man pat liekas, ka tādu rakstu arī iespīest neatļautu. Es gluži vienkārši aizrādīju, ka «neikdienišķajam» cilvēkam ir tiesības... nevis oficiālas tiesības, bet ka viņam ir tiesības atļaut savai sirdsapziņai pārkāpt... dažus šķēršļus un tad arī vienīgi tikai tādā gadījumā, ja to prasītu viņa idejas piepildīšana (dažreiz šī ideja var būt visas cilvēces glābēja). Jums labpatīk sacīt, ka mans apcerējums neskaidrs; esmu gatavs jums to pēc iespējas paskaidrot. Varbūt es neklūdišos, pieņemdam, ka jūs, šķiet, to vēlaties; lūdzu. Manuprāt, ja Kep'lera un Ņutona atradumi aiz kaut kādām kombinācijām nekā citādi nevarētu kļūt zināmi cilvēkiem, kā vienīgi ziedojošai viena vai desmit, vai simta un tā joprojām cilvēku dzīvības, kas kavētu šos atradumus vai stāvētu tiem ceļā kā šķērslis, tad Ņutonam būtu tiesības un tas būtu pat viņa pienākums... šos desmit vai simts cilvēkus *nobīdīt pie malas*, lai savus atradumus darītu zināmus visai cilvēcei. Bet no tā nepavisam neizriet, ka Ņutonam būtu tiesības nonāvēt, ko vien viņš iedomātos, jebkuru pretimnācēju un garāmgājēju vai arī ik dienas zagti tirgū. Tālāk, cik atceros, es savā rakstā attīstītu domu, ka visi... nu, piemēram, kaut vai likumdevēji un pasaules iekārtotāji, sākot ar pašiem senākajiem, tālāk pārejot pie Likurģiem, Soloniem, Muhamediem, Napoleoniem un tā joprojām, visi bez izņēmuma bija noziedznieki jau tāpēc vien, ka, dodami jaunus likumus, viņi līdz ar to sadragāja vecos, sabiedrībā svēti cienītos, no tēviem man-

totos likumus un, protams, nevairījās arī no asins izliešanas, ja vien asinis (dažreiz pavisam nevainīgas un par veco likumu varonīgi izlietas) varēja viņiem palīdzēt. Pat ļoti zīmīgi, ka lielākā daļa šo cilvēces labdaru un pasaules iekārtotāju ir bijuši sevišķi briesmīgi asins izlējēji. Īsi sakot, es secinu, ka visi, ne tikvien lielie, bet arī tikai kaut cik izcilie cilvēki, tas ir, tie, kuri kaut drusciņ spējīgi pateikt ko jaunu, katrā ziņā būs pēc savas iedabas noziedznieki, — protams, lielākā vai mazākā mērā. Citādi viņiem būtu grūti izkļūt no parastās gultnes, bet palikt šai gultnē viņi, protams, nevar būt ar mieru, atkal aiz savas iedabas; un, pēc manām domām, nebūt ar mieru ir pat viņu pienākums. Īsi sakot, jūs redzat, ka līdz šim nekā sevišķi jauna tur nav. Tas ir jau tūkstošreiz iespiests un lasīts. Kas attiecas uz cilvēku šķirošanu ikdienišķajos un neikdienišķajos, tad piekřitu, ka tā ir mazliet patvaļīga; bet es jau nemaz arī nepastāvu uz noteiktiem skaitļiem. Es ticu tikai savai galvenajai domai; tā ir tāda, ka cilvēki pēc dabas likuma *vispār* sadalās divās nošķirās: zemākajā nošķirā (ikdienišķajos), tā sakot, materialā, kas kalpo vienīgi sev līdzīgu radīšanai, un — cilvēkos vārda īstajā nozīmē, proti, tādos, kuriem ir dāvanas vai talants teikt savā vidē *jaunu vārdu*. Apakšsadalījumi te, protams, ir bezgalīgi, tomēr abu nošķiru īpatnējās pazīmes diezgan krasas: pirmā nošķira, proti, materials, runājot vispārīgi, ir pēc savas dabas konservatīvi, cienīgi ļaudis, tie dzīvo paklausībā un mīl savu paklausību. Manuprāt, viņiem arī piederas būt paklausīgiem, tāpēc ka tas ir viņu uzdevums un tur nav nekā pazemojoša. Otrajā nošķirā visi pārkāpj likumus, visi tos grauj vai arī tiecas uz to, skatoties pēc spējām. Šo cilvēku pārkāpumi, protams, ir relatīvi un ļoti daudzveidīgi; lielākoties viņi visai dažādos izpaudumos prasa tagad esošā sagraušanu labākā vārdā. Un, ja viņiem savas idejas labā nāktos iet arī pār liķiem, pār asinīm, tad, pēc manām domām, savā iekšienē ar tīru sirdsapziņu viņš var dot sev šo atļauju pārkāpt pār asinīm, — raugoties, protams, pēc idejas un tās apmēriem, — to ievērojiet! Vienīgi tikai šādā nozīmē es savā rakstā arī runāju par viņu tiesībām uz noziegumu. (Jūs atceraties, mēs taču iesākām ar juridisko jautājumu.) Te nav daudz ko uztraukties: masas gandrīz nekad neatzīst šīs viņu tiesības,

soda viņus un ved pie karātāvām (vairāk vai mazāk) un tādā kārtā pilnīgi pareizi izpilda savu konservatīvo uzdevumu, — lai tomēr nākamās paaudzēs šī pati masa celtu šos notiesātos uz pjedestala un dievinātu (vairāk vai mazāk). Pirmajai nošķirai vienmēr pieder tagadne, otrajai nošķirai — nākotne. Pirmie saglabā cilvēci un vairo to skaitliski, otrie cilvēci virza un ved pie mērķa. Vieniem, kā otriem — abiem ir vienādas tiesības eksistēt. Vārdu sakot, manā rakstā visiem ir vienādas tiesības un — vive la guerre éternelle¹, — līdz Jaunajai Jeruzalemei, protams!

— Tātad jūs tomēr ticat Jaunajai Jeruzalemei?

— Ticu, — Raskoļņikovs noteikti atbildēja; to sacīdams, tāpat kā pa visu savas garās tirades laiku, viņš raudzījās uz zemi, vienā izmeklētā punktā uz paklāja.

— U-un arī dievam ticat? Atvainojiet, ka esmu tik ziņkārīgs!

— Ticu, — Raskoļņikovs atkātoja, paceldams acis uz Porfiriju.

— U-un Lācara uzmodināšanai no miroņiem arī ticat?

— Ti-cu. Kam jums tas viss?

— Burtiski ticat?

— Burtiski.

— Lūk, kā... Es tikai tāpat vien painteresējos. Atvainojiet! Bet atļaujiet, ka atgriežos pie iepriekšējā: ne jau vienmēr viņus gaida nāve, daži turpretī...

— Svin uzvaru jau savas dzīves laikā un tad...

— Paši sāk sodīt ar nāvi?

— Ja vajadzīgs; un, zini, pat pa lielākai daļai. Vispār jūsu piezīme ir asprātīga.

— Pateicos. Bet pasakiet man, lūk, ko: kā atšķirt šos neikdienišķos no ikdienišķajiem? Vai jau piedzimstot ir tādas pazīmes? Es to saku tādā nozīmē, ka šeit būtu vajadzīga lielāka precizitāte, tā sakot, vairāk ārējas noteiktības: atvainojiet, ka es kā praktisks un valstiski domājošs cilvēks, dabiski, esmu noraižējies, bet vai nevarētu, piemēram, ievest īpašus tērpus, nēsāt kaut kādas zīmes, vai?... Jūs pats piekritīsit, ja izcelsies juceklis un kāds no pirmās nošķiras

¹ Lai dzīvo mūžīgs karš! (Franču val.)

iedomāsies, ka viņš pieder pie otrās nošķiras un sāks «nobīdīt visus šķēršļus», kā jūs diezgan trāpīgi izsacījāties, ko tad? ...

— O, tas atgadās ļoti bieži! Šī jūsu piezīme ir pat vēl saprātīgāka par iepriekšējo ...

— Pateicos.

— Nav par ko; bet ņemiet vērā, ka kļūda taču iespējama vienīgi no pirmās nošķiras puses, tas ir, no «ikdienišķajiem ļaudīm» (kā es varbūt ļoti neveikli tos nosaucu). Kaut gan tiem iedzimta tieksme uz paklausību, tomēr aiz zināmas dabas rotaļības, kas parādās pat pie govīs, ļoti daudziem no viņiem patīk sevi iedomāties par vadošiem cilvēkiem, «sagrāvējiem» un par varēm teikt «jaunu vārdu», pie kam tas nāk no visas sirds. Bet īsteni *jaunos* viņi tai pašā laikā bieži vien neievēro un pat nicina kā atpalikušus un zemiski domājošus cilvēkus. Tomēr, man šķiet, ievērojamas briesmas šeit nevar draudēt un jums patiesi nav ko uztraukties, jo viņi nekad tālu nesoļo. Par aizraušanos, protams, viņus varētu dažkārt iepērt, lai atgādinātu tiem viņu īsto vietu, bet ne vairāk; tur pat izpildītāja nevajag: viņi paši sevi nopērs, tāpēc ka viņi ļoti rātni; daži šo pakalpojumu izdara viens otram, bet citi izper sevi paši ... Visādas publiskas grēksūdzes sev uzliek, — iznāk skaisti un pamācoši, vārdu sakot, jums nav ko uztraukties ... Ir tāds likums.

— Nu, vismaz no šīs puses jūs mani kaut cik nomierinājat; bet tagad nu atkal jauna nelaime: saki, lūdzu, — vai daudz ir to cilvēku, kam tiesības citus slepkavot, šo «neikdienišķo»? Es, protams, esmu gatavs viņus aplūkot, bet, jūs pats piekritīsiet, — top baigi, ja viņu būs ļoti daudz, ko?

— O, arī te jums nav ko uztraukties, — Raskoļņikovs tai pašā tonī turpināja. — Vispār cilvēku ar jaunām domām, kuri būtu kaut cik spējīgi pateikt kaut ko tiešām *jaunu*, piedzimst ārkārtīgi maz, pat dīvaini maz. Skaidrs ir tikai tas, ka visu šo dažādo nošķiru un apakšdalījumu rašanās kārtība laikam ir visai pareizi un stingri nosacīta ar kādu dabas likumu. Šis likums, protams, tagad nav zināms, bet es ticu, ka tāds pastāv un nākotnē var kļūt arī pazīstams. Ļaužu lielā masa, materials, taču tikai tāpēc ir pasaulē,

lai pēdīgi reiz, piepūlot visus savus spēkus, kādā līdz šim nezināmā procesā, ar kaut kādas cilšu un rasu krustošanās palīdzību, sasprindzinoties laistu pasaulē kaut uz tūkstošiem vienu cik necik patstāvīgu cilvēku. Ar plašāku patstāvību dzimst varbūt uz desmit tūkstošiem viens (es izsakos ar piemēriem, uzskatāmi). Ar vēl plašāku patstāvību — viens uz simt tūkstošiem. Ģeniali cilvēki — viens uz miljoniem, bet lielie ģeniji, cilvēces galīgie izveidotāji, varbūt tikai pēc daudzu tūkstošu miljonu ļaužu plūsmas zemes virsū. Īsi sakot, retortē, kur tas viss notiek, es neesmu ieskatījies. Bet kāds noteikts likums katrā ziņā ir, un tam jābūt; gadījums šeit nevar būt.

— Ko jūs abi, jokus dzenat, vai? — Razumichins pēdīgi iesaucās. — Jūs viens otru mulķojat, vai ne? Sēž un viens par otru zobojas! Tu, Rodja, to nopietni?

Raskoļņikovs klusēdams pacēla uz viņu savu bālo, gandrīz sērīgo seju un neko neatbildēja. Un dīvains rādījās Razumichinam Porfirija neslēptais, uzmācīgais, kaitinošais un *nepieklājīgais* dzēlīgums blakus šai klusajai, skumīgajai sejai.

— Nu, brāl, ja tas tiešām nopietni, tad... Protams, tev taisnība, kad tu saki, ka tas nav nekas jauns un atgādina to pašu, ko mēs jau tūkstošreiz esam lasījuši un dzirdējuši; bet, kas visā šai lietā ir tiešām *oriģinali* un, man par lielām šausmām, pieder tiešām tev vienam, tas ir tas, ka tu tomēr atļauj izliet asinis *ar tīru sirdsapziņu* un, neņem ļaunā, pat tik fanatiski!... Te tātad ir ietverta tava raksta galvenā doma. Šī asiņu pieļaušana *ar tīru sirdsapziņu*, tā... tā taču, manuprāt, ir drausmīgāka, nekā būtu oficiāla, likumīga atļauja asinis izliet...

— Gluži pareizi, drausmīgāka, — atsaucās Porfirijs.

— Nē, tu būsi kaut kā aizrāvēis! Tur ir kļūda. Es izlasīšu... Tu esi aizrāvēis! Tu nevari tā domāt... Izlasīšu.

— Apcerējumā nekā tāda nav, tur ir tikai mājieni, — Raskoļņikovs noteica.

— Tā, tā, — Porfirijs Petrovičs nevarēja nosēdēt uz vietas, — man tagad ir gandrīz skaidrs, kā jums labpatīk lūkoties uz noziegumu, bet... neņemiet ļaunā manu uzbāzību (es jūs par daudz apgrūtinu, pašam kauns!) — redziet: nupat jūs mani ļoti nomierinājāt attiecībā uz kļūdaiņiem

divu nošķiru sajaukšanas gadījumiem, bet... mani šeit atkal dara nemierīgu dažādi praktiski gadījumi! Ja nu dažs labs vīrs vai jauneklis ieņems prātā, ka viņš ir Likurgs vai Muhameds... — nākamais, protams, — un nu sāks nobīdīt visus šķēršļus no ceļa... Viņam priekšā stāv, teiksim, tāls karagājiens, bet gājienam vajag daudz naudas... nu, un sāks gādāt sev karagājienam... zināt?

Zamjotovs piepeši iesprauslājās no sava kakta. Raskoļņikovs pat acu nepacēla uz viņu.

— Man jāpiekrit, — viņš mierīgi atbildēja, — ka tādiem gadījumiem tiesām vajag būt. Muļķīši un slavas kārie visvairāk uzķeras uz šīs maksšķeres, sevišķi jaunatne.

— Nu redzat. Un ko tad?

— Tad neko, — Raskoļņikovs pavīpsnāja, — es tur nesmu vainīgs. Tā ir, un tā būs vienmēr. Palūk, viņš (Raskoļņikovs pamāja uz Razumichinu) nupat teica, ka es pieļaujot asinis. Kas par to? Sabiedrība taču ir par daudz labi nodrošināta ar izsūtīšanām, cietumiem, tiesas izmeklētājiem, katorgām, — ko tad uztraukties? Meklējiet zagli rokā!...

— Un ja atradisim?

— To viņš tad arī būs pelnījis.

— Jums tomēr ir loģika. Nu, bet kā ar viņa sirdsapziņu?

— Kas jums gar to daļas?

— Tāpat vien, aiz humanisma.

— Kam tā ir, tas lai cieš, ja apzinās kļūdu. Tas viņam sods, neskaitot katorgu.

— Nu, bet patiesi ģenialie? — sadrūmis ieteicās Razumichins. — Tie, kam dotas tiesības nokaut? Tiem tā tad nevajag nekā ciest, pat ne par izlietām asinīm?

— Kam šeit vārdi: *vajag* vai *nevajag*? Šeit nav nedz atļaujas, nedz aizlieguma. Lai cieš, ja upuri žēlo... Ciešanas un sāpes plašam prātam un dziļai sirdij ir vienmēr obligatas. Īsteni lieliem cilvēkiem, man šķiet, pasaulē vajag sajust lielās skumjas, — viņš pēkšņi domīgi piebilda, pavisam citā tonī.

Viņš pacēla acis, domīgi paskatījās uz visiem, pasmaidīja un paņēma cepuri. Viņš likās pārāk mierīgs, salīdzinot ar to, kāds bija pirmīt ienākot, un pats to sajuta. Visi piecēlās.

— Nu, bariet mani vai ne, dusmojiet vai ne, bet es nevaru nociesties, — nobeidza atkal Porfirijš Petrovičs,

— atļaujiet vēl vienu jautājumiņu (par daudz nu gan es jūs apgrūtinu!), tikai vienu siku idejiņu es gribētu minēt, vienīgi lai neaizmirstos...

— Labi, pasakiet savu idejiņu! — Raskoļņikovs nopietns un bāls stāvēja nogaidīdams viņu priekšā.

— Redziet... tiešām nezinu, kā lai to labāk izsaku... šī idejiņa ir par daudz kutelīga... psiholoģiska... Kad jūs sacerējāt savu rakstiņu, — nevar taču būt — he-he-he! — ka jūs arī pats sevi neuzskatītu, — nu, kaut mazmazu drusciņ, — par «neikdienišķo» cilvēku, kas saka *jaunu vārdu*, — protams, jūsu nozīmē... Vai ne ko?

— Ļoti var būt, — Raskoļņikovs nicīgi atbildēja. Razumichins sakustējās.

— Bet, ja nu tā, vai tad tiešām jūs pats... kaut kādās dzīves neveiksmēs un grūtībās vai arī lai kaut kā sekmētu cilvēces gaitu, — apņemtos pārkāpt pār šķērslī?... Nu, piemēram, nokaut un aplaupīt?

Un viņš kaut kā pēkšņi atkal pamirkšķināja Raskoļņikovam ar kreiso aci un nedzirdami iesmējās, — gluži kā pirmīt.

— Ja es arī pārkāptu, tad jums jau gan, protams, nesa-citu, — Raskoļņikovs atbildēja ar izaicinošu un augstprātīgu nicināšanu.

— Nē jel, es tikai tāpat vien interesējos, proti, lai labāk izprastu jūsu rakstu, vienīgi tikai literārā nozīmē...

«Cik tas klaji un nekaunīgi!» Raskoļņikovs nodomāja ar riebumu.

— Atļaujiet jums aizrādīt, — viņš sausi atbildēja, — ka par Muhamedu vai Napoleonu es sevi neturu... nedz arī par kādu citu no tamlīdzīgām personām un tātad, tāds nebūdam, arī nevaru dot jums pietiekošu paskaidrojumu, kā es rīkotos.

— Ak, ko nu jūs sakāt, kurš gan pie mums Krievijā tagad netur sevi par Napoleonu? — ar nekaunīgu familiaritāti piepeši izteica Porfirījs. Pat viņa balss intonācijā šoreiz bija kaut kas sevišķi skaidrs.

— Vai tikai kāds nākamais Napoleons nav arī mūsu Aļonu Ivanovnu viņnedēļ ar cirvi nogalējis? — piepeši no kaktā izmeta Zamjotovs.

Raskoļņikovs klusēja, stīvi un cieši skatīdamies Por-

firijā. Razumichins drūmi sarauca seju. Viņš jau agrāk bija sācis it kā kaut ko nojaust. Viņš nikni paraudzījās apkārt. Aizritēja drūms klusuma brīdis. Raskoļņikovs pagriezās, lai ietu.

— Jūs jau aizejat? — Porfirijs laipni sacīja, ārkārtīgi draudzīgi sniegdams roku. — Ļoti ļoti priecājos par iepazīšanās. Par jūsu lūgumu esiet bez rūpēm! Uzrakstiet tā, kā es teicu! Bet vislabāk atnāciet pats tur pie manis... kaut kad, kādu dienu... kaut vai rītu. Es ap vienpadsmitiem noteikti būšu tur. Visu nokārtosim... parunāsim... Jūs kā viens no pēdējiem, kas tur bijuši, varbūt varētu mums kaut ko pateikt... — viņš piemetināja ar vislabsirdīgāko izskatu.

— Jūs vēlaties mani oficiāli nopratināt, pēc visiem noteikumiem? — Raskoļņikovs skarbi noprasiņa.

— Kādēļ? Pagaidām tas nepavisam nav vajadzīgs. Jūs neesat mani sapratis. Es, redziet, nelaižu garām gadījumu un... ar visiem iekļātājiem esmu jau runājis... no dažiem ievācu liecības... bet jūs kā pēdējais... Pag, pie tās pašas reizes! — viņš iesaucās, nez par ko piepeši ielīksmots. — Nupat atcerējies, — ko es tāds kā!... — viņš pagriezās pret Razumichinu. — Tu toreiz par šo Nikolašku man pilnās ausis piepūti... zinu jau arī pats, zinu pats, — viņš piegriezās atkal Raskoļņikovam, — ka puisis tīrs, bet, ko lai dara, arī Mitjku nācās patraucēt... Redziet, kas ir, kur pats lietas kodols: kāpdami toreiz pa trepēm... Atļaujiet: jūs taču bijāt pirms astoņiem?

— Pirms astoņiem, — Raskoļņikovs atbildēja, tai pašā mirklī nepatīkami sajuzdams, ka būtu varējis to neteikt.

— Tad nu, kāpdams pirms astoņiem pa trepēm, vai neredzējāt kaut jūsu otrajā stāvā, dzīvoklī ar atvērtām durvīm — atminaties? — divus strādniekus vai kaut vienu no viņiem? Viņi tur krāsoja, vai jūs neievērojāt? Tas ir ļoti ļoti svarīgi viņiem!...

— Krāsotājus? Nē, neredzēju... — gausi, kā atmiņā rakņādamies, Raskoļņikovs atbildēja, tai pašā mirklī ar visu savu būtību saspringdams un pamirdams mokās drīzāk uzminēt, kur īsti slēpjas lamatas, lai kaut ko nepalaistu garām nepamanītu. — Nē, neredzēju, un arī tāda dzīvokļa ar atvērtām durvīm laikam neievēroju... Bet ceturtajā stāvā

(viņš jau bija pilnīgi aptvēris lamatas un jutās uzvarētājs) — tur gan, atceros, kāds ierēdnis vācās laukā no dzīvokļa... iepretī Aļonai Ivanovnai... to es skaidri atceros... Zaldātnesa laukā kādu dīvanu un mani vēl pie sienas piespieda... bet krāsotāju, — nē, neatceros, ka būtu krāsotāji bijuši... un arī dzīvokļa ar atvērtām durvīm, liekas, nekur nebija. Jā, nebija...

— Ko tu! — pēkšņi iekliedzās Razumichins, it kā attāpies un sapratis. — Krāsotāji taču strādāja pašā slepkavības dienā, bet viņš tur bija trīs dienas agrāk! Ko tu prasi?

— Tpū! Sajaucu dienas! — Porfiriji iesita sev pa pieri. — Velns parauj, man šajā lietā visi prāti jūk! — viņš piegriezās pat it kā atvainodamies Raskoļnikovam. — Mums tak būtu tik svarīgi zināt, vai kāds nav viņus redzējis ap pulksten astoņiem tai dzīvoklī, un man iešāvās prātā, ka jūs ar būtu varējis pateikt... pavisam sajaucu!

— Vajag būt uzmanīgākam, — Razumichins drūmi piezīmēja.

Pēdējie vārdi bija pateikti jau priekšistabā. Porfiriji Petrovičs pavadīja viņus ārkārtīgi laipni līdz pašām durvīm. Viņi abi iznāca uz ielas saīguši un drūmi un dažus soļus nerunāja ne vārda. Raskoļnikovs dziļi atņēma elpu...

VI

— Neticu! Nevaru noticēt! — atkārtoja samulsinātais Razumichins, visiem spēkiem pūlēdamies apgāzt Raskoļnikova pierādījumus. Viņi tuvojās Bakalejeva viesnīcai, kur Pulcherija Aleksāndrovna un Duņa viņus sen jau gaidīja. Razumichins pa ceļam, sarunā iekarsis, ik brīdi apstājās apmulsis un saviļņots jau tāpēc vien, ka viņi pirmo reizi bija skaidri par to ierunājušies.

— Netici! — Raskoļnikovs atbildēja ar aukstu un nevērīgu smīnu. — Tu pa savai parašai nekā neievēroji, bet es apsvēru katru vārdu.

— Tu esi par daudz aizdomīgs, tāpēc arī apsvēri... Hm... es tiešām piekritu, Porfirija tonis bija diezgan dīvains un it sevišķi šis nelietis Zamjotovs!... Tev taisnība, viņam ir kaut kas aiz ādas, — bet kāpēc? Kāpēc?

— Pa nakti pārdomājis.

— Gluži otrādi, gluži otrādi! Ja jau viņiem būtu paurī šāda nejēgas doma, tad viņi visiem spēkiem censtos to noslēpt un savas kārtis neatklāt, lai pēc tam notvertu... Bet tagad — tas ir bezkaunīgi un neuzmanīgi!

— Ja viņiem būtu fakti, tas ir, īsti fakti vai kaut cik pamatotas aizdomas, tad viņi tiešām lūkotu noslēpt savu spēli cerībā iegūt vēl vairāk (starp citu, jau sen būtu izkratījuši). Bet viņiem nav faktu, neviena, — viss tikai miraža, visu var pagriezt gan vienādi, gan otrādi, tikai gaisīga ideja, — un tad nu viņi lūko apmulsināt ar nekaunību. Bet var būt, ka viņš pats pārskaitās, ka viņam nav faktu, un to visu aiz īgnuma izgvelza. Var arī būt, ka viņam kāds nolūks... Viņš, rādās, ir gudrs cilvēks... Varbūt gribēja sabaidīt mani ar to, ka zina... Tur, brāl, sava psiholoģija... Bet galu galā riebjas to visu skaidrot. Rimsties!

— Tas ir apvainojoši, apvainojoši! Es tevi saprotu! Bet... tā kā mēs beidzot nu esam iesākuši runāt skaidri un gaiši (un tas ir lieliski, ka mēs runājam skaidri, man prieks!) — tad es tev tagad bez aplinkiem atzīstos, ka šo domu es viņos pamanīju jau sen, jau visu šo laiku, gan, protams, tik tikko nojaušami tā vēl tik ložņāja; bet lai arī tikai ložņāja! Kā viņi drīkst? Kur, kur slēpjas šīs domas sakne? Kaut tu zinātu, kā manī viss vārijās! Kā tad tā? Tāpēc, ka nabaga students, ko sabeigusi nabadzība un hipohondrija, smagas slimības un varbūt jau iesākušos (ievēro!) drudža murgu priekšvakarā, jūtēlīgs, patmīlīgs, kurš zina savu vērtību, sešus mēnešus neviena cilvēka savā kaktā nav redzējis, noplīsis, ar zābakiem bez zolēm, — stāv kaut kādu policijas ierēdneju priekšā un noklausās viņu zaimus; bet turpat deguna priekšā neparedzēts parāds, nokavēts vekselis galma padomniekam Čebarovam, smirdoša krāsa, trīsdesmit grādi pēc Reomira, sasmacis gaiss, lēvenis ļaužu, stāsts par noslepkavotu personu, pie kuras vēl aizvakar bijis, un tas viss — kad tukšs vēders! Kā lai tur neuznāk ģībonis! Un uz to, uz to nu visu dibināt! Velns lai parauj! Es saprotu, ka tas var aizdot dusmas; bet es, Rodjka, tavā vietā pasmiertos viņiem visiem acīs vai, vēl labāk: ie-splau-tu labi pamatīgi viņiem purnā un cirstu uz visām pusēm pārdesmit pļauku, ar prātu, kā jau pļaukas vajag cirst, un ar to arī izbeigtu. Uzspļauj! Saņemies! Kauns!

«Viņš tomēr labi to izklāstīja,» Raskoļņikovs nodomāja.
— Uzspļaut? Bet rītu atkal pratināšana! — viņš rūgti atteica. — Vai tiešām man ielaisties ar viņiem izskaidrojumos? Man jau tas kremt, ka es vakar traktierī pazemojos, iesākdams ar Zamjotovu...

— Rauj viņu velns! Iešu pats pie Porfirija! Un tad piespiedišu viņu īsti kā *jau radagabalu* pie sienas, lai izklāsta man visu līdz pašiem pamatiem! Bet to Zamjotovu...

«Pēdīgi tomēr apķēries,» Raskoļņikovs nodomāja.

— Paga! — Razumichins iesaucās, pēkšņi saķerdams viņu aiz pleca. — Paga! Tu samelsi! Es izdomāju: tu esi samelojis! Nu, kas tur par lamatām? Tu saki, ka jautājumā par strādniekiem bijušas lamatas? Padomā pats: ja tu būtu *to* izdarījis, vai tad tev varētu pasprukt, ka redzēji, kā krāso dzīvokli... un strādniekus? Gluži otrādi: nekā neredzēji, pat ja būtu redzējis! Kas gan liecinās pret sevi pašu?

— Ja es būtu izdarījis *to*, tad katrā ziņā teiktu, ka redzēju *ij* strādniekus, *ij* dzīvokli, — Raskoļņikovs negribīgi un ar redzamu riebumu atbildēja.

— Bet kādēļ gan runāt pašam pret sevi?

— Tādēļ, ka vienīgi lauki vai pavisam nepiedzīvojuši iesācēji pie nopratināšanas tieši pēc kārtas visu noliedz. Kaut cik attīstīts un vairāk pieredzējis cilvēks katrā ziņā centīsies pēc iespējas atzīt visus ārējos un nenoliedzamos faktus, tikai sameklēs tiem citus cēloņus; ievilks tādu, pats savu, gluži negaidītu līniju, kas šiem cēloņiem piešķirs pavisam citu nozīmi un nostādīs tos pavisam citādā gaismā. Porfirijs tiešām varēja cerēt, ka es katrā ziņā taisni tā atbildēšu un ticamības labad pateikšu, ka redzēju, un pie tam iespraudīšu kādu izskaidrojumu...

— Tad taču viņš tev tūdaļ būtu arī pateicis, ka divas dienas agrāk strādnieki tur nevarēja būt un tāpat tu esi tur bijis tieši slepkavības dienā pirms astoņiem. Ar tukšu ieroci tad arī būtu nolīcis gar zemi!

— Uz to viņš arī cerēja, proti, ka es nepagūšu apdomāties un pasteigšos atbildēt pēc iespējas ticamāk, un aizmirsīšu, ka divas dienas iepriekš strādnieki nevarēja tur būt.

— Kā to var aizmirst?

— Vieglāk par visu! Uz tādiem tukšiem sīkumiem visvieglāk arī klūp paši viltīgākie. Jo cilvēks viltīgāks, jo

mazāk viņam aizdomu, ka viņu samulsinās ar visvienkāršāko. Visviltīgākais cilvēks ir iegājams tieši visvienkāršākajās lietās. Porfiriji nav nemaz tik liels muļķis, kā tu domā...

— Nelietis gan viņš ir pēc šitā!

Raskoļņikovs nevarēja neiesmieties. Bet tai pašā brīdī viņam izlikās dīvaina paša iejūsma un tīksme, ar kādu viņš bija izteicis pēdējo paskaidrojumu, kurpretī visu iepriekšējo sarunu bija izturējis ar drūmu riebumu, ar nolūku, aiz nepieciešamības.

«Daži punkti sāk man iepatīties!» viņš pie sevis nodomāja.

Bet gandrīz tai pašā mirklī viņu pārņēma pēkšņs nemiers, it kā kāda negaidīta un raižu pilna doma būtu viņu pārsteigusi. Viņa nemiers auga. Viņi bija jau nonākuši pie ieejas Bakalejeva viesnīcā.

— Ej viens, — Raskoļņikovs piepeši sacīja, — es tūlīt atgriezīšos.

— Uz kurienu tu? Mēs tak esam jau klāt!

— Man jāiet, man jāiet, darīšanas... pēc pusstundas būšu klāt... Pasaki to tur!

— Kā gribi, bet es eju tev līdz!

— Ko, vai arī tu gribi mani nomocīt! — Raskoļņikovs iekliedzās ar tik rūgtām dūsmām, ar tik izmisušu skatienu, ka Razumichinam rokas nolaidās. Kādu laiku viņš stāvēja uz lieveņa un drūmi nolūkojās, kā tas ātri aizsoļoja savas šķērsielas virzienā.

Pēdīgi, zobus sakodis un dūres sažņaudzis, nozvērējies Porfiriju jau šodien pat izspiest kā citronu, viņš kāpa augšā nomierināt par viņu ilgo kavēšanos jau noraižējušos Pulcheriju Aleksandrovnu.

Kad Raskoļņikovs nonāca pie sava nama, viņa deniņi bija nosviduši slapji un viņš smagi elpoja. Steigšus uzkāpis pa kāpnēm un iegājis savā neaizslēgtajā dzīvoklī, viņš tūdaļ aizkrampēja durvis. Pēc tam izbaidītu pilns kā neprātīgs metās uz kaktu pie cauruma tapetēs, kur toreiz bija glabājušās lietas, iebāza roku un kādu brīdi rūpīgi pārmeklēja caurumu, iztaustīdams visas plaisas un tapešu krokas. Nekā neatradis, viņš piecēlās un dziļi atvilka elpu. Pieejot pirmsīti pie Bakalejeva lieveņa, viņam piepeši bija ienācis prātā,

ka kaut kāda lietīņa, kāda važiņa, podziņa vai pat papīrs, kurā lietas bija ietītas, ar vecenes rokas rakstītu atzīmi varēja toreiz ieslidēt un pazust kādā šķirbiņā, bet pēc tam pēkšņi parādīties kā negaidīts un neatvairāms pierādījums.

Viņš stāvēja kā domās nogrimis, un savāds, gandrīz bezjēdzīgs pazemojuma smaids maldījās ap viņa lūpām. Pēdīgi viņš paņēma cepuri un kļuvis izgāja no istabas. Domas jaucās juku jukām. Domīgs viņš nogāja vārtu ejā.

— Raug, kur viņš pats! — uzsauca skaļa balss; viņš pacēla galvu.

Savas istabiņas durvīs stāvēja sētnieks un rādīja uz viņu kādam neliela auguma vīram, pēc izskata sīkpiļsonim, kas bija ģērbies tādos kā rītsvārkos un vestē un pa gabalu stipri līdzinājās sievišķim. Galva, uz kuras uzbāzta nosešķējusi cepure, bija noliekta, un arī viņš pats likās it kā sagumis. Novītusi, grumbainā seja rādīja, ka tam pāri piedesmitiem; mazās, aiztūkušās ačeles lūkojās drūmi, stingri un ar nepatiku.

— Kas ir? — Raskoļņikovs jautāja, pieiedams pie sētnieka.

Sīkpiļsonis pavērās uz viņu ar glūnošu skatienu, caur pieri, nesteigdamies stīvi un vērīgi viņu apskatīja, pēc tam lēni pagriezās un, ne vārda neteicis, izgāja pa nama vārtiem uz ielas.

— Kas tad ir? — Raskoļņikovs iesaucās.

— Te kāds prasīja, vai šeit dzīvojot students, nosauca jūs un pie kā dzīvojat. Tad jūs nonācāt, un es parādīju, bet viņš aizgāja. Raug, kā!

Arī sētnieks bija nesaprašanā, tomēr ne pārāk; mazliet padomājis, viņš apgriezās un nokāpa atpakaļ savā istabiņā.

Raskoļņikovs metās pakaļ sīkpiļsonim un tūlīt ieraudzīja viņu ejam pa otru ielas pusi tai pašā agrākajā nesteidzīgajā gaitā, uz zemi nodurtām acīm un it kā ko pārdomājot. Viņš drīz to panāca, tomēr kādu brīdi gāja tam nopakaļ; pēdīgi piegāja tam līdzās un ielūkojās no sāniem sejā. Arī tas tūdaļ pamanīja viņu, žigli paskatījās, bet atkal nodūra acis; tā viņi gāja kādu brīdi viens otram blakus, ne vārda nerunādami.

— Jūs vaicājat pēc manis... sētniekam? — Raskoļņikovs pēdīgi ieteicās, tomēr ne visai skaļi.

Sīkpilsonis neko neatbildēja, pat nepaskatījās. Atkal abi klusēja.

— Ko jūs... atnākat, prasāt... un klusējat... ko tas nozīmē? — Raskoļnikovam balss žņaudzās ciet, un vārdi kaut kā liedzās nākt brīvi pār lūpām.

Šoreiz sīkpilsonis pacēla acis un ar ļaunu vēstījošu, drūmu skatienu palūkojās Raskoļnikovā.

— Slepka! — tas piepeši izteica klusā, bet skaidrā un noteiktā balsī.

Raskoļnikovs soļoja tam līdzās. Kājas viņam pēkšņi bija kļuvušas šausmīgi vārgas, pār muguru pārskrēja salti šermuļi, sirds uz mirkli it kā pamira; pēc tam pēkšņi sāka dauzīties kā no valga norāvusies. Tā viņi nogāja kādus simt soļus, abi līdzās, atkal klusēdami.

Sīkpilsonis neskatījās uz viņu.

— Ko jūs... kā... kas ir slepkava? — Raskoļnikovs nomurmināja tikko dzirdami.

— Tu esi slepkava, — šis izsacīja vēl skaidrāk, vēl iespaidīgāk, it kā ar ļaunuma pilnu uzvaras smaidu, un atkal palūkojās taisni Raskoļnikova bālajā sejā un sastingušajās acīs. Abi bija nonākuši ielu krustojumā. Sīkpilsonis iegriezās ielā pa kreisi un neatskatīdamies gāja tālāk. Raskoļnikovs palika stāvēt uz vietas un ilgi nolūkojās tam pakaļ. Viņš redzēja, ka šis, nogājis jau soļu piecdesmit, apgriezās un atskatījās uz viņu, kad viņš vēl vienmēr nekustīgi stāvēja tai pašā vietā. Labi saskatīt nevarēja, bet Raskoļnikovam likās, ka tas arī šoreiz pasmīnēja savu salti naidīgo uzvaras smīnu.

Lēniem, gurdeniem soļiem, trīcošiem ceļiem un it kā briesmīgi nosalis Raskoļnikovs atgriezās atpakaļ un uzkāpa savā istabiņā. Noņēma un nolika uz galda cepuri un minūtes desmit stāvēja nekustēdamies. Tad nespēkā atkrita uz dīvana un ar vārgu vaidu kā sirdzējs izstiepās uz tā. Tā viņš nogulēja kādu pusstundu.

Viņš neko nedomāja. Gan bija kaut kādas domas vai domu drumslas, kaut kādi priekšstati bez jēgas un bez sakara, — vēl bērnbībā redzētas vai kaut kur tikai vienreiz sastaptu cilvēku sejas, kuras citādi viņš nekad nebūtu pat atcerējies; Vozņesenskas baznīcas zvanu tornis, biljarda galds traktierī un kāds virsniēks pie tā, cigaru smaka

kādā pagrabstāva tabakas bodītē, dzertuve, sētas puses kāpnes, tumšas, samazgām nolaistītas un olu čaumalām nobārstītas, — bet no kaut kurienes plūst svētdienīgas zvanu skaņas... Priekšmeti jaucās un virpuļoja kā viesulis. Daži viņam pat patika, un viņš raudzīja pie tiem pakavēties, bet tie izgaisa, un vispār pakrūtē viņu kaut kas žņaudza, tomēr ne visai stipri. Brīžam bija pat labi... Viegļie šermuļi nemitējās, un arī tos sajust bija gandrīz tikami...

Viņš izdzirda steidzīgus Razumichina soļus un viņa balsi, aizvēra acis un izlikās aizmidzis. Razumichins atvēra durvis un brīdi palika stāvēt uz sliekšņa kā pārdomādams. Tad klusām ienāca istabā un uzmanīgi pienāca pie dīvana. Bija dzirdami Nastasjas čuksti:

— Neaiztiec; lai izguļas, paēdis pēcāk.

— Patiešām, — Razumichins atbildēja.

Abi uzmanīgi izgāja un pievēra durvis. Pagāja vēl varbūt pusstunda. Raskoļņikovs atvēra acis, strauji pagriezās augšpēdu un palika rokas zem galvas...

«Kas viņš tāds? Kas ir šis no pazemes iznākušais cilvēks? Kur viņš bijis un ko redzējis? Viņš visu noskatījies, par to nav šaubu. Bet kur viņš toreiz ir stāvējis, no kurienes skatījies? Kāpēc viņš tikai tagad iznāk no pazemes? Un kā viņš varēja redzēt, — vai tas iespējams?... Hm...» Raskoļņikovs turpināja saldams un drebēdams, «bet futralītis, ko Nikolajs atradis aizdurvē: vai tiešām iespējams arī tas?... Pierādījumi? Ja vienu simttūkstošo daļiņu būsi palaidis gar acīm, — pierādījums jau kā Eģiptes piramida! Muša skrēja, tā redzēja! Vai tad šitā var?»

Viņš piepeši ar riebumu sajuta, cik nespēcīgs kļuvis. Fiziski nespēcīgs.

«Man to vajadzēja zināt,» viņš domāja ar rūgtu smīnu, «kā es drikstēju, sevi pazīdams, visu par sevi iepriekš *nojauzdams*, ņemt cirvi un aptraipīties ar asinīm! Man bija jau iepriekš jāzina... Ē! Es tak arī zināju jau iepriekš!...» viņš izmisis čukstēja.

Reizēm viņš nekustīgi apstājās pie kādas domas.

«Nē, tie ļaudis nav no tās sugas; īsts *valdonis*, kuram viss atļauts, sagrauj Tulonu, sarīko slaktiņu Parizē, *aizmirst* armiju Eģiptē, izšķiež pusmiljonu cilvēku karagājienā uz Maskavu un atjokojas ar kalamburu Viļņā; bet pēc nāves

viņam ceļ elka tēlus, — tātad viņam viss atļauts. Nē! Tādiem cilvēkiem, kā redzams, ap kauliem nav miesa, bet bronza!»

Pēkšņa blakus doma negaidot viņu gandrīz sasmidzināja:

«Napoleons, piramidas, Vaterlo — un noliesējusi, nejauka večukiņa, reģistratora atraitne, augļotāja ar sarkanu lādi pagultē, — nu kā lai to spēj sagremot kauču vai Porfiriji Petrovičs!... Kur nu viņiem to sagremot!... Estetika neļaus: vai nu Napoleons līdīs «vecenes» pagultē! Eh, mēsli!...»

Brīžam viņš jutās kā murgos, viņu pārņēma drudžaini svinīga noskaņa.

«Vecene, tas nieks!» viņš, spēji iekarsis, domāja. «Vecene laikam bija kļūda, bet ne jau tas ir svarīgi! Vecene — tā bija tikai slimība... Es gribēju drīzāk pārkāpt robežu... nevis cilvēku es esmu nokāvis, es esmu nokāvis principu!... Principu gan nokāvu, bet pārkāpt, lūk, nepārkāpu, paliku šai pusē... Tik vien mācēju kā nokaut! Izrādās, pat to nemācēju... Princips? Par ko pirmīt vientiesītis Razumichins lamāja socialistus? Darbīgi un veikalnieciski ļaudis: ar «vispārējo laimi» nodarbojas... Nē, man mana dzīve tikai vienreiz dota, un nekad tās vairs nebūs, es negribu gaidīt «vispārējo laimi». Es vēlos arī pats dzīvot, citādi jau labāk nemaz nedzīvot. Kā tas bija? Es tikai negribēju iet garām izsalkušai mātei, žņaugdams kabatā savu rubli «vispārējas laimes» gaidās. «Sak, arī es nesu savu kriegelīti vispārējai laimei un tāpēc baudu sirds mieru.» Ha-ha! Kāpēc tad jūs palaidāt mani garām neievērotu? Es taču tikai vienreiz dzīvoju, arī es taču gribu... Ak, estetiska uts es esmu un vairāk nekas!» viņš piepeši piemetināja, iesmie damies kā prātā jucis. «Jā, es tiešām esmu uts,» viņš turpināja, ar ļaunu prieku pieķerdamies šai domai, urdīdamies tajā, spēlēdamies un kairinādamies ar to, «un jau tāpēc vien, ka, pirmkārt, tagad par to prātoju, ka esmu uts; otrkārt, tāpēc, ka veselu mēnesi tirdīju debesu aizgādni, piesaukdams to par liecinieci, sak, nevis savas miesas alkatības pēc es to uzsāku, bet skatīdams sev priekšā cildenu un labu mērķi, ha-ha! Treškārt, tāpēc, ka biju apņēmies pie izpildīšanas ievērot visu iespējamo taisnīgumu, svaru, mēru un aritmetiku: izvēlēties no visām utīm visnederīgāko, lai, viņu nokāvis, paņemtu no viņas taisni tik, cik man vajadzīgs pir-

majam solim, ne vairāk, ne mazāk (pārējais tā tad būtu tāpat palicis klosterim saskaņā ar testamentu — ha-ha-ha!)... Tāpēc, lūk, tāpēc es galīgi esmu uts,» viņš piebilda, zobus griezdams, «jo pats esmu varbūt vēl sliktāks un riebigāks par nokauto uti, tāpēc ka jau *iepriekš paredzēju*, ka to sev sacīšu *pēc tam*, kad būšu nokāvis... Vai var kaut kas līdzināties šim šausmām! O, salkanība! O, zemiskums!... Ak, kā es tagad saprotu «pravieti», ar zobenu, uz zirga: Allah pavēl, un — paklausī, «trīcošais» radījum! Taisnība, taisnība «pravietim», kad tas nostāda kaut kur šķērsām pāri ielai kr-rietnu bateriju un gāž virsū vainīgam un nevainīgam, neturēdams par vajadzīgu pat izskaidroties! Paklausī, trīcošais radījum, un *tev nebūs vēlēties*, jo tā nav tava darišana!... O, nepar-ko, nepar-ko neparko nepiedošu večkai!»

Viņa mati bija izmirkuši sviedros; raustošās lūpas apkal-
tušas, nekustīgais skatiens vērsti uz griestiem.

«Māte, māsa, ak, kā es viņas mīlēju! Kāpēc es tagad viņas ienīstu? Jā, es viņas ienīstu, fiziski ienīstu, nevaru paciest sev blakus... Pirmīt piegāju pie mātes un viņu noskūpstīju, es atceros... Apskaut un domāt: ja nu viņa da-būtu zināt, tad... Jeb vai pateikt viņai? No manis var to sagaidīt... Hm! *Viņa* laikam ir tāda pati kā es,» viņš pie-bilda, ar pūlēm domādams, cīnīdamies ar uzmācīgajiem murgiem. «O, kā es ienīstu tagad veceni! Liekas, otrreiz nonāvētu, ja viņa atmosfost! Nabaga Lizaveta! Kam viņai vajadzēja tur gadīties!... Tomēr dīvaini: kādēļ es gandrīz pavisam nedomāju par viņu, it kā nemaz nebūtu to nonā-vējis?... Lizaveta! Soņa! Nabaga pazemīgās dvēseles ar lēnīgajām acīm... Miļās!... Kāpēc viņas neraud? Kāpēc viņas nevaids?... Viņas visu atdod... raugās pazemīgi un klusi... Soņa, Soņa! Klusā Soņa!...»

Viņš iegrimā aizmirstībā; viņam likās dīvaini, ka nemaz neatcerējās, kā varējis nokļūt uz ielas. Bija jau vēls vakars. Krēsla biežēja, pilns mēness spīdēja arvien spožāk un spo-žāk, bet gaiss bija kaut kā sevišķi dvingains. Ļaudis bariem gāja pa ielām; amatnieki un pārējie strādājošie izklīda pa mājām, citi pastaigājās; smaržoja pēc kaļķiem, putekļiem un samūdējuša ūdens. Raskoļņikovs gāja sērīgs un norū-pējies: viņš ļoti labi atminējās, ka no dzīvokļa bija iznācis ar kaut kādu nolūku, ka vajadzēja kaut ko izdarīt, pasteigt,

bet, ko īsti, — nevarēja atcerēties. Piepeši viņš apstājās un ieraudzīja, ka ielas otrā pusē uz ietves stāv cilvēks un māj viņam ar roku. Viņš devās pie tā pāri ielai, bet pēkšņi šis cilvēks pagriezās un gāja tālāk, it kā tam nebūtu nekādas daļas, galvu nodūris, nepagrieždamies un nelikdamies ne zinis, ka bija viņu saucis. «Bet vai tik viņš mani sauca?» Raskoļņikovs nodomāja, tomēr sāka dzīties tam pakaļ. Pieņācis soļu desmit lielā atstatumā, viņš piepeši to pazina un — izbijās: tas bija tas pats pirmītējais sīkpilsonis, tādos pašos rītsvārkos un tāpat salicis. Raskoļņikovs iztālēm tam sekoja; sirds viņam stipri pukstēja; viņi iegriezās šķērsielā, — tas vēl arvien neatskatījās. «Vai šis zina, ka es šim sekoju?» Raskoļņikovs domāja. Sīkpilsonis iegriezās kāda liela nama vārtos. Raskoļņikovs ātri piesteidzās pie vārtiem un sāka lūkoties, vai tas neatskatīsies un viņu nepasauks. Patiesi, izgājis caur vārtu velvi, ieiedams jau sētā, tas piepeši apgriezās un atkal it kā pamāja viņam. Arī Raskoļņikovs tūdaļ iegāja pa vārtiem, bet cilvēka sētā vairs neredzēja. Tātad viņš bija iegriezies tepat pirmajās kāpnēs. Raskoļņikovs metās tam pakaļ. Tiešām, divas kāpnes augstāk bija dzirdami vienmērīgi, nesteidzīgi soļi. Dīvaini, — kāpnes likās it kā pazīstamas! Raug, kur pirmā stāva logs; skumīgi un noslēpumaini spiežas caur rūtīm mēness gaismā; lūk, arī otrais stāvs. Ā! Tas ir tas pats dzīvoklis, kur strādāja krāsotāji. . . . Kā viņš to nebija tūlīt pazinis? Pa priekšu kāpjotā cilvēka soļi aplkusa, — tātad viņš ir apstājies vai kaut kur noslēpies. Raug, jau trešais stāvs; vai kāpt tālāk? Un kāds tur klusums, pat baigi. . . . Tomēr viņš kāpa. Paša soļu troksnis viņu biedēja. Ak dievs, kāda tumsa! Sīkpilsonis, bez šaubām, ir pieplacis pie sienas tepat kaut kur kaktā. Ā! Dzīvokļa durvis uz kāpnēm plaši atvērtas; viņš padomāja un iegāja. Priekšistabā bija dziļa tumsa un tukšums, nekur nevienas dzīvas dvēseles, it kā viss būtu iznests; klusi uz pirkstgaliem viņš iegāja viesistabā; visa istaba spožas mēness gaismas pilna; viss te pa vecam: krēsli, spogulis, dzeltenais dīvans, glezniņas savos ietvaros. Milzīgs, apaļš, vara sarkans mēness spīdēja taisni logos. «Šis klusums plūst no mēness,» Raskoļņikovs nodomāja, «tas droši vien tagad uzdod minēt mīklu.» Viņš stāvēja un gaidīja, un, jo klusāka šķita mēnesnīca, jo skaļāk daudzījās viņa sirds, sāka pat sāpēt.

Joprojām klusums. Piepeši atskanēja īss, sauss spraksts, kā skaliņu pārlaužot, un atkal viss sastinga. Pamodusies muša skrējienā atsitās pret rūti un žēli iedžinkstējās. Šai brīdī viņš saskatīja, it kā kaktā starp mazu skapīti un logu pie sienas karātos mētelis. «Kā tur cēlās mētelis?» viņš nodomāja. «Agrāk taču mēteļa te nebija...» Viņš klusītēm piegāja un atjēdza, ka aiz mēteļa it kā kāds slēpjas. Tad uzmanīgi ar roku atvilka mēteli un ieraudzīja, ka tur stāv krēsls, bet uz krēsla kaktiņā sēž večukiņa, sarāvusies čokurā, galvu noliekusi, tā ka viņš nekādi nevarēja saskatīt viņas seju, bet tā bija viņa. Viņš pastāvēja pie tās. «Baidās!» viņš nodomāja, klusītēm izņēma cirvi no cilpas un iesita večukiņai pa galvvirsu vienreiz, otrreiz. Bet ēmoti: viņa no sitieniem pat nepakustējās, it kā būtu no koka. Viņš izbijās, pieliecās tuvāk un sāka to apskatīt, bet viņa vēl zemāk nolieca galvu. Tad arī viņš noliecās vēl zemāk un no apakšas ielūkojās viņai sejā; ielūkojās un sastinga: večukiņa sēdēja un smējās — grudzenēja klusiem, nedzirdamiem smiekliem, par varēm turēdamās, lai viņš to nesadzird. Piepeši viņam likās, ka mazmazlietiņ paveras durvis uz guļamistabu un ka arī tur it kā smejas un sačukstas. Viņu sagrāba traks niknums: no visa spēka viņš sāka sist vecenei pa galvu, bet ar katru cirvja belzienu smieklī un čuksti no guļamistabas skanēja arvien dzirdamāk un dzirdamāk, bet večukiņa līgot līgojās aiz smiekliem. Viņš metās bēgt, bet priekšistaba jau bija pilna ļaužu, durvis uz kāpnēm atvērtas līdz kājai vaļā un uz laukumiņa, uz kāpnēm un pa tām lejup — visur cilvēki, galva pie galvas, visi skatās — bet visi pierāvušies pie sienām, visi klusē un gaida... Sirds viņam sažņaudzas, kājas nekustas, kā pieaugušas... Viņš gribēja iekliegties un — pamodās.

Viņš smagi atvilka elpu, — bet dīvaini: sapnis it kā vēl turpinājās: durvis bija plaši atvērtas, uz sliekšņa stāvēja pavisam svešs cilvēks un cieši lūkojās viņā.

Raskoļņikovs nebija paguvis vēl pavisam atdarīt acis un žigli tās atkal aizvēra. Viņš gulēja uz muguras un nepakustējās. «Vai sapnis vēl turpinās vai ne,» viņš domāja un nemanāmi mazdrusciņ atkal pavēra plakstus, lai paraudzītos: nepazīstamais stāvēja tai pašā vietā un joprojām lūkojās viņā. Tad uzreiz uzmanīgi pārkāpa pār sliekšni, piesardzīgi

aizvēra aiz sevis durvis, piegāja pie galda, brīdi pagaidīja, — visu laiku nenolaizdams no viņa acis, — un klusi, bez trokšņa, apsēdās uz krēsla blakus dīvanam; cepuri nolika sev līdzās uz grīdas, atbalstījās ar abām rokām uz spieķa un atspieda zodu uz rokām. Bija redzams, ka viņš sagatavojies gaidīt ilgi. Cik varēja saskatīt, skropstas pavirinot, tas bija vīrietis jau krietni gados, korpulents un ar biezu, gaišu, gandrīz baltu bārdu.

Pagāja minūtes desmit. Bija vēl gaišs, tomēr metās jau krēsla. Istabā valdīja pilnīgs klusums. Pat no kāpnēm neatlidoja neviens skaņa. Vienīgi kāda liela muša sīca un šaudījās, lidojumā atsizdamās pret loga rūti. Pēdīgi kļuva nepanesami. Raskoļnikovs pēkšņi pieslējās un apsēdās uz dīvana.

— Nu saki, — ko jums vajag?

— Es tā jau domāju, ka jūs neesat aizmidzis, bet tikai izliekaties, — nepazīstamais dīvaini atbildēja, mierīgi iesmie damies. — Arkadijs Ivanovičs Svidrigailovs, atļaujiet stādīt priekšā...

CETURTĀ DAĻA

I

«Vai tiešām tas ir sapņa turpinājums?» Raskoļņikovam vēlreiz ienāca prātā. Uzmanīgi un neuzticīgi viņš lūkojās negaidītajā viesī.

— Svidrigailovs? Kas par niekiem! Nevar būt! — viņš beidzot nesapratnē skaļi sacīja.

Viesis, kā likās, nepavisam nebrīnījās par šo izaucieni.

— Atnācu pie jums divu iemeslu dēļ: pirmkārt, vēlējos personīgi iepazīties, jo esmu jau sen par jums daudz dzirdējis, pie tam no visai interesanta un jums labvēlīga viedokļa; otrkārt, es loloju cerību, ka jūs varbūt neliegsieties palīdzēt man kādā pasākumā, kas cieši skar jūsu māsas Avdotjas Romanovnas intereses. Mani vienu, bez rekomendācijas, viņa aizspriedumu pēc, kas zin, pat sev tuvumā nelaidīs; turpretī ar jūsu palīdzību es ceru...

— Vāja cerība, — Raskoļņikovs pārtrauca.

— Viņas laikam tikai vakar atbrauca, ja atļauts vaicāt?

Raskoļņikovs neatbildēja.

— Es zinu, vakar. Arī es pats nupat tik aizvakar atbraucu. Nu, redziet, kas man, Rodion Romanovič, jums šai

ziņā sakāms: taisnoties es uzskatu par nevajadzīgu, tomēr atļaujiet man paskaidrot: kas tad īsteni šai lietā no manas puses tik visai noziedzīgs, tas ir, ja spriežam ar veselu saprātu un bez aizspriedumiem?

Raskoļņikovs klusēdams joprojām viņu aplūkoja.

— Vai tas, ka es savā mājā vajāju neaizsargātu jaunavu un «apvainoju viņu ar saviem nekūtrajiem priekšlikumiem»? — Taču laikam tā? (Nu es aizsteidzos pats sev priekšā!) Bet jums jāņem vērā kaut vai tas, ka arī es esmu cilvēks, et nihil humanum¹... īsi sakot, pieņemsim, ka arī es esmu spējīgs aizrauties un iemīlēt (kas, protams, nav atkarīgs no mūsu gribas), un tad viss top izskaidrots visdabiskākā kārtā. Tagad nu izvirzās jautājums: vai es esmu negantnieks vai pats upuris? Bet ja nu upuris? Jo, ieteikdams manam objektam bēgt ar mani uz Ameriku vai Šveici, es pie tam varbūt loloju visaugstākās cieņas jūtas un domāju rūpēlies par abpusēju laimi!... Prāts taču ir kaislības kalps; kas zina, es pats sevi esmu iegrūdis vēl dziļākā postā, apzēlojieties!...

— Runa te nemaz nav par to, — Raskoļņikovs ar riebumu pārtrauca; — bet jūs esat vienkārši pretīgs, vienalga, vai jums ir taisnība vai ne. Nu, un tāpēc tad arī negrib ar jums uzturēt pazīšanos un dzen jūs projām, un nu ejiet!...

Svidrigailovs sāka skaļi smieties.

— Tomēr jūs... jūs tomēr nevar samulsināt! — viņš noteica, vaļsirdīgi smiedamies. — Es gribēju pamēģināt ar viltu, bet nē: jūs uzreiz nostājāties pareizajā pozīcijā.

— Jūs arī tagad turpināt ar viltu.

— Kas par to? Kas par to? — Svidrigailovs atkārtoja, ar pilnu krūti smiedamies. — Tas taču ir, kā mēdz teikt, *bonne guerre*² un tātad gluži pieļaujams viltus! Tomēr jūs mani pārtraucāt; vai nu šā vai tā, bet es vēlreiz apstiprinu: nekādas nepatīkšanas negadītos, ja nebūtu notikuma dārzā. Marfa Petrovna...

— Tāpat arī Marfu Petrovnu, kā dzird, jūs esot nobendējis, — Raskoļņikovs rupji pārtrauca.

— Jūs arī par to jau esat dzirdējis? Nu, kā gan lai

¹ ...un nekas cilvēcisks... (Latīņu val.) — vārdi no Terencija izteiciena: «Esmu cilvēks, un nekas cilvēcisks man nav svešs.»

² Godīgs karš! (Franču val.)

nedzirdētu . . . Bet uz šo jautājumu, tiešām nezīnu, ko lai jums atbildu, kaut gan mana sirdsapziņa arī šai ziņā ir augstākā mērā mierīga. Tas ir, nedomājiet, it kā es tur no kaut kā baidītos; viss tika noskaidrots noteiktā kārtībā un ar pilnīgu pareizību: medicīniskā izmeklēšanā konstatēja apopleksiju, kas cēlusies no peldēšanās tūlīt pēc spēcīgām pusdienām, pie kurām izdzerta gandrīz vesela pudele vīna, — un neko citu konstatēt arī nevarēja . . . Nē, redziet, par ko es pie sevis kādu laiku domāju, it īpaši tagad ceļā, sēdēdams vaļonā: vai tik es neesmu pats kaut kā veicinājis visu šo . . . nelaimi, — vai nu ar uztraukumiem ģimenes dzīvē, vai kaut ko citu tamlīdzīgu? Bet esmu nācis pie slēdziena, ka arī tas nekādā ziņā nevarēja būt.

Raskoļņikovs iesmējās.

— Bija ar jums vajadzība tā nomocīties!

— Ko jūs smejaties? Padomājiet pats: es viņai tikai divas reizes viegli uzšāvu ar nātdziņu, pat zīmiu nepalika . . . Neturiet mani par ciniķi: es ļoti labi apzinos, cik tas no manas puses bija nekrietni un tā joprojām; bet tikpat labi es zīnu arī to, ka Marfa Petrovna, teiksim, bija pat priecīga par šo manu, tā sacīt, aizraušanos: pārpratums ar jūsu māsiņu bija pašreiz izsmelts līdz padibenēm, un Marfa Petrovna bija spiesta jau trešo dienu sēdēt mājās, jo nebija nekā, ar ko pilsētiņā paplātīties. Arī apnikusi viņa tur bija visiem ar šo savu vēstuli (par vēstules lasīšanu esat dzirdējis?), un piepeši šie divi pātagas cirtieni nokrīt tikpat kā no debesīm! Vispirms viņa liek jūgt zirgus karietē! . . . Es nemaz nerunāšu par to, ka sievietēm gadās tādi brīži, kad tām ir visai patīkami būt aizvainotām par spīti izrādītajam sašutumam. Šādi brīži gan atgadās visiem: cilvēkam vispār patīk, pat ļoti patīk, ka viņu aizvaino, vai neesat to ievērojis? Bet sievietēm tas it īpaši patīk. Var pat teikt, ar to vien tās savu garo laiku īsina.

Vienu brīdi Raskoļņikovs domāja piecelties un aiziet un tā izbeigt šo satikšanos. Tomēr ziņkāre un pat it kā aprēķins viņu uz brīdi atturēja.

— Jūs mīlat palaist rokas? — viņš izklaidīgi ievaicājās.

— Nē, ne visai, — Svidrigailovs mierīgi atbildēja. — Un ar Marfu Petrovnu mēs gandrīz nekad neplēsāties. Mēs dzīvojam ļoti satīcīgi, un viņa ar mani bija gluži apmierī-

nāta. Pātagu es visos septiņos mūsu laulības gados esmu lietojis tikai divas reizes (ja neskaitām vēl kādu trešo, gan visai apstrīdamu gadījumu): pirmo reizi — divus mēnešus pēc mūsu kāzām, tūlīt pēc aizbraukšanas uz laukiem, un, raug še, tagad pēdējā gadījumā. Bet jūs jau domājat, ka es nezin kāds necilvēks, atpakaļrāpulis, dzimtbūšanas aizstāvis? — He-he... Pie reizes: vai jūs, Rodion Romanovič, atminaties, kā pirms kādiem gadiem, vēl labajos preses brīvības laikos, pie mums visu ļaužu priekšā tika apkaunots kāds muižnieks — uzvārds aizmirsies! — tas pats, kas bija vagonā iepļaukājis kādu vācu madamu, atceraties? Tanī pašā gadā, šķiet, notika arī laikraksta «Vek» neglītais izlēciens. («Eģiptes nakšu» publisko lasīšanu atceraties? Melnās acis! O, kur esi tu, mūsu jaunības zelta laiks!) Manas domas, redziet, ir šādas: kungam, kas iepļikējis vācu madamu, es neko daudz nejūtu līdz, jo tiešām... ko tur just līdz! Bet es nevaru arī noliegt, ka dažu labu reizi pagadās tik uzbudinošas «vācietes», ka, šķiet, nebūs pat neviena progresista, kas viņu tuvumā varētu par sevi galvot. Toreiz neviens nepalūkojās uz šo gadījumu no šāda viedokļa, kaut gan vienīgi šis viedoklis, ticiet man, ir patiesi humanais!

To pateicis, Svidrigailovs atkal iesmējās. Raskoļņikovam kļuva skaidrs, ka viņa viesis kaut ko cieši apņēmis un zina, ko grib.

— Jūs laikam gan jau vairākas dienas neesat ne ar vienu runājis? — viņš jautāja.

— Tā gandrīz ir. Jūs laikam brīnāties, ka esmu tik neparasts cilvēks?

— Nē, es brīnos par to, ka jūs esat jau pārlietu neparasts cilvēks.

— Vai tāpēc, ka neapvainojos par jūsu rupjajiem jautājumiem? Vai tā nav? Jā... par ko gan lai apvainotos? Kā jūs jautājāt, tā es atbildēju, — viņš piebilda ar apbrīnojamu vientiesību. — Es taču gandrīz ne par ko sevišķi neinteresējos, dieva vārds, — viņš domīgi turpināja. — It īpaši tagad mani gluži nekas nenodarbina... Starp citu, jums ir pilnīgi atļauts domāt, es mēģinu jums pielaipties, vēl jo vairāk tāpēc, ka man, kā es jums jau sacīju, ir kaut kas kārtojams ar jūsu māsu. Bet teikšu atklāti: man ir ļoti skumjil! Sevišķi šīs trīs dienas, tā ka tagad pat sastapšanās ar jums

mani iepriecināja... Nedusmojieties, Rodion Romanovič, bet arī jūs nez kāpēc man liekaties brīnum savāds. Kā gribat, bet jūsos kaut kas ir, un it īpaši tagad — ne jau nu šai pašā mirklī, bet vispār tagad... Nu, nu, klusēšu, klusēšu, nevajag skaisties! Neesmu jau gluži tāds lācis, kā jūs domājat.

Raskoļņikovs drūmi paraudzījās uz viņu.

— Var jau būt, ka jūs nepavisam neesat lācis, — viņš sacīja. — Man pat liekas, ka jūs nākat no ļoti labas sabiedrības vai vismaz reizumis mākat būt arī kārtīgs cilvēks.

— Es par citu domām sevišķi neinteresējos, — Svidrigailovs sausi un pat it kā ar augstprātības pieskaņu atbildēja. — Un kālab gan lai es nekļūtu savu reizi arī vulgars, kad šo tērpu mūsu klimatā tik ērti nēsāt un... un, it īpaši, ja tev pašam ir dabiska sliekšme uz to, — viņš piemetināja, atkal iesmiedamies.

— Es tomēr esmu dzirdējis, ka jums šeit daudz paziņu. Jūs neesot, kā mēdz teikt, «bez sakariem». Un kam citam jums tādā gadījumā es esmu vajadzīgs, ja ne kādiem īpašiem nolūkiem?

— Ka man te ir savi paziņas, tur jums taisnība. — Svidrigailovs uztvēra, uz galveno jautājumu neatbildēdams, — esmu dažus sastapis, jo jau trešo dienu te kļīstu; i es citus pazīstu, i citi mani, kā liekas, pazīst. Protama lieta, ģērbies esmu pieklājīgi, neesmu uzskatāms arī par tukšinieku — mūs taču arī zemes reforma tikpat kā neskāra: meži, liču plavas, — ienākumi nav zuduši; bet... es neiešu pie viņiem — jau sen ir apnikuši; kļīstu te trešo dienu un ne ar vienu nesatiekos... Un tad šī pilsēta! Sakiet man, kā tā mums te cēlusies! Kanceleisti un visādu seminaristu pilsēta! Tiešām, agrāk es šeit daudz ko nepamanīju, kad pirms gadiem astoņiem te klainoju... Tagad paļaujos vienīgi vēl uz anatomiju, dieva vārds!

— Uz kādu anatomiju?

— Bet, runājot par visiem šiem klubiem, Dissotiem¹, par visām šīm jūsu puantēm² un, teiksim, arī par progresu, — lai nu tie iztieks vien bez manis, — viņš turpināja, atkal neievērodams Raskoļņikova jautājumu, — vai nu kāda patikšana būt par šuleru?

¹ Dissota restorans.

² Puante — izpriecu vieta Jelagina salā.

— Tātad jūs esat bijis arī šulers?

— Vai nu bez tā? Bijām vesela kompanija, vispieklājīgākā, pirms gadiem astoņiem; īsinājām laiku; un visi, ziniet, ļaudis ar manierēm: bija dzejnieki, bija kapitalisti. Vispār pie mums, krievu sabiedrībā, vislabākās manieres ir tiem, kas dabūjuši pļaukas. Vai neesat to ievērojis? Tikai tagad uz laukiem es esmu tā nolaidies. Un tomēr mani toreiz kāds Nežinas grieķītis par parādiem tikko cietumā neiesēdināja. Te nu pagadījās Marfa Petrovna, pakaulējās un izpirka mani par trīsdesmit tūkstošiem sudraba rubļu (pavisam biju parādā septiņdesmit tūkstošus). Iestājāmie likumīgā laulībā, un viņa tūdaļ aizveda mani kā kādu lielu dārgumu uz savu muižu. Viņa, redziet, ir piecus gadus vecāka par mani. Ļoti milēja. Septiņus gadus netiku no laukiem izbraucis. Un ņemiet vērā, — viņa visu mūžu glabāja pret mani dokumentu, uz sveša vārda, par šiem trīsdesmit tūkstošiem, sak, gadījumā, ja es iedomātos kaut kā dumpoties, — tūdaļ sprostā! Un viņa to izdarītu! Sievietē taču tas viss tik labi sadzīvo kopā.

— Ja dokumenta nebūtu, tad jūs būtu laidies lapās?

— Nezinu, ko lai jums saku. Mani šis dokuments gandrīz nemaz neierobežoja. Braukt nekur man negribējās, bet uz ārzemēm Marfa Petrovna pati pāris reizi mani vedināja, redzēdama, ka es garlaikojos. Ko tur! Pa ārzemēm es biju ceļojis jau agrāk, un vienmēr man tur bija sāja dūša. Ne jau nu gluži tā, bet... teiksim, rīta blāzma, Neapoles līcis, jūra, — tu raugies, un tev top tā sērīgi. Vispretīgāk, ka tu patiesi par kaut ko skumsti! Nē, dzimtenē labāk: te vismaz tu visā vaino citus, bet sevi attaisno. Tagad es varbūt labprāt brauktu ekspedīcijā uz ziemeļpolu, tāpēc ka j'ai le vin mauvais¹ un dzeršana man ir pretīga, bet bez viņa nekas vairāk nav atlicis. Esmu izmēģinājis. Saka, ka Bergs svētdien Jusupova dārzā ar milzīgu balonu laidīšoties gaisā, aicinot ceļa biedrus par zināmu maksu, vai tiesa?

— Ko, jūs lidotu?

— Es? Nē... tāpat vien... — Svidrigailovs noburkšķēja, it kā patiesi nogrimdams domās.

«Vai viņš tiešām runāja par to?» Raskoļņikovs nodomāja.

¹ Man nelāga pagiras. (Franču val.)

— Nē, dokuments mani neierobežoja, — Svidrigailovs domīgi turpināja, — tikai es pats no laukiem nekur prom nebraucu. Un nu būs jau gads apkārt, kopš Marfa Petrovna manā vārda dienā arī parāda zīmi man atdeva un iedāvāja vēl diezgan ievērojamu sumu klāt. Viņai taču bija kapitāls. «Redziet, Arkadij Ivanovič, kā es jums uzticos,» — tieši tā viņa arī izteicās. Jeb vai jūs neticat, ka viņa tā teica? Jums jāzina, ka es uz laukiem biju kļuvis par kārtīgu saimnieku: mani visā novadā pazīst. Arī grāmatas es sev izrakstīju. Marfa Petrovna sākumā mani par to uzslavēja, bet vēlāk nobijās, ka es pārmācīšos.

— Jūs laikam ļoti sērojat pēc Marfas Petrovnas?

— Es? Varbūt. Tiešām tas var būt. Sakiet, — vai jūs ticat spokiem?

— Kādiem spokiem?

— Parastiem spokiem, kādiem gan citiem!

— Bet jūs ticat?

— Teiksim, *pour vous plaire*¹, ka ne... Tas ir, ne jau nu gluži tā, ka ne...

— Rādās, vai?

Svidrigailovs kaut kā dīvaini paskatījās uz viņu.

— Marfa Petrovna nāk sērst, — viņš teica, savilkdams muti greizā smaidā.

— Kā tā — nāk sērst?

— Jau trīs reizes ir ieradusies. Pirmo reizi es viņu redzēju pašā bērū dienā, stundu pēc apbedīšanas. Tas bija pirms mana brauciena šurp. Otro reizi aizvakar, ceļā, gaismai austot, Mazās Višeres stacijā; bet trešo reizi nupat pirms divām stundām dzīvoklī, istabā, kur esmu apmeties; es biju viens.

— Nomodā?

— Pilnīgi. Visas trīs reizes nomodā. Atnāk, brīdi parunājas un iziet pa durvīm; ik reizes pa durvīm. Liekas, ka var pat dzirdēt.

— Tālab man likās, ka ar jums visādā ziņā kaut kas tamlīdzīgs notiek! — Raskoļnikovs piepeši sacīja un pats bija pārsteigts, ka to pateica. Viņš bija stipri satraukts.

— Tā-ā? Jums tā likās? — Svidrigailovs ar izbrīnu jau-

¹ Jums par prieku. (Franču val.)

tāja. — Vai patiesi? Nu, vai es neteicu, ka mums abiem ir kaut kas kopīgs, ko?

— Jūs nekad tā neesat teicis! — Raskoļņikovs strauji un skarbi atcirta.

— Neesmu teicis?

— Nē!

— Man likās, ka es teicu. Pirmīt, tikko ienācu un ieraudzīju, ka jūs guļat ar aizvērtām acīm un izliekaties aizmidzis, es tūlīt sev sacīju: «Tas pats jau būs!»

— Ko nozīmē: tas pats? Par ko jūs? — Raskoļņikovs iesaucās.

— Par ko? Tiešām nezinu, par ko... — Svidrigailovs vaļširdīgi un pats kaut kā sapinies nomurmināja.

Viņi brīdi klusēja. Abi paskatījās viens otrā platām acīm.

— Tas viss nieki! — Raskoļņikovs īgni iesaucās. — Un ko viņa jums saka, kad atnāk?

— Viņa? Iedomājieties, viņa runā tikai par visnenožīmīgākajām lietām. Un te jūs varat pabrīnīties par cilvēku: taisni tas, lūk, mani kaitina. Pirmo reizi ienāca (es, ziniet, biju noguris: dievkalpojums baznīcā, «kungs, dod dusu, kur svētie dus», pēc tam litija¹, tad bērū mielasts, — pēdīgi paliku kabinetā viens, aizsmēķēju cigaru, iegrimu domās), viņa ienāk pa durvīm: «Jūs, Arkadij Ivanovič, aiz šīs dienas rūpēm aizmirsāt pulksteni ēdamistabā uzvilkt.» Bet šo pulksteni tiešām es pats visus septiņus gadus katru nedēļu uzvilku, ja piemirsu, — viņa ikreiz atgādināja... Pēc tam — otrā dienā, jau braucot uz šejieni. Ieeju, gaismiņai svīstot, stacijā — pa nakti apmiegojies, kā salauzts, acis līp cīet, — paņemu kafiju; skatos — Marfa Petrovna piepeši nosēžas man blakām, rokās kārsu komplekts. «Arkadij Ivanovič, vai neizlikt jums kārtis ceļam?» Bet kārtis izlikt viņa prata lieliski. Nekad sev nepiedošu, ka nepaklausīju! Izbijies aizbēgu; tiesa, noskanēja jau arī zvans. Sēžu šodien pēc draņķīgām, no ēdnīcas atnestām pusdienām ar smagu kuņģi, — sēžu, smēķēju, — piepeši atkal Marfa Petrovna: ienāk, uzcirtusies jaunā, zaļā zīda tērpā ar milzīgu, garu šlepi: «Sveiks, Arkadij Ivanovič! Kāda,

¹ Pareizticīgo dievkalpojums ārpus baznīcas, it īpaši pie apbedīšanas.

pēc jūsu gaumes, šķiet mana jaunā kleita? Aniska tā nepašūtu.» (Aniska ir mūsu muižā labākā šuvēja, no bijušiem dzimtļaudīm, mācījusies Maskavā, glīts skuķēns.) Stāv, grozās man priekšā. Es apskatīju tērpu, pēc tam vērīgi palūkojos viņai sejā. «Kas jums par patiku, Marfa Petrovna,» es saku, «tādu nieku pēc nākt pie manis, sevi apgrūtināt!» — «Ak dievs, draugs, tevi vairs nedrīkstēs pat patraucēt!» Bet es tiši, lai viņu pakaitinātu: «Marfa Petrovna, es gribu precēties.» — «No jums to var sagaidīt, Arkadij Ivanovič; bet nav nekāds liels gods, ka, nepaguvis sievu apbedīt, braucat jau precībās. Un kaut būtu labu izraudzījis, bet es taču zinu, — ne viņai, ne tev tur kas, tikai ļaudīm par apsmieklu.» Tā arī aizgāja, pat šlepe it kā nošalca. Kādas blēņas, vai ne?

— Bet var būt, ka jūs tikai melojat? — Raskoļņikovs atsaucās.

— Es reti kad meloju, — Svidrigailovs domīgi atbildēja, it kā nemaz nemanījis jautājuma nekautrību.

— Bet senāk, līdz šim, jūs spokus nekad nebijāt redzējis?

— N... nē, redzēju vienu vienīgu reizi savā mūžā, pirms sešiem gadiem. Man bija dzimtcilvēks Fiļka; viņš bija nule apbedīts, bet es aizmirsies uzsaucu: «Fiļka, pīpi!» Viņš ienāk un dodas taisni pie plauktiņa, kur stāv manas pīpes. Es sēžu un domāju, sak: «Nu viņš nāk man atriebties,» — jo vēl pirms pašas nāves mēs stipri saķīvējāmies. «Kā tu uzdrošinies,» es saku, «ienākt pie manis ar pārplēstu elkoni, — ārā, nelieti!» Apgriezās, izgāja un vairs nav rādījies. Marfai Petrovnai es toreiz nepastāstīju. Gribēju noturēt Fiļkam dvēseles aizlūgumu, bet likās neveikli.

— Aizejiet pie ārsta!

— Pats bez jums saprotu, ka neesmu vesels, lai gan nezinu, kas man kait. Manuprāt, es laikam esmu piecreiz veselāks nekā jūs. Bet es jums nejautāju, vai jūs ticat vai neticat, ka spoki parādās, es jums jautāju: vai jūs ticat, ka spoki ir?

— Nē! Neparko neticēšu! — Raskoļņikovs ar savādu, it kā pat ļaunu niknumu iekliedzās.

— Ko ļaudis parasti mēdz sacīt? — Svidrigailovs it kā pie sevis murmināja, lūkodomies sānis un galvu mazliet

noliecis. — Ļaudis saka tā: «Tu esi slimis, tātad tas, kas tev rādās, ir tikai tukši murgi.» Bet tur nav stingras loģikas. Es piekrītu, ka spoki parādās tikai slimiem; bet tas vienīgi pierāda, ka spoki spēj parādīties ne citādi kā tikai slimiem, un nevis to, ka viņu nav pašu par sevi.

— Zināms, ka nav! — Raskoļņikovs iekaisis pastāvēja pie sava.

— Nav? Jūs tā domājat? — Svidrigailovs turpināja, lēnām palūkodamies uz viņu. — Bet ja nu mēs spriežam tā (lūk, te nu palīdziet man): «Spoki — tie ir, tā sakot, citu pasaulu drumslas un daļiņas, šo pasaulu aizsākums. Veselam cilvēkam, protams, nav vajadzības tos redzēt, tāpēc ka veselais cilvēks ir galvenām kārtām šīs zemes cilvēks un tātad viņam jādzīvo vienīgi šejienes dzīve, — pēc vispārējās kārtības. Nu, bet, tiklīdz viņš saslimst, tiklīdz šīs zemes kārtība organismā ir traucēta, tad tūdaļ arī sāk parādīties citas pasaules iespējamība, un, jo cilvēks slimāks, jo vairāk arī saskarsmes ar viņpasauli, tā ka, pavisam nomirdams, viņš pāriet tieši citā pasaulē.» Es par to jau sen esmu prātojis. Ja ticat nākamajai dzīvei, tad arī šim prātojumam var ticēt.

— Es neticu nākamajai dzīvei, — sacīja Raskoļņikovs. Svidrigailovs sēdēja, nogrimis pārdomās.

— Bet ja nu tur ir vienīgi zirnekļi vai kaut kas tam līdzīgs? — viņš piepeši sacīja.

«Šis cilvēks ir jucis,» Raskoļņikovs nodomāja.

— Mēs, lūk, mūžību vienmēr iztēlojamies kā ideju, kuru nevar saprast, kā kaut ko bezgalīgu, milzīgu! Bet kāpēc katrā ziņā milzīgu! Iedomājieties, ja nu pēkšņi tur būs tikai viena istabiņa, piekvēpusi, kaut kas līdzīgs lauku pirtij, visos kaktos zirnekļi, un tā nu arī būs tev visa mūžība? Man, zini, šad un tad kaut kas tāds rēgojas acu priekšā.

— Vai tad patiešām, patiešām jums nerādās itin nekas iepriecinošāks, taisnīgāks! — Raskoļņikovs izsaučās ar neļabuma sajūtu.

— Taisnīgāks? Ej nu sazini, varbūt tas arī būtu vis-taisnīgākais; zini, es pats tīšu prātu to tā arī ierīkotu! — Svidrigailovs atbildēja, nenoteikti smaidīdams.

Pēc šīs negaidītās atbildes Raskoļņikovu pēkšņi apņēma

it kā aukstums. Svidrigailovs pacēla galvu, vērīgi paskatījās viņā un piepeši ņēmās skaļi smieties.

— Nē, iedomājieties tikai, — viņš iesaucās, — nupat pirms pusstundas mēs nebijām vēl viens otru ne redzējuši, mūs jāuzskata par naidniekiem, mūsu starpā ir nenokārtota lieta, bet mēs to pametam un, paveji, kādā literatūrā esam iebrukuši! Nu, vai man nebija taisnība, kad teicu, ka mēs abi esam pār vienu kārti metami?

— Varbūt jūs būtu tik laipns, — Raskoļņikovs errīgi turpināja, — un atļautu jūs palūgt drīzāk izskaidroties un pateikt, kāpēc esat pagodinājis mani ar savu apmeklējumu... un... un... es steidzos, man nav laika, es vēlos iziet...

— Labprāt, labprāt. Jūsu māsiņa Avdotja Romanovna precas ar Lužina kungu, Pēteri Petroviču?

— Vai nevarētu kaut kā atturēties jebko jautāt par manu māsu un pieminēt viņas vārdu? Es pat brīnos, ka jūs uzdrošināties manā klātbūtnē par viņu ieminēties, ja vien jūs patiešām esat Svidrigailovs!

— Bet es tak tieši par viņu runāt esmu atnācis, kā tad lai nepieminu?

— Labi; runājiet, bet žiglāk!

— Esmu pārliecināts, ka jūs par šo Lužina kungu, manas sievas radnieku, esat jau izveidojis savu spriedumu, ja vien kaut pusstundu esat viņu redzējis vai kaut tikai dzirdējis par viņu kaut ko pareizu un noteiktu. Avdotjai Romanovnai viņš neder. Pēc manām domām, Avdotja Romanovna šinī lietā ļoti augstsirdīgi un nepārdomāti ziedoja... savas ģimenes labā. Sakarā ar visu to, ko esmu par jums dzirdējis, man liekas, ka jūs no savas puses būtu ļoti apmierināts, ja šis laulības varētu izjukt bez interešu aizskārums. Bet tagad, personīgi iepazīties ar jums, esmu par to pat pārliecināts.

— No jūsu puses tas viss ir ļoti naivi; atvainojiet, es gribēju teikt: nekaunīgi, — Raskoļņikovs atteica.

— Protī, ar to jūs gribat sacīt, ka es pūlos savā labā. Neuztraucieties, Rodion Romanovič; ja es raizētos par savu labumu, tad gan tik tieši neizrunātos, — neesmu taču beidzamais nelga. Piemēram, atklāšu jums kādu psiholoģisku dīvainību. Nupat, attaisnodams savu mīlestību uz Avdotju

Romanovnu, es sacīju, ka pats biju upuris. Tad nu ziniet, ka tagad vairs es nekādas mīlestības nejūtu, nu it-tin nekādas, tā ka pat man pašam tas šķiet divaini, jo es taču kaut ko tiešām jutu...

— Aiz dikdienības un izvirtības, — Raskoļņikovs pārtrauca.

— Taisnība, esmu izvirtis un diks cilvēks. Bet, starp citu, jūsu mātai ir tik daudz izcilu īpašību, ka arī es taču nevarēju nepadoties zināmam iespaidam. Bet tas viss nieki, kā es arī pats tagad redzu.

— Vai sen ieraudzījāt?

— Atskārtu to jau agrāk; tomēr galīgi pārliecinājos tikai aizvakar, gandrīz reizē ar savu iebraukšanu Pēterburgā. Kaut gan vēl Maskavā gudroju, ka braucu šurp cīnīties par Avdotjas Romanovnas roku un sacensties ar Lužina kungu.

— Atvainojiet, ka jūs pārtraucu, esiet tik laipns, vai nevarētu izteikties īsāk un pievērsties tieši sava apciemojuma mērķim. Es steidzos, man jāiet...

— Ar lielāko prieku. Atbraucis šurp un nolēmis tagad... uzsākt tādu kā vojažu¹, es vēlējos dot vēl pēdējos nepieciešamos rīkojumus. Mani bērni palika pie svaines; viņi ir bagāti, un es personīgi neesmu viņiem vajadzīgs. Un kas es par tēvu! Sev pašam paņēmu tikai to, ko pirms gada man uzdāvināja Marfa Petrovna. Man pietiks. Atvainojiet, es tūlīt pāriešu pie paša galvenā. Pirms sava ceļojuma, kas varbūt paliešam arī notiks, es vēl vēlos tikt galā arī ar Lužina kungu. Nav gan tā, ka viņu sevišķi neieredzētu, tomēr tikai viņa dēļ izcēlās arī mana ķilda ar Marfu Petrovnu, kad dabūju zināt, ka viņa ir tā, kas šīs precības sabrūvējusi. Tagad nu es gribu ar jūsu starpniecību, vislabāk jūsu klātbūtnē, satīkties ar Avdotju Romanovnu un paskaidrot viņai, pirmkārt, ka no Lužina kunga viņai ne tikai nebūs ne mazākā labuma, bet droši vien pat skaidrs zaudējums. Pēc tam, izlūdzies viņai piedošanu par visām nesenajām nepatīkšanām, es lūgtu viņas atļauju piedāvāt viņai desmittūkstoš rubļu, lai tādā kārtā atvieglinātu attiecību pārtraukšanu ar Lužina kungu, jo esmu pārlieci-

¹ Ceļojumu.

nāts, ka par šo attiecību pārtraukšanu arī viņa pati būtu priecīga, ja vien rastos tāda iespēja.

— Bet jūs patiešām, patiešām esat ārprātīgs! — Raskoļņikovs iekliedzās, vairs pat ne tik daudz sadusmots, cik pārsteigts. — Kā jūs uzdrošināties tā runāt!

— Es jau zināju, ka jūs kliegsiet; bet, pirmkārt, lai gan neesmu bagāts, tomēr šie desmit tūkstoši rubļi man ir brīvi, tas ir, man tie nepavisam, nepavisam nav vajadzīgi. Ja tos nepieņems Avdotja Romanovna, tad es tos izlietošu, kas zina, vēl muļķīgāk. Tas pirmkārt. Otrkārt, mana sirdsapziņa ir pavisam mierīga: piedāvāju tos bez kādiem aprēķiniem. Ticat vai ne, — vēlāk ir jūs, ir Avdotja Romanovna to atzīsiet. Redziet, es patiesi esmu sagādājis jūsu augsti cienījamai māšai zināmas raizes un nepatikšanas; tātad, jūtot patiesu nožēlu, no visas sirds vēlos nevis atpirkties, nevis atlīdzināt par nepatikšanām, bet vienkārši tikai izdarīt kaut ko viņas labā — uz tā pamata, ka neesmu taču sev nodrošinājis privilēģijas darīt vienīgi ļaunu. Ja manā priekšlikumā būtu kaut viena miljonā daļa aprēķina, tad es arī nepiedāvātu tagad tikai desmit tūkstošus vien, kad pirms piecām nedēļām esmu piedāvājis viņai vairāk. Bez tam es varbūt ļoti drīz apprecēšos ar kādu jaunavu, tātad visām aizdomām par kaut kādiem nodomiem pret Avdotju Romanovnu jāatkrīt pašām no sevis. Beigās vēl pateikšu, ka, iziedama pie Lužina kunga, Avdotja Romanovna pieņem to pašu naudu, tikai no citas puses... Nedusmojiet, Rodion Romanovič, pārlieciet to visu mierīgi un aukstasinīgi!

To sacīdams, Svidrigailovs pats bija ārkārtīgi aukstasinīgs un mierīgs.

— Lūdzu jūs beigt! — Raskoļņikovs teica. — Katrā ziņā tas ir nepiedodami nekaunīgi.

— Nebūt ne. Tātad iznāk, ka cilvēks cilvēkam šinī pasaulē drīkst darīt tikai ļaunu, turpretī darīt arī kaut drusciņ laba viņam nav tiesību tukšu, pieņemt formu pēc. Tas liktos nejēdzīgi. Bet, ja es, piemēram, būtu nomiris un novēlējis šo sumu jūsu māšai savā testamentā, vai tiešām arī tad viņa no tās atteiktos?

— Tas ļoti iespējams.

— Nu, to nu gan ne. Kaut gan — ja jau ne, ne, lai tad

tā arī paliek. Tomēr desmit tūkstoši — labs atbalsts katrā gadījumā. Es vismaz lūgšu jūs katrā ziņā pateikt Avdotjai Romanovnai, ko esmu jums sacījis.

— Nē, neteikšu.

— Tādā gadījumā, Rodion Romanovič, es būšu spiests lūkot pats personīgi satikties, tātad viņu traucēt.

— Bet, ja pateikšu, tad jūs nelūkosiet satikties personīgi?

— Patiesi nezinu, ko lai jums atbildu. Vienreiz satikties es ļoti vēlētos.

— Neceriet!

— Žēl. Tomēr jāsaka, — jūs mani nepazīstat. Gan varbūt pēc tam, kad sadraudzēsīties tuvāk...

— Jūs domājat, ka mēs sadraudzēsīties tuvāk?

— Kāpēc gan ne? — Svidriġailovs pasmaidīdams atbildēja, tad piecēlās un paņēma plātmali. — Nebija jau tā, ka es tik ļoti būtu vēlējies jūs traucēt, — nākdams šurp, ne sevišķi paļāvos uz to, lai gan jūsu seja jau šorīt mani pārsteidza.

— Kur jūs mani šorīt redzējāt? — Raskoļņikovs uztraukts jautāja.

— Nejauši... Man visu laiku liekas, ka mēs abi kaut kā saderam... Nē, nē, neuztraucieties, es neesmu apnicīgs: pat ar šulieri esmu sadzīvojis, arī kņazam Svirbejam, manam attālam radniekam un augstmanim, neesmu apnicis; arī Prilukova kundzei albumā par Rafaela madonnu esmu mācējis ierakstīt, ar Marfu Petrovnu septiņus gadus, no mājas neizbraukdams, kopā nodzīvoju, arī Vjazemska namā pie Siena laukuma senāk esmu naktis gulējis, varbūt arī ar Bergu gaisa balonā lidošu.

— Nu labi. Atļaujiet pavaicāt, — vai drīz jūs dosieties ceļojumā?

— Kādā ceļojumā?

— Nu, tajā «vojažā»... Jūs pats taču sacijāt.

— Vojažā? Ak jā!... Tiešām, es ieminējos jums par vojažu... Nu, tas ir plašs jautājums... Bet ja jūs zinātu, par ko jūs jautājat! — viņš piebilda un pēkšņi skaļi un īsi iesmējās. — Vojažas vietā es apprecēšos: man tiek precināta līgava.

— Seit?

— Jā.

— Kad jūs to jau paguvāt?

— Ar Avdotju Romanovnu es tomēr ļoti vēlos satikties. Es jūs nopietni lūdzu. Nu, uz redzēšanos... Ak jā! Lūk, ko piemirsu! Pasakiet, Rodion Romanovič, savai mātai, ka Marfas Petrovnas testamentā viņai novēlēti trīs tūkstoši. Tas tiešām tiesa. Marfa Petrovna nedēļu pirms nāves to nokārtoja, pie tam manā klātbūtnē. Pēc nedēļām divām trim Avdotja Romanovna var šo naudu saņemt.

— Vai jūs runājat patiesību?

— Patiesību. Pasakiet viņai! Nu, jūsu padevēģis kalps. Es taču mitu tepat netālu no jums.

Iziedams Svidrigailovs sadūrās durvīs ar Razumichinu.

II

Pulkstenis bija jau gandrīz astoņi; viņi abi steidzās uz Bakalejeva viesnīcu, lai nonāktu tur agrāk par Lužinu.

— Kas tas tāds bija? — Razumichins jautāja, tikko viņi bija iznākuši uz ielas.

— Tas bija Svidrigailovs, tas pats muižnieks, kura mājā manai mātai nācās ciest apvainojumus, kad tā kalpoja pie viņiem par guvernanti. Māsa no tiem aizgāja, jo viņš uzmanās ar nekautrīgiem mīlas priekšlikumiem. Taisnību sakot, viņa sieva Marfa Petrovna māsu padzina. Vēlāk šī Marfa Petrovna izlūdzās no Duņas piedošanu, bet tagad ir piepeši mirusi. Tā bija viņa, par ko mēs pirmīt runājām. Nezinu, kāpēc, bet es no šī cilvēka ļoti baidos. Viņš atbraucis šurp tūlīt pēc sievas bērēm. Viņš ir ļoti savāds, un, šķiet, viņam kaut kas padomā... It kā kaut ko zinātu. Duņa no viņa jāsarga... to, lūk, es gribēju tev pateikt, vai dzirdi?

— Jāsarga! Ko gan viņš spēj pasākt pret Avdotju Romanovnu? Bet paldies tev, Rodja, ka tu man to saki... Sargāsim, sargāsim!... Kur viņš dzīvo?

— Nezinu.

— Kāpēc nepaprasīji? Ek, žēl! Bet gan es to uzzināšu!

— Tu viņu redzēji? — Raskoļņikovs pēc brītiņa jautāja.

— Jā, ievēroju; cieši ieskatījos.

— Patiešām redzēji? Skaidri redzēji? — Raskoļņikovs uzplijās.

— Nujā, skaidri atceros; starp tūkstošiem pazišu, — es labi atceros sejas.

Viņi atkal brīdi klusēja.

— Hm... jā, jā... — Raskoļņikovs nomurmināja. — Ci-tādi, vai zini... Man rādījās... man arvien vēl liekas... ka tā bija varbūt tikai fantazija.

— Par ko tu runā? Es tevi ne visai labi saprotu.

— Redzi, — greizi smīnēdams, Raskoļņikovs turpināja, — jūs visi sakāt, ka es esot jucis; tagad nu man arī liekas, ka varbūt tiešām esmu traks un redzēju tikai spoku.

— Ko tu!...

— Kas to lai zina! Varbūt es patiesi esmu ārprātīgs, un viss, kas šinīs dienās noticis, — viss varbūt ir bijis tikai iedomās...

— Eh Rodja! Atkal tevi uztraukuši!... Nu, saki, — ko viņš ar tevi runāja, kāpēc bija nācis?

Raskoļņikovs neatbildēja. Razumichins brīdi pārdomāja.

— Nu, bet tagad uzklausi manu ziņojumu! — viņš iesāka. — Es biju pie tevis ienācis, tu gulēji. Pēc tam pa-ēdām pusdienas, un tad es aizgāju pie Porfirija. Zamjotovs vēl arvien bija pie viņa. Es gribēju izrunāties, bet nekas ne-iznāca, nevarēju nekādi iesākt. Viņi izliekas, it kā nesa-prastu un nespētu saprast, tomēr par to nemaz nemulst. Pievedu Porfiriju pie loga un sāku runāt, bet atkal nez kāpēc neiznāca tā, kā vajag: viņš skatās sāpus, arī es skatos sāpus. Pēdīgi es pacēlu dūri viņam pie gīmja un piedraudēju, ka iepauksnīšu viņu, kā radam piederās. Viņš tikai paskatījās uz mani. Es nospļāvos un aizgāju, tas bija viss. Ļoti mulkīgi. Ar Zamjotovu nerunāju ne vārda. Tomēr vai zini ko? Vispirms man likās, ka esmu izdarījis aplamību, bet, nokāpjot pa kāpnēm, manī pamodās kāda doma, kas uzreiz visu apgaismoja; par ko mēs abi tā raizējamies? Ja tev būtu par kaut ko jābaidās vai kā, nu, tad protams. Bet kas tev! Tev tur ne silts, ne auksts, tātad vilks ar viņiem; vēlāk mēs paši par viņiem pasmiesimies, es tavā vietā viņus vēl iznerrotu. Tad gan viņiem vēlāk būs kauns! Uzsp'auj! Vēlāk varēsim viņus samizot, bet pašreiz pa-smiesimies!

— Protams, tā ir! — Raskoļņikovs atbildēja. «Bet ko tu teiksi rīt?» viņš pie sevis nodomāja. Dīvaini: līdz šim vēl

ne reizes viņam nebija ienācis prātā: «Diezin ko domās Razumichins, kad dabūs zināt?» To iedomājot, Raskoļņikovs cieši palūkojās viņā. Turpretī pašreizējais Razumichina ziņojums par Porfirija apmeklēšanu viņu maz interesēja: kopš tā laika bija tik daudz kas pagājis un atkal pieradies klāt!...

Viesnīcas gaitenī viņi sadūrās ar Lužinu: viņš bija ieradies tieši astoņos un meklēja numuru, tā ka iegāja visi trīs reizē, bet cits uz citu neskatīdamies un nesasveicinādamies. Abi jaunie cilvēki iegāja pa priekšu, bet Pēteris Petrovičs pieklājības pēc mazliet pakavējās priekšistabā, vilkdams nost mēteli. Pulcherija Aleksandrovna tūdaļ panācās viņam pretī, lai saņemtu viņu pie durvīm. Duņa sasveicinājās ar brāli.

Pēteris Petrovičs ienāca un diezgan laipni, kaut gan ar uzsvētu pašcieņu, sasveicinājās ar dāmām. Viņš tomēr izskatījās it kā mazliet samulsis, nebija vēl atjēdzies. Pulcherija Aleksandrovna arī likās apjukusi un tūdaļ steidzās visus sasēdināt ap apaļo galdu, uz kura sīca patvāris. Duņa ar Lužinu apsēdās viens otram pretī katrs savā pusē galdam. Razumichinam un Raskoļņikovam iznāca sēdēt iepretī Pulcherijai Aleksandrovnai, — Razumichinam tuvāk pie Lužina, Raskoļņikovam — līdzās mātai.

Uz brīdi iestājās klusums. Pēteris Petrovičs nesteigdamies izvilka sasmaržotu batista mutautiņu un nošņauca degunu ar tāda cilvēka izskatu, kas ir gan ļoti tikumīgs, tomēr jūtas savā cieņā aizvainots un stingri apņēmies prasīt paskaidrojumu. Jau priekšnamā viņam bija radusies doma: nemaz nevilkt nost mēteli, aizbraukt un tādējādi stingri un iespaidīgi sodīt abas dāmas, lai uzreiz liktu viņām to sajūst. Tomēr nebija to uzdrošinājies. Pie tam šim vīram netikās palikt par kaut ko neziņā, un te nu vajadzēja noskaidrot: ja jau tik redzami bija pārkāpts viņa rīkojums, tad tas nozīmēja, ka tur kaut kas ir, un tādēļ vislabāk būs uzzināt to pie laika; sodīt vēl pagūs, jo tas stāv viņa varā.

— Ceru, jūsu ceļojums ir noritējis laimīgi? — viņš oficiāli griezās pie Pulcherijas Aleksandrovnas.

— Paldies dievam, Pēteri Petrovič.

— Ļoti patīkami. Un arī Avdotja Romanovna nav nogurusi?

— Kas man, esmu jauna un stipra, nenoguršu; bet, lūk, māmiņai gan bija ļoti grūti, — Duņečka atteica.

— Ko lai dara: mūsu nacionālie ceļi ir ļoti gari. Liela tā saucamā «māmuļa Krievija»... Bet es, neraugoties uz savu vēlēšanos, nekādi nevarēju vakar atsteigties jums pretī. Ceru, ka viss tomēr ir noritējis bez sevišķām raizēm?

— Ak nē, Pēteri Petrovič, mēs bijām pilnīgi padomu zaudējušas, — Pulcherija Aleksandrovna ar īpašu intonāciju pasteidzās aizrādīt, — un, ja dievs mums nebūtu vakar atsūtījis Dmitriju Prokofjiču, tad mēs gluži vienkārši būtu pazudušas. Te viņš ir, Dmitrijs Prokofjevičs Razumichins, — viņa piebilda, norādīdama uz to.

— Jā, es jau piedzīvoju to prieku... vakar, — Lužins nomurmināja, naidīgi pablenzdams uz Razumichinu, tad saīdzis aplkusa. Pēteris Petrovičs piederēja pie tā tipa ļaudīm, kas šķiet ārkārtīgi laipni sabiedrībā un arī pretendē uz sevišķu laipnību, bet, tiklīdz viņiem kaut kas nav pa prātam, tūdaļ zaudē visas sabiedriska cilvēka spējas un kļūst drīzāk līdzīgi miltu maisiem nekā veikliem, sabiedrībā rosmīgiem kavalieriem. Visi atkal aplkusa: Raskoļņikovs ietiepīgi klusēja, Avdotja Romanovna pagaidām nevēlējās kļusumu pārtraukt, Razumichinam nebija ko runāt, tā ka Pulcherija Aleksandrovna atkal sāka uztraukties.

— Marfa Petrovna ir mirusi, vai esat dzirdējis? — viņa iesāka, kerdamās pie sava parastā līdzekļa.

— Kā ne, esmu dzirdējis. Man par to tūdaļ tika ziņots, un es tagad atbraucu pie jums, lai pastāstītu, ka Arkadijs Ivanovičs Svidrigailovs tūdaļ pēc laulātās draudzenes apbedīšanas ar skubu vien devies ceļā uz Pēterburgu. Vismaz tā tas ir pēc drošām ziņām, ko esmu saņēmis.

— Uz Pēterburgu? Šurp? — uztraukta iejautājās Duņečka un saskatījās ar māti.

— Tieši tā; un, protams, ne jau bez nolūka, ņemot vērā izbaukšanas steigu un iepriekšējos apstākļus.

— Ak kungs! Vai tiešām viņš arī te neliks Duņeckai mieru? — izsaucās Pulcherija Aleksandrovna.

— Man šķiet, nedz jums, nedz Avdotjai Romanovnai nav sevišķi ko uztraukties, protams, ja vien jums pašām neradīsies vēlēšanās stāties kādos sakaros ar viņu. Kas

attiecas uz mani, es viņu uzmanu un tagad meklēju, kur viņš apmeties...

— Ak Pēteri Petrovič, jūs neticēsiet, cik ļoti jūs mani tagad sabiedējāt! — Pulcherija Aleksandrovna turpināja. — Es esmu viņu tikai divas reizes redzējusi, un viņš man likās briesmīgs! Es esmu pārlicināta, ka viņš bijis par iemeslu nelaīķes Marfas Petrovnas nāvei.

— To nevar apgalvot. Man ir noteiktas ziņas. Es nestrīdos, var jau būt, ka viņš tiešām ir paātrinājis viņas nāvi, tā sakot, ar apvainojumu moralisko ietekmi; tomēr, kas attiecas uz viņa uzvešanos un vispār tikumisko raksturojumu, tad esmu ar jums vienis prātis. Nezinu, vai viņš tagad ir bagāts un ko īsti Marfa Petrovna viņam atstājusi; tas man kļūs zināms visdrīzākajā laikā; bet ir jau noprotams, ka šeit, Pēterburgā, ja vien viņam ir kaut cik līdzekļu, viņš tūdaļ atkal uzsāks savu agrāko dzīvi. No visiem šāda tipa cilvēkiem viņš ir visaugstākā mērā izvirtis un pagrimis! Man ir pietiekami nopietns pamats domāt, ka Marfa Petrovna, kas sev par nelaimi pirms astoņiem gadiem viņā tik ļoti iemilējās un izpirka viņu no parādiem, ir viņam palīdzēja notuēt pašā sākumā kādu kriminallietu, kas it kā saistīta ar fantastisku un zvērisku cilvēka nomaitāšanu, par ko viņš drīz jo drīz būtu varējis aizstaigāt uz Sibīriju. Tāds ir šis cilvēks, ja vēlaties zināt.

— Ak kungs! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna. Raskolņikovs uzmanīgi klausījās.

— Vai jūs runājat taisnību, sacīdams, ka jums esot noteiktas ziņas? — noprasīja Duņa stingri un uzstājīgi.

— Es saku tikai to, ko man pašam kā noslēpumu pastāstīja nelaīķe Marfa Petrovna. Te jāpiezīmē, ka no juridiskā viedokļa šī ir ļoti tumša lieta. Šeit dzīvoja un laikam arī vēl tagad dzīvo kāda Resliča, ārzemniece, turklāt sika auglotāja, kas nodarbojas vēl arī ar ko citu. Ar šo Resliču Svidrigailova kungam jau sen bija visai tuvas un noslēpumainas attiecības. Pie viņas dzīvoja kāda attāla radniece, laikam krustmeita, gadus piecpadsmit vai pat tikai četrpadsmit veca, kurlmēma meitene, ko šī Resliča bezgalīgi nīdusi, par katru kumosu tai pārmetusi un pat ne-

cilvēciski situācijai. Kādu dienu viņa atrasta bērniņus pakārusies. Nosprieda, ka viņa izdarījusi pašnāvību. Pēc parastajām procedurām šo lietu tā arī izbeidza; vēlāk tomēr piesūtīts ziņojums, ka šim bērnam... Svidrigailovs nodarījis nežēlīgu pārestību. Taisnība, tas viss ir tumsā tīts, ziņojumu piesūtījis otra tāda pati vāciete, rūdīta sieviete, kam nevienas neticēja; pēdīgi ar Marfas Petrovnas pūļu un naudas palīdzību arī pats ziņojums beidza eksistēt; viss aprobežojās ar baumām. Tomēr šīs baumas bija ļoti nozīmīgas. Jūs, Avdotja Romanovna, protams, būsiet pie viņiem jau dzirdējusi arī par notikumu ar sulaini Filipu, kas miris no spīdzināšanas pirms gadiem sešiem, jau dzimtbūšanas laikos.

— Gluži otrādi, es dzirdēju, ka šis Filips pats pakāries.

— Pilnīgi pareizi, bet viņu uz varmācīgo nāvi spiedusi vai, labāk sakot, pavinājusi Svidrigailova kunga nepārtukto vajāšanu un pārmācību sistēma.

— To es nezinu, — Duņa sausi atteica; — esmu dzirdējusi vienīgi kādu ļoti dīvainu nostāstu, proti, ka šis Filips bijis hipohondriķis, kaut kāds mājas filozofs. Ļaudis runāja, ka viņš «par daudz salasījies» un padarījis sev galu vairāk aiz ļaunu izsmiekla nekā no Svidrigailova kunga kāvieniem. Kamēr es tur dzīvoju, viņš pret kalpiem izturējās labi, un ļaudis viņu pat mīlēja, kaut arī vainoja Filipa nāvē.

— Es redzu, ka jūs, Avdotja Romanovna, esat pēkšņi nosvērusies uz viņa attaisnošanu, — Lužins piemetināja, sašķiebis muti divdomīgā smīnā. — Patiešām, kas zīmējas uz dāmām, tur viņš ir gudrs un valdzinošs vīrietis, tam par pierādījumu noder tik savādā nāvē mirusī Marfa Petrovna. Es tikai vēlējos jums un jūsu māmiņai pakalpot ar savu padomu, ņemot vērā, ka katrā ziņā paredzami jauni mēģinājumi no viņa puses. Kas attiecas uz mani, es esmu cieši pārliecināts, ka šis cilvēks, bez šaubām, atkal pazudīs parādu cietumā. Marfai Petrovnai nekad nav bijis nodoma viņam ko novēlēt, viņai taču ir bērni; un, ja arī viņa kaut ko atstājusi, tad varbūt tikai pašu nepieciešamāko, kaut ko mazvērtīgu, efemeru, ar ko cilvēkam ar viņa paradumiem nepietiks pat gadam.

— Pēteri Petrovič, es jūs lūdzu, — Duņa sacīja, — nerunāsim vairs par Svidrigailova kungu! Tas mani skumdina.

— Viņš nupat bija atnācis pie manis, — piepeši ieteicās Raskoļņikovs, pirmoreiz pārtraukdam klusēšanu.

No visām pusēm atskanēja izsaučieni, visi pievērsās viņam. Pat Pēteris Petrovičs sakustējās.

— Pirms pusotras stundas, kad es gulēju, viņš ienāca, mani pamodināja un stādījās priekšā, — Raskoļņikovs turpināja. — Viņš bija diezgan izvalģis un jautrs un noteikti cer, ka es ar viņu sadraudzēšoties. Starp citu, viņš ļoti vēlas satīkties ar tevi, Duņa, un lai es uzņemoties starpniecību. Viņš grib tev izteikt kādu priekšlikumu; kas tas par priekšlikumu, viņš man pateica. Bez tam viņš man noteikti paziņoja, ka Marfa Petrovna nedēļu pirms nāves pasteigusies tev, Duņa, novēlēt savā testamentā trīs tūkstošus rubļu un ka šo naudu tu tagad vistuvākā laikā varēsi saņemt.

— Paldies dievam, — izsaucās Pulcherija Aleksandrovna un pārmeta krustu. — Lūdz dievu par viņu, Duņa, lūdz dievu!

— Tas tiešām tiesa, — paspruka Lužinam.

— Nu, nu, un kas tālāk? — steidzināja Duņečka.

— Pēc tam viņš sacīja, ka pats neesot bagāts, — viss īpašums un muiža paliekot viņa bērniem, kuri tagad jau dzīvo pie krustmātes. Tad pastāstīja, ka apmeties kaut kur netālu no manis, bet, kur, — to nezinu, nepavaicāju...

— Bet ko, ko viņš grib runāt ar Duņečku? — jautāja pārbiedētā Pulcherija Aleksandrovna. — Viņš tev teica?

— Jā, teica.

— Ko tad, ko?

— Pateikšu vēlāk, — Raskoļņikovs aplusa un pievērsās savai tējai.

Pēteris Petrovičs izvilka pulksteni un paskatījās.

— Man jāsteidzas kādās darīšanās, tātd es ilgāk vairs netraucēšu, — viņš piebilda, ar manāmi aizskarta cienīguma izteiksmi pieceldamies no krēsla.

— Paliectiet, Pēteri Petrovič, — sacīja Duņa, — jūs tak bijāt nodomājis pavadīt te vakaru. Turklāt jūs pats rakstījāt, ka vēloties par kaut ko izskaidroties ar māmiņu.

— Gluži pareizi, Avdotja Romanovna, — iespaidīgā tonī atteica Pēteris Petrovičs, atkal apsēzdamies, bet vēl vienmēr turēdams platmali rokā, — es patiesi vēlējos izskaidroties ar jums un ar jūsu augsti cienājamo māmiņu un pie tam

pat par visai svarīgiem punktiem. Bet, tāpat kā jūsu brālis nevar, man klātesot, izsacīties par dažiem Svidrigailova kunga priekšlikumiem, tā arī es nevēlos un nevaru izskaidroties... citu klātbūtnē... par dažiem krietni jo krietni svarīgiem punktiem. Pie tam arī mans galvenais un noteiktākais lūgums nav ticis izpildīts...

Lužins savieba skābu seju un cienīgi apklusā.

— Jūsu lūgums, lai brālis nebūtu klāt pie mūsu satikšanās, nav ticis izpildīts vienīgi tāpēc, ka es pret to uzstājos, — Duņa sacīja. — Jūs rakstījāt, ka brālis jūs apvainojis; man šķiet, tas bez kavēšanās jānoskaidro un jums jāizlīgst. Ja Rodja ir tiešām jūs apvainojis, tad viņam jālūdz jums piedošana.

Pēteris Petrovičs tūdaļ saslējās.

— Ir daži apvainojumi, Avdotja Romanovna, kurus pie vislabākās gribas nevar aizmirst. Visam ir savas robežas, kuras pārkāpt ir bīstami; kad tās pārkāptas, tad atpakaļceļā vairs nav.

— Es ar jums nerunāju īsti par to, Pēteri Petrovič, — Duņa ar manāmu nepacietību viņu pārtrauca. — Jums labi jāsaprot, ka visa mūsu nākotne atkarīga tagad no tā, vai viss noskaidrosies un izlīdzināsies pēc iespējas ātrāk vai ne. Es tūdaļ skaidri un gaiši jums pasaku, ka citādi skatīties nespēju, un, ja esmu jums kaut cik dārga, tad, lai gan tas nāksies grūti, bet visām šīm nesaskaņām jātiek jau šodien izlīdzinātām. Es jums atkārtoju: ja brālis vainīgs, tad viņš lūgs piedošanu.

— Brīnos, ka jūs tā nostādāt jautājumu, Avdotja Romanovna, — aizvien vairāk uzbudinājās Lužins. — Cienot un, tā sakot, dievinot jūs, es tai pašā laikā varu nemaz nemīlēt kādu no jūsu piederīgiem. Pretendēdams uz laimi iegūt jūsu roku, es nevaru kopā ar to uzņemties pienākumus, kādi nav savienojami...

— Ak, metiet jel pie malas šo jūtēlību, Pēteri Petrovič! — Duņa viņu spēji pārtrauca. — Esiet atkal tas pats gudrais un augstsirdīgais cilvēks, par kādu es jūs vienmēr esmu uzskatījusi un gribu uzskatīt. Esmu devusi jums lielu solījumu, esmu jūsu līgava; paļaujieties šinī lietā uz mani un ticiet, ka es spēšu to izšķirt pavisam objektīvi! Ka es uzņemos tiesneša lomu, tās manam brālim ir tāds pats

pārsteigums kā jums. Kad šodien pēc jūsu vēstules uzaicināju viņu katrā ziņā atnākt uz mūsu satikšanos, es viņam nekā neteicu par saviem nodomiem. Saprotiet, ja jūs neizligstat, tad man jāizvēlas starp jums: vai nu jūs, vai viņš. Tā šis jautājums ir nostādīts kā no jūsu, tā no viņa puses. Es negribu un nedrīkstu savā izvēlē kļūdīties. Jūsu dēļ man jāsarauj saites ar brāli, brāļa dēļ tās jāsarauj ar jums. Es tagad vēlos un varu uzzināt noteikti: vai viņš ir man brālis? Un par jums: vai esmu jums dārga, vai jūs mani cienāt, vai varat būt mans vīrs?

— Avdotja Romanovna, — Lužins samulsis atteica, — jūsu vārdi pārāk daudz nozīmē, teikšu vēl vairāk, tie mani pat aizvaino, ņemot vērā to stāvokli, kādu man ir gods ieņemt attiecībā pret jums. Nemaz nerunājot par apvainojošo un dīvaino nostādni, noliekot uz vienas pakāpes mani un... šo uzpūtīgo jaunekli; ar saviem vārdiem jūs pieļaujat iespēju lauzt man doto solījumu. Jūs sakāt: «Vai nu jūs, vai viņš?» — tā tad ar to pašu man parādāt, cik maz es jums nozīmēju... es nevaru to pieļaut, paturot vērā attiecības un... pienākumus, kas pastāv starp mums.

— Kā! — Duņa iekaisa dusmās. — Es nostādu jūsu interese vienā līmenī ar visu, kas līdz šim laikam bijis man dzīvē dārgs, kas līdz šim laikam bijis *visa* mana dzīve, un jūs piepeši apvainojaties, ka es jūs *par zemu* vērtējat!

Raskoļņikovs klusuciešot indīgi pasmīnēja. Razumichins nepatikā sarāvās; taču Pēteris Petrovičs Duņas iebildumus nepieņēma; gluži otrādi, viņš kļuva ar katru vārdu uzstājīgāks un arvienu vairāk iekaisa, kā iekārdinājies.

— Mīlai uz nākamo dzīves biedru, uz vīru, jābūt lielākai nekā mīlai uz brāli, — viņš sentenciozi sacīja, — un es nekādā gadījumā nevaru tikt nostādīts uz vienas pakāpes... Lai gan es pirmīt neteicu, ka jūsu brāļa klātbūtnē nevēlos un nevaru izskaidrot visu, kādēļ esmu atnācis, tomēr esmu nolēmis jau tagad griezties pie jūsu augsti cienījamās māmuļas pēc nepieciešamā paskaidrojuma kādā visai svarīgā punktā, kas mani aizvaino. Jūsu dēļ, — viņš pievērsās Pulcherijai Aleksandrovnai, — vakar Razsudkina kunga klātbūtnē (vai... laikam tā? Piedodiet, esmu aizmirsis jūsu uzvārdu, — viņš laipni palocījās pret Razumichinu) aizvainoja mani, izkropļodams manu domu, ko

es jums pateicu toreiz privatā sarunā pie kafijas, proti, ka precēt nabadzīgu, jau dzīves rūgtumu izbaudījušu jaunavu, pēc manām domām, ir laulības dzīvē izdevīgāk nekā apprecēt pārtikušu, jo tas ir lietderīgāk tikumiskā ziņā. Jūsu dēls ar nodomu līdz nejēdzībai pārspilēja manu vārdu nozīmi, apvainodams mani ļaunprātībā un, pēc mana ieskata, pie tam dibinādamies uz jūsu korespondenci. Jutišos laimīgs, ja jūs, Pulcherija Aleksandrovna, varēsiet pārliecināt mani par pretējo un ar to mani ievērojamā mērā nomierināt. Pasakiet man, tieši kādos izteicienos jūs atstāstijāt manus vārdus savā vēstulē Rodionam Romanovičam!

— Es to neatceros, — Pulcherija Aleksandrovna apjuka, — es atstāstīju tā, kā pati sapratu. Nezinu, kā jums to ir atstāstījis Rodja... Varbūt viņš kaut ko pārspilējis.

— Bez jūsu pamudinājuma viņš nevarēja pārspilēt.

— Pēteri Petrovič, — cienīgi atbildēja Pulcherija Aleksandrovna, — ka mēs ar Duņu neesam jūsu vārdus iztulkojušas pārāk ļauni, to pierāda tas, ka esam *šeit*.

— Ļoti labi, māmiņ! — uzmundrinoši sacīja Duņa.

— Tātad arī še es esmu vainīgs! — apvainojās Lužins.

— Redziet, Pēteri Petrovič, jūs visu laiku vainojat Rodionu, bet jūs pats par viņu savā vēstulē bijāt uzrakstījis nepatiesību, — Pulcherija Aleksandrovna piebilda mundrāk.

— Neatceros, ka būtu uzrakstījis kādu nepatiesību.

— Jūs rakstījāt, — skarbi sacīja Raskoļņikovs, pret Lužinu nepagriezdamies, — ka es vakar esot atdevis naudu nevis sabrauktā atraitnei, kā tas patiesībā bija, bet viņa meitai (kuru es līdz vakardienai nebiju vēl redzējis). Jūs to uzrakstījāt, lai savestu mani naidā ar mani piederīgiem, un tādā nolūkā pievienojāt nekādu izteicienu par meiteni, kuru jūs nepazīstat. Tā ir mēlnesība un zemiskums.

— Atvainojiet, mans kungs, — aiz niknuma drebēdams, Lužins atbildēja, — savā vēstulē es izsacījos par jūsu īpašībām un rīcību, vienīgi izpildīdams jūsu māsas un mātes lūgumu aprakstīt, kāds jūs man likāties un kādu iespaidu uz mani atstājāt. Kas zīmējas uz manā vēstulē minēto, tad atrodiet tur kaut vienu nepatiesu rindiņu, tas ir, ka jūs neizšķiedāt naudu un ka tajā kaut arī nelaimīgajā ģimenē nebūtu necienīgu personu!

— Bet, pēc manām domām, jūs ar visu savu cienību

neesat šīs nelaimīgās jaunavas mazā pirkstiņa vērts, lai gan metat akmeni uz viņu.

— Tātad jūs iedrošinātos ievest viņu arī jūsu mātes un māsas sabiedrībā?

— Es to esmu jau izdarījis, ja jums gribas zināt. Es šodien nosēdināju viņu līdzās māmiņai un Duņai.

— Rodja! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna.

Duņečka nosarka; Razumichins sarauca uzacis. Lužins indīgi un augstprātīgi pasmaidīja.

— Tagad, Avdotja Romanovna, jūs pati redzat, — viņš sacīja, — vai te ir iespējams izlīgums? Tagad, es ceru, šī lieta ir izbeigta un noskaidrota uz visiem laikiem. Un nu es iešu, lai netraucētu tālākos radu satikšanās priekus un savstarpējo noslēpumu pārrunāšanu. (Viņš uzcēlās no krēsla un paņēma platmali.) Bet aiziedams uzdrošinos piezīmēt, ka turpmāk ceru būt pasargāts no šādas satikšanās un, tā sakot, kompromisiem. Bet jūs, Pulcherija Aleksandrovna, es sevišķi lūgtu to ievērot, vēl jo vairāk tāpēc, ka arī mana vēstule bija adresēta jums un nevienam citam.

Pulcherija Aleksandrovna apvainojās.

— Ko jūs, pavisam jau savā varā mūs saņemat, Pēteri Petrovič? Duņa jau pateica jums iemeslu, kādēļ jūsu vēlēšanās nav izpildīta: viņai bija labi nodomi. Un jūs arī man rakstāt it kā pavēlēdams. Vai tiešām mums katra jūsu vēlēšanās jāuzlūko par pavēli? Bet es jums teikšu pavisam pretējo, ka jums tagad nākas būt pret mums sevišķi delikātam un lēnprātīgam, tāpēc ka mēs pametām visu un, jums uzticēdamās, atbraucām šurp, tātad arī bez tam jau atrodamies gandrīz jūsu varā.

— Tas nav gluži pareizi, Pulcherija Aleksandrovna, it īpaši pašreizējā momentā, kad ir paziņots par Marfas Petrovnas novēlētiem trim tūkstošiem, kuri, kā rādās, nāk istā reizē, spriežot pēc jaunā toņa, kādā sāk ar mani runāt, — viņš dzēlīgi piebilda.

— Spriežot pēc šīs piezīmes, var tiešām domāt, ka jūs esat paļāvies uz to, ka mums nav nekādas izejas, — sakaitināta piezīmēja Duņa.

— Bet vismaz tagad nevaru vairs uz to paļauties un it īpaši nevēlos aizkavēt Arkadija Ivanoviča Svidrigailova slepeno priekšlikumu paziņošanu, uz ko viņš pilnvarojis jūsu

brālīti un kuriem, kā redzu, jūs piešķirat ļoti lielu nozīmi, vai arī tie jums visai patīkami.

— Ak mans dievs! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna.

Razumichins nevarēja nosēdēt uz krēsla.

— Vai tev tagad nav kauns, māsa? — Raskoļņikovs jau-tāja.

— Kauns, Rodja, — Duņa atbildēja. — Pēteri Petrovič; ejiet ārā! — viņa griezās pie tā, nobālusi aiz dusmām.

Pēteris Petrovičs, liekas, nepavisam nebija gaidījis tādu iznākumu. Viņš pārāk palāvās uz sevi, uz savu varu un savu upuru nevarību. Arī tagad vēl nespēja noticēt. Viņš nobālēja, viņa lūpas iedrebējās.

— Avdotja Romanovna, ja es tagad iziešu pa šīm durvīm ar tādu novēlējumu, tad — ņemiet to vērā — es vairs neatgriezšos nekad. Apdomājiet labi! Savus vārdus neņemšu atpakaļ.

— Kas par nekaunību! — Duņa izsaucās, strauji pieceldamās no vietas. — Es arī negribu, lai jūs atgrieztos.

— Kā! Ak tad tā-ā! — Lužins iebrēcās; viņš līdz pat pēdējam mirklim nebija ticējis tādām iznākumam un tāpēc tagad bija pavisam pazaudējis domu pavedienu. — Tad, lūk, kā! Bet vai jūs zināt, Avdotja Romanovna, ka es varētu arī protestēt?

— Kādas tiesības jums ar viņu tā runāt! — dedzīgi iejau-cās Pulcherija Aleksandrovna. — Kādā ziņā jūs varat protestēt? Un kādas tās jūsu tiesības? Nu, vai gan es jums, tādām, atdošu savu Duņu? Ejiet, pavisam vairs nenāciet pie mums! Mēs pašas esam vainīgas, ka iepināmies šajā lietā, un visvairāk es...

— Tomēr, tomēr, Pulcherija Aleksandrovna, — trakās dusmās izsaucās Lužins, — jūs esat saistījušas mani ar doto vārdu, no kura tagad atsakāties... Un, beidzot, tā sakot, tas man sagādāja izdevumus...

Šī pēdējā pretenzija tik labi saderējās ar Lužina raksturu, ka Raskoļņikovs, bāls no dusmām un pūlēm savaldīties, pēkšņi neizturēja un — sāka skaļi smieties. Bet Pulcherija Aleksandrovna galīgi pārskaitās:

— Izdevumus? Kādus izdevumus? Vai tikai jūs neru-nājat par mūsu lādi? Bet to taču jums konduktors par velti

atveda. Ak kungs, mēs esot jūs saistījušas! Jel atjēdzieties, Pēteri Petrovič; jūs taču saistījāt mums rokas un kājas, nevis mēs jums!

— Pietiek, māmiņ, lūdzu, pietiek! — lūdzās Avdotja Romanovna. — Pēteri Petrovič, esiet tik laipns, ejiet prom!

— Aiziešu, tikai vēl vienu pēdējo vārdu! — Lužins izrunāja, gandrīz nemas vairs nevaldīdams pār sevi. — Jūsu māmiņa laikam pavisam piemirsusi, ka es apņēmos jūs precēt, nevērojot valodas par jūsu reputāciju, kuras bija izplatījušās pa visu apkaimi. Jūsu dēļ nerēķinādamies ar sabiedrisko domu un atjaunodams jūsu reputāciju, es, protams, būtu varējis cerēt uz atmaksu un pat prasīt jūsu pateicību... Un tikai tagad man acis atvērušās! Pats redzu, ka esmu varbūt rīkojies krietni jo krietni pārsteidzīgi, neievērodams sabiedrības balsi...

— Vai viņam divas galvas, vai, uz pleciem, — iekliedzās Razumichins, pietrūkdams no krēsla un jau taisīdamies izrēķināties.

— Jūs esat zemisks un ļauns cilvēks! — sacīja Duņa.

— Ne vārda! Diezgan! — uzkliedza Raskoļņikovs, apturēdams Razumichinu; pēc tam piegāja Lužinam gluži klāt.

— Lūdzu iziet laukā! — viņš sacīja klusi pa zīlēm. — Un vairāk ne vārda, citādi...

Pēteris Petrovičs kādu brītiņu skatījās uz viņu ar bālu un niknumā pārvērstu seju, tad apgriezās, izgāja, un, protams, tikai reti kāds būs aiznesis līdz sirdī pret otru cilvēku tik daudz nikna naida kā šis cilvēks pret Raskoļņikovu. Lužins vainoja tikai viņu, viņu vienīgo. Zīmīgi, ka, kāpdams jau pa kāpnēm, viņš tomēr arvien vēl prātoja, ka viss varbūt nav gluži zaudēts un attiecībā uz abām dāmām ir pat «krietni jo krietni» vērsams par labu.

III

Viņš līdz pat pēdējam brīdim nebija gaidījis tādu atrisinājumu. Viņš bija līdz pēdējai iespējai sevi drošinājis, nevarēdams pat iedomāties tādu vārbūtību, ka divas nabaga neaizsargātas sievietes varētu izrauties no viņa varas. Šādu pārliecību stipri veicināja viņa godkāre un tā pašap-

ziņas pakāpe, kuru vislabāk var nosaukt par pašiemlēšanos. Izkūlies no niecības, Pēteris Petrovičs bija pieradis slimīgi tiksmīnāties ap sevi, augsti vērtēja savu prātu un spējas un dažreiz vienatnē apbrīvoja pat savu attēlu spogulī. Bet vairāk par visu pasaulē viņš mīlēja savu gan ar darbu, gan ar visādiem citiem līdzekļiem iegūto naudu: nauda taču vērtā viņu līdzīgu augstāko aprindu ļaudīm.

Ar rūgtumu atgādinādams Duņai, ka viņš apņēmies tō precēt par spīti ļaunajām valodām, Pēteris Petrovičs bija runājis patiešām no sirds un pat sajutis dziļu sašutumu par tādu «briesmīgu nepateicību». Īstenībā tomēr viņš jau toreiz, Duņu bīdinādams, bija pilnīgi pārliecināts, ka visas šīs tenkas, ko pati Marfa Petrovna atklāti atspēkojusi un pilsētiņa sen jau atmetusi, Duņu dedzīgi attaisnodama, ir aplamas. Arī viņš pats tagad nenoliegtu, ka visu to zinājis jau toreiz. Tomēr viņš augstu vērtēja savu apņemšanos pacelt Duņu, nostādot sev līdzās, uzskatīdams to pat par varoņdarbu. Izsacīdams to nupat Duņai, viņš bija izteicis tikai savu sen loloto slepeno domu, ar kuru jau ne vienu vien reizi bija tiksmīnājis, un tagad nespēja saprast, kā gan citi varēja par viņa varoņdarbu neļūsmot. Ierazdamies toreiz ar vizīti pie Raskoļņikova, viņš bija iegājis, juzdamies kā labdaris, kas taisās ievākt augļus un dzirdēt ļoti glaimojošus komplimentus. Tagad, kāpjot lejā pa kāpnēm, viņš uzskatīja sevi par augstākā mērā apvainotu un neatzītu.

Duņa viņam bija gluži nepieciešama, no tās atteikties šķita kaut kas neiedomājams. Jau sen, jau vairākus gadus viņš ar saldkāri bija sapņojis par precēšanos, bet arvien vēl krājis naudu un gaidījis. Ar sajūsmu dziļākajā slepenībā viņš bija domājis par tiklu un nabadzīgu (katrā ziņā nabadzīgu), ļoti jauniņu, ļoti glītu, dižciltīgu un izglītotu, ļoti iebiedētu, ārkārtīgi daudz nelaimju pārcietušu jaunavu, tādu, kas viņa priekšā zemos, kas visu mūžu uzlūkotu viņu par savu glābēju, dievinātu viņu, viņam pakļautos, apbrīnotu viņu un vienīgi viņu. Cik daudz jauku skatu, cik daudz patīkamu epīzodu viņš bija radījis savās iedomās par šo kairo un rotaļīgo tematu, klusumā atpūzdamies no darbiem! Un, lūk, tik daudz gadu sapnis bija kļuvis jau gandrīz par īstenību: Avdotjas Romanovnas daiļums un izglītība bija viņu pārsteigusi, tās bezizejas

stāvoklis iekārdinājis līdz pēdējam. Te atklājās vēl daudz vairāk, nekā viņš sapņojis: gadījusies jaunava — lepna, ar raksturu, tikumīga, audzināšanas un attīstības ziņā pārāka par viņu (viņš to juta), un, lūk, tāda būtne būs visu mūžu viņam verdziski pateicīga par viņa varoņdarbu, svētbijībā zemosies viņa priekšā, bet viņš valdīs neaprobežoti un pilnīgi! ... Un kā par spīti nesen pirms tam pēc ilgām pārdomām un gaidām viņš pēdīgi bija nolēmis pavisam citādi izveidot savu karjeru, ieiet plašākā darbības lokā, bet līdz ar to pamazītiņām pacelties arī augstākā sabiedrībā, par kuru jau sen bija ar saldkāri domājis ... Īsi sakot, viņš bija nolēmis pamēģināt laimi Pēterburgā. Viņš zināja, ka ar sievietēm var «krietni jo krietni» daudz panākt. Skaistas, tikumīgas un izglītotas sievietes burvīgums varēja brīnišķīgi rotāt viņa ceļu, pievilkt, radīt oreolu ... un te nu viss sabruka! Šis tagadējais pēkšņais, neiēdzīgais lūzums iedarbojās uz viņu kā pērkona spēriens. Tas bija kā kāds neglīts joks, neļēdzība! Viņš bija tikai mazliet padīzījies, viņš nebija paguvis pat izteikties; viņš vienkārši bija pajokojis, aizrāvis, bet beidzās viss tik nopietni! Galu galā viņš taču Duņu savā veidā jau pat mīlēja, savos sapņojumos jau valdīja pār viņu — un piepeši! ... Nē! Rīt, jau rīt vajag visu to nokārtot, sadziedēt, izlabot, bet galvenais — iznīcināt šo iedomīgo pienapuiku, kas bija visa cēlonis. Ar slimīgu sajūtu it kā neviļus viņš atminējās Razumichinu ... bet no tās puses viņš drīz nomierinājās: «Tā tik vēl trūka, ka arī šo nostādītu viņam līdzās!» Bet, no kā viņš patiešām baidījās, tas bija Svidrigailovs ... Vārdu sakot, priekšā stāvēja daudz raīžu ...

— Nē, visvairāk vainīga esmu es! — sacīja Duņečka, apkampdama un skūpstīdama māti. — Mani iekārdināja viņa nauda, bet es tev zvēru, brāl, man ne prātā nenāca, ka viņš tik necienīgs cilvēks. Būtu es saskatījusi viņa īsto seju agrāk, neparko nebūtu to iekārojusi! Nevaino mani, brāli!

— Dievs pasargāja! Dievs pasargāja! — murmināja Pulcherija Aleksandrovna, tomēr kaut kā neapzinīgi, it kā īsti vēl neapvertdama visu, kas noticis.

Visi priecājās, pēc piecām minūtēm pat smējās. Vienīgi Duņečka brīžam bālēja un rauca uzacis, atgādādamās noti-

kušo. Pulcherija Aleksandrovna nebija varējusi pat iedomāties, ka arī viņa būs priecīga: Lužina noraidīšana viņai vēl šorīt bija šķitusi kā briesmīga nelaime. Bet Razumichins bija sajūsmā. Viņš vēl nedrīkstēja to pilnīgi izrādīt, bet pats drebēja kā drudzī, it kā piecus pudus smaga bumba būtu novēlusies viņam no sirds. Tagad viņam ir tiesības atdot viņām visu savu dzīvi, viņām kalpot... Un ko tikai visu vēl! Jāsaka gan, ka tagad viņš vēl jo bijīgāk atvairīja visas tālākās iedomas, baidījās no savas iztēles. Vienīgi Raskoļņikovs vēl vienmēr sēdēja tai pašā vietā gandrīz drūms un pat izklaidīgs. Viņš, kas bija visvairāk uzstājies par Lužina aizraidīšanu, tagad it kā vismazāk interesējās par notikumu. Duņa negribot nodomāja, ka viņš vēl arvienu ļoti dusmojas uz viņu, bet Pulcherija Aleksandrovna nolūkojās viņā ar bažām.

Duņa piegāja pie viņa:

— Ko tev teica Svidrigailovs?

— Ā, jā, jā! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna.

Raskoļņikovs pacēla galvu.

— Viņš katrā ziņā grib uzdāvināt tev desmittūkstoš rubļu un pie tam izteica vēlēšanos vienreiz ar tevi satīkties manā klātbūtnē.

— Satīkties! Neparko! — iesaucās Pulcherija Aleksandrovna. — Un kā viņš drīkst piedāvāt viņai naudu!

Raskoļņikovs tagad atstājēja (diezgan sausi) savu sarunu ar Svidrigailovu, izlaizdams tikai stāstu par Marfas Petrovnas spokošanos, lai nenoklistu pārāk tālu, un vispār juzdams stipru nepatiku uzsākt jebkādu sarunu, izņemot tikai pašu nepieciešamāko.

— Un ko tu viņam atbildēji? — Duņa jautāja.

— Vispirms es atbildēju, ka tev nekā neteikšu. Tad viņš paziņoja, ka lūkošot visādiem līdzekļiem pats panākt, lai varētu satīkties. Viņš apgalvoja, ka viņa kaislība pret tevi esot bijusi aplamība un ka tagad viņš nekā pret tevi nejutot... Viņš negrib, ka tu precies ar Lužinu... Vispār viņš runāja nesakarīgi.

— Kā tu pats viņu izproti, Rodja? Kāds viņš tev likās?

— Atzīstos, es lāgā nesaprotu. Piedāvā desmit tūkstošus, bet pats teicās neesam bagāts. Stāsta, ka gribot kaut kur aizceļot, un pēc desmit minūtēm aizmirst, ka to teicis. Tad

uzreiz atkal saka, ka gribot apprecēties un ka viņam jau tiekot precināta līgava... Protams, viņam ir kādi nolūki, visticamāk — ļauni. Tomēr divaini iedomāties, ka viņš tik muļķīgi ķertos pie lietas, ja viņam būtu ļauni nolūki... Es, protams, tavā vietā reizi par visām reizēm noraidīju viņa naudas piedāvājumu. Vispār viņš man likās diezgan savāds un... pat... it kā vājprātīgs. Bet es varēju arī kļūdoties, varbūt tā ir vienkārši sava veida maldināšana. Marfas Petrovnas nāve, kā liekas, atstājusi uz viņu iespaidu...

— Lai dievs mielo viņas dvēseli! — izsaucās Pulcherija Aleksandrovna. — Visu mūžu, visu mūžu lūgšu dievu par viņu! Nu, kas tagad notiktu ar mums, Duņa, bez šiem trim tūkstošiem! Ak dieviņ, kā no debesīm nokrita! Ak Rodja, mums tak šorīt palika vairs tikai trīs rubļi, un mēs ar Duņečku to vien gudrojām, kā drīzāk varētu ieķīlāt pulksteni, lai tikai nebūtu jāaizņemas no šī, kamēr pats nepratisies.

Duņa par daudz jau bija pārsteidzis Svidrigailova piedāvājums. Viņa joprojām vēl stāvēja, domās nogrimusi.

— Viņš ir sadomājis kaut ko briesmīgu! — viņa izteica gandrīz vai čukstus, pie sevis, gandrīz nodrebēdama.

Raskoļņikovs pamanīja šīs pārlicīgās bailes.

— Šķiet, ka man ne vienu vien reizi nāksies viņu vēl satikt, — viņš sacīja Duņai.

— Uzmanīsim! Es viņu izsekošu! — enerģiski izsaucās Razumichins. — Neizlaidīšu no acīm! Man Rodja to atļāva. Viņš man pats sacīja: «Sargi mūsu!» Bet vai jūs, Avdotja Romanovna, atļausiet?

Duņa pasmaidīja un sniedza viņam roku, bet raizes no viņas sejas nenozuda. Pulcherija Aleksandrovna bažīgi nolūkojās meitā; tomēr tie trīs tūkstoši viņu redzami nomierināja.

Pēc stundas ceturksņa visi bija iegrimuši visdzīvākajā sarunā. Pat Raskoļņikovs, lai gan pats nerunāja, tomēr kādu laiku uzmanīgi klausījās. Visrunīgākais bija Razumichins.

— Un kālab, kālab gan jums braukt projām! — plūda viņa aizgrābtības pilnā runa. — Un ko jūs tur tai pilsētiņā darīsiet? Bet, galvenais, te jūs visi esat kopā un cits citam vajadzīgi, — tik ļoti vajadzīgi, saprotiet mani! Nu, kaut

zināmu laiku... Bet mani pieņemiet par draugu un kompanjonu, un es galvoju, ka mēs izgudrosim lielisku pasākumu. Klausieties, es jums to izstāstīšu visos sīkumos — visu projektu! Man jau šorīt, kad vēl nekas nebija noticis, tas pavidēja galvā... Raug, kas par lietu: man ir tēvocis (es jūs iepazīstināšu: ļoti jauks un ļoti cienījams večuks!), un šim tēvocim ir tūkstoš rubļu liels kapitāls, bet viņš pats dzīvo no pensijas, un viņam tas nav vajadzīgs. Jau otru gadu viņš man uzplijas, lai es ņemu šo tūkstoti un maksāju viņam sešus procentus. Es zinu, kas tur par niķi: viņam vienkārši gribas man palīdzēt; bet pērnā gada man vēl nevaļadzēja, turpretī šogad es tikai gaidīju viņu atbraucam un nolēmu ņemt. Tad jūs pieliksiet otru tūkstoti, no jūsu trijiem, un, skat, pirmajai reizei mums pietiks, — tā mēs saiedrosimies. Ko tad mēs darīsim?

Te Razumichins ņemās izklāstīt savu projektu un plaši izrunājās par to, ka gandrīz visi mūsu grāmattirgotāji un izdevēji maz ko sajēdz no savas preces un tāpēc parasti viņi ir arī slikti izdevēji, kurpretī kārtīgas grāmatas labi atmaksājas un nes procentus, dažreiz diezgan prāvus. Kļūt par izdevēju tad nu arī sapņoja Razumichins, kas jau divus gadus savu darbu atdeva citiem un diezgan labi prata trīs Eiropas valodas, lai gan pirms sešām dienām bija teicis Raskoļnikovam, ka vācu valodā ejot «švaki», nolūkā viņu pierunāt, lai paņem pusi no tulkojuma un trīs rubļus avansa; viņš toreiz sameloja, un Raskoļnikovs zināja, ka viņš melo.

— Kāpēc, kāpēc gan mums palaist to garām, kad mums ir viens no galvenajiem līdzekļiem — pašu nauda? — Razumichins iekarsa. — Protams, būs jāpieliek daudz pūliņu, bet mēs strādāsim, jūs, Avdotja Romanovna, un es, un Rodions... Daža grāmata tagad ienes lieliskus procentus! Bet mūsu uzņēmuma galvenais pamats būs tas, ka mēs zināsim, ko īpaši vajag tulkot. Tulkosim, izdosim, mācīsimies — visu reizē. Tagad es varu būt noderīgs, jo man ir pieredze. Re, drīz būs jau divi gadi, kā es grozos ap izdevējiem un pazīstu visus viņu paņēmienus: nav jau svētie, — ticiet man! Un kāpēc, kāpēc laist kumosu mutei garām! Es pats zinu un turu slepenībā divus trīs tādus sacerējumus, ka par domu vien tos tulkot un izdot var saņemt pa simts rubļu par katru grāmatu, bet viena no tām ir tāda, ka es pat

pieci simti par domu vien neņemtu. Un ko jūs domājat, ja pateiksi kādam, droši vien sāks vēl šaubīties, stulbeņi tādi! Bet tieši rūpes par tipografijām, par papīru, par pārdošanu, — to jūs uzdodiet man! Man visi kakti zināmi! No mazuma sāksim, pie liela nonāksim, vismaz iztika būs, un katrā gadījumā savu mēs atdabūsim.

Duņai mirdzēja acis.

— Tas, ko jūs sakāt, man ļoti patīk, Dmitrij Prokofjič, — viņa sacīja.

— Es tur, protams, nekā nesajēdzu, — atsaucās Pulcherija Aleksandrovna, — var jau būt, ka tas viss ļoti labi; tomēr — dievs to zina. Kaut kas jauns, nezināms. Protams, mums ir jāpaliek šeit, vismaz kādu laiku...

Viņa paskatījās uz Rodju.

— Kā tu, brāli, domā? — jautāja Duņa.

— Manuprāt, viņam ir ļoti laba doma, — tas atbildēja. — Par kādu firmu, protams, priekšlaikus nav ko sapņot, bet piecas sešas grāmatas tiešām var izdot, bez šaubām, ar panākumiem. Arī man pašam ir zināms viens sacerējums, kas katrā ziņā ies. Bet par to, vai viņš pratis vadīt šo pasākumu, nav šaubu: viņš lietu prot... Gan jau jūs vēl pagūsiet norunāt...

— Urrā! — Razumichins izsaucās. — Un nu vēl ko: šeit ir dabūjams viens dzīvoklis, šai pašā namā, no šiem pašiem saimniekiem. Tas ir atsevišķs, ar šiem numuriem nav savienots, mēbelēts, īre mērena, trīs istabiņas. Pirmajam sākumam noīrējiet sev to. Pulksteni es jums rīt iekļāšu un atnesīšu naudu, gan pēc tam viss nokārtosies. Bet, galvenais, varēsiet dzīvot visi trīs kopā, arī Rodja pie jums... uz kurieni tad tu, Rodja?

— Kā, Rodja, vai tu jau aizej? — gandrīz pārbijusies vaicāja Pulcherija Aleksandrovna.

— Tādā brīdī! — iekliedzās Razumichins.

Duņa lūkojās uz brāli ar šaubu pilnu izbrīnu. Viņam bija cepure rokā, un viņš taisījās iet projām.

— Ko jūs mani it kā apglabājat vai atvadāties uz mūžu? — Raskolņikovs kaut kā divaini sacīja.

Viņš pasmaidīja, bet tas gandrīz nebija smaids.

— Bet kas zina, varbūt arī redzamies pēdējo reizi, — it kā neviļus piebilda.

Viņš to nodomāja sevī, bet negribot izteica skaļi.

— Kas tev ir? — iekliedzās māte.

— Kur tu iesi, Rodja? — divainā balsī noprasīja Duņa.

— Tā... man ļoti vajag, — viņš neskaidri atbildēja, kā šaubīdamies par to, ko gribēja teikt. Bet viņa bālajā sejā bija skarba apņēmība.

— Es gribēju pateikt... šurp nākot... gribēju pateikt tev, māmiņ... un tev, Duņa, ka mums labāk uz kādu laiku šķirties. Es jūtos nelabi, man nav miera... vēlāk es atnākšu, pats atnākšu, kad... varēšu. Es jūs pieminu un mīlu... bet atstājiet mani! Atstājiet mani vienu! Es esmu tā apņēmies, jau agrāk... Es esmu stingri tā apņēmies... Lai ar mani notiktu kas notikdams, iešu bojā vai ne, es gribu būt viens. Aizmirstiet mani! Tas būs labāk... Nevaicājiet par mani... Kad vajadzēs, es pats atnākšu vai... pasaukšu jūs. Var būt, ka atkal nāks augšāmcelšanās!... Bet tagad, ja mani mīlat, atsakieties... Citādi es jūs ienīdīšu, es to jūtu... Ardievu!

— Ak dievs! — iekliedzās Pulcherija Aleksandrovna.

I māte, i māsa bija briesmīgi izbijušās. Tāpat Razu-michins.

— Rodja, Rodja! Salīgsti mieru ar mums, lai viss būtu kā agrāk! — sauca nelaimīgā māte.

Viņš lēnām pagriezās uz durvīm un lēnām devās laukā no istabas. Duņa viņu panāca.

— Brāli! Ko tu dari ar māti! — viņa izdvesa ar sašutumā kvēlojošu skatienu.

Viņš drūmi paskatījās uz viņu.

— Nekas, es atnākšu, es nākšu ciemos! — viņš pusbalsī nomurmināja, it kā pats īsti nezinādams, ko gribējis teikt, un izgāja no istabas.

— Bezjūlīgais, ļaunais egoists! — iekliedzās Duņa.

— Viņš ir ār-prā-tīgs, nevis bezjūtīgs! Viņš ir prātā jucis! Vai tiešām jūs to neredzat? Ja tā, tad jūs esat bezjūtīga!... — kvēli čukstēja Razumichins viņai pie pašas auss, cieši saspiezdams viņas roku.

— Es tūlīt atnākšu! — viņš uzsauca, griezdamies pie pamirušās Pulcherijas Aleksandrovnas, un izmetās pa durvīm.

Raskoļņikovs viņu gaidīja gaiteņa galā.

— Es jau tā domāju, ka tu skriesi man pakal, — viņš sacīja. — Ej atpakaļ pie viņām un paliec tur... Esi pie viņām arī rīt... un vienmēr. Es... varbūt atnākšu... ja varēšu. Ardievu!

Un, roku nepasniedzis, viņš gāja no tā projām.

— Uz kurieni? Ko tu? Kas ar tevi ir? Vai tad tā var!... — pavisam apmulsis murmināja Razumichins.

Raskoļņikovs apstājās vēlreiz.

— Reizi par visām reizēm: nekad neko man nejautā! Man nav tev ko atbildēt... Nenāc pie manis! Varbūt es atnākšu šurp... Atstāj mani, bet viņas *nepamet!* Saproti?

Gaitenī bija tumšs; viņi stāvēja pie lampa. Kādu brīdi abi klusēdami lūkojās viens otrā. Razumichins visu mūžu atcerējās šo brīdi. Kvēlojošais un stingais Raskoļņikova skatiens ar katru mirkli kļuva it kā spriegāks, spiedās viņa dvēselē un apziņā. Un pēkšņi Razumichins nodrebēja. Kaut kas savāds novilnīja starp viņiem... Pavidēja kā kāda ideja, kā kāds māiņiens. Kaut kas briesmīgs, bezjēdzīgs, ko abi piepeši sapratuši...

Razumichins nobālēja kā mironis.

— Vai tagad saproti? — Raskoļņikovs pēkšņi sacīja ar sāpīgi saviebtu seju. — Griezies atpakaļ, ej pie viņām! — viņš uzreiz piebilda un, strauji pagriezies, devās laukā no nama...

Neapraktīšu tagad, kas tovakar norisa pie Pulcherijas Aleksandrovnas, kad pie viņām atgriezās Razumichins, kā viņš tās mierināja, kā zvērēja viņām, ka Rodja atpūsties pēc slimības, kā zvērēja viņām, ka Rodja katrā ziņā atnāks, nāks katru dienu; ka Rodja ir ļoti ļoti satraukts, ka nevajag to uzbudināt; ka viņš, Razumichins, to uzraudzīs, dabūs tam labu, vislabāko ārstu, veselu konsiliju... Vārdu sakot, kopš šī vakara Razumichins kļuva viņām par dēlu un brāli.

IV

Bet Raskoļņikovs devās tieši uz namu kanala malā, kur dzīvoja Soņa. Tā bija veca trīsstāvu ēka zaļā krāsā. Viņš sameklēja sētnieku, kas tam apmēram pateica, kur dzīvo drēbnieks Kapernaumovs. Sameklējis mājas pagalma stūrī

ieēju uz tumšām un šaurām kāpnēm, viņš pēdīgi uzkāpa trešajā stāvā un nokļuva galerijā sētas pusē. Kamēr viņš nesapratnē durstijās pa tumsu, kur varētu būt ieeja pie Kapernaumoviem, piepeši trīs soļus no viņa atvērās kādas durvis; viņš instinktīvi pie tām piekērās.

— Kas tur? — iejautājās uztraukta sievietes balss.

— Tas es... pie jums, — Raskoļņikovs atteica un iegāja mazā priekštelpā. Te uz caura krēsla saliektā vara svečturī stāvēja svece.

— Tas esat jūs! Ak kungs! — Soņa klusi iekliedzās un palikā stāvēt kā stabs.

— Kur te pie jums var ieiēt? Šeit?

Un Raskoļņikovs, cenzdamies uz Soņu neskatīties, žigli iegāja istabā.

Pēc brītiņa ienāca Soņa ar sveci, nolika to un nostājās viņa priekšā pavisam apmulsusi, neizsakāmi uzbudināta, par viņa negaidīto apmeklējumu redzami iztrūkusies. Pēkšņi sārtums iesītās viņas bālajā sejā un pat asaras sariesās acīs... Viņai bija ir grūti, ir kauns, ir tūkami... Raskoļņikova aši novērsās un apsēdās pie galda uz krēsla. Viņš pa-guva pavirši pārļaut skatienu istabai.

Tā bija liela, bet ārkārtīgi zema istaba, vienīgā, ko Kapernaumovi izīrēja. Pa kreisi bija aizslēgtas durvis uz viņu pašu istabām. Tām iepretī sienā pa labi vēl vienas durvis, kas vienmēr stāvēja aizslēgtas, aiz tām atradās jau otrs dzīvoklis ar citu numuru. Soņas istaba līdzinājās it kā pūnei, tai bija ļoti nepareiza četrstūra veids, kas piešķīra tās izskatam kaut ko kroplīgu. Siena ar trim logiem uz kanalu šķēla istabu ieslīpi, kāpēc viens kaktis bija ļoti šaurs un, li-kās, aizslidēja kaut kur dziļumā, tā ka pie vājā apgaismo-juma to nevarēja pat labi saskatīt; otrs kaktis savukārt bija nejēdzīgi strups. Visa šī lielā istaba bija gandrīz bez mēbe-lēm. Kaktā pa labi stāvēja gulta, pie tās, tuvāk durvīm, krēsls. Tai pašā pusē pie pašām durvīm uz svešo dzīvokli stāvēja vienkāršs dēļu galds, apklāts ar zilu galdautiņu, pie galda divi pīti krēsli. Pie pretējās sienas uz šaurā kakta pusi stāvēja neliela, vienkārša koka kumode, it kā pazudusi tukšumā. Tas tad arī viss, kas šai istabā bija. Iedzeltenās, nosmulētās un nodriskātās tapetes visos kaktos nomelno-jušas; ziemā šī istaba droši vien bija mitra un dvingaina.

Nabadzība bija acīm redzama; pat gultai nebija aizkaru.

Soņa klusuciešot lūkojās uz savu viesi, kas tik vērīgi un bez ceremonijām apskatīja viņas istabu; pēdīgi viņa sāka pat drebēt bailēs, it kā stāvētu sava soģa un likteņa lēmēja priekšā.

— Es tik vēlu... Vai ir jau vienpadsmit? — viņš jautāja, vēl arvien nepaceldams acu uz viņu.

— Jā, — Soņa nomurmināja. — Ak jā, ir! — uzreiz viņa sāka ar skubu runāt, it kā tā būtu vienīgā izeja. Nupat pie saimniekiem pulkstenis nosita... es pati dzirdēju... Ir.

— Es pie jums esmu atnācis pēdējo reizi, — Raskoļņikovs drūmi turpināja, kaut gan viņš tagad bija te tikai pirmo reizi. — Varbūt es jūs vairs neredzēšu...

— Jūs... aizbraucat?

— Nezinu... Viss rītu...

— Tad jūs nebūsiēt rīt pie Katerinas Ivanovnas? — balss Soņai ietrīcējās.

— Nezinu. Viss rīt no rīta... Bet ne jau tas: es atnācu pateikt vienu vārdu...

Viņš pacēla uz Soņu savu domīgo skatienu un piepeši ieraudzīja, ka viņš pats sēž, bet Soņa vēl arvien stāv kājās viņa priekšā.

— Ko jūs stāvat? Apsēdieties, — viņš sacīja pēkšņi pavisam citā, klusā un maigā balsī.

Viņa apsēdās. Viņš laipni, gandrīz ar līdzcietību brītiņu nolūkojās viņā.

— Cik jūs vājiņa! Skat, kāda jums roka! Pavisam caurspīdīga. Pirksti kā mironim.

Viņš saņēma viņas roku. Soņa vāri pasmaidīja.

— Es vienmēr tāda esmu bijusi, — viņa atbildēja.

— Arī tad, kad dzīvojāt vēl mājās?

— Jā...

— Nujā, zināms! — viņš aprauti noteica, un viņa sejas izteiksme un balss noskaņa atkal pēkšņi pārmainījās. Viņš vēlreiz palūkojās apkārt.

— Jūs to no Kapernaumova irējat?

— Jā...

— Viņi tur, aiz durvīm.

— Jā... Viņiem ar tāda pati istaba.

— Visi vienā?

— Vienā.

— Man jūsu istabā pa naktīm būtu bail, — viņš drūmi piezīmēja.

— Saimnieki ļoti labi, ļoti laipni, — Soņa atbildēja, vēl joprojām kā neatjēgusies un neatguvusies, — un visas mēbeles, un viss... viss saimnieku. Un viņi ir ļoti labi, arī bērni bieži ienāk pie manis...

— Vai tie stostīki?

— Jā... Viņš pats rausta valodu un ir arī klibs. Un sieva ar... Gluži jau nu nestostās, bet it kā neizrunā visu vārdu. Viņa ir laba, ļoti. Viņš ir bijušais dzimtcilvēks. Viņiem septiņi bērni... un tikai vecākais rausta valodu, pārējie ir vienkārši slimi... bet nestostās... Bet kā jūs viņus pazīstat? — Soņa piebilda ar manāmu izbrīnu.

— Man jūsu tēvs toreiz pastāstīja. Viņš man izstāstīja par jums visu... Arī to, kā jūs pulksten sešos aizgājusi, bet deviņos atnākusi atpakaļ un kā Katerina Ivanovna pie jūsu gultas uz ceļiem stāvējusi.

Soņa samulsa.

— Es viņu šodien it kā redzēju, — viņa nedroši čukstēja.

— Ko?

— Tēvu. Es gāju pa ielu, tepat uz stūra, ap pulksten desmitiem, bet viņš it kā iet man pa priekšu. Nu tiešām kā viņš. Es gribēju jau iet pie Katerinas Ivanovnas...

— Jūs bijāt pastaigāties?

— Jā, — Soņa aprauti nočukstēja, atkal apmulsdama un acis nodurdama.

— Katerina Ivanovna tak jūs gandrīz vai sita, kamēr dzīvojāt pie tēva?

— Ai nē, ko jūs, ko jūs tā, nē! — Soņa gandrīz ar izbīli paskatījās uz viņu.

— Tātad jūs viņu mīlat?

— Viņu? Bet kā gan citādi! — Soņa žēli novilkta, dziļās sāpēs pēkšņi salikdama rokas. — Ai! Jūs viņu... Ja jūs tikai zinātu! Viņa tak ir gluži kā bērns... Viņai taču prātis pavisam kā sajucis... no bēdām. Bet cik viņa bija gudra... cik augstsirdīga... cik laba! Jūs nekā, nekā nezināt... Ai!

Soņa to izrunāja kā izmisumā, uzbudinādamās un ciedzama, rokas lauzīdama. Viņas bālie vaigi atkal iekvēlojās,

acīs bija jaušamas moka. Varēja redzēt, ka viņā pārāk daudz kas aizkustināts, ka viņai briesmīgi gribējās kaut ko izsacīt, pateikt, aizstāvēt. It kā neizmērojama līdzietība, ja tā var izteikties, pēkšņi atspoguļojās viņas sejā.

— Sita? Vai patiesi! Ak kungs, sita! Bet, ja arī būtu situsi, kas tad par to! Kas par to! Jūs nekā, nekā nezināt... Viņa ir tik nelaimīga, ai, cik nelaimīga! Un slima... Viņa meklē taisnību... Viņa ir tīra. Viņa tik stipri tic, ka taisnībai vajag būt, un prasa... Un, kaut nomociet viņu, viņa netaisnību nedarīs. Viņa pati nenoskārš, ka nemūžam nav iespējams, lai cilvēki būtu taisnīgi, un par to skaišas... Kā bērns, kā bērns! Viņa ir taisnīga, taisnīga!

— Bet kas notiks ar jums?

Soņa jautājoši paskatījās.

— Viņi tak paliek jūsu gādībā. Tiesa, viņi gan arī agrāk pārtika no jūsu līdzekļiem, un arī nelaikis pats nāca pie jums palūgt pagirām. Nu, bet kas būs tagad?

— Nezinu, — Soņa bēdīgi atteica.

— Viņi paliks turpat?

— Nezinu, viņi tai par dzīvokli parādā; kā dzird, saimniece šodien runājusi, ka gribot uzteikt, bet Katerina Ivanovna saka, ka arī pati ne mirkli nepalikšot.

— Ko viņa tā sasparojusies? Cer uz jums?

— Ai nē, tā nerunājiet!... Mēs esam visi kā viens, dzīvojam kā viens, — Soņa uzreiz atkal uzbudinājās un pat saskaitās, gluži kā būtu saskaities kanarijputniņš vai kāds cits mazs putns. — Un ko gan lai viņa dara? Ko lai viņa dara, ko lai dara? — viņa jautāja iekaisdama, uztraukdamās. — Cik daudz, cik daudz viņa šodien ir raudājusi! Viņai prāti jūk, vai jūs neesat ievērojis? Jūk: te raizējas kā maziņa par to, lai rītdien viss būtu, kā pieklājas, lai netrūktu uzkožamie un viss... te atkal lauzā rokas, atklepo asinis, raud, pēkšņi sāk izmisumā daudzīt galvu pret sienu. Pēc tam atkal nomierinās, arvien vēl cer uz jums: saka, ka tagad jūs esot viņai palīgs un ka viņa kaut kur aizņemšoties mazliet naudas, aizbraukšot uz savu pilsētu, ņemšot mani līdz, atvēršot dižciltīgu meiteņu pansiju, bet mani pieņemšot par inspektisi un sākšoties pavisam jauna, skaista dzīve; apkampj mani, skūpstā, mierina un tā tic, tā tic savām fantāzijām! Vai tad var runāt viņai preti? Bet šodien augu

dienu mazgā, tīra, lāpa, baļļu pati ar saviem vājajiem spēkiem istabā ievilka, aizelsās un krišus iekrita gultā; un mēs ar viņu no rīta vēl gājām uz tirgoņu rindu kurpītes, Polečkai un Ļenai nopirkt, tāpēc ka viņām pavisam noplīsušas, tikai mums pietrūka naudas pēc rēķina, ļoti daudz pietrūka, bet viņa bija izvēlējusies tādas mazas mazas kurpītes, jo viņai ir gaume, jūs nemaz nezināt... Turpat veikalā, tirgoņiem redzot, apraudājās, ka pietrūcis. Ai, kur žēl bija noskatīties!

— Nu, tad jau ir saprotāms, ka jūs... tā dzīvojat, — ar rūgtu smaidu sacīja Raskoļņikovs.

— Bet vai jums nav žēl? Nav žēl? — Soņa atkal iekarsa. — Jūs tak pats, es zinu, atdevāt visu pēdējo, pat vēl nekā neredzējis. Ja jūs redzētu visu, ak kungs! Bet cik daudzreiz, cik daudzreiz es pati esmu novedusi viņu līdz asarām! Jā, vēl pagājušo nedēļu! Ai, cik es ļauna! Tikai vienu nedēļu pirms viņa nāves! Es izturējos tik cietsirdīgi! Un cik daudz, cik daudzreiz es to dariju! Ai, cik sāpīgi man visu dienu bija to atcerēties!

Soņa runādama pat rokas lauzīja aiz sāpīgajām atmiņām.

— Jūs nu esot tā cietsirdīgā!

— Jā, es, es! Es reiz aizgāju pie viņiem, — viņa raudādama turpināja, — un nelaiķis saka: «Soņa, man galva tā kā sāp, palasi man priekšā... raug, te ir grāmata,» — viņam bija kaut kāda grāmata, ko viņš paņēmis no Andreja Semjoniča Ļebezjatņikova, tas ar turpat dzīvo, — viņš arvien tādas jocīgas grāmatīņas sadabūja. Bet es saku: «Man laiks iet,» — un atteicos lasīt. Biju turp aizgāiusi visvairāk tādēļ, lai Katerinai Ivanovnai parādītu apkaklīti, — man Lizaveta, tirgone, bija lēti atnesusi apkaklīti un aprocītes, glītas, jaunas, izrakstītas... Katerinai Ivanovnai ļoti patika, aplika tās sev, palūkojās spogulī uz sevi, un viņai ļoti ļoti iepatikās. «Lūdzu, atdāvini tās man, Soņa!» viņa sacīja. «Lūdzu!» viņa man teica, tik ļoti viņai gribējās. Bet kur gan lai viņa tās valkātu. Tikai tāpat vien, senie laimīgie laiki bija ienākuši prātā! Skatās uz sevi spogulī, tiksmīnās, cik gadu jau viņai nav nekādu, itin nekādu drēbju, nekādu rotu! Un nekad viņa nekā nevienam nelūdza: lepna, drīzāk pati atdos pēdējo, bet te man palūdza, — tik stipri

viņai bija iepatikušās! Bet man bija žēl atdot. «Katerina Ivanovna,» es saku, «kur jūs liksiet?» Tieši tā pateicu: kur jūs liksiet? To nu man nevajadzēja viņai teikt! Viņa paskatījās uz mani, un viņai kļuva tik grūti, tik grūti, ka es viņai neatdodu, — žēl bija noskatīties... Un ne apkaklītes dēļ tik grūti, cik tāpēc, ka es atteikusi, es to redzēju... Ai, kā nu es būtu, šķiet, visu darijusi citādi, visu ņēmusi atpakaļ, visus šos agrākos vārdus... Ak, kāda es esmu!... Bet ko tur!... Jums jau vienalga!

— Jūs šo tirgoni Lizavetu pazināt?

— Jā... vai jūs arī pazināt? — ar tādu kā izbrīnu atjautāja Soņa.

— Katerinai Ivanovnai dilonis, pavisam ļauns; viņa drīz nomirs, — Raskoļņikovs, brīdi klusējis, uz jautājumu neatbildējis, sacīja.

— O nē, nē, nē! — Soņa ar neapzinātu kustību satvēra viņa abas rokas, kā lūgdamās, lai tā nebūtu.

— Bet tas jau labāk, ja nomirs.

— Nē, nav, nav labāk, nepavisam nav labāk! — viņa izbijusies neapzināti atkātoja.

— Bet bērni? Kur tie paliks, ja ne pie jums?

— Ak, nemaz nezinu!... — Soņa gandrīz izmisusi iesaucās un saķēra galvu. Bija redzams, ka šī doma jau daudzreiz viņai pašai pavīdējusi prātā un viņš tikai atkal to pamodinājis.

— Nu, bet, ja jūs, Katerinai Ivanovnai vēl dzīvai esot, tagad saslimstat un jūs aizved uz slimnīcu, kas tad būs? — viņš bez žēlastības jautāja.

— Ai, ko jūs, ko jūs! Tas nevar būt! — Un Soņas seja savilkās šausmīgās izbailēs.

— Kā nevar būt? — Raskoļņikovs turpināja ar sausu smīnu. — Neesat taču apdrošināta. Kas tad notiks ar viņiem? Izies visi pulciņā uz ielas, viņa kāšēs un lūgsies, un daudzis galvu kaut kur pret mūri, tāpat kā šodien, bet bērni raudās... Pēdīgi viņa pakritīs, viņu aizvedīs uz iecirkni, uz slimnīcu, viņa nomirs, bet bērni...

— Ak nē!... Dievs to nepieļaus! — pēdīgi izlauzās no Soņas sāpēs sažņaugtajām krūtīm. Viņa klausījās, lūkodamās uz Raskoļņikovu mēmā lūgumā saliktām rokām, it kā tieši no viņa viss būtu atkarīgs.

Raskoļņikovs piecēlās un sāka staigāt pa istabu. Pagāja labs brīdis. Soņa stāvēja, rokas un galvu nolaidusi, briesmīgās skumjās.

— Vai iekrāt nevar? Ietaupīt nebaltai dienai? — viņš jautāja, pēkšņi nostādamijs viņai priekšā.

— Nē, — Soņa čukstēja.

— Protams, ne! Bet vai esat mēģinājusi? — viņš piebilda gandrīz ar izsmiekl.

— Mēģināju.

— Un izkūpēja! Nujā, zināms! Ko tur vēl jautāt!

Viņš atkal sāka staigāt pa istabu. Pagāja vēl brīdis.

— Katru dienu jau nenopelnāt?

Soņa sastomījās vēl vairāk, un sārtums atkal iesitās viņai sejā.

— Nē, — viņa ar mokām izdvesa.

— Ar Poļecku droši vien notiks tas pats, — viņš piepeši sacīja.

— Nē, nē! Nevar būt, nē! — Soņa kā neprātā skali iekliedzās, it kā pēkšņi viņai būtu ar nazi iedurts. — Dievs, dievs nepieļaus tādas šausmas!...

— Ar citām taču pieļauj.

— Nē, nē! Viņu dievs pasargās, dievs! — viņa atkārtoja, kā neko neatjēgdama.

— Bet, kas zina, dieva varbūt nemaz nav, — Raskoļņikovs atbildēja pat it kā ar ļaunu prieku, tad iesmējās un palūkojās uz Soņu.

Soņas seja piepeši briesmīgi pārvērtās: tā krampjaini noraustījās. Ar neapraktāmu pārmetumu viņa paskatījās uz to, gribēja kaut ko teikt, bet nevarēja nekā dabūt pār lūpām, tikai pēkšņi sāka rūgti rūgti raudāt, aizklājusi seju ar rokām.

— Jūs sakāt, ka Katerinai Ivanovnai prāti sajūkot; jums pašai prāti jūk, — viņš noteica pēc brītiņa.

Pagāja minutes piecas. Viņš visu laiku staigāja šurp un turp, klusēdams, uz Soņu nepaskatīdamies. Pēdīgi piegāja tai klāt; viņa acis kvēloja. Viņš ar abām rokām saņēma Soņu aiz pleciem un ieskatījās taisni saraudātajā sejā. Viņa skatiens bija sauss, iekaisis, ass, viņa lūpas stipri raustījās... Piepeši viņš ātri noliecās un, pieplakdams pie grīdas, noskūpstīja viņas kāju. Soņa šausmās atrāvās no

viņa kā no ārprātīga. Un tiešām viņš izskatījās kā ārprātīgs.

— Ko jūs, ko jūs tā? Manā priekšā! — viņa nobālusi murmināja, un pēkšņi kaut kas sāpīgs, sāpīgs sažņaudza viņas sirdi.

Viņš tūdaļ piecēlās.

— Es nenoliecos tavā priekšā, es noliecos visas cilvēces ciešanu priekšā, — viņš kaut kā mežonīgi izdvesa un aizgāja pie loga. — Klausies, — viņš piebilda, pēc brītiņa atgriezies pie viņas, — es nupat vienam pāri darītājam pateicu, ka viņš nav tava mazā pirkstiņa vērts... un ka es esmu savu māsu pagodinājis, nosēdinādams viņu tev līdzās.

— Ai, ko jūs tiem esat pateicis! Un viņas klātbūtnē? — Soņa satrūkusies iesaucās. — Sēdēt man līdzās! Gods! Es tak esmu... bezgode, liela liela grēciniece... Ai, ko jūs esat pateicis!

— Nevis negods un grēks man lika par tevi tā sacīt, bet tavas lielās ciešanas. Ka tu liela grēciniece, tas patiesi tā arī ir, — viņš piebilda gandrīz aizgrābtā balsī. — Bet vislielākā grēciniece tu esi tāpēc, ka *veltīgi* esi sevi nonāvējusi un nodevusi. Vai tad tās nav šausmas! Vai tad tās nav šausmas, ka tu dzīvo šajos netīrumos, kurus tu tā nīsti, un tai pašā laikā zini (tikai jāatver acis), ka ar to nevienam nevar palīdzēt un nevienu ne no kā nevar glābt! Saki man beidzot, — viņš runāja gandrīz kā neprātā, — kā šāds negods un zemiskums var tevī sadzīvot ar citām, gluži pretējām, svētām jūtām? Godīgāk, tūkstošreiz godīgāk un prātīgāk būtu mesties uz galvas ūdenī un izbeigt visu ar reizi!

— Bet kas tad notiks ar viņiem? — Soņa vārgi ievai-cājās, uzmezdama Raskoļnikovam cietējas skatienu, bet par viņa priekšlikumu nelikās nemaz pārsteigta. Raskoļnikovs savādi paskatījās uz viņu.

Viņš visu izlasīja vienā vienīgā viņas skatienā. Tāpat patiesi viņai jau pašai ir bijusi šī doma. Varbūt viņa jau daudzreiz un nopietni savā izmisumā bija domājusi par to, kā visam uzreiz darīt galu, un tagad gandrīz nemaz nebrīnījās par viņa priekšlikumu. Nemanīja pat viņa vārdu nežēlību (arī viņa pārmetumu jēgu un it īpaši to, kā viņš skatās uz viņas negodu, viņa, protams, nepama-

nija, un tas bija viņam redzams). Bet viņš pilnīgi saprata, līdz kādām necilvēciskām mokām Soņu jau sen bija tirdījusi doma par savu negodīgo un kauna pilno stāvokli. «Kas, kas gan ir varējis,» viņš domāja, «līdz šim aizkavēt viņas apņēmību izbeigt uzreiz?» Un tikai nule viņš pilnīgi saprata, ko viņai nozīmēja šie nabaga mazie bāreņi un šī nožēlojamā, pusārprātīgā Katerina Ivanovna ar savu diloni un galvas dauzīšanu pret sienu.

Bet tikpat skaidrs viņam bija arī tas, ka Soņa ar savu raksturu un savu attīstību nekādā gadījumā nevarēja tagadējā stāvoklī palikt. Tomēr vēl arvien viņš meklēja atbildi uz jautājumu: kā viņa tik ilgi varējusi izturēt un nav zaudējusi prātu, ja jau nespēja mesties ūdenī? Zināms, viņš saprata, ka Soņas stāvoklis ir sabiedrībā nejauša parādība, lai gan, diemžēl, nebūt nav nedz vienīgā, nedz arī kāds izņēmums. Bet jau pati šī nejaušība, ņemot vērā Soņas attīstību un visu iepriekšējo dzīvi, šķiet, būtu varējusi viņu nonāvēt jau pie pirmā soļa uz šī riebīgā ceļa. Kas viņu stiprināja? Taču ne izvirtība? Viss šis negods acīm redzot bija skāris viņu tikai ārīgi; no īstas izvirtības viņas sirdī vēl nebija iekļuvis neviens piliens: viņš to redzēja; viņa gaiši stāvēja viņam acu priekšā...

«Viņai trīs ceļi,» viņš domāja, «mesties kanalā, noklūt ārprātīgo namā vai... vai pēdīgi mesties izvirtībā, kas apreibina prātu un pārakmeņo sirdi.» Šī pēdējā doma bija viņam vispretīgākā; bet viņš bija jau skeptiķis, bija jauns un sevī ierāvis, tāpat cietsirdīgs un tāpēc nevarēja nenoticēt, ka pēdējā izeja, proti, šķirtība, ir visticamākā.

«Bet vai tiešām tā ir patiesība,» viņš pie sevis izsauca, «vai tiešām arī šis radījums, kas vēl saglabājis dvēseles šķīstību, beidzot apzinīgi iestīgs šai riebīgajā, smirdošajā zaņķī? Vai tiešām šī iestīgšana jau sākusies, un vai tiešām viņa līdz šim laikam ir varējusi izciest tikai tāpēc, ka netiklība neliekas viņai vairs tik atbaidoša? Nē, nē, tas nevar būt!» viņš izsauca tāpat kā pirmīt Soņa. «Nē, no kanala viņu līdz šim ir atturējusi doma par grēku un *viņi*, tie... Ja viņa līdz šim vēl nav zaudējusi prātu... Bet kas to saka, ka viņa nav zaudējusi prātu? Vai tad viņas prāts ir vesels? Vai tad tā var runāt kā viņa? Vai ar veselu saprātu var tā spriest kā viņa? Vai tā var stāvēt

bezdzibēna malā, tieši virs smirdošā zaņķa, kurā viņa tiek jau ievilkta, un tikai atvēcināties ar rokām un aizbāzt ausis, kad ar viņu runā par draudošām briesmām? Vai viņa varbūt gaida brīnumu? Droši vien. Bet vai tās visas nav prāta sajukšanas pazīmes?»

Viņš tiepīgi piekērās šai domai. Šī izeja viņam patika pat labāk nekā jebkura cita. Viņš sāka vērīgāk Soņā ieskatīties.

— Tātad tu ļoti lūdz dievu, Soņa? — viņš tai jautāja.

Soņa cieta klusu, viņš stāvēja tai līdzās un gaidīja atbildi.

— Kas gan es būtu bez dieva, — Soņa tad ātri, enerģiski atčukstēja, žigli uzmezdama viņam iemirdzējušās acis un ciešāk saspiezdama viņa roku savējā.

«Nu, tā arī ir!» viņš nodomāja.

— Bet ko dievs tev par to dara? — viņš jautāja, klausīnādams tālāk.

Soņa ilgi klusēja, it kā nespēdama atbildēt. Vājās krūtīs cilājās aiz uztraukuma.

— Klusējiet! Nejaudājiet! Jūs neesat cienīgs... — viņa pēkšņi iekliedzās, stingri un dusmīgi lūkodamās uz Raskoļņikovu.

«Tā arī ir, tā arī ir!» viņš neatlaidīgi atkārtoja pie sevis.

— Visu dara! — viņa ātri izdvesa, atkal nodurdama acis.

«Lūk, izeja! Lūk, izejas izskaidrojums!» viņš pie sevis nosprida, ar alkanu ziņkāri viņu uzlūkodams.

Ar jaunu, dīvainu, gandrīz sāpīgu izjūtu viņš ieskatījās šai bālajā, vāļajā, nepareizajā un stūrainajā sejiņā, šais lēnīgajās, zilajās acīs, kuras spēja kvēlot tik liesmaini, ar tik skarbām, enerģiskām jūtām, šai sīkajā, aiz sašutuma un dusmām vēl trisošajā augumā, — un tas viss viņam šķita aizvien dīvaināks un dīvaināks, gandrīz neiespējams. «Svētā vientiesite! Svētā vientiesite!» viņš atkārtoja pie sevis.

Uz kumodes atradās kāda grāmata. Ikreiz, šurp un turp staigādams, viņš bija to ievērojis; tagad viņš to paņēma un paskatījās. Tā bija Jaunā derība krievu tulkojumā. Grāmata bija veca, nobružāta, ādas vākos.

— Kur tā te cēlās? — viņš pāri istabai uzsauca Soņai. Viņa stāvēja joprojām tai pašā vietā, trīs soļus no galda.

— To man atnesa, — viņa kā negribot atbildēja, uz viņu nepaskatīdamās.

— Kas atnesa?

— Lizaveta. Es palūdzu.

«Lizaveta! Dīvaini!» viņš nodomāja. Viss šie pie Soņa sāka viņam likties ar katru brīdi kaut kā dīvaināks un brīnišķīgāks. Viņš pienesa grāmatu pie sveces un sāka šķirstīt.

— Kur te ir par Lācaru? — viņš pēkšņi iejautājās.

Soņa stīvi skatījās uz zemi un neatbildēja. Viņa stāvēja netālu no galda, pagriežusies mazliet iesāpus.

— Kur te ir par Lācara uzmodināšanu? Uzmeklē man, Soņa!

Viņa sātiski paskatījās uz to.

— Tas nav tai vietā... Tas ir ceturtajā evaņģelijā... — viņa skarbi čukstēja, tuvāk nepienākdama.

— Uzšķir un izlasi man! — viņš tai sacīja, tad apsēdās, uzlika elkoņus uz galda, atbalstīja galvu rokā un drūmi skatījās sāpus, sataisījies klausīties.

«Pēc nedēļām trim — uz katorgu, laipni lūdzam! Es, kā liekas, tur nokļūšu, ja nebūs vēl kas sliktāks,» viņš pie sevis murmināja.

Soņa nedroši piegāja pie galda, neuzticīgi noklausījies Raskoļņikova savādo vēlēšanos. Grāmatu tomēr paņēma.

— Vai tad jūs neesat lasījis? — viņa jautāja, caur pieri paskatīdamās pāri galdam uz Raskoļņikovu. Viņas balss kļuva aizvien cietāka un cietāka.

— Ļoti sen... Kad mācījos. Lasi!

— Bet baznīcā neesat dzirdējis?

— Es... neesmu gājis. Vai tu bieži ej?

— N-nē, — Soņa atbildēja.

Raskoļņikovs pavīpsnāja.

— Saprotu... Tātad rīt arī tēvu izvadīt baznīcā neiesi?

— Iešu. Es arī pagājušā nedēļā biju... dvēseles aizlūgumu noturēju.

— Kam?

— Lizavetai. Viņu noslepkavoja ar cirvi.

Viņa nervi uzbudinājās aizvien vairāk un vairāk. Galva sāka reibt.

— Jūs ar Lizavetu bijāt draudzenes?

— Jā... Viņa bija taisnīga. Viņa nāca... reti... Nevarēja. Mēs ar viņu lasījām un... pārrunājām. Viņa dievu redzēs.

Savādi skanēja Raskoļņikovam šie grāmatu vārdi; un atkal kas jauns: kaut kāda noslēpumaina satikšanās ar Lizavetu, un abas... svētās vientiesītes.

«Te arī pats vari kļūt par vientiesīti! Tas pielīp!» viņš nodomāja. — Lasi! — viņš pēkšņi atkal uzsauc nervozi un uzstājīgi.

Soņa vēl vilcinājās. Sirds viņai strauji pukstēja. Viņa it kā baidījās sākt lasīt. Gandrīz ar mokām viņš raudzījās uz «nelaimīgo jukušo».

— Kam jums to? Jūs tak neticat?... — viņa aizelsdamās klusi čukstēja.

— Lasi! Es tā gribu! — viņš uzstāja. — Lizavetai taču lasīji!

Soņa atvēra grāmatu un uzšķīra vajadzīgo vietu. Rokas viņai trīcēja, balss aiztrūka. Divas reizes viņa iesāka un nevarēja izrunāt pirmo balsienu.

— «Un tur viens gulēja nevesels, Lācarus vārdā, Beta-nijā...» — viņa beidzot ar pūlēm izteica, bet pēc pirmajiem vārdiem viņas balss piepeši ieskanējās un pārtrūka kā pārāk cieši uzvilкта stīga. Elpa aizrāvās, krūtis žņaudza.

Raskoļņikovs pa daļai saprata, kāpēc Soņai nācās grūti lasīt viņam priekšā; un, jo vairāk to saprata, jo skarbāk un errīgāk viņš uzstāja, lai lasa. Viņš pārāk labi noskārta, cik grūti viņai tagad bija nodot un atklāt visu, ko *slēpa* sevī. Viņš saprata, ka šīs jūtas tiešām veidoja viņas tagadējo un varbūt jau seno *noslēpumu*, ko viņa glabāja, kas zina, jau kopš meitenes gadiem, vēl ģimenē, pie nelaimīgā tēva un aiz bēdām jukušās pamātes, izsalkušu bērnu vidū, dzirdot nejēdzīgus kļiedzienus un pārmetumus. Bet tai pašā laikā viņš tagad uzzināja — un uzzināja droši — vēl kaut ko: lai gan viņa pēc kaut kā skuma un briesmīgi no kaut kā baidījās, uzņemdamās tagad lasīt, bet reizē ar to viņai tomēr pašai mocoši gribējās izlasīt, neraugoties uz skumjām un bailēm; un pie tam tieši *viņam*, lai viņš dzirdētu un katrā ziņā dzirdētu *tagad*, lai arī pēc tam «nāktu kas nākdams!»... — Raskoļņikovs to izlasīja viņas acīs, noģida

no viņas jūsmīgā uztraukuma... Viņa pārvarēja sevi, apspieda rīkles spazmu, kas panta sākumā pārrāva viņas balsi, un turpināja Jāņa evaņģēlija vienpadsmitās nodaļas lasīšanu. Tā viņa nonāca līdz deviņpadsmitajam pantam.

— «Un daudz jūdu bija nākuši pie Martas un Marijas, ka tās iepriecinātu par viņu brāli. Tad Marta, dzirdējusi, ka Jēzus nākot, gāja viņam pretī, bet Marija palika mājās sēžot. Tad Marta sacīja uz Jēzu: Kungs, ja tu šeitā būtu bijis, tad mans brālis nebūtu miris. Bet ir tagad es zinu, ka visu, ko tu no dieva lūgsi, dievs tevīm dos.»

Te viņa atkal apstājās, kaunīgi nojauzdama, ka sāks tūlīt drebēt un balss atkal pārtrūks...

— «Jēzus uz to saka: tavs brālis celsies augšām. Marta uz viņu saka: es zinu, ka viņš augšām celsies taņi augšāmcelšanā pastarā dienā. Jēzus uz to sacīja: *Es esmu tā augšāmcelšanās un tā dzīvība*; kas tic uz mani, jebšu tas būtu miris, tas dzīvos. Un ikviens, kas dzīvo un tic uz mani, tas nemirs nemūžam. Vai tu to ticī? Tā uz viņu saka:

(un, kā ar sāpēm elpu atvilkdama, Soņa skaidri un spēcīgi nolasīja, it kā pati, visiem dzirdot, apliecinātu savu ticību) «Tiešām, kungs, es ticu, ka tu esi Kristus, dieva dēls, kam bija nākt pasaulē.»

Viņa atkal it kā apstājās, ātri pameta acis uz viņu, bet tūlīt pārvarēja sevi un lasīja tālāk. Raskoļņikovs sēdēja un klausījās nekustīgi, nepagriezdamies, balstīdamies uz galda un lūkodamies sāņus. Soņa aizlasīja līdz trīsdesmit otrajam pantam.

— «Tad Marija, kad tā nāca, kur Jēzus bija, un viņu redzēja, metās viņam pie kājām un uz viņu sacīja: Kungs, ja tu šeitā būtu bijis, tad mans brālis nebūtu miris. Tad Jēzus, kad tas viņu redzēja raudam, ir tos jūdus raudam, kas līdz ar viņu bija nākuši, garā aizgrābts, noskumās pie sevis un sacīja: Kur jūs viņu esat nolikuši? Tie uz viņu saka: Kungs, nāc un redzi. Jēzus raudāja. Tad tie jūdi sacīja: Redzi, kā tas viņu ir milējis! Bet citi no tiem sacīja: Vai tas, kas tā neredzīgā acis atvēris, nevarēja darīt, ka arī šis nebūtu nomiris?»

Raskoļņikovs pagriezās pret Soņu un aizkustināts skatījās uz viņu. Jā, tā arī ir! Viņa jau drebēja kā drudzī. Viņš to bija sagaidījis. Viņa tuvojās vārdiem par vislielāko un

nedzirdēto brīnumu, un lielas uzvaras jausma viņu pārņēma. Viņas balss kļuva skanīga kā metāls; uzvara un prieks skanēja tajā un to spēcīgā. Rindīņas saplūda visas kopā, tāpēc ka acis satumsa, bet viņa zināja no galvas to, ko lasīja. Pie pēdējā panta: «Vai nevarēja tas, kas tā neredzīgā acis atvēris...» viņa, pazeminājusi balsi, dedzīgi un kaisli lasīja par neticīgo, ar aklību sisto jūdu šaubīšanos, pārmetumus un zaimus, kuri tūdaļ, pēc vienas minutes, kā pērkona dragāti, kritīs pie zemes, raudās un ticēs... «Arī *viņš, viņš* — tāds pats ar aklību sistais un neticīgais, arī viņš tūlīt dzirdēs, arī viņš ticēs, jā, jā! Tūlīt, šini brīdī,» viņa sapņoja un trīcēja priecīgās gaidās.

— «Tad Jēzus atkal, sirdī aizgrābts, nāk pie kapa; bet tas bija viena ala, un akmens gulēja priekšā. Jēzus saka: Noceļat to akmini. Marta, tā nomirušā māsa, uz viņu saka: Kungs, viņam jau smaka; viņš jau četras dienas ir gulējis.»

Viņa enerģiski uzsvēra vārdu *četras*.

— «Jēzus uz to saka: Vai es tevim neesmu sacījis: ja tu ticēsi, tad tu redzēsi dieva godību. Tad tie to akmini cēla, kur tas mironis bija nolikts, un Jēzus pacēla acis uz augšu un sacīja: Tēvs, es tev pateicu, ka tu mani esi paklausījis. Bet es zinu, ka tu allažin mani klausī, bet to ļauzu dēļ, kas apkārt stāv, es to saku, lai tie tic, ka tu mani esi sūtījis. Un, to sacījis, viņš stiprā balsī sauca: Lācaru, nāc ārā! Tad tas mironis izgāja...»

(Skaļi un pacilāti viņa izlasīja trīcēdama un stingdama, it kā pati ar savām acīm to redzētu.)

... pie kājām un rokām saistīts ar autiem, un viņa vaigs bija aptīts ar sviedru autu. Un Jēzus uz tiem saka: Atraisiet viņu, un lai viņš staigā!

Tad daudzi no tiem jūdiem, kas pie Marijas bija nākuši un redzējuši, ko Jēzus darījis, ticēja uz viņu.»

Tālāk viņa nelasīja un nespēja lasīt; aizvēra grāmatu un aši piecēlās no krēsla.

— Par Lācara uzmodināšanu ir viss, — viņa aprauti un skarbi čukstēja un palika nekustīgi stāvot, novērsusies sāņus, nedrīkstēdama un it kā kaunēdamās pacelt uz viņu acis. Drudzainās trīsas vēl arvien nerimās. Sveces galiņš saliektajā svečturī jau sen taisījās dzist, blāvi apgaismodams šini nabadzīgajā istabā slepkavu un netikli, kas dīvaini

sastapušies pie mūžīgās grāmatas lasīšanas. Aizritēja minūtes piecas vai vairāk.

— Es nācu runāt par lietu, — skaļi, ar sadrūmušu seju pēkšņi ierunājās Raskoļņikovs; viņš piecēlās un piegāja pie Soņas. Tā klusēdama pacēla uz viņu acis. Viņa skatiens bija sevišķi skarbs, tas pauda kādu neapvaldāmu apņemšanos.

— Es šodien pametu savējos, — viņš sacīja, — māti un māsu. Tagad es pie viņām vairs neiešu. Es tur visas saites sarāvu.

— Kādēļ? — ārkārtīgi pārsteigta iejautājās Soņa. Pirmtējā satikšanās ar Raskoļņikova māti un māsu bija atstājusi uz viņu neparastu, kaut gan pašai vēl neskaidru iespaidu. Ziņu par šķiršanos viņa noklausījās gandrīz vai ar šausmām.

— Tagad man esi tikai tu, — viņš piebilda. — Iesim kopā... Es atnācu pie tevis. Mēs abi esam nolādēti, abi kopā arī iesim!

Viņa acis kvēloja. «Kā negudrs!» nodomāja savukārt Soņa.

— Uz kurieni jāiet? — viņa bailēs jautāja un negribot atkāpās atpakaļ.

— Kā lai es zinu? Zinu tikai, ka abi pa vienu ceļu; to zinu droši, — tas ir viss. Viens mērķis.

Soņa skatījās uz viņu un nekā nesaprata. Saprata tikai to, ka viņš bezgalīgi, neizsakāmi nelaimīgs.

— Nevieni no viņiem, ja tu ar tiem runāsi, nekā nesapratīs, — viņš turpināja, — bet es sapratu. Tu esi man vajadzīga, tāpēc es arī atnācu pie tevis.

— Nesaprotu... — Soņa čukstēja.

— Vēlāk sapratīsi. Vai tu neesi izdarījusi to pašu, ko es? Tu arī esi noziegusies... Spējusi noziegties. Tu izdarīji varas darbu pret sevi, tu pazudināji dzīvi... *savu* dzīvi (tas vienalga!). Tu varētu dzīvot ar garu un saprātu, bet beigsi uz Siena laukuma... Bet tu nespēsi to panest un, ja paliksi *viena*, zaudēsi prātu tāpat kā es. Tu jau tagad esi kā pusārprātīga; tātad mums jāiet kopā, pa vienu ceļu! Iesim!

— Kādēļ? Kādēļ jūs tā! — Soņa izteica, dīvaini un trauksmīgi aizkustināta.

— Kādēļ? Tādēļ, ka tā nevar dzīvot, — lūk, kādēļ! Pēdīgi taču vajag spriest nopietni un taisni, nevis bērnišķīgi

raudāt un vaimanāt, ka dievs jau nepieļaus! Nu, kas būs tad, ja tevi rīt tiešām aizved uz slimnīcu? Tā nav pie pilna prāta, sirgst ar diloni, drīz nomirs, bet bērni? Vai Poļečka neaizies bojā? Vai tu neesi redzējusi šeit pa nostūriem bērnus, ko mātes sūta ubagot? Es esmu izzinājis, kur un kādos apstākļos šīs mātes dzīvo. Bērni tur nevar palikt bērni. Tur septiņus gadus vecs bērns ir jau izvirtis un zaglis. Bet bērni taču ir Kristus līdzība: «Tiem pieder debesu valstība.» Viņš pavēlējis tos cienīt un mīlēt, viņi ir nākamā cilvēce...

— Bet ko tad, ko tad lai dara? — hysteriski raudādama un rokas lauzīdama, atkārtoja Soņa.

— Ko darīt? Salauzt, kas laužams, reizi par visām reizēm, tas viss; un uzņemties ciešanas! Ko? Tu nesaproti! Vēlāk sapratīsi... Brīvība un vara, bet galvenais — vara! Vara pār visiem trīcošajiem radījumiem, pār visu skudru pūzni!... Lūk, mērķis! Ielāgo to! Tas tev mans pavadvārds ceļā! Varbūt es runāju ar tevi pēdējo reizi. Ja rīt neatnākšu, dabūsi dzirdēt visu pati, un tad atceries šos manus tagadējos vārdus! Un kaut kad vēlāk, pēc gadiem, dzīves gaitā tu varbūt sapratīsi, ko tie nozīmēja. Bet, ja rīt atnākšu, tad es tev pateikšu, kas nonāvēja Lizavetu. Ardievu!

Soņa nodrebēja aiz pārbīļa.

— Vai tad jūs zināt, kas nonāvēja? — viņa jautāja, aiz šausmām stingdama un kā neprātīga lūkodamās viņā.

— Zinu un pateikšu... Tev, vienīgi tev! Es tevi esmu izredzējis. Es nenākšu pie tevis lūgties piedošanu, tikai pateikšu. Es sen tevi izraudzīju, lai to pateiktu; jau toreiz, kad tavš tēvs par tevi stāstīja un kad Lizaveta vēl bija dzīva, es to iedomāju. Ardievu! Roku nesniedz. Rīt.

Viņš izgāja. Soņai viņš likās esam ārprātīgs; bet arī viņa pati bija kā ārprātā un to juta. Viņai reiba galva. «Ak dievs! Kā viņš zina, kas nonāvēja Lizavetu? Ko šie vārdi nozīmēja? Tas ir briesmīgi!» Tomēr tai pašā laikā *doma* nenāca viņai prātā. Neparko! Neparko!... «Viņš laikam ir briesmīgi nelaimīgs... Viņš ir pametis māti un māsu. Kāpēc? Kas noticis? Un kas viņam padomā? Ko viņš viņai bija sacījis? Viņš bija noskūpstījis viņai kāju un teicis... teicis (jā, to viņš bija skaidri pateicis), ka nevar bez viņas dzīvot... Ak dievs!»

Visu nakti Soņa pavadīja drudzī un murgos. Reizēm viņa uztrūkās, raudāja, lauzīja rokas; tad atkal iekrita drudzainā miegā, un sapņos viņai rādījās Poļečka, Katerina Ivanovna, Lizaveta, evaņģelija lasīšana un viņš... viņš ar savu bālo seju, kvēlojošām acīm... Viņš skūpstā viņai kājas un raud... Ak kungs!

Aiz durvīm pa labi, aiz tām pašām durvīm, kas šķīra Soņas istabu no Ģertrudes Karlovnas Reslichas dzīvokļa, jau sen stāvēja tukša viena caurstaigājama istaba, kas piederēja pie Reslichas kundzes dzīvokļa un bija izīrējama, kā to vēstīja pie nama vārtiem piespraustā zīmīte un uz logiem kanala pusē uzlipinātās papīra strēmeles. Soņa jau sen bija paradusi uzskatīt to par neapdzīvotu. Bet šai tukšajā istabā pie durvīm visu šo laiku bija stāvējis Svidri-gailova kungs, slepeni klausīdamies. Kad Raskoļņikovs aizgāja, viņš vēl brīdi pastāvēja, padomāja, tad iegāja uz pirkstgaliem savā istabā blakus tukšajai, paņēma krēslu un atgriezies bez trokšņa nolika to pie pašām Soņas istabas durvīm. Saruna viņam likās saistoša un nozīmīga un ļoti ļoti patika — tā patika, ka viņš pat krēslu ienesa, lai citā reizē, piemēram, kaut jau rīt, nebūtu jāpiedzīvo nepatīkamā kājās stāvēšana veselu stundu, bet varētu sēdēt un iekārtoties īsti ērti, lai tad saņemtu jau vispusīgu un pilnīgu baudījumu.

V

Kad otrā dienā tieši pulksten vienpadsmitos Raskoļņikovs iegāja policijas iecirkņa namā, izmeklēšanas tiesneša nodaļā, un palūdza pieteikt viņu Porfirijam Petrovičam, tad viņš pat pabrīnījās par to, cik ilgi viņu nepieņēma: pagāja vismaz desmit minutes, iekams viņu pasauca. Pēc viņa paša domām, te būtu vajadzējis uzreiz mesties viņam virsū. Bet viņš turpretī stāvēja uzgaidāmajā istabā, un viņam garām nāca un gāja cilvēki, kuriem acīm redzot nebija nekādas daļas gar viņu. Nākamajā istabā, kā likās, kancelejā, sēdēja un rakstīja vairāki rakstveži, un varēja redzēt, ka nevienam no tiem nebija ne jausmas par to, kas Raskoļņikovs tāds ir. Ar nemierīgu un aizdomīgu skatienu viņš vēroja visu sev apkārt, pētīdams: vai viņam blakus nestāv

kāds konvojs, vai neieraudzīs kādu noslēpumainu skatienu, kam uzdots viņu uzmanīt, lai viņš nekur neaizietu. Bet nekā tam līdzīga nebija; viņš redzēja vienīgi kancelejistu sīkumaini noraižējušās sejas, tad vēl kaut kādus ļaudis, un neviens nelikās par viņu ne zinis: ja gribi, ej kaut tūlīt, kur patīk. Aizvien ciešāk un ciešāk viņā sakņojās doma: ja šis mīklainais vakardienas cilvēks, šis no apakšzemes iznirušais rēgs būtu tiešām visu redzējis un visu zinātu, — vai gan tad viņam, Raskoļņikovam, ļautu tagad tā stāvēt un mierīgi gaidīt? Un vai tad būtu viņu še gaidījuši līdz pulksten vienpadsmitiem, kamēr viņam pašam ienāks prātā ierasties? Iznāca tā, ka šis cilvēks vai nu nav vēl nekā ziņojis, vai ... vai vienkārši arī tas nekā nezina, nav nekā savām acīm redzējis (kā gan viņš arī būtu varējis redzēt?), un tā tad tas viss, vakarējais, ar viņu, Raskoļņikovu, notikušais bija tikai viņa satraukto un slimo iedomu pārspīlēti murgi. Šis minējums jau vakar, vislielākā uzbudinājuma un izmisuma laikā, bija sācis viņā nostiprināties. To visu tagad apdomājot un sataisoties uz jaunu ciņu, viņš pēkšņi sajuta, ka ir sācis drebēt: viņu pārņēma sašutums, iedomājoties, ka viņš dreb aiz bailēm no ienīstā Porfirija Petroviča. Satikties atkal ar šo cilvēku viņam bija visšausmīgāk: viņš ienīda to bez mēra, bezgalīgi un pat baidījās, ka ar savu naidu varētu pats sevi kaut kā nodot. Un šis viņa sašutums bija tik spēcīgs, ka drebuļi tūdaļ mitējās; viņš bija sagatavojies ieiet ar aukstu un izaicinošu izskatu, sevi apņemdamies pēc iespējas vairāk klusēt, novērot, noklausīties un vismaz kaut šoreiz visiem spēkiem censties pārvarēt savu slimīgi sakairināto dabu. Šai pašā brīdī viņu pasauca pie Porfirija Petroviča.

Izrādījās, ka Porfirijs Petrovičs pašreiz bija savā kabinetā viens pats. Viņa kabinets bija ne visai liels, ne arī pārāk maza istaba; tajā atradās liels rakstāmgalds, pie tā ar vaskadrānu pārvilkts dīvāns, tad pulsts, kaktā skapis un dažī krēsli — visas kroņa mēbeles no dzeltenī pulēta koka. Stūrī dibena sienā vai, pareizāk sakot, starpsienā bija aizvērtas durvis, tā tad tur aiz starpsienas vajadzēja būt vēl kādām istabām. Raskoļņikovam ienākot, Porfirijs Petrovičs tūdaļ aizvēra ciet durvis, pa kurām Raskoļņikovs bija ienācis, un viņi palika divatā. Viņš saņēma savu viesi šķie-

tami ar vispriečīgāko un laipnāko izteiksmi, un tikai jau kādas minūtes vēlāk Raskoļņikovs pēc dažām pazīmēm nomanīja viņā tādu kā apjukumu, it kā viņš būtu pēkšņi izsists no sliedēm vai pārsteigts pie kāda vienatnē veicama slēpjama darba.

— Ā, godājama! Skat, arī jūs... mūsu pusē... — Porfirijijs iesāka, sniegdams viņam abas rokas. — Nu, piesēdēt, mīļais! Jeb jums varbūt nepatīk, ka jūs sauc par godājamo un... mīļo, — tā, tout court!? Neuzskatiet, lūdzu, to par familiaritāti... Lūk še, šurp, uz dīvāniņa.

Raskoļņikovs apsēdās, nenovērsdams no viņa acu.

«Mūsu pusē», atvainošanās par familiaritāti, franču vārdu «tout court» un tā tālāk, un tā tālāk, — visas tās bija diezgan raksturīgas pazīmes. «Viņš sniedza gan man abas rokas, tomēr nepadeva nevienas, pie laika atrāva,» aizdomīgi šaudījās viņam galvā. Abi vēroja viens otru, bet, līdzko skatieni sastapās, zibenātri tos atrāva viens no otra.

— Es atnesu jums to papīriņi... par pulksteni... raug še! Vai pareizi uzrakstīts vai būs jāpārraksta?

— Kas? Papīriņis? Jā, jā... varat būt mierīgs, ir pareizi, — Porfirijijs Petrovičs nobēra, it kā kur steigdamies, un, tikai jau to pateicis, paņēma lapiņu un tajā paskatījās. — Jā, gluži pareizi. Vairāk nekā arī nevajag, — viņš, tāpat vārdus ātri bērdams, apstiprināja un nolika papīru uz galda. Tad pēc brītiņa, jau runādams par ko citu, paņēma to atkal no galda un nolika uz pulsta.

— Jūs, kā liekas, vakar sacijāt, ka vēloties mani izjautāt... formāli... par manu pazīšanos ar to... nogalināto? — Raskoļņikovs iesāka. «Nu kāpēc es iespraudu — kā liekas?» pavidēja viņā kā zibens. «Nu, bet kāpēc es tā uztraucos par to, ka iepinu šo «kā liekas»?» viņam tūlīt pavidēja otra doma, arī kā zibens.

Un viņš pēkšņi sajuta, ka viņa pārspilētā aizdomība, jau saskaroties vien ar Porfiriju, pēc pāris vārdiem, pēc pāris skatieniem ir jau pieaugusi līdz drausmīgiem apmēriem... un ka tas bezgala bīstami: nervi uzbudinās, uztraukums top lielāks. «Posts! Posts!... Izteikšu atkal ko aplam.»

— Jā, jā, jā! Esiet bez rūpēm! Laika diezgan, laika

¹ Pa draugam, bez ceremonijām. (Franču val.)

diezgan, — Porfirijs Petrovičs murmināja, staigādams šurp un turp gar galdu un it kā bez kāda mērķa pieiedams gan pie loga, gan pie pults, gan atkal pie galda, te vairādamies no Raskoļņikova aizdomīgā skatienu, te pēkšņi pats apstādamies un ar acīm urbdamies cieši viņam sejā. Ļoti ērmīga pie tam izskatījās viņa maziņa, paresnā, apaļīgā figura, tā bija kā gumijas bumba, kas ripo uz visām pusēm un tūdaļ atlec no visām sienām un kaktiem.

— Pagūsīm, pagūsīm! . . . Vai jūs smēķējat? Vai jums ir? Te būs papirosiņš, — viņš turpināja, pasniedzams viesim papirosu. — Ziniet, es pieņemu jūs šeit, bet mans dzīvoklis ir tepat līdzās, aiz starpsienas . . . proti, mans kroņa dzīvoklis; pagaidām es vēl privatajā. Te šādi tādi sikumi bija vēl jāsalabo. Nupat jau gandrīz gatavs . . . Kroņa dzīvoklis, ziniet, ir jauka lieta, ko? Kā jums šķiet?

— Jā, jauka gan, — Raskoļņikovs atbildēja, gandrīz ar izsmieklu raudzīdamies viņā.

— Jauka lieta, jauka lieta . . . — Porfirijs Petrovičs vairāk reižu atkārtoja, it kā domādams jau pavisam ko citu. — Jā, jauka lieta! — viņš pēdīgi gandrīz izkļiedza, pēkšņi uzmetis skatienu Raskoļņikovam un apstādamies divus soļus no viņa. Šī muļķīgā daudzreizējā atkārtošana, ka kroņa dzīvoklis jauka lieta, ar savu pliekanību bija pārāk krasā pretrunā ar nopietno, domu pilno un mīklaino skatienu, ar kādu viņš tagad lūkojās savā viesī.

Bet tas tikai vēl jo vairāk uzkurināja Raskoļņikova nīknumu, viņš nekādi nevarēja vairs atturēties no zobgalīgā un diezgan nepiesardzīgā izaicinājuma:

— Bet vai zināt ko? — viņš piepeši ievaicājās, gandrīz nekaunīgi skatīdamies Porfirijā, sajuzdams it kā baudu par savu pārdrošību. — Man šķiet, ka pastāv tāds juridisks princips, tāds juridisks paņēmieni — visiem tiesu izmeklētājiem — vispirms iesākt iztālēm, ar niecīgiem vai pat ar ko nopietnu, bet tikai ar tādu, kas neattiecas uz lietu, lai, tā sakot, uzmundrinātu vai, labāk sakot, izkļiedētu nopratināmā uzmanību, iemidzinātu viņa piesardzību un pēc tam piepeši gluži negaidot apdullinātu viņu ar belzienu tieši pa galvvirsu ar kādu visliktenīgāko un bīstamāko jautājumu. Vai tā nav? Tas, kā liekas, visos noteikumos un instrukcijās tiek vēl šobaltdien svēti pieminēts?

— Tā, tā... Tātad jūs domājat, ka es jūs ar to kroņa dzīvokli... vai? — To pateicis, Porfirijš Petrovičš piemiedza acis un pamirkšķināja; kaut kas jautrs un viltīgs pārsliedēja pār viņa seju, grumbiņas pierē izlīdzinājās, ačeles mazliet pievērās, sejas panti izstiepās, un viņš pēkšņi sāka raustīties nervozos, ilgos smieklos, šūpodamies un ligodamies ar visu ķermeni, raudzīdamies Raskoļņikovam tieši acīs. Raskoļņikovs arī pats sāka māksloti smieties; bet, kad Porfirijš, redzēdams arī viņu smejamies, laida vaļā jau tādu smieklu šalti, ka kļuva gandrīz tumši sarkans, tad Raskoļņikova riebums pēkšņi pārsniedza visas piesardzības robežas: viņš mitējās smieties, sarauca seju un ilgi un naidīgi raudzījās uz Porfiriju, nenolaizdams acu no viņa pa visu šo ilgo un it kā ar nodomu nepārtraukto smieklu brāzmas laiku. Nepiesardzība tomēr acīm redzot bija abpusēja: iznāca tā, it kā Porfirijš Petrovičš smietos savam viesim tieši acīs, kurš uzņēma šos smieklus naidīgi, bet smējējs pats par šo apstākli pat nesamulst. Raskoļņikovam tas likās ļoti zīmīgi: viņš saprata, ka Porfirijš Petrovičš droši vien arī pagājušo reizi patiesībā nebija nemaz apmulsis, bet gan gluži otrādi, -- viņš, Raskoļņikovs, pats bija, kas zina, iekritis slazdos; saprata, ka te acīm redzot bija kaut kas viņam vēl nezināms, bija kaut kāds nolūks; ka varbūt viss ir jau iepriekš sagatavots, kas nupat, šai pašā brīdī, atklāsies un gāzīsies virsū...

Viņš tūdaļ ķērās tieši pie lietas, piecēlās no dīvana un paņēma cepuri:

— Porfirij Petrovič, — viņš iesāka nopietni, bet ar diezgan redzamu sašutumu, — vakar jūs izteicāt vēlēšanos, lai es atnāku pie jums uz kaut kādu nopratināšanu. (Viņš īpaši uzsvēra vārdu: *nopratināšanu*.) Es nu esmu atnācis, un, ja jums ko vajag, tad jautājiet, ja ne, tad atļaujiet man aiziet. Man nav laika, man ir darīšanas... Man jāierodas tā paša sabrauktā ierēdņa bērēs, par kuru... arī jums ir zināms... — viņš piebilda, pats tūdaļ noskaizdamies par šo piemetinājumu, bet, tūlīt pēc tam vēl jo vairāk iekaisdams, turpināja: — Man tas viss ir apnicis, vai dzirdat, jau sen apnicis... pa daļai tāpēc arī slimis biju... Vārdu sakot, — viņš gandrīz izkļiedza, juzdams, ka teikums par slimību bija vēl vairāk nevietā, — vārdu sakot: esiet tik laipns,

vai nu nopratiniet mani, vai atlaidiet tūlīt... Bet, ja nopratināt, tad ne citādi kā pēc formas! Citādāk neatļaušu, tāpēc pagaidām ardievu, jo mums divatā nav pašreiz ko darīt...

— Kungs un dievs! Ko jūs tā? Par ko lai jūs pratinātu! — Porfirijs Petrovičs pēkšņi ieklukstējās, tūdaļ mainīdams ir toni, ir izskatu un uz vietas apraudams smieklus. — Es jūs lūdzu, neuztraucieties, — viņš mierināja, gan mētādams atkal uz visām pusēm, gan pēkšņi ņemdamies apsēdināt Raskoļņikovu, — laika diezgan, laika diezgan, tas viss tikai sīkumi! Gluži otrādi, es esmu tik priecīgs, ka jūs beidzot ieradāties pie mums... Es uzņemu jūs kā viesi... Bet par šiem nolādētajiem smieklīem jūs, dārgais Rodion Romanovič, mani atvainojiet, — Rodions Romanovičs, jā? Taču tā laikam jūsu tēva vārds?... Esmu nervozs cilvēks, jūs ar savas piezīmes asprātību mani par daudz sasmīdinājāt, dažreiz, nūdien, atgadās, ka es šitā kratos kā recekļis pa veseļai pusstundai... Smejos kā traks. Pēc savas kompleksijas baidos pat, ka neķer trieka. Sēdieties taču!... Es jūs lūdzu, citādi domāšu, ka esat saskaities.

Raskoļņikovs klusēja, klausījās un vēroja, aizvien vēl ar dūsmīgi saviebtu seju. Viņš gan apsēdās, bet cepuri paturēja rokā.

— Es jums, Rodion Romanovič, pastāstīšu par sevi kaut ko, tā sakot, rakstura atklāšanai, — Porfirijs Petrovičs turpināja, atkal tekalēdams pa istabu un atkal, tāpat kā agrāk, vairīdamies no sava viesā acīm. — Es, zīniet, esmu puīša cilvēks, nesabiedrīks, nepazīstams, turklāt jau līdz zināmai robežai nobriedis, sastindzis cilvēks, nogatavojies kā sēklinieks, un... un... un vai jūs, Rodion Romanovič, esat ievērojis, ka pie mums, proti, pie mums Krievijā, it īpaši mūsu Pēterburgas aprindās, ja saiet kopā divi gudri, bet vēl ne visai tuvu pazīstami cilvēki, kas viens otru, tā sakot, ciena, piemēram, kā tagad mēs abi, tad tie veselu pusstundu nevar atrast tematū sarunai; sēž, stingst viens otra priekšā, un abi divi mulst. Visiemo cilvēkiem ir temati sarunām, dāmām, piemēram... labāko aprindu ļaudīm, piemēram, arvien ir sarunu viela, c'est de rigueur¹, bet vidus šķiras ļaudis, tādi kā mēs, tas ir, domājošie, visi ir mulsi un

¹ Tas ir kā likums. (Franču val.)

nerunīgi... Kāpēc tas tā? Vai sabiedrisko interešu trūkst, jeb vai mēs esam par daudz godīgi un nevēlamies cits citu mānīt, nezinu. Ko? Kā jūs domājat? Cepurīti lieciet vien nost, citādi liekas, it kā jūs taisītos tūlīt iet projām, tiešām neveikli skatīties... Man turpretī tāds prieks...

Raskoļņikovs nolika cepuri, joprojām klusēdams un nopietni ar sarauktu pieri klausīdamies Porfirija tukšajā un juceklīgajā plāpāšanā. «Vai patiesi ar savu muļķīgo plāpāšanu viņš grib izkļiedēt manu uzmanību?»

— Uz kafiju jūs nelūgšu, nebūtu vietā; bet kāpēc gan ar labu paziņu minūtes piecas gara laika pēc nepasēdēt, — neapklusdams mēļoja Porfirijs, — saprotiet, visi šie dienesta pienākumi... neņemiet ļaunā, ka es visu laiku tā staigāju no viena gala uz otru; piedodiet, es ļoti baidos jūs aizvainot, bet kustēties man vienkārši nepieciešams. Pastāvīgi sēžu, un tad man tāds prieks minūtes piecas pastaigāt... Hemoroidi... Arvien taisos ārstēties ar vingrošanu; stāsta, ka pat valsts padomnieki, īstenie valsts padomnieki un pat slepenpadomnieki labprāt lēkājot pār aukliņu; palūk, cik tālu mūsu gadsimtā zinātne... j-jā... Bet, kas attiecas uz šejienes pienākumiem, nopratināšanām un visu šo formālo pusi... Jums pašam nupat labpatika ieminēties par nopratināšanām... vai zināt, dārgais Rodion Romanovič, dažreiz šīs nopratināšanas pašu pratinātāju vairāk izsit no sliedēm nekā nopratināmo... To jūs tiešām ļoti pareizi un asprātīgi piezīmējāt. (Raskoļņikovs nekā tamlīdzīga nebija piezīmējis.) Iznāk sapīties! Gribot negribot iznāk sapīties! Pastāvīgi viens un tas pats, viens un tas pats, bez gala! Rau, nāks reforma, tad mums kaut amata nosaukumi tiks pārdēvēti, he-he-he! Bet, kas attiecas uz mūsu juridiskajiem paņēmieniem — kā jūs tik atjautīgi izteicāties, — tur es esmu ar jums pilnīgi vienis prātis. Sakiet, kurš gan no visiem tiesājamiem, arī pats pēdējais pakulainais zemnieciņš, nezinātu, ka viņu, piemēram, vispirms sāks iemidzināt ar blakus jautājumiem (pēc jūsu trāpīgā izteiciena), bet tad uzreiz — blaukt! — ar cirvja pietu pa pašu galvvirsu, he-he-he! — pa pašu galvvirsu, pēc jūsu laimīgā salīdzinājuma, he-he! Tātad jūs patiesi domājat, ka es ar to dzīvokli gribēju jūs... he-he! Esat gan jūs ironisks cilvēks. Nu, nu, — es vairāk ne! Ak jā, pie tā paša, — viens vārdiņš izaicina otru, viena doma ierosina otru, — jūs,

lūk šē, nupat ieminējāties arī par formu, zīmējoties, ziniet, uz nopratinājumiņu... Kas tur nu par formu! Forma, ziniet, daudzos gadījumos ir tikai blēņas. Dažu reizi tikai parunājies kā draugs, un, skaties, tas ir vēl izdevīgāk. Forma nekur neaizbēgs, tai ziņā atļaujiet man jūs apmierināt; un kas tad ir savā būtībā forma, es jums jautāšu? Nevar taču ar formu uz katra soļa apgrūtināt izmeklētāju. Izmeklētāja darbs ir, tā sacīt, savā ziņā brīvā māksla vai kaut kas tam līdzīgs... he-he-he!...

— Porfirijš Petrovičš brītiņu atvilka elpu. Viņš nepiekusdams bārstīt bārstīja gan skanīgas frazes bez satura, gan pēkšņi izmeta kādu miklainu vārdiņu, bet tūlīt atkal ņēmās kult tukšus salmus. Pa istabu viņš jau gandrīz skraidīja, aizvien žīglāk un žīglāk ņirbinādams savas tuklās kājeles, pastāvīgi lūkodomies uz zemi, labo roku aizlicis aiz muguras, bet kreiso nepārtraukti vicinādams un taisīdams ar to visādas žestus, kas vienmēr apbrīnojami nesaskanēja ar viņa vārdiem. Raskoļnikovs piepeši ievēroja, ka, pa istabu skraidīdams, viņš pāris reizi apstājās uz mirkli pie durvīm un it kā uzklausījās... «Vai viņš gaida, vai, kaut ko?»

— Tur jums tiešām pilnīga taisnība, — Porfirijš atkal atsāka, ar ārkārtīgu vientiesību palūkodomies uz Raskoļnikovu (no kā Raskoļnikovs nodrebēja un acumirkli sagatavojās), — tiešām jums taisnība, kad jūs tik asprātīgi pasmējāties par mūsu juridiskajām formām, he-he! Šie mūsu dziļdomīgi psiholoģiskie paņēmieni (protams, daži no tiem) ir bezgala smieklīgi un, var teikt, pat pavisam nenoderīgi tais gadījumos, kad formalitātes mūs par daudz saista. Jā... es atkal iesāku par formu: nu, teiksim, ja es atzītu vai, labāk sakot, turētu kādu, — vienu vai otru, vai trešo, aizdomās, tā sacīt, kā noziedznieku kādā man uzticētā lietiņā... Jūs taču gatavojāties kļūt par juristu, Rodion Romanovič?

— Jā, agrāk gatavojos...

— Nu, tad šē jums, tā sacīt, paraudziņš nākotnei, tas ir, nedomājiet, ka es uzdrīkstētos jūs mācīt, — pavei, kādus jūs apcerējumus par noziegumiem drukājat! Nē jel, tikai tāpat vien, fakta veidā, iedrošinos minēt jums piemēriņu... Tātad, lūk, ja es, piemēram, turētu vienu vai otru, vai trešo par noziedznieku, nu kādēļ gan, es jums jautāšu, kādēļ lai es priekšlaikus viņu traucēju, kaut man arī būtu

norādījumi? Mans pienākums ir, piemēram, dažu labu jo ātrāk apcietināt, bet ne jau katram ir tāds raksturs, patiešām; kādēļ gan lai es neatļautu viņam pastaigāties pa pilsētu, he-he-he! Nē, es redzu, jūs vēl gluži nesaprotat, tādēļ patēlošu jums to skaidrāk: teiksim, ja es iesēdinu viņu par daudz agri, tad ar to taču piešķiru viņam moralisku, tā sakot, atbalstu, he-he! Jūs smeجاتies? (Raskoļnikovs pat nedomāja smieties: viņš sēdēja sakniebtām lūpām, nenolaizdams iekaisušo skatienu no Porfirija Petroviča.) Bet tā tas taču ir, ir īpaši ar dažu subjektu, tāpēc ka cilvēki ir daudzveidīgi, bet prakse ir visiem viena. Jums, lūk, labpatik tagad sacīt: pierādījumi, — jā, pierādījumi gan, cienītais, taču tie lielāko tiesu ir apstrīdami; bet es tak esmu izmeklētājs, tātad arī tikai vājš cilvēks, pats atzīstos; gribētos izmeklēšanu nostādīt, tā sakot, matemātiski pareizi, gribētos iegūt tādu pierādījumu, kas būtu kā divreiz divi — četri, kas tiešām jau līdzinātos noteiktam un neapšaubāmam pierādījumam! Bet, ja es iesēdināšu viņu pirms laika, — kaut arī būdams pārliecināts, ka tas ir *viņš*, — tad es varbūt pats atņemšu sev līdzekļus viņu tālāk atklāt, un kāpēc? Tāpēc, ka ar to es viņam piešķiršu, tā sakot, noteiktu stāvokli, viņu, tā sakot, psiholoģiski nopamatošu un nomierināšu, bet viņš tad ierausies no manis savā čaulā: sapratīs beidzot, ka ir arestants. Stāsta, ka Sevastopolē tūlīt pēc kaujas pie Almas gudri ļaudis — ai! — cik ļoti baidījušies, ka pretinieks nupat izdaris atklātu uzbrukumu un ieņems pilsētu ar joni; bet, ieraudzījuši, ka pretinieks dod priekšroku pareizam aplenkumam un atklāj pirmo paraleli, gudrie ļaudis, ai-ai, kā ielīksmojušies un nomierinājušies: sak, lieta tātad ir paildzināta vismaz uz mēnešiem diviem, jo ar kārtīgu aplenkumu kad vēl ieņems! Jūs atkal smeجاتies, atkal nēticat? Nu, protams, arī jums ir taisnība. Taisnība, taisnība! Tie visi tikai atsevišķi gadījumi, es jums piekritu; minētais gadījums ir tiešām atsevišķs! Bet, lūk, kas pie tam, mīlo Rodion Romanovič, jāņem vērā: tāda vispārēja gadījuma, tāda, kuram visas šīs juridiskās formas un noteikumi būtu piemēroti, aprēķināti un grāmatās ierakstīti, — tāda gadījuma nemaz nav; jau tāpēc vien nav, ka ikkatra lieta, katrs, teiksim, noziegums, tiklīdz kļuvis par īstenību, tūdaļ arī pārvēršas par pilnīgi īpatnēju gadījumu, dažreiz pat par

tādu, kam nav nekādas līdzības ne ar vienu no agrākajiem. Dažreiz ir pat visai komiski šāda veida gadījumi. Ja es atstāju dažu šādu kungu pavisam brīvā, viņu neaiztieku un netraucēju, tomēr lai viņš ik stundu, ik minūti zina vai vismaz lai viņam būtu aizdomas, ka man viss visos sīkumos zināms un ka es dienu un nakti viņam sekoju, viņu uzmanu; lai viņš man dzīvo mūžīgās aizdomās un bailēs, tad taču, dieva vārds, viņam galva sāks griezties un viņš pats atnāks un, kas zina, izdarīs arī vēl kaut ko, kas jau līdzināsies divreiz divi, — kam, tā sakot, būs jau matemātiska noteiktība, — un tas, rau, ir patīkami. Tas var notikt pat ar lāčausi zemnieku, bet ar tādu brāli kā mēs, ar šī laika gudro, turklāt vēl zināmā virzienā attīstītu cilvēku jo drīzāk! Tāpēc, mīlīt, ļoti svarīgi ir izprast, kādā virzienā cilvēks attīstīs. Bet nervi, lūk, nervi, tos jūs pavisam aizmirsāt! Tie visiem taču šajos laikos ir slimīgi, vāji, satraukti!... Un žults, cik daudz žults visos! Tas, es jums teikšu, pie reizes ir savā ziņā tīrā bagātību raktuve! Un vai man tur kāds nemiers, ja viņš nesaistīts staigā pa pilsētu? Lai! Lai jau pastaigājas vien pagaidām, lai; es tāpat zinu, ka viņš ir mans upurītis un nekur no manis neaizbēgs! Kur lai viņš arī bēgtu, he-he! Uz ārzemēm? Polis uz ārzemēm aizbēgs, nevis viņš, vēl jo vairāk tāpēc, ka es viņu uzmanu un esmu spēris soļus. Dziļāk tēvzemē, vai, iebēgs? Bet tur taču dzīvo zemnieki, īstie, pakulbikšainie krievu zemnieki; cilvēks ar šo laiku attīstību drīzāk dos priekšroku katorgai nekā dzīvos kopā ar tādiem ārzemniekiem kā mūsu zemnieciņi, he-he! Bet arī tas viss ir tikai nieki, tikai ārpuse. Ko nozīmē: aizbēgs! Tā ir formālā puse, tas nav galvenais; viņš no manis neaizbēgs ne tāpēc vien, ka nav kur bēgt: viņš man *psicholoģiski* nevar aizbēgt, he-he! Kas par smuku izteicienu! Viņš jau pēc dabas likuma man neaizbēgs, kaut arī būtu kur bēgt. Vai esat redzējuši tauriņu pie sveces? Tā, lūk, arī viņš vienmēr, vienmēr riņķos ap mani kā ap sveci; pati brīvība kļūs nemīlama, nogrims domās, sāks pīties, pats visapkārt sapīsies kā tīklos, sašausminās sevi līdz nāvei!... Tas vēl maz: viņš pats man sagādās kaut kādu matemātisku āķi, kas jau izskatīsies pēc divreiz divi, — ja vien es paļaušu viņam garāku starpbrīdi... un atkal un atkal viņš riņķos ap mani,

aizvien šaurākā un šaurākā lokā, un — knaps! — taisni man mutē, bet es tad viņu arī norīšu; tas, raug, ir patīkami, he-he-he! Jūs neticat?

Raskoļņikovs neatbildēja, viņš sēdēja bāls un nekustīgs, arvien tikpat sasprindzināti vērodams Porfirija seju.

«Laba pamācība!» viņš stingdams domāja. «Tas vairs nav pat kaķis ar peli kā vakar. Un ne jau velti viņš man parāda savu spēku un... un liek man nojaust: viņš ir par daudz gudrs... Viņam ir kāds cits nolūks, bet kāds? Nieki, draugs, tu mani tikai biedē un mānies! Pierādījumu tev nav, un arī vakarējā cilvēka nav! Vienkārši tu gribi mani samulsināt, gribi mani priekšlaikus sakaitināt un tādā stāvoklī tad arī pieveikt; bet nekā nebūs, tev tas neizdosies, neizdosies! Tomēr kāpēc, kāpēc gan viņš liek man tik skaidri noprast?... Vai viņš cer uz maniem slimajiem nerviem?... Nē, draugs, nekā nebūs, neizdosies, lai ar tu esi kaut ko sagatavojis... Nu, tad redzēsim, ko tu tur esi sagatavojis.»

Un viņš saņēma visus spēkus, juzdams tuvojamies briesmīgu, nezināmu katastrofu. Brīžiem viņam gribējās mesties virsū un Porfiriju tepat uz vietas nožņaupt. Jau ienākot viņš bija baidījies no šī sava nīkuma. Viņš juta, ka mute kļūst sausa, sirds dauzās, lūpas apkalst. Viņš tomēr apņēmās klusēt un neteikt ne vārda pirms laika. Viņš saprata, ka tā viņa stāvoklī ir vislabākā taktika, jo tādējādi viņš ne tikvien neizplāpāsies, bet, gluži otrādi, ar savu klusēšanu sakaitinās pašu pretinieku, un varbūt tas pats vēl viņam nevilšus kaut ko izsacīs. Vismaz viņš to cerēja.

— Nē, es redzu, jūs neticat, jums visu laiku liekas, ka es tikai nevēlainīgu jociņus melšu, — Porfirijs atkal atsāka, kļūdams arvien jautrāks un jautrāks, aiz labpatikas nemitīgi sīkus smiekliņus smiedams un sākdams atkal tekalēt pa istabu, — protams, jums taisnība; man jau pat figuru dievs devis tādu, kas citus vienīgi uz komiskām domām pavedina; tāds ķipars; bet es jums, lūk, ko pateikšu un vēlreiz atkārtosu, atvainojiet mani, vecīti, Rodion Romanovič, jūs esat vēl jauns cilvēks, tā sacīt, jaunības plaukumā, un tāpēc augstāk par visu cienāt cilvēka prātu — pēc visas jaunatnes parauga. Jūs vilina prāta rotaļīgā atjauta un saprāta abstraktie argumenti. Bet tas nu ir gluži

kā, piemēram, agrākais austriešu hofkrīgrāts¹, cik jau nu es vispār par kara notikumiem varu spriest; uz papīra viņi Napoleonu ir sakāva, ir gūstā saņēma, kā viņi tur savā kabinetā to visu bija visasprātīgākā veidā aprēķinājuši un saskaņojuši, bet, paskat, generalis Maks padodas ar visu savu armiju, he-he-he! Redzu, redzu, Rodion Romanovič, jūs smejaties par mani, ka es, civilierēdnis būdams, aizvien izvēlos sev piemērus no kara vēstures. Ko lai dara, tā mana vājība, mīlu kara padarīšanas, man tik ļoti patīk lasīt visas šīs kara relācijas... Es noteikti esmu palaidis garām savu karjeru. Man vajadzētu kalpot armijā, nūdien. Par Napoleonu varbūt neklūtu, nu, bet majors gan būtu iznācis, he-he-he! Nu, tad tagad, mans dārgais, es jums smalki izstāstīšu patiesību par to *atsevišķo gadījumu*: īstenība un daba, mans cienījamais, ir svarīga lieta, kas dažreiz aizcērt pašā saknē vistālredzīgākos aprēķinus! Ē, paklausiet vecu vīru, es jums nopietni saku, Rodion Romanovič (to sacīdams, tikko trīsdesmit piecus gadus vecais Porfirijš Petrovičš tiešām pēkšņi it kā novecoja, pat balss pārvērtās, un viņš it kā saguma), turklāt esmu vaļsirdīgs cilvēks... Vai es esmu vaļsirdīgs vai ne? Kā pēc jūsu domām? Liekas, ka pilnīgi: pastāstu jums par velti tādas lietas un pat preti nekā neprasu, he-he! Nu, tātad es turpinu: asprātība, manuprāt, iespēj brīnumus, tā ir, kā saka, dabas krāšņums un dzīves iepriecinājums, un kādus tik knifus tā neizdomā, dažkārt liekas, kur nu tos atrisināt kaut kādam nabaga izmeklētājam, kas pie tam arī pats aizraujas savās fantazijās, kā tas allaž mēdz notikt, jo arī viņš ir tikai cilvēks! Bet te nu, lūk, daba nabaga izmeklētāju paglābj, tur tā nelaime! Taču par to pat nepadomā ar asprātībām aizrāvusies jaunatne, kas «soļo pāri visiem šķēršļiem» (kā jums labpatika tik asprātīgi un atjautīgi izsacīties). Pieņemsim, ka viņš, proti, tas cilvēks, tas *atsevišķais gadījums*, tas inkognito, arī izmelosies, pie tam pat lieliski un vissmakākajā veidā; liekas, ka varētu jau triumfēt, baudīt savas asprātības augļus, bet viņš — plaukš! — pašā interesantākajā, pašā skandalozākajā vietā nokrīt ģibonī. Nu, teiksim, slimība, tāpat arī smacīgs gaiss telpās mēdz būt, tomēr!

¹ Galma Kara padome.

Tomēr uz domām ir uzvedinājis! Samelojis gan ir lieliski, bet, kā tikt galā ar dabu, to viņš nav mācējis aprēķināt. Te tev nu bija tavs viltus! Citureiz, aizraudamies ar savas atjautas rotājīgumu, viņš sāk mulžot savu aizdomās turētāju, nobāl it kā tišām, kā pa jokam, bet *pārāk jau dabiski nobāl*, pārāk līdzīgi patiesībai, skaties, atkal jau ir uzvedinājis uz domām! Kaut gan pirmajā brīdī arī izdodas piekrāpt, bet pa nakti šis, ja nav gluži stulbenis, var pārdomāt tuvāk. Un tā uz katra soļa! Ko tur: viņš arī pats jau sāk aizsteigties notikumiem priekšā, lien, kur viņu nemaz neaicina, pastāvīgi runā par to, par ko, taisni otrādi, vajadzētu klusēt, sāk melst visādas alegorijas, he-he! Pats atnāk un sāk prašņāt: kāpēc, sak, mani tik ilgi neņem ciet, he-he-he! Un tas taču var notikt pat ar visasprātīgāko cilvēku, ar psihologu un literatu! Daba ir spogulis, visdzidrākais spogulis! Skaties tajā un priecājies, tā, lūk! Bet ko jūs tā nobālējāt, Rodion Romanovič, vai te nav par smacīgu, vai neatvērt vēdlodziņu?

— O, neuztraucieties, lūdzu, — Raskoļņikovs iesaucās un pēksņi sāka skaļi smieties, — lūdzu, nerūpējieties!

Porfirijs apstājās viņam pretī, pagaidīja un piepeši pats sāka smieties viņam līdz. Raskoļņikovs piecēlās no dīvāna un skraji aprāva savus lēkmei līdzīgos smieklus.

— Porfirij Petrovič! — viņš sacīja skaļi un skaidri, kaut gan ar pūlēm turēdamies uz trīcošajām kājām. — Tagad beidzot es skaidri redzu, jums noteikti ir aizdomas, ka es esmu noslepķavojis veceni un viņas māsu Lizavetu. Es no savas puses paskaidroju jums, ka tas viss man jau sen apnicis. Ja uzskatāt, ka jums ir tiesības mani likumīgi vajāt, tad vajājiet, ja apcietināt, tad apcietiniet. Bet smieties man acīs un mani mocīt es neļaušu...

Pēksņi viņa lūpas ietricējās, acis iedegās trakumā un līdz šim apvaldītā balss kļuva skaļa.

— Neļaušu! — viņš pēksņi iekļiedzās, no visa spēka uzgāzdams ar dūri pa galdu. — Vai jūs dzirdat, Porfirij Petrovič? Neļaušu!

— Ak kungs, kas ta nu atkal! — acīm redzami pilnīgi izbījies iesaucās Porfirijs Petrovičs. — Rodion Romanovič! Labulīt! Miļlais! Kas jums kaiš?

— Neļaušu! — gribēja vēl otrreiz uzkleigt Raskoļņikovs.

— Klusāk! Izdzirdēs taču, atnāks citi! Nu, ko mēs tad viņiem teiksim, padomājiet! — ar šausmām čukstēja Porfirijs Petrovičs, pievirzījis savu seju pavisam tuvu Raskoļņikova sejai.

— Neļaušu, neļaušu! — Raskoļņikovs mechaniski atkārtoja, bet tagad uzreiz arī tāpat čukstus.

Porfirijs strauji novērsās un aizskrēja atvērt logu.

— Jāielaiž sveigs gaiss! Ūdentiņu jums, mīlais, vajadzētu iedzert, tā tak ir lēkme! — Un viņš gribēja mesties pie durvīm un likt, lai atnes ūdeni, bet izrādījās, ka turpat kaktā stāv karafe ar ūdeni.

— Iedzeriet, dārgais, — viņš čukstēja, mezdami pie Raskoļņikova ar karafi, — varbūt līdzēs... — Porfirijs Petroviča izbilis un pati viņa līdzjūtība bija tik dabiska, ka Raskoļņikovs apklusa un ar mežonīgu ziņkāri sāka uz viņu lūkoties. Ūdeni tomēr nepieņēma.

— Rodion Romanovič! Mīlais! Tā jūs sevi līdz ārpřātam novedisiet, ticiet, kad es jums saku, e-eh! Iedzeriet! Ieņemiet kaut malciņu!

Viņš tomēr piespieda Raskoļņikovu paņemt rokās glāzi ar ūdeni. Tas instinktīvi pacēla glāzi pie mutes, bet atjēdzies ar riebumu nolika uz galda.

— Jā, jums bija lēkmīte! Šitā jums atkal piemetīsies vecā slimība, — Porfirijs Petrovičs turpināja draudzīgi un līdzjūtīgi kluksēt, kaut gan joprojām vēl ar savādi apjukušu seju. — Ak kungs! Kā nu var sevi tā netaupīt? Re, vakar pie manis arī Dmitrijs Prokofjičs bija atnācis, — piekritu, piekritu, ka man nelāga, indīgs raksturs, bet, pavei, ko viņi no tā secina!... Dieviņ! Atnāca vakar, pēc jums, pie manis, ēdām pusdienas, viņš runāja, runāja, es tikai rokas vien noplātīju: nu, es nodomāju... ak kungs! Vai jūs bijāt viņu atsūtījis? Tad sēdieties taču, mīlīt, piesēdiet, dieva dēļ!

— Nē, es nesūtīju! Bet es zināju, ka viņš gāja pie jums, un zināju arī, kāpēc gāja, — Raskoļņikovs skarbi atteica.

— Zinājāt?

— Zināju. Nu, un kas tad ir?

— Tikai tas, dārgais Rodion Romanovič, ka man taču ir zināmi ne tādi vien jūsu varoņdarbi: par visu man ir ziņas! Zinū, ka jūs gājāt *dzīvokli irēt*, jau vēl vakarā, mijkrslē!

un ka zvaniņu raustījāt un ka par asinīm prašņājāt, un ka strādniekiem un sētniekiem prātus sajaucāt. Es taču saprotu jūsu noskaņojumu, jūsu dvēseles stāvokli tanī laikā... Bet jūs tā novedisiet sevi vienkārši līdz ārprātam, dieva vārds! Sajuksiet... Jūsos par daudz stipri vārās sašutums, cildens sašutums par saņemtajiem apvainojumiem, pirmām kārtām no likteņa, pēc tam no iecirkņa uzraugu puses, un jūs nu mētājaties gan šurp, gan turp, lai, tā sakot, drīzāk piespiestu visus runāt un tādējādi visu uzreiz izbeigtu, tāpēc ka jums ir jau apnikušas visas šīs muļķības un šīs aizdomas. Tā taču ir? Vai es neesmu uzminējis jūsu jūtoņu?... Tā jūs ne tikvien sev, bet arī manam Razumičīnam prātus sagrozīsiet; viņš taču tam par daudz *lādzīgs*, jūs pats zināt. Jūs esat slims, bet viņam ir labs tikums, un tāpēc jūsu slimība grasās viņam pielipt... Es jums, mīlais, kad nomierināsieties, pastāstīšu... bet sēdieties, manu labiņo, dieva dēļ! Lūdzu jūs, apsēdieties, jums seja pavisam pelēka; piesēdiet!

Raskoļņikovs apsēdās, drebuļi mitējās, un pa visu miesu izplūda karstums. Dzīlā izbrīnā viņš sasprindzināti klausījās, ko saka Porfiriji Petrovičs, kas likās izbiedēts un tik draudzīgi par viņu gādāja. Tomēr Raskoļņikovs neticēja nevienam viņa vārdam, kaut gan sajuta divainu tieksmi noticēt. Negaidītie Porfirija vārdi par dzīvokli viņu pilnīgi pārsteidza. «Kas tad tas? Tātad zina par dzīvokli?» viņš pēkšņi iedomāja. «Un turklāt pats man to izstāsta!»

— Jā, reiz bija gandrīz uz mata tāds pats gadījums, psiholoģisks gadījums, mūsu tiesu praksē, — tāds pats slimīgs gadījums, — vārdus ātri bērdams, Porfiriji turpināja. — Tāpat viens bija sevi apmelojis slepkavībā — un vēl kā apmelojis: veselu halucināciju izstāstījis, faktus uzrādījis, apstākļus iztēlojis, visu sajaucis, visus izsitis no sliedēm — un kāpēc? Viņš pats gluži bez nodoma bija kļuvis par slepkavības cēloni, un tas arī tikai pa daļai; bet, tiklīdz uzzinājās, ka ir devis slepkavām ieganstu, viņš bija kļuvis grūtsirdīgs, tāds kā apreibis, sācis redzēt halucinācijas, sajucis arvien vairāk, līdz pēdīgi sevi pārliecinājis, ka viņš pats, lūk, esot tas slepkava! Tikai kad valdošais senats to lietu beidzot izskatīja, nelaimīgais tika attaisnots un nodots aizgādībā. Paldies valdošajam senatam! Ek nu, ai-ai-ai! Kā

nu tā drīkst, mans mīlais? Var vēl karsonī iedzīvoties, ja jau rodas tāda dziņā savus nervus kairināt, staigāt pa naktīm, zvaniņus raustīt, par asinīm izprašņāt! Es taču visu šo psiholoģiju esmu izstudējis praksē! Tā dažreiz cilvēku kaut kas vilktin velk izlēkt pa logu vai no torņa nogāzties, un šī sajūta ir tik kārdinoša. Tāpat arī zvaniņi... Slimība, Rodion Romanovič, slimība! Pārāk maz vērības jūs esat sācis piegriezt savai slimībai. Būtu aprunājies ar kādu piedzīvojušu mediķi, ko nu jums tas resnais... Jūs murgojat! Viss tas notiek ar jums vienkārši murgos!...

Uz mirkli Raskoļņikovam acu priekšā viss sagriezās.

«Vai tiešām, vai tiešām,» viņam pazibēja domās, «vai tiešām viņš arī tagad melo? Tas nav iespējams, nav iespējams!» Viņš vairāja nost šīs domas, jau iepriekš nojauzdams, līdz kādai trakuma un niknuma pakāpei tās varēja viņu novest, sajuzdams, ka aiz dūsmām var zaudēt prātu.

— Tas nebija murgos, tas bija nomodā! — viņš iekliedzās, saņemdam kopā visas sava prāta spējas, lai aptvertu Porfirija spēli. — Nomodā, nomodā! Vai dzirdat?

— Jā, saprotu un dzirdu! Jūs arī vakar teicāt, ka tas nebijis murgos, pat sevišķi uzsvērāt, ka tas nebijis murgos! Visu, ko jūs sakāt, es saprotu! E-eh!... Paklausieties, mans labais Rodion Romanovič, nu kaut vai šis pats apstākļis. Taču, ja jūs patiesi būtu noziedzies vai kaut kā citādi iejaukts šaiā nolādētajā lietā, vai tad jūs — apžēlojieties! — uzsvērtu, ka visu to esat darījis nevis murgos, bet, gluži otrādi, būdams pie pilnas apziņas? Pie tam vēl sevišķi, ar īpašu neatlaidību to uzsvērt, — nu, vai tas iespējams, vai tas tā varētu būt, apžēlojieties? Pēc manām domām, pavisam otrādi. Ja jūs justos kaut kā vainīgs, jums nāktos uzsvērt: sak, katrā ziņā pa murgiem! Vai tā nav? Tā tak ir?

Šai jautājumā ieskanējās kaut kas viltīgs. Raskoļņikovs pierāvās pie pašas divana atzveltnes, atvirzīdamies no Porfirija, kas bija pieliecies viņam tuvu klāt, un klusēdam nesapratnē to cieši uzlūkodams.

— Vai atkal par Razumichina kungu, proti, par to, vai viņš bija nācis izrunāties pats no sevis vai jūsu pamudināts. Te jums tieši vajadzētu teikt, ka viņš atnācis pats no sevis, un noslēpt, ka jūsu pamudināts! Bet jūs, lūk, neslēpjat! Jūs tieši uzsverat, ka jūsu pamudināts!

Raskoļņikovs to nekad nebija uzsvēris. Aukstums viņam pārskrēja pār muguru.

— Jūs visu laiku melojat, — viņš lēni un klusi izrunāja ar sāpīgā smaidā saviltām lūpām, — jūs gribat atkal man parādīt, it kā redzot cauri visu manu spēli, ka visas manas atbildes jums jau iepriekš zināmas, — viņš runāja, pats gandrīz juzdams, ka vairs pienācīgi neapsver savus vārdus, — jūs gribat mani iebiedēt... vai arī vienkārši smejaties par mani...

To teikdams, viņš joprojām cieši skatījās Porfirijam sejā, un piepeši viņa acis atkal iedegās bezgalīgs naidis.

— Jūs melojat visu laiku! — viņš izsaucās. — Jūs pats ļoti labi zināt, ka noziedznieks vislabāk var izlocīties, teikdams pēc iespējas patiesību... pēc iespējas neslēpdams to, ko nevar noslēpt. Es jums neticu!

— Cik jūs šaudīgs! — sīkiem smiekliņiem iesmējās Porfirijs. — Ar jums, tētīt, ir galā nevar tikt: kaut kāda monomanija jūs apsēdusi. Tātad jūs man neticat? Bet es jums saku, ka jau ticat, par ceturtdaļu aršinas esat jau noticējis, bet es gādāšu, ka jūs noticēsiet arī par visu aršinu, jo patiesi jūs mīlu un no sirds vēlu jums labu.

Raskoļņikovam iedrebējās lūpas.

— Jā, vēlu labu un noteikti jums sacīšu, — Porfirijs turpināja, viegli, pa draugam saņemdam Raskoļņikovu aiz rokas mazliet augšpus elkoņa, — noteikti sacīšu: novērojiet savu slimību! Turklāt pie jums ir atbraukušas arī tuvinieces, par to padomājiet; jums vajag viņas mierināt un priecināt, bet jūs viņas tikai baidāt...

— Kas jums daļas? Kā jūs to zināt? Kālab tā interesējaties? Jūs tātad mani izsekojat un gribat to man parādīt?

— Apžēlojieties! Nu taču no jums paša, no jums paša visu dabūju zināt! Jūs nemaz nemanāt, ka savā uztraukumā jau iepriekš visu izstāstāt kā man, tā citiem. Tāpat no Razumichina kunga, Dmitrija Prokofjiča, vakar uzzināju daudz interesantu sikumu. Nē, jūs, lūk, mani pārtraucāt, bet es jums teikšu, ka ar savu aizdomību par spīti visai jūsu asprātībai jūs esat pazaudējis veselīgo saprātu. Nu, piemēram, kaut par to pašu tematu, par tiem zvaniņiem; tādu dārgumu, tādu faktu (taču vesels fakts!) es jums atklāju līdz pēdējam, es — izmeklētājs! Un jūs tur nekā

nesaskatāt? Ja es kaut drusku turētu jūs aizdomās, vai tad man tā vajadzētu darīt? Gluži otrādi, man būtu vajadzējis vispirms iemidzināt jūsu aizdomas; ne ar vienu vaibstu neparādīt, ka man šis fakts ir jau zināms, novērst jūsu uzmanību uz pretējo pusi un tad pēkšņi kā ar cirvja pietu pa pauri (pēc jūsu pašu izteiciena) jūs apdullināt: «Sak, cienīts kungs, ko jūs darījāt nogalinātās dzīvoklī vakarā pulksten desmitos, gandrīz vienpadsmitos? Kāpēc raustījāt zvaniņu? Kāpēc prašņājāt par asinīm? Kāpēc mulsinājāt sētniekus un aicinājāt tos uz iecirkni pie uzrauga?» Raug, kā man vajadzētu rīkoties, ja man būtu kaut kripatiņa aizdomu pret jums. Tad man pienāktos pēc visas formas dabūt no jums liecību, izdarīt kratīšanas, varbūt jūs, teiksim, arī apcietināt... Tātad es jūs aizdomās neturu, ja rīkojos gluži citādi. Bet jūs esat pazaudējis veselo saprātu un nekā neredzat, es atkārtāju!

Raskoļņikovs nodrebēja ar visu augumu, tā ka arī Porfiriji Petrovičs pārāk skaidri to manīja.

— Jūs visu laiku melojat! — viņš iesaucās. — Es nezinu jūsu nolūkus, bet jūs melojat... Pirmīt jūs nerunājāt tādā nozīmē, es nevaru maldīties... Jūs melojat!

— Es meloju? — uztvēra Porfiriji, acīm redzami iekarsdams, tomēr saglabādams visjautrāko un zobgalīgāko izskatu un, šķiet, nemaz neuztraukdamies par to, ko domā par viņu Raskoļņikova kungs. — Es meloju?... Nu, bet kā es pirmīt pret jums izturējos (es, izmeklētājs!), pats pateikdams jums priekšā un parādīdams visus aizstāvēšanās līdzekļus, pats izskaidrodams jums visu šo psiholoģiju: «Sak, slimība, murgi, biju sāpīgi aizvainots, melancholija, iecirkņa uzraugi,» — un tā tālāk? Ko? He-he-he! Kaut gan, teiksim, visa šāda atrunāšanās un izlocīšanās, visi šie psiholoģiskie aizstāvēšanās līdzekļi ir visai nepietiekami, pie tam apstrīdami: «Slimība, teiksim, drudzis, sapņi, pa murgiem tā likās, neatceros,» — viss tas nu tā; bet kāpēc, draudziņ, jums slimībā un murgos rādās tieši tādi sapņi, bet ne citādi? Varēja taču būt arī citādi? Vai ne? He-he-he-he!

Raskoļņikovs lepni un nicinoši paskatījās uz viņu.

— Īsi sakot, — viņš skaļi noteica, uzceldamies un pie tam mazliet atbīdīdams Porfiriju, — īsi sakot, es gribu zināt: vai jūs atzīstat mani par pilnīgi brīvu no aizdomām

vai ne? Runājiet, Porfirij Petrovič, runājiet skaidri un no-
teikti, un drīzāk, tūlīt!

— Briesmas! Ir gan briesmas ar jums! — Porfirijs iesau-
cās ar gluži jautru, viltīgu un pavisam mierīgu seju. — Galu
galā kāpēc jums jāzina, kāpēc jums tik daudz jāzina, iekams
vēl nemaz nelūko jūs aiztikt! Jūs tiešām esat kā bērns: dod
tik un dod uguni rokā! Un par ko jūs tā raizējaties? Ko jūs
pats mums uzmācāties? Kādu iemeslu dēļ? Ko? He-he-he!

— Es atkārtuju, — Raskoļņikovs saniknots iebrēcās,
— ka es nevaru vairs ilgāk paciest...

— Ko tad? Neziņu? — Porfirijs pārtrauca.

— Nezobojieties par mani! Es negribu!... Es jums saku,
negribu!... Nevaru un negribu! Vai jūs dzirdat? Dzirdat? —
viņš uzkļiedza, uzbeļzdams atkal dūri uz galda.

— Klusāk, klusāk! Izdzirdēs! Es nopietni brīdinu: sau-
dzējiet sevi! Es nejokoju! — Porfirijs runāja atkal čukstus,
bet šoreiz viņa sejā nebija vairs pirmītējās valšķīgi lab-
sirdīgās un iztrūcinātās izteiksmes; gluži otrādi: tagad viņš
tieši *pavēlēja*, stingri saraucis uzacis un it kā uzreiz atme-
tis visu noslēpumainību un divdomību. Bet tas bija tikai
vienu mirkli. Samulsināto Raskoļņikovu piepeši sagraba
īsts trakums; bet dīvaini: viņš tomēr atkal paklausīja pa-
vēlei runāt klusāk, kaut gan atradās vislielākajā niknuma
uzliesmojumā.

— Es neļaušu sevi mocīt! — viņš gluži nevilus bija
sācis runāt čukstus, tāpat kā pirmīt, kaut gan tai pašā
mirklī ar sāpēm un riebumu apzinājās, ka nespēj Porfirijs
pavēlei pretoties, un šī doma satracināja viņu vēl vairāk.
— Arestējiet mani, izkrietiet, bet, esiet tik laipns, rīkojieties
pēc formas un nespēlējieties ar mani! Jūs nedrīkstat!...

— Neraizējieties par formu, — Porfirijs pārtrauca, ar to
pašu agrāko viltīgo smīnu un pat it kā ar baudu tiksminā-
damies par Raskoļņikovu, — šoreiz es jūs ataicināju tāpat
mājas kārtībā, gluži pa draugam!

— Negribu jūsu draudzību, es tai uzspļauju! Vai dzirdat?
Un, lūk še, ņemu savu cepuri un eju. Nu, ko tagad teiksi, ja
esi nodomājis arestēt?

Viņš paņēma cepuri un devās uz durvīm.

— Bet vai pārsteigumiņu negribat paskatīties? — Por-
firijs ķiķināja, atkal satverdams viņu mazliet augšpus

elkoņa un apturēdams pie durvīm. Viņš acīm redzami kļuva arvien jautrāks un rotaļīgāks, kas Raskoļņikovu jau galīgi satracināja.

— Kādu pārsteigumiņu? Kas tas ir? — viņš jautāja, pēkšņi apstādamies un ar izbīli raudzīdamies Porfirijā.

— Pārsteigumiņš, redz še, tepat aiz durvīm man sēž, he-he-he! (Viņš rādīja ar pirkstu uz aizvērtajām starpsienas durvīm, kas veda viņa kroņa dzīvoklī.) — Es pat ieslēdzu, lai neaizbēg.

— Ko? Kur? Kas? — Raskoļņikovs piegāja pie durvīm un lūkoja atvērt, bet tās bija aizslēgtas.

— Aizslēgtas, atslēga ir te!

Un viņš tiešām parādīja atslēgu, izvilcis to no kabatas.

— Tu vienā gabalā melo! — Raskoļņikovs ierēcās, vairs nevaldīdams pār sevi. — Melo, ķipars nolādētais! — viņš metās Porfirijam virsū, tas atkāpās līdz durvīm, bet nebija nemaz sabijies.

— Es visu, visu saprotu! — Raskoļņikovs pielēca tam klāt. — Tu melo un mani ķircini, lai es sevi nodotu...

— Bet vēl vairāk sevi nodot jau nav nemaz iespējams, dārgais Rodion Romanovič. Jūs jau trakojat. Nekliedziet, citādi es pasaukšu ļaudis.

— Melo, nekā nebūs! Sauc ļaudis! Tu zināji, ka esmu slims, un gribēji mani satracināt līdz ārprātam, lai es sevi nodotu, lūk, tavs mērķis! Nē, dod šurp faktus! Es visu saprotu! Tev faktu nav, ir tikai draņķīgie un niecīgie Zamjotova minējumi!... Tu pazīni manu raksturu, gribēji mani novest līdz trakumam un tad pārsteigt uzreiz ar popiem un deputatiem... Tu viņus gaidi? Ko gaidi? Kur? Dod šurp!

— Kas nu te par deputatiem, draudziņ! Ienāk ar cilvēkam prātā! Tā jau pēc formas, kā jūs to sakāt, nevar nemaz rīkoties, jums, draudziņ, nav istās sajēgas šais lietās... Bet forma neaizbēgs, pats redzēsiet!... — Porfirijs purpināja, ausīdamies uz durvju pusi.

Patiesi, šai brīdī otrā istabā pie pašām durvīm bija dzirdams kāds troksnis.

— Ā, nāk! — Raskoļņikovs iekliedzās. — Tu esi pēc viņiem sūtījis!... Tu viņus gaidīji! Tu rēķināji... Nu, tad

dod ar viņus visus šurp: deputatus, lieciniekus, ko vēlies...
dod šurp! Es esmu gatavs! Gatavs!

Bet te notika kaut kas dīvains, kaut kas parastā notikumu gaitā tik negaidīts, ka ne Raskoļņikovs, ne Porfirijs Petrovičs tādu atrisinājumu, protams, nebija gaidījuši.

VI

Vēlāk, atceroties šo brīdi, Raskoļņikovam viss attēlojās šādi.

Aiz durvīm dzirdamais troksnis strauji pieauga, un durvis mazliet pavērās.

— Kas ir? — Porfirijs Petrovičs igni uzkliedza. — Es taču brīdināju...

Vienu mirkli atbildes nebija, bet varēja redzēt, ka aiz durvīm atrodas vairāki cilvēki un it kā grūž kādu atpakaļ.

— Kas tur ir? — Porfirijs Petrovičs uztraucies atkārtoja.

— Arestantu atvedām, Nikolaju, — bija dzirdama kāda balss.

— Nevajag! Prom! Pagaidīt!... Kā viņš te iekļuvis! Kas tā par nekārtību! — Porfirijs kļiedza, mezdamiem pie durvīm.

— Viņš te... — gribēja turpināt tā pati balss, bet uzreiz notrūka.

Sekundes divas, ne vairāk, norisinājās īsta cīņa; tad pēkšņi viens it kā ar spēku otru atgrūda, un tūlīt kāds ļoti bāls vīrs ienāca taisni Porfirija Petroviča kabinetā.

Šī cilvēka izskats no pirmā acu uzmetiena bija ļoti savāds. Viņš skatījās taisni uz priekšu, bet it kā nevienu neredzēdams. Viņa acis spīdēja apņēmība, bet reizē ar to nāves bālums klāja viņa seju, it kā viņš būtu atvests uz soda vietu. Gluži bālās lūpas raustījās.

Viņš bija vēl ļoti jauns, ģērbies vienkāršu ļaužu drēbēs, vidēja auguma, kalsnējs, ar apaļiski apcirptiem matiem, smalkiem, it kā sausiem sejas pantiem... Negaidot sāņus atgrūstais vīrs metās viņam pakal istabā un paguva saķert viņu aiz elkoņa: tas bija konvojs; bet Nikolajs parāva roku un atbrīvojās no viņa vēlreiz.

Durvīs saspīdās vairāki ziņkārīgie. Daži no tiem

traucās ienākt iekšā. Viss aprakstītais notika gandrīz vienā mirklī.

— Prom, par agru! Pagaidi, kamēr sauks! ... Kāpēc viņu par agru atveda? — murmināja Porfirijs Petrovičs, ārkārtīgi igns, it kā izsists no sliedēm. Bet Nikolajs pēkšņi no-
metās ceļos.

— Ko tu gribi? — Porfirijs pārsteigts uzsauca.

— Vainīgs! Mans grēks! Es esmu slepkava! — Nikolajs pēkšņi izteica gandrīz aizelsdamies, bet diezgan skaļā balsī.

Sekundes desmit valdīja klusums, likās, visus bija pār-
ņēmis apstulbums; pat konvojs atrāvās nost un vairs netuvo-
jās Nikolajam, bet atkāpās pie durvīm un palika nekustīgi stāvēt.

— Kas ir? — Porfirijs Petrovičs uzsauca, atguvies no pēkšņā sastinguma.

— Es ... esmu slepkava ... — Nikolajs, britiņu klusējis, atkārtoja.

— Kā ... tu ... Kā ... Ko tu nokāvi? — Porfirijs Petro-
vičs bija redzami apjucis. Nikolajs atkal britiņu klusēja.

— Aļonu Ivanovnu un viņas māsiņu Lizavetu Ivanovnu es ... nonāvēju ... ar cirvi ... Prāta aptumsums bija uz-
nācis, — pēkšņi piebilda un palika atkal klusu. Viņš visu
laiku bija nometies ceļos.

Porfirijs Petrovičs dažus mirkļus stāvēja kā pārdomā-
dams, tad piepeši atkal uzpurinājās un sāka māt ar rokām nelūgtajiem lieciniekiem. Tie acumirkļī nozuda, un durvis aizvērās. Pēc tam viņš palūkojās uz kaktā stāvošo Raskoļ-
ņikovu, kas mežonīgām acīm blenza uz Nikolaju, taisījās
it kā pieiet pie viņa, tomēr pēkšņi apstājās, paskatījās viņā,
bet tūdaļ atkal pievērsa skatienu Nikolajam, pēc tam atkal
Raskoļņikovam, tad atkal Nikolajam un piepeši kā aizrāvies
no jauna uzbruka Nikolajam.

— Ko tu te ar savu aptumsumu steidzies man priekšā? —
viņš gandrīz neganti tam uzbrēca. — Neesmu tev vēl pra-
sījis: vai tev uznāca aptumsums vai neuznāca ... Saki: tu
nokāvi?

— Esmu slepkava ... nododu liecību ... — Nikolajs
sacīja.

— E-eh! Ar ko tu nogalināji?

— Ar cirvi. Salūkoju.

— Ek, kā steidzas! Vai viens?

Nikolajs jautājumu nesaprata.

— Tu viens nokāvi?

— Viens. Bet Mitjka nav vainīgs, viņš tur neņēma da-
lību.

— Nesteidzies tu man ar Mitjku! E-eh!...

— Bet kā tad tu, nu, kā tu tai brīdī pa kāpnēm noskrēji?
Sētnieki taču satika jūs abus?

— To es tā, acu apmānīšanai... tai brīdī... skrēju kopā
ar Mitjku, — it kā ar skubu un jau laikus sagatavojies,
Nikolajs atbildēja.

— Nu, tā arī ir! — Porfirijs nikni iebrēcās. — Nerunā
pats saviem vārdiem! — viņš it kā pie sevis nomurmināja
un pēkšņi atkal pamanīja Raskoļņikovu.

Acīm redzot viņš bija tā aizrāvēis ar Nikolaju, ka uz
mirkli pat piemirsis Raskoļņikovu. Tagad viņš pēkšņi at-
jēdzās, pat samulsa...

— Rodion Romanovič, dārgais! Piedodiet! — viņš me-
tās pie Raskoļņikova. — Šitā nevar; es lūdzu... jums te
nav ko... Arī es pats... Redziet, kas par pārsteigumiem!
Esiet tik laipni!...

Un, paņēmis viņu aiz rokas, viņš norādīja uz durvīm.

— Jūs, liekas, to negaidījāt? — ieteicās Raskoļņikovs,
protams, vēl nekā skaidri nesaprazdams, tomēr jau paguvis
stipri uzmundrināties.

— Arī jūs to negaidījāt. Re, kā rociņa dreb! He-he!

— Arī jūs drebat, Porfirij Petrovič.

— Arī es drebu; negaidīju!...

Viņi stāvēja jau durvīs. Porfirijs Petrovičs nepacietīgi
gaidīja, lai Raskoļņikovs paiet garām.

— Bet pārsteigumiņu jūs tā ij neparādīsiet? — piepeši
zobgalīgi ieteicās Raskoļņikovs.

— Runā, bet pašam vēl zobīni mutē klab, he-he! Ironisks
cilvēks jūs esat! Nu, uz redzēšanos!

— Manuprāt, *ardievu!*

— Kā dievs vēlēs, kā dievs vēlēs! — Porfirijs nomurmi-
nāja ar greizu smaidu.

Ejot caur kanceleju, Raskoļņikovs ievēroja, ka daudzi
cieši noskatījās viņā. Priekšistabā viņš paguva saskatīt pūli
abus tā nama sētniekus, kurus toreiz naktī bija aicinājis

pie iecirkņa uzrauga. Viņi stāvēja un kaut ko gaidīja. Bet, tikko izgājis uz kāpnēm, viņš pēkšņi aiz sevis atkal izdzirda Porfirija Petroviča balsi. Apgrīzies viņš ieraudzīja, ka tas gluži aizsiesies steidzās viņam pakal.

— Vienu vārdu, Rodion Romanovič; kas attiecas uz visu pārējo, kā nu dievs vēlēs, tomēr nāksies šo to pa-
vaicāt pēc formas... tad mēs vēl redzēsimies... Tā ja!

Un Porfirijs apstājās ar smaidu viņa priekšā.

— Tā ja, — viņš vēlreiz piebilda.

Likās, ka viņam gribējās vēl ko sacīt, bet vārdi it kā ne-
nāca pār lūpām.

— Bet jūs, Porfirij Petrovič, atvainojiet mani par pir-
mītējo... es iekarsu, — Raskoļņikovs iesāka jau pilnīgi
atzirdzis, sajuzdams neatvairāmu tieksmi padīzoties.

— Nekas, nekas, — gandrīz līksmi uztvēra Porfirijs.
— Es pats jau ar... Man indīgs raksturs, atzīstos, atzīstos!
Nu, mēs vēl tiksimies! Ja dievs vēlēs, tad vēl droši tik-
simies!...

— Un līdz galam iepazīsim viens otru? — Raskoļņikovs
uztvēra.

— Un līdz galam iepazīsim viens otru, — piebalsoja
Porfirijs Petrovičs un, acis piemiedzis, ļoti nopietni paska-
tījās uz viņu. — Tagad uz vārda dienu?

— Uz bērēm.

— Ak jā, uz bērēm! Taupiet savu veselību, taupiet...

— Nezinu, ko varētu novēlēt jums no savas puses! —
Raskoļņikovs uztvēra, sākdamš jau kāpt lejup pa kāpnēm,
bet tad pēkšņi atkal pagriezās pret Porfiriju. — No-
vēlētu jums labas sekmes, bet redziet, cik jūsu dienests
komisks.

— Kāpēc komisks? — Porfirijs Petrovičs tūdaļ sāka
ausīties, arī jau pagriezies uz iešanu.

— Kā ne? Palūk, šo pašu nabaga Mikolku, kā jūs viņu
droši vien spīdzinājāt un mocījāt, psiholoģiski, pēc sa-
vas metodes, kamēr viņš atzinās; dienu un nakti droši vien
pierādījāt viņam: «Tu esi slepkava, tu esi slepkava...» —
nu, bet tagad, kad viņš jau ir atzinies, jūs sāksiet viņam
atkal visus kauliņus lauzīt: «Sak, tu melo, tu neesi slepkava!
Tu nevarēji tas būt! Tu nerunā ar saviem paša vārdiem!»
Nu, vai pēc visa tā jūsu dienests nav komisks?

— He-he-he-he! Tātad tomēr ievērojāt, ko es nupat teicu Nikolajam, ka viņš «nerunā ar saviem paša vārdiem»?

— Kā lai neievēro?

— He-he! Atjautīgs, atjautīgs. Visu jūs pamanāt! Patiešām kundrs gars! Un arvien pašu komiskāko stīgu arī aizķerat... he-he-he! Saka, ka starp rakstniekiem šī spēja bijusi visspilgtākā Gogolim?

— Jā, Gogolim.

— Taisnība, Gogolim... Uz patīkamu atkalredzēšanos!

— Uz patīkamu atkalredzēšanos...

Raskoļņikovs aizgāja tieši uz mājām. Viņš bija tā izsists no sliedēm, tā samulsināts, ka, ienācis istabā, tūlīt atkrita uz dīvana un stundas ceturksni nosēdēja atpūdamies, pūlēdamies kaut cik sakārtot domas. Par Nikolaju viņš neņēmas pat spriest: par to viņš bija galīgā nesaņaušanā; viņš juta, ka Nikolaja pašapsūdzība ir kaut kas neizskaidrojams, neiedomājams, ko viņš tagad neparko neatšķetinās. Tomēr Nikolaja pašapsūdzība bija patiesi noticis fakts. Šī fakta sekas viņam tūdaļ bija skaidras: meli nevarēja palikt neatklāti, un tad atkal ķersies pie viņa. Bet vismaz līdz tam laikam viņš ir brīvs, un viņam katrā ziņā kaut kas savā labā jādara, jo citādi briesmas ir nenovērsamas.

Tomēr cik lielā mērā? Stāvoklis sāka noskaidroties. Lūkodams atcerēties vispārējos vilcienos, savilkt vienkopus sakarībā visu pirmītējo scenu ar Porfiriju, viņš vēlreiz nodrebēja šausmās. Protams, viņš vēl nezināja visus Porfirija nolūkus, nevarēja aptvert visus viņa pirmītējos apsvērumus. Bet daļa spēles bija atsegta, un, protams, neviens nevarēja saprast labāk par viņu, cik briesmīgs viņam bija šis «vilciens» Porfirija spēlē. Cik tur trūka — un viņš *varēja* sevi nodot pavisam, turklāt jau faktiski. Pazīdams viņa jutīgo raksturu, jau no pirmā acu uzmetiena to pareizi uztvēris un izpratis, Porfirijs bija rīkojies gan pārāk pašpaļāvīgi, tomēr gandrīz nekļūdīgi. Nav šaubu, Raskoļņikovs pirmīt bija paguvis sevi par daudz sakompromitēt, taču līdz *faktiem* lieta vēl nebija nonākusi: viss bija vēl nenoteikts. Bet vai arī tagad viņš pareizi, vai gluži, kā nākas, visu izprot? Vai viņš nekļūdās? Uz kādu īsti iznākumu Porfirijs šodien visu virzīja? Vai tiešām viņam

bija šodien kaut kas sagatavots? Kas īsti? Vai viņš kaut ko patiesi gaidīja vai ne? Kā gan viņi būtu šķīrušies, ja nebūtu notikusi negaidītā katastrofa ar Nikolaju?

Porfirijš gandrīz visu savu spēli bija parādījis; protams, riskēja, tomēr parādīja. Un (Raskoļņikovam vienmēr tā likās), ja Porfirijam tiešām būtu kaut kas vēl vairāk, tad arī to viņš būtu parādījis. Bet kas tas par «pārsteigumu»? Izsmiekls, vai? Vai tas ko nozīmēja vai nenozīmēja nekā? Vai aiz tā varēja slēpties kaut kas tiešām līdzīgs faktam, līdzīgs noteiktai apsūdzībai? Vakarējais cilvēks? Kur tas iekritis? Kur viņš bija šodien? Ja vien Porfirijam ir kaut kas noteikts, tad tas ir sakarā ar vakarējo cilvēku...

Viņš sēdēja uz dīvana, galvu nokāris, atbalstījies uz ceļgaliem, aizsedzis seju ar rokām. Visā ķermenī vēl nemitējās nervozās trīsas. Beidzot viņš piecēlās, paņēma cepuri un gāja uz durvīm.

Nojauta viņam teica, ka vismaz šodien viņš vēl var būt puslīdz drošs, ka briesmas nedraud. Pēkšņi viņš savā sirdī izjuta gandrīz prieku: viņam gribējās drīzāk nokļūt pie Katerinas Ivanovnas. Apbedīšanu viņš, protams, bija nokavējis, bet uz bērnu mielastu vēl paspēs un tur redzēs Soņu.

Viņš apstājās, padomāja, un sāpīgs smaids parādījās uz viņa lūpām.

«Šodien! Šodien! viņš pie sevis atkārtoja. «Jā, jau šodien! Tā vajag...»

Tikko viņš taisījās atvērt durvis, kad piepeši tās pašas sāka vērties vaļā. Viņš nodrebēja un atlēca atpakaļ. Durvis vērās gausi un klusi, un tajās parādījās vakarējā, *no pazemes iznākušā* cilvēka stāvs.

Cilvēks apstājās uz sliedītiņa, klusēdams paskatījās Raskoļņikovā, tad ienāca vienu soli istabā. Viņš bija uz mata tāds pats kā vakar: tas pats augums, tas pats apģērbs, tomēr viņa sejā un skatienā bija notikušas lielas pārmaiņas: viņš tagad izskatījās noskumis un, brītiņu pastāvējis, dziļi nopūtās. Vajadzēja tikai viņam pielikt delnu pie vaiga un piešķiebt galvu, lai jau pavisam līdzinātos sievišķim.

— Ko jums vajag? — jautāja gluži pamirusais Raskoļņikovs.

Cilvēks vēl brītiņu klusēja, tad pēkšņi zemu, gandrīz līdz grīdai, palocijās viņam. Vismaz pieskārs grīdai ar labās rokas pirkstu.

— Ko jūs? — iesaucās Raskoļņikovs.

— Esmu vainīgs, — cilvēks klusi sacīja.

— Kādā ziņā?

— Nelabās domās.

Abi lūkojās viens otrā.

— Mani aizkaitināja tas, ka jūs toreiz atnācāt varbūt iereibis un sētnieku uz iecirkni saucāt, un par asinīm prашnājāt. Mani tas aizskāra, ka viņi atstāja jūs mierā un noturēja par piedzērušu. Un tas man tā ķērās pie sirds, ka ne gulēt nevarēju. Bet, tā kā bijām adresi iegaumējuši, tad vakar atnācām šurp un prasījām...

— Kas atnāca? — Raskoļņikovs pārtrauca, acumirkli sākdams atcerēties.

— Tas ir, es nodarīju jums ļaunu.

— Tātad jūs esat no *tā* nama?

— Es toreiz turpat vērtos kopā ar viņiem stāvēju, vai jūs neatceraties? Mums tur ir sava amatniecība, jau sendienis. Mēs esam kažocnieki, sīkpilsoņi, darbu ņemam mājās... Dikti ķērās pie sirds...

Un pēkšņi Raskoļņikovam atmiņā gaiši atausa aizvarkardienas aina pie vārtiem; viņš atgīdās, ka bez sētniekiem tur bija stāvējuši vēl daži citi, viņu vidū arī sievietes. Viņš atcerējās kādu balsi, kas ieteica vest viņu tieši uz iecirkni. Runātāja seju viņš nevarēja atcerēties un pat tagad nepazītu, bet atminējās, ka viņš bija tam kaut ko atbildējis, pagriezies pret to...

Tad, lūk, ar ko bija izskaidrojamas visas viņa vakarējās šausmas. Vidrausmīgāk bija iedomāties, ka viņš tik tikko nebija aizgājis bojā, tikko nebija sevi pazudinājis tāda niecīga apstākļa dēļ. Tātad, izņemot dzīvokļa irēšanu un sarunu par asinīm, šis cilvēks neko vairāk nevar pastāstīt. Un tātad arī Porfirijam nav nekā, itin nekā vairāk kā vien šie *murgi*; nekādu faktu, izņemot šo viņa *psicholoģiju*, kuru var pagriezt gan vienādi, gan otrādi, itin nekā reāla. Tātad, ja neradīsies vairāk nekādu faktu (bet tādi vairs nedrīkst rasties, nedrīkst, nedrīkst!), tad... ko tad

var viņam padarīt? Ar ko varēs viņa vainu pierādīt, ja viņu arī arestētu? Un tā tad Porfirijs tikai tagad, tikai nupat ir dabūjis zināt par dzīvokli, bet līdz šim nebija to nemaz zinājis.

— Vai jūs pateicāt šodien Porfirijam... ka es biju uz turieni aizgājis? — viņš iesaucās, pēkšņas domas pārsteigts.

— Kādam Porfirijam?

— Izmeklēšanas tiesnesim.

— Es pateicu. Sētnieki toreiz negāja, tad aizgāju es.

— Šodien?

— Mazu brītiņu priekš jums. Es visu dzirdēju, visu, kā viņš jūs tirdija.

— Kur? Kā? Kad?

— Turpat pie viņa, aiz starpsienas, nosēdēju visu laiku.

— Kā? Tad jūs bijāt tas pārsteigums? Kā tas varēja gadīties! Apžēlojieties!

— Kad es redzēju, — sīkpilsonis turpināja, — ka sētnieki uz manu skubinājumu negrib iet, jo esot, viņi saka, par vēlu, kas zina, varot vēl uz šiem noskaisties, ka nav tūlīt nākuši, — man apskrējās sirds, ne aizmigt vairāk nevarēju un sāku izzināt. Vakar izzināju un šodien aizgāju. Aizgāju pirmo reizi — viņa nebija. Aizgāju pēc stundas, nepieņēma: trešo reizi aizgāju, tad pielaida. Sāku izklāstīt viņam visu, kā bija, viņš sāka skraidīt pa istabu un daudz ar dūri sev pa krūtīm: «Ko jūs,» viņš saka, «razbainieki, ar mani darāt? Būtu es to zinājis, es viņu ar konvoju būtu licis atšķūtēt!» Pēc tam izskrēja, kādu pasauca un sāka ar to kaktā sarunāties, tad atkal man klāt un nu mani tincināt un lamāt. Visādi strostēja; bet es viņam visu pastāstīju un pateicu, ka jūs uz maniem vakarējiem vārdiem nekā neuzdrīkstējāties atbildēt un ka jūs mani vairs nepazināt. Un tad viņš atkal sāka skraidīt un visu laiku daudzija sev pa krūtīm un sirdijās, un skraidīja, bet, kad pieteica jūs, — nu, — viņš saka, — lien aiz starpsienas, sēdi rāms, nekusties, lai tu dzirdētu ko dzirdēdams, ij krēslu pats man tur ienesa un mani ieslēdza; varbūt viņš man vēl ko pavaicāšot. Bet, kad atveda Nikolaju, tad viņš pēc jums arī mani izveda ārā: es tevi, — viņš saka, — vēl aicināšu priekšā un noklaušināšu...

— Vai Nikolaju pratināja, tev dzirdot?

— Tikko jūs izlaida, tā tūlīt arī mani izveda, bet Nikolaju sāka nopratināt.

Sīkpilsonis apklusā un pēkšņi atkal paklanijās, ar pirkstu pieskardamies pie grīdas.

— Piedodiet man par apvainošanu un par visu ļaunu!

— Dievs piedos, — Raskoļņikovs atbildēja, un, tiklīdz viņš bija to pateicis, sīkpilsonis vēlreiz palocījās, bet vairs ne tik zemu, tad lēnām apgriezās un izgāja pa durvīm. «Visu var pagriezt gan vienādi, gan otrādi, tagad visu var pagriezt gan vienādi, gan otrādi,» Raskoļņikovs pie sevis atkātoja un možāks nekā jebkad izgāja no istabas.

— Tagad mēs vēl pacīnīsimies, — viņš ar nīgru smīnu čukstēja, noiedams pa kāpnēm. Šoreiz nīgrums attiecās uz viņu pašu: ar nicināšanu un kaunu viņš atcerējās savu «mazdūšību».

PIEKTĀ DAĻA

I

Rīts pēc liktenīgās Pētera Petroviča izskaidrošanās ar Duņču un Pulcheriju Aleksandrovnu atskurbināja arī Pēteri Petroviču. Sev par vislielāko nepatiku viņš bija spiests arvien skaidrāk atzīt to par nenoliedzamu un neatsaucamu faktu, ko vakar vēl bija uzskatījis par gandrīz fantastisku, lai gan notikušu, tomēr it kā vēl neiespējamu. Ievainotas patmīlības melnā čūska cauru nakti bija dzēlusi viņa sirdi. Piecēlies no gultas, Pēteris Petrovičs vispirms palūkojās spogulī. Viņš baidījās, vai viņa izskats pa nakti nebūs kļuvis žultains. Tomēr šai ziņā viss bija vēl kārtībā: paskatījies savā cienīgajā, baltajā, pēdējā laikā tuklajā sejā, Pēteris Petrovičs vienu brīdi jutās pat pavisam apmierināts, pilnīgā pārliecībā, ka sev līgavu varēs atrast arī kaut kur citur un varbūt vēl labāku. Tūdaļ gan atjēdzās un enerģiski nospļāvās sāņus, ar ko savam jaunajam draugam un istabas biedram Andrejam Semjonovičam Ļebezjatņikovam izvilināja klusu, sarkastisku smīnu. Pēteris Petrovičs šo smīnu manīja un nekavējās klusībā ieskaitīt to sava jaunā drauga rēķinā.

Pēdējā laikā viņš daudz ko bija paguvis likt uz Ļebezjatņikova rēķina. Viņa nīgrums vēl pieauga, apķeroties, ka nevajadzēja vakar stāstīt Andrejam Semjonovičam par sava apmeklējuma rezultātiem. Tā bija otra vakardienas kļūda, ko viņš neapdomīgi izdarījis aiz pārliemas ekspanivitātes un sašutuma... Pēc tam visu priekšpusdienu gluži kā par spīti vienas nepatikšanas sekoja otrām. Pat senatā viņu sagaidīja neveiksme kādā prāvā, ko viņš vadīja. Bet visvairāk viņu aizkaitināja nama īpašnieks, no kura viņš drīzās apprecēšanās izredzēs bija noīrējis dzīvokli un licis to uz sava rēķina remontēt: šis namsaimnieks, kaut kāds bagātībā iedzīvojies vācu amatnieks, neparko nepiekrita nupat noslēgtā līguma atcelšanai, bet pieprasīja kontraktā minētās līguma laušanas naudas samaksu pilnā apmērā, neraugoties uz to, ka Pēteris Petrovičs atdeva dzīvokli viņam atpakaļ gandrīz pilnīgi izremontētu. Tāpat arī mēbeļu veikalā negribēja atdot nevienu rubli no iemaksātās naudas par nopirkām mēbelēm, ko viņš vēl nebija pārvedis uz dzīvokli. «Vai lai es mēbeļu dēļ precos!» klusībā grieza zobus Pēteris Petrovičs, un šai pašā brīdī viņā vēlreiz uzdzirkstīja izmisuma pilna cerība: «Vai tiešām viss ir zudis un pagājis uz neatgriešanos? Vai nevarētu vēl pamēģināt?» Domas par Duņečku vēlreiz vilinoši iesmeldzās viņa sirdī. Ar mokām viņš izturēja šo acumirkli, un, protams, ja būtu iespējams tūlīt, uz vietas, ar vēlēšanos vien nogalināt Raskoļņikovu, viņš bez kavēšanās būtu to izdarījis.

«Mana kļūda bija arī tā, ka es nemaz nedevu viņām naudu,» viņš prātoja, skumīgi atgriezdamies Ļebezjatņikova istabiņā. «Kāda joda pēc esmu kļuvis tāds žīds? Tur taču pat aprēķina nekāda nebija! Domāju piepaturēt viņas trūcīgos apstākļos, novest tik tālu, lai viņas skatītos uz mani kā uz debesu sūtītu, bet, paskat, ko viņas!... Tpū!... Būtu es viņām iedevis pa visu šo laiku, teiksim, tūkstoša pusotra līgavas pūram un dāvanām — šādām tādām kārbīņām no somiņām, karneoliem un audumiem, visādiem niekiem no Knopa¹ un angļu veikala, — tas viss būtu daudz labāk un... iespaidīgāk! Tad tik viegli man tagad neatteiktu! Tie ir tādas dabas ļaudis, kas atraidīšanas gadījumā uzskatītu

¹ Modes preču veikals Pēterburgā.

par savu pienākumu katrā ziņā atdot atpakaļ i dāvanas, i naudu; bet atdot nāktos grūti un būtu arī žēl! Tāpat sirdsapziņa urdītu: sak, kā nu tā pēkšņi aizraidīt prom cilvēku, kas līdz šim bijis tik devīgs un delikats? ... Hm! Esmu nošāvis greizli!» Un Pēteris Petrovičs, atkal zobus griezdam, nosauca sevi par mulži — protams, tikai domās.

Nācis pie šāda slēdziena, viņš atgriezās mājās vēl vairāk saniknots un sašutis, nekā aizgājis. Gatavošanās bēruielastam Katerinas Ivanovnas istabā modināja viņā ziņkārību. Viņš jau vakar par šīm bērēm bija kaut ko dzirdējis; atcerējās, ka arī it kā ticis ielūgts; bet aiz paša raizēm viņš visu pārējo bija palaidis garām bez ievēribas. Viņš pasteidzās apjautāties Lipevechseles kundzei, kas pa Katerinas Ivanovnas prombūtnes laiku (tā bija vēl kapsētā) rosījās pie bēruielasta klāšanas, un no viņas dabūja zināt, ka piemiņas mielasts būšot ļoti svinīgs, ielūgti gandrīz visi istabu īrnieki, daži pat tādi, kas ar nelaiķi nemaz nebijuši pazīstami; ielūgts esot pats Andrejs Semjonovičs Lebezjatņikovs, neraugoties uz viņa agrāko ķildu ar Katerinu Ivanovnu, un, pēdīgi, arī viņš pats, Pēteris Petrovičs, esot ne tikvien laipni lūgts, bet tiekot pat ar lielu nepacietību gaidīts, jo viņš būšot gandrīz visievērojamākais viesis no visiem īrniekiem. Pati Amalija Ivanovna arī bija ielūgta ar jo lielu cienību, nevērojot visas bijušās nepatīksanas, tāpēc nu viņa tagad cītīgi saimniekoja un kārtoja, tas viņai sagādāja pat baudu; turklāt viņa bija varen uzcirtusies, lai arī sēru tērpā, tomēr jaunā, zīdos un samtos, ar ko ļoti lepojās. Visi šie fakti un ziņas ierosināja Pēteri Petroviču kādu ideju, un viņš atgriezās savā, tas ir, Andreja Semjonoviča Lebezjatņikova istabā zināmā mērā domīgs. Proti, viņš bija uzzinājis, ka ielūgto skaitā ir arī Raskoļņikovs.

Andrejs Semjonovičs nezin kādēļ visu šo priekšspusdienu pavādīja mājās. Pēterim Petrovičam ar šo kungu bija nodibinājušās kaut kādas savādas, lai gan diezgan dabiskas attiecības. Pēteris Petrovičs gan viņu dziļi nīcināja un neieredzēja gandrīz jau no pirmās dienas, kopš pie viņa dzīvoja, bet tai pašā laikā arī it kā baidījās. Iebraucis Pēterburgā, viņš apmetās pie tā ne tikai savas skopulības pēc: kaut gan tas bija galvenais iemesls, tomēr aiz tā slēpās vēl kāds cits cēlonis. Jau provincē dzīvojot, viņš par

Andreju Semjonoviču, savu bijušo audzēkni, bija dzirdējis runājam kā par vienu no redzamākiem jaunajiem progresistiem, kuru interesantajos un popularajos pulciņos viņam pa reizei esot pat visai ievērojama loma. Tas Pēterim Petrovičam bija kaut kas negaidīts. Tieši šie varenie pulciņi, kas visu zināja, visu nicināja un visu atmaskoja, Pēterim Petrovičam jau sen iedvesa sevišķas, kaut gan pavisam nenoteiktas bailes. Protams, viņš pats, dzīvodams provincē, nebija varējis par kaut ko *tamlīdzīgu* izveidot pat aptuveni pareizus uzskatus. Viņš, tāpat kā visi citi, bija tikai dzirdējis, ka, it īpaši Pēterburgā, esot kādi tur progresisti, nihilisti, atmaskotāji utt., utt., bet, tāpat kā daudzi citi, arī viņš līdz neįēdībai pārspilēja un izkropļoja šo vārdu saturu un nozīmi. Visvairāk pēdējos gados viņš baidījās no *atmaskošanas*, un tas bija viņa pastāvīgā, pārmērīgā nemiera galvenais cēlonis, it īpaši pēc tam, kad viņš bija nolēmis pārceļt savu darbību uz Pēterburgu. Šai nozīmē viņš bija *iebaidīts*, kā dažreiz ir iebaidīti mazi bērni. Pirms kādiem gadiem, tikko uzsācis provincē savu karjeru, viņš bija pieredzējis divus gadījumus, kad bez žēlastības tika atmaskotas divas gubernā diezgan ievērojamas personas, kurām arī viņš bija pieglaimojies un baudījis viņu labvēlīgo atbalstu. Viens gadījums beidzās atmaskotajai personai ar diezgan lielu skandalu, bet otrajā daudz netrūka, ka lieta būtu ņēmusi pat pavisam bēdīgu virzienu. Tāpēc arī Pēteris Petrovičs bija nolēmis tūdaļ pēc atbraukšanas Pēterburgā visu izpētīt un, ja vajadzīgs, tad drošības pēc jau pie laika pieglaimoties «mūsu jaunajai paaudzei». Un te nu viņš lika cerības uz Andreju Semjonoviču un, piemēram, apmeklējot Raskoļņikovu, biju jau iemācījies lietot zināmas no citiem noklausītas frazes...

Protams, viņš drīz vien saskatīja, ka Andrejs Semjonovičs ir tikai gaužām niecīgs un tukšs cilvēciņš. Bet tas Pēteri Petroviču necik neiedrošināja un viņa bažas neizklidināja. Ja viņš būtu pat pārliecināts, ka arī visi citi progresisti tādi paši muļķīši, viņa nemiers tomēr nerimtos. Taisnību sakot, gar visām šīm mācībām, domām un sistēmām (ar kurām Andrejs Semjonovičs viņu bērtin apbēra) viņam nebija nekādas daļas. Viņam bija cits, pašam savs, nolūks. Viņam tikai vajadzēja pēc iespējas drīzāk, bez kavē-

šānās, izzināt: kas īsteni šeit notiek? Vai šiem cilvēkiem patiešām ir kāds spēks vai nav? Viņam pašam no tiem jābaidās vai ne? Vai tie viņu atmaskos, ja viņš tagad to un to uzsāks, vai neatmaskos? Un, ja atmaskos, tad par ko īsti? Un par ko īpaši tagad atmasko? Un tas vēl nav viss: vai nevarētu kaut kā viņiem pielaipties un apvest viņus ap stūri, ja viņi tiešām stipri? Vai to vajag vai nevajag? Vai nevarētu, piemēram, savu karjeru kaut kā paveicināt tieši ar viņu palīdzību? Vārdu sakot, radās simtiem jautājumu.

Sis Andrejs Semjonovičs, kas kaut kur dienēja, bija kalsnējs skrofulozs maza auguma cilvēks ar brīnum gaišiem matiem un kotletēm līdzīgu vaigu bārdu, ar kuru ļoti lepojās. Pie tam viņam gandrīz pastāvīgi sāpēja acis. Sirds viņam bija diezgan mīksta, bet valoda ļoti pašapzinīga un dažreiz pat aplam augstprātīga, kas, ņemot vērā mazo augumiņu, gandrīz vienmēr iznāca smieklīgi. Amalija Ivanovna uzskatīja viņu par diezgan cienījamu īrnieku, jo viņš nežūpoja un kārtīgi maksāja īri. Ar visām šīm īpašībām Andrejs Semjonovičs patiesībā tomēr bija pamulķis. «Mūsu jaunajai paaudzei» un progresam viņš bija pieslēgjis aiz jūsmības. Viņš bija viens no milzīgā un daudzveidīgā nelgu, iedomīgo pusaudžu un izglītību nebeigušo, uzpūtīgo tiepšu leģiona, kas arvien steigžas pieslieties katrā ziņā ikvienai pašreiz modē nākušai popularai idejai, lai to tūlīt sagandētu, ar skubu pārvēršot karikatūrā visu, kam paši dažkārt no sirds kalpo.

Neraugoties uz savu labsirdību, arī Ļebezjatņikovs tomēr sāka arvien vairāk neieredzēt savu istabas biedru un bijušo aizbildni Pēteri Petroviču. Iesācies tas bija starp viņiem kaut kā nemanāmi un abpusēji. Lai cik vientiesīgs bija Andrejs Semjonovičs, viņš tomēr nogida, ka Pēteris Petrovičs viņu mulķo, klusībā nicina un «nepavisam nav tāds cilvēks, par kādu izliekas». Viņš bija mēģinājis tam izklāstīt Furjē sistemu un Darvina teoriju, bet Pēteris Petrovičs, it īpaši pēdējā laikā, bija sācis klausīties viņā kaut kā par daudz sarkastiski un pašās pēdējās dienās — pat pukoties. Proti, viņš bija instinktīvi nojautis, ka Ļebezjatņikovs ir ne tikvien banāls un mulķītis, bet varbūt arī sīks melkulis, kuram pat savā pulciņā nav kaut cik nozīmīgāku sakaru, un, ja viņš kaut

ko arī zina, tad to ir tikai pa ausu galam noklausījies no citiem un pat savu *propagandas* darbu varbūt lāgā neprot, jo runā par daudz jucekliģi, — kāds nu tas var būt atmaskotājs! Te mums vēl jāpiebilst, ka Pēteris Petrovičs šajās pusotrās nedēļās (sevišķi sākumā) bija labprāt, tas ir, klusēdams, pieņēmis no Andreja Semjonoviča dažu pat aplam dīvainu uzslavu; viņš, piemēram, nebija nekā iebildis, kad Andrejs Semjonovičs piedēvēja viņam gatavību atbalstīt nākamās jaunās «komunas» drīzāku nodibināšanu kaut kur Meščanskas ielā; vai, piemēram, neaizliegt Duņeckai pagādāt sev miļāko, ja tai varbūt jau laulības dzīves pirmajos mēnešos ienāktu tas prātā; vai arī — nekristīt savus nākamos bērnus un tā joprojām, aizvien tai pašā garā. Pēteris Petrovičs, pēc sava paraduma, neprotestēja pret šādu īpašību piedēvēšanu viņam un atļāva sevi slavēt kaut vai tādā veidā vienkārši tāpēc, ka viņam glaimoja katra uzslava, lai kāda tā būtu.

Pēteris Petrovičs kaut kādu iemeslu dēļ bija šorīt izmaiņījis dažas piecprocentu biļetes un tagad sēdēja pie galda, pārskaitīdams saņemto naudas zīmju paciņas. Andrejs Semjonovičs, kuram gandrīz nekad naudas nebija, staigāja pa istabu un lūkoja pats sev iestāstīt, ka skatās uz visām šīm paciņām vienaldzīgi un pat ar nicināšanu. Pēteris Petrovičs gan neparko nebūtu ticējis, ka Andrejs Semjonovičs var noskatīties uz tādu naudu vienaldzīgi; Andrejs Semjonovičs savukārt ar rūgtumu domāja, ka Pēteris Petrovičs varbūt patiešām ir spējīgs par viņu tā spriest un varbūt pat priecājas, ka var savu jauno draugu pakairināt un pakircināt ar galdā izliktajām naudas paciņām, atgādinot tam tā niecību un it kā štarp viņiem pastāvošo nevienlīdzību.

Viņš redzēja, ka šoreiz Pēteris Petrovičs ir tomēr pavisam neparasti īgns un nevērīgs, neraugoties uz to, ka viņš, Andrejs Semjonovičs, atkal iesāka klāstīt viņam priekšā savu iemīļoto tematu par jaunas, tādas sevišķas «komunas» dibināšanu. Šad tad skaitīkļu kauliņu klabēšanai pa starpām izgrūstās strupās Pētera Petroviča piezīmes bija visatklātākā, apzināti nepieklājīga izsmiekla pilnas. «Humanais» Andrejs Semjonovičs to attiecināja uz Pētera Petroviča nelāgo garastāvokli pēc vakarējās izšķiršanās ar Duņecku un degtin dega nepacietībā ātrāk novirzīt sarunu uz šo tematu:

viņam šai lietā arī bija sakāms šis tas sakarā ar progresu un propagandu, kas varētu viņa cienījamo draugu iepriecināt un, «bez šaubām», veicinātu viņa tālāko attīstību.

— Kas tur par bērnu godu tiekot rīkots pie... pie tās atraitnes? — Pēteris Petrovičs pēkšņi iejautājās, pārtraukdams Andreju Semjonoviču visinteresantākajā vietā.

— It kā jūs vēl nezinātu; es tak vakar ar jums runāju par šo tematu, izteikdams savus uzskatus par visām šīm ceremonijām... Viņa taču, es dzirdēju, ielūdza arī jūs. Jūs pats vakar ar viņu runājāt...

— Es negaidīju, ka šī nabagā muļķe izgrūdis bērēm visu no otra tāda paša muļķa... Raskoļņikova dabūto naudu. Nupat, garām iedams, pat nobrīnījās, kas tur tiek rīkots: mieļasts, vīni!... Ielūgti vairāki cilvēki, — velns viņu zina! — Pēteris Petrovičs turpināja it kā izvaicādams, bet pamazām virzīdams sarunu uz kādu viņam zināmu noteiktu mērķi. — Kā? Jūs sakāt, ka arī es esot ielūgts? — viņš pēkšņi piebilda, paceldams galvu. — Kad tad? Neatceros. Bet es jau neiešu. Ko es tur? Es vakar ar viņu tikai garām ejot parunājos, vai viņai kā trūcīgai ierēdņa atraitnei nebūtu iespējams saņemt vienreizēju pabalstu vīra gada algas apmērā. Vai viņa varbūt tādēļ mani ielūdz? He-he!

— Es ar domāju neiet, — Ļebezjatņikovs atteica.

— Nujā! Reiz tak viņu piekāvēt. Zināms, ka neveikli, he-he-he!

— Kas piekāvis? Ko? — pēkšņi uztraucās un pat pietvīka Ļebezjatņikovs.

— Nu, tak jau jūs pats Katerinu Ivanovnu. Laikam pirms kāda mēneša. Es vakar tā dzirdēju... Te nu tie ir, šie jūsu cēlie uzskati!... Arī sieviešu jautājums bija aizgājis bekot, he-he-he!

Un Pēteris Petrovičs kā iepriecināts sāka atkal klabināt skaitīkļus.

— Tas viss ir nieki un meli! — Ļebezjatņikovs, kam šī notikuma pieminēšana vienmēr ķērās pie sirds, aiz kauna iekaisa. — Un tā tas nemaz nebija! Gluži otrādi... Jums ir nepareizi atstāstīts, mani ir apmelojuši! Es toreiz vienkārši aizstāvējos. Viņa pirmā man metās virsū ar nagiem... man visu vaigu bārdi izplūkāja... Es ceru, katram cilvēkam atļauts aizstāvēt savu personu. Es nevienam neļāušu vardar-

bību pret mani ... Principa lieta. Tāpēc, ka tas ir gandrīz jau despotisms. Ko tad man bija darīt: tā arī stāvēt viņas priekšā? Es viņu tikai atstāmu nost.

— He-he-he! — Lužins turpināja ļauni nīrgāties.

— Jūs pieķeraties tikai tāpēc, ka pats esat sakaitināts un saīdzis ... Tie ir tikai nieki, un šim gadījumam nav nekāda sakara ar sieviešu jautājumu! Jums nepareizi ieskati; man šķiet, ja jau reiz pieņemam, ka sieviete ir līdzīga ar vīrieti — arī fiziskā spēka ziņā (kā to tagad apgalvo), tad arī te vajag valdīt vienlīdzībai. Protams, pēc tam es nācu pie slēdziena, ka šāds jautājums ir būtiski lieks, tāpēc ka kaušanās nedrīkst nemaz notikt un ka nākotnes sabiedrībā kaušanās gadījumi nav domājami ... un vienlīdzība, protams, nav jāmeklē kautiņos. Tik muļķis es neesmu ... kaut gan kautiņi atgadās ... tas ir, nākotnē to nebūs, bet tagad vēl atgadās ... Tpū, velns! Jums nevar iestāstīt! Nevis tāpēc es neiešu uz bērēm, ka toreiz iznāca šis nepatīkšanas. Vienkārši principa pēc neiešu; lai nebūtu jāpiedalās muļķīgā, novecojušā ceremonijā, lūk, kāpēc! Varētu jau arī aiziet, tikai tāpat vien, lai pasmietos ... Žēl, ka popu nebūs. Tad es ietu katrā ziņā.

— Tas nozīmē piesēsties pie svešas sāls un maizes un turpat to apspļaudīt, tāpat arī tos, kas jūs ielūdz. Vai ne tā?

— Nevis apspļaudīt, bet protestēt. Labos nolūkos. Tā es varu netieši veicināt attīstību un propagandu. Katra cilvēka pienākums ir darboties un propagandēt un pie tam varbūt, jo skarbāk, jo labāk. Es varu iesēt ideju graudiņu ... No šī graudiņa izaugs fakts. Vai ar to es viņus aizvainoju? Sākumā viņi apvainosies, bet pēcāk paši redzēs, ka es viņiem esmu darijis labu. Pie mums kādreiz apvainoja Terebjovu (to pašu, kas tagad komunā) par to, ka viņa pametusi ģimeni un ... kad bija atdevusies, tad aizrakstījusi saviem vecākiem, ka negrib dzīvot aizspriedumos un dodas civillaulībā, viņai pārmeta, it kā tas esot vecākiem pateikts par daudz rupji, viņa it kā varējusi tos arī pažēlot, aizrakstīt saudzīgāk. Manuprāt, tas viss nieki, nepavisam nebija jāraksta saudzīgāk, tieši te arī vajadzēja protestēt. Paskat, Varence: septiņus gadus sadzīvoja ar vīru, divus bērnus atstāja, bet vīram vēstulē kā ar nazi atgriezta: «Esmu nākusi pie atziņas, ka nevaru ar jums būt laimīga. Nekad jums nepiedošu, ka jūs mani mānījāt, slēpdams no manis, ka pastāv arī citāda sabiedrības

iekārta — komuna. Es nesen visu to uzzināju no viena augst-sirdīga cilvēka, kuram tad es arī atdevos un kopā ar viņu tagad nodibinu komunu. Es runāju atklāti, tāpēc ka, pēc mana ieskata, mānīt jūs nebūtu godīgi. Dzīvoji, kā jums tīk! Neceriet mani atgriezt atpakaļ, to jūs esat nokavējis. Novēlu būt laimīgam.» Raug, kā jāraksta tamlīdzīgas vēstules!

— Vai šī Terebjova nav tā pati, par kuru jūs man reiz stāstījāt, ka viņa tagad jau trešajā civillaulībā?

— Īstenībā gan vēl tikai otrajā! Bet, kaut vai ceturtajā, kaut piecpadsmītajā, tas viss nieki! Un, ja es esmu kādreiz nožēlojis, ka man tēvs un māte miruši, tad, protams, visvairāk tagad. Es dažu labu reizi esmu pat sapņojis, ja viņi būtu dzīvi, ai, kādu protestu tad es tiem iegrieztu! Tīšām tā iegrozītu... Ko nozīmē kaut kāds tur sakāmvārds par «nogrieztu riecieni», tpū! Es viņiem parādītu brīnumus! Tiešām žēl, ka no viņiem neviena vairs nav!

— Lai parādītu brīnumus? He-he! Nu, lai tas paliek, kā jums tīk, — Pēteris Petrovičs pārtrauca, — bet pasakiet man, lūk, ko: jūs taču pazīstat nelaiķa meitu, tāda sīciņa! Vai tas taisnība, ko par viņu runā?

— Un tad? Manuprāt, tas ir, pēc manas personīgās pārlicības, šis ir pats normalākais sievietes stāvoklis. Kāpēc ne? Bet distinguons¹. Tagadējā sabiedrībā tāds stāvoklis, protams, nav gluži normals, jo ir piespiests, bet nākotnes sabiedrībā tas būs gluži normals, tāpēc ka brīvs. Bet arī tagad viņai bija tiesības uz to: viņa cieta, bet šis bija viņas kapitāls, tā sakot fonds, ar kuru viņai pilnas tiesības rīkoties. Nākotnes sabiedrībā, protams, šo fondu nevajadzēs; šī loma tiks novērtēta citādi, harmoniski un racionāli. Kas zīmējas uz Sofju Semjonovnu personīgi, tad pēdējā laikā es uzskatu viņas rīcību par iemiesotu enerģisku protestu pret sabiedrisko iekārtu, un par to es viņu dziļi cienu, pat priecājos, uz viņu skatoties!

— Bet man tika teikts, ka tieši jūs esot izēdis viņu no šejienes istabām.

Ļebezjatņikovs neganti noskaitās.

— Tas ir otrs apmelojums! — viņš kļiedza. — Tā nemaz

¹ Mums jāsaskata starpība. (Franču val.)

nebija! Bija pavisam, pavisam citādi! To visu Katerina Ivanovna toreiz samelsa, tāpēc ka nekā nesaprata! Es nepavisam netiecos pēc Sofjas Semjonovnas! Es vienkārši gribēju virzīt viņas attīstību, pavisam nesavtīgi, cenzdamies pamodināt viņā protestu... Man vairāk nekā nevajadzēja, vienīgi tikai šo protestu. Un arī pati par sevi Sofja Semjonovna nevarēja vairs palikt šeit.

— Laikam komunā aicinājāt?

— Jūs tikai ņirgājaties un, atļaujiet piezīmēt, pavisam nevietā. Jūs nekā nesaprotat! Komunā tādu lomu nav. Tāpēc jau komuna tiek taisīta, lai tādu lomu nebūtu. Komunā šī loma mainīs visu savu tagadējo būtību: kas šeit ir muļķīgi, tas tur kļūs prātīgi, kas šeit tagadējos apstākļos nedabisks, tas tur kļūs gluži dabisks. Viss atkarīgs no tā, kādos apstākļos un kādā vidē cilvēks atrodas. Apstākļi ir viss, cilvēks pats nav nekas. Ar Sofju Semjonovnu es tagad labi satieku, un varbūt tas jums pierādīs, ka viņa nekad nav turējusi mani par savu ienaidnieku vai apvainotāju. Jā! Tagad es vilinu gan viņu komunā, bet uz pavisam citiem pamatiem! Kas jums tur ko smieties? Mēs gribam ierīkot paši savu komunu, gluži īpatnēju, tikai uz plašākiem pamatiem nekā agrākās. Mēs savos uzskatos esam aizgājuši tālāk. Mēs noliedzam vairāk. Ja Dobroļubovs piecēlts no kapa, es ar viņu abi pastrīdētos. Un Beļinskim — tad ta sadotu! Bet pagaidām es turpinu virzīt Sofjas Semjonovnas attīstību. Viņai brīnišķīga, brīnišķīga daba!

— Un jūs šo brīnišķīgo dabu tad nu arī izmantojat, ko? He-he!

— Nē, nē! Ai nē! Gluži otrādi!

— Ak otrādi? He-he-he! Tad nu gan pateica!

— Ticiet taču! Kādēļ lai es no jums ko slēptu, sakiēt, lūdzami? Gluži otrādi, es pats brīnos, cik viņa ar mani ir kaut kā sevišķi kautrīga un šķīsta!

— Un jūs, protams, virzāt viņas attīstību... he-he! Pierādāt viņai, ka visa šī kautrība ir nieki?

— Nebūt ne! Nebūt ne! Ai, cik jūs rupji, — lūdzu, atvainojiet, — pat muļķīgi iztulkojat vārdu: attīstība! Un itin nekā jūs nesaprotat! Ak dievs, cik jūs vēl... negatavs! Mēs meklējam sievietes brīvību, bet jums tikai viens prātā... Atstājot pie malas jautājumu par šķīstību un sievietes kaunīgumu,

kas pašas par sevi ir nevajadzīgas un aizspriedumu radītas lietas, es tomēr pilnīgi pieļauju viņas šķīstību pret mani, jo te viss ir viņas brīvā griba, viņas tiesības. Protams, ja viņa man teiktu: «Eš vēlos tevi iegūt,» — es uzskatītu to par lielu sašņiegumu, tāpēc ka šī meitene man ļoti patik; bet tagad, vismaz pašreiz, protams, neviens neizturas un nekad nav izturējies pret viņu ar tādu maigumu un cieņu kā es... Es gaidu un ceru — tas ir viss!

— Labāk iedāviniet viņai kaut ko! Varu saderēt, ka tieši par to jūs neesat domājis.

— Itin nekā jūs nesaprotat, es jums to jau sacīju! Protams, viņas stāvoklis tāds... bet mums šeit ir pārrunājams cits jautājums! Pavisam cits! Jūs vienkārši viņu nicināt. Redzot faktu, kas, pēc jūsu kļūdainā uzskata, ir nicināšanas cienīgs, jūs tūdaļ atraujat cilvēciskai būtnei tiesības uz humanu izturēšanos pret viņu. Jūs vēl nezināt, kāda viņai daba! Man tikai ļoti kremt, ka pēdējā laikā viņa ir atmetusi lasīšanu un neņem vairs no manis grāmatas. Agrāk viņa ņēma. Tāpat žēl, ka, neraugoties uz viņas drosmīgo un enerģisko protestu, — ko viņa ir jau reiz pierādījusi, — viņai vēl vienmēr trūkst patstāvības, tā teikt, neatkarības, par maz viņa noliedz, lai spētu pilnīgi atbrīvoties no dažiem aizspriedumiem... un muļķībām. Nevērojot to, viņa ļoti labi izprot dažus jautājumus. Piemēram, viņa lieliski izprata jautājumu par roku skūpstīšanu, tas ir, ka, skūpstot roku, vīrietis apvairo sievieti, it kā uzsverot nevienlīdzību. Par šo jautājumu tika pie mums debatēts, un es tūdaļ atstāstīju to viņai. Arī par strādnieku asociacijām Francijā viņa klausījās uzmanīgi. Pašlaik es skaidroju viņai jautājumu par brīvu ieeju istabā nākotnes sabiedrībā.

— Kā tas saprotams?

— Pēdējā laikā mūsu pulciņā tika debatēts par jautājumu: vai komunas loceklim ir tiesības ieiet otra locekļa, vienalga, vīrieša vai sievietes, istabā katrā laikā... nu, un tika nospriests, ka ir tiesības...

— Bet ja nu viņš vai viņa tai brīdī ir aizņēmti ar savām dabiskajām vajadzībām, he-he!

Andrejs Semjonovičs pat sadusmojās.

— Jūs vienmēr tikai par to pašu! Visu laiku jūs tikai par šīm nolādētajām «vajadzībām»! — viņš nikni uzkliedza.

— Fū, kādas man dusmas uz sevi, ka, izskaidrodams jums sistemu, toreiz par agru ieminējos jums par šīm nolādētajām vajadzībām! Velns lai parauj! Tas ir piedauzības akmens visiem jums līdzīgajiem. Bet visnejēdzīgāk ir tas, ka zobojas, iekams vēl sapratuši! Un pat ar tādu izskatu, it kā viņiem būtu taisnība! Pat it kā lepojas nezina ar ko! Fū! Es jau vairākkārt esmu uzsvēris, ka ar iesācējiem visu šo jautājumu visumā drīkst iztīrīt tikai pašās beigās, pēc tam kad par sistemu cilvēks ir jau pārliecināts, jau pietiekami attīstīts un uzvests uz ceļa. Sakiet, lūdzu, — ko jūs tik apkaunojošu un nicināmu atrodat kaut vai, piemēram, atkritumu bedrēs? Es pirmais esmu gatavs iztīrīt kādas tik gribat atkritumu bedres! Tur nav pat nekādas uzpurēšanās! Tas ir vienkārši darbs, sabiedrībai derīga, cildena darbība, kas nav vērtējama zemāk par jebkuru citu un, protams, visādā ziņā daudz augstāk nekā, piemēram, kaut kāda Rafaela vai Puškina darbība, tāpēc ka derīgāka!

— Un cēlāka, cēlāka, — he-he-he!

— Ko nozīmē — cēlāka? Es nesaprotu šādus izteicienus cilvēka darbības raksturošanai. «Cēlāks», «augstsirdīgāks» — tas viss ir nieki, blēņas, veco aizspriedumu radīti vārdi, kurus es neatzīstu. Viss, kas cilvēcei derīgs, ir cēls. Es atzīstu tikai vienu apzīmējumu: derīgs! Smejieties, cik jums patīk, bet tā tas ir!

Pēteris Petrovičs jautri smējās. Viņš bija naudu jau sašķaitījis un noglabājis, tomēr kāda daļa palika vēl uz galda. Šis «atkritumu bedres» jautājums, neraugoties uz tā pliekānību, jau vairākkārt bija kļuvis par ķildas un nesaprašanās iemeslu Pēterim Petrovičam ar viņa jauneklīgo draugu. Visa muļķība te bija tā, ka Andrejs Semjonovičs no tiesas dusmojās, Lužinam tas patika vairāk par visu, bet šoreiz viņam jo sevišķi gribējās Ļebezjatņikovu pakaitināt.

— Jūs esat tik nikns un piesienaties man tikai savas vakarējās neveiksmes dēļ, — pēdīgi nenocietās Ļebezjatņikovs, lai gan parasti, nevērojot visu savu «neatkarību» un visus «protestus», neuzdrošinājās Pēterim Petrovičam uzstāties pretī, vēl arvien izturēdamies pret viņu ar agrākajos gados pierasto cieņu.

— Labāk pasakiet man, lūk, ko, — Pēteris Petrovičs sapīcis piepeši viņu augstprātīgi pārtrauca, — vai jūs

varētu... jeb vai, pareizāk, vai jūs tiešām pazīstat šo jauno sievieti tik tuvu, ka varētu viņu palūgt uz britiņu šurp, tūlīt, šai pašā istabā? Kā liekas, viņi visi ir no kapsētas jau mājās... Es dzirdu staigājam... Man būtu ar viņu... ar šo personu jāsatiekas.

— Kādēļ?

— Tāpat, vajag... Rīt vai parīt es gribu no šejienes aizbraukt un tadēļ vēlētos viņai pateikt... Bet jūs jau arī būsiēt pa mūsu sarunas laiku tepat klāt. Tas vēl jo labāk. Citādi diezīn ko vēl iedomāsiēties.

— Es gluži nekā neīedomāšos... Es tikai tā īejautājos, un, ja jums kāda vajadzība, tad nekās nav vieglāk kā palūgt viņu šurp. Es tūlīt īešu. Un ticiēt man, ka es jūsu sarunu ne-traucēšu.

Pēc minutēm piecām Ļēbezjatņikovs tiešām atgriezās kopā ar Soņēcku. Tā īenāca ārkārtīgi pārsteīgta un kā parasti nobījusies. Šādos gadījumos viņa vienmēr kautrējās un ļoti baidījās no svešiem cilvēkiem un jaunas pazīšanās; bija baidījūsiēs arī senāk, jau bērniībā, bet tagad baidījās vēl vairāk... Pēteris Petrovičs saņēma viņu «laipni un pieklājīgi», tomēr ar zināmu jautras familiaritātes nokrāsu, — šāds tonis, pēc Pētera Petroviča domām, labi piederējās šādā gadījumā tādām solidām virietim kā viņš, runājot ar tādu jauniņu un savā ziņā *interesantu* būtni kā viņa. Viņš pastēīdzās to «uzmundrināt» un apsēīdināja pie galda sev pretī. Soņa apsēīdās, pārlāīda skatienu īstabai, parāudzījās uz Ļēbezjatņikovu, uz naudu, kas gulēja uz galda, tad pēkšņi atkal uz Pēteri Petroviču un tad īt kā piekalta neatrāva vairs acu no viņa. Ļēbezjatņikovs devās uz durvju pusi. Pēteris Petrovičs piecēīlās, ar rokas mājienu uzaicināja Soņu palikt sēžot un apturēja Ļēbezjatņikovu pie durvīm.

— Vai Raskoļņikovs īr tur? Atnācis? — viņš čukstēja.

— Raskoļņikovs? Jā. Un tad? Jā, tur... Nupāt īenāca, es redzēju... Kas tad īr?

— Nu, tad es jūs īt īpaši palūgšu neatstāt mani vienu ar šo... skuķi. Nieka lieta, bet īzrunās nezīn ko... Es nevēlos, ka Raskoļņikovs to atstāstītu *tur*... Jūs saprotat, par ko es runāju?

— Ahā, saprotu, saprotu! — Ļēbezjatņikovs apķērās.

— Jā, jums īr tiesības... Pēc mana personīgā īeskata, jūs

gan aizejat savās iedomās par tālu, bet... jums ir tiesības. Lūdzu, es varu palikt. Es stāvēšu pie loga un jūs netraucēšu... Man šķiet, jums ir tiesības...

Pēteris Petrovičs atgriezās pie Soņas, apsēdās viņai iepretī uz dīvana, vērīgi paskatījās uz Soņu un piepeši sataisīja ārkārtīgi solidu, pat bargu seju: «Sak, tu tikai pati neiedomājies kaut ko, mana cienītā!» Soņa galīgi apmuls.

— Vispirms, jūs, Sofija Semjonovna, aizbildiniet mani savai godātajai māmiņai... Laikam tā ir? Katerina Ivanovna jums mātes vietā? — Pēteris Petrovičs iesāka ļoti solidi, tomēr diezgan laipni. Bija redzams, ka viņam visdraudzīgākie nolūki.

— Jā, mātes vietā, — Soņa steidzīgi un bikli atbildēja.

— Nu, tātad aizbildiniet mani viņai un pasakiet, ka no manis neatkarīgu apstākļu dēļ nevarēšu ierasties pie jums uz pīrāgiem... tas ir, uz bērēm, neraugoties uz jūsu māmiņas laipno ielūgumu.

— Labi, es tūlīt pateikšu, — Soņečka steidzīgi piecēlās.

— Vēl nav viss, — Pēteris Petrovičs viņu apturēja, pasmaidīdams par viņas vientiesību un pieklājības likumu nezināšanu. — Jūs, mīlā Sofija Semjonovna, par maz pazīstat mani, ja domājat, ka tik niecīga, vienīgi mani skaroša iegansta dēļ es būtu traucējis un personīgi uzaicinājis pie sevis tādu personu kā jūs. Man ir cits nolūks.

Soņa steigšus apsēdās. Pelēkās un varavīksnainās kredītbilētes ievizējās viņas acu priekšā, bet viņa ātri novērsa seju no tām un pacēla acis atkal uz Pēteri Petroviču; viņai uzreiz likās, ka ir briesmīgi nepieklājīgi skatīties — it īpaši *viņai* — uz svešu naudu. Viņa sāka lūkoties uz Pētera Petroviča zelta lorneti, ko viņš turēja kreisajā rokā, un arī uz lielo, masīvo, ļoti skaisto gredzenu ar dzeltenu akmeni šīs rokas pirkstā, bet pēkšņi atrāva acis arī no tā un, nezinādama, kur skatīties, sāka atkal raudzīties Pēterim Petrovičam tieši acīs. Vēl solidāk britiņu klusējis, viņš turpināja:

— Man vakar, garām ejot, gadījās izmainīt dažus vārdus ar nelaimīgo Katerinu Ivanovnu. Pietika pāris teikumu, lai es noprastu, ka viņa atrodas gluži pretdabiskā — ja tā var izteikties — stāvoklī...

— Jā... pretdabiskā, — Soņa steidzīgi piekrita.

— Vai, skaidrāk un vienkāršāk sakot, — viņa ir slima.

— Jā, skaidrāk un vienkārš... jā, slima.

— Pareizi. Tad nu es aiz humanām jūtām u-u-un, tā sakot, aiz līdzcietības gribētu no savas puses būt kaut kā noderīgs, paredzēdams viņas turpmāko nenovēršamo grūto likteni. Kā liekas, arī visa šī nabadzīgā ģimene tagad pilnīgi atkarīga no jums.

— Atļaujiet jautāt, — Soņa piepeši piecēlās kājās, — ko jūs vakar viņai stāstījāt par iespēju dabūt pensiju? Tāpēc ka jau vakar viņa man teica, jūs esot uzņēmiēs izgādāt viņai pensiju. Vai tas taisnība?

— Nebūt ne; un tā ir savā ziņā tīrā aplamība. Es tikai aizrādīju uz iespēju saņemt vienreizēju pabalstu dienestā miruša ierēdņa atraitnei, — ja tikai būtu protekcija. Bet, kā man liekas, jūsu nelaiķa tēvs ne tikvien nav nokalpojis vajadzīgo gadu skaitu, bet pēdējā laikā pat nemaz nav kalpojis. Īsi sakot, ja arī varētu rasties kādas cerības, tad tikai ļoti apšaubāmas, tāpēc ka būtībā nekādu tiesību uz pabalstu šai gadījumā nav; pat gluži otrādi... Bet viņa jau prāto pat par pensiju, — he-he-he! Sparīga kundze!

— Jā, par pensiju... Tāpēc, ka viņa ir lētticīga un lab-sirdīga. Viņa tic visam, un... un... un... viņai tāds prāts... Jā... Atvainojiet, lūdzu, — Soņa atkal piecēlās, lai ietu.

— Pagaidiet, jūs vēl nenoklausījāties līdz galam.

— Jā, nenoklausījos, — Soņa nostomījās.

— Sēdiet taču!

Soņa briesmīgi sakautrējās un atkal apsēdās, jau trešo reizi.

— Redzēdams viņas grūto stāvokli, pie tam ar maziem, nelaimīgiem bērniem, es vēlētos, kā jau sacīju, cik manos spēkos, būt noderīgs, tas ir, kā mēdz teikt, pēc savām iespējām, ne vairāk. Piemēram, viņas labā varētu sarīkot ziedojumu vākšanu vai loteriju... vai kaut ko tamlīdzīgu, kā tas šādos gadījumos parasti tiek darīts ar tuvinieku vai arī kaut svešu, bet labdarīgu cilvēku palīdzību. To tač, lūk, es arī gribēju jums pateikt. To varētu.

— Jā, lūdzu, labi... Dievs jums par to... — Soņa šļupstēja, stīvi skatīdamās Pēterī Petrovičā.

— To varētu... Bet par to mēs runāsim vēlāk... Tas ir,

varētu iesākt jau kaut šodien. Vakarā satiksimies, norunāsim un liksim, tā sakot, pamatus. Atnāciet šovakar pie manis ap septiņiem! Es ceru, ka arī Andrejs Semjonovičs piedalīsies... Bet... te jāņem vērā kāds apstākļis, par kuru jau iepriekš un noteikti jārunā. Tieši tādēļ es jūs, Sofja Semjonovna, traucēju, ataicinot šurpu. Manas domas ir tādas, ka naudu nevar un nedrīkst dot rokā pašai Katerinai Ivanovnai: to pierāda jau šīsdienas bēres. Kad viņai nav, tā sakot, pat ne dienišķas maizes garoziņas rītdienai, tāpat... nedz apavu, nedz kā cita, — šodien tiek pirkti Jamaikas rums, kā liekas, pat Madeiras vins un... un kafija. Es, garām ejot, redzēju. Bet rīt viss atkal uzgulsies uz jūsu pleciem, līdz pēdējam maizes kumosam. Tā jau ir nejēdzība. Un tāpēc arī ziedojumu parakstīšanai, pēc mana personīgā ieskata, jānotiek tā, lai nelaimīgā atraitne, tā sakot, pat nezinātu par naudu, bet to zinātu, piemēram, tikai jūs. Vai man nav taisnība?

— Es nezinu. Viņa taču tikai šodien tā... reizi visā mūžā... viņai tik ļoti gribējās... pavadīt... godināt pieņem... citādi viņa ir ļoti gudra. Bet dariet, kā jūs atrodat par labāku, un es būšu ļoti, ļoti, ļoti jums... un viņi visi būs jums... un dievs jums... un bāreniņi...

Soņa nepabeidza un sāka raudāt.

— Hm, jā. Labi. Tad nu neaizmirstiet; bet tagad esiet tik laipna un pieņemiet no manis personīgi jūsu radniecei par labu pagaidām šo pēc manas iespējas viņai ziedoto sumu. Krietni jo krietni vēlētos, lai mans vārds pie tam netiktu minēts. Te ņemiet... tā kā man ir arī savas rūpes, tad vairāk nevaru...

Un Pēteris Petrovičs, rūpīgi atlocījis, pasniedza Soņai desmitrubļu kreditbiļeti. Soņa to paņēma, pietvika, uzlēca kājās, kaut ko nomurmināja un steigšus devās projām. Pēteris Petrovičs svinīgi pavadīja viņu līdz durvīm. Pēdīgi viņa izmetās laukā no istabas stipri satraukta un izmocīta un dziļi samulsusi beidzot atgriezās pie Katerinas Ivanovnas.

Andrejs Semjonovičs pa sarunas laiku brīžam stāvēja pie loga, brīžam pastaigājās pa istabu, nevēlēdamies iejaukties sarunā. Kad Soņa bija prom, viņš piegāja pie Pētera Petroviča un svinīgi spieda tam roku:

— Es visu dzirdēju un visu redzēju, — viņš sacīja, īpaši

uzsvērdams pēdējo vārdu. — Tas bija cildeni, tas ir, es gribēju teikt, humani. Jūs vēlējāties, lai nebūtu jānoklausās pateicības vārdi, es to redzēju! Un, lai gan es principā nevaru atbalstīt privatu labdarību, tāpēc ka tā ne tikvien radikāli neizravē ļaunumu, bet to pat vēl veicina, tomēr man jāatzīst, ka noskatījos jūsu cēlajā darbā ar prieku, — jā, jā, tas man patīk.

— Ek, tas viss nieki! — Pēteris Petrovičs nomurmināja, mazliet uztraukts un vērīgi skatīdamies Lebezjatņikovā.

— Nē, nav vis nieki! Cilvēks, kas tā aizvainots un sakaitināts kā jūs šī vakarējā notikuma dēļ un tomēr tai pašā laikā ir spējīgs domāt par citu cilvēku nelaimi, — tāds cilvēks... kaut gan viņš ar savu rīcību izdara sociālu kļūdu, tomēr pelnījis cieņu! Es nebiju no jums to pat gaidījis, Pēteri Petrovič, vēl jo vairāk, ņemot vērā jūsu uzskatus. O! cik ļoti jums vēl kaitē jūsu uzskati, tādi, kādi tie ir! Cik stipri jūs vēl uztrauc, piemēram, šī vakarējā neveiksme! — izsaucās lādzīgais vientiesītis Andrejs Semjonovičs, no jauna sajūsminādamies par Pēteri Petroviču. — Un kam, kam jums vajadzīga šī *likumīgā* laulība, mīlais, augstsirdīgais Pēteri Petrovič? Kālab jums vajadzīga laulībā tieši šī *likumība*? Manis dēļ, ja gribat, sitiet mani, bet man prieks, ka jūsu precības ir izjukušas, ka jūs esat brīvs, ka jūs vēl neesat pavisam zudis cilvēcei, rau, par ko man prieks... Nu, tā, redziet, tagad es esmu savu pateicis!

— *Likumīgā laulība* man vajadzīga *tādēļ*, ka nevēlos jūsu civilajā laulībā dabūt ragus un audzināt cita bērņus, lūk, kādēļ, — Lužins atteica, lai tikai atbildētu. Viņu pašlaik nodarbināja kāda cita doma.

— Bērņus? Jūs pieskārāties bērņu jautājumam? — Andrejs Semjonovičs nodrebēja kā kavalerijas zirgs, izdzirdis kara tauri. — Bērņi — tas ir sociāls jautājums, pie tam viens no vissvarīgākajiem, es tam piekritu; tomēr jautājums par bērņiem tiks atrisināts citādāk. Daži pat pilnīgi noliedz bērņus, tāpat kā negrib neko dzirdēt par ģimenes dzīvi. Par bērņiem mēs parunāsimies vēlāk, bet tagad pievērsīsimies ragiem! Atzīstos, ka tā ir mana vājā vieta. Šis nejdzīgais kavalerijas virsnieku un Puškina izteiciens nākotnes leksikonā nav pat iedomājams. Un kas tie ragi ir? O, kāda maldīšanās! Kādi ragi? Kāpēc — ragi? Muļķības! Civillaulībā to

nemaz nebūs! Ragi ir tikai katras likumīgas laulības dabiskas sekas, pareizāk sakot, tās labojums, protests pret to, tā ka šajā nozīmē tie pat nav nekas pazemojošs... Un, ja es kādreiz, — pieņemsim, ka varētu notikt tāda aplamība, — ja es likumīgi apprecēšos, tad būšu pat priecīgs, ja sieva man uzliks šos jūsu trīskārt nolādētos ragus; tad es teikšu savai sievai: «Mans draugs, līdz šim es tevi tikai mīlēju, tagad es tevi cieniu, jo tu esi mācējusi protestēt!» Jūs smejaties? Tas tāpēc, ka jūs nespējat atbrīvoies no aizspriedumiem! Velns lai parauj, es taču saprotu, kas tās par nepatīkšanām, ja tu tiec piekrāpts likumīgajā. Bet tās taču ir tikai nelietīga fakta nelietīgas sekas, kur tiek pazemoti tiklab viens, kā otrs. Turpretī, ja ragus dabū pilnīgi atklāti, kā tas ir civillaulībā, tad tie vairs neeksistē, tie nav vairs iespējami un zaudē pat ragu nosaukumu. Gluži otrādi, jūsu sieva ar to jums tikai pierāda, ka viņa jūs ciena, uzskatīdama par nespējīgu pretoties viņas laimēi un par pietiekoši attīstītu, lai jūs neatriebtos viņai par jauno vīru. Parauj velns, dažreiz es pat domāju, ja mani izprecinātu — tpu! — ja es apprecētos (civilā vai likumīgā laulībā, vienalga), man šķiet, es pats atvestu sievai mīlāko, ja viņa pati pārāk ilgi to sev nepagādātu. «Mans draugs,» es teiktu, «es tevi mīlu, bet bez tam es vēl gribu, lai tu mani arī cienītu!»... Jā! Vai nav pareizi?...

Pēteris Petrovičs klausījās un smējās, tomēr bez sevišķas aizrautības. Viņš pat lāgā nedzirdēja. Viņa domas bija tā aizņemtas ar kaut ko citu, ka pēdīgi arī Lebezjatņikovs to ievēroja. Pēteris Petrovičs likās stipri uzbudināts, berzēja rokas, nogrima domās. Vēlāk Andrejs Semjonovičs to visu aptvēra un iegaumēja...

II

Grūti būtu pareizi noskaidrot tos cēloņus, kuru ietekmē Katerinas Ivanovnas sajukušajā galvā bija radusies ideja rīkot šo nevajadzīgo bērnu mielastu. Šim mielastam patiesi tika izšķiesti gandrīz desmit rubļi no tiem pāri par divdesmit rubļiem, kas bija dabūti no Raskoļņikova tieši Marmeladova apbedīšanai. Varbūt Katerina Ivanovna uzskatīja par savu pienākumu godināt nelaiķa piemiņu, «kā pieklājas», lai visi īrnieki un it īpaši Amalija Ivanovna zinātu, ka viņš «nepavisam

nav bijis sliktāks par tiem, bet gan varbūt vēl daudz labāks» un ka nevienam nav tiesību «celt degunu gaisā». Var arī būt, ka vēl lielāka loma te bija tam īpatnējam *nabadzīgo ļaužu lepnumam*, kura ietekmē dažu mūsu sadzīvē visiem un ikvienam obligatu sabiedrisku parašu dēļ daudzi trūcīgi ļaudis sitas vai nost un izdod savas pēdējās ietaupītās kapeikas, lai tikai nebūtu «sliktāki par citiem» un lai šie citi viņus «nenosodītu». Ļoti iespējams arī, ka Katerinai Ivanovnai bija iegribējies tieši šinī gadījumā un tieši šādā brīdī, kad viņa, kā likās, bija visu ļaužu pamesta, parādīt visiem šiem «niecīgajiem un nelietīgajiem īrniekiem», ka viņa ne tikvien «prot dzīvot un prot uzņemt viesus», bet nepavisam nav savam tagadējam liktenim audzināta, uzaugusi «dižciltīgā, var teikt, pat aristokrātiskā pulkveža namā» un nebūt nav radīta slaucīt grīdas un pa naktīm mazgāt bērnu drēbītes. Šie lepības un iedomības paroksismi dažreiz piemeklē arī visnabadzīgākos un dzīvē pavisam nomāktos ļaudis un bieži izvēršas par nežēlīgu un nepārvaramu nepieciešamību. Turklāt Katerina Ivanovna nepiederēja pie nomācamiem: apstākļi gan varēja viņu *satriekt*, bet *nomākt* viņu moraliski, tas ir, iebiedēt un pakļaut sev viņas brīvo gribu, nebija iespējams. Bez tam arī Soņečkaļ bija taisnība, kad tā visai pamatoti izsacījās, ka pamātei prāti jūk. Pilnīgi droši noteikt, protams, vēl nevarēja; bet beidzamā laikā, visu šo pēdējo gadu, viņas nabaga galva patiešām bija par daudz nomocīta, lai vismaz daļēji nesajuktu. Arī diloņa straujā attīstīšanās, kā mediķi saka, veicina garīgo spēju sabrukumu.

Vīnu daudzskaitlī un visdažādāko šķirņu nebija, tāpat nebija arī *madeiras*, tas bija pārspīlēts; vīns tomēr bija. Bija degvīns, rums un lisabonietis — viss viszemākā labuma, taču pietiekošā daudzumā. No ēdieniem, neskaitot *kutju*¹, bija vēl trīs četri citi (starp tiem arī bliņas) — visi no Amalijas Ivanovnas virtuves; bez tam uzlikti vārīties divi patvāri pēc mielasta paredzētajai tējai un punšam. Par iepirkumiem bija gādājusi pati Katerina Ivanovna, pie kam viņai palīdzēja kāds īrnieks, nožēlojams politiis, kas dievs to zina kādu iemeslu dēļ mitinājās pie Lipevechseles kundzes un tūdaļ bija pietaisījies Katerinai Ivanovnai palīgos. Viņš visu vaka-

¹ Mirušo piemiņas mielasta ēdiens.

rējo dienu un visu šo rītu bija noskrējies klupdams krizdams, mēli izkāris, kā likās, visvairāk cenzdamies, lai it īpaši šis pēdējais apstāklis tiktu ievērots. Katra sīkuma dēļ viņš tecēja pie pašas Katerinas Ivanovnas, skrēja viņu uzmeklēt pat uz Gostinij dvor'u, pastāvīgi uzrunāja viņu par «paņi horunžinu», līdz pēdīgi apnika viņai kā rūgta nāve, kaut gan iesākumā viņa sacīja, ka bez šī «pakalpigā un augstsirdīgā» cilvēka būtu galīgi pazudusi. Katerinas Ivanovnas dabā bija jebkuru tūdaļ iztēlot visskaistākajās un košākajās krāsās, saslavēt tā, ka dažam tika pat kauns; viņa mēdza sadomāt tam par labu visādus apstākļus, kādu īstenībā nemaz nebija, turklāt pavisam godīgi un no visas sirds pati ticēdama, ka tādi eksistē; bet tad, uzreiz vilusies, viņa varēja visu pārtraukt, uzspļaut un aizdzīt prom to pašu cilvēku, kuru vēl pirms pāris stundām bija burtiski dievinājusi. Pēc savas dabas viņa bija jautra un miermilīga sieviete, mīlēja smieties, bet pēc pastāvīgajām neveiksmēm un nelaimēm bija iesākusi tik *neatlaidīgi* gribēt un prasīt, lai visi dzīvotu satiecībā un priekā un *neuzdrīkstētos* citādi dzīvot, ka pat vismazākā dzīves disonanse, vismazākā neveiksme varēja novest viņu vai līdz ārprātam, tā ka vienā mirklī pēc viskošākajām cerībām un fantazijām viņa varēja nolādēt likteni, plēst un sviest visu, kas pagadījās pa rokai, un dauzīt galvu pret sienu. Bet šodien arī Amalija Ivanovna nezina par ko bija izpelņijusies gluži neparastu Katerinas Ivanovnas ievēribu un cieņu, — varbūt gan tikai tāpēc, ka tika rīkots šis bērnu mielasts un Amalija Ivanovna bija ar visu sirdi nolēmusi dalīties visās mielasta sarīkošanas rūpēs un raizēs: viņa uzņēmās uzklāt galdu, aizdot savus galdautus, pagatavot savā virtuvē ēdienus utt. Aiziedama pati uz kapsētu, Katerina Ivanovna bija pilnvarojusi viņu, un tiešām viss bija sagatavots lieliski: galds uzklāts puslīdz spodri; trauki, naži, dakšiņas, glāzes, glāzītes, apakštases — tas viss, protams, bija nevienāds, salasīts, savākts no ģirniekiem, bet noteiktā stundā viss stāvēja savā vietā, un Amalija Ivanovna, apzinādamās, ka veikusi savu uzdevumu teicami, sagaidīja bēriniekus no kapsētas pat ar zināmu lepnumu, arī pati jau paguvusi uzposties melnā tērpā un aubē ar jaunām sēru lentām. Katerinai Ivanovnai šī kaut arī pelnītā lepnība nezina kāpēc negāja pie sirds: «Nudien, it kā es bez viņas nevarētu galdu uzklāt!» Ne-

patika viņai arī Amalijas Ivanovnas aube ar jaunajām lentām. Vai tikai šī muļķa vāciete nedižojas, ka viņa ir saimniece un aiz žēlastības uzņēmusies palīdzēt nabaga ģimīnei? . . . Aiz žēlastības! Tā tik vēl trūka! Pie Katerinas Ivanovnas tētiņa, kas bija pulkvedis, gandrīz vai gubernators, galds dažreiz tika klāts četrdesmit personām, kaut kādu Amaliju Ivanovnu, pareizāk sakot, Ludvigovnu, tur ne virtuvē nelaistu . . . Katerina Ivanovna tomēr nolēma savas jūtas pagaidām neizrādīt, lai gan savā sirdī apņēmas jau šodien pat Amalijai Ivanovnai atgādināt tās isto vietu, citādi tā, dievs pasargi, ko vēl par sevi neiedomāsies; pagaidām viņa tikai izturējās pret to vēsi. Bez tam Katerinu Ivanovnu kaitināja vēl kāds apstāklis: uz nelaiķa izvadišanu gandrīz neviens no ielūgtajiem ģimīņiem nebija ieradies, izņemot politi, kurš arī uz kapsētu bija paguvis aizskriet; uz bērnu mielastu, tas ir, uz ēšanu, bija ieradušies tikai paši neievērojamākie un nabagākie, turklāt dažs pavisam «kunga prātā», — vispār kaut kādi salašņas. Paši vecākie un solidākie kā par spīti, it kā norunājuši, nebija atnākuši. Nebija atnācis, piemēram, pats, var teikt, solidākais no ģimīņiem, Pēteris Petrovičs Lužins. Kā par nelaimi Katerina Ivanovna jau vakarvakarā bija paguvusi izpaust visai pasaulei, tas ir, Amalijai Ivanovnai, Poļeckai, Soņai un politik, ka tas ir viscēlākais, visaugstsirdīgākais cilvēks, bagāts, ar milzīgi plašiem sakariem, viņas pirmā vīra bijušais draugs, kas ticis uzņemts arī viņas tēva mājā un tagad apsoties pielietot visus līdzekļus, lai izgādātu viņai prāvu pensiju. Te jāpiebilst, ka Katerina Ivanovna, ja arī lielījās ar savu paziņu sakariem un bagātību, tad darīja to bez jebkādiem patmīļīgiem nolūkiem, pavisam nesavtīgi, tā sakot, no tīras sirds, vienīgi aiz patikas saslavēt, lai slavējamo tikai vēl jo vairāk paceltu citu acīs. Līdz ar Lužinu, laikam gan «sekodams tā piemēram», nebija atnācis arī šis draņķīgais Ļebezjatņikovs. «Ko tad šis par sevi iedomājas? Arī ielūdza viņu taču vienīgi aiz laipnības un tāpēc, ka viņš dzīvoja vienā istabā ar Pēteri Petroviču un bija tam paziņa, tā ka neielūgt būtu bijis neveikli.» Nebija atnākusi arī kāda labākās sabiedrības dāma ar savu «pārziedējušo» meitu, kuras vēl tikai pāris nedēļu dzīvoja Amalijas Ivanovnas ģimīnī istabās, bet jau vairāk reižu bija sūdzējušās par troksni un kliegzieni Marmeladovu istabā, īpaši tādās reizēs, kad

nelaiķis pārnāca mājās piedzēries; protams, Katerinai Ivanovnai tas bija nācis zināms no Amalijas Ivanovnas, kad tā, ķildodomāms ar Katerinu Ivanovnu un draudēdama izdzīt visu ģimeni, dažreiz pilnā kaklā bija kliegusi, ka viņi traucējot «godīgās irnieces, nebūdami viņu papēža vērti». Tagad Katerina Ivanovna ar nodomu bija nolēmusi ielūgt arī šo dāmu un viņas meitu, «kuras papēža viņa neesot vērtā», it īpaši tāpēc, ka līdz šim, sastopoties ar viņu, šī dāma katreiz augstprātīgi novērsās, — lai tad nu zina, ka te «domā un jūt cēlāk un ielūdž, ļaunu nepieminot», un lai tās redzētu, ka Katerina Ivanovna ir ieradusi dzīvot arī ne tik trūcīgos apstākļos. Bija nodomāts katrā ziņā to paskaidrot viņām pie galda, tāpat arī par nelaiķa tētiņa gandrīz gubernatora stāvokli, pie tam aplinkus aizrādēt arī uz to, ka nebija nekādas vajadzības satiekoties novērst seju, ka tas ir pārāk muļķīgi. Nebija atnācis arī resnais apakšpulkvedis (patiesībā atvaļināts štābkapteinis), jo izrādījās, ka viņš jau kopš vakardienas «neturas uz pakalķājām». Vārdu sakot, bija ieradušies tikai politiis, tad kāds noplucis, nerunīgs kancelejists ar mūsainu seju un riebīgu smaku, ģērbies nostemētā frakā; tad vēl kāds kurls un gandrīz pavisam neredzīgs vecītis, kas bija kādreiz kalpojis pastā, bet tagad kopš neatminamiem gadiem viņu nezin kas un nezin kāpēc uzturēja Amalijas Ivanovnas pansionā. Bija ieradies arī kāds piedzēries atvaļināts poručiks (patiesībā provianta nodaļas ierēdnis), kas bija paradis nepieklājīgi un pārāk skaļi smieties, un — «iedomājieties» — bez vestes! Kāds svešs cilvēks ienācis tūlīt piesēdās pie galda, pat neapsveicinājies ar Katerinu Ivanovnu; un pēdīgi kāda persona drēbju trūkuma dēļ bija ieradušies rītsvārkos, bet tas jau izskatījās tik piedauzīgi, ka Amalijai Ivanovnai un politiim kōpīgiem spēkiem tomēr izdevās izbīdīt viņu laukā. Politiis bija atvedis sev līdz arī divus savus tautiešus, kuri nekad nebija pie Amalijas Ivanovnas dzīvojuši un neviens tos viņas dzīvoklī agrāk nebija redzējis. Tas viss ļoti nepatīkami uztrauca Katerinu Ivanovnu. «Kam gan te bija visu gādāt un rīkot?» Lai atbrīvotu vairāk vietas viesiem, pat bērni nebija sēdināti pie galda, kas jau tā sniedzās pār visu istabu, bet tiem ēdienu uzlika istabas kaktā uz kādas lādes, kur abus maziņos nosēdināja uz sola, bet Poļeckai kā vecākai vajadzēja tos uzraudzīt, ēdināt un noslaucīt viņiem «kā

visiem kārtīgu ļaužu bērniem» degunteļus. Vārdu sakot, Katerina Ivanovna bija spiesta gribot negribot uzņemt visus ar divkārsu cienīgumu un pat augstprātību. Dažus viņa nomēroja ar sevišķi stingru skatienu un tad žēlīgi lūdza sēsties pie galda. Nezin kāpēc viņai bija ienācis prātā, ka Amalija Ivanovna ir atbildīga par tiem, kas nav ieradusies, un viņa pēkšņi sāka izturēties pret to ārkārtīgi nevērigi, ko šī tūdaļ arī nomanīja un jutās ļoti ļoti aizskarta. Tāds sākums nesolīja neko labu. Galu galā visi sasēdās pie galda.

Raskoļņikovs atnāca gandrīz tai pašā brīdī, kad pavadītāji atgriezās no kapsētas. Katerina Ivanovna bija bezgalīgi priecīga par viņu, pirmkārt, tāpēc, ka viņš bija starp visiem viesiem vienīgais «izglītotais viesis», kas, «kā zināms, gatavoja pēc diviem gadiem ieņemt profesora katedru šejienes universitatē», un, otrkārt, tāpēc, ka viņš nekavējoties un visai godbijīgi atvainojās viņai, ka, nevērojot patieso vēlēšanos, nevarējis ierasties uz apbedīšanu. Katerina Ivanovna viņu uzņēma ļoti sirsnīgi, apsēdināja pie galda sev blakus pa kreisi (pa labi apsēdās Amalija Ivanovna), un, kaut gan viņai bija nemītīgi jāraizējas un jā rūpējas, lai ēdieni tiktu kārtīgi pasniegti un visiem pietiktu, neraugoties uz mocošo klepu, kas ik minutes viņu pārtrauca, smacēja un šais pēdējās divās dienās likās sevišķi pastiprinājies, viņa pastāvīgi griezās pie Raskoļņikova, pusčukstus steigdamās izsūdzēt viņam savas sakrājušās sāpes un taisnīgo sašutumu par neizdevušos bērnu mielastu, pie kam sašutumu reizū reizēm nomainīja jautri, nevaldāmi smiekli. Viņa smējās par sanākušajiem viesiem, bet it īpaši par pašu saimnieci.

— Pie visa vainīga šī dzeguze. Jūs saprotat, par ko es runāju? — Par viņu, par viņu! — Katerina Ivanovna māja viņam ar galvu uz saimnieces pusi. — Paskatieties uz viņu: acis iepletusi, jūt, ka mēs runājam par viņu, bet saprast nevar, acis vien bola. Ū, pūce! Ha-ha-ha! Khe-khe-khe! Un ko viņa grib rādīt ar savu aubīti? Khe-khe-khe! Vai jūs neievērojāt, ka viņai visu laiku gribas, lai citi domātu, ka viņa ir mana labdare un ar savu klātbūtni parāda man lielu godu? Es viņu lūdzu kā kārtīgu sievieti, lai ieaicina cienīgākus viesus, it īpaši nelaiķa paziņas, bet paskatieties, ko viņa saaicinājusi: tīros ākstus un pelnrušķus! Paskatieties uz to mūsaino ģīmi: kaut kāds šperglis uz divām kājām! Un tad

šie poliši ... ha-ha-ha! Khe-khe-khe! Neviens nekad viņus šeit nav redzējis, arī es neesmu redzējusi, sakiēt, — ko tie te meklē? Sēž tik rātni visi rindiņā. — Hei, paņē, hei! — viņa pēkšņi uzsauca vienam no tiem. — Vai jūs bliņas jau no-garšojāt? Ņemiet vēl! Dzeriet alu, alu! Vai nevēlaties deg-vīnu? Skatieties, skatieties, kā viņš uzlec, skat, klanās: lai-kam ļoti izsalkuši, nabadziņi! Nekas, lai saēdas! Viņi vismaz netrokšņo, tikai ... tikai es baidos par saimnieces sudraba karotēm! ... Amalija Ivanovna! — viņa uzreiz gandrīz skaļi pievērsās tai. — Ja gadījumā nozog jūs karotes, tad es par tām neatbildu, es jūs pie laika brīdinu! — Ha-ha-ha! — viņa jautri smējās, piegriezdamās atkal Raskoļņikovam un atkal pamādama uz saimnieces pusi, priecādamās par savu izlē-cieni. — Nesaprata, atkal nesaprata! — sēž pavērtu muti — kā pūce! Skatieties, skatieties, īsta pūcene ar savām jauna-jām lentām, ha-ha-ha!

Viņas smiekļus atkal pārtrauca grūts, nepanesams klepus, kas nerimās veselās piecas minutes. Uz mutautiņa parādījās asinis, piere norasoja sviedros. Klusēdama viņa parādīja asinis Raskoļņikovam, bet, tikko atelsusies, tūdaļ atkal sāka viņam čukstēt ar ārkārtīgu aizrautību, sarkaniem planku-miem vaigos:

— Redziet, es viņai uzticēju vissmalkāko, var teikt, uz-devumu: ielūgt to dāmu un viņas meitu, jūs saprotat, par ko es runāju? Te nu vajadzēja rīkoties ļoti delikāti, ar vissmal-kāko uzmanību, bet viņa ir izdarījusi tā, ka šī atbraukusi mulķe, šī iedomīgā vīzdegune, šī neievērojamā provinces sīkpilsone tikai tāpēc vien, ka viņa ir kaut kāda tur majora atraitne, kas atbraukusi slaucīt ar savu šlepi iestāžu sliek-šņus, lai izdiedelētu sev pensiju, ka viņa ar saviem piec-desmit pieciem gadiem vēl krāso matus, pūderējas un smiņ-ķējas (to visi zina) ... šī nožēlojamā sievietē ne tikvien nav turējusi par vajadzīgu ierasties, bet nav atsūtījusi pat atvai-nošanos, kā to šādās reizēs prasa visparastākā pieklājība! Nevaru saprast, kādēļ arī Pēteris Petrovičs nav atnācis. Bet kur Soņa? Vai viņa kur aizgājusi? Ā, tur jau viņa nāk! Soņa, kur tu biji? Savādi, ka tu pat tēva bērēs tik neakurata! Rodion Romanovič, laidiet viņu sev līdzās! Lūk, te, Soņečka, tava vieta ... Ņem, ko gribi! Uzliec sev galertu, tas labāks. Tūlīt atnesīs bliņas. Vai bērniem ir iedots? Poļečka, vai jums kā

netrūkst? Khe-khe-khe! Nu labi, Ļena, esi prātīga, bet tu, Koļa, nekuļā kājiņas; sēdi, kā kārtīgu ļaužu bērnam pienākas! Ko tu, Soņečka, teici?

Soņa tūlīt steidzās atstāstīt Pētera Petroviča atvairošanos, cenzdamās runāt skaļi, lai visi varētu dzirdēt, pie tam lietodama izmeklēti cienīgus un pieklājīgus izteicienus, tiši no savas puses Pētera Petroviča vārdus papildinādama un izpušķodama. Beigās viņa vēl piezīmēja, ka Pēteris Petrovičs licis īpaši pateikt, ka, tiklīdz būšot iespējams, pats atnāksot, lai vienatnē parunātu par *darišanām* un nospriestu, kas būtu iespējams un uzsākams turpmāk, utt., utt.

Soņa zināja, ka ar to viņa nomierinās un uzmundrinās Katerinu Ivanovnu, ka tā jutīsies glaimota, bet, galvenais, ka ar to tiks gandarīts tās godkārei. Viņa apsēdās līdzās Raskoļņikovam, vieglītēm tam palocijās un aši, ziņkārīgi uz viņu paskatījās. Te jāpiezīmē, ka visu pārējo laiku Soņa izvairījās uz viņu skatīties un ar viņu runāt. Viņa likās pat izklaidīga, kaut gan uzmanīgi lūkojās sejā Katerinai Ivanovnai, cenzdamās tai izpatikt. Nedz viņa, nedz Katerina Ivanovna nebija sēru drānās, jo viņām tādu nebija. Soņai mugurā bija patumši rūsgana, bet Katerinai Ivanovnai tās vienīgā, tumši svītrotā katuna kleita. Ziņojums par Pēteri Petroviču noritēja ļoti gludi. Cienīgi noklausījusies Soņā, Katerina Ivanovna tikpat svarīgi apjautājās par Pētera Petroviča veselību. Pēc tam tūlīt gandrīz skaļi *pačukstēja* Raskoļņikovam, ka tiešām divaini būtu tādām godājamam un solidam cilvēkam kā Pēterim Petrovičam nokļūt šādā «neparastā kompanijā», neraugoties uz visu pieķeršanos viņas ģimenei un seno draudzību ar viņas tētiņu.

— Lūk, kādēļ es esmu jums, Rodion Romanovič, sevišķi pateicīga par to, ka jūs neapsmādējāt manu sālsmaizi arī šādā vidē, — viņa piemetināja gandrīz skaļi, — un esmu pārliecināta, ka tikai jūsu tuvā draudzība ar manu nelaiķa vīru jūs pamudināja turēt doto vārdu.

Pēc tam viņa vēlreiz lepni un cienīgi pārļaida skatienu saviem viesiem un tad pēkšņi ar sevišķu rūpību skaļi apjautājās pāri galdam kurlajam vecim, vai viņš nevēlas vēl cepeti un vai viņam ir pasniegts Lisabonas vīns. Vecuks neatbildēja un ilgi nespēja saprast, ko viņam jautā, lai gan blakus sēdētāji joka pēc sāka viņu pat bikstīt. Viņš tikai atpleta

muti un skatījās apkārt, kas viesos sacēla vēl lielāku jautrību.

— Kāds idiots! Skatieties, skatieties! Kāpēc tas atvests šurp? Bet, kas attiecas uz Pēteri Petroviču, tad es vienmēr biju par viņu pārliecināta, — Katerina Ivanovna turpināja stāstīt Raskoļņikovam, — protams, viņš nav tāds... — viņa skaļi un skarbi, ar ārkārtīgi stingru izteiksmi pievērsās Amalijai Ivanovnai, tā ka šī pat sabijās, — nav tāds kā tās jūsu kruzulotās šlepastes, kuras pie mana tētiņa pat par ķēkšām virtuvē neņemtu, bet mans nelaiķa vīrs, ja būtu parādījis viņām godu un viņas pieņēmis, tad tikai aiz savas neizsmeļamās labsirdības.

— Jā, viņš mīlēja iemest; to viņš mīlēja; tikām, tikām sadzēruši! — piepeši iesaucās atvaļinātais provianta nodaļas ierēdnis, tukšodams divpadsmito sīvā glāzīti.

— Manam nelaiķa vīram tiešām piemita šī vājība, tas visiem zināms, — Katerina Ivanovna uzreiz cirstin pacirtās pret viņu, — bet viņš bija labs un cēls cilvēks un ļoti mīlēja un cienīja savu ģimeni, tikai tas bija slikti, ka viņš ar savu labo sirdi par daudz uzticējās visādiem izvirtuļiem, un vienīgi dievs to zina, ar kādiem viņš netika sadzēris, pat ar tādiem, kas nav viņa zābaku pazoļu vērti! Iedomājieties, Rodion Romanovič, reiz mēs viņam kabatā atradām piparkūku gailīti: atnāk piedzēries līdz nesamaņai, bet bērnu neaizmirst.

— Gailīti? Jūs sacījāt: gailīti? — sauca proviantnieka kungs.

Katerina Ivanovna viņu nepagodināja ar atbildi. Viņa kaut ko atcerējās un nopūtās.

— Jūs droši vien, tāpat kā visi citi, domājat, ka es biju pret viņu pārāk barga, — viņa turpināja, griezdamās pie Raskoļņikova. — Bet tā nebija! Viņš mani cienīja, viņš mani ļoti ļoti cienīja! Viņam bija zelta sirds! Un dažreiz man bija tik ļoti žēl viņa! Sēž kaktā un raugās uz mani, un man paliek tik žēl, tik žēl, ka gribējās pieiet un noglāstīt, bet turpat atkal ienāk prātā: «Noglāstīsi, bet viņš atkal piedzēries.» Tikai ar bargumu varēja kaut cik atturēt.

— Jā, bija, bija šad tad matu plūksana, bija, ne vienu reizi vien, — atkal viņu pārtrauca proviantnieks un iemeta vēl glāzīti degvīna.

— Dažam labam mulķim ne tikai matus paplūkāt, bet pat ar slotas kātu derētu sadot pa kaklu. Tagad es nerunāju par nelaiki! — Katerina Ivanovna atcirta.

Sarkanie plankumi uz viņas vaigiem iedegās arvien spilgtāk un spilgtāk, krūtis strauji cilājās. Likās, ka viņa tūlīt sāks ķīviņu. Daudzi viesi smējās, daudziem tas acīm redzot patika. Proviantniekam sāka piebiktīt un kaut ko tam čukstēt. Bija redzams, ka viņus gribēja sarīdīt.

— A-atļaujiet jautāt, par ko tad jūs nupat runājāt, — proviantnieks iesāka, — uz ko jūs šos vārdus mērķējāt? ... Bet... e-eh! Blēņas! Atraitne! Sērdienīte! Piedodu... Pas! — un viņš iemeta vēl glāzīti.

Raskoļņikovs klusēja un ar riebumu klausījās. Ēda viņš maz, tikai pieklājības pēc pieskardamies ēdieniem, ko Katerina Ivanovna ik brīdi lika viņam uz šķīvja, un arī tikai tādēļ, lai to neapvainotu. Viņš vērīgi skatījās Soņā. Bet Soņa kļuva ar katru brīdi bažīgāka, vairāk noraižējusies: viņa nojauta, ka bērū gods mierīgi nebeigsies, un ar bailēm sekoja Katerinas Ivanovnas arvien pieaugošajam uzbudinājumam. Starp citu, viņa zināja, ka abu atbraukušo dāmu neierašanās galvenais iemesls bija viņa, Soņa. Viņai pati Amalija Ivanovna bija pastāstījusi, ka māte pat apvainojusies par ielūgumu un uzstādījusi jautājumu: «Kā lai viņa varētu nosēdināt savu meitu blakus šai skuķei?» Soņa nojauta, ka arī Katerinai Ivanovnai tas kaut kādā ceļā kļuvis jau zināms; bet Soņas apvainojums Katerinai Ivanovnai dzēla sirdi sāpīgāk nekā visi uz viņu pašu personīgi vai uz viņas bērniem un viņas tētiņu mestie apvainojumi; vārdu sakot, tas bija briesmīgs apvainojums, un Soņa zināja, ka Katerina Ivanovna tagad vairs nerimsies, «iekams nebūs pierādījusi šīm šlepastēm, ka tās abas» utt., utt. Kā par spīti šai brīdī no galda otra gala kāds piesūtīja Soņai uz šķīvja divas no rupjmaizes izveidotas, ar bultu cauršautas sirdis. Katerina Ivanovna iesvilās un skaļā balsī pāri galdam piezīmēja, ka sūtītājs, protams, esot «pie dzēries ēzelis». Arī Amalija Ivanovna paredzēja nelabu iznākumu un, kaut arī pati jutās līdz sirds dziļumiem aizskarta par Katerinas Ivanovnas augstprātību, tomēr, lai novērstu sarunu uz citu pusi un pie tās pašas reizes sevi izceltu pārējo acis, sāka stāstīt, kā kāds viņas paziņa «Karls no aptieku braucis naktī ar fūrman un fūrman gribēj viņu noklapēt, un

Karls viņu ļot ļot lūdz, lai viņš viņu nenosit, un raudāj, un rokas salik, un bijās, un ar izbaili viņš sev savu sirdi pārdūr». Katerina Ivanovna gan pasmaidīja, bet tūdaļ piezīmēja, ka Amalijai Ivanovnai nevajagot stāstīt anekdotes krievu valodā. Tā apvainojās vēl vairāk un atbildēja, ka viņas «fāter aus Berlin bij viens ļot ļot ontligs vīrs un visu laiku rokām pa ķešām staigāj». Katerina Ivanovna vairs nenocietās un sāka pilnā balsī smieties, tā ka arī Amalija Ivanovna jau zaudēja pēdējo pacietību un ar mokām valdījās.

— Ak tu muļķe tāda! — Katerina Ivanovna gandrīz ielīksmota čukstēja Raskoļņikovam. — Gribēja teikt, ka staigājis, rokas ķešās sabāzis, bet iznāca, ka viņš bijis kabatzaglis, khe-khe! Un vai esat ievērojis, Rodion Romanovič, ka visi šie Pēterburgas ārzemnieki, galvenām kārtām vācieši, kas nezina no kurienes te sabrauc, visi ir muļķīgāki par mums? Nu, spriediet pats, vai tā var stāstīt, ka «Karls no aptieku ar izbaili sirdi pārdūr» un ka viņš (tāds šņerglis) — tai vietā, kur viņam vajadzēja važoni sasiet, «rokas salik un raudāj, un ļot ļot lūdz». Kāda stulbene! Viņa taču domā, ka tas ir ļoti aizkustinoši, un pati nenojauš, cik viņa liela muļķe! Manuprāt, tad jau šis piedzērušais proviantnieks ir daudz gudrāks: vismaz var redzēt, ka labs delveris, pēdējo prātu apdzēris; bet tie citi visi tik stīvi un nopietni... Skat, šī ar — sēž, acis izbolijusi. Skaišas! Skaišas! Ha-ha-ha! Khe-khe-khe!

Katerina Ivanovna uzjautrināta ielaidās visādos sīkumos un piepeši sāka runāt par to, ka viņa ar izgādāto pensiju atvērsot savā dzimtajā T. pilsētā dižciltīgu meiteņu pansionātu. Katerina Ivanovna nebija pati vēl Raskoļņikovam to stāstījusi un tagad aizrāvās līdz visvilinošākajiem sīkumiem. Neizprotamā kārtā viņai rokās pēkšņi parādījās tas pats «uzslavas raksts», par kuru Raskoļņikovam jau nelaiķis Marmeladovs dzertuvē bija stāstījis, ka to viņa laulātā draudzene, institutu beidzot, saņēmusi par to, ka «paša gubernatora un pārējo personu» klātbūtnē dejojusi plīvura deju. Acīm redzot šim uzslavas rakstam tagad vajadzēja noderēt par pierādījumu, ka Katerinai Ivanovnai tiešām ir tiesības pašai atvērt pansionātu; tomēr viņas galvenais nolūks gan bija ar to galīgi satriekt «abas kruzūlotās šlepastes», ja viņas būtu atnākušas uz bērnu mielastu, un viņām skaidri pierādīt,

ka Katerina Ivanovna cēlusies no ļoti labas, «var teikt, pat aristokratisks» ģimenes, ir pulkveža meita un visādā ziņā daudz pārāka par dažām piedzīvojumu meklētājām, «kuru pēdējā laikā saradies tik daudz». Uzslavas raksts tūlīt sāka ceļot ap galdu pa piedzērušo viesu rokām, ko Katerina Ivanovna arī neliedza, jo tur tiešām stāvēja en toutes lettres¹ rakstīts, ka viņa ir galma padomnieka un ordeņa kavaliera, tātad patiešām gandrīz pulkveža meita. Iekarsusi Katerina Ivanovna dedzīgi turpināja stāstīt visos sīkumos par turpmāko jauko un mierīgo dzīvi T. pilsētā, par skolotājiem, ko viņa uzaicināšot par stundu pasniedzējiem savā pansionatā, par kādu cienījamu vecīti, francuzi Mango, pie kurā viņa pati institutā mācījusies franču valodu, kurš vēl tagad mierīgi pavadot savu dzīves vakaru T. pilsētā un nāksot pie viņas droši vien par gluži mērenu atlīdzību. Beidzot viņa sāka runāt arī par Soņu, «kas braukšot kopā ar Katerinu Ivanovnu uz T. un visur viņai palīdzēšot». To dzirdot, otrā galda galā kāds iesprauslājās. Katerina Ivanovna gan acumirkli izlikās to neievērojam, bet tūlīt pat ar nolūku paceltā balsī sāka runāt par Sofjas Semjonovnas neapšaubāmām spējām kļūt viņai par palīdzi, «par viņas sirsnību, pacietību, pašuzpurēšanos un izglītību», pie kam viņa noglāstīja Soņai vaigu un, pacēlusies no krēsla, divas reizes to karsti noskūpstīja. Soņa nosarka, bet Katerina Ivanovna piepeši sāka raudāt, apsūdzējama pati sevi, ka esot «nervoza muļķe, par daudz uztraukta, laiks esot beigt un, tā kā uzskods jau galā, tad pasniegt tēju». Te Amalija Ivanovna, kas jutās galīgi aizvainota, ka visā sarunā nemaz nav tikusi pie vārda un uz viņu pat neklausās, piepeši vēlreiz riskēja un ar aplēptu rūgtumu iedrošinājās dot Katerinai Ivanovnai ārkārtīgi lietišķu un dziļdomīgu aizrādījumu, ka pansionatā sevišķa uzmanība jāpievēršot tam, lai meitenēm būtu tīra veļa (di veše), un ka visādā ziņā vajagot būt «viena tāda laba dāma (di dāme), kura uzpasē tīrību, un lai jaunās meitenes pa nakti klusām nelasa nekādi romani». Katerina Ivanovna, kas tiešām bija satraukta un ļoti nogurusi, pie kam arī bēru mielasts viņai bija jau galīgi apnicis, tūlīt atcirta Amalijai Ivanovnai, ka tā «melš niekus» un nekā nesajēdz; ka rūpēties par «di

¹ Vārdu pa vārdam. (Franču val.)

veše» ir veļas pārzīnes, nevis dižciltīga pansionata direktres pienākums; bet, kas attiecas uz romanu lasīšanu, tad runāt par to esot jau pavisam nepieklājīgi, un viņa lūdzot Amaliju Ivanovnu klusēt. Amalija Ivanovna iekaisa un dūsmās atbildēja, ka viņa vēlējusi tikai labu, un «ļoti daudz vēlēja labu», bet ka viņai «jau ilgi nemaksā naudu par korteli». Katerina Ivanovna tūdaļ atcirta, ka viņa melo, teikdama, ka «vēlēja daudz labu», jo tikai vakar, kad nelaiķis vēl tepat istabā gulējis, tā viņu mocījusi dzīvokļa īres dēļ. Uz to Amalija Ivanovna neapmulsdama atbildēja, ka viņa esot gan tās dāmas uzlūgusi, bet «tās dāmas neatnāca tādēļ, ka tās ir aristokratiš dāmas un nevar atnākt pie nearistokratiš dāmas». Katerina Ivanovna tūdaļ pasvītroti aizrādīja viņai, ka viņa, būdama vienkārša pelnrušķe, nevarot spriest, kas ir īsts aristokratisms. Amalija Ivanovna to nepanesa un bez kavēšanās vēlreiz paziņoja, ka viņas «fāter aus Berlin ir ļoti ļoti ontliģis vīrs un ar abi roki pa ķešām staigāj un vienmēr taisij tā: puf-puf!», un, lai uzskatāmāk attēlotu savu tēvu, Amalija Ivanovna uzlēca kājās, sabāza abas rokas kabatās, ar muti pukšķinot kaut ko līdzīgu — puf-puf! — par lieliem smiekliem īrniekiem, kas tišām ar savu piekrišanu viņu vēl uzmudināja, paredzēdami sieviešu saplēšanos. Bet Katerina Ivanovna nespēja vairs ilgāk to paciest un turpat visu viesu priekšā noskaitīja, ka Amalijai Ivanovnai droši vien tāda tēva nemaz neesot bijis, bet Amalija Ivanovna esot vienkārši apdzērusies Pēterburgas čukniete un agrāk droši vien kalpojusi kaut kur par virtuveņi, ja ne par kaut ko vēl sliktāku. Amalija Ivanovna kļuva sarkana kā vēzis un spiedza, ka Katerinai pašai droši vien «nemaz nebija fāter, bet viņai gan bij fāter aus Berlin, kam bij garie svārki un kas vienmēr taisīja: puf-puf-puf!». Katerina Ivanovna ar nievām piezīmēja, ka viņas izcelšanās visiem zināma un šai pašā uzslavas rakstā ar drukātiem burtiem teikts, ka viņas tēvs ir pulkvedis, bet Amalijas Ivanovnas tēvs (ja viņai tēvs jēl maz ir bijis), bez šaubām, esot kaut kāds Pēterburgas čukna, kas ar piena kannu staigājis; bet visdrīzāk gan tēva nemaz nebījis, jo vēl šobaltdien neesot zināms, kā Amaliju Ivanovnu īstēni saucot: Ivanovna vai Ludvigovna? Te nu Amalija Ivanovna galīgi pārskaitās un, dūri uz galda sizdama, sāka kliegt, ka

viņa esot Amal-Ivan, nevis Ludvigovna, ka viņas fāters saucies par Johann un ka viņš bijis «burmeister», bet Katerinas Ivanovnas fāters «pavisam nekad nebij burmeister». Katerina Ivanovna piecēlās no krēsla un stingrā, ārēji mierīgā balsī (kaut gan seja bija gluži bāla un krūtis spēcīgi cilājās) aizrādīja tai: ja tā vēl kaut tikai vienu reizi uzdrīkstēšoties nostādīt savu draņķīgo fāterīti uz vienas pakāpes ar viņas tētiņu, tad viņa, Katerina Ivanovna, tūlīt noraušot tai aubi no galvas un samīdīšot kājām. Amalija Ivanovna, to dzirdēdama, sāka skraidīt pa istabu, pilnā kaklā kliegdama, ka viņa ir saimniece un lai Katerina Ivanovna «šai pašā minūtē brauc ārā no korteļa»; pēc tam metās pie galda un sāka vākt kopā savas sudraba karotes. Sacēlās liela kņada un troksnis. Bērni sāka raudāt. Soņa lūkoja Katerinu Ivanovnu mierināt un atturēt, bet, kad Amalija Ivanovna pēkšņi uzkliedza kaut ko par dzelteno biļeti, Katerina Ivanovna atgrūda Soņu un metās Amalijai Ivanovnai virsū, lai uz vietas izpildītu savus draudus par aubi. Šinī brīdī atvērs durvis un uz sliekšņa parādījās Pēteris Petrovičs Lužins. Viņš apstājās un ar stingru vērotāja skatienu apskatīja visu kompaniju. Katerina Ivanovna metās pie viņa.

III

— Pēteri Petrovič! — viņa iesaucās. — Aizstāviet kaut jūs! Pasakiet šim muļķa radījumam, ka viņa nedrīkst tā apieties ar nelaimīgu, bet dižciltīgu dāmu un ka pasaulē ir vēl tiesas... Es iešu pie paša ģenerālgubernatora... Viņa man par to atbildēs... Atcerieties mana tēva viesmīlību, aizstāviet bāreņus!

— Atļaujiet, kundze... Atļaujiet, atļaujiet, kundze, — Pēteris Petrovičs raisījās vaļā. — Kā jums pašai zināms, man nekad nav bijis tas gods jūsu tētiņu pazīt... Atļaujiet, kundze! (Kāds no viesiem skaļi iesmējās)... bet iejaukties jūsu pastāvīgajās ķildās ar Amaliju Ivanovnu man nav nekādas patikas... Es atnācu pats savā vajadzībā... un vēlos nekavējoties runāt ar jūsu pameitu Sofju... Ivanovnu... Laikam tā bija viņas tēva vārds?... Atļaujiet paiet garām...

Apejot sāniski Katerinu Ivanovnu, Pēteris Petrovičs devās uz pretējo istabas stūri, kur atradās Soņa.

Katerina Ivanovna palika stāvēt kā zibens ķerta. Viņa nespēja saprast, kā Pēteris Petrovičs varēja noliegt pazišanos ar viņas tēvu, noliegt viņa viesmīlību. Reiz šo viesmīlību izdomājusi, viņa pati jau tai svēti ticēja. Viņu pārsteidza arī Pētera Petroviča sausais, veikalnieciskais, pat it kā nievu un draudu pilnais tonis. Arī visi pārējie, viņam parādoties, pamazām aplkusa. Bez visa tā, ka šis «lietišķais un nopietnais» cilvēks pārāk uzkrītoši neiederējās visā šai kompanijā, bija vēl redzams arī tas, ka viņš nācis pēc kaut kā svarīga, ka laikam tikai kāds ļoti svarīgs iemesls ir varējis viņu ievilkt šādā sabiedrībā un tāvad tūlīt kaut kas notiks, kaut kas būs. Raskoļņikovs, kas stāvēja Soņai līdzās, pavirzījās sāpus, lai palaistu Lužinu garām; Pēteris Petrovičs likās viņu neredzam. Pēc brīža uz sliekšņa parādījās arī Lebezjatņikovs. Viņš istabā neienāca, bet palika durvīs stāvēt, arī tāpat ar sevišķu ziņkāri, gandrīz ar izbrīnu vērodams, kas notiek; viņš klausījās, bet, kā likās, ilgi nevarēja kaut ko saprast.

— Atvainojiet, ka es varbūt pārtraucu, bet lieta ir diezgan svarīga, — Pēteris Petrovičs iesāka, negriezdamies ne pie viena atsevišķi, — esmu pat priecīgs, ka te ir klāt arī publika. Amalija Ivanovna, laipni lūdzu jūs kā dzīvokļa saimnieci pievērst sevišķu uzmanību manai sarunai ar Sofju Ivanovnu. Sofja Ivanovna, — viņš turpināja, griezdamies tagad tieši pie ārkārtīgi pārsteigtās un jau iepriekš nobijušās Soņas, — no mana galda mana drauga Andreja Semjonoviča istabā tūlīt pēc jūsu apmeklējuma ir nozudusi kreditbiļete simt rubļu vērtībā. Ja jums kaut kā ir nācis zināms un jūs parādīsiet mums, kur tagad šī kreditbiļete atrodas, tad dodu jums savu goda vārdu un piesaucu visus par lieciniekiem, ka tālākus soļus nesperšu un lieta ar to būs izbeigta. Pretējā gadījumā es būšu spiests ķerties pie visai nopietniem līdzekļiem, un tad... vainojiet pati sevi!

Istabā iestājās pilnīgs klusums. Pat raudošie bērni aplkusa. Soņa stāvēja bāla kā līķis, skatījās uz Lužinu un nevarēja neko atbildēt. Likās, viņa vēl nesaprata. Pagāja dažas sekundes.

— Nu, kā tad būs? — Lužins jautāja, raudzīdamies viņai sejā.

— Es nezinu... Es nekā nezinu... — Soņa beidzot atteica vājā balsī.

— Ne? Jūs nezināt? — Lužins jautāja atkal un tad vēl mazu brītiņu klusēja. — Apdomājiet, madmoiselle, — viņš pēc tam iesāka stingri, bet vēl arvien it kā pamācīdams, — apsveriet labi, es esmu ar mieru dot jums laiku vēl apdomāties. Redziet: ja es nebūtu tik pārliecināts, tad es ar savu bagātīgo pieredzi, protams, neriskētu jūs tik tieši apvainot, jo par tamlīdzīgu, tiešu un atklātu, bet nepatiesu vai arī tikai aiz pārskatīšanās izteiktu apvainojumu savā ziņā pats atbildu. Es to zinu. Šodien es no rīta savām vajadzībām izmainīju vairākas pieprocentu biļetes, kopsumā par trīs tūkstošiem rubļu. Aprēķins man ir ierakstīts kabatas portfeli. Pārnācis mājās, — Andrejs Semjonovičs tam liecinieks, — es sāku naudu pārskaitīt; saskaitījis divi tūkstoši trīssimt rubļu, es tos ieliku kabatas portfeli un portfeli iebāzu svārku iekškabatā. Uz galda palika vēl ap piecsimt rubļu kreditbiļetēs, starp tām trīs simtrubļu biļetes. Šai brīdī ienācāt jūs (pēc mana aicinājuma) un pēc tam visu laiku pie manis bijāt ļoti mulsa un pa sarunas laiku trīs reizes piecēlāties no krēsla un nez kāpēc steidzāties drīzāk aiziet, lai gan mūsu saruna vēl nebija galā. Andrejs Semjonovičs var visu to apstiprināt. Katrā ziņā jūs, mademoiselle, arī pati neatteiksieties paziņot un apliecināt, ka es ar Andreja Semjonoviča starpniecību uzaicināju jūs pie sevis vienīgi tādēļ, lai pārrunātu ar jums par bezizejas stāvokli, kādā atrodas jūsu radniece Katerina Ivanovna (pie kuras ierasties bērēs man nebija iespējams), un par to, ka būtu derīgi sarīkot viņai par labu ziedojumu vākšanu, loteriju vai ko tamlīdzīgu. Jūs man pateicieties un pat apraudājāties (es stāstu visu tā, kā bija, pirmkārt, lai jums to atgādinātu, otrkārt, lai parādītu jums, ka manā atmiņā ir palicis viss līdz pēdējam sīkumam). Pēc tam es paņēmu no galda desmitrubļu kreditbiļeti un iedevu jums no savas puses kā pirmo ziedojumu jūsu radnieces pabalstīšanai. To visu redzēja Andrejs Semjonovičs. Pēc tam es pavadīju jūs — arvien vēl tikpat samulsušu — līdz durvīm, pēc tam, palikuši divatā ar Andreju Semjonoviču, vēl mi-

nutes desmit šo to pārrunājām. Tad Andrejs Semjonovičs izgāja, bet es atkal pievērsos galdam ar tur esošo naudu, lai to pārskaitītu un noliktu atsevišķi, kā jau iepriekš biju nolēmis. Man par pārsteigumu vienas simtrubļu biļetes trūka. Spriediet nu pati: Andreju Semjonoviču turēt aizdomās es taču nevaru, pat iedomāt kaut ko tamlīdzīgu man kauns. Saskaitot kļūdīties es nevarēju, jo pirms jūsu ienākšanas biju naudu saskaitījis un konstatējis, ka kopsuma pareiza. Jūs pati sapratīsiet, ka es, atminoties jūsu apmulsumu, jūsu steigšanos aiziet un to, ka jūs vienu brīdi rokas turējāt uz galda, un pēdīgi, ņemot vērā jūsu sabiedrisko stāvokli un ar to saistītos paradumus, es, tā sakot, ar šausmām un pats pret savu gribu *biju spiests* vērst pret jums gan nesaudzīgas, tomēr pamatotas aizdomas! Vēlreiz aizrādu, ka, neraugoties uz savu *neapšaubāmo* pārliecību, es saprotu, ka ar šo apvainojumu uzņemos zināmu risku. Bet, kā redzat, es to tomēr tā neatstāju! Kādēļ? Vienīgi jūsu briesmīgās nepateicības dēļ, jaunkundz! Kā? Es jūs lūdzu pie sevis jūsu nabaga radnieces interesēs, ziedoju pēc savām spējām jums desmit rubļus — bet jūs turpat, tai pašā brīdī, atmaksājat man ar tādu nepateicību! Nē, tas vairs nav piedodams! Jums vajadzīga mācība. Padomājiet; es kā patiess jūsu draugs (jo labāka drauga jums šinī brīdī nevar būt) lūdzu jūs, — atjēdzieties! Pretējā gadījumā es būšu nepielūdzams! Nu, kas būs?

— Es nekā neesmu paņēmusi, — Soņa ar šausmām čukstēja, — jūs man iedevāt desmit rubļus, lūk, te tie ir, nemiet atpakaļ! — viņa izvilka no kabatas lakatiņu, atlocīja to, atraisīja mezgliņu, izņēma desmitrubļu zīmi un sniedza Lužinam.

— Bet par pārējiem simt rubļiem jūs neatzīstaties? — Lužins stingri un ar pārmetumu noprošīja, naudu nepieņemdams.

Soņa palūkojās apkārt. Visi skatījās uz viņu ar tik drausmīgām, bargām, izsmiekla un naida pilnām sejām! Viņa paskatījās uz Raskoļņikovu... tas stāvēja pie sienas, rokas sakrustojis, un urbās viņā ar liesmojošu skatienu.

— Ak dievs! — Soņa vāji iekliedzās.

— Amalija Ivanovna, vajadzēs ziņot policijai, un tāpēc laipni lūdzu jūs, nosūtiet pagaidām pēc sētnieka, — klusu un pat laipni sacīja Lužins.

— Gott der barmherzige! Es tā jau domāju, ka viņa zog! — Amalija Ivanovna sasita rokas.

— Jūs tā jau domājat? — Lužins uztvēra. — Tātad jums arī agrāk jau ir bijis kaut kāds pamats nākt pie tāda slēdziena? Lūdzu jūs, cienītā Amalija Ivanovna, atcerēties šos savus, lieciniekiem dzirdot, izteiktos vārdus!

No visām pusēm atskanēja skaļa balsu rūkoņa. Visi sakustējās.

— Ko-o? — atjēošanās piepeši iekliedzās Katerina Ivanovna un, kā rautin noraudamās no vietas, metās pie Lužina. — Ko! Jūs viņu apvainojat zādzībā? Soņečku? Ak jūs nelieši, nelieši! — Un, pieskrējusi pie Soņas, viņa cieši to apkampa ar savām kalsnajām rokām.

— Soņa! Kā tu drīkstēji pieņemt no viņa desmit rubļus! Ak neprāte! Dod šurp! Dod tūlīt šurp tos desmit rubļus — tā!

Un, izrāvusi papīrīti Soņai no rokas, Katerina Ivanovna to savīstīja un ar atvēzienu iesvieda Lužinam taisni sejā. Lodīte trāpīja pa aci un, ar atsitieni atlēkusi, nokrita uz grīdas. Amalija Ivanovna metās naudā augšā. Pēteris Petrovičs noskailās.

— Savaldiet šo ārprātīgo! — viņš kļiedza.

Šai brīdī durvīs līdzās Ļebezjatņikovam parādījās vēl vairākas citas ziņkārīgo sejas, starp tām arī abas atbraucējas dāmas.

— Ko? Ārprātīgo? Es tā ārprātīgā? Idiots! — Katerina Ivanovna iebrēcās. — Pats esi jucis, tiesu žurka, zemiskais cilvēks! Soņa, Soņa ņems viņa naudu! Soņa — zagle! Drīzāk viņa vēl tev iedos, tu nejēga! — Katerina Ivanovna sāka hysteriski smieties. — Vai esat redzējuši tādu muļķi? — Viņa metās uz visām pusēm, rādīdama visiem uz Lužinu. — Ko? Un tu ar? — Viņa pēkšņi ieraudzīja saimnieci. — Arī tu turpat, desinieci! Tu nekaunies teikt, ka viņa zog, tu neģēlīgā prūšu vistas kāja krinolinā! Ak jūs! Ak jūs! Viņa tak nav ne no istabas izgājusi, kā atnāca no tevis, nelieša, tā blakus Rodionam Romanovičam arī apsēdās... Pārmeklējiet viņu! Tā kā viņa nekur nav izgājusi, tad naudai vajag būt pie viņas. Nu, meklē tak, meklē! Tikai ja neatradīsi, tad neņem, draudziņ, ļaunā, tu par to atbildēsi! Iešu pie ķeizara, pie paša viszēlīgā valdnieka, metīšos viņam pie

kājām, tūlīt, šodien pat! Es esmu bārene! Mani pielaidīs! Tu domā, nelaidīs? Nav tiesa, es tikšu! Es tikšu! Tu taisīji savus aprēķinus, paļaudamies uz to, ka viņa kautrīga? Uz to tu cerēji? Nekā, draugs, toties es esmu dūšīga! Uzrausies! Nu, meklē, meklē!

Un katerina Ivanovna trakā niknumā raustīja Lužinu, vilkdama viņu pie Soņas.

— Esmu ar mieru un atbildu... bet rimstieties, kundze, apmierinieties! Es pārāk labi redzu, ka jūs esat dūšīga!... Tas... tas jau... vai tad tā var? — Lužins murmināja. — Tas jādara policijas klātbūtnē, kaut gan... arī tagad liecinieku diezgan... Labi, esmu ar mieru... Tikai... jūs sapratīsiet, ka vīrieša cilvēkam neērti... Ja, varbūt ar Amalijas Ivanovnas palīdzību... Kaut gan tas nav tā darāms... Kā tad nu?...

— Nemiet palīgā, ko gribat! Kas grib, lai pārmeklē! — Katerina Ivanovna kļiedza. — Soņa, apgriez kabatas! Lūk, tā! Skaties, riebekli, kabata tukša, tur bija lakatiņš, redzi, tukša! Lūk, te otra kabata! Redzi! Redzi!

Un Katerina Ivanovna rautin izrāva abas kabatiņas uz ārpusi. Bet no otras, labās puses kabatas piepeši izlidoja salocīts papīritis un, nolidojis pa parabolu, nokrita Lužinam pie kājām. To visi redzēja, daudzi iekliedzās. Pēteris Petrovičs noliecās, ar diviem pirkstiem paņēma papīriti no grīdas un, visiem redzot, atlocīja vaļā. Tā bija astoņkārt salocīta simtrubļu kreditbiļete. Pēteris Petrovičs svinīgi apvilka gaisā apli, parādīdams visiem naudas zīmi.

— Zagle! Ārā no korteli! Policeju! Policeju! — Amalija Ivanovna iebrecās. — Viņu vajag uz Sibiriju dzīt! Ārā!

No visām pusēm sāka birt izsaucieni. Raskoļņikovs kļūsēja, nenovērsdams acis no Soņas, paretam, bet ļoti žigli pamezdams tās arī uz Lužinu. Soņa stāvēja uz vietas kā bez atmaņas. Likās, ka viņa nebija pat pārsteigta. Piepeši viņa nosarka pār visu seju, iekliedzās un aizklāja ar rokām seju.

— Nē, es neesmu to darijusi! Es neesmu ņēmusi! Es nezinu! — viņa izkliedza sirdi pļošu vaimanu saucienu un metās pie Katerinas Ivanovnas. Tā apskāva viņu un cieši piespieda sev klāt, it kā ar savām krūtīm gribēdama viņu aizsargāt pret visiem.

— Soņa! Soņa! Es neticu! Tu redzi, es neticu! — Katerina Ivanovna kļiedza (lai gan fakts bija acīm redzams), purinādama Soņu kā mazu bērnu, pūlēdamās satvert viņas rokas un neskaitāmas reizes tās skūpstīdama. — Lai tu būtu nēmusi! Cik stulbi cilvēki! Ak kungs! Dullie, jūs dullie! — viņa kļiedza, griezdamās pie visiem. — Jūs nezināt, kāda viņai sirds, kas viņa par meiteni! Viņa lai ņemtu naudu, viņa! Labāk viņa pārdos savas pēdējās drēbes, basām kājām staigās, bet atdos jums visu, ja jums vajadzēs, raug, kāda viņa ir! Viņa pat dzelteni biļeti dabūja tāpēc, ka mani bērniņi mīra badā, viņa sevi mūsu dēļ pārdeva! ... Ak nelaiķi, nelaiķi! Vai tu redzi? Lūk, kādas tavas bēres! Ak dievs! Tad aizstāviet taču viņu, ko jūs visi stāvat! Rodion Romanovič! Kāpēc arī jūs neaizstāvat? Vai tad jūs arī tam ticat? Jūs visi neesat viņas mazā pirkstiņa vērti, visi, visi! Dievs, aizstāvi pēdīgi tu mūs!

Nabaga diloņslimās, pamestās Katerinas Ivanovnas vaimanas, likās, atstāj lielu iespaidu uz klausītājiem. Šajā sājpu izvagotajā, izģindušajā diloņslimnieces sejā, šajās asinīm aplipušajās lūpās, šajā gārdzošajā balsī, šajās bērna raudāšanai līdzīgajās, elsojošajās vaimanās, šajā ticības, bērnišķīguma un līdz ar to izmisuma pilnajā lūgumā aizstāvēt bija tik daudz ciešanu, moku un sājpu, ka, likās, visiem klātesošajiem kļuva viņas žēl. Pēterim Petrovičam pašam pirmajam...

— Kundze! Kundze! — viņš izsaucās iespaidīgā balsī. — Šis fakts uz jums neattiecas! Nevienam nenāk ne prātā apvainot jūs nedz ļaunā nolūkā, nedz pamudinājumā, vēl jo vairāk tādēļ, ka jūs pati viņu pārmeklējāt, tātad skaidrs, ka jūs nekā nezinājāt. Krietni jo krietni labprāt esmu ar mieru apžēlot, ja Sofju Semjonovnu ir, tā sakot, trūkums pamudinājis uz šo soli; bet kālab tad jūs, mademoiselle, negribējāt atzīties? Vai no negoda izbijāties? Jeb vai pirmais mēģinājums? Varbūt bijāt apjukusi? Saprotama lieta, ļoti saprotama ... Tomēr kam jums vajadzēja nolaisties tik zemū! Kungī! — viņš griezās pie visiem klātesošajiem. — Kungī! Juzdams līdzī un, tā sakot, žēlodams, esmu ar mieru piedot pat tagad vēl, kaut gan mani te apvainoja. Bet jums, mademoiselle, lai šīs dienas kauns noder par mācību turpmākajā dzīvē, — viņš griezās pie Soņas. — Es tālākus soļus nesēršu, lai tā arī paliek! Diezgan!

Pēteris Petrovičs iesāpus palūkojās uz Raskoļnikovu. Viņu skatieni satikās. Šķita, ka Raskoļnikova kvēlojošais skatiens vēlētos viņu pārvērst pelnos. Katerina Ivanovna, kā likās, nekā vairs nedzirdēja: viņa apkampa un skūpstīja Soņu kā neprātīga. Arī bērni bija apķēruši ar savām rociņām Soņu no visām pusēm, bet Poļečka, kura visai labi nesaprata, kas notiek, mirka asarās, raustīdamās šņukstos un piespiedusi glīto, no raudām uztūkošo sejiņu Soņai pie pleca.

— Cik tas zemiski! — piepeši atskanēja skaļa balss no durvīm.

Pēteris Petrovičs strauji apsviedās apkārt.

— Kāds zemiskums! — Ļebezjatņikovs atkārtoja, cieši skatīdamies viņam acīs.

Pēteris Petrovičs pat it kā sarāvās. Visi to pamanīja. (Vēlāk to atminējās.) Ļebezjatņikovs ienāca istabā.

— Un jūs uzdrošinājāties mani uzdot par liecinieku? — viņš sacīja, pieiedams Pēterim Petrovičam klāt.

— Andrej Semjonovič, ko tas nozīmē? Par ko jūs runājat? — Lužins nomurmināja.

— Tas nozīmē, ka jūs... esat apmelotājs, lūk, ko nozīmē mani vārdi! — Ļebezjatņikovs dedzīgi noteica, stingri lūkodamies Lužinā ar savām tuvredzīgajām acīm. Viņš bija briesmīgi sadusmots. Raskoļnikovs urbtin ieurbās viņā ar skatienu un kāri uztvēra katru viņa vārdu. Atkal iestājās pilnīgs klusums. Pēteris Petrovičs gandrīz apjuka, it īpaši pirmajā mirklī.

— Ja jūs to uz mani... — viņš iesāka un sastostījās. — Tad... Kas ar jums noticis? Vai jūs pie pilna prāta?

— Es gan esmu pie pilna prāta, bet jūs, lūk, esat nelietis un blēdis! Cik nekrietni! Es visu laiku klausījos un ar nolūku nogaidīju, lai dabūtu kādu skaidrību, jo — man jāatzīstas, ka vēl līdz šim brīdim te trūkst loģikas... Nesaprotu, kādēļ jūs to darījāt.

— Ko tad es darīju? Vai jūs beigsiet reiz runāt savās mulķīgajās miklās? Jeb varbūt esat iereibis?

— Jūs, zemiskais cilvēks, gan varbūt dzerat, bet ne es. Es arī degvīnu it nekad nedzeru, tāpēc ka tas nesaskan ar manu pārliecību! Iedomājieties, viņš taču pats, pats ar savām rokām atdeva šo simtrubļu gabalu Sofjai Semjonovnai, — es to redzēju, es esmu liecinieks, es to apzvērēšu!

Viņš, viņš! — Ļebezjatņikovs atkārtoja, griezdamies pie visiem kopā un katra atsevišķi.

— Vai jums smadzenes izmežģijušās, jūs pienapuika? — Lužins iekērcās. — Viņa pati tepat stāv jūsu priekšā, — viņa pati te, nupat, visiem dzirdot, apstiprināja, ka bez tiem desmit rubļiem vairāk nekā nav no manis saņēmusi. Kā tad es varēju iedot viņai šo naudu?

— Es to redzēju, es to redzēju! — Ļebezjatņikovs kliezda. — Un, kaut ar tas ir pret maniem uzskatiem, es esmu gatavs kaut kuru brīdi pie tiesas nodot kādu gribat zvērestu, jo es redzēju, kā jūs paslepus iebāzāt naudas zīmi viņai kabatā! Tikai es, muļķis, nodomāju, ka jūs to paslepus iebāzāt viņai kabatā aiz labdarības! Durvīs stāvot, kad jūs no viņas atvadījāties un viņa pagriezusies sniedza jums labo roku, jūs ar kreiso, viņai nemanot, iebāzāt kabatā papīri. Es redzēju! Redzēju!

Lužins nobālēja.

— Ko jūs melojat! — viņš nekaunīgi uzkliedza. — Un kā jūs, pie loga stāvēdams, varējāt saskatīt papīri? Jums tā tikai likās... ar jūsu tuvredzīgajām acīm. Jūs murgojat!

— Nē, nevis likās, bet tā bija! Kaut arī stāvēju atstatu, tomēr visu, visu redzēju, un, kaut gan no loga papīri saskatīt bija tiešām grūti, — tur jums taisnība, — tomēr es, pateicoties gadījumam, noteikti zināju, ka tā ir simtrubļu kredītbilete, jo, dodot Sofjai Semjonovnai desmitrubļu zīmi, jūs, — es to skaidri redzēju, — paņēmat no galda arī vienu no simtrubļu zīmēm (to es redzēju tāpēc, ka stāvēju tuvu, un man, to redzot, tūlīt radās kāda doma, tāpēc es vēlāk neaizmirsu, ka jums rokā simtrubļu bilēte). Jūs to salocījāt un visu laiku turējāt saujā. Pēc tam es to gandrīz jau aizmirsu, bet, kad jūs pieceldamies pārlikāt naudas zīmi no labās rokas kreisajā, pie kam tā tikko nenokrita zemē, tad es atkal visu atcerējos, jo man ienāca prātā tā pati agrākā doma, proti, ka jūs gribat klusītēm, paslēpus no manis, izdarīt labu darbu. Jūs varat saprast, kā tad es sāku visam tam sekot, — nu, un tad redzēju, kā jums izdevās iebāzt naudu viņai kabatā. Es to redzēju, es redzēju, es zvērēju!

Ļebezjatņikovam gandrīz elpa aizrāvās. No visām pusēm atskanēja dažādi, visvairāk dziļa pārsteiguma pilni saucieni; bet bija dzirdami arī saucieni ar niknu un draudošu rak-

sturu. Visi sadrūzmējās ap Pēteri Petroviču. Katerina Ivanovna metās pie Lebezjatņikova.

— Andrej Semjonovič! Esmu bijusi par jums maldīgās domās! Aizsargājiet viņu! Jūs vienīgais viņas aizstāvis! Viņa ir bārenīte, dievs ir jūs atsūtījis! Miļlais Andrej Semjonovič!

Gandrīz nesajēgdama, ko dara, Katerina Ivanovna nokrita viņa priekšā ceļos.

— Muldoņa! — Lužins ieurojās, satracināts līdz pēdējai iespējai. — Jūs visu laiku tikai muldat, mans kungs. «Aizmirsu, atminējos, atminējos, aizmirsu» — ko tas nozīmē? Tātad es ar nolūku esmu viņai paslēpšus iebāzis naudu? Kādēļ? Kādā nolūkā? Kas man var būt kopīgs ar šo...

— Kādēļ? To, lūk, arī es nesaprotu; bet, ka tas, ko es stāstu, ir fakts, tā ir patiesība! Es nekļūdos ne par naga melnumu, jūs negēlīgais, noziedzīgais cilvēks, jo šis pats jautājums man ienāca prātā jau tad, kad es jums pateicos un spiedu jums roku par jūsu labdarību. Kāpēc jūs šo naudu paslēpšus ielikāt viņai kabatā? Kāpēc tieši paslēpšus? Vai patiesi tikai tādēļ, ka gribējāt slēpt to no manis, zinot, ka es turos pie pretējiem uzskatiem un neatzistu privātu labdarību, kas nekā radikāli nelabo? Nu, tad es nospriedu, ka jūs tiešām kaunējāties, man redzot, dāvināt tādas summas, un var arī būt, — tā es nodomāju, — ka viņš grib sagādāt viņai priecīgu pārsteigumu, kad viņa nejauši atradīs veselus simts rubļus. (Tāpēc ka dažiem labdariem, es zinu, ļoti patīk tā izpušķot savu labdarību.) Pēc tam man vēl ienāca prātā, ka jūs gribat viņu pārbaudīt, vai viņa atnāks jums pateikties! — Tad vēl, — ka jūs negribat noklausīties pateicību un lai, kā to mēdz teikt: lai labā roka nezina, ko kreisā dara... Daudz kas man tobrīd ienāca prātā, tā ka es nolēmu vēlāk visu to pārdomāt; tomēr negribēju būt nedelikats un pateikt, ka zinu jūsu noslēpumu. Nu, un tad man ienāca prātā vēl viens jautājums: ko tad, ja nu Sofja Semjonovna šo naudu pazaudē, iekams to pamanījusi? Tādēļ es nācu šurp, lai viņu pasauktu un pateiktu, ka viņai kabatā ielikts simts rubļu. Bet, garām ejot, papriekšu iegriezos vēl Kobiļatņikova kundzes un viņas meitas istabā, lai ienestu viņām «Pozitīvās metodes kop-savilkumu» un sevišķi ieteiktu tām Piderita (tāpat arī

Vāgnera) apcerējumus. Pēc tam tūlīt nācu šurp — un ko es ieraudzīju! Vai tiešām man būtu varējušas rasties visas šīs domas, ja es nebūtu redzējis, ka jūs ielikāt Sofjai Semjonovnai kabatā simts rubļu?

Nobeidzis daudzvārdīgos prātojumos ar tik loģisku savas runas noslēgumu, Andrejs Semjonovičs bija tā piepūlējies, ka pat sviedri izspiedās uz pieres. Ak, viņš taču pat krievu valodā nemācēja īsti skaidri izsacīt savas domas (lai gan nevienu citu valodu neprata) un tāpēc tagad, pēc savas varonīgās advokata runas, uzreiz kaut kā pēkšņi izsīka, pat it kā noliesēja. Viņa vārdi tomēr atstāja milzīgu iespaidu. Viņš bija runājis ar tādu dedzību un pārliecību, ka visi viņam ticēja. Pēteris Petrovičs juta, ka nupat ir slikti.

— Kas man daļas, ka jums nākuši prātā kādi tur mulķīgi jautājumi! — viņš iesaucās. — Tas nav pierādījums! Jūs varējāt visu to samurgot pa sapņiem, tas ir viss! Bet es jums saku, ka jūs, mans kungs, melojat! Jūs mani nekaunīgi apmelojat par to, ka es nepiekrītu jūsu bezdievīgajiem un dumpīgajiem socialajiem uzskatiem!

Bet šī izlocīšanās Pēterim Petrovičam nekā nelīdzēja. No visām pusēm atskanēja draudi.

— Ahā, palūk, uz ko tu tēmē! — uzkļiedza Ļebezjatņikovs. Nieki! Sauc policiju, es varu apzvērēt! Vienu tikai es nevaru saprast: kādēļ viņš riskēja izdarīt šādu negēlību! Ak nekrietnais, zemiskais cilvēks!

— Es varu paskaidrot, kādēļ viņš riskēja to darīt, un arī es, ja vajadzēs, varu zvērēt! — pēdīgi stingrā balsī iesāka Raskoļnikovs, panākdamiens uz priekšu.

Viņš acīm redzami bija nosvērts un mierīgs. Redzot viņa skatienu, visiem kļuva skaidrs, ka viņš zina patiesību un tuvojas atrisinājums.

— Tagad man viss ir skaidrs, — Raskoļnikovs turpināja, griezdamies tieši pie Ļebezjatņikova. — Jau no paša sākuma man radās aizdomas, ka te slēpjas kāda riebīga intriga; šīs aizdomas man radās dažu vienīgi man zināmu apstākļu dēļ, kurus es tūdaļ pastāstīšu visiem, jo tajos slēpjas šīs lietas būtība! Jūs, Andrej Semjonovič, ar savu vērtīgo atklājumu izklidinājat man pēdējās šaubas. Es lūdzu visus klātesošos uzklaust. Šis kungs (viņš rādīja uz Lužinu) nesen lūdza manas māsas Avdotjas Romanovnas Raskoļnikovas roku.

Bet, atbraucis Pēterburgā, viņš aizvakar, tūlīt, tikko mēs abi satikāmies, saķildojās ar mani, un es viņu divu liecnieku klātbūtnē izdzinu no savas istabas. Šis cilvēks ir ļoti ļauns... Aizvakar es vēl nemaz nezināju, ka viņš ir apmeties šai dzīvoklī, jūsu istabā, Andrej Semjonovič, un tāpēc nu ir sagādījies tā, ka tai pašā dienā, kad mēs saķildojāmies, tas ir, aizvakar, viņš redzēja, ka es iedevu sava nelaikā drauga Marmeladova kunga atraitnei drusku naudas apbedīšanas vajadzībām. Tūlīt pēc tam viņš piesūtīja manai mātei vēstuli, ziņodams tai, ka es atdevis visu naudu nevis Katerinai Ivanovnai, bet Sofjai Semjonovnai, pie tam visnegodīgākajos izteicienos atsaukdamies par... par Sofjas Semjonovnas raksturu, tas ir, par manu un Sofjas Semjonovnas attiecību raksturu. To visu viņš darīja, kā jūs paši sapratīsiet, nolūkā savest mani naidā ar manu māti un māsu, cenzdamies tām iestāstīt, ka es izšķiežot necienīgiem mērķiem viņu pēdējo naudu, ar ko viņas mani pabalsta. Vakar vakarā es mātei un māsai viņa klātbūtnē atklāju patiesību un pierādīju, ka nauda tika nodota nevis Sofjai Semjonovnai, bet gan Katerinai Ivanovnai bērū vajadzībām un ka ar Sofju Semjonovnu līdz aizvakardienai nebiju vēl nemaz pazīstams, nebiju viņu ne redzējis. Pie tam es piezīmēju, ka viņš, Pēteris Petrovičs Lužins, ar visu savu cieņību nav viņa nopeltās Sofjas Semjonovnas mazā pirkstiņa vērts. Uz viņa jautājumu, vai es nosēdinātu Sofju Semjonovnu līdzās savai māsai, es atbildēju, ka esmu to jau izdarījis tai pašā dienā. Saskaities par to, ka māte un māsa neklausās viņa mēlnesībās un negrib ar mani sanīsties, viņš vārdu pa vārdam sāka teikt viņām visnepieļaujamākās nekrietnības. Tad nu visam pārvilka svītru un viņam parādīja durvis. Tas viss notika vakar vakarā. Tagad, lūdzu, pievērsiet sevišķu uzmanību sekojošam: pieņemsim, ja viņam būtu izdevies pierādīt, ka Sofja Semjonovna ir zagle, tad ar to viņš, pirmkārt, būtu pierādījis manai mātei un māsai, ka viņam taisnība un tādēļ bijušas tiesības sadusmoties par to, ka es nostādu savu māsu uz vienas pakāpes ar Sofju Semjonovnu; otrkārt, ka, uzbrukdams man, viņš ir aizstāvējis un aizsargājis manas māsas un savas ligavas godu. Īsi sakot, viņš tādā ceļā varētu no jauna sanaidot mani ar manējiem un pat atkal iegūt manas mātes

un māsas labvēlību. Nerunājot nemaz par to, ka viņš gribēja atriebties arī man personīgi, jo viņam ir pamats domāt, ka Sofjas Semjonovnas gods un laime man ļoti dārgi. Lūk, viss viņa aprēķins! Lūk, kā es saprotu viņa rīcību! Tādi ir īstie iemesli, un citu nemaz nevar būt!

Ar tādiem vai gandrīz tādiem vārdiem Raskoļņikovs nobeidza savu runu, kuru bieži vien pārtrauca klausītāju starpsaucieni; tomēr visi noklausījās ļoti uzmanīgi. Neraugoties uz dažiem traucējumiem, Raskoļņikovs runāja skarbi, mierīgi, noteikti, skaidri un stingri. Ar dzedro balsi, pārliecinošo un bargo sejas izteiksmi viņš panāca ārkārtīgu efektu.

— Jā, jā, tā ir, tā ir! — Ļebezjatņikovs jūsmīgi piebalsoja. — Katrā ziņā tam tā vajag būt, jo, tiklīdz Sofja Semjonovna ienāca pie mums, viņš man jautāja: «Vai Raskoļņikovs ir atnācis?» Vai es neesot redzējis jūs starp Katerinas Ivanovnas viesiem? Viņš to jautāja paslepus, aizvedis mani pie loga. Tātad viņam bija svarīgi, lai jūs būtu te! Jā, pareizi, pareizi, tā ir!

Lužins klusēja un nievājoši smaidīja. Tomēr bija ļoti bāls. Likās, viņš pārdomāja, kā izgrozīties. Kas zina, viņš ar lielāko prieku būtu atmetis visam ar roku un aizgājis, bet šai brīdī to izdarīt bija gandrīz neiespējami: tas nozīmētu nepārprotami atzīt par patiesiem visus pret viņu vērstos apvainojumus, proti, ka viņa nolūks tiešām ir bijis negodīgi apmelot Sofju Semjonovnu. Turklāt arī publika, kas bez tam jau bija krietni iereibusi, izrādīja stipru sašutumu. Proviantnieks, kaut gan nebija visu sapratis, klaigāja par visiem skaļāk un lika priekšā spert soļus, kas būtu bijuši Lužinam visai nepatīkami. Te atradās arī ļaudis skaidrā prātā; sanākuši bija no visām istabām. Visi trīs poliši šausmīgi uzbudinājās, cits caur citu kliedza uz viņu «paņē laidak!» un buldurēja vēl citus poliskus draudu vārdus. Soņa klausījās ar saspīlētu uzmanību, bet arī viņa visu vēl nesaprata, it kā mozdāmās no ģīboņa. Viņa tikai nevarēja novērst acu no Raskoļņikova, juzdama, ka viņš ir vienīgais aizstāvis. Katerina Ivanovna briesmīgā spēku sabrukumā grūti un gārdoši elsoja. Vismuļķīgāka izskatījās Amalija Ivanovna, kas stāvēja ar pavērtu muti un itin nekā nesaprata. Viņa redzēja tikai to, ka Pēteris Petrovičs kaut kā

iekritis. Raskoļņikovs gribēja vēl ko teikt, bet viņam neļāva nobeigt: visi drūzmējās ap Lužinu, draudēja un lamājās. Bet Pēteris Petrovičs nezaudēja dūšu. Redzēdams, ka pret Soņu vērstais apvainojums nav trāpījis mērķi, viņš ķērās pie tiešas bezkaunības.

— Pagaidiet, pagaidiet, kungi, nespiedieties, ļaujiet iziet! — viņš sacīja, spraukdamies caur drūzmu. — Un esiet tik laipni, atmetiet draudus, — ticiet man, tur jums nekas neiznāks, jūs nekā neizdarīsiet, jo es neesmu no bailīgajiem: gluži otrādi: jums pašiem, kungi, nāksies atbildēt par to, ka ar varu aplēpjat kriminalnoziegumu. Zagle ir vairāk nekā pieķerta, un es šo lietu tā neatstāšu. Tiesneši nebūs tik akli... un piedzēruši un nenoticēs diviem rūdītiem bezdievjiem, kūditājiem un brīvdomātājiem, kuri mani apvaino aiz personīgas atriebības, ko viņi aiz savas mulķības arī paši nebūt neslēpj... Tā, lūk... Palaidiet garām!

— Tā ka lai es jūs vairs neredzētu savā istabā! Taisieties prēm, un mūsu starpā visam beigas!... Un, kad es iedomājos, kā es vēl nomocijos ar viņu, pūlēdamies viņam izklāstīt... veselas divas nedēļas!...

— Andrej Semjonovič, bet es taču pats jums jau teicu, ka no dzīvokļa aizeju, tikai jūs mani aizturējāt; tagad tikai vēl piezīmēšu, ka jūs esat mulķis. Novēlu jums izārstēt savu prātu un pusaklās acis! Laidiet, kungi!

Viņš izspiedās cauri pūlim; proviantniekam tomēr negribējās palaist viņu gluži sveikā, ar lamu vārdiem vien: viņš paķēra no galda glāzi, atvēzējās un sviēda Pēterim Petrovičam, bet glāze aizlidoja sānis un trāpīja Amalijai Ivanovnai. Tā sāka spiegt, bet proviantnieks, atvēzienā zaudējis līdzsvaru, smagi novēlās zem galda. Pēteris Petrovičs aizgāja savā istabā, un pēc pusstundas viņa šai namā vairs nebija. Soņa, būdama pēc dabas bikla un kautrīga, gan arī jau agrāk bija zinājusi, ka viņu pazudināt vieglāk nekā jebkuru citu un viņai pāri darīt var ikviens gandrīz nesodīts. Tomēr līdz pat šim brīdim viņai vēl bija licies, ka var izsargāties no nelaimes ar piesardzību, uzmanību un pazemību pret visiem. Tagad viņas vilšanās bija par daudz smaga. Protams, viņa spēja pacietīgi un gandrīz bez kurnēšanas panest visas pārestības — pat šo. Bet pirmajā brīdī viņai bija ļoti grūti. Lai gan viņa bija guvusi uzvaru un

viņu attaisnoja, — kad pirmās izbailes un pirmais apmulsums bija pārgājis un viņai viss kļuvis skaidrs, — viņas sirdi sāpīgi sažņaudza nevarības un pazemojuma sajūta. Viņai uznāca histerija. Pēdīgi viņa neizturēja, izmetās ārā no istabas un skriešus devās uz mājām. Tas bija gandrīz tūlīt pēc Lužina aiziešanas. Arī Amalija Ivanovna, — pēc tam kad viņu, visiem skaļi smeļoties, bija ķērusi glāze, — ilgāk vairs neizturēja svešu dzīru pagīras. Ķērkdama viņa kā traka metās virsū Katerinai Ivanovnai, uzkraudama visu vainu tai:

— Ārā no korteli! Tūlīt! Marš! — ar šiem vārdiem viņa sāka grābt un sviest uz grīdas visu, kas vien no Katerinas Ivanovnas mantām pagadījās viņai pa rokai. Katerina Ivanovna (kas arī tāpat jau pārāk satriekta, gandrīz ģibonī, bija atkritusi gultā) uzlēca kājās un, neraugoties uz savu nespēku, metās Amalijai Ivanovnai virsū. Tomēr cīņa bija par daudz nevienāda; Amalija Ivanovna atgrūda viņu kā spalvīnu.

— Ko! Vai ar to vēl nepietiek, ka mūs bezdievīgi apmelo, — arī šī riebigā zebiekste vēl bruks man virsū! Ko! Vīra bēru dienā dzen mani laukā no dzīvokļa, izmantojusi manu viesmīlību, izmet uz ielas ar maziem bārenišiem! Kur es iešu! — nabaga sieviete vaimanāja raudādama un elso-dama. — Dievs! — viņa pēkšņi iebrēcās ar zvērojošām acīm: — Vai tiešām taisnības nav! Ko tad tu aizstāvēsi, ja ne mūs, bāreņus? ... Nu, bet mēs vēl redzēsim! Vēl ir pasaulē tiesa un taisnība, ir, un es to atradīšu! Tūlīt! Pagaidi tu man, bezdieve! Poļečka, paliec pie bērniem, es atnākšu. Gaidiet mani, kaut vai uz ielas! Redzēsim, vai pasaulē vēl ir taisnība?

Un, uzmetusi uz galvas to pašu zaļo pusvilnāno lakatu, kuru nelaiķa Marmeladovs bija minējis savā stāstā, Katerina Ivanovna izspraucās caur vēl arvien tepat stāvošo piedzērušo ļaužu pūli un vaimanādama un raudādama izskrēja uz ielas — bez noteikta mērķa, kaut kur, tūlīt katrā ziņā sameklēt taisnību. Poļečka ar bērniem nobijusies ierāvās kaktā uz lādes un tur, abus maziņos apskāvusi, tricēdama pie visām miesām, sāka gaidīt māti atgriežamies. Amalija Ivanovna vēl arvien skraidīja pa istabu, spiedza, pātaroja, svieda visu, kas pagadījās, uz grīdas un ārdījās kā negudra.

Īrnieki bļautījās ko kurais, — daži vēl pārrunāja nule notikušo, citi strīdējās un lamājās, daži uzvilka dziesmu...

«Tagad arī man laiks!» Raskoļņikovs nodomāja. «Nu, Sofja Semjonovna, redzēsim, ko jūs tagad teiksiet!»

Un viņš devās uz Soņas dzīvokli.

IV

Raskoļņikovs bija aizstāvējis Soņu pret Lužinu kā labs un enerģisks advokats, lai gan viņa paša dvēselē bija tik daudz šausmu un ciešanu. No rīta tik daudz pārcietis, viņš bija gandrīz iepriecināts par šo gadījumu, kas deva viņam iespēju aizmirst pārdzīvojumus, par kuriem atmiņas bija kļuvušas jau gluži nepanesamas, nemaz nerunājot par to, cik kvēla un sirsnīga personīga tieksme bija viņu mudinājusi Soņu aizstāvēt. Bez tam Raskoļņikovu stipri uztrauca gaidāmā satikšanās ar Soņu: šoreiz viņam bija jāpasaka tai, kas nogalinājis Lizavetu. Viņš sajuta, cik tas būs briesmīgi grūti, un it kā atvēcinājās ar abām rokām. Un tāpēc, kad viņš, iziedams no Katerinas Ivanovnas istabas, bija pie sevis izsaucies: «Nu, Sofja Semjonovna, redzēsim, ko jūs tagad teiksiet!» — tad viņš acīm redzot vēl arvien bija atradies kādas ārējas, Lužina sakāves uzdvestas, izaicinošas pacilātības stāvoklī. Bet tad ar viņu notika kaut kas dīvains. Nonākot pie Kapernaumova dzīvokļa, viņš piepeši sajuta pagurumu un bailes. Viņš domīgi apstājās pie durvīm ar savādu jautājumu: «Vai vajag teikt, kas nonāvējis Lizavetu?» Šis jautājums bija dīvains tāpēc, ka viņš tai pašā laikā pēkšņi sajuta, ka ne tikvien neteikt, bet pat atlikt šo atzišanos uz vēlāku laiku nevar. Viņš vēl nezināja, kāpēc nevar, viņš to tikai juta, un šī mocošā nevarības apziņa nenovēršamā priekšā viņu ārkārtīgi nomāca. Lai ilgāk nedomātu un nemoctos, viņš strauji atvēra durvis un no sliekšņa paskatījās uz Soņu. Viņa sēdēja pie galda, aizklājusi seju ar rokām, bet, ieraudzījusi Raskoļņikovu, steigšus piecēlās un gāja viņam pretī, it kā viņu gaidījusi.

— Kas būtu noticis ar mani bez jums! — viņa ātri sacīja, satikdamās ar viņu istabas vidū. Acīm redzot tikai to viņai bija gribējies viņam drīzāk pateikt, tālab arī gaidījusi.

Raskoļņikovs piegāja pie galda un apsēdās uz krēsla, no kura nupat Soņa bija piecēlusies. Viņa nostājās divus soļus no viņa, gluži kā vakar.

— Nu, Soņa? — viņš sacīja un piepeši juta, ka balss dreb. — Visa šī lieta taču balstījās vienīgi uz «sabiedrisko stāvokli un ar to savienotajiem paradumiem». Vai jūs pirmīt to sapratāt?

Soņas sejā atspoguļojās ciešanas.

— Tikai nerunājiet ar mani tā kā vakar! — viņa to pārtrauca. — Ļoti lūdzu, neiesāciet vairs tā! Arī bez tā jau moku diezgan...

Viņa steidzīgi pasmaidīja, pati sabijusies, ka viņam šis pārmetums varbūt nepatiks.

— Es kā mulķe aizgāju no turienes. Kas tur tagad notiek? Es nupat taisījos iet turp, tikai domāju, ka... atnāksiet jūs.

Viņš tai pastāstīja, ka Amalija Ivanovna dzen viņus laukā no dzīvokļa un Katerina Ivanovna aizskrējusi kaut kur «taisnību meklēt».

— Ak dievs! — Soņa steidzināja. — Iesim žiglāk...

Un viņa paķēra savu apmetnīti.

— Mūžīgi viens un tas pats! — Raskoļņikovs nervozi iesaucās. — Jums tikai viņi stāv prātā! Paliectiet brīdi ar mani!

— Bet... Katerina Ivanovna?

— Katerina Ivanovna jums garām nepaies, atnāks pati pie jums, ja jau no mājas izskrējusi, — viņš īgni piebilda. — Ja nesastaps jūs mājās, tad pati vēl paliksiet tā vainīgā...

Soņa mocošu šaubu pilna apsēdās uz krēsla. Raskoļņikovs cieta klusu, vērdamies grīdā, un, kā likās, kaut ko pārdomāja.

— Pieņemsim, ka Lužins šoreiz negribēja, — viņš iesāka, uz Soņu neskatīdamies, — bet, ja nu viņš būtu gribējis, vai arī tas kaut kā ietilptu viņa aprēķinos? Viņš taču būtu iespundējis jūs cietumā, ja nepagadījušies mēs ar Ļebezjatņikovu! Ko?

— Jā, — Soņa vājā balsī atbildēja. — Jā! — viņa atkārtota izklaidīga un uztraukta.

— Bet varēja taču gadīties, ka manis tur nebūtu! Un Ļebezjatņikovs, tas jau pavisam nejauši tur gadījās.

Soņa klusēja.

— Bet, ja nu cietumā, ko tad? Vai atminaties, ko es vakar teicu?

Viņa atkal neatbildēja. Raskoļņikovs nogaidīja.

— Bet es domāju, ka jūs atkal sāksiet kliegt: «Ak, nerunājiet, beidziet!» — Raskoļņikovs iesmējās, bet tā kā ar piespiešanos. — Ko, vai atkal klusēsana? — viņš pēc brīža jautāja. — Par kaut ko taču jārunā. Man būtu sevišķi interesanti dzirdēt, kā jūs tagad izšķirtu vienu, kā Lebezjatņikovs saka, «jautājumu». (Raskoļņikovam domas sāka jukt.) Nē, es pavisam nopietni. Iedomājieties, Soņa, ja jūs būtu iepriekš zinājusi Lužina nolūkus, būtu noteikti zinājusi, ka šo nolūku dēļ ies bojā Katerina Ivanovna un viņas bērni, un jūs pati piedevām (jo jūs jau sevi ne par ko neturat, esat tikai tā, *piedevām*), un tāpat arī Poļečka... jo viņai stāv priekšā tas pats ceļš... Nu, tātad: ja tagad uzreiz jums liktu izlemt, kam palikt dzīvam, tas ir, vai Lužinam dzīvot un darīt nelietības vai Katerinai Ivanovnai mirt? Kā tad jūs izlemtu: kurš no viņiem lai mirst? Es jums jautāju.

Soņa nemiera pilna palūkojās uz viņu. Šai nedrošajā, it kā aplinkus uz kaut ko virzītājā runā viņa sadzirdēja ko dīvainu.

— Man bija jau tāda nojauta, ka jūs kaut ko tamlīdzīgu man jautāsi, — viņa atteica un pētiņoši paskatījās uz Raskoļņikovu.

— Labi, lai ir tā. Tomēr kā te būtu jālemj?

— Kādēļ jūs jautājat to, kas nav iespējams? — Soņa ar riebumu noteica.

— Tātad: lai labāk dzīvo Lužins un dara savas nelietības! Jums trūka dūšas izlemt citādi?

— Es taču nevaru izdibināt dieva prātu... Kādēļ jūs jautājat to, ko nevar jautāt? Kam tādi veltīgi jautājumi? Kā var gadīties, ka tas būtu atkarīgs no mana lēmuma? Un kas mani ir iecēlis par lēmēju: kam dzīvot, kam nedzīvot?

— Kad jau dieva prāts tiek iejaukts, tad tur vairs nekas nav darāms, — Raskoļņikovs drūmi noņurdēja.

— Sakiet labāk tieši, ko jums vajag! — Soņa sāpīgi iesaucās. — Jums ir atkal kaut kas prātā... Vai patiesi jūs atnācāt tikai tādēļ, lai mani mocītu?

Viņa neizturēja un sāka rūgti raudāt. Raskoļņikovs ar drūmu grūtsirdību lūkojās uz viņu. Pagāja minutes piecas.

— Tev tomēr taisnība, Soņa, — viņš pēdīgi klusi sacīja. Viņš bija pēkšņi pārvērties: māksloti nekautrais un nevarīgi izaicinošais tonis šķita pazudis. Pat viņa balss bija piepeši pagurusi. — Vakar es tev teicu, ka nenākšu lūgt piedošanu, bet tagad nu gandrīz ar to ij iesāku, ka lūdzos piedošanu... Par Lužinu un dieva prātu — to es tā pateicu tikai pats sev... Tas bija lūgums piedot, Soņa...

Viņš mēģināja pasmaidīt, bet viņa bālajā smaidā izpau-dās kaut kas nevarīgs, līdz galām neizteikts. Viņš nolieca galvu un aizsedza seju ar rokām.

Un pēkšņi dīvainas, negaidītas, asas naida jūtas pret Soņu iedūrās viņam sirdī. It kā pats par šīm jūtām pārsteigts un izbijies, viņš piepeši pacēla galvu un cieši paskatījās Soņā, bet sastapa uz sevi vērstu nemierīgu, sāpju pilnu, no-raizējušos skatienu. Šai skatienā bija mīla, un viņa ienaidis izgaisa kā ēna. Viņš bija pārpratis: vienas jūtas noturējis par citām. Tas nozīmēja tikai to, ka *tas* brīdis ir klāt.

Viņš atkal aizsedza seju ar rokām un nolieca galvu. Pie-peši viņš nobālēja, piecēlās no krēsla, paskatījās uz Soņu un, ne vārda neteicis, neapzinīgi apsēdās uz viņas gultas malas.

Šis mirklis viņam likās līdzīgs tam, kad viņš, stāvēdams vecenei aiz muguras, jau cirvi no cilpas izņēmis, bija sa-jutis, ka «vairs nevar kavēties ne mirkli».

— Kas jums kaiš? — Soņa briesmīgi samulsusi jautāja.

Viņš nevarēja izteikt ne vārda. Viņš pavisam, pavisam citādi bija iedomājies *to pateikt* un pats nesaprata, kas tagad ar viņu notika. Soņa klusi piegāja pie viņa, apsēdās līdzās uz gultas un, acu nenovērsdama, gaidīja. Sirds viņai dauzījās un stājās. Kļuva neizturami. Viņš pagrieza savu nāves bālo seju pret Soņu, un viņa lūpas nevarīgi kustējās, pulēdamās kaut ko izteikt. Drausmas pārņēma Soņas dvēseli.

— Kas jums kaiš? — viņa atkārtoja, atvirzīdamās mazliet tālāk no viņa.

— Nekas, Soņa. Nebīsties! Nieki! Ja padomā, tad tiešām nieki, — viņš runāja kā cilvēks, kas sevi neatmana, kā pa murgiem. — Tikai... kādēļ es nācu tevi mocīt? Jā, patiesi, kādēļ? — viņš pēkšņi piebilda, skatīdamies uz Soņu. — Es visu laiku to sev jautāju, Soņa...

Varbūt viņš tiešām bija to sev jautājis pirms stundas ceturkšņa, bet tagad izrunāja to galīgā nespēkā, gan-

drīz neko neatgizdams, juzdams nepārtrauktas trīsas visā ķermenī.

— Ai, ko jūs mokāties! — Soņa ciešanu pilnā balsī sacīja, lūkodamās viņā.

— Tas viss nieki! . . . Redzi, Soņa (viņš nezina kālab pēkšņi pasmaidīja, kaut kā blāvi un nevarīgi, pāris sekunžu), — vai tu atceries, ko es vakar gribēju tev pateikt?

Soņa satraukti gaidīja.

— Es aiziedams sacīju, ka atvados no tevis varbūt uz neredzēšanos, bet, ja šodien atnāks, tad pateikšu tev . . . kas nogalināja Lizavetu.

Soņa sāka pie visas miesas drebēt.

— Nu, tagad es atnācu to pateikt.

— Tātad jūs vakar to nopietni . . . — viņa tik tikko čukstēja. — Kā jūs to zināt? — uzreiz strauji iejautājās, kā pēkšņi atjēgusies.

Viņa ar mokām elpoja. Viņas seja kļuva arvien bālāka un bālāka.

— Zinu.

Tad brīdi klusēja.

— Vai tad viņš ir atrasts? — viņa bailīgi ieprasījās.

— Nē, nav atrasts.

— Kā tad jūs to zināt? — viņa jautāja atkal tikko dzirdami un atkal gandrīz pēc minūtes ilga klusuma.

Viņš pagriezās pret Soņu un cieši cieši palūkojās viņā.

— Uzmini! — viņš sacīja ar agrāko sāpīgi nevarīgo smaidu.

It kā konvulsijas pārskrēja pār visu viņas augumu.

— Ko jūs mani . . . kāpēc jūs mani tā . . . biedējat? — viņa sacīja un bērnišķīgi pasmaidīja.

— Tātad esmu viņam labs paziņa, ja zinu, — Raskoļņikovs turpināja, neatlaidīgi skatīdamies Soņai sejā, it kā nespētu novērst acu no tās. — Viņš negribēja . . . nonāvēt . . . Lizavetu. Viņš nonāvēja to . . . nejauši . . . Viņš gribēja nonāvēt veceni . . . iegāja . . . kad tā bija viena . . . Bet tad ienāca Lizaveta . . . Un tad viņš . . . nogalināja arī to . . .

Pagāja atkal šausmīgs mirklis. Acu neatraudami, abi skatījās viens otrā.

— Tad tu nevari uzminēt? — viņš pēkšņi noprasīja ar tādu sajūtu, it kā mestos zemē no torņa.

— N-nē, — Soņa tikko dzirdami čukstēja.

— Ieskaties labi!

Tiklīdz viņš bija to pateicis, atkal kāda jau viņam pazīstama sajūta kā ledus apņēma viņa sirdi: viņš skatījās Soņai sejā, un piepeši viņam likās, it kā redzētu Lizavetas seju. Viņš spilgti atminējās Lizavetas vaibstus tajā brīdī, kad viņš tai tuvojās ar cirvi un viņa kāpās atpakaļ pie sienas, izstiepusi viņam pretī roku, ar bērnišķīgu izbīli sejā, gluži kā mazi bērni, kad tie sāk baidīties no kāda priekšmeta, stīvi un nemierīgi skatās uz to, raujas atpakaļ un, izstiepuši rociņu uz priekšu, taisās raudāt. Gandrīz tas pats notika tagad ar Soņu: viņa tikpat bezspēcīgi, ar tādu pašu izbīli brīdī skatījās viņā, tad piepeši, izstiepusi kreiso roku, vieglītēm, tikko jaušami atspiedās ar pirkstiem pret viņa krūtīm, lēnītēm piecēlās no gultas, arvien vairāk un vairāk no viņa atvirzīdamās, un viņas skatiens arvien stingrāk raudzījās viņā. Soņas šausmas sagrāba arī Raskoļņikovu: gluži tādas pašas izbailes parādījās arī viņa sejā, viņš gluži tāpat sāka skatīties Soņā un gandrīz pat ar tādu pašu izbiedēta *bērna* smaidu.

— Uzminēji? — viņš pēdīgi čukstēja.

— Ak dievs! — spalgs šausmu kliedziens izlauzās viņai no krūtīm. Viņa bez spēka iekrita gultā, ar seju spilvenā. Bet jau nākamajā mirklī viņa strauji piecēlās, strauji pievirzījās viņam klāt, satvēra viņa abas rokas un, stipri kā spilēs žņaugdama tās savos smalkajos pirkstos, atkal nekustīgi, kā iezīdusies lūkojās viņam sejā. Ar šo pēdējo izmisuma pilno skatienu viņa gribēja vēl saskatīt un uztvert Raskoļņikova sejā kaut cerības stariņu. Bet cerības nebija. Nebija vairs nekādu šaubu, ka tā ir patiesība! Arī vēlāk, pēc gadiem, atceroties šo mirkli, viņai šķita brīnum savādi, kāpēc viņa tieši *šinī* mirklī bija *uzreiz* ieraudzījusi, ka vairs nav nekādu šaubu. Viņa taču nevarēja teikt, piemēram, ka jau iepriekš būtu kaut ko tādu nojautusi. Un tomēr tagad, tiklīdz viņš bija to pateicis, viņai *uzreiz* likās, it kā būtu *to* jau iepriekš paredzējusi.

— Diezgan, Soņa, diezgan! Nemoci mani! — viņš lūdza cietēja balsi.

Pavisam, pavisam citādi viņš bija domājis to viņai atklāt, bet nu iznāca *tā*.

Kā nemaņā Soņa uzlēca kājās un, rokas lauzīdama, aizgāja līdz istabas vidum; bet tūlīt atgriezās un apsēdās atkal viņam līdzās, gandrīz pieskardamās ar plecu pie viņa pleca. Pēkšņi, kā zibens ķerta, viņa nodrebēja, iekliedzās un, pati nezinādama, kādēļ, nometās viņa priekšā ceļos.

— Ko jūs, ko jūs esat ar sevi izdarījis! — viņa izmisusi izsaucās un, uzlēkdama atkal kājās, metās viņam ap kaklu, apskāva viņu un cieši cieši sažņaudza viņu savās rokās...

Raskoļņikovs atrāvās un ar skumju smaidu paskatījās uz viņu.

— Soņa, cik tu savāda: tu apskauj un skūpsti mani pēc tam, kad es tev pateicu *to*. Tu vairs neko neatjēdz.

— Nav, nav neviena par tevi nelaimīgāka visā pasaulē! — viņa sauca pārmērīgā uzbudinājumā, neklausīdamās Raskoļņikova vārdos, un piepeši sāka nevaldāmi raudāt kā histerijā.

Jau sen aizmirstas jūtas kā vilnis ielija viņa dvēselē un to atkausēja. Viņš tām nepretojās: divas asaras izspiedās viņam no acīm un palika skropstās.

— Tātad tu mani neatstāsi, Soņa? — viņš gandrīz ar cerību paskatījās viņā.

— Nē, nē, nekad un nekur! — Soņa izsaucās. — Visur, visur iešu tev līdzī! Ak dievs!... Ak, es nelaimīgā!... Un kāpēc, kāpēc es nepazinu tevi agrāk! Kāpēc tu neatnāci agrāk? Ak dievs!

— Redzi, nu atnācu.

— Tikai tagad!... Ai, ko tagad darīt!... Kopā, kopā! — viņa kā nemaņā atkārtoja, no jauna viņu apskaudama. — Iešu tev līdzī katorgā!...

Raskoļņikovs atkal sarāvās, un agrākais naidīgais, gandrīz augstprātīgais smīns parādījās uz viņa lūpām.

— Bet es, Soņa, katorgā varbūt vēl nemaz negribu iet! — viņš sacīja.

Soņa uzmeta viņam ašu skatienu.

Pēc pirmā dedzīgā un mokpilnā līdzjūtības uzplūda pret nelaimīgo viņu atkal pārsteidza šausmīgā slepkavības doma. Raskoļņikova vārdu jaunajā nokrāsā viņa piepeši sadzirdēja *slepkavu*. Viņa iztrūkusies lūkojās uz Raskoļņikovu. Viņai vēl nekas nebija zināms, nedz par ko, nedz kā, nedz kālab *tas* noticis. Tagad šie jautājumi visi ar reizi uzliesmoja

viņas apziņā. Un atkal viņa nevarēja tam ticēt: «Viņš! Viņš — slepkava! Vai tad tas iespējams?»

— Kas tas ir! Kur es atrodos! — viņa ieteicās dziļā nesapratnē, it kā vēl neatjēgusies. — Kā gan jūs, *jūs tāds*... varējāt to izdarīt? Ko tas nozīmē!

— Nu, taču lai aplaupītu! Beidz, Soņa! — viņš gurdi un pat it kā ar īgnumu atbildēja.

Soņa stāvēja kā apstulbusi, bet piepeši iesaucās:

— Tu biji izsalcis! Tu... lai palīdzētu mātei? Jā?

— Nē, Soņa, nē, — viņš murmināja, novērsies un galvu nokāris; — tik izsalcis es nebiju... Mātei es tiešām gribēju palīdzēt, bet... arī tas nav gluži pareizi... Nemoci mani, Soņa!

Viņa sasita rokas.

— Vai tiešām, vai tiešām tā ir patiesība! Ak dievs, kas gan tā par patiesību? Kas tam var ticēt?... Kā? Kā? Jūs pats atdodat pēdējo citiem, bet esot nonāvējis, lai aplaupītu! Ā-ā!... — viņa piepeši iekliedzās, — tā nauda, ko atdevāt Katerinai Ivanovnai... tā nauda... Ak dievs, vai tiešām arī tā nauda...

— Nē, Soņa, — viņš steigšus pārtrauca, — tā bija cita nauda, apmierinies! Šo naudu man atsūtīja māte ar kādu pazīstamu tirgotāju, to es saņēmu, slims būdams, tai pašā dienā, kad atdevu to jums... Razumichins redzēja... viņš arī saņēma manā vietā... šī nauda bija mana, tā bija patiešām mana paša...

Soņa klausījās nesapratnē un visiem spēkiem pūlējās kaut ko aptvert.

— Bet *to* naudu... es nemaz nezinu, vai tur jel maz bija nauda, — viņš klusi un domīgi piemetināja; — es toreiz noņēmu viņai no kakla zamšādas maciņu... tas bija piebāzts pilns... Tikai es nepaskatījos tajā. Laikam nepaguvu... Bet lietas, kaut kādas tur podziņas un važiņas, — tās visas un arī maciņu es kādā svešā pagalmā V. prospektā zem akmens noglabāju... tūlīt otrā rītā... Tas viss vēl tagad tur guļ...

Soņa klausījās cik uzmanīgi viēn spēdama.

— Nu, bet kādēļ tad... kāpēc tad jūs teicāt: lai aplaupītu, bet pats nekā neesat ņēmis? — viņa ātri iejautājās, ķerdamās vēl pie salmiņa.

— Nezinu... neesmu vēl nolēmis, vai ņemšu šo naudu vai neņemšu, — viņš sacīja, atkal nogrimdams domās; tad, pēkšņi atjēdzies, aši un īsi iesmējās: — Ek, kādu muļķību es nupat izteicu!

Soņai uz mirkli iešāvās prātā doma: «Vai tik viņš nav ārprātīgs?» Bet viņa to tūlīt atmeta: nē, te bija kaut kas cits. Viņa nekā, itin nekā nevarēja saprast.

— Vai zini, Soņa, — viņš piepeši, dīvainas apgarotības pārņemts, ierunājās, — zini, ko es tev pateikšu: ja es būtu nogalinājis tāpēc, ka biju izsalcis, — viņš turpināja, katru vārdu mīklaini uzsvērdams, bet sirsniģi lūkodamies Soņā, — tad es tagad... būtu *laimīgs!* To tu liec vērā!

— Un kas tev no tā, kas tev no tā tiktu, — viņš pēc mirkļa gandrīz izmisis iesaucās, — kas tev no tā tiktu, ja es tagad arī atzītos, ka esmu izdarījis slikti? Nu kas tev būtu par labumu no šīs muļķīgās uzvaras pār mani? Ak Soņa, vai gan tāpēc es nācu pie tevis!

Soņa atkal gribēja kaut ko sacīt, bet aprāvās.

— Tāpēc es tevi vakar saucu sev līdz, ka tu vienīgā man vēl esi palikuši.

— Kur tu mani sauci? — Soņa bailīgi ievaicājās.

— Ne jau zagt un slepkavot, nebaudies, — Raskoņnikovs dzēlīgi pasmējās, — mēs esam dažādas dabas cilvēki... Un zini, Soņa, es tikai tagad, tikai nupat sapratu, *kur* es tevi vakar aicināju! Bet, tevi aicinot, arī es pats vēl nezināju, uz kurieni. Tikai tāpēc saucu, tikai tāpēc nācu, lai tu neatstāj mani. Vai tu, Soņa, neatstāsi?

Viņa saspieda tam roku.

— Un kādēļ, kādēļ es viņai to pateicu, kāpēc atklāju! — pēc brīža viņš izsaucās, ar neizsakāmām sāpēm Soņu uzlūkodams. — Un tagad tu gaidi no manis izskaidrojumu, Soņa, es to redzu: tu sēdi un gaidi; bet ko es tev lai saku? Tu taču nekā, nekā no visa tā nesapratīsi un tikai velti izmocīsies... manis dēļ! Nu re, tu raudi un atkal mani apskauj... nu par ko tu mani apskauj? Vai par to, ka es viens nepanesu un atnācu uzvelt savu nastu otram: sak, ciet arī tu, tad man būs vieglāk! Un tu vari tādu nelieti mīlēt?

— Bet vai tad tu arī neciet? — Soņa iesaucās.

Agrākais jūtu vilnis ieplūda viņa dvēselē, atkal uz mirkli viņu aizkustinādams.

— Soņa, man ir ļauna sirds, ņem to vērā: ar to var daudz ko izskaidrot. Es tāpēc arī atnācu, ka esmu ļauns. Ir tādi, kas nebūtu nākuši. Es esmu glēvulis un... nelietis! Bet... lai! Tas nav tas... Tagad vajag runāt, bet es neprotu iesākt...

Raskoļnikovs aplusa un nogrima domās. Pēc brīža viņš atkal iesaucās:

— Ak, mēs esam divi dažādi cilvēki, mēs nesaderam kopā. Kādēļ, kādēļ es atnācu! Nekad to sev nepiedošu!

— Nē, nē, tas ir labi, ka tu atnāci! — Soņa izsaucās. — Labāk ir, ka es to zinu! Tas ir daudz labāk!

Viņš ar sāpēm paskatījās uz viņu.

— Varbūt patiesām tā! — viņš domīgi sacīja. — Un tā taču tas arī bija! Redzi: es gribēju kļūt par Napoleonu, tāpēc arī nonāvēju... Vai tagad saproti?

— N-nē! — Soņa naivi un bikli atčukstēja. — Tikai tu... runā, runā! Es sapratīšu, pati sevī es visu sapratīšu! — viņa lūdzās.

— Sapratīsi? Nu labi, redzēsim!

Viņš aplusa un ilgi domāja.

— Redzi, es reiz sev jautāju: ja Napoleons, piemēram, gadītos manā vietā un viņam nebūtu itin nekā, ar ko iesākt savu karjeru, nebūtu ne Tulonas, ne Eģiptes, ne Monblana pārgājiena, bet visu šo skaisto un monumentālo lietu vietā būtu gluži vienkārši tikai kāda smieklīga večukiņa, reģistratora atraitne, kura turklāt vēl jānogalina, lai izceltu no lādes viņas naudu (savai karjerai, saproti?), — vai viņš būtu to darījis, ja viņam citas izejas nebūtu? Vai viņam nebūtu derdzies to darīt, tāpēc ka tas ir jau par daudz nemonumentāli un... un grēcīgi? Tad nu zini, ka ar šo «jautājumu» es nomocījos briesmīgi ilgi, tā ka pašam tika šausmīgi kauns, kad es beidzot (kaut kā uzreiz) sapratu, ka viņam ne tikvien nebūtu derdzies, bet pat prātā nenāktu, ka tas nav monumentāli... Viņš pat nesaprastu, kas tur lai dergtos. Un, ja viņam nekāda cita ceļa nebūtu, tad viņš bez kādām pārdomām vecenīti nomušītu tā, ka pat iepīkstēties neļautu! Nu, un tad arī es... atmetu pārdomas... nonāvēju... pēc autoritātes parauga... Redzi, tā tas bija! Tev liekas smieklīgi? Jā, Soņa, te vissmieklīgākais ir tas, ka tieši tā laikam arī bija...

Soņai nepavisam nelikās smieklīgi.

— Labāk pasakiet man tieši ... bez piemēriem, — viņa vēl biklāk tikko dzirdami lūdzās.

Raskoļņikovs pagriezās pret viņu, skumji to uzlūkoja un saņēma viņas rokas.

— Tev atkal taisnība, Soņa. Tas taču viss nieki, gandrīz tukša izplāpšanās! Redzi: tu taču zini, ka manai mātei gandrīz nekā nav. Māsa, gadījuma pēc dabūjusi izglītību, spiesta kļīst apkārt par guvernanti. Visas viņu cerības bija vienīgi uz mani. Es mācījos universitatē, bet pats sevi uzturēt nespēju, un man nācās uz laiku izstāties. Un, ja arī viss būtu turpinājies tāpat kā agrāk, arī tad tikai pēc gadiem desmit vai divpadsmit (ja apstākļi labi iegrozītos) es varētu cerēt tikai uz kādu skolotāja vai ierēdņa vietu ar tūkstoš rubļu algas gadā ... (viņš runāja kā kaut ko no galvas iemācītu). Pa to laiku māte būtu izgindusi aiz raizēm un bēdām, un es tomēr nespētu sagādāt viņai mieru, bet māsa ... ar māsu varētu notikt arī vēl kas ļaunāks! Turklāt kas gan par prieku visu mūžu iet visam garām, no visa atsacīties, māti aizmirst, bet mātai nodarīto pārestību, piemēram, godbijīgi panest? Kādēļ? Vai tādēļ, lai, viņas apbedījis, atrastu sev citus — sievu un bērnus, kuri tāpat būtu pēc tam jāatstāj bez graša un bez maizes kumosa? Nu ... un tad es arī nolēmu, ieguvis vecenes naudu, izlietot to pirmajos gados, neapgrūtinot vairs māti, sevis nodrošināšanai universitatē un pirmajiem soļiem pēc universitātes beigšanas, — un izdarīt to visu plaši un radikāli, lai uzsāktu pilnīgi jaunu karjeru un nostātos uz jauna, neatkarīga ceļa ... Nu ... nu, un tas ir viss ... Saprotais, tas bija slikti darīts, ka es veceni nonāvēju, — nu, un pietiek!

Viņš nobeidza savu stāstu un galīgā nespēkā nokāra galvu.

— Ai, tas nav tas, nav tas! — Soņa sērīgi iesaucās. — Vai tad tā var ... nē, tā nav, tā nav!

— Tu pati redzi, ka tā nav! ... Bet es taču vaļsirdīgi pateicu tīru patiesību!

— Kas tā par patiesību! Ak dievs!

— Es taču nokāvu tikai uti, Soņa, nederīgu, riebīgu, kaitīgu uti.

— Vai cilvēks ir uts?

— Arī es taču zinu, ka nav uts, — viņš atbildēja, savādi uz viņu skatīdamies. — Bet galu galā, Soņa, es tomēr meļoju, — viņš piebilda, — visu laiku melšu niekus... Tas nav īstais; tu taisnību pateici. Te bija pavisam, pavisam, pavisam citi cēloņi!... Es sen nebiju ne ar vienu runājis, Soņa... Tagad man stipri sāp galva...

Viņa acis zalgoja drudzaina uguns. Viņš gandrīz murgoja; nemierīgs smīns maldījās ap viņa muti. Satrauktais garstāvoklis draudēja pāriet briesmīgā nespēkā. Soņa saprata, cik ļoti viņš mokās. Arī viņai sāka reibt galva. Cik viņš savādi runāja: gandrīz it kā varētu kaut ko saprast, bet... «bet kas tas ir! Kas tas ir! Ak dievs!» Viņa izmisusi lauzīja rokas.

— Nē, Soņa, tas nav tas! — viņš atkal iesāka, piepeši paceldams galvu, it kā pēkšņi jauns domu pagrieziens būtu viņu pārsteidzis un no jauna uzmundrinājis. — Tas nav tas! Bet labāk... pieņemsim (jā! Tā tiešām būs labāk!), pieņemsim, ka es esmu patmīlīgs, skaudīgs, ļauns, nekrietns, atriebīgs un... kas zina, varbūt arī ar slieksmi uz ārpātu. (Lai jau viss pie vienas reizes! Par manu ārpātu arī agrāk ir jau runāts, esmu to manījis!) Es nupat teicu tev, ka nevarēju sevi universitatē uzturēt. Bet vai tu zini, ka es varbūt tomēr būtu to varējis? Skolas naudu māte būtu atsūtījusi, bet zābakiem, drēbēm un maizei es pats katrā ziņā nopelnītu, droši! Varētu pasniegt stundas: pusrubli par stundu piedāvāja. Razumičins taču strādā! Bet es iespītējos un nevēlējos. Iespītējos (tas ir labs vārds!) un ievilkos kā zirnekli savā kaktā. Tu jau biji manā ūķī, redzēji... Bet vai tu, Soņa, zini, ka zemi griesti un šauras istabas nomāc garu un dvēseli? Ai, kā es šo sprostū ienīdu! Tomēr no tā ārā iet negribēju. Par spīti negribēju! Augām dienām nekur neizgāju, arī strādāt nevēlējos, pat ēst negribēju, tikai gulēju. Ja Nastasja atnes — paēdu, ja neatnes — diena tāpat paiet; tiši, aiz spītības neprasiju! Nakti uguns nav, guļu tumsā, bet svecēm nopelnīt negribu. Vajadzēja mācīties, bet es grāmatas pārdevu; burtņīcas un piezīmes arī tagad guļ uz mana galda zem pirksta biezas putekļu kārtas. Man labāk patika gulēt un domāt. Visu laiku domāju... Un arvien man rādījās sapņi, daždažādi divaini sapņi, nav vērts pieminēt, kādi! Un tikai tad man arī galvā iesāka spokoties doma, ka... Nē, tas nav tas! Es atkal stāstu

nepatiesību! Redzi, tad es atkal un atkal sev jautāju: kāpēc es esmu tāds muļķis, ja, redzēdams, ka citi ir muļķi, un noteikti zinādams, ka viņi ir muļķi, pats negribu būt gudrāks? Pēc tam es atzinu, Soņa, ka gaidīt, kamēr visi tiks gudri, būtu pārāk ilgi... Pēc tam vēl atskārtu, ka tas nekad nepiepildīsies, ka ļaužu prāti nekad nepārvērtīsies un nevienam nekad neizdosies tos pārvērst, un tāpēc nav vērts velti izšķiest spēkus! Jā, tā ir! Tas ir viņu likums... Likums, Soņa! Tā tas ir!... Un tagad, es zinu, Soņa, ka tas, kurš stiprs un spēcīgs garā un prātā, tas arī ir ļaužu valdītājs! Kurš daudz uzdrīkstas, tas viņiem arī taisns. Kurš uz visu spēj uzspļaut, tas ir viņu likumdevējs, bet, kurš par visiem vairāk uzdrošinās, tam visvairāk taisnības! Tā ir bijis līdz šim, un tā būs vienmēr! Tikai akls to nesaredz!

Tā runādams, Raskoļņikovs, kaut gan skatījās uz Soņu, taču vairs neraizējās par to, vai viņa saprot vai ne. Drudzis bija viņu pilnīgi pārņēmis. Viņš bija nonācis kaut kādā drūmā ekstazē. (Patiesām, par daudz ilgi viņš nebija ne ar vienu runājis!) Soņa saprata, ka šis drūmais katķisms ir kļuvis par viņa ticību un likumu.

— Tad es noskārtu, Soņa, — viņš pacilāti turpināja, — ka vara tiek dota tikai tam, kam ir drosme noliekties un to paņemt. Vajag tikai vienu; vajag uzdrošināties! Tad man pirmoreiz mūžā radās kāda doma, ko vēl neviens un nekad pirms manis nav domājis! Neviens! Mani uzreiz apgaismoja kā saule, un radās doma, kāpēc gan neviens līdz šim laikam nav uzdrošinājies un neuzdrošinās visu šo bezjēdzību vienkārši saņemt garām ejot aiz astes un aizmest pie vēlna! Es... es gribēju *uzdrošināties* un nogalināju... Es gribēju tikai uzdrošināties, Soņa, — vienīgi tas bija viss iemesls!

— Ai, klusiet, cietiet klusu! — Soņa iekliedzās, rokas sasizdama. — Jūs esat atrāvies no dieva, un dievs jūs ir satriecis un atdevis sātanam!...

— Zini ko, Soņa: kad es tumsā gulēju un domāju, tad arī man arvien likās, ka sātans mani mulsina, ko?

— Klusiet! Neapsmeijiet dievu, jūs zaimotājs! Nekā, itin nekā jūs nesaprotat! Ak dievs! Viņš nekā nesapratīs!

— Ciet klusu, Soņa, es nepavisam nesmejos: es arī pats zinu, ka sātans mani dzina. Ciet klusu, Soņa, ciet klusu! — viņš drūmi un uzstājīgi atkārtoja. — Es visu zinu. Visu to es

esmu sevī pārdomājis un ar sevi par to sačukstējies, gulēdams toreiz tumsā... Par to visu pats sevī esmu izstrīdējis līdz pēdējam sīkumam un zinu visu, visu! Un man tā apnika, tā apnika visa šī tukšā prātošana! Es vēlējos visu aizmirst un sākt no jauna, bez prātošanas. Vai tiešām tu domā, ka es gāju kā muļķis, bez apdoma? Es gāju kā gudrais, un tieši tas mani pazudināja! Vai tu domā, es nezināju, teiksim, kaut to, — ja reiz esmu sācis sev jautāt un prātot: vai man ir tiesības uz varu? — tad tas jau nozīmē, ka man nav tiesību uz varu. Vai arī, ja es uzdošu sev jautājumu: vai cilvēks ir uts? — tad tas nozīmē, ka cilvēks *man* nav vis uts, bet ir gan uts tam, kas par to galvu nelauza, bet iet taisni bez prātošanas... Ja es tik daudz dienu sevi mocīju: vai Napoleons būtu gājis vai ne? — tad es jau skaidri sajutu, ka neesmu Napoleons... Visas, visas šīs muldēšanas mokas es pārcietu, Soņa, un gribēju to visu nokratīt no pleciem; gribēju nogalināt bez kazuistikas, nogalināt sev, tikai sev! Es nevēlējos pat sevi pašu krāpt! Un nevis tāpēc es nogalināju, lai palīdzētu mātei, — nieki! Nenogalināju arī tādēļ, lai, saņēmis savās rokās līdzekļus un varu, kļūtu par cilvēces aplaimotāju. Nieki! Es vienkārši nogalināju; nogalināju sev pašam, vienīgi sev pašam, — un tai brīdī man bija gluži vienalga, vai es pēc tam kļūšu kādam par labdari vai visu mūžu kā zirneklis ķeršu visus savos tīklos un izsūksu no tiem visas dzīvības sulas! Un ne nauda galvenām kārtām man bija vajadzīga, Soņa, kad es nogalināju, nē, — ne tik daudz nauda bija svarīga kā kaut kas cits... Tagad es to zinu... Saproti mani: vēlreiz to pašu ceļu ejot, es varbūt nekad vairs neatkārtotu slepkavību. Bet man bija jādabū zināt kaut kas cits; kaut kas cits mani dzina: man vajadzēja toreiz uzzināt un jo drīzāk uzzināt, vai es esmu uts kā visi vai cilvēks. Vai spēšu pārkāpt vai nespēju? Vai man būs drosme pieliekties un paņemt vai ne? Vai es esmu trīcošs mūdzis jeb vai man ir *tiesības*...

— Slepkavot? Tiesības slepkavot? — Soņa sasita rokas.

— Ai Soņa! — viņš nervozi iesaucās un it kā gribēja teikt kaut ko viņai pretī, bet nicīgi apklusa. — Nepārtrauc mani, Soņa! Es gribēju tev pierādīt tikai vienu: ka sātans mani toreiz turp aizvilka, bet tikai jau pēc tam izskaidroja, ka man nebija tiesību turp iet, jo es esmu tāda pati uts kā visi! Viņš ir izģeķojis mani, un tagad esmu atnācis pie tevis!

Saņem viesi! Ja es nebūtu uts, vai tad būtu pie tevis nācis? Klausies: toreiz, kad pie vecenes gāju, gāju tikai *mēģināt*... Ņem to vērā!

— Un nogalinājāt! Nogalinājāt!

— Bet kā nogalināju? Vai tad tā kāds nogalina? Vai tā iet nogalināt, kā es gāju! Es tev kādreiz izstāstišu, kā gāju... Vai tad es vecenīti nogalināju? Sevi nogalināju, nevis vecenīti... Ar vienu sitienu nobendēju sevi uz mūžīgiem laikiem... Veceni... to sātans nogalēja, nevis es... Pietiek, Soņa, diezgan, diezgan! Liec man mieru, — viņš pēkšņi iesaucās plosošās skumjās, — liec man mieru!

Viņš atbalstīja elkoņus uz ceļiem un kā knaiblēs iespieda galvu plaukstās.

— Ak vai, kādas mokas! — Soņai izlauzās sāpju pilns vaids.

— Bet saki: ko man tagad darīt? — viņš pēkšņi jautāja un, galvu pacēlis, ar šausmīgā izmisumā pārvērstu seju paskatījās Soņā.

— Ko darīt! — viņa izsaucās, strauji pietrūkdamās kājās. Viņas asaru pilnās acis piepeši iemirdzējās.

— Celies! (Viņa satvēra Raskoļņikovu aiz pleca; viņš piecēlās un skatījās viņā gandrīz ar izbrīnu.) Ej tūlīt, šai pašā brīdī, laukā, nostājies krustcelēs, noliecies un noskūpstī vispirms zemi, kuru tu esi apgānījis, bet pēc tam palokies visai pasaulei uz visām četrām debess pusēm un skaļi pasaki visiem: «Es nokāvu!» Tad dievs tev atkal dāvās dzīvību. Vai tu iesi? Iesi? — viņa jautāja, drebēdama kā drudzī, satvērusi abas viņa rokas, cieši tās spiezdama un ar kvēlojošu skatienu lūkodamās viņam sejā.

Viņš izbrīnījās un bija pat pārsteigts par viņas pēkšņo aizgrābtību.

— Vai tu domā par katorgu, Soņa? Vai man sevi vajag nodot? — viņš drūmi jautāja.

— Pieņemt ciešanas un ar tām sevi izpirkt, to vajag.

— Nē, Soņa, es neiešu pie viņiem!

— Bet dzīvot, dzīvot — saki, kā tad tu dzīvos! Kur ņemsi spēku dzīvot? Vai tā ir iespējams dzīvot? — Soņa vaimanāja. — Kā tu tagad runāsi ar māti? (Ak dievs, kas notiks ar viņām, kas tagad notiks ar viņām!) Bet ko es? Tu tak māti un māsu esi jau atstājis, esi jau atstājis. Ak dievs! —

viņa iesaucās. — Viņš tak visu to jau pats zina! Nu kā, kā tu varēsi nodzīvot bez neviena cilvēka! Kas tagad ar tevi notiks!

— Soņa, neesi bērns! — Raskoļņikovs klusi sacīja. — Ko es esmu pret viņiem noziedzies? Kāpēc tur iešu? Ko viņiem teikšu? Tas viss tikai murgs... Viņi paši nomaitā cilvēkus miljoniem un vēl sauc to par cildenu darbu. Viņi ir krāpnieki un negēļi, Soņa!... Es neiešu. Ko es teikšu? Ka noslepkavojū, bet naudu neiedrošinājos aiztikt, zem akmens noslēpu? — viņš ar dzelīgu smīnu piebilda. — Viņi smiesies par mani un teiks: muļķis biji, ka neņēmi. Glēvulis un muļķis! Nekā, itin nekā viņi nesaprātis, Soņa! Un nav arī cieņīgi to saprast. Kādēļ lai es eju? Neiešu. Neesi jel bērns, Soņa...

— Tu sevi nomocīsi, nomocīsi, — viņa atkārtoja, izmīsuma pilnā lūgumā izstiepdama rokas pret viņu.

— Bet var jau būt, ka es sevi *vēl* tikai nomelnoju, — viņš it kā dziļās domās drūmi piezīmēja, — var būt, ka es *vēl* esmu cilvēks, nevis uts, un tikai pasteidzos sevi nosodīt... Es *vēl* cīnīšos.

Augstprātīgs smīns vijās ap viņa lūpām.

— Panest tādas mokas! Un tak visu mūžu, visu mūžu!...

— Gan pierādīšu... — viņš drūmi un domīgi noteica. — Klausies, — viņš pēc brīža atkal iesāka, — diezgan raudāts, runāsim par lietu: es atnācu tev pateikt, ka mani tagad meklē, dzen pēdas.

— Ai! — viņa izbijusies iekliedzās.

— Ko tu kliedz? Pati vēlējies, lai dodos katorgā, bet nu izbijies? Tikai zini: es viņiem nepadošos. Es ar viņiem *vēl* pacīnīšos, un viņi nekā nepanāks. Viņiem nav īstu pierādījumu. Vakar es biju lielās briesmās, domāju, ka esmu jau pazudis; šodien stāvoklis ir uzlabojies. Visus viņu pierādījumus var griezt, kā gribi, tā ka es varu tos pagriezt arī sev par labu, saproti? Un pagriezīšu, jo tagad esmu to iemācījies... Tomēr cietumā mani iesēdinās noteikti. Ja nebūtu nejauša gadījuma, tad es būtu iesēdināts jau šodien; var pat notikt, ka arī iesēdina *jau* šodien... Tikai tas neko nenozīmē, Soņa: kādu laiku paturēs un atkal izlaidīs... tāpēc ka viņiem nav neviena īsta pierādījuma; un arī nebūs, par to es galvoju. Bet ar to vien, kas viņiem ir, nevar cilvēku no-

tiesāt. Un nu diezgan... Es tikai tādēļ, lai tu zini... Ar māti un māsu es lūkošu kaut kā nokārtot, lai viņu šaubas tiktu izkļiedētas un viņas neizbitos... Māsa, kā rādās, tagad ir nodrošināta un tāpat arī māte... Nu, tas ir viss. Tikai esi uzmanīga! Vai tu mani apmeklēsi, kad es sēdēšu cietumā?

— Jā! Jā!

Viņi skumji sēdēja abi līdzās, satriekti, it kā pēc vētras izmesti tuksnesīgā krastā. Viņš skatījās uz Soņu un juta, cik liela tās mīlestība uz viņu, un — cik savādi! — viņam piepeši kļuva grūti un sāpīgi, ka viņu tā mīl. Tā bija dīvaina un šausmīga sajūta! Nākot pie Soņas, viņš bija nojautis, ka visa viņa cerība un glābiņš ir Soņā, bija domājis te nolikt kaut daļu savu moku; bet tagad, kad visa viņas sirds bija pieķērusies viņam, viņš piepeši sajuta un saprata, ka ir kļūvis vēl daudz daudz nelaimīgāks.

— Soņa, — viņš sacīja, — labāk nenāc pie manis, kad es būšu cietumā!

Soņa neatbildēja, viņa raudāja. Pagāja dažas minutes.

— Vai tev ir krusts? — viņa negaidot ievaicājās, it kā piepeši atcerējusies.

Raskoļņikovs sākumā nesaprata viņas jautājumu.

— Nav? Tak jau nav? Nu, tad šie ņem šo cipreses koka krustiņu! Man paliek vara krustiņš no Lizavetas. Mēs ar Lizavetu apmainījāmies; viņa atdeva man savu krustiņu, es viņai svētbildīti. Es turpmāk nēsāšu Lizavetas krustiņu, bet šis būs tev. Ņem, tas taču ir mans!... Mans!... — viņa lūdzās. — Kopā cietīsim bēdas, kopā nesīsim arī krustu!...

— Dod! — Raskoļņikovs sacīja. Viņam negribējās Soņu apbēdināt. Bet jau tai pašā mirklī atrāva atpakaļ pēc krustiņa pastiepto roku.

— Tagad ne, Soņa. Labāk vēlāk, — viņš piebilda, lai to nomierinātu.

— Jā, jā, tā būs labāk, — viņa jūsmīgi uztvēra; — kad iesi ciešanu ceļu, tad arī apliksi. Tu atnāksi pie manis, es tev to aplikšu, pielūgsim dievu un tad iesim.

Šai brīdī kāds trīs reizes pieklauvēja pie durvīm.

— Sofja Semjonovna, vai drīkst? — atskanēja ļoti pazīstama, laipna balss.

Soņa izbijusies metās pie durvīm. Durvīs parādījās Lebezjatņikova kunga gaišmatainā galva.

Ļebezjatņikovs rādījās stipri uztraukts.

— Es nācu pie jums, Sofja Semjonovna. Piedodiet, — viņš pēkšņi pievērsās Raskoļnikovam, — es tā jau domāju, ka satikšu jūs šeit; tas ir, es nedomāju nekā... kaut kādā nozīmē... bet es tieši domāju... Pie mums mājās Katerina Ivanovna ir zaudējusi prātu, — viņš strauji pievērsās atkal Soņai, vairs neievērodams Raskoļnikovu.

Soņa iekliedzās.

— Tas ir, es gribēju teikt, ka vismaz tā liekas. Kaut gan tomēr... Mēs nu nezinām, ko iesākt! Pārnāca mājās — šķiet, ka viņa ir kaut kur izdzīta, varbūt pat piekauta... vismaz tā liekas... Esot aizskrējusi pie Semjona Zacharoviča priekšnieka, bet to nesastapusi mājās: bijis pie kāda cita ģenerāļa pusdienās... Iedomājieties, viņa drāzusies uz tūrieni... pie tā otra ģenerāļa, kur tās pusdienas, un, iedomājieties, neatlaidusies, kamēr izsaukusi Semjona Zacharoviča priekšnieku, laikam pat tieši no pusdienu galda. Varat iedomāties, kas tur iznācis. Viņa, protams, ir izdzīta, pati stāsta, ka esot priekšnieku nolamājusi un tam ar kaut ko pat sviedusi. Tas ir ļoti ticams... nesaprotu, kā viņa nav saņemta ciet! Tagad viņa visiem to stāsta, arī Amalijai Ivanovnai; tikai grūti kaut ko saprast, kliedz un plosās. Ak jā, viņa stāsta un kliedz, ka tagad, kad visi viņu esot pametuši, viņa ņemšot bērnus un iešot uz ielas ar leijerkasti, bet bērni dziedāšot un dejošot, un viņa pati ar dejošot un vāksot naudu, un katru dienu spēlēšot zem ģenerāļa logiem... «Lai visi redz,» viņa saka, «ka valsts ierēdņa dižciltīgie bērni staigā pa ielām ubagodami!» Bērnus sit, tie raud. Ļenu māca dziedāt «Ciematiņu», puisēnu dejojot, tāpat arī Poļinu Michailovnu. Plēš drēbes, taisa no tām kaut kādas cepurītes kā aktieriem. Pati grib ņemt līdz mazgājamo bļodu, ko šķindināt muzikas vietā... Nevienā neklausās. Iedomājieties tikai, kas tas ir! Kaut kas vienkārši neiespējams!

Ļebezjatņikovs būtu vēl turpinājis, bet Soņa, kas viņā noklausījās gandrīz bez elpas, piepeši paķēra mētelīti un cepuri un izskrēja no istabas, skrejot ģērbdamās. Raskoļnikovs izgāja aiz viņas, Ļebezjatņikovs tam sekoja.

— Skaidrs, ka sajukusi, — izejot kopā uz ielas, viņš sacīja

Raskoļņikovam. — Es tikai negribēju Sofju Semjonovnu sabaidīt un sacīju «tā liekas», bet patiesībā nav nekādu šaubu. Stāsta, ka diloņa slimniekiem uz smadzenēm uzmetoties tādas pūtītes, žēl, ka es neesmu mediķis. Gan mēģināju viņu pārliecināt, bet viņa neklausās.

— Jūs viņai stāstījāt par pūtītēm?

— Nē, gluži par pūtītēm ne. Turklāt viņa nebūtu nekā arī sapratusi. Bet es domāju tā: ja kādu cilvēku loģiski pārliecinās, ka būtībā viņam nav par ko raudāt, tad viņš arī mitēsies raudāt. Tas skaidrs. Bet pēc jūsu domām — ne-mitēsies?

— Par daudz viegli tad būtu dzīvot, — Raskoļņikovs atteica.

— Atļaujiet, atļaujiet, Katerinai Ivanovnai, protams, diezgan grūti to saprast; bet vai jums ir zināms, ka Parīzē izdarīti jau nopietni mēģinājumi, pētījot iespēju dziedināt vājprātīgos, iespaidojot tos vienīgi ar loģisku pārliecināšanu? Kāds tur nesen miris profesors, ļoti nopietns zinātnieks, ir nācis uz domām, ka tā patiesi var dziedināt. Viņa pamatideja ir tāda, ka vājprātīgo organismā nekādu sevišķu traucējumu nav, bet ārprāts, tā sakot, ir loģiska kļūda, kļūda domāšanā, nepareiza lietu uztvere. Viņš ir centies slimnieka domas pamazām apstrīdēt un, iedomājieties, stāsta, ka esot guvis rezultātus! Bet, tā kā viņš paraleli esot pielietojis arī dušas, tad šādas dziedināšanas rezultāti, protams, tiek apšaubīti... Vismaz tā liekas...

Raskoļņikovs jau sen vairs neklausījās. Nonākot pie savas mājas, viņš pamāja ar galvu Ļebezjatņikovam un iegriezās vārtos. Ļebezjatņikovs atguvās, atskatījās un aizsteidzās tālāk.

Raskoļņikovs iegāja savā istabiņā un apstājās tās vidū. «Kādēļ viņš bija atgriezies šurp?» Viņš vēroja šīs dzeltenīgās, apskrubušās tapetes, putekļus, savu kušeti... No pagalma skanēja asi, nepārtraukti klaudzieni: likās, kaut kur dzen naglu... Viņš piegāja pie loga, pastiepās pirkstgalos un neparasti uzmanīgi ilgi skatījās lejā, pagalmā. Bet pagalms bija tukšs, klaudzinātāju nemanīja. Nama kreisajā spārnā varēja redzēt pa atvērtam logam; uz palodzēm stāvēja puķu podiņi ar izstīdējušām ģeraniņām. Aiz logiem bija izžauta veļa... To visu Raskoļņikovs jau zināja no galvas. Viņš novērsās un apsēdās uz dīvana.

Nekad, nekad viņš vēl nebija juties tik briesmīgi vientuļš!

Jā, viņš pat vēlreiz sajuta, ka varbūt patiesi sāks Soņu ienīst un tieši tagad, kad bija padarījis viņu vēl nelaimīgāku. «Kāpēc viņš bija gājis lūgties viņas asaru? Kāpēc viņam bija tik nepieciešams samaitāt viņas dzīvi? Ai nelietība!

«Man jāpaliek vienam!» viņš uzreiz apņēmīgi, noteica. «Viņai nav jānāk pie manis uz cietumu!»

Pēc brīža viņš pacēla galvu un savādi pasmīnēja. Tā bija dīvaina doma, kas viņam ienāca prātā. «Varbūt katorgā tiešām labāk,» viņš uzreiz iedomājās.

Viņš neatcerējās, cik ilgi bija tā nosēdējis, kaudamies ar nenoteiktu, juceklīgu domu drūzmu. Durvis piepeši atvērās, un ienāca Avdotja Romanovna. Vispirms viņa apstājās un no sliekšņa noskatījās uz brāli, tāpat kā viņš pirmīt uz Soņu; pēc tam ienāca iekšā un apsēdās viņam pretī uz krēsla savā vakarējā vietā. Viņš klusēdams, kaut kā bez domām paskatījās uz māsu.

— Nedusmojies, brālīt, es tikai uz mazu brītiņu, — Duņa sacīja. Viņas sejas izteiksme bija domīga, bet ne skarba, skatiens skaidrs un mierīgs. Raskoļnikovs redzēja, ka arī Duņa atnākusi pie viņa ar mīlestību sirdī.

— Brālīt, tagad es zinu visu, visu. Dmitrijs Prokofjičs man visu izskaidroja un izstāstīja. Tevi vajā un moca kādu muļķīgu un negēlīgu aizdomu dēļ... Dmitrijs Prokofjičs man teica, ka tev nedraudot nekādas briesmas un ka tu gluži velti to uzņem ar tādām šausmām. Bet es domāju citādi un *pilnīgi saprotu*, cik tu briesmīgi esi par to satraukts un ka šis satraukums var atstāt iespaidu uz visu mūžu. Lūk, no kā es baidos. Es tevi netiesāju un nedrīkstu tiesāt par to, ka tu mūs atstāj, piedod man, ka agrāk tev to pārmetu. Es pati pie sevis jūtu, ja man būtu tik lielas bēdas, tad no visiem atrautos. Mātei *par* to nekā nestāstīšu, bet mēs pastāvīgi runāsim par tevi, un es teikšu viņai tavā vārdā, ka tu ļoti drīz atnāksi. Nemoci sevi viņas dēļ; gan es viņu apmierināšu. Bet arī viņu tu nenomoci, — atnāc kaut vienu reizi; neaizmirsti, ka viņa ir māte! Bet tagad es ienācu tikai pateikt (Duņa piecēlās no krēsla), ka gadījumā, ja tev manis

ievajadzēsies vai tev būs vajadzīga... visa mana dzīve vai kas... tad pasauc mani, es nākšu. Ardievu!

Viņa strauji pagriezās un gāja uz durvīm.

— Duņa! — Raskoļņikovs viņu apturēja un piegāja viņai klāt. — Šis Dmitrijs Prokofjičs Razumichins ir ļoti labs cilvēks!

Duņa vieglītēm piesarka.

— Nu? — viņa, brītiņu pagaidījusi, jautāja.

— Viņš ir lietišķs, strādīgs, godīgs un spēj mīlēt ar visu sirdi... Ardievu, Duņa!

Duņa tumši pietvika, bet tad pēkšņi kļuva nemierīga:

— Ko tu, brālīt, tā? Vai tad mēs tiešām šķiramies uz mūžu, ka tu man... dod tādus novēlējumus?

— Vienalga... Ardievu...

Viņš apgriezās un aizgāja no viņas pie loga. Viņa pastāvēja, noraižējusies noskatījās viņā un aizgāja nemiera pilna.

Nē, viņš nebija vēss pret māsu. Bija viens mirklis (pats pēdējais), kad viņam briesmīgi gribējās Duņu cieši apkampt, no viņas atvadīties un pat pateikt viņai, bet viņš neuzdrošinājās pat ne roku pasniegt.

«Vēlāk viņa varbūt nodrebētu, atcerēdamās, ka es tagad viņu apkampu, — teiktu, ka esmu nozādzis viņai skūpstu!»

«Vai viņa izturēs vai neizturēs?» viņš pie sevis piebilda pēc brītiņa. «Nē, neizturēs; tādas nespēj to izturēt! Tādas nekad to neiztur...»

Un viņš sāka domāt par Soņu.

No loga uzplūda dzestrums. Pagalmā metās krēsla. Raskoļņikovs paņēma cepuri un devās ārā.

Par savu veselību viņš, protams, nevarēja un arī negribēja domāt. Tomēr visi šie nebeidzami uztraukumi, visas šīs dvēseles šausmas nevarēja paiet bez sekām. Un, ja viņš vēl negulēja uz gultas karsonī, tad varbūt tieši tāpēc, ka šis pastāvīgais iekšējais satraukums uzturēja viņu vēl kājās un pie samapas, — kaut arī tikai mākslīgi un pagaidām.

Viņš klīda apkārt bez mērķa. Saule norietēja. Pēdējā laikā viņu arvien vairāk pārņēma īpatnējas skumjas. Šais skumjās nebija nekā sevišķi dzelīga, nedz sveloša; bet no tām vēsmoja kaut kas nepārejošs, mūžīgs, tajās bija

jaušami bezgalīgi gadi, nebeidzama auksta, nāvējoša grūt-sirdība, bija nojaušama mūžība šaurībā. Vakara stundās šis sajūtas parasti mocīja viņu vēl jo stiprāk.

— Ja nu tev piemīt vājības, tiri fiziskas, atkarīgas no kaut kādiem tur saulrietiem, tad novaldies nu, neizdarījīs aplamību! Ne tikvien pie Soņas, arī pie Duņas vēl aiziesi! — viņš igni nomurmināja.

Kāds viņu pasauca vārdā. Viņš atskatījās; viņam piesteidzās klāt Ļebezjatņikovs.

— Iedomājieties, es biju pie jums, es jūs meklēju. Iedomājieties, viņa ir izpildījusi savu iedomu, — aizgājusi un aizvedusi bērņus līdz! Mēs ar Soņu Semjonovnu ar mokām tikai atradām. Pati sit pa pannu, bērņiem liek dziedāt un deļot. Bērņi raud. Apstājas uz ielu stūriem un pie bodītēm. Stulbie ļaudis bariem skrej viņiem pakaļ. Ejam!

— Un Soņa? — Raskoļņikovs uztraukts ļautāja, steigdamies Ļebezjatņikovam līdz.

— Viņa pavisam kā ārprātā. Tas ir, nevis Sofļa Semjonovna ārprātā, bet Katerina Ivanovna. Un arī Sofļa Ivanovna ir kā ārprātā. Bet Katerina Ivanovna ir pavisam ārprātīga. Es jums saku, galīgi sajukusi. Viņus aizvedis uz ieciņķņi. Varat iedomāties, kādu iespaidu tas atstās... Viņi tagad pie kanala, pie Vozņesenskas tilta, pavisam netālu no Sofļas Semjonovnas dzīvokļa. Te tuvu.

Pie kanala netālu no tilta, pāris māļu šaipus nama, kurā dzīvoja Soņa, drūzmējās ļaužu pulciņš. Bija saskrējuši visvairāk māzi puikas un meiteņi. Jau no tilta bija sadzirdama Katerinas Ivanovnas aizsmakusi, sēcošā balss. Tas bija patiesi savāds skats, kas varēja ielas publiku ieinteresēt. Katerina Ivanovna savā vecajā kleitā, ar pusviltņāno šalli ap pleciem un saburzītu, neglītu, uz sāņiem nošķiebušos salmu cepuri galvā tiešām izskatījās pēc galīgi ārprātīgas. Viņa bija piekususi un aizelsusies. Viņas dilonšlimnieces seja pauda lielākas mokas nekā jebkad (dilonšlimnieki ārā dienas gaismā arvien izskatās slimāki un nožēļojamāki nekā telpās); viņas uzbudinājums nerimās, ar katru mirkli viņu pārņēma lielāks satraukums. Viņa metās virsū bērņiem, kļiedza uz viņiem, lūkoja tos pierunāt, turpat visiem redzot, mācīļa, kā vajag deļot un ko dziedāt; centās tiem izskaidrot, kāpēc tas ļādara, krita izmisumā, kad viņi nesaprata,

sita viņus... Pēc tam, visu pametusi, skrēja pie publikas; ja ieraudzīja kaut cik labāk gērbušos cilvēku, kas bija apstājies paskatīties, tad tūdaļ steidzās tam izskaidrot, ka, lūk, cik tālu ir novesti bērni no «labas, var teikt, pat no aristokrātiskas ģimenes». Ja dzirdēja pūlī smieklus vai kādu aizskarošu vārdu, tad bez kavēšanās metās turp, lai nekautrās pārmācītu, un sāka ar tiem rāties. Daži patiešām smējās, daži domīgi grozīja galvas; bet visiem bija interesanti paskatīties uz jukušo sievieti ar izbiedētajiem bērniem. Ļebezjatņikova minēto pannu neredzēja. Vismaz Raskoļņikovs to nesaskatīja. Pannas dārdināšanas vietā Katerina Ivanovna sīta takti kaulainās plaukstas, spiezdama Poļečku dziedāt, Ļenu un Koļu dejot, pie kam arī pati lūkoja dziedāt līdz, bet katreiz jau pie otrās nots mocošs klepus to pārtrauca, par ko viņa atkal krita izmisumā, nolādēja savu klepu, pat raudāja. Visstiprāk viņu kaitināja Koļas un Ļenas bailes un raudāšana. Bērnus viņa tiešām bija mēģinājusi apģērbt tādos kostimos, kādos gērbjas ielas dziedātāji. Puisītim galvā bija no kaut kā sarkana un balta taisīta čalma, lai viņš izskatītos pēc turka. Ļenai nebija iznācis kostims: viņai tikai bija uzmaukta galvā no sarkaniem dzīpariem adīta cepurīte (pareizāk: nelaiķa Semjona Zachariča naktsmice) ar tajā iespraustu baltu, salauztu strausa spalvu, kas bija piederējusi vēl Katerinas Ivanovnas vecaimātei un glabājusies līdz šim lādes dibenā kā ģimenes dārgums. Poļečka bija gērbusies savās parastajās drēbītēs. Viņa bailīgi un mulsi raudzījās uz māti, neatstājās no tās, klusi rīja asaras, nojauzdama, ka māte zaudējusi prātu, un nemierīgi skatījās apkārt. Viņai bija briesmīgas bailes no ielas un ļaužu pūļa. Soņa neatlaidīgi visur sekoja pamātei, raudāja un ik brīdī lūdza to atgriezties mājās. Bet Katerina Ivanovna bija nepielūdzama.

— Mitējies, Soņa, mitējies! — viņa kļiedza, ātri bērdama vārdus, aizelsdamās un klepodama. — Tu pati nezini, ko lūdzies, kā bērns! Es jau tev teicu, ka vairs negriezīšos atpakaļ pie tās piedzērušās vācietes. Lai visi, lai visa Pēterburga redz, ka augstzimuša tēva bērni lūdz ubagu dāvanas, neskatoties uz to, ka viņu tēvs visu mūžu ir uzticīgi un godīgi kalpojies un, var teikt, nomiris darbā. (Viņa jau akli ticēja šai savai izdomātajai fantazijai.) Lai šis

nelietīgais ģeneralītis redz! ... Soņa, kāda tu muļķe: saki, — ko mēs tagad ēdīsim? Diezgan mēs esam tevi mocījuši, tagad pietiek! Ā, Rodion Romanovič, jūs šē! — viņa izsaucās, ieraudzījusi Raskoļņikovu un mezdamās pie viņa. — Izskaidrojiet, lūdzu, šai vientiesītei, ka citas izejas nav un nekas prātīgāks nav iespējams! Pat leijerkastnieki nopelna, bet mūs visi cilvēki tūlīt ievēros, noprātīs, ka mēs esam trūcīgas, aristokrātiskas ģimenes bāreņi, kas novesti līdz nabadzībai; bet šis ģeneralītis, jūs redzēsiet, zaudēs vietu! Mēs katru dienu iesim dziedāt pie viņa logiem, bet, kad brauks garām ķeizars, es nometīšos ceļos, nostādīšu šitos sev priekšā un rādīšu viņam uz tiem: «Aizstāvi, tēvs!» Viņš ir bāriņu tēvs, viņš ir žēlīgs un mūs aizstāvēs, jūs redzēsiet, bet šo ģeneralīti ... Ļena, tenez vous droite! Koļa, tev tūlīt atkal būs jādejo. Ko tu šņuksti? Viņš atkal šņukst! Mulkīt, ko tu bīsties! Ak kungs! Ko lai es, Rodion Romanovič, daru ar viņiem? Kaut jūs zinātu, kādi viņi nesaprašas! Nu, ko ar tādiem lai iesāk! ...

Pati gandrīz raudādama (tas viņu nemaz netraucēja bez pārtraukuma bērt vārdus), viņa rādīja tam uz raudošajiem bērniem. Raskoļņikovs mēģināja viņu pārliecināt, lai atgriežas mājās, un, cerēdams aizskart viņas patmīlību, lūkoja pat aizrādīt, ka viņai nepieklājoties staigāt pa ielām kā leijerkastniekam, jo viņa taču gribot kļūt par dižciltīgu jaunavu pansionata direktīsi ...

— Pansionats, ha-ha-ha! Jauki skan, bet nevis man! — Katerina Ivanovna izsaucās, tūlīt pēc iesmiešanās aizraudamās klepus lēkmē. — Nē, Rodion Romanovič, tas sapnis izsapņots! Visi mūs atstājuši! ... Un šis ģeneralītis ... Ziniet, Rodion Romanovič, es viņam iesviedu ar tintnīcu, — turpat priekšistabā uz galda stāvēja pa rokai, līdzās lapai, kur visiem pierakstīties; arī es pierakstījos, iesviedu viņam ar tintnīcu un aizskrēju. Ai negēļi, negēļi! Bet es tiem uzspļauju: tagad mēs paši pelnīsim maizi, nevienam neklanīšos! Diezgan jau viņa ir mocīta! (Katerina Ivanovna rādīja uz Soņu.) Poļečka, parādi, cik savākts! Ko? Tikai divas kapeikas? Ak riebekļi! Nekā nedod, skrej tikai pakaļ, mēles izkārūši! Nu, sakiet, par ko šis stulbenis smejas! (Viņa rādīja uz kādu

¹ Stāvi taisni! (Franču val.)

vīrieti pūlī.) Nelaime tā, ka Koļa tik neapķērīgs, tīrais posts ar viņu! Poļečka, ko tu gribi? Runā ar mani franciski, parlez moi français¹. Es tak tevi mācīju, tu dažus teikumus proti! ... Kā citādi ļaudis lai zina, ka jūs esat no dižciltīgas ģimenes, labi audzīnāti bērni un nevis kaut kādi leijerkastnieki. Mēs neizrādīsim uz ielas kaut kādu «Petrušku», bet dziedāsim viscēlākās romances... Ak jā! Ko mēs lai dziedam? Jūs mani pastāvīgi pārtraucat, bet mēs... redziet, Rodion Romanovič, mēs te apstājāties, lai izmeklētos, ko mums dziedāt, kaut ko tādu, ka Koļa to varētu arī nodejot... Tāpēc ka mums — varat iedomāties! — nav nekas vēl sagatavots; vajag apspriest, kā varētu visu labi izņemt, tad pēc dažiem mēģinājumiem mēs iesim uz Ņevas prospektu, kur ir vairāk augstāko aprindu ļaužu, un mūs tūdaļ ievēros. Ļena prot «Ciematiņu»... Tikai vienmēr «Ciematiņu» un «Ciematiņu», bet to jau dzied uz visiem stūriem! Mums jādzied kaut kas daudz aristokrātiskāks... Nu, Poļa, ko tu izdomāji? Kaut jele tu būtu mātei palīdzējusi! Esmu pilnīgi atmiņu zaudējusi, citādi es atcerētos! Mēs taču nevaram dziedāt «Ar pīķi rokā huzars!» Ak jā, nodziedāsim franču dziesmiņu «Cinq sous»²! Es tak jums mācīju! Galvenais — jādzied franciski, tad tūlīt redzēs, ka jūs esat muižnieku kārtas bērni, un tas būs daudz aizkustinošāk... Varētu arī «Malborough s'en va-t-en guerre», jo tā ir bērnu dziesmiņa, ar kuru aristokrātu namos iemidzina bērnus.

Malborough s'en va-t-en guerre,
Ne sait quand reviendra...³ —

viņa iesāka dziedāt... — Nē, labāk jau «Cinq sous»! Nu, Koļa, žigli rociņas sānos, bet tu, Ļena, griezies tu ar, uz otru pusi, bet mēs ar Poļu dziedāsim un sitīsim takti!

Cinq sous, cinq sous
Pour monter notre ménage...⁴

Khe-khe-khe! (Viņai aizcirtās elpa no klepus.) Poļečka, sārkārto kleitiņu, slid no pleciņiem nost, — viņa, kāšēdama un

¹ Runā ar mani franciski! (Franču val.)

² «Pieci su».

³ «Malboro karā dodas,
Kas to zin, kad pārnāks viņš...

⁴ «Pieci su, pieci su
Mums kaut ko iepirkties...

smagi elpodama, piezīmēja. — Tagad jums jāuzvedas sevišķi pieklājīgi un smalki, lai visi redz, ka jūs esat muižnieku kārtas bērni... Es jau teicu, ka taļiņu vajadzēja izgriezt garāku un no divkārša platuma audekla. Tu, Soņa, toreiz nāci ar saviem padomiem: «īsāku un īsāku,» — paskat, bērns nu ir pavisam izķemots... Ko jūs visi atkal raudat? Ko jūs, tādi kā mulķi! Nu, Koļa, ātrāk, ātrāk, ātrāk, — ir gan nepanesams bērns!...

Cinq sous, cinq sous...

Atkal zaldāts! Nu, ko tev no mums vajag?

Caur drūzmu tiešām spraucās gorodovojs. Bet reizē ar to pienāca klāt arī kāds solids kungs, gadus piecdesmit vecs ierēdnis vicmundierī un mētelī, ar ordeni kaklā (tas Katerinai Ivanovnai bija sevišķi patīkami un atstāja zināmu iespaidu arī uz gorodovoju) un klusēdams pasniedza Katerinai Ivanovnai zaļu trīsrubļu kreditbiļeti. Viņa sejā bija lasāma dziļa līdzcietība. Katerina Ivanovna saņēma naudu un laipni, pat ceremoniali viņam palocījās.

— Es jums pateicos, godājamais kungs, — viņa cēli iesāka, — iemesli, kas mūs spieda... Še ņem naudu, Poļečka! Redzi, ka pasaulē ir arī cildeni un augstirdīgi cilvēki, kas trūcīgai muižnieku kārtas atraitnei labprāt sniedz palīdzību nelaimē. Jūs, godātais kungs, te redzat augstzimušus bāreņus ar visaristokratiskākajiem, ja tā var teikt, sakariem... Bet tas ģeneralītis — tas sēdēja pie galda un ēda irbes... Uzbudinājās, ka viņu traucēju... «Jūsu ekse-lence,» es saku, «aizstāviet bāreņus, jūs labi pazināt nelaiķi Semjonu Zachariču, un tā kā viņa bērni dienā visnelietīgākais no visiem neliešiem apmeloja viņa miesīgo meitu...» Atkal šis zaldāts! Aizstāviet! — viņa uzsauca ierēdnim. — Ko šis zaldāts mācas man virsū? No viena mēs jau atbēgām šurp no Meščanskas ielas... Nu, kas tev par daļu, mulķi!

— Tāpēc, ka aizliegts... Lūdzu uz ielas nekļēmoties.

— Tu pats esi ķēms! Mēs staigājam tāpat kā leijerkastnieki, kas tev daļas?

— Leijerkasti var spēlēt, ja ir atļauja, bet jūs pati uz savu roku un tādā kārtā mulsināt ļaudis. Kur jūs dzīvojat?

— Kas par atļauju! — Katerina Ivanovna sāka kliegt.

— Es šodien vīru apbedīju, kādas tad man vajag atļaujas!

— Kundze, kundze, apmierinieties! — ierēdnis lūkoja viņu klusināt. — Iesim, es jūs pavadišu... Te ļaudīs nav pieklājīgi... jūs neesat vesela...

— Cienītais kungs, cienītais kungs, jūs nekā nezināt, — Katerina Ivanovna kļiedza, — mēs iesim uz Ņevas prospektu. Soņa, Soņa! Kur viņa palikusi? Soņa, vai tu ar raudi? Kas jums visiem noticis?... Koļa, Ļena, kur jūs? — viņa piepeši izbijusies iebrēcās. — Ak muļķīgie bērni! Koļa, Ļena!... Kur viņi aizskrien!...

Apkārtējās ļaužu drūzmas un jukušās mātes kļiedzienu nobaidīti, pie tam vēl ieraudzījuši arī policistu, kas grib viņus saņemt un kaut kur vest, Koļa un Ļena kā norunājuši, rokās saķērušies, piepeši metās bēgt. Vaimanādama un kliegdama nabaga Katerina Ivanovna dzinās viņiem pakaļ. Tas bija nelāgs un nožēlojams skats, kā viņa skrēja, raudāja aizseldamās. Soņa un Poļečka metās viņai līdz.

— Ved viņus atpakaļ, ved atpakaļ, Soņa! Ak jūs muļķīgie, nepateicīgie bērni!... Poļa, ķer viņus!... Jūsu labā taču es...

Viņai aizmetās kāja, un viņa, pilnā sparā skriedama, nokrita gar zemi.

— Sasitusies līdz asinīm! Vai dieviņ! — iekļiedzās Soņa, noliekdamās pie viņas.

Visi saskrēja un sadrūzmējās ap viņu. Raskoļņikovs ar Ļebezjatņikovu pieskrēja pirmie; piesteidzās arī ierēdnis, bet pēc viņa arī gorodovojs, iepriekš norūkdams: — Ka viņu!... — un atmezdams ar roku, nojaušot, ka tas viss var kļūmīgi beigties.

— Izklīst! Izklīst! — viņš gainīja nost sadrūzmējušos ļaudis.

— Mirst! — kāds no pūļa iesaucās.

— Palikusi ārprātīga! — sacīja otrs.

— Dievs, stāvi klāt! — ierunājās kāda sieviete, mezdama krustus. — Nez vai meitenīti ar puisīti noķēra? Ā, rau, kur ved, lielākā ir saķērusi!... Skat, kādi pārgalvji!

Kad Katerinu Ivanovnu apskatīja tuvāk, izrādījās, ka viņa nav vis sadauzījiesies pret akmeni, kā Soņa bija domājuši, bet asinis plūst pa muti.

— Es zinu, esmu redzējis, — ierēdnis paklusām stāstīja

Raskoļņikovam un Ļebezjatņikovam. — Viņai ir dilonis. Asinis noplūst, un slimnieks mirst. Tā nesen notika ar manu radniecī, es vēl biju aculiecinieks; notek šitā glāzes pusotras — un uzreiz... Bet ko tagad darīt?... Tūlīt mirs...

— Nesiet viņu šurp, šurp pie manis! — Soņa lūdzās. — Es tepat blakus dzīvoju!... Lūk, tur, — otrajā namā... Ātrāk, ātrāk pie manis!... — viņa skrēja pie visiem. — Sūtiēt pēc ārsta... Ak dievs!

Ar ierēdņa gādību tas tika nokārtots, pat gorodovojs palīdzēja Katerinu Ivanovnu nest. Viņu ienesa Soņas istabā un gandrīz bez samaņas noguldīja gultā. Asins izplūdums vēl turpinājās, tomēr drīz viņa sāka it kā a'gūt samaņu. Istabā ienāca visi reizē: Soņa, Raskoļņikovs, Ļebezjatņikovs un ierēdnis, kā arī gorodovojs, iepriekš aizdzinis pūli, jo daļa ļaužu bija atnākuši līdz pašām durvīm. Poļečka, aiz rokas turēdama, atveda raudošos un trīcošos bērnus — Koļu un Ļenu. Ienāca arī Kapernaumovi: pats — klibs ērmota izskata vīrs greizām acīm, ar vaigu bārdu un īsiem ma'iem, kas atgādināja susekli; viņa sieva, kura, kā likās, visu mūžu bija nostaiģājusi ar izbīļa izteiksmi sejā, un vairāki bērni ar pastāvīgā ziņkārē sastingušām sejām un pavērtām mutēm. Starp visiem šiem ļaudīm pēkšņi parādījās arī Svidri-gailovs. Raskoļņikovs pārsteigts paskatījās uz viņu, nesaprazdams, kur tas radies, jo drūzmā viņš neatcerējās to redzējis.

Runāja par ārstu un par garīdznieku. Ierēdnis gan kļusām pačukstēja Raskoļņikovam, ka ārstu saukt tagad jau būtu veltīgi, tomēr lika to ataicināt. Aizskrēja pats Kapernaumovs.

Pa to laiku Katerina Ivanovna mazliet atžirga, asiņu izplūdums pagaidām mitējās. Sāpīgu un caururbjošu skatienu viņa cieši raudzījās bālajā, izbiedētajā Soņā, kas ar lakatiņu slaucīja sviedrus viņai no pieres; pēdīgi viņa palūdza pacelt viņu sēdus. Viņu apsēdināja gultā, atbalstot no abām pusēm.

— Kur bērni? — viņa vārgā balsī jautāja. — Poļa, vai tu viņus atvedi? Ak jūs muļķīši!... Nu, kāpēc jūs bēgāt... Ai! — Uz viņas nobālušajām lūpām vēl arvien bija asinis. Viņa pārlaida skatienu pār istabu.

— Tad, redz, kā tu dzīvo, Soņa! Ne reizes nebiju atnākusi pie tevis, tagad, raug, atnācu...

Viņa uzmeta Soņai žēlu skatienu.

— Mēs tevi izsūcām, Soņa... Poļa, Ļena, Koļa, nāciet šurp... Te nu viņi ir, Soņa, visi, pieņem viņus, no manām rokām tavās... Ar mani ir galā! Beigta balle! Hā-ā!... Atguldiet mani, ļaujiet kaut nomirt mierīgi...

Viņu noguldīja atkal uz spilvena.

— Ko? Pēc garīdznieka... Nevajag... Kur jums ir tas liekais rublis?... Man grēku nav!... Dievam tā kā tā vajadzēs man piedot... viņš pats zina, cik daudz es esmu cietusi!... Bet, ja nepiedos, — nav arī vajadzīgs!

Arvien vairāk viņu pārņēma nemierīgi murgi. Reizēm viņa notricēja, aplaida acis apkārt, uz brītiņu visus pazina, bet tūlīt atkal atkrita murgos. Krūtis grūti un gārdzoši elpoja, kaklā it kā kaut kas sēca un čērkstēja.

— Es viņam saku: «Jūsu ekselence!» — viņa muldēja, pēc katra vārda atvilkdama elpu. — Šī Amalija Ludvigovna... Nu, Ļena, Koļa, rociņas sānos, žiglāk, žiglāk, glissez, glissez, pas-de-Basques¹. Piesīt ar kājiņām... Esi graciozāks...

Du hast Diamanten und Perlen...²

Kā bija tālāk? To, raug, varētu nodziedāt...

Du hast die schönsten Augen,
Mädchen, was willst du mehr...³

Kas to nu deva! Was willst du mehr, — ir gan stulbenis, kas to izdomājis!... Ak jā, — vēl viena dziesmiņa:

Zem saules tveices Dagestanas lejā...

Ai, kā es milēju... Līdz neprātam milēju šo romanci, Poļečka!... Zini, tavs tēvs... vēl ligavainis būdams... arvien to dziedāja... Ai, kur tās dienas!... Raug, to, to mums vajadzētu nodziedāt! Ak jā, kā tur bija?... Re nu, jau visu esmu aizmirsusi... Kā tur bija? Pasakiet taču man priekšā, ko jūs?... — Viņa bija šausmīgi uzbudināta un pūlējās piecelties. Pēdīgi iesāka aizsmakušā, čērkstošā briesmīgā balsī dziedāt, pēc katra vārda aizelsdamās un it kā ar pastāvīgi pieaugošu izbīli:

¹ Slīdīet, slīdīet basku dejā! (Franču val.)

² Tev dimanti pieder un pērles... (Vācu val.)

³ Tev ir visskaistākās acis,

Teic, meitiņ, ko vēlies tu vēl... (Vācu val.)

Jūsu ekselence! — viņa pēkšņi griezīgi ievaimanājās, un asaras sāk plūst aumaļām. — Aizstāviet bāreņus! Atminieties nelaiķa Semjona Zachariča viesmīlību... Arī viņš bija no dižas, var teikt, pat aristokratisks dzimtas!... Hā! — viņa piepeši satrūkās un nodrebēja, atgūdamā atkal samaņu un ar šausmām visus uzlūkodama, tomēr tūlīt atjēdzās un pazina Soņu. — Soņa, Soņa! — viņa to uzrunāja klusā, mīlīgā balsī, it kā pārsteigta, ka redz to savā priekšā. — Mīļā Soņa, vai arī tu esi šeit?

Viņa atkal piecēlās sēdus.

— Diezgan!... Stunda situsi... Ardieu, grūtdienīte... Kleperis nodzīts. Pārmocīts... Pietiek!... — viņa pēkšņi ienaidā iekliedzās un atkrita ar galvu uz spilvena.

Viņa vēlreiz iegrima nesamaņā, bet šī nesamaņa nevilcās ilgi. Viņas bāli dzeltenīgā, izdēdējusi seja pēkšņi atkrita spilvenā tālu atpakaļ, mute atvērās, kājas krampjaini norautījās un izstiepās. Viņa vēlreiz dziļi dziļi nopūtās un nomira.

Soņa pārkrita pār mirušo, apskāva to rokām un satinga, pieplakusi ar galvu pie nelaiķes izžuvošajām krūtīm. Poļecka apķēra mātes kājas, skūpstīja tās un raudāja, skaļi šņukstēdama. Koļa un Ļena, vēl nesaprazdami, kas noticis, bet nojautuši kaut ko ļoti briesmīgu, saķēra viens otru ar abām rokām aiz pleciņiem, platām acīm skatījās viens otrā un pēkšņi reizē atplēta mutes un sāka kliegt. Abi bija vēl kostimos: viens čalmā, otra naktsmicē ar strausa spalvu.

Un kādā kārtā jau pazīstamais «uzslavas raksts» bija piepeši gadījies gultā blakus Katerinai Ivanovnai? Bet tur tas gulēja līdzās spilvenam. Raskoļņikovs to redzēja.

Viņš piegāja pie loga. Ļebezjatņikovs piesteidzās pie viņa.

— Nomira! — sacīja Ļebezjatņikovs.

— Rodion Romanovič, man jāpasaka jums pāris vajadzīgu vārdiņu, — pienācis sacīja Svidrigailovs. Ļebezjatņikovs tūdaļ palaida viņu savā vietā un smalkjūtīgi atkāpās, lai netraucētu. Svidrigailovs aizveda Raskoļņikovu vēl tālāk kaktā.

— Visas rūpes un raizes, tas ir, par apbedīšanu un tā tālāk, es uzņemos uz sevis. Vajadzīga būs nauda, bet es jums

jau teicu, ka man ir lieka nauda. Šos divus putnēnus un Poļecku es ievietošu kādos labākos bāreņu namos un noguldīšu uz viņu vārdiem, līdz pilngadībai, pusotra tūkstoša rubļu lielu kapitalu katram, tā ka Sofja Semjonovna var tai ziņā būt pavisam mierīga. Un arī viņu es izvilksu no dumbbrāja, tāpēc ka viņa tiešām ir ļoti laba meiča, vai nav tiesa? Nu, tad jūs tā arī pastāstiet Avdotjai Romanovnai, kā es izlietoju viņas desmit tūkstošus.

— Ar kādu nolūku jūs esat kļuvis piepeši tik labdarīgs? — Raskoļņikovs jautāja.

— Eh jūs neticīgais! — Svidrigailovs iesmējās. — Es taču jums jau teicu, ka šī nauda man lieka. Nu, bet, ja tas tiek darīts vienkārši aiz cilvēcības, — vai tādu iespēju jūs nepieļaujat? Jo viņa (Svidrigailovs pastiepa pirkstu uz nomirējas pusi) taču nebija «uts» kā kaut kāda vecene augļotāja. Spriediet pats, «vai Lužinam dzīvot tālāk un darīt nelietības jeb vai viņai mirt?» Ja es nepalīdzētu, tad taču «Poļeckai, piemēram, būtu jāaiziet pa to pašu ceļu...»

Svidrigailovs to sacīja ar blēdīgi jautru, it kā nozīmīgi *mirkšķinošu* izteiksmi sejā, nenolaizdams acu no Raskoļņikova. Raskoļņikovs nobālēja un sajuta saltas tirpas visā ķermenī, dzirdot savus paša izteicienus, ko bija sacījis Soņai, Viņš strauji parāvās atpakaļ un mežonīgi paskatījās Svidrigailovā.

— Kā jūs... kā jūs to zināt? — viņš čukstēja, tikko elpodams.

— Es taču tepat aiz sienas dzīvoju, pie Reslicha kundzes. Šeit Kapernaumovs, bet tur Reslicha kundze, mana senā un padevīgā draudzene. Kaimiņos.

— Jūs?

— Jā, — Svidrigailovs turpināja, nevarēdams valdīt smieklus, — ticiet man, mīlais Rodion Romanovič, ka jūs esat mani ārkārtīgi ieinteresējis. Es jau teicu, ka mums vēl būs jāstāpās, pareģoju jums to, — tas nu ir piepildījies. Jūs redzēsiet, cik sarežģīts cilvēks es esmu. Redzēsiet, ka ar mani var vēl gluži labi sadzīvot...

I

Raskoļnikovam bija pienākušas savādas dienas: likās, it kā migla būtu viņu apņēmusi un ieslēgusi smagā bezizejas vientulībā. Vēlāk, pēc daudz gadiem, visu to atceroties, viņam bija jāatskārst, ka šai laikā viņa apziņa brīžiem bijusi aptumšota un tā tas turpinājies ar dažiem pārtraukumiem līdz galīgai katastrofai. Viņš noteikti bija pārliecināts, ka viņa atmiņa daudzējādā ziņā alojas, piemēram, par dažu notikumu laiku un ilgumu. Vismaz vēlāk, atceroties un pūloties atmiņā saglabāto sev noskaidrot, viņam nācās daudz ko par sevi pašu uzzināt no citiem. Piemēram, viņš bieži vien samainīja vienu notikumu ar otru un šo otro atvasināja no kāda trešā, kas īstenībā nemaz nebija noticis, bet eksistēja tikai viņa fantazijā. Viņš atminējās, ka reizēm viņu bija tirdījis mocošs, slimīgs nemiers, kas bieži izvērties paniskās bailēs. Tāpat viņš atminējās, ka ir bijušas arī tādas minutes, stundas un varbūt pat veselas dienas, kad viņu it kā pretstatā nemieram un bailēm bija pārņēmusi pilnīga apatija, — apatija, kas līdzinājās daža mirēja slimīgajai vienaldzībai pret visu. Vispār šai laikā viņš pats bija it kā centies izvairīties

no skaidras un pilnīgas sava stāvokļa izprašanas; it īpaši viņu šai laikā bija nomākuši vairāki svarīgi fakti, kas prasīja tūlītēju noskaidrošanu; bet cik priecīgs viņš būtu juties, ja varētu nokratīt un aizmirst kaut dažas no šīm raizēm, kuru aizmiršana tomēr draudēja viņa stāvoklī novest pie nenovēršamas bojā ejas.

Vislie'ākās raizes viņam darīja Svidrigailovs. Var pat teikt, ka doma par Svidrigailovu bija viņu pilnīgi apmājusī. No tā laika, kad Svidrigailovs Katerinas Ivanovnas nāves brīdī Soņas dzīvoklī bija viņam pateicis tik nepārprotamus un baigus vārdus, viņa līdzšinējā domu gaita bija it kā traucēta. Bet, neraugoties uz to, ka šis jaunais fakts viņu ārkārtīgi uzrauca, Raskoļņikovs tomēr nesteidzās tikt par to skaidrībā. Klīdzams apkārt, viņš dažreiz nejausi atjēdzās kaut kur tālā un tukšā pilsētas nomalē, kaut kādā nožēlojamā krodziņā pie galda, vientuļš, domās nogrimis, gandrīz neatcerēdamies, kā tur nokļuvis; tur viņš pēkšņi atcerējās Svidrigailovu, pie kam viņu tūdaļ satrauca pārāk skaidra un trausmīga atziņa, ka vajadzētu pēc iespējas drīzāk ar šo cilvēku izrunāties un, ko iespējams, noskaidrot galīgi. Kādreiz aizklīdis ārpus pilsētas, viņš pat iedomājās, ka gaidot te Svidrigailovu, ka viņiem šeit norunāta satikšanās. Vēl citu reizi viņš pamodās, gaismai austot, kaut kur krūmos uz zemes un gandrīz nesaprata, kā tur aizklīdis. Šinis divās trijās dienās pēc Katerinas Ivanovnas nāves viņš pāris reizi bija saticis Svidrigailovu — gandrīz ik reizes Soņas dzīvoklī, kur viņš bez kāda nolūka šad tad iegriezās, bet vienmēr tikai uz īsu brīdi. Viņi pārmainīja savā starpā pāris vārdus, bet ne reizes neieiminējās par galveno tematu, it kā norunājuši līdz zināmam laikam par to klusēt. Katerinas Ivanovnas mirstīgās atliekas gulēja vēl zārkā. Svidrigailovs te visu rikoja un kārtoja bērēm. Arī Soņa bija ļoti aizņemta. Pēdējo reizi satiekoties, Svidrigailovs pastāstīja Raskoļņikovam, ka Katerinas Ivanovnas bērnu lietu viņš jau nokārtojis, pie tam visai izdevīgi; pateicoties dažiem sakariem, viņam laimējies atrast tādas personas, ar kuru palīdzību bijis iespējams visus trīs bāreņus nekavējoties ievietot ļoti pieklājīgās, tiem piemērotās iestādēs; tāpat viņiem noguldītā nauda daudz palīdzējusi, jo bāreņus ar kapitalu ievietot daudz vieglāk nekā pilnīgi nabagus. Viņš minēja kaut ko arī par Soņu, apsoliņās aiziet

kādudien pats pie Raskoļņikova, ieminējās arī, ka «vēlētos ar viņu apspriesties, ka viņiem ļoti vajagot parunāties, esot tādas lietas...». Šī saruna toreiz notika priekšnamā, pie kāpnēm. Svidrigailovs cieši lūkojās Raskoļņikovam tieši acīs, brītiņu nogaidīja, tad pēkšņi klusākā balsī iejautājās:

— Rodion Romanovič, kas jums ir? Patiešām! Jūs klausāties un skatāties, bet it kā nesaprotat. Saņemieties! Būtu jāizrunājas; žēl tikai, ka tik daudz darišanu, gan paša, gan citu... Eh Rodion Romanovič, — viņš pēkšņi piebilda, — visiem cilvēkiem vajag gaisa, gaisa, gaisa... Vispirmām kārtām gaisa!

Te viņš pēkšņi pakāpās sāņus, lai kāpnēs palaistu sev garām mācītāju un diakonu, kuri nāca pie mirušās noturēt dvēseles aizlūgumu. Pēc Svidrigailova rīkojuma šie aizlūgumi tika noturēti akurati divas reizes dienā. Svidrigailovs aizgāja savās gaitās. Raskoļņikovs brīdi pastāvēja, pagudroja, tad devās mācītājam pakal Soņas istabā.

Viņš nostājās pie durvīm. Sākās dievkalpojums — kluss, svinīgs un skumjš. Apziņa par nāvi un nāves klātbūtnes sajūta Raskoļņikovam bija vienmēr kaut kas grūts un mistiski drausms jau kopš bērnu dienām; turklāt viņš sen nebija dvēseles aizlūgumu dzirdējis. Bez tam te bija vēl arī kas cits, pārāk šausmīgs un satraucošs. Viņš lūkojās uz bērniem: tie visi stāvēja, ceļos nometušies, pie zārka, Poļečka raudāja. Aiz viņiem stāvēja Soņa un, klusi, it kā apvaldīti raudādama, lūdza dievu. «Viņa taču visas šīs dienas nav ne reizes uz mani paskatījusies, nedz kādu vārdu man teikusi,» Raskoļņikovam ienāca prātā. Saule spilgti apgaismoja istabu; kvēpināmā trauka dūmi mutuļiem kāpa gaisā; mācītājs skaitīja: «Kungs, dod dusu...» Raskoļņikovs tā nostāvēja visu aizlūguma laiku. Svētidams un atvadīdamies garīdznieks kaut kā dīvaini palūkojās apkārt. Pēc dievkalpojuma Raskoļņikovs piegāja pie Soņas. Tā piepeši satvēra viņa abas rokas un nolieca galvu viņam uz pleca. Šis pieskāriens Raskoļņikovu pat pārsteidza un apmulsināja; bija tik dīvaini: kā tā? — ne mazākā riebuma, ne mazākās pretīguma sajūtas pret viņu, viņas roka itin nemaz neiedrebējās! Tā jau bija bezgalīga pazemība. Vismaz viņš to tā saprata. Soņa neizsacīja ne vārda. Raskoļņikovs paspieda viņai roku un aizgāja. Viņam kļuva ļoti grūti. Ja šai brīdī viņam būtu iespējams

kaut kur aiziet un palikt uz visu mūžu pavisam vienam, tad viņš uzskatītu sevi par laimīgu. Nelaime bija tā, ka viņš, gan būdams gandrīz pastāvīgi viens, tomēr nespēja sajust, ka ir viens. Dažreiz viņam gadījās iziet no pilsētas ārā uz lielceļa; reiz viņš iemaldījās pat kādā birzē; bet, jo vientuļāka bija vieta, jo stiprāk viņš sajuta esam kādu nemiera pilnu būtni sev cieši blakus, tās tuvums nebija tik baismīgs, cik nepatīkams, tā ka viņš pasteidzās ātrāk atgriezties pilsētā, iejuka drūzmā, gāja traktieros, klīda pa sikumtirgu, pa Siena laukumu. Te bija it kā vieglāk un pat vientuļīgāk. Kādā dzertuvē pievakarē tika dziedātas dziesmas: viņš tur nosēdēja veselu stundu klausīdamies un pēc tam atcerējās, ka viņam bijis pat ļoti patīkami. Bet pie beigām viņā atkal bija pamodies nemiers, it kā viņu piepeši sākuši kremst sirdsapziņas pārmetumi. «Es te sēžu un klausos dziesmās, bet vai man tas tagad būtu jādara?» viņš iedomājās. Tomēr tūdaļ atminējās, ka tas nebūt nebija vienīgais viņa nemiera cēlonis: bija vēl kaut kas, kas prasīja tūlītēju atrisinājumu; bet tas nebija nedz skaidri aptverams, nedz vārdos izsakāms. Viss bija sarežģījies kamoļā. «Nē, tad jau labāk cīņa! Labāk atkal Porfirijijs... vai Svidrigailovs... Kaut drīzāk atkal kāds izaicinājums vai uzbrukums... Jā! jā!» viņš nodomāja. Aizejot no dzertuves, viņš gandrīz skriešus metās uz priekšu. Domas par Duņu un māti pēkšņi uzdvesa viņam paniskas bailes. Šai naktī tad nu viņš arī bija uz rīta pusi pamodies Krestovska salā, krūmos, no aukstuma drebēdams, drudzī. Bija pārnācis mājās agri no rīta. Drudzis pēc dažām stundām bija pārgājis, bet no miega viņš atmodās vēl: pulkstenis bija jau divi pēc pusdienas.

Viņš atcerējās, ka šodien nolikta Katerinas Ivanovnas apbedīšana, un nopriecājās, ka nebija aizgājis. Nastasja atnesa viņam pusdienas; viņš ēda un dzēra ar lielu apetīti, gandrīz rijīgi. Galva bija skaidrāka un viņš pats mierīgāks nekā visās šais pēdējās trijās dienās. Viņš pat mazliet pabrīnījās par savām panisko baiļu lēkmēm. Durvis atvērās, un ienāca Razumichins.

— Ā! Ēd, tātad vesels! — Razumichins sacīja un, paņēmis krēslu, apsēdās Raskoņnikovam pretī. Viņš bija uztraukts un necentās to slēpt. Runāja ar redzamu sašutumu, kaut gan nesteigdamies un balsi nepaceldams. Varētu domāt,

ka viņam prātā kaut kāds pavisam sevišķs vai pat neparasts nodoms.

— Klausies, — viņš apņēmīgi iesāka, — kas man daļas gar jums visiem, lai velns parauj; bet pēc visa tā, kas tagad notiek, es skaidri redzu, ka nespēju nekā saprast. Esi tik labs, nedomā, ka esmu nācis tevi pratināt. Uzspļaut! Negribu! Tu vari pats tagad atklāt man visus jūsu noslēpumus, arī tad es pat noklausīties varbūt negribēšu, nospļaušos un aiziešu. Es atnācu vienīgi tādēļ, lai pats galīgi izdibinātu: vispirms, vai taisnība, ka tu esi ārprātīgs? Par tevi, redz, pastāv (kaut kur tur) pārliecība, ka tu esot varbūt ārprātīgs vai vismaz ļoti tuvu tam. Atzīstos, arī es pats biju gandrīz gatavs pieslieties šai domai, pirmkārt, spriežot pēc tavas muļķīgās, ne ar ko neizskaidrojamās un negēlīgās rīcības, bet, otrkārt, ņemot vērā tavu neseno izturēšanos pret māti un māsu. Tā izturēties pret viņām, kā tu esi izturējies, var tikai necilvēks un nelietis vai ārprātīgs! Secinājums nu tāds, ka tu esi ārprātīgs...

— Kad tu pēdējo reizi ar viņām redzējies?

— Nupat. Tu laikam pēc tās reizes neesi ar viņām saticies? Lūdzu, saki man, kur tu blandies apkārt! Es jau trīs reizes tevi nomeklējos. Māte kopš vakardienas nopietni slima. Taisījās nākt pie tevis, Avdotja Romanovna sāka viņu atturēt, bet viņa ne dzirdēt negrib. «Ja Rodja slims,» viņa saka, «ja Rodja jūk prātā, tad kas gan var viņam palīdzēt, ja ne māte?» Atnācām šurp visi trīs, jo nevarējām taču laist viņu vienu. Visu laiku, līdz pat tavām durvīm, lūdzām viņu nomierināties. Ienācām, — tevis nav. Lūk, šepat viņa sēdēja. Nosēdēja minutes desmit, mēs stāvējām pie viņas un klusējām. Tad viņa piecēlās un teica: «Ja jau viņš iet laukā, tad, jādomā, ir vesels; tikai māti ir aizmirsis; tāpēc kauns mātei stāvēt pie viņa sliedēs un lūgties viņa mīlestību kā ubagu dāvanu.» Pārgājusi mājās, nolikās gultā: tagad viņa guļ karsonī. «Redzu,» viņa saka, «ka priekš savējās gan viņam ir laiks.» Viņai šķiet, ka šī savējā esot Sofja Semjonovna, vai nu tev līgava, vai mīļākā, — kā lai es zinu? Nolēmu tūlīt aiziet pie Sofjas Semjonovnas, tāpēc, brāl, ka gribēju visu izzināt; aizeju, skatos: istabā zārks, bērni raud, Sofja Semjonovna sēru drēbītes tiem pielaiko. Tevis nav. Paskatījos, atvainojos un aizgāju, tā arī Avdotjai Romanovnai pastās-

tīju. Viss tīrie nieki, nekādas *savējās* droši vien tev nav, vis-ticamāk tā tad — ārprāts. Bet tu, lūk, sēdi te un tiesā vārītu gaļu, it kā trīs dienas nebūtu ēdis. Pieņemsim, arī ārprātīgie ēd, tomēr, lai ar tu neesi pateicis man ne vārda, tomēr... tu neesi ārprātīgs! Par to esmu gatavs zvērēt. Lai kāds, tikai ne ārprātīgs! Un tādēļ pie velna jūs visus, jo te ir kāds noslēpums; bet lauzīt galvu ap jūsu noslēpumiem man nenāk ne prātā. Es iegriezos tikai tāpat vien, izlamāties, — viņš nobeidza pieceldamies, — atvieglot sirdi; un nu es zinu, ko tagad darīšu!

— Nu ko tad tu gribi tagad darīt?

— Kas tev par bēdu, ko es darīšu?

— Pielūko, sāksi žūpot!

— Kā... kā tu to uzminēji?

— Tad ta brīnums!

Razumichins brīdi cieta klusu.

— Tu vienmēr esi bijis ļoti prātīgs puisis, un nekad, nekad tu neesi bijis ārprātīgs, — viņš uzreiz strauji piezīmēja. — Tev taisnība: iešu piedzerties! Sveiks! — Viņš sakustējās, lai ietu.

— Es par tevi, Razumichin, laikam aizvakar runāju ar māsu.

— Par mani! Bet... kur tu aizvakar varēji ar viņu tikties? — Razumichins pēkšņi apstājās un pat mazliet nobālēja. Varēja noģist, ka viņam sirds sāka gausi un smagi dauzīties krūtīs.

— Viņa bija atnākusi šurp viena, tepat sēdēja, runājās ar mani.

— Viņa!

— Jā, viņa!

— Ko tad tu runāji... tas ir, ko tu runāji par mani?

— Es viņai teicu, ka tu esi ļoti labs, godīgs un darbīgs cilvēks. Ka tu viņu mīli, to es viņai neteicu, tāpēc ka to viņa pati zina.

— Pati zina?

— Atradis brīnumu! Lai kur es aizceļotu, lai kas ar mani notiktu, — tu vienmēr paliksi viņām debesu sūtītais. Razumichin, es nododu viņu tavās rokās. To es saku tāpēc, ka ļoti labi zinu, kā tu viņu mīli, un esmu pārliecināts par tavas

sirds skaidrību. Zinu, ka arī viņa var tevi mīlēt un, ļoti iespējams, ka jau mīl. Izšķiries nu pats, ko tu atzīsti par labāku: vai piedzerties vai ne.

— Rodja... Redzi... Nu... Va velns!... Bet tu... kur tu tagad gribi doties? Ja tas noslēpums, tad lai arī paliek! Tomēr es... es to izdibināšu... Un esmu pilnīgi pārliecināts, ka tās droši vien atkal kādas mulķības, pilnīgi kaut kādi nieki un ka tu tikai pats savā prātā to sagudrojis. Bet tu tomēr esi lielisks cilvēks! Vislieliskākais cilvēks!...

— Vēl ko es pie tās pašas reizes gribēju piebilst, tikai tu mani pārtrauci: redzi, to tu ļoti pareizi pateici, ka par noslēpumiem nevajag galvu lauzīt, nedz censties tos izdibināt. Esi pagaidām mierīgs un neuztraucies. Kad pienāks laiks, visu dabūsi zināt tieši tad, kad tas būs vajadzīgs. Vakar kāds man teica, ka cilvēkam vajag gaisa, gaisa un vēlreiz gaisa! Es pašreiz gribu aiziet pie viņa un uzzināt, ko viņš ar to domā.

Razumichins stāvēja, nogrimis nemierīgās pārdomās.

«Politisks sazvērnieks! Katrā ziņā. Un viņš taisās uz kādu izšķirošu soli, tur nav ko šaubīties! Citādi tas nemaz nav iespējams, un... un Duņa to zina...» viņam pēkšņi ienāca prātā.

— Tātad Avdotja Romanovna nāk pie tevis, — viņš sacīja, vārdus zīmīgi skandēdams, — bet tu pats vēlies sastapties ar kādu cilvēku, kas saka, ka vajag gaisa, vairāk gaisa, un... tātad šī vēstule... tā arī attiecas uz to pašu, — viņš nobeidza it kā pie sevis.

— Kas par vēstuli?

— Viņa saņēma kādu vēstuli. Šodien. Tā viņu stipri satrauca. Stipri. Jau pārāk stipri. Es ieminējos par tevi — viņa palūdza ciest klusu. Tad... tad teica, ka mēs varbūt drīz šķirsimies, pēc tam sirsnīgi pateicās man par kaut ko, tad aizgāja savā istabā un ieslēdzās.

— Viņa saņēmusi vēstuli? — Raskoļņikovs domīgi noprasīja.

— Jā, vēstuli. Vai tu to nezināji? Hm...

Viņi abi klusēja.

— Ardievu, Rodion! Zini, draugs... es kādu laiku... Nu, ko tur, paliec sveiks, redzi, kādu laiku gan es... Bet lai paliek! Ardievu! Man jāiet. Nedzeršu. Tagad tas nav vajadzīgs... Nieki!

Viņš steidzās prom, bet, jau izgājis no istabas, durvis aiz sevis gandrīz aizvēris, viņš tās atkal atvēra un, lūkodamies kaut kur sāpus, sacīja:

— Vēl kas: vai tu atceries to slepkavības lietu, nu, lūk, pie Porfirija, par to veceni? Nu tad zini, ka slepkava tagad atrasts, pats uzdevies un visu pierādījis. Tas ir viens no tiem pašiem strādniekiem, krāsotājiem, vai atceries, kurus es pats te vēl aizstāvēju. Vai vari iedomāties, viņš visu plūksanos un smiešanos ar savu biedru uz kāpnēm bija tiši sagudrojis acu apmānīšanai, kad sētnieks ar tiem diviem lieciniekiem kāpa augšā. Skat, kas par viltību, kas par atjautību šādā kucēnā! Grūti pat ticēt; bet pats izstāstījis, pats atzinies! Un es tā iekritu! Nu ko, manuprāt, tas ir īsts izlikšanās un attapības ģenijs, juridiskas novirzīšanas ģenijs, — tātad tur nav arī daudz ko brīnīties! Kāpēc lai tādi nevarētu būt? Bet, ja viņš nav izturējis un atzinies, tad es viņam vēl jo vairāk ticu. Iznāk ticamāk... Bet kā es toreiz iekritu! Viņu dēļ biju gatavs sienā skriet!

— Saki, lūdzams, — kur tu to dabūji zināt un kāpēc tas tevi tā interesē? — Raskoļņikovs jautāja redzami uztraukts.

— Te tev nu bija! Kāpēc tas mani interesē! Kas par jautājumu! Bet zināt es to dabūju bez citiem arī no Porfirija. Var teikt, no viņa gandrīz visu arī uzzināju.

— No Porfirija?

— Jā, no Porfirija.

— Un ko... ko viņš? — Raskoļņikovs izbijies jautāja.

— Viņš man to lieliski izskaidroja. Psihologiski, pēc savas metodes.

— Tev izskaidroja? Tieši viņš pats tev izskaidroja?

— Pats, pats. Nu sveiks! Vēlāk tev vēl kaut ko pastāstīšu, bet tagad nav vaļas. Bija laiks, kad es domāju... Nu, ko tur, — gan kādu citu reizi... Kāpēc es tagad lai dzertu, tu mani bez vīna apreibināji. Es tak esmu apreibis, Rodja! Bez vīna! Nu, ardievu, drīz pienākšu, ļoti drīz.

Viņš aizgāja.

«Katrā ziņā politisks sazvērnieks, droši, bez šaubām!» Razumichins pie sevis galīgi nosprieda, lēnām kāpdams pa kāpnēm lejā. «Arī mūsu ievilcis; ar Avdotjas Romanovnas raksturu tas ļoti iespējams. Viņiem nozīmētas satikšanās... Bet viņa jau arī pati ir likusi man to manīt. Pēc daudziem

viņas vārdiem... un vārdiņiem spriežot, viss tieši tā iznāk! Un kā gan citādi lai izskaidro visu šo jucekli? Hm... Bet es gandrīz domāju... Ak dievs, kas man bija ienācis prātā! Tas bija prāta aptumsums, es esmu pret viņu nogrēkojies! Toreiz, gaitenī pie lampas, viņš man šo aptumsumu uzlaida! Tpū! Cik nekrietna, rupja, negēlīga šī iedoma no manas puses! Nikolka tiešām lāga zēns, ka atzinās... Ar to nu arī viss agrākais tagad noskaidrojās! Šī viņa toreizējā slimība, viņa arvien tik savādā izturēšanās arī jau senāk; pat universitatē, kāds viņš bija — arvien drūms un saīdzis... Bet ko nozīmē tagad šī vēstule? Tur laikam arī kaut kas ir. No kā šī vēstule? Man aizdomas... Hm... Nē, es to izdibināšu.»

Viņš atcerējās un apsvēra visu, kas skāra Duņečku, un viņam notirpa sirds. Gandrīz tecīņus viņš aizsteidzās tālāk.

Tikko Razumichins bija izgājis, Raskoļņikovs piecēlās kājās, paskatījās uz logu, sāka skraidīt no viena kakta otrā, it kā aizmirsis savas istabiņas platību, un... apsēdās atkal uz divana. Viņš jutās kā atjaunots: atkal ciņa, tātad izeja atradusies!

«Jā, tas nozīmēja, ka izeja atradusies! Citādi viss bija jau par daudz sablīvējies un sastrēdzis, pārāk grūti bija kļuvis elpot, krūtis sažņaudzis kaut kāds nelabums. Kopš scenas ar Nikolku pie Porfirija viņš bija smacis nost kā bez elpas, kā maisā. Tai pašā dienā sekoja scena pie Soņas; tur viņš bija izturējies tā, kā agrāk nebūtu varējis ne iedomāties... jutās ļoti saguris, pēkšņi un galīgi! Uz reizes! Bija piekritis, pats piekritis, no sirds piekritis Soņai, kad tā teica, ka viņam vienam ar šādu smagumu uz sirds nav iespējams dzīvot!... Bet Svidrigailovs? Svidrigailovs ir mīkla... Arī Svidrigailovs viņu uztrauc, tas tiesa, tikai citādi. Varbūt arī ar Svidrigailovu vēl stāvēja priekšā ciņa. Varbūt arī Svidrigailovs zina izeju; bet Porfirijam pavisam kas cits prātā.

Tātad Porfirijs pats ir Razumichinam visu skaidrojis, pie tam *psicholoģiski!* Atkal sācis ņemties ar savu nolādēto psiholoģiju! Porfirijs! Un, lai Porfirijs kaut uz mirkli būtu noticējis, ka Nikolka vainīgs, pēc visa tā, kas toreiz bija norisinājies starp viņiem divatā, aci pret aci, pirms Nikolkas ierašanās, uz to taču varēja būt tikai *viena* pareiza atbilde!

(Raskoļņikovam šinis dienās bieži nāca atmiņā daži atsevišķi momenti no šīs scenas ar Porfiriju; ja atcerētos visu pilnīgi, — viņš to nespētu panest!) Toreiz viņi bija izteikuši tādus vārdus, bija apmainījušies tādiem skatieniem, šis un tas bija pateikts tādā balsī, viss bija nonācis līdz tādām robežām, ka pēc tam ne jau Nikolka (kuru Porfirijs jau no pirmā vārda un žesta bija pilnīgi atmaskojis), ne jau Nikolka vairs varēja sašķobīt Porfirija pārliecības pamatus.

Vai tu re, pat Razumichins bija turējis mani aizdomās! Tātad toreizējā scena gaitenī pie lampas nebija pagājuši viņam secen. Viņš bija skrējis pie Porfirija... Bet kāda iemesla pēc Porfirijam viņu vajadzēja tā muļkot? Kādā nolūkā viņš pārliecina Razumichinu, ka vainīgais ir Nikolka? Nē, viņš katrā ziņā ir kaut ko nodomājis, tur vajag būt kādam nolūkam, bet kādam? Tiesa, kopš tā rīta nu ir pagājis jau ilgs laiks — pārāk, pārāk ilgs, bet no Porfirija ne ziņas, ne miņas. Jā gan, bet tas, protams, ir tikai vēl sliktāk...» Raskoļņikovs paņēma cepuri un domīgi devās uz durvīm. Šodien viņš pirmo reizi pa visu šo laiku jutās vismaz kā cilvēks ar skaidru apziņu. «Jātiek kaut kā galā ar Svidrigailovu,» viņš domāja, «un tas jāizdara pēc iespējas ātrāk; laikam šis jau gaida, lai es pats ierastos pie viņa...» Un šinī mirklī viņa gurdajā sirdī sacēlās tāda ienaida vētra, ka viņš būtu gatavs nosist vismaz vienu no abiem: Svidrigailovu vai Porfiriju. Vismaz viņš jūta, ka spētu to izdarīt, ja arī ne tūlīt, tad varbūt vēlāk. «Redzēsim, redzēsim,» viņš pie sevis atkātoja.

Bet, tiklīdz atvēra durvis, tā gandrīz sadūrās ar pašu Porfiriju. Tas nāca iekšā pie viņa. Raskoļņikovs sastinga, bet tikai uz vienu mirkli. Savādi, viņš ne tikvien neizbrīnījās par Porfirija ierašanos, bet gandrīz pat neizbijās. Viņš tikai mazliet satrūkās, bet tai pašā brīdī arī saņēmas. «Varbūt — atrisinājums! Bet kā gan viņš varēja tik klusu piezagties kā kaķis, ka es nemaz nedzirdēju? Vai tiešām viņš klausījās aiz durvīm?»

— Vai viesi negaidījāt, Rodion Romanovič? — smiedamies uzsauca Porfirijs Petrovičs. — Jau sen taisijos jūs apciemot, eju garām, domāju, — kāpēc lai neiegrieztos uz minūtiem piecām jūs apraudzīt? Jūs laikam kaut kur steidzaties?

Ilgi neaizkavēšu. Tikai, lūk šē, vienu papirosiņu, ja atļaujāt...

— Sēdieties, Porfirij Petrovič, sēdieties, — Raskoļņikovs uzaicināja ar ārēji tik laipnu un draudzīgu izskatu, ka droši vien pats būtu pabrīnījies, ja varējis sevi redzēt. Viņš saņēma kopā pēdējos spēkus. Tā varbūt cilvēks var pavadīt pusstundu nāves bailēs no laupītāja; bet, kad tas beidzot pieliek viņam nazi pie rīkles, tad piepeši pat bailes pāriet. Raskoļņikovs apsēdās Porfirijam pretī un, acu nepamirkšķinādams, skatījās viņā. Porfirijs, acis mazliet piemiedzis, aizsmēķēja papirosu.

— Nu, runā taču, runā! — tikko neiekliedzās Raskoļņikovs, ar mokām valdīdamies. — Nu ko tu, ko tu nerunā?

II

— Ak, tie paši papirosi! — Porfirijs Petrovičs, aizsmēķējis un elpu atņēmis, pēdīgi ierunājās. — Tīrā nelaime ar tiem, bet nevaru, lūk, atnest! Klepoju, rīklē knieš, sākas laikam arī aizdusa. Es, ziniet, esmu bailīgs, aizgāju viendien pie B., tas katru slimnieku izmeklē vismaz savu pusstundu; uz mani skatīdamies, viņš sāka pat smieties: izklausvēja, izklausījās. «Jums,» viņš sāka, «tabaku vajadzētu atnest, jums plaušas paplašinātas.» Bet kā lai es to atmetu? Ko lai lieku vietā? Nedzeru, tā, redz, tā nelaime, he-he-he, visa nelaime tā, ka nedzeru! Viss taču ir relatīvs, Rodion Romanovič, viss relatīvs.

«Vai viņš tiešām sāks atkal pēc savas vecās kroņa metodes?» Raskoļņikovs ar riebumu nodomāja. Viņam piepeši nāca atmiņā viņu pēdējā satikšanās; toreizējās sajūtas no jauna pārņēma viņa sirdi.

— Es taču reiz jau biju te pie jums, — aizvakar vakarā, — Porfirijs Petrovičs turpināja, apskatīdamies istabu, — šai pašā jūsu istabā ienācu. Gluži tāpat kā šodien: gāju garām, sak, ieiešu pie viņa ar viziti. Ienāku, — istaba vaļā, apskatījos, brīdi pagaidīju un aizgāju, pat jūsu kalponei nepateicis. Jūs durvis ciet neslēdzat?

Raskoļņikova seja apmācās arvien vairāk un vairāk. Porfirijs it kā uzminēja viņa domas.

— Atnācu ar jums izskaidroties, dārgais Rodion Romanič, izrunāties! Esmu jums izskaidrojumu parādā, un tas ir mans pienākums, — viņš turpināja ar smaidiņu un pat vieglītēm uzsita ar delnu Raskoļņikovam uz ceļgala; bet gandrīz tai pašā mirklī viņa seja negaidot ieguva nopietnu un noraižējušo izteiksmi; Raskoļņikovs pārsteigts manija pār to pārskrienam it kā skumju ēnu. Viņš nekad nebija redzējis, nedz varējis iedomāties šo seju tādu. — Starp mums toreiz norisinājās visai dīvaina scena, Rodion Romanič. Taisnību sakot, arī mums pirmoreiz satiekoties, norisinājās dīvaina scena; toreiz... Nu, bet tagad jau tad visu pie vienas reizes! Redziet, kas par lietu: es jūsu priekšā esmu varbūt ļoti vainīgs; es to jūtu. Atcerieties tikai, kā mēs šķīrāmies: jums nervi satraukti un ceļi dreb, man tāpat nervi satraukti un ceļi dreb. Un, redziet, iznāca toreiz starp mums kaut kā parupji, nedzēntlmeniski. Bet mēs taču esam tomēr džentlmeņi, proti, vienmēr un pirmām kārtām džentlmeņi, tas jāņem vērā. Jūs taču vēl atceraties, cik tālu mēs nonācām... tas bija jau pavisam nepieklājīgi.

«Ko viņš runā? Par ko īsti viņš mani tur?» Raskoļņikovs ar izbrīnu sev jautāja, galvu pacēlis un platām acīm raudzīdamies Porfirijā.

— Es esmu nācis pie slēdziena, ka tagad mums vislabāk būt atklātiem, — Porfirijs Petrovičs turpināja, galvu mazliet novērsis un acis nodūris, it kā vairs nevēlēdamies ar skatienu mulsināt savu agrāko upuri un šoreiz vairs negribēdams ķerties pie saviem agrākajiem paņēmieniem un viltībām, — jā, tādas aizdomas un tādas scenas nevar ilgi turpināties. Labi, ka toreiz mūs paglāba Nikolka, citādi es nezinu, cik tālu mēs būtu nonākuši. Aiz durvīm man visu laiku sēdēja šis nolādētais sīkpilsonītis, vai jūs varat to iedomāties? Saprotams, jūs to jau zināt, un arī man ir zināms, ka viņš pēc tam bija pie jums, bet tas, ko jūs toreiz gaidījāt, tas nemaz tā nebija: toreiz vēl es nebiju ne pēc viena sūtītis, nedz kādus citus rīkojumus devis. Jūs jautāsiet, kāpēc nebiju to darījis. Kā to lai jums pasaka: arī mani pašu tas viss bija it kā izsitis no sliedēm. Pat pēc sētniekiem aizsūtīt gandrīz aizmirsu. (Jūs, garām iedams, viņus, protams, redzējāt.) Man tai brīdī kā zibens izšāvās caur smadzenēm kāda doma; redziet, Rodion Romanič, es toreiz biju jau tik stipri

pārliecināts. Lai nu kā, es domāju, ja arī kaut ko pagaidām palaidīšu garām, toties citu notveršu aiz astes; kas ir mans, tas tik un tā nekur nepaliks. Pārāk nervozs jūs tomēr esat, Rodion Romanič, pēc savas dabas pat par daudz nervozs blakus visām pārējām jūsu rakstura un dvēseles pamatīpašībām, kuras, kā man šķiet, es kaut pa daļai pazīstu vai vismaz domāju, ka pazīstu! Nu, zināms, man jau toreiz vajadzēja saprast, ne jau vienmēr tā atgadās, ka cilvēks pieceļas un izstāsta tev uzreiz visdziļākos noslēpumus. Lai nu gan arī tas šad tad atgadās, it īpaši, ja cilvēku pavisam izved no pacietības, tomēr tikai ļoti reti. Arī to man vajadzēja saprast. Bet nē, es tad prātoju: ja man izdotos dabūt kaut vienu mazu nieciņu! Kaut vismazāko nieciņu, vienu vienīgu; bet tad lai tas būtu tāds, kam varētu piekerties ar rokām, lai būtu kaut kas taustāms, nevis tikai kaut kāda psiholoģija vien. Jo — tā es prātoju — ja cilvēks ir vainīgs, tad, protams, katrā gadījumā var sagaidīt no viņa kaut ko būtisku, var cerēt pat uz gluži negaidītiem rezultātiem. Un es liku cerības uz jūsu raksturu, Rodion Romanič, visvairāk uz jūsu raksturu! Es toreiz ļoti cerēju uz jums.

— Bet kam jūs . . . kāpēc jūs par to visu tagad runājat? — Raskoļņikovs pēdīgi nomurmināja, savu jautājumu pat labi neapdomādams. «Ko viņš runā? Vai viņš patiešām tur mani par nevainīgu?» viņš apmulsis prātoja.

— Kāpēc es tā runāju? Es atnācu izskaidroties un uzskatu to, tā sakot, par savu svētu pienākumu. Gribu jums kā uz delnas izlikt visu, kā tas ir bijis, visu, tā sakot, toreizējo apmātību. Es liku jums daudz izciest, Rodion Romanič. Bet es neesmu necilvēks. Es saprotu, cik grūti visu to panest dzīves nomāktam, bet lepnam, valdonīgam un nepacietīgam cilvēkam, it īpaši nepacietīgam! Katrā ziņā es turu jūs par ļoti krietnu, pat ar zināmām augstsirdības tieksmēm apveltītu cilvēku, kaut gan man jau iepriekš atklāti un vaļsirdīgi jums jāpasaka, ka ne visiem jūsu uzskatiem es varu piekrist, jo nevēlos nekādā ziņā jūs mānīt. Tikko ar jums iepazīnos, es sajutu pret jums simpatijas. Varbūt jūs par šādiem maniem vārdiem smiesieties? Uz to jums ir tiesības. Zinu, ka jau no pirmā acu uzmetiena jums nepatiku, jo, taisnību sakot, mani arī nav nekā, kas varētu patikt. Domājiet, ko gribat, bet es no savas puses tagad vēlos, cik iespē-

jams, toreizējo iespaidu izdzēst un pierādīt, ka esmu cilvēks ar dvēseli un sirdsapziņu. Saku jums to vaļsirdīgi.

Porfirijš Petrovičš cienīgi aplūsa. Raskoļņikovu sagraba jaunas un nesaprotamas izbailes. Doma, ka Porfirijš Petrovičš varbūt tiešām tur viņu par nevainīgu, piepeši viņu sabaidīja.

— Man šķiet, pārstāstīt visu pēc kārtas, kā tas toreiz nejauši iesākās, nezin vai būs vajadzīgs, — Porfirijš Petrovičš turpināja, — es domāju, ka tas būtu lieki. Diezin vai es to jel maz spētu. Jo kā lai to visā pilnībā izskaidro? Vispirms paklīda baumas. Stāstīt, kas tās bija par baumām, no kā un kad tās cēlušās... un kā šajās baumās iepina jūs, — tas ar, man šķiet, nav vajadzīgs. Man personīgi tas iesākās ar kādu nejaušību, pavisam nejaušu gadījumu, kas tikpat labi varēja gadīties, kā arī negadīties. Ar kādu? Hm, es domāju, arī par to nav ko runāt. Visas baumas un visi nejausie gadījumi savijās man vienā domā. Atzīstos atklāti — ja jau atzīties, tad atzīties pilnīgi! — ka es biju pirmais, kam aizdomas krita uz jums. Vecenes atzīmes uz papīriem, lietām un tā tālāk — tas viss tikai blēņas. Tādu nieku var uzskaitīt simtiem. Bet tad man gadījās dzirdēt visos sīkumos par iecirkņa kantorī notikušo scenu, — gan arī tikai nejauši, tomēr nevis kaut kā pavirši, bet no sevišķi laba, var teikt, pat lieliska stāstītāja, kas, pats to nenojauzdams, attēloja šo skatu tiešām teicami. Tas viss savirknējās cits pie cita, cits pie cita, Rodion Romanič, dārgais! Nu kā lai tur neieņemtu zināmu viedokli? Simts trusišu nav zirgs, un simts aizdomu vēl nav pierādījums, kā saka kāda angļu paruna; un tas taču, tikai rīkojoties ar gaišu apdomu; bet ar kaislībām, ar kaislībām, kā jūs ar tām tiksiet galā, jo arī tiesas izmeklētājs ir cilvēks. Tad man ienāca prātā jūsu rakstiņš žurnālā, par kuru, ja atceraties, mēs pirmajā reizē tik sīki pārrunājām. Es toreiz paņirgājos par to, lai izaicinātu jūs uz tālāko. Es vēlreiz atkārtāju: jūs esat ļoti nepacietīgs un slims, Rodion Romanič. Ka jūs esat drosmīgs, augstprātīgs, nopietns un... daudz izjutis, to visu es jau sen zināju. Man pašam visas šīs izjūtas sen pazīstamas, un arī jūsu rakstiņu es izlasīju kā man pazīstamu. Tas ir bezmiega naktis un dziļā sašutumā iecerēts, ar pukstošu sirdi un apslāpētu entuziasmu radīts. Bet, ak vai, cik bīstams ir šis apspiestais,

lepnais entuziasms jaunatnei! Toreiz es paņirgājos, bet tagad es jums pateikšu, ka patiesībā briesmīgi mīlu, tas ir, mīlu vispār kā cienītājs, šos pirmos, jaunos, dedzīgos rakstītāja spalvas mēģinājumus. Dūmi, migla, miglā skan stīga. Jūsu raksts ir aplams un fantastisks, bet tajā pavīd tik daudz sirsnības, tajā ir jauneklīgs, neuzpērkams lepnums, pārgalvīga drosme. Rakstiņš ir drūms, bet tas labi. Es šo rakstiņu toreiz izlasīju un atliku pie malas, bet, tikko atlicis, tūlīt nodomāju: «Nu, ar šo cilvēku kaut kam jānotiek!» Nu sakiets pats, kā lai es pēc šāda iesākuma neaizrautos ar turpmāko! Ak dievs! Vai tad es ko saku? Vai es ko apgalvoju? Es toreiz tikai tā iedomājos. Kas nu tur, es domāju. Tur taču nekā, itin nekā, varbūt nepavisam nekā nav... Arī vieglprātīgi aizrauties man kā izmeklētājam būtu nepieklājīgi: Nikolka taču ir atzinies, turklāt minējis faktus, — dariet, ko gribat, bet fakti ir! Nāk pat ar savu psiholoģiju; ar viņu vajadzēs papulēties, jo runa ir par dzīvību un nāvi. Kāpēc es to visu jums tagad skaidroju? Nu taču tāpēc, lai jūs zinātu un ar savu saprātu un sirdi mani nenosodītu par manu toreizējo izturēšanos: tas nebija aiz ļaunuma, to es jums patiesi saku. He-he! Vai jūs domājat, ka es toreiz neizdarīju pie jums kratīšanas? Tādas bija, he-he, bija, kad jūs, lūk še, slims savā vietīnā gulējāt. Ne oficiāli, arī ne pats personīgi, bet tomēr izdarīju. Viss līdz pēdējam sīkumam jūsu dzīvoklī, un var teikt, uz karstām pēdām tika apskatīts, — bet — umsonst¹! Tad es domāju tā: tagad šis cilvēks pats atnāks un ļoti drīz atnāks; ja vainīgs, tad katrā ziņā atnāks. Kāds cits neatnāktu, bet šis atnāks. Vai atminaties, ka Razumichina kungs sāka jums izmest pa vārdam? To mēs sarīkojām tā ar nolūku, lai jūs uzbudinātu. Mēs tiši palaidām baumas, lai Razumichina kungs jums izstāsta, bet Razumichina kungs ir cilvēks, kas sašutumu nevar paturēt pie sevis. Zamjotova kungam pirmajam bija kritis acīs jūsu niknums un pārlieku atklātā drosme: kā nu tā var traktierī uzreiz izgrūst: «Es nogalināju!» Par daudz pārgalvīgi. Tad es nodomāju, — ja šis cilvēks ir vainīgs, tad tas būs briesmīgs cīnītājs! Jā, tā es patiesi toreiz nodomāju. Sāku jūs gaidīt! Stipri jūs gaidīju, bet Zamjotovu jūs bijāt toreiz vienkārši piespiedis pie sienas, un tur jau tas

¹ Velti. (Vācu val.)

joks, ka visu šo nolādēto psiholoģiju var pagriezt gan šā, gan tā! Es nu gaidu jūs, un, skat, — jūs klāt kā dieva sūtīs! Man pat sirds iepukstējās. Eh, kāpēc jums toreiz vajadzēja nākt! Galvenais — jūsu smiekli, jūsu smiekli ienākot, vai atceraties, es taču kā caur stiklu tūdaļ visu saskatīju. Ja es jūs tā nebūtu gaidījis, tad arī jūsu smieklos nebūtu nekā sevišķa manijis. Lūk, ko nozīmē būt istā jūtoņā! Un Razumichina kungs toreiz... Ak jā! Akmens, vai atceraties akmeni, tó pašu akmeni, zem kura noslēptas lietas? Man šķiet, it kā es savām acīm to redzētu kaut kur tur kādā dārzā... jūs taču sacījāt Zamjotovam, ka dārzā, un pēc tam pie manis otrreiz? Bet, kad mēs iesākām iztīrāt jūsu apcerējumu, tiklīdz jūs iesākāt to izklāstīt, — man katrs jūsu vārds skanēja divkārsi, it kā zem katra slēptos vēl otrs! Redziet, Rodion Romanič, tādā kārtā tad es arī nonācu līdz pēdējiem robežstabiem, bet, kā ašitos ar pieri, tā atjēdzos! «Nē,» es sev sacīju, «ko es daru! Taču vajag tikai gribēt — un visu to līdz pēdējam burtam var iztulkot arī pavisam otrādi, un tad tas iznāktu vēl dabiskāk.» Mokas! «Nē,» es tad domāju, «labāk man kaut mazs, bet taustāms nieciņš!...» Un, kad padzirdēju par zvaniņa raustīšanu, tad taisni notirpu un pat notricēju. «Nu,» es domāju, «palūk, nieciņš rokā! Ir, ir!» Un tālāk vairs pat neprātoju, vienkārsi negribējās. Tai brīdī es tūkstoš rubļu savas paša naudas būtu devis par to, lai *ar savām acīm* paskatītos, kā jūs toreiz gājāt simts soļus līdzās sīkpiļsonītim, kā viņš tieši jums acīs iemeta «slepkavu» un jūs neuzdriksstējāties pajautāt viņam ne vārda visus simts soļus!... Nu, un aukstie šermuļi caur mugurkaula smadzenēm? Un šie zvaniņi drudzī un murgos? Nu, Rodion Romanič, sakiet, — kas tur par brīnumu, ja es pēc visa tā viņreiz iecirknī ar jums tādus jokus dzinu? Un kādēļ jūs tieši tai brīdī atnācāt? Taču arī jūs kaut kas it kā skubināja pie manis, dieva vārds, un, ja Nikolka nebūtu mūs izšķīris, tad... Vai jūs labi atceraties Nikolkas seju tai brīdī? Labi ievērojāt? Viņa atzišanās taču bija pērkona spēriens! Tas taču bija zibens no skaidrām debesīm, pērkona bulta! Bet jūs redzējāt, kā es viņu saņēmu? Jūs pats redzējāt, nenoticēju šai bultai ne par naga melnumu. Kur nu! Arī pēc jūsu aiziešanas, kad viņš uz maniem jautājumiem dažos punktos sāka dot ļoti un pat apbrīnojami sakarīgas atbildes, tā ka pat man bija jāpabrīnās, — arī tad es

viņam ne par grasi nenoticēju! Redz, ko nozīmē nocietināties kā dimantam! «Nē,» es nodomāju, «lika drusku pagaidīt! Morgen früh! Ko nu kaut kāds Nikolka!»

— Razumichins nupat man teica, ka jūs arī vēl tagad apvainojot Nikolaju un pats esot Razumichinam apgalvojis...

Raskoļnikovam pietrūka elpas teikumu nobeigt līdz galam. Ar neaprakstāmu uztraukumu viņš klausījās, kā cilvēks, kas bija viņu caur un cauri izpazinis, tagad it kā pats sevi noliedza. Viņš baidījās tam noticēt un neticēja. Vēl arvien divdomīgajos vārdos viņš alkani meklēja un tvarstīja kaut ko noteiktāku, kaut ko galīgu.

— Razumichina kungs! — Porfirijs Petrovičs iesaucās, it kā iepriecināts par visu laiku klusējušā Raskoļnikova jau-tājumu. — He-he-he! Razumichina kungu taču vajadzēja nodabūt pie malas: kur divi saprotas, tur trešais lieks. Razumichina kungs te ir blakus persona; atskrēja pie manis bāls kā drēbe... Nu, dievs ar viņu, kāpēc viņu te iejaukt! Bet vai vēlaties zināt, kas par individu Nikolka, tas ir, kā es viņu izprotu? Vispirms — tas ir vēl nepilngadīgs bērns; nevar teikt, ka glēvs, bet tā, drīzāk kaut kas māksliniekam līdzīgs. Nemaz nesmejieties, ka es viņu tā raksturoju! Viņš ir nevainīgs un visu ļoti ātri uzņem. Sirdsilvēks. Fantasts. Viņš protot ir dziedāt, ir dejot, ir pasakas stāstīt, tā ka daudzi sanākot paklausīties pat no citām sētām. Ir veicīgs skolā gājējs, ir smieties prot kā negudrs, kad mazo pirkstiņu parāda. Nav dzērājs, bet reižu reizēm, kad viņu pavedina, piedzeras līdz nesamaņai, kā jau bērns. Arī viņš toreiz ir apzadzies, bet pats to vēl neapzinās, «ja es no zemes pacēlu, vai tad tā ir zagšana?». Vai jūs to zināt, ka viņš pieder pie vecticībniekiem? Ne nu gluži vecticībnieks, tomēr sektants. Viņa dzimtā ir bijuši arī «beguni»¹, un viņš pats vēl nesen veselus divus gadus sādžā pie kāda tētiņa garīgā mācībā sabijis. Visu to es no paša Nikolkas un no viņa zaraiskiešiem uzzināju. Un tas vēl nav viss! Tuksnesī gribējies bēgt! Degsmes pilns, caurām naktīm dievu lūdzis, vecās «īstenās» grāmatas lasījis — un pārlasījis. Pēterburga viņu stipri ietekmējusi, it īpaši sievieti, nu, un arī alkohols. Kā jau ietekmējama daba, i tētiņu,

¹ Beguni — sektanti.

i visu citu aizmirsis. Man ir ziņas, ka viņu še kāds mākslinieks iemīlojis, sācis iet pie tā, bet te, skat, šis negadījums! Izbijies un tūlīt — kārties! Bēgt! Ko lai dara, ja tautā nodibinājušies tādi uzskati par mūsu juridiskajām lietām! Dažam jau vārds «notiesās» iedveš šausmas. Kas tur vainīgs? Redzēsim, ko jaunās tiesas nesīs. Lai nu dievs dod! Tagad, cietumā, kā redzams, viņš atkal ir atcerējies cienījamo tētiņu; arī bībele atkal atradusies. Vai jums ir zināms, Rodion Romanič, ko pie daža no viņiem nozīmē «uzņemties ciešanas»? Nevis par kaut ko ciest, vienkārši «vajag uzņemties ciešanas»; bet, ja tās nāk no valsts varas, tad jo vairāk. Atminos, reiz veselu gadu sēdēja cietumā kāds kluss un rāms arestants, naktīm uz krāsns visu laiku bībeli lasīja un aizlasījās beidzot tiktāl, ka kādudien ne no šā, ne no tā pakāra ķieģeli un svieda ar to priekšniekam, kaut gan tas nebija viņam nekā pāri nodarījis. Un kā svieda: tīšām par veselu aršinu garām, lai nenodarītu kaiti! Nu, mēs jau zinām, kāds gals sagaida arestantu, kas ar ieroci uzbrūk priekšniecībai: tātad «uzņēmās ciešanas». Arī šo Mikolku es tagad turu aizdomās par tādu pašu «ciešanu uzņemšanos» vai ko tamlīdzīgu. Es to zinu noteikti, dibinoties uz faktiem. Viņš pats nezina, ka es zinu. Vai jūs netīcat, ka no tādiem ļaudīm var rasties fanatiķi? Var. Pat ļoti bieži. Viņš ir atkal atcerējies veco «tētiņu», it īpaši pēc mēģinājuma pakārties. Bet gan jau pats man visu izstāstīs, atnāks. Jūs domājat, ka izturēs? Pagaidiet, vēl visu noliegs. Gaidu kaut kuru stundu, ka ieradīsies no savas liecības atteikties. Es šo Nikolku esmu iemīlojis un tagad pamatīgi izpētīšu. Un ko jūs domājat! He-he! Uz dažiem punktiem viņš atbildēja man pavisam veikli, acīm redzot sadabūjis par tiem vajadzīgās ziņas un labi sagatavojies; toties par citiem punktiem — kā mežā: nezina ne krislīša un pie tam pats nenojauš, ka nezina! Nē, mīlais Rodion Romanič, tas nav Nikolka! Te ir fantastiska, tumša lieta, moderns mūsu jauno laiku notikums, kad cilvēka prāts ir aptumšojies, kad top citēta fraze, ka asinis «atsvaidzina», kad tiek propagandēts dzīves komforts. Te ir literari sapņojumi, teoretiski pārkairināti jutekļi; te ir gan saskatāma apņēmība spert pirmo soli, bet tā ir pavisam īpatnēja apņēmība: apņēmās — un kā no kraujas nokrita, kā no zvanu torņa nolidoja, — un arī uz pašu noziegumu ir

gājis it kā ne pats savām kājām. Durvis aiz sevis pievērt aizmirsas, bet nogalināja, divus nogalināja, pēc teorijas. Nogalināja, bet naudu paņemt nemācēja; un, ko paguva paķert, to aiznesa un paslēpa zem akmens. Nepietiek vēl ar tām mokām, ko izcieta, stāvēdams aiz durvīm, kad ļaudis lauzās iekšā un raustīja zvaniņu, — nē, viņš pēc tam iet vēl pusmurgos uz tukšo dzīvokli vēlreiz paklausīties šo zvaniņu, vēlreiz ievadzējās izjust ledainos šermuļus skrejam pār muguru... Nu, tas viss, teiksim, ir noticis slimības stāvoklī; bet, palūk, kas vēl: divus cilvēkus nogalinājis, bet sevi vēl par godīgu uzskata, nicina ļaudis, staigā apkārt kā bālais eņģelis... Nē, nē, mīlais Rodion Romanič, — Nikolka tas nav!

Pēc visa agrāk teiktā, kas bija licies kā atkāpšanās, šie pēdējie vārdi tagad nāca pārāk negaidīti: Raskoļņikovs sāka drebēt kā dzelts.

— Bet... kas tad ir... slepkava?... — viņš nenocietās un jautāja aizžņaugtā balsī. Porfirijs Petrovičs pat atrāvās atpakaļ pie krēsla atzveltnes, it kā arī viņu būtu tikpat negaidīti pārsteidzis šis jautājums.

— Kā — kas ir slepkava? — viņš pārprasīja, kā savām ausīm neticēdams. — Nu, taču jūs, Rodion Romanič! Jūs nogalinājāt... — viņš pavisam klusā, bet pilnīgi pārliecinātā balsī noteica.

Raskoļņikovs uzlēca no dīvana kājās, pāris sekunžu pastāvēja un atkal apsēdās, neizteicis ne vārda. Pār viņa seju pārskrēja sīkas konvu'sijas.

— Lūpiņa atkal raustās, tāpat kā toreiz, — Porfirijs Petrovičs pat it kā ar līdzjūtību murmināja. — Jūs, Rodion Romanič, kā rādās. esat mani pārpratis, tāpēc arī tā brīnāties, — viņš piebilda, brīdi klusējis. — Es tieši tādēļ atnācu, lai beidzot pateiktu visu, tad nu tālāk rīkosimies atkāti.

— Es neesmu nogalinājis, — Raskoļņikovs čukstēja, kā to dara mazi bērni, kad viņus pieķer pie nedarbiem.

— Nē, Rodion Romanič, nogalinājāt jūs; jūs un neviens cits, — stingri un pārliecinoši atčukstēja Porfirijs.

Viņi abi apklusas, un dīvainais klusums turpinājās neparasti ilgi, minutes desmit. Raskoļņikovs atspieda elkoņus uz galda malas un klusēdams buzināja ar pirkstiem matus. Porfirijs Petrovičs rāmi sēdēja un gaidīja. Pēkšņi Raskoļņikovs nievājši paskatījās uz Porfiriju.

— Atkal jūs to pašu, Porfirij Petrovič! Atkal ar tiem pašiem vecajiem paņēmieniem: kā jums tas beidzot neapnik?

— Ak, nerunājiet; kam man tagad paņēmieni! Cita lieta, ja te klāt būtu liecinieki; bet mēs taču te sačukstamies divatā. Jūs pats redzat, ka ne jau tādēļ es pie jums atnācu, lai jūs dzenātu un tvarstītu kā zaķi. Vai jūs atzīstaties vai neatzīstaties, — pašreiz tas man ir vienaldzīgi. Sevī es arī tāpat esmu pārliecināts.

— Bet, ja tā, kāpēc tad jūs nācāt? — Raskoļņikovs īgni jautāja. — Es jums atkārtoju agrāko jautājumu: ja jūs uzskatāt mani par vainīgu, kālab tad neievietojat mani cietumā?

— Tad tā jautājums! Atbildēšu jums pa punktiem: pirmkārt, pašreiz jūs aizturēt man ir neizdevīgi.

— Neizdevīgi! Ja jūs esat pārliecināts, tad jums tas jādara...

— Eh, kas tad par to, ka es esmu pārliecināts? Pagaidām tas viss ir tikai manās domās. Un kādēļ man jūs iesēdināt, lai jums sagādātu *mieru*? Tātad jūs arī pats to zināt, ja jau lūdzat. Piemēram, es atvedīšu to sīkpilsonīti, lai viņš jūs uzrāda, bet jūs pateiksiet: «Vai tu esi piedzēris? Kas tevi ir redzējis ar mani kopā? Es tevi noturēju vienkārsi par piedzērušu, un tu arī biji piedzēris.» — nu, ko tad es jums atbildēšu? Vēl jo vairāk tādēļ, ka jūsu liecība izklausīsies arī ticamāka nekā viņējā, jo viņa liecība balstās tikai uz psiholoģiju, kas viņa mūlim nemaz pat nepiederas, turpretī jūs būtu trāpījis tieši naglai uz galvas, jo viņš, pagāns, patiesi ir visiem pazīstams žūpa. Arī es pats jau vairākas reizes esmu jums atklāti atzinies, ka šo psiholoģiju var pagriezt gan šā, gan tā, un te nu otrais gals izrādīsies resnāks un arī daudz ticamāks; bet citu pierādījumu pret jums man pagaidām nav. Un, kaut gan es jūs iesēdināšu un pat pats esmu atnācis (kā parasti nedarā) jums visu iepriekš paziņot, tad tomēr es jums pasaku (arī tā parasti nemēdz darīt), ka man tas būs neizdevīgi. Nu, un, otrkārt, es atnācu pie jums...

— Nu, ko otrkārt? — Raskoļņikovs vēl vienmēr ar mokām elpoja.

— Tādēļ, ka es, kā jau pirmīt sacīju, jūtos jums šo izskaidrojumu parādā. Nevēlos, lai jūs turētu mani par necilvēku, vēl jo vairāk tāpēc, ka, ticat vai neticat, esmu

noskaņots pret jums draudzīgi. Tāpēc arī, treškārt, atnācu pie jums ar padomu — iet un atzīties. Tas jums būs nesalīdzināmi izdevīgāk. Un tāpat izdevīgāk arī man, jo nasta no pleciem nost. Nu, vai tas ir no manas puses vaļširdīgi vai ne?

Raskoļnikovs brīdi pārlika.

— Klausieties, Porfirij Petrovič, jūs taču pats teicāt: tikai psiholoģija, bet pa to starpu iebraucāt matematikā. Ja nu jūs pats tagad maldāties?

— Nē, Rodion Romanič, nemaldos. Man ir viens tāds punktiņš. To punktiņu es taču tanī reizē atradu, — ar dieva palīgu.

— Kas tas par punktu?

— To es neteikšu, Rodion Romanič. Vēl ilgāk vilcināties man nav tiesību. Es jūs iesēdināšu. Pagaidām jūs pārdomājiet: man tagad jau viss vienalga; tātad es vienīgi jūsu dēļ. Dieva vārds, būs labāk, Rodion Romanič!

Raskoļnikovs ļauni pavīpsnāja.

— Tas nu vairs nav smieklīgi vien, tas ir jau pat bezkaunīgi. Nu, ja arī es būtu vainīgs (ko nebūt nesaku), tad kādēļ gan lai ietu pie jums un atzītos, kad jūs pats sakāt, ka mani tur sagaida *miers*?

— Eh Rodion Romanič, nepaļaujieties tik daudz uz vārdiem; kā jūs zināt, ka jūs tur tiešām sagaida *miers*? Tā ir tikai teorija un turklāt mana teorija, bet kas es jums par autoritāti? Pat tagad es no jums varbūt kaut ko slēpju. Nevaru taču ņemt un visu jums izklāstīt, he-he! Tālāk: jūs jau tājat, kāds jums būs labums. Bet vai jums ir zināms, kāds jums par to tiks dots soda mīkstinājums? Iedomājieties tikai, kādā brīdī jūs pieteiksieties, kas tas būs par pārsteigumu! Apdomājiet vien! Brīdī, kad kāds cits jau ir noziegumā atziņies un visu lietu sarežģījis! Un es zvēru jums, ka «tur» es ierīkošu un iekārtošu visu tā, ka jūsu pieteikšanās lai iznāk pilnīgi negaidīta. Visu psiholoģiju aizmetīsim pār kārti, es noklusēšu visus apvainojumus pret jums, tā ka jūsu noziegums parādīsies pavisam citādā gaismā, kā kaut kas līdzīgs gara aptumsumam, kāds tas patiesībā arī ir. Es esmu godīgs cilvēks, Rodion Romanič, un savu vārdu turēšu.

Raskoļnikovs skumji klusēja un nokāra galvu. Viņš ilgi domāja un atkal pasmīnēja, bet tagad viņa smīns bija jau laimīgs un skumjš.

— Ak, nav vajadzīgs! — viņš sacīja, it kā vairs nemaz nevairīdamies no Porfirijs. — Nav vērts! Man nevajag soda mīkstinājuma!

— No tā, redz, es baidījos! — Porfirijs dedzīgi un it kā nevilšus iesaucās. — Tieši no tā es baidījos, ka jums soda mīkstinājums nebūs vajadzīgs.

Raskoļnikovs skumji un stingri palūkojās viņā.

— Nenoniecīniet dzīvi! — Porfirijs turpināja. — Jums vēl daudz kas stāv priekšā. Kā var atteikties no soda mīkstinājuma! Ak jūs nepateicīgais cilvēk!

— Kas man vēl stāv priekšā?

— Dzīve! Viss mūžs! Vai jūs kāds pravietis, vai daudz jūs zināt? Meklējiet, un jums taps dots. Varbūt dievs tieši šo brīdi jums sūtījis. Nu, un arī važas jau nav visam mūžam...

— Jā, mīkstinās... — Raskoļnikovs iesmējās.

— Vai jūs no buržuazijas nievām, vai, baidāties? Var jau būt, ka baidāties, tikai pats vēl to nezina — jaunība! Bet ne jau jums vajadzētu būties vai kaunēties no labprātīgas atzīšanās.

— E-eh, nospļauties! — Raskoļnikovs ar riebumu un nicināšanu čukstēja, it kā nevēlēdamies runāt. Viņš piecēlās no krēsla, kā taisīdamies kaut kur iet, bet atkal apsēdās; viņa sejā bija izmisums.

— Viegli pateikt: nospļauties! Dzīvē vīlies un ticību zaudējis, jūs nu domājat, ka es jums rupji glaimoju; bet vai ilgi esat dzīvojis? Vai daudz saprotat? Izdomājis teoriju, bet, kad tā nav sevi attaisnojusi, kļuva kauns, ka iznācis tik neoriģināls! Iznācis ir nelietīgi, tas tiesa; bet jūs pats taču vēl neesat bez cerībām pazudis nelietis. Nepavisam neesat nelietis! Vismaz bez minstināšanās uzreiz līdz galējai robežai esat aizgājis. Par ko es jūs turu? Es jūs uzskatu par vienu no tiem cilvēkiem, kuriem kaut ādu pār acīm pārvelk, bet viņš stāvēs un ar smaidu noskatīsies savos mocītājos, — tas ir, ja vien viņš būs atradis sevī kādu pārliecību vai dievu. Atrodiet — un arī jūs dzīvosiet. Pirmkārt, jums jau sen vajadzēja mainīt vidi. Un ciešanas ar ir laba lieta. Uzņemieties tās! Nikolka varbūt dara pareizi, alkdams ciešanu. Zinu, ka grūti to ticēt, — bet jūs neprātojiet un nemulsiniet sevi pār mēru: ļaujieties dzīvei tieši, bez prātošanas. Nebīstieties,

gan dzīve iznesīs jūs tieši krastā un nostādīs uz kājām. Kādā krastā? Kā lai es to zinu? Tikai es ticu, ka jums vēl dzīvē daudz kas gaidāms. Es zinu, ka jūs visus manus vārdus tagad uzklausāt kā kādu galvā iekaltu sprediķi, bet vēlāk varbūt jūs tos atcerēsieties, un tas viss jums noderēs, tādēļ arī runāju. Labi vēl, ka jūs tikai veceni nogalinājāt. Būtu jūs izdomājis kādu citu teoriju, tad, kas zina, jūs vēl simt miljonu reižu nekrietnāku darbu būtu izdarījis! Varbūt jūs varat pateikties dievam; kā jūs zināt, kādam mērķim dievs jūs sarga? Paturiet cēlu sirdi un mazāk baidieties! Vai no lielā, priekšā stāvošā uzdevuma piepildīšanas esat nobijies? Nē, no tā bīties ir kauns. Ja reiz esat kādu soli spēris, tad arī saņemiet spēkus. To prasa taisnība. Tādēļ izpildiet, ko taisnība prasa! Es zinu, ka jūs neticat; bet, nūdien, dzīve jūs iznesīs krastā. Pašam vēlāk būs tikami. Jums tagad vajag tikai gaisa, gaisa, gaisa!

Raskoļņikovs pat nodrebēja.

— Bet kas tad jūs tāds esat? — viņš iesaucās. — Kas jūs par pravieti? No kādiem visvarena miera augstumiem jūs man šos visgudros pareģojumus sludināt?

— Kas es esmu? Esmu beigts cilvēks, vairāk nekas. Varbūt vēl ar jūtām un līdzjūtību, varbūt arī kaut ko zinu, tomēr jau galīgi beigts cilvēks. Jums citādi: jums dievs palīdzēs (bet, ko var zināt, varbūt arī jums dzīve izkūpēs kā dūmi un nebūs nekā). Kas par to, ka jūs pāriesiet citā ļaužu kārtā? Jūs — ar tādu sirdi — taču neželosiet komfortu! Kas par to, ka jūs varbūt pārāk ilgi neviens neredzēs? Viss atkarīgs no jums paša, nevis no laika. Topiet saule, un visi jūs redzēs. Saulei vispirmām kārtām jābūt saulei. Ko jūs atkal smīnat: vai par to, ka es tāds Šillers? Esmu ar mieru saderēt: jūs domājat, ka tagad gribu jums pieglaimoties! Var jau arī būt, ka es tiešām lūkoju jums pieglaimoties, he-he-he! Rodion Romanič, varat neticēt visiem maniem vārdiem, ja gribat, neticiet nekad man pilnīgi, es nepretojos, tāda jau ir mana iedaba; tikai vienu vēl piebildīšu: cik esmu zems un cik godīgs cilvēks, to, man šķiet, jūs pats varat izšķirt!

— Kad jūs domājat mani arestēt?

— Dieniņas pusotras vai divas varu vēl ļaut jums pastaiģāt brīvībā. Pārdomājiet, draugs, pielūdziet dievu un atcerieties, ko teicu: tas, nūdien, būs labāk un izdevīgāk.

— Bet ja nu es aizbēgu? — kaut kā dīvaini smīnēdams, prasīja Raskoļņikovs.

— Nē, neaizbēgsiet. Aizbēgs zemnieks, aizbēgs moderns sektants — cita domu kalps, tāpēc ka viņam pietiek, ja pārāda pirksta galiņu kā mičmanim Dirkam, un viņš jau gatavs visam noticēt, visu savu mūžu. Bet jūs taču arī savai teorijai vairs neticat, — ar ko un kālab tad jūs bēgsiet? Ko jūs bēgļa gaitās iegūsiet? Bēgļa gaitas ir smagas un grūtas gaitas, bet jums vajag dzīves un noteikta stāvokļa. Jums vajag attiecīgas vides, bet vai bēgļa gaitās tā būs? Ja aizbēgsiet — pats atgriezīsieties. *Bez mums jūs neiztiksiet.* Bet, ja es jūs iesēdināšu cietuma mūros, — mēnesi, varbūt divus, nu, varbūt trīs jūs pasēdēsiet, bet tad uzreiz atcerēsieties manus vārdus un atnāksiet. Varbūt pat, pašam negaidot, atnāksiet. Stundu iepriekš vēl nemaz nedomādams, ka iesiet atzīties. Es esmu pārliecināts, jūs nonāksiet pie domām «uzņemties ciešanas»; tagad jūs mani vārdiem neticat, bet vēlāk — vēlāk pats pie tā nonāksiet. Jo ciešanas, Rodion Romanič, ir cildenas; neskatieties, ka esmu uzbarojies resns, tas nekas, toties es zinu, nesmejieties par to, ciešanās ir ideja. Nikolkam taisnība. Nē, jūs, Rodion Romanič, nebēgsiet.

Raskoļņikovs piecēlās un paņēma cepuri. Piecēlās arī Porfirij Petrovičs.

— Iesiet pastaigāties? Vakars būs jauks, ja tikai neuznāks pērkons. Bet tas varbūt vēl labāk, — būtu svaigāks gaiss...

Viņš arī paņēma cepuri.

— Tikai jūs, Porfirij Petrovič, lūdzu neiedomājieties, ka es šodien esmu jums atzinies, — Raskoļņikovs vēsi un uzstājīgi sacīja. — Jūs esat dīvains cilvēks, un es klausījos jūsu vienīgi aiz ziņkārības. Es neesmu jums atzinies... To neaizmirstiet.

— Nu, zinu, zinu, neaizmirsīšu, — paskat, pat drebuļi krata. Nebaidieties, draugs, lai notiek jūsu prāts! Pastaigājieties! Tikai pārāk ilgi vairs nevarēs staigāt. Un drošības pēc man pie jums vēl viens lūgumiņš, — viņš klusākā balsī piemetināja, — tā ir tāda kutelīga, bet svarīga lieta: gadījumā (es gan tam neticu, domāju, ka neesat uz to spējīgs), bet gadījumā... teiksim, ja jums šajās četrdesmit vai piecdesmit stundās uznāktu vēlēšanās visu nobeigt kaut kā

citādāk, neparastāk, tā sakot, pielikt sev rokas (bezjēdzīga ledoma, bet ceru, ka jūs to man piedosiet), tad atstājiet īsu, bet lietišķu zīmīti. Pāris rindiņu; un par to akmeni piemetiniet: tas būs augstsirdīgāk. Nu, uz redzēšanos... Novēlu labas domas, svētīgus pasākumus!

Porfirijš izgāja no istabas savādi sakumpis, it kā vairīdamies skatīties uz Raskoļņikovu. Raskoļņikovs piegāja pie loga un ar īgnu nepacietību nogaidīja, kamēr Porfirijš būs nokāpis pa kāpnēm lejā un aizgājis tālāk. Tad viņš steigšus arī pats izgāja laukā.

III

Viņš steidzās pie Svidrigailova. Ko no šī cilvēka varētu cerēt, to viņš pats nezināja. Bet šai cilvēkā slēpās kaut kāda vara pār viņu. Reiz to sajutis, viņš vairs nevarēja rīmties; bez tam tagad arī bija pienācis laiks to darīt.

Pa ceļam viņu visvairāk mocīja viens jautājums: vai Svidrigailovs ir bijis pie Porfirija?

Cik viņš varēja spriest — un to viņš būtu gatavs apzvērēt, — nē, nav bijis! Viņš pārdomāja vēl un vēlreiz; atsauca atmiņā visu Porfirija apmeklējumu vārdu pa vārdam un nāca pie slēdziena: nē, nav bijis, protams, ka nav bijis!

Bet, ja nav vēl bijis, tad: vai viņš ies vai neies pie Porfirija?

Pagaidām viņam likās, ka neies. Kāpēc? Viņš nevarētu to izskaidrot; bet, ja arī varētu, tad negribēja tagad par to galvu lauzīt. Tas viss viņu mocīja un tomēr likās it kā tāls. Dīvaini, neviens varbūt neticētu, bet par savu tagadējo, tūlītējo, gaidāmo likteni viņš raizējās tikai kaut kā pavirši, izklaidīgi. Viņu mocīja kaut kas cits, daudz svarīgāks, neikdienišķīgāks: tas skāra viņu pašu, nevienu citu, tomēr tas bija pats galvenais. Turklāt viņš sajuta ārkārtīgu moralisku pagurumu, kaut gan viņa prāts šodien darbojās labāk un skaidrāk nekā visas šīs pēdējās dienas.

Un vai bija maz vērts tagad, pēc visa notikušā, pūlēties vēl pārvarēt visas šīs jaunās, niecīgās grūtības? Vai bija vērts, piemēram, sākt pierunāt Svidrigailovu, lai viņš neiet

pie Porfirija, un pētīt, lauzīt galvu, tērēt laiku kaut kāda Svidrigailova pēc!

Ai, kā tas viss viņam bija apnicis!

Un tomēr viņš steidzās pie Svidrigailova; vai tikai viņš necerēja no tā kaut ko jaunu, kādu norādījumu, kādu izeju? Slīcējs ķeras arī pie salmiņa! Vai tik tas nebija liktenis vai kāds instinkts, kas saveda viņus kopā? Var jau būt, ka tas bija tikai pagurums, tikai izmisums; varbūt vajadzēja nevis Svidrigailovu, bet kādu citu, un Svidrigailovs ir tikai pagādījis? Soņa? Bet kālab lai viņš tagad būtu gājis pie Soņas? Vai atkal lūgties viņas asaru? Un cik stingra viņam tagad rādījās Soņa! Soņā viņam iemiesojās nepielūdzams lēmums, negrozāms spriedums. Te bija jāizšķiras, vai iet viņas lemto vai savu paša ceļu. It īpaši šinī brīdī viņš nebija spējīgs ar Soņu satikties. Nē, vai labāk nav papētīt Svidrigailovu: kas viņš ir? Raskoļnikovs nevarēja noliegt, ka Svidrigailovs jau sen viņam šķitis noderīgs.

Bet kas gan viņiem varēja būt kopīgs? Pat ļaundarība nevarēja būt abiem vienāda. Turklāt šis cilvēks bija arī ļoti nepatīkams, acīm redzot ļoti izvirtis; bez šaubām, ļoti vilcīgs un mānīgs, varbūt arī ļoti ļauns. Par viņu klist tādas baumas. Taisnība: viņš ir parūpējies par Katerinas Ivanovnas bērniem; bet ej nu sažini, kādēļ un ko tas nozīmē. Šim cilvēkam mūžam ir kaut kādi nodomi un projekti.

Visas šīs dienas Raskoļnikovam prātā stāvēja arī vēl kāda cita doma, kas viņu briesmīgi uztrauca, kaut gan viņš pūlējās to atvairīt, jo tā bija par daudz mocoša! Viņš šad un tad bija prātojis par to, ka Svidrigailovs arvien tinas ap viņu, ka Svidrigailovs tagad zina viņa noslēpumu, ka Svidrigailovam ir bijuši zināmi nolūki pret Duņu. Bet ja nu tie viņam ir arī vēl tagad? Gandrīz droši var sacīt, ka *ir*. Un ja tagad, uzzinājis viņa noslēpumu un tādā kārtā ieguvis varu pār viņu, viņš lūkotu izlietot šo varu kā ieroci pret Duņu?

Šī doma bija viņu mocījusi dažreiz pat sapņos; tomēr nekad vēl tā nebija bijusi tik spilgta kā tagad, ceļā pie Svidrigailova. Jau iedomājoties vien, viņu pārņēma nevaldāms, drūms niknums. Pirmkārt, tādā gadījumā viss mainītos, pat viņa paša stāvoklis: tad noslēpums bez kavēšanās būtu jāatklāj Duņeckai. Varbūt vajadzētu pat pašam sevi nodot, lai atturētu Duņecku no kāda pārsteidzīga soļa.

Vēstule? Duņa ir saņēmusi šorīt kādu vēstuli! No kā viņa te Pēterburgā varēja saņemt vēstuli? (Varbūt Lužins?) Razumichins gan viņu sarga, bet Razumichins nekā nezina. Varbūt vajadzētu atzīties arī Razumichinam? Bet par to Raskoļnikovam derdzās pat domāt.

Katrā ziņā Svidrigailovs jāsatiek, un, jo drīzāk, jo labāk, — viņš galīgi nolēma. Tur, paldies dievam, nevajadzēs runāt par sīkumiem, tikai par pašu būtību; bet, ja Svidrigailovs, — ja viņš uz to spējīgs, — izdomā kādu intrigu pret Duņu, tad . . .

Raskoļnikovs visu šo laiku, visu šo mēnesi, bija tik noguris, ka tamlīdzīgus jautājumus nespēja vairs atrisināt citādi kā tikai ar vienu lēmumu: «Tad es viņu nositīšu.» — tā viņš noteica saltā izmisumā. Sirds viņam sažņaudzās aiz smaguma. Viņš apstājās ielas vidū un skatījās apkārt: pa kādu ceļu viņš gāja un kur bija nonācis? Viņš bija pārgājis pār Siena laukumu un iznācis uz O. prospekta — soļu trīsdesmit vai četrdesmit no laukuma. Namā pa kreisi bija liels traktieris, kas aizņēma visu otro stāvu. Visi logi bija plaši atvērti; spriežot pēc ļaužu drūzmas pie logiem, traktieris bija bāztin piebāzts. Zālē skanēja dziedātāju balsis, klarnete un vijole, rībēja turku bungas. Bija dzirdama sieviešu iespiegšanās. Viņš jau gribēja griezties atpakaļ, nesaprazdams, kālab atnācis uz O. prospektu, kad piepeši vienā no atvērtajiem traktiera logiem ieraudzīja Svidrigailovu, kas sēdēja ar pīpi zobos pie paša loga, pie tējas galda. Tas viņu šausmīgi pārsteidza. Arī Svidrigailovs klusuciedzams vēroja viņu, kas Raskoļnikovu atkal briesmīgi pārsteidza: likās, ka Svidrigailovs gribētu piecelties, lai pagātu klusītēm aiziet, kamēr nav vēl pamanīts. Raskoļnikovs tūdaļ izlikās, ka to neredz, bet, domās iegrimis, skatās kaut kur sāpus; ar vienu aci tomēr turpināja to novērot. Viņa sirds nemierīgi pukstēja. Jā, kā tad: Svidrigailovs acīm redzot nevēlējās, lai viņu ierauga; viņš izņēma pīpi no mutes un gribēja jau pazust, bet uzcēlies, krēslu atstumdams, laikam saprata, ka Raskoļnikovs viņu jau redz un vēro. Starp viņiem norisinājās kaut kas līdzīgs viņu pirmās satikšanās pirmajam brīdim pie Raskoļnikova, kad viņš gulēja. Svidrigailova sejā pavīdēja šķelmīgs smaids, kas izpletās arvien platāks. Abi zināja, ka viens otru redz un vēro. Pēdīgi Svidrigailovs sāka skaļi smieties.

— Nu, nu! Nāciet vien, ja gribat, iekšā: es esmu šē! — viņš pa logu uzsauca.

Raskoļņikovs uzkāpa pa trepēm augšā traktierī.

Svidrigailovu viņš atrada ļoti mazā istabiņā ar vienu logu, aiz lielās zāles; zālē, korim neganti bļaujot, pie divdesmit maziem galdiņiem dzēra tēju tirgoņi, ierēdņi un daudz visādu ļaužu. Varēja dzirdēt kaut kur klaudzam biljarda bumbas. Svidrigailovam uz galdiņa stāvēja iesākta šampanieša pudele un pusizdzerta glāze. Bez viņa istabiņā bija vēl puisēns leijerkastnieks ar mazu leijerkasti un veselīga, gadus astoņpadsmit veca sārtvaidze — dziedātāja uzspraudītā, svītrainā kleitiņā un tiroliešu cepurītē ar lentām; lai gan no zāles skanēja kora dziesma, viņa mazliet piesmakušā alta balsī leijerkastes pavadījumā vilka kādu meldiju kroga sulaiņu gaumē...

— Nu, pietiek! — Svidrigailovs, Raskoļņikovam ienākot, viņu pārtrauca.

Meitene dziesmu aprāva un palika godbijīgi gaidot. Viņa arī rīmētos sulainiskos pantus dziedāja ar kaut kādu dziļi nopietnu un godbijīgu sejas izteiksmi.

— He, Filip, glāzi! — Svidrigailovs uzkliedza.

— Es nedzeršu vīnu, — Raskoļņikovs sacīja.

— Kā jums tīk; es to neprasīju priekš jums. Še dzer, Katja! Šodien nekā vairs nevajadzēs, vari iet!

Viņš pielēja meičai pilnu glāzi vīna un uzlika uz galda dzeltenu kreditbiļeti. Katja izdzēra vīnu vienā paņēmienā, kā sievietes parasti mēdz dzert vīnu, tas ir, maziem malciņiem līdz dibenam, tad paņēma naudas zīmi, nobučoja Svidrigailovam roku, ko tas ar visai nopietnu seju pieļāva, un izgāja no istabas, viņai līdz aizvilkās arī puisēns ar leijerkasti. Viņi abi bija pasaukti no ielas. Svidrigailovs vēl ne nedēļu nebija nodzīvojis Pēterburgā, bet jau paguvjis sev apkārt radīt patriarchalus apstākļus. Traktiera sulainis Filips arī bija jau viņa «paziņa» un centās izpatikt cik spēdams. Durvis uz zāli bija aizslēdzamas, un Svidrigailovs šai istabiņā jutās kā mājās, pavadīdams tajā varbūt veselās dienas. Traktieris bija netīrs, prasts un pat ne vidējās šķiras.

— Es gāju pie jums un jūs meklēju, — Raskoļņikovs iesāka, — bet kāpēc es tagad nejauši iegriezos O. prospektā

no Siena laukuma? Es nekad te neiegriežos un nenāku. Es vienmēr no Siena laukuma nogriežos pa labi, un arī ceļš pie jums neiet te garām. Tikko pienācu, — jūs esat te! Vai tas nav dīvaini?

— Kāpēc jūs nesakāt tieši: tas ir brīnums!

— Tāpēc, ka tā ir varbūt tikai nejaušība.

— Ir gan cilvēkiem patika ērמותies! — Svidrigailovs sāka skaļi smieties. — Neatzīsies tev, kaut arī pats brīnumiem ticētu! Jūs taču pats sakāt, ka tā «varbūt» bija tikai nejaušība. Kādi šie visi gļēvuļi attiecībā uz saviem personīgiem uzskatiem, jūs to nevarat nemaz iedomāties, Rodion Romanič! Es to nesaku par jums. Jums ir pašam savi personīgie uzskati, un jūs neesat baidījies tiem sekot. Tādēļ es arī ieinteresējos par jums.

— Tikai tādēļ?

— Ar to taču pietiek.

Svidrigailovs droši vien bija uzbudinātā garastāvoklī, bet tikai mazlietiņ; viņš bija izdzēris tikai pusglāzi vīna.

— Man liekas, jūs atnācāt pie manis, pirms vēl bijāt uzziņājis, ka es esmu spējīgs uz to, ko jūs saucat par saviem personīgajiem uzskatiem, — Raskoļnikovs piezīmēja.

— Nu, toreiz tas bija citādi. Katram savas gaitas. Bet, runājot par brīnumiem, man jums jāsaka, ka jūs pēdējās divas trīs dienas, kā rādās, esat nogulējis. Es pats jums šo traktieri minēju, un tādēļ nebija nekāds brīnums, ka jūs atnācāt tieši šurp. Es jums pats izstāstīju ceļu, pateicu vietu, kur šis traktieris atrodas, un laiku, kad jūs varat mani te satikt. Vai vairs neatceraties?

— Esmu aizmirsis, — Raskoļnikovs izbrīnījies atteica.

— Ticu. Es jums divas reizes to stāstīju. Adrese ir mehaniski iespiedusies jums atmiņā. Mechaniski jūs esat arī šurp atnācis, pie tam noteikti pēc uzdotās adrese, pašam nezinot. Es jau, to stāstot, šaubījos, vai jūs mani sapratīsiet. Jūs pārāk manāmi sevi nododat, Rodion Romanič. Tad vēl kas: esmu pārliecināts, ka Pēterburgā daudz tādu cilvēku, kas staigā, paši ar sevi sarunādamies. Šī ir pusvājprātīgo pilsēta. Ja mums būtu labi attīstījušās zinātnes, tad mediķi, juristi un filozofi varētu šo pilsētu izvēlēties par visvērtīgāko pētījumu objektu, katrs savā specialitātē. Reti kur cilvēka dvēsele uzņem tik daudz smagu, drūmu un dīvainu iespaidu

kā Pēterburgā. Šejienes klimata ietekme vien jau ir ko vērts! Turklāt šī pilsēta ir arī visas Krievijas administratīvais centrs, tātad tās raksturam jāatspoguļojas visur. Bet taņad mums nav runa par to, bet lieta tāda, ka es jau vairākas reizes esmu no malas jūs novērojis. Izejot no mājas, jūs galvu turat vēl taisni. Pēc divdesmit soļiem jūs galvu jau nokarat un rokas saliekat aiz muguras. Jūs skatāties, bet droši vien nedz sev priekšā, nedz apkārt nekā vairs neredzat. Pēdīgi jūs sākat kustināt lūpas un pats ar sevi sarunāties, pie kam dažreiz izstiepjat roku un deklamējat; tad apstājaties ietves vidū un ilgi stāvat uz vietas. Tas nav labi. Kas var zināt, varbūt jūs arī bez manis kāds novēro, un tas vairs nav izdevīgi. Galu galā man tas vienalga, es jūs neizdziedināšu, bet jūs jau mani saprotat.

— Vai jūs zināt, ka man seko? — Raskoļņikovs ievai-cājās, mezdams uz viņu pētījošus skatienus.

— Nē, nezinu nekā, — Svidrigailovs atbildēja it kā izbrīnījies.

— Nu, tad liksim mani mierā, — Raskoļņikovs, uzacis saraucis, nomurmināja.

— Labi, liksim jūs mierā.

— Labāk pasakiet: ja jūs nākat šurp dzert un esat man divreiz teicis, lai es atnāktu šurp pie jums, kāpēc tad jūs tagad, kad es skatījos no ielas logā, slēpāties un gribējāt aiziet? Es to ļoti labi redzēju.

— He-he! Bet kāpēc jūs, kad es stāvēju uz jūsu sliekšņa, gulējāt uz savas kušetes aizvērtām acīm un izlikāties aizmidzis, kaut gan bijāt nomodā? Es to ļoti labi redzēju.

— Man varēja būt savi iemesli . . . jūs pats to zināt.

— Arī man varēja būt savi iemesli, kaut gan jūs tos neuzzināsiet.

Raskoļņikovs atspieda labo elkonī uz galda, atbalstīja ar labās rokas pirkstiem zodu un cieši lūkojās Svidrigailovā. Kādu brīdi viņš pētīja tā seju, kas arī agrāk arvien bija modinājusi viņā ziņkāri. Tā bija savāda, it kā maskai līdzīga seja: balta, rozaina, ar sārtām lūpām, ļoti gaišu bārdu un vēl diezgan kupliem, gaišiem matiem. Acis bija it kā pārāk zilas, bet skatiens pārāk smags un nekustīgs. Šai glītajā, samērā ar viņa vecumu ļoti jauneklīgajā sejā vīdēja kaut kas ārkārtīgi nepatīkams. Ģērbies Svidrigailovs

bija elegantā, vieglā vasaras uzvalkā, sevišķi smalka bija viņa veļa. Pirkstā viņam mirdzēja gredzens ar dārgu akmeni.

— Vai tiešām man vajadzēs noņemties vēl arī ar jums, — Raskoļņikovs pēkšņi ieteicās, ar drudzainu nepacietību pāriedams tieši pie lietas, — lai gan jūs esat visbīstamākais cilvēks, ja vēlēšities kaitēt; bet es negribu vairs ilgāk sevi mocīt. Es jums tūlīt pierādīšu, ka nemaz tik ļoti nebaidos par sevi, kā jūs droši vien domājat. Jums jāzina, ka es esmu atnācis pie jums skaidri un gaiši pateikt: ja jūs vēl turaties pie saviem nolūkiem attiecībā uz manu māsu un ja jūs domājat kaut ko no tā, kas jums pēdējā laikā kļuvis zināms par mani, izlietot pret manu māsu, tad es jūs nogalināšu, pirms jūs pagūsiet ielikt mani cietumā. Mani vārdi ir negrozāmi: jūs zināt, ka es spēšu to izpildīt. Otrkārt, ja jums ir kaut kas man sakāms — jo man visu šo laiku liekas, ka jūs gribat man kaut ko teikt, — tad sakiet to ātri, jo laiks ir dārgs un ļoti drīz var būt jau par vēlu.

— Kur jūs tā steidzaties? — Svidrigailovs jautāja, ziņkārīgi lūkodamies uz viņu.

— Katram savas gaitas, — Raskoļņikovs drūmi un nepacietīgi noteica.

— Nupat jūs izaicinājat mani uz atklātību, bet atsakāties atbildēt jau uz pašu pirmo jautājumu, — Svidrigailovs pasmīnēdams piezīmēja. — Jums vienmēr liekas, ka man ir kādi nolūki, un tāpēc jūs arī skatāties uz mani ar aizdomām. Ko lai dara, tas jūsu stāvoklī saprotams. Bet, lai kā es gribētu ar jums saprasties, tomēr neuzņemšos pūles jūsu aizdomas izklīdināt. Nudien, nav vērts muti dzisināt, turklāt nekas sevišķs man arī nebija jums sakāms.

— Kālab tad jums manis tā ievajadzējās? Jūs pats taču laikam mani novērojāt?

— Vienkārši kā novērošanai interesantu subjektu. Jūs man iepatīkāties ar savu neparasto stāvokli, lūk, kāpēc! Turklāt jūs esat tās personas brālis, kura kādreiz man ļoti interesēja, un, pēdīgi, es no šīs pašas personas savā laikā ļoti bieži un ļoti daudz par jums esmu dzirdējis, no kā es spriedu, ka jums ir uz viņu liela ietekme, — vai ar to nepietiek? He-he-he! Un man arī jāatzīstas, ka jūsu jautājums

manai saprašānai par daudz sarežģīts un man grūti uz to jums atbildēt. Piemēram, jūs taču nācāt pie manis ne tikvien zināmas lietas dēļ, bet arī lai dzirdētu kaut ko no jauna? Vai nav tā? Vai nav? — Svidrigailovs uzplijās ar viltīgu smīniņu. — Iedomājieties, es taču, vēl šurp braukdams, vagonā cerēju uz jums, ka arī jūs man pateiksiet kaut ko jaunu un man izdosies no jums kaut ko aizņemties! Redziet, kādi mēs bagātņieki!

— Ko aizņemties?

— Kā lai to pasaka? Vai es zinu, ko? Skatieties, kādā traktierīti es nositu savu laiku, un pat tas dara man prieku; tas ir, ne jau gluži prieku, bet tikai tā — kur lai citādi es dētos? Nu, kaut šī pati nabaga Katja — jūs redzējāt?... Ja es būtu, teiksim, kaut labs izēdājs, klubu gastronoms, bet jūs redzat, ko visu es varu ēst! (Viņš norādīja ar pirkstu uz kaktu, kur uz maza galdiņa metala šķīvī bija redzamas pretīga bifšteka atliekas un kartupeļi.) Pag, vai jūs pusdienas esat jau paēdis? Es jau kaut cik iekodu, vairāk negribu. Vīnu, piemēram, es nemaz nedzeru. Vienīgi šampanieti, citu it nekādu; un arī šampanieti pa visu vakaru vienu glāzi, un pat no tās sāp galva. Tagad šito es liku pasniegt, lai sevi mazliet uzmundrinātu, jo taisos kaut kur iet, un tā nu jūs redzat mani sevišķā garastāvoklī. Tāpēc es nupat arī slēpos no jums kā skolēns, jo domāju, ka jūs mani aizkavēsiet; bet, kā rādās (viņš izvilka pulksteni), es varu vēl vienu stundu ar jums uzkavēties; tagad puspieci. — Ticiet vai ne, — kaut es jele kas būtu: nu, kaut muižturis, kaut tēvs, kaut ulans vai fotogrāfs, žurnālists... itin nekas, nekādas specialitātes! Dažkārt pat grūtsirdīgam jāklūst. Tiešām cerēju, ka jūs man pateiksiet kaut ko jaunu.

— Kas jūs īsti esat un kādēļ šurp braucāt?

— Kas esmu? Jūs zināt: muižnieku kārtas, divi gadi nodienējis kavalerijā; pēc tam te pa Pēterburgu noslaistījjos, tad apprecējos ar Marfu Petrovnu un dzīvoju uz laukiem. Tā visa mana biogrāfija.

— Jūs, kā liekas, bijāt kāršu spēlmanis?

— Nē, kas es par spēlmani. Šulers, nevis spēlmanis.

— Jūs bijāt arī šulers?

— Jā, biju arī šulers.

— Nu, un vai jūs iepļaukāja ar?

- Gadījās. Un tad?
- Nu, tātad varējāt izaicināt uz divkauju... un vispārtas uzmundrina.
- Nerunāšu jums pretī, turklāt es neprotu filozofēt. Atzīstos, ka esmu atbraucis šurp visvairāk sieviešu dēļ.
- Tikko apglabājis Marfu Petrovnu?
- Jā, — Svidrigailovs ar sirsniņu vaļsirdību pasmaidīja.
- Un kas par to? Man šķiet, jūs to uzskatāt par kaut ko sliktu, ka es tā runāju par sievietēm?
- Tas ir, vai es izvirtībā saskatu ko sliktu vai ne?
- Izvirtībā? Lūk, uz ko jūs tēmējat? Bet es labāk atbildēšu jums pēc kārtas, vispirms par sievieti vispār; ziniet, man patik papļāpāt. Sakiet, — kāpēc lai es atturētos? Kāpēc lai es atsakos no sievietēm, ja viņas vienīgās mani vēl pievelk? Vismaz kāda nodarbība.
- Tātad jūs šeit vienīgi tikai uz izvirtību cerat?
- Kas par to, kaut vai uz izvirtību! Iekodusies jums šī izvirtība! Nu, bet man patīk, ka jūsu jautājums tik tiešs. Izvirtībā vismaz ir kaut kas pastāvīgs, dibināts uz dabu, nepakļauts fantāzijai; kaut kas kā dzirkstoša oglete asinīs mūžam kvēlojošs, ko vēl ilgi, pat varbūt pēc gadiem, nav tik viegli apdzēst. Jūs pats man piekritīsiet, ka arī tā ir savā ziņā nodarbība.
- Par ko tur lai priecājas? Tā ir slimība, pie tam bīstama.
- Ahā, jūs uz to tēmējat? Piekrītu, tā ir slimība, tāpat kā viss, kas iet pāri zināmai robežai, — bet te nenovēršami nāksies robežu pārkāpt. Tas taču, pirmkārt, ir vienam tā, otram citādi; otrkārt, protams, mērs jāietur visur un aprēķinš, — kaut arī zemisks, bet ko var darīt? Ja nebūtu kaut tā paša, tad, kas zina, nāktos nošauties. Kaut gan piekrītu, ka katram tikumīgam cilvēkam jāgarlaikojas, tomēr...
- Vai jūs varētu nošauties?
- Nu, redzi nu! — Svidrigailovs ar riebumu atcirta.
- Esiet tik labs, nerunāsim par to! — viņš steigšus piebilda, un viņa balsī neskanēja vairs tas lielmaniģi ironiskais tonis, kāds bija izmanāms viņa agrākajos vārdos; pat viņa seja likās it kā pārvērtusies. — Jāatzīstas, ka man ir viena nepiedodama vājība: es briesmīgi baidos no nāves un negribu, ka par to runā. Vai jūs zināt, ka esmu diezgan liels mistiķis?

— Ahā! Marfa Petrovna spokojas! Vai vēl joprojām jums rādās?

— Nepieminiet to! Pēterburgā vēl nav rādījusies... Nu, rauj to velns! — viņš uzbudināts iekliedzās. — Labāk runāsim par... bet galu galā... Hm! Laika maz, nevaru ar jums ilgi palikt kopā, bet žēl! Man bija kaut kas jums sakāms.

— Jums ir sievietē?

— Jā, sievietē; kāds nejaušs atgadījums... bet nē, es par citu.

— Nu, bet vai visas šīs apkārtnes riebīgums, vai tas jūs vairs neiespaido? Spēku, lai apstātos, esat jau zaudējis?

— Ak jūs pretendējat arī uz spēku? He-he-he! Tas nu man ir pārsteigums, Rodion Romanič, kaut gan jau iepriekš zināju, ka tas tā būs. Jūs man sprediķojat par izvirtību un estetiku! Jūs — Šillers! Jūs — idealists! Visam tam, protams, tā arī vajadzētu būt, un nāktos brīnīties, ja tas būtu citādi; bet īstenībā tas tomēr kaut kā dīvaini... Cik žēl, ka maz laika, jūs tiešām esat pārlietu interesants subjekts!... Sakiet, — vai jums Šillers patīk? Man ārkārtīgi patīk.

— Kāds jūs gan esat balamute! — Raskoļņikovs ar tādu kā pretīgumu sacīja.

— Nu, dieva vārds, ne! — skaļi smiedamies, atteica Svidrigailovs. — Tomēr nestrīdēšos, lai arī palieku balamute. Kāpēc nevainīgi nepabalamutēties? Esmu septiņus gadus nodzīvojis uz laukiem pie Marfas Petrovnas un tagad, saticies ar gudru cilvēku — tik gudru un augstākā mērā interesantu kā jūs, — man vienkārši prieks papļāpāties, turklāt esmu izdzēris pusglāzi vīna un tas man jau iesities galvā. Bet galvenais — ka ir kāds apstākļis, kurš mani stipri uzmundrināja, bet kuru es... noklusēju. Uz kuriem jūs? — Svidrigailovs jautāja, pēkšņi izbijies.

Raskoļņikovs grasījās piecelties. Viņam kļuva smagi un neveikli, ka nācis šurp. Viņš bija pārliecinājies, ka Svidrigailovs ir sīks blēdis un tukšs cilvēks.

— E-eh! Palieciet vēl, pasēdiet, — Svidrigailovs viņu pierunāja, — un lieciet pasniegt sev kaut vai tēju! Pasēdiet vēl, es muļķības vairs nepļāpāšu, tas ir, nerunāšu par sevi pašu. Es jums kaut ko pastāstīšu. Vai gribat, es jums pa-

stāstīšu, kā sieviete, runājot jūsu stilā, mani «glāba»? Tā būs arī it kā atbilde uz jūsu pašu pirmo jautājumu, jo šī sieviete ir — jūsu māsa. Vai drīkst stāstīt? Arī laiks ātrāk paies.

— Stāstiet, bet es ceru, ka jūs...

— O, varat būt mierīgs! Avdotja Romanovna pat tādām nejaukam un tukšam cilvēkam kā man var iedvest tikai dziļu cieņu.

IV

— Jūs varbūt jau zināt (jo es pats jums to jau stāstīju), — Svidrigailovs iesāka, — ka es te Pēterburgā sēdēju parādu cietumā par milzīgu parādu, bez mazākām izredzēm to samaksāt. Nav vērts ielaisties sikumos, kā Marfa Petrovna toreiz mani izpirka; jūs nemaz nezināt, līdz kādam durnumam dažreiz sieviete spēj iemilēt! Tā bija godīga sieviete, diezgan gudra (kaut gan bez jebkādas izglītības). Iedomājieties, ka šī pati greizsirdīgā un godīgā sieviete pēc neskaitāmiem pārmetumiem un dusmu lēkmēm pazemojās tik tālu, ka noslēdza ar mani kaut ko kontraktam līdzīgu, pie kā tad arī turējās visā mūsu laulības laikā. Redziet, viņa bija krietni vien vecāka par mani, turklāt viņa pastāvīgi turēja mutē kādu krustnagliņu. Es biju tik nekaunīgs un savā ziņā arī godīgs, lai viņai tieši pateiktu, ka pilnīgi uzticīgs tai nevarēšu būt. Tas viņu noveda līdz ārprātam, bet mana rupjā atklātība, kā likās, viņai savā ziņā patika: «Tātad patiesībā viņam negribas mani pievilt, ja jau iepriekš to pasaka,» — bet greizsirdīgai sievietei tas ir pats galvenais. Pēc lieliem asaru plūdiem mēs mutiski noslēdzām līgumu: pirmkārt, es Marfu Petrovnu nekad nepametišu un vienmēr būšu viņas vīrs; otrkārt, bez viņas atļaujas nekur neaizbraukšu; treškārt, man nekad nebūs pastāvīgas mīlākās; ceturtkārt, Marfa Petrovna par to atļaus man pa reizei pamest aci uz muižas meičām, bet ne citādi kā ar viņas kļusu piekrišanu; piektkārt, dievs pasarg, ja es iemilētos kādā mūsu kārtas sievietē; sestkārt, gadījumā, no kā dievs lai pasarga, ja mani piemeklētu liela un nopietna kaislība, tad man tas jāatklāj Marfai Petrovnai. Par šo pēdējo punktu gan Marfa Petrovna bija vienmēr

diezgan droša; viņa bija gudra sieviete un tātad, protams, uzskatīja mani par palaidni un izvirtuli, kas nopietni iemīlēties nav spējīgs. Bet gudra sieviete un greizsirdīga sieviete — ir divas dažādas lietas, tur, lūk, visa nelaime. Tomēr, lai spētu objektīvi spriest par vienu vai otru, tad jāatsakās no dažiem aizspriedumiem un parastajiem uzskatiem par cilvēkiem un vidi, kas ik dienas ir ap mums. Uz jūsu spriedumu man tiesības pajauties vairāk nekā uz jebkura cita. Var būt, ka jūs esat dzirdējis par Marfu Petrovnu ļoti daudz smieklīga un bezjēdzīga. Tiešām, viņai bija daži visai smieklīgi ieradumi; tomēr teikšu jums atklāti, ka no sirds nožēloju tos neskaitāmos sarūgtinājumus, kuriem esmu bijis par cēloni. Tagad, man šķiet, pietiks šīs visai pieklājīgās vismaigākā vīra oraison funébre¹ vismaigākajai sievai. Mūsu ķildu gadījumos es pa lielāku daļu klusēju un neuzbudinājos, un šis džentlmeniskums gandrīz vienmēr sasniedza savu mērķi, tas atstāja uz viņu iespaidu un viņai pat ļoti patika. Bija reizes, kad viņa pat lepojās ar mani. Bet jūsu mūsu tomēr necieta. Kā tas varēja gadīties, ka viņa riskēja ievest savā mājā tādu skaistuli par guvernanti! Es to sev izskaidroju tā, ka Marfa Petrovna, būdama dedzīga un aizrautīga sieviete, bija pati iemīlējusies — burtiski iemīlējusies — jūsu māsiņā. Nu, un tad Avdotja Romanovna ar! Es no pirmā acu uzmetiena sapratu, ka te nekas labs nav gaidāms, un — ko jūs domājat? — sevī nosolījos ij acu nepacelt uz viņu. Bet vai jūs ticat vai neticat? — Avdotja Romanovna bija tā, kas spēra pirmo soli. — Un vai jūs ticēsiet, — pati Marfa Petrovna aizrāvās tiktāl, ka sākumā dusmojās uz mani, ka es par jūsu māsu vienmēr klusēju un arī par manu vienaldzību pret viņas pašas pastāvīgo jūsmošanu par Avdotju Romanovnu. Vēl tagad nesaprotu, ko viņa gribēja! Protams, Marfa Petrovna izstāstīja Avdotjai Romanovnai par mani pēdējo sīkumu. Viņai bija peļama īpašība visiem izstāstīt visus mūsu ģimenes noslēpumus un mūžīgi par mani sūdzēties; kā gan lai viņa palaistu garām tādu jaunu un lielisku draudzeni? Man pat šķiet, ka viņām citu sarunu nemaz nebija kā vien tik par mani, un, bez šaubām, Avdotjai Romanovnai kļuva zinā-

¹ Kapa runa.

mas visas tās tumšās, noslēpumainās tenkas un pasakas, kas man tiek piedēvētas... Esmu ar mieru derēt, ka arī jūs kaut ko tamlīdzīgu esat jau dzirdējis.

— Jā, Lužins jūs apvaino, ka esat vainīgs pat kāda bērna nāvē. Vai tas tiesa?

— Esiet tik laipns un atmetiet šīs nekrietnības, — Svidrigailovs īgni un ar riebumu izvairījās, — ja jūs katrā ziņā vēlēšities uzzināt ko tuvāk par visām šīm nevēdībām, tad es kādreiz jums par tām pastāstīšu atsevišķi, bet tagad...

— Runāja arī par kādu jūsu sulaini tur muižā, ka ar viņu kaut kas noticis jūsu vainas dēļ.

— Esiet tik laipns, pietiek! — Svidrigailovs viņu atkal pārtrauca ar skaidri redzamu nepacietību.

— Vai tas nebija tas pats sulainis, kurš pēc nāves atnāca jums pīpi padot... jūs pats man stāstījāt? — Raskoļņikovs aizvien vairāk iekaisa.

Svidrigailovs vēriģi palūkojās Raskoļņikovā, un tam likās, ka šai skatienā uz mirkli kā zibens pavīdēja ļauns izsmieklis. Svidrigailovs tomēr savaldījās un ļoti pieklājīgi atbildēja:

— Jā, tas pats. Es redzu, ka tas arī jūs ļoti interesē, un uzskatīšu par savu pienākumu pirmajā izdevīgajā gadījumā apmierināt jūsu ziņkāribu. Velns lai parauj! Es redzu, ka patiesi varu dažam likties romantiska persona. Spriediet pats, cik daudz pateicības es esmu pārādā nelaiķei Marfai Petrovnai, ka viņa ir sastāstījusi jūsu māsai par mani tik daudz noslēpumaina un interesanta! Neņemot spriest par iespaidu; bet katrā gadījumā tas bija man izdevīgs. Neskatoties uz dabisko riebumu pret mani un par spīti manam vienmēr drūmajam un atbaidošajam izskatam, Avdotjai Romanovnai pēdīgi kļuva manis žēl — kļuva žēl postā aizejoša cilvēka. Bet, kad jaunavas sirdij tiek kāda žēl, tad tas, protams, ir viņai bīstamāk par visu. Tad viņai katrā ziņā iegribas «glābt», vest pie prāta, atmodināt, piegriezt cēlākiem mērķiem, lai atdzimst jaunai dzīvei un darbiem... vai nu maz ko visu šai virzienā var sasapņot. Es tūliņ maniju, ka putniņš pats skrej cilpā, un

arī no savas puses sagatavojos. Jūs, kā liekas, raucat pieri, Rodion Romanič? Nekas, kā redzat, viss ir nobeidzies ar niekiem. (Velns parauj, ko es dzeru tik daudz tā vīna!) Ziniet, man arvien jau no paša sākumā bija žēl, ka liktenis nav licis jūsu māsai piedzimt mūsu eras otrajā vai trešajā gadsimtā par kāda valdoša kņaziņa, provinces pārvaldnieka vai prokonsula meitu kaut kur Mazazijā. Viņa, bez šaubām, būtu kļuvusi par vienu no mocekļēm, un, protams, smaidītu, kad viņas krūtis tiktu dedzinātas ar sarkani nokaitētām knaiblēm. Viņa pati ar labu prātu būtu devusies mokās, bet ceturtajā vai piektajā gadu simtenī būtu aizgājusi Ēģiptes tukšnesī un nodzīvojuši tur trīsdesmit gadus, pārtikdama no saknēm, aizgrābtības un vizijām. Viņa pēc tā vien ilgojās, kaut drīzāk varētu uzņemties kādas mokas otra cilvēka labā, un, ja viņai šīs mokas nedos, tad, kas zina, viņa var izlēkt vēl pa logu laukā. Esmu dzirdējis par kādu Razu-michina kungu. Stāsta, ka viņš esot prātīgs zēns (ko var spriest jau pēc viņa uzvārda; droši vien kāds seminarists), nu, lai tad viņš arī sarga jūsu māsu! Vārdu sakot, man šķiet, ka esmu Avdotju Romanovnu sapratis, un uzskatu to par lielu godu. Bet toreiz, proti, pazišanās sākumā, — jūs pats zināt, ka tad cilvēks parasti ir vieglprātīgāks un muļķīgāks, redz kļūdaini, acis viņ. Velns ar ārā, kāpēc viņa tik jauka? Es neesmu vainīgs, — tas man iesākās ar nevaldāmu saldkaisles tieksmi. Avdotja Romanovna ir apbrīnojami tikumīga. (Ņemiet vērā, es to jums par jūsu māsu stāstu kā faktu, viņa, neraugoties uz savu dziļo prātu, ir kautra līdz slimīgumam, un tas viņai par labu nenāks.) Tai laikā pie mums gadījās skaista zemnieku meitene Paraša, melnacainā Paraša, tikko no otras muižas atvesta istabene, kuru es agrāk nekad vēl nebiju redzējis, ļoti glīta, bet neiedomājami muļķīga: sāka raudāt, vaimanāt pa visu māju, un iznāca skandals. Reiz pēc pusdienām Avdotja Romanovna ar nolūku uzmeklēja mani dārzā, alejā, un ar zibošām acīm *uzstāja*, lai es lieku Parašai mieru. Tā bija laikam pirmā mūsu saruna divatā. Es, protams, uzskatīju par pagodinājumu viņas vēlēšanos apmierināt, centos izlikties apmulsis un izbrīnījies, vārdu sakot, nospēlēju lomu diezgan labi. Iesākās satikšanās, noslēpumainas sarunas par tikumību, pamācības, lūgumi, pat

asaras, — ticat vai neticat, pat asaras! Redziet, cik spēcīga var kļūt dažām meitenēm kaislība uz propagandu! Es, protams, uzvēlu visu vainu savam liktenim, izlikos slāpstam un alkstam pēc gaismas un pēdīgi ķeros pie visvarenākā un drošākā sievietes sirds iekarošanas līdzekļa, pie līdzekļa, kas nekad nevienu nepiekrāpj un kas iedarbojas uz itin visām bez izņēmuma. Šis pazīstamais līdzeklis ir glaimi. Pasaulē nav nekā grūtāka par vaļsirdību un vieglāka par glaimiem. Ja vaļsirdībā ieskanēsies kaut viena simtdaļņots nepatiesības, tūlīt iznāk disonanse, bet pēc tam — skandals. Bet glaimos, pat ja viss līdz pēdējai notij neīsts, arī tad tie ir patīkami un tiek uzklausīti ar prieku, kaut ar lētu prieku, tomēr ar prieku. Un, lai cik neīsti glaimi, tomēr tajos vismaz puse šķiet patiesība. Un tas tā ir visās attīstības pakāpēs un visos sabiedrības slāņos. Ar glaimiem var pievilināt pat vestalieni. Par parastajiem ļaudīm nav nemaz ko runāt! Nevaru bez smiekliem atcerēties, kā reiz es ar glaimiem pavedu kādu savam vīram, saviem bērniem un savai tikumībai uzticīgu kundzi. Cik tas bija jautri un cik maz pūļu prasīja! Bet kundze bija patiešām tikumīga, vismaz pēc sava prāta. Visa mana taktikas būtība bija tā, ka es vienkārši ik brīdi izlikos satriekts un noliecos viņas tikumības priekšā. Glaimoju bez kautrēšanās: ja izdevās iegūt kaut viņas rokas spiedienu vai skatienu, es tūdaļ sev pārmetu, ka esmu to izrāvis viņai ar varu, ka viņa ir pretojusies, ka viņa ir tā pretojusies, ka es droši vien nekad nekā neiegūtu, ja nebūtu pats tik netikumīgs, ka viņa savā nevainībā nav paredzējusi viltu un ir padevusies netīšām, pašai nezinot un negribot, utt., utt. Vārdu sakot, es panācu visu, bet cienītā kundze palika pilnīgā pārliecībā, ka viņa pati ir nevainīga un šķīsta, pilda visus savus pienākumus bez vainas un ir kritusi tikai nejauši. Un kā viņa uz mani noskaitās, kad es beidzot viņai pateicu, ka, pēc manas dziļākās pārliecības, viņa ir meklējusi baudu gluži tāpat kā es. Arī nabaga Marfu Petrovnu ārkārtīgi viegli varēja uzveikt ar glaimiem, un, ja vien es gribējis, viņa jau savas dzīves laikā būtu norakstījusi uz mana vārda visu savu īpašumu. (Es laikam šausmīgi daudz dzeru un plāpāju.) Ceru, ka jūs uz mani nedusmosieties, ja es tagad teikšu, ka to pašu efektu gandrīz panācu arī ar Avdotju Romanovnu. Tikai es biju

muļķis un ar savu nepacietību visu samaitāju. Avdotjai Romanovnai arī agrāk jau šad un tad (bet kādreiz it īpaši) aplam nepatika manu acu izteiksme, vai jūs varat tam ticēt? Īsi sakot, manos skatienos aizvien kvēlāk un neuzmanīgāk sāka iedegties savādas liesmas, no kurām viņa baidījās, un es pēdīgi kļuvu viņai pretīgs. Sikumos neielaidīšos, bet mēs izšķirāties. Te es atkal izdarīju muļķību: sāku visnekautrīgākā veidā zoboties par viņas morales sprediķiem un pamācībām; uz skatuves atkal uznāca Paraša un ne tikai Paraša vien, — vārdu sakot, iesākās Sodoma. Ai, kaut jūs, Rodion Romanovič, būtu kaut reizi savā mūžā redzējis jūsu māsiņas acis, kā tās dažreiz spēj dzirkstīt! Tas nekas, ka esmu tagad apreibis un izdzēris veselu glāzi vīna, bet es runāju patiesību. Viņas skatiens man rādījās pat sapņos, viņas drēbju iečaukstēšanos es pēdīgi nevarēju panest. Nūdien es domāju, ka dabūšu krītamo kaiti, man nekad nebija ne prātā nācis, ka varu nonākt līdz tādām trakumam. Īsi sakot, vajadzēja izlīgt, bet tas nebija vairs iespējams. Iedomājieties, ko es tad izdarīju! Līdz kādam stulbumam var novest cilvēku viņa trakums! Nekad neko neiesāciet neprāta reibonī, Rodion Romanič! Paļaudamies uz to, ka Avdotja Romanovna patiesībā ir ubadze (ak, atvainojos, es tā negribēju . . . bet vai nav vienalga, ka tikai vārdos ir tas pats jēdziens?), vārdu sakot, ka viņa pārtiek no savu roku darba, ka bez tam viņai jāuztur arī māte un jūs (velns parauj, jūs atkal viebjaties . . .), — es nolēmu piedāvāt viņai visu savu naudu (tūkstošus trīsdesmit es tobrīd varēju sadabūt) ar to noteikumu, ka viņa bēgs kopā ar mani, nu, kaut šurp, uz Pēterburgu. Protams, tad es būtu zvērējis mūžīgu mīlestību, svētlaimību utt., utt. Ticiet man, es biju tā aizrāvis, ka viņai vajadzētu tikai ieminēties: nodur vai noindē Marfu Petrovnu un appreci mani, — tas tiktu tūda! izdarīts! Bet viss nobeidzās ar jums jau zināmo katastrofu; jūs varat iedomāties, līdz kādam trakumam es nonācu, dabūjis zināt, ka Marfa Petrovna ir sameklējusi šo negēlīgo tieslietu sušķi, šo Lužinu, un novadījusi visu gandrīz jau līdz kāzām, — kas taču būtībā būtu gluži tas pats, kas mans priekšlikums. Vai tā nav? Vai tā nav? Tā tak ir! Es skatos, ka jūs sākat kaut kā ļoti uzmanīgi klausīties . . . interesants jaunais cilvēks . . .

Svidrigailovs nepacietīgi uzsita ar dūri uz galda. Viņš bija pietvīcis sarkans. Raskoļņikovs skaidri redzēja, ka glāze vai pusotras glāzes šampanieša, ko Svidrigailovs bija izdzēris, ieņemdams šad tad pa mazam malciņam, ir atstājušas uz to nelāgu iespaidu, — un nolēma izmantot šo gadījumu. Svidrigailovs viņam likās ļoti aizdomīgs.

— Nu, pēc visa tā es esmu jau galīgi pārliecināts, ka jūs esat atbraucis šurp ar kaut kādiem nodomiem attiecībā uz manu māsu, — viņš sacīja Svidrigailovam tieši acīs, lai to vēl vairāk sakaitinātu.

— Ak, beidziet! — Svidrigailovs pēkšņi it kā atjēdzās. — Es jums jau teicu... un turklāt jūsu māsa ciest mani nevar.

— Arī es esmu pārliecināts, ka nevar, bet tagad runa nav par to.

— Tātad jūs esat pārliecināts, ka nevar? (Svidrigailovs piemiedza acis un zobgalīgi pasminēja.) Jums taisnība, viņa mani necieš; bet nekad negalvojiet par to, kas noticis starp vīru un sievu vai mīļākiem! Tur arvien ir kāds kautiņš, kas paliek pasaulei nezināms un ko zina tikai viņi divi. Vai jūs galvojat, ka Avdotja Romanovna ir skatījusies uz mani ar riebumu?

— No dažiem vārdiem un vārdiņiem jūsu stāstījuma laikā es noģīdu, ka arī tagad jums ir savi, turklāt neatliekami nolūki pret Duņu, protams, nekrietni.

— Kā! Vai man būtu pasprukuši tādi vārdi un vārdiņi? — Svidrigailovs uzreiz brīnum naivi izbijās, neveltīdams ne mazāko vērību viņa nolūku ne visai glaimojošam raksturojumam.

— Tādi jums arī tagad vēl izsprūk. Nu, piemēram, ko jūs tā baidāties? No kā jūs uzreiz sabijāties?

— Es baidos? No jums? Drīzāk gan jums, cher ami¹, būtu jābaidās no manis. Un vispār kas par muļķībām visas šīs... Redzu tomēr, ka esmu iereibis; tikko atkal neizplāpājos. Pie velna viņu! Hei, ūdeni!

Viņš paķēra pudeli un pa roku galam izsvieda to pa logu laukā. Filips atnesa ūdeni.

— Tas viss nieki, — Svidrigailovs sacīja, samērcēdams dvieli un aplikdams sev ap galvu; — es vienā mirklī visas

¹ Dārgais draugs. (Franču val.)

jūsu aizdomas varu pārvērst putekļos. Vai jums ir zināms, piemēram, ka es precos?

— Jūs man to arī agrāk jau teicāt.

— Teicu? Esmu piemirsis. Bet tad es vēl nevarēju runāt tik noteikti, pat līgavu nebiju redzējis un par to vēl tikai gudroju. Bet tagad nu man ir i līgava, i viss jau nokārtots; ja nebūtu dažas neatliekamas darīšanas, es tūlīt aizvestu jūs pie viņiem, tāpēc ka gribu dzirdēt jūsu padomu. Ak velns! Vairs tikai desmit minutes laika! Redziet, paskatieties pulkstenī; tomēr pastāstīšu tūlīt, tāpēc ka šīs manas precības ir interesanta lieta. Protams, savā ziņā. Kur jūs? Atkal taisāties iet?

— Nē, tagad es vairs neiešu prom.

— Vairs neiesiet? Redzēsim!... Bet turp es jūs aizvedīšu, tas noteikti, parādīšu līgavu; tikai ne pašreiz; nu jums drīz būs laiks iet. Jūs pa labi, es pa kreisi. Vai jūs pazīstat Reslicha kundzi? To pašu Reslichu, pie kuras es tagad dzīvoju, — jā? Dzirdat? To pašu, par kuru runā, ka tā meitenīte... ūdenī... ziemā... Jūs dzirdat? Dzirdat?... Viņa man visu arī iegroziņa. «Tev,» viņa saka, «garlaicīgi, vajag kādu laiku izklaidēties...» Es, raug, esmu drūms, garlaicīgs. Jūs domājat, ka jautrs? Nē, drūms: nevienam kaiti nedaru, sēžu kaktā, dažreiz trīs dienas no manis neizdabūs ne vārda. Bet Reslichai, blēdei, ir savi nodomi: man sieva apnikšot, es viņu atstāšot un aizbraukšot, bet sieva kritišot viņas nagos, un viņa tad laidīšot to apgrozībā mūsu aprindās un arī vēl augstāk. Esot, viņa man stāsta, kāds vecs, triekas ķertis tēvs, atvaļināts ierēdnis, kurš jau trešo gadu nevarot kājas pakustināt, sēžot krēslā. Esot arī māte — prātīga, gudra dāma. Dēls kalpojot kaut kur provincē un nepalīdzot. Viena meita izgājusi pie vīra, bet apraudzīt nenākot; esot pieņēmuši savā gādībā arī divus mazus brāļa vai māsas dēlēnus (it kā savējo vēl nepietiktu!), un pirms kursa beigšanas izņēmuši no ģimnazijas savu jaunāko meitu. Taj nupat pēc mēneša būs pilni sešpadsmit gadi, tātad pēc mēneša viņu varēs arī izdot pie vīra. Tas ir, izprecināt man. Aizbraucām turp: pie viņiem viss tik ērnoti, stādos priekšā: muižnieks, atraitnis, no ievērojamas ģimenes, ar tādiem un tādiem sakariem, ar kapitalu... kas par to, ka man piecdesmit, bet viņai nav vēl pilni sešpadsmit Kas uz to skatās? Taču

vilinoši, vai ne? Vilinoši, ha-ha! Būtu jūs redzējis, kā es sarunājos ar papiņu un māmiņu! Varētu maksāt par paskatīšanos vien uz mani tai brīdī. Viņa ienāk, pakniksē, varat iedomāties, vēl īsos bruncīšos, pusplaucis pumpuriņš, sarkst kā rīta ausma (viņai, protams, ir jau viss pastāstīts). Nezinu, kāda jūsu gaume uz sieviešu sejiņām, bet, manuprāt, šie sešpadsmit gadi, šis vēl bērnišķīgās acis, šis biklums, šis kautrības asariņas, — manuprāt, tas vēl labāks par skaitumu; bet arī pati viņa tīrā bildīte. Gaiši, vilnīšos sacirtoti matiņi, mīkstas, sārtas lūpiņas, brīnišķīgas kājiņas! . . . Iepazināmie, pēc tam es teicu, ka man jāsteidzas darīšanās, un otrā dienā, tas ir, aizvakar, viņas vecāki deva mums savu svētību. No tās reizes, tiklīdz turp aizbraucu, tūlīt viņu sev klēpī un nelaižu prom . . . Sarkst kā rīta blāzma, bet es viņu ik brīdī noskūpstu; māmiņa viņai, protams, iestāsta, ka tas, lūk, ir viņas vīrs un tā arī vajag, vārdu sakot, rožaina dzīvīte! Šis līgavaiņa stāvoklis ir varbūt tiešām labāks nekā vīra stāvoklis. Te ir tas, ko sauc la nature et la vérité!¹ Ha-ha! Es ar viņu pāris reižu parunājos, — nepavisam nav mulķa skuķēns; reizēm paslēpšus uzmet man tādu skatienu, kā dedzināt apdedzina. Ziniet, sejiņa viņai tieši kā Rafaela madonnai. Sikstinas madonnai ir neizsakāmi vientiesīgas cietējas seja, vai jums tas nav uzkritis? Nu, kaut kas tamlīdzīgs. Tikko bijām saņēmuši vecāku svētību, tūlīt otrā dienā atvedu viņai par kādiem pusotra tūkstoša rubļiem: vienu briljanta, otru pērļu rotu un dāmu sudraba tualetes šķirstiņu, šitik lielu, ar visādiem piederumiem . . . pat viņai, manai madonnai, vaidziņi sāka kvēlot. Vakar es paņēmu viņu klēpī — laikam diezgan neceremoniali, — viņa pietvika, pat asariņas saskrēja acīs, bet to parādīt negrib, tikai pati tvīkst. Visi bija uz brītiņu izgājuši, mēs palikām divatā, — viņa pēkšņi metas man ap kaklu (pati no sevis pirmo reizi), apkampj mani abām rociņām, skūpstā un solās, ka būšot man paklausīga, uzticīga un laba sieva, ka darīšot mani laimīgu, ka katru savas dzīves mirkli, visu, visu ziedošot, bet par to visu vēloties no manis *vienīgi tikai cieņu* un «vairāk», viņa saka, «man nekā, nekā nevajag, nekādu dāvanu!» — Pats sapratīsi, ka dzirdēt tamlīdzīgu atziņas

¹ Daba un patiesība. (Franču val.)

vienatnē no sešpadsmitgadīga eņģeliša tilla kleitiņā, sacirtotiem matiņiem, ar šķīstu kauna sārtumu sejā un entuziasma asaiņām acīs, — jūs piekritīsiet, tas ir diezgan vilinoši, vai ne? Taču ir kaut ko vērts, vai ne, ko? Ir taču vērts! Klausieties... aizbrauksim pie manas līgavas... tikai ne tūlīt!

— Īsi sakot, šī nedabiskā gadu un attīstības pakāpes starpība kairina jūsu jutekļus! Vai tiešām jūs viņu precēsiet?

— Kāpēc ne? Katrā ziņā. Ikviens pats par sevi rūpējas, un visliksmāk dzīvos tas, kas mācēs sevi vislabāk piekrāpt. Ha-ha! Nu ko jūs tajā tikumībā esat tā iestidzis? Esiet žēlīgs pret mani, nabaga grēcinieku! He-he-he!

— Lai nu kā, bet jūs tomēr esat nodrošinājis Katerinas Ivanovnas bērnu nākotni... Bet... bet arī tur jums bija savi iemesli... tagad es visu saprotu.

— Es vispār mīlu, ļoti mīlu bērnus, — Svidrigailovs sāka skaļi smieties. — Par to es varu pat jums pastāstīt kādu visai interesantu epizodi, kas turpinās vēl joprojām. Tikko atbraucis šurp, es sāku apstaigāt visādus zaņķus, — pēc septiņu gadu prombūtnes mestin metos uz tiem. Jūs droši vien esat jau noskārtis, ka ar savu agrāko kompaniju — ar senajiem draugiem un paziņām es nemaz nesteidzos atkal satikties. Un mēģināšu jo ilgāk iztikt bez viņiem. Uz laukiem pie Marfas Petrovnas mani bija galīgi nomocījušas atmiņas par visām šīm noslēpumainajām vietām un vietiņām, kurās tikai zinātāji var ļoti daudz ko atrast. Velns lai parauj! Ļaudis žūpo, izglītotā jaunatne aiz bezdarbības izplēnē nepiepildāmos sapņos un ilgās, kropljo sevi ar visādām teorijām; nezin no kurienes sabraukuši žīdi pilda savas kabatas, bet visi pārējie nodotas izvirtībai. No pat pirmajām stundām šī pilsēta apdvesa mani ar savu pazīstamo elpu. Aizgāju uz kādu tā dēvēto deju vakaru, šausmīgs zaņķis (man patīk zaņķi, kur mazliet jūtams izvirtības gars), iet, protams, vaļā tāds vēl neredzēts kankans, kāds manā laikā nav bijis. Jā, te ir progress. Pēkšņi skatos: meitene gadu trīspadsmit, ļoti glīti apģērbta, dejo ar kādu virtuozu dejtāju, otrs viņai vis a vis. Bet pie sienas uz krēsla sēž viņas māte. Nu, jūs varat iedomāties, kāds kankans! Meitene aiz kauna sarkst, pēdīgi apvainojas un sāk raudāt. Partneris

apķer viņu un nu tik griezties un locīties, bet apkārt visi skaļi smejas — man šādos brīžos patīk mūsu publika, kaut arī zaņķa publika, — smejas un kliedz: «Tas labi, tā vajag! Ko ved šurp bērņus!» Nu, kas man daļas, vai viņi mierina sevi loģiski vai neloģiski! Es tūdaļ apķēros, kas man darāms: apsēdos līdzās mātei un sāku runāt par to, ka arī es esmu iebraucējs, ka te visi tādi nepieklājīgi neveikli vien ir, neprot atšķirt, kam pienākas patiesa cieņa; liku nomanīt, ka man daudz naudas, piedāvājos aizvest viņas savā karietē uz mājām. Aizvedu mājās, iepazīnos (dzīvo kaut kādā kaktā par apakšīrniekiem, nesēn tikai atbraukušas). Viņa teica, ka paziņanos ar mani uzskatot sev un savai meitai ne citādi kā par lielu godu; ka viņām neesot ne mājas, ne mantas, atbraukušas kaut ko nokārtot kādā iestādē; es piedāvāju savus pakalpojumus, naudu; uzziņāju, ka uz to vakaru nokļuvušas aiz pārskatišanās, domādamas, ka tur tiešām mācā dejoj; es no savas puses piedāvājos sniegt palīdzību meiteņnes izglītošanā, iekārtot franču valodas un deju stundas. Pieņēma ar sajūsmu, teica, ka uzskatot par pagodinājumu... Vēl tagad turpinu paziņanos. Ja gribat, aizbrauksim turp, — tikai ne tūlīt.

— Beidziet taču reiz stāstīt savas neķītrās anekdotes, jūs izvirtušais, zemiskais, baudkārais cilvēks!

— O Šillers, Šillers! Oú va-t-elle la vertu se nicher?¹ Bet, ziniet, es tieši stāstīšu jums šādas lietas, lai dzirdētu jūsu izsaučienus. Tā ir bauda!

— Kā nu ne, šai brīdī es patiesi kļūstu smieklīgs pat pats sev! — Raskoļņikovs īgni nomurmināja.

Svidrigailovs sāka smieties pilnā kaklā; pēdīgi pasauca Filipu, samaksāja tēriņu un cēlās, lai ietu.

— Esmu pamatīgi iereibis, assez causé!² — viņš noteica. — Tā bija tiešām bauda.

— Tā tik vēl trūka, ka jūs nejustu baudu, — Raskoļņikovs izsaucās arī pieceldamies, — kā gan pārķairināts izvirtulis lai nejustu baudījumu, stāstot par savām dēkām tādām cilvēkam kā man un tai pašā laikā domājot par citu, tikpat nekrietnu nolūku. Tas taču iekveldina, it īpaši, ja ņem vērā stāvokli, kādā es atrodos.

¹ Lūk, kur tikumība novijusi sev ligzdu! (Franču val.)

² Diezgan tērzēts! (Franču val.)

— Nu, ja tas ir tā, — Svidrigailovs atbildēja, pat ar zināmu izbrīnu lūkodamies Raskoļņikovā, — ja tā, tad arī jūs pats esat īsts ciniķis. Vismaz jums ir lieliskas dotības par tādu kļūt. Jūs spējat daudz ko aptvert, un... arī izdarīt jūs daudz ko spējat. Bet — pietiks. Patiešām žēl, ka dabūju ar jums tik maz parunāties, bet jūs jau man nepazudisiet... Tikai pagaidiet...

Svidrigailovs devās laukā no traktiera. Raskoļņikovs viņam sekoja. Svidrigailovs sevišķi piedzēries tomēr nebija, reibums tikai uz mirkli bija iesities viņam galvā, un tagad tā kļuva ar katru brīdi skaidrāka. Viņš likās par kaut ko stipri noraizējies, laikam par ko ārkārtīgi svarīgu. Varēja noģīst, ka viņš kaut ko gaidīja, jo rādījās ļoti uztraukts. Viņa izturēšanās pret Raskoļņikovu pēkšņi bija pārvērtusies, un viņš kļuva ar katru minūti rupjāks un dzelīgāks. Raskoļņikovs to visu ievēroja, un arī viņa nemiers pieauga. Svidrigailovs šķīta viņam ļoti aizdomīgs: viņš nolēma tam sekot.

Viņi izgāja uz ielas.

— Jūs pa labi, es pa kreisi vai, ja vēlaties, tad otrādi, un tagad — adieu, mon plaisir¹, uz priecīgu atkalredzēšanos!

Viņš pagriezās pa labi, uz Siena laukuma pusi.

V

Raskoļņikovs viņam sekoja.

— Ko tas nozīmē! — Svidrigailovs izsaucās, pagriezies atpakaļ. — Man šķiet, es teicu...

— Tas nozīmē, ka es tagad no jums neatkāpšos.

— Ko-ķ-o?

Abi apstājās un labu brīdi nomēroja viens otru ar skatieniem.

— No visiem jūsu dzērāja stāstiem, — Raskoļņikovs kā cirstin atcirta, — es esmu nācis pie noteikta slēdziena, ka jūs ne tikai neesat atmetis savus nekrietnos nolūkus attiecībā uz manu māsu, bet domājat par tiem vēl neatlaidīgāk. Es zinu, ka mana māsa ir šorīt saņēmusi kādu vēstuli. Jūs visu laiku nevarējāt mierīgi nosēdēt uz vietas... Pieņemsim, ka jums patiesi ir izdevies atrast sev pa ķērienam kaut kādu

¹ Ardievu, mans prieks! (Franču val.)

sievu; bet tas neko nenozīmē. Es gribu pārliecināties personīgi...

Diezin vai Raskoļņikovs pats būtu varējis pateikt, ko īsti viņš tagad vēlējas un par ko gribēja pārliecināties personīgi.

— Ak tā! Bet vai nevēlaties, lai es tūlīt pasaucu policiju?

— Sauc!

Viņi atkal labu brīdi stāvēja viens otram pretī. Beidzot Svidrigailova seja pārvērtās. Redzēdams, ka Raskoļņikovs no piedraudējuma neizbijās, viņš piepeši kļuva pavisam jautrs un draudzīgs.

— Ak tu viens tāds! Es ar nodomu nekā nerunāju par jūsu lietu, kaut gan mani, protams, moca ziņkārība. Tas nu ir kaut kas nedzirdēts. Gribēju atlikt uz citu reizi, bet jūs, nūdien, spējat pat mironi sakairināt... Nu iesim, bet jau iepriekš pasaku, ka man tikai jāiegriežas mājās paņemt naudu. Pēc tam aizslēgšu istabu, paņemšu važoni un aizbraukšu uz visu vakaru uz Salām. Kur nu jūs man līdz?

— Es iešu pagaidām jums līdz uz mājām, tikai ne pie jums, bet pie Sofjas Semjonovnas atvainoties, ka nebiju bēres.

— Kā jums tīk, bet Sofjas Semjonovnas nav mājās. Viņa aizveda bērņus pie kādas vecas, ievērojamas dāmas, manas senas paziņas, kas ir noteicēja dažās bāreņu aizgādes iestādēs. Es šo dāmu apbūru, iemaksādams naudu par visiem trim Katerinas Ivanovnas cālēniem, bez tam ziedodams vēl arī iestādēm. Pēdīgi izstāstīju viņai arī Sofjas Semjonovnas likteni visā pilnībā, nekā neslēpdams. Efekts neapprakstāms. Tāpēc tad Sofjai Semjonovnai bija arī noteikts, lai ierodas tūlīt šodien viesnīcā, kur mana dāma, iebraukusi no vasarnīcas, ir apmetusies.

— Nekas, es tomēr iešu.

— Kā gribat. Tikai ceļi abiem nesakrītīs; bet kas man daļas!... Lūk še, māja klāt... Sakiet, esmu pārliecināts, ka jūs skatāties uz mani aizdomīgi tāpēc, ka es biju tik delikats un līdz šim laikam jūs neiztaujāju... jūs saprotat? Jums tas ir izlicies neparasti, — esmu gatavs derēt, ka tā! Esi nu delikats!

— Un klausies aiz durvīm!

— Ak jūs par to? — Svidrigailovs iesmējās. — Nujā, tiešām būtu brīnums, ja jūs pēc visa palaistu to garām bez

piezīmes. Ha-ha! Es kaut cik nopratu, ko jūs toreiz... tur pastrādājāt un stāstījāt Sofjai Semjonovnai, tomēr... kas tur īsti ir? Varbūt es esmu pārāk atpalicis cilvēks un nekā nespēju saprast. Paskaidrojiet, draudzīn, dieva dēļ! Apkaismojiet arī manu prātu ar jaunākajiem principiem.

— Nekā jūs nevarējāt dzirdēt. Jūs tikai melšat.

— Es nerunāju par to, nē, nē (kaut šo to dzirdēju gan), es runāju par to, ka jūs pastāvīgi pūšat un stenat! Šillers, Šillers jūšos ik minūtes par kaut ko uztraucas. Tātad tagad arī aiz durvīm vairs nedrīkstēs paklausīties. Ja tā, tad ejiet tikai pie priekšniecības un pastāstiet, ka, raug, man bija tāds un tāds gadījums: mana teorija izrādījusies mazliet kļūdaina. Un, ja jūs esat pārliecināts, ka pie durvīm klausīties nedrīkst, bet vecenītes var zvetēt sev par prieku, ar ko pagadās, tad brauciet prom kaut kur uz Ameriku! Bēdziet, jaunais cilvēk! Varbūt vēl ir laiks. Es to saku jums no visas sirds. Nav naudas? Es ceļa naudu došu.

— Es par to nemaz nedomāju, — Raskoļņikovs viņu pārtrauca ar riebumu.

— Es saprotu (jums nemaz nav sevi jāapgrūtina, ja negribat, tad daudz arī nerunāji). Saprotu, kādi jautājumi jums pašreiz modē: moraliskie, vai? Jeb vai pilsoņu un cilvēku jautājums? Metiet tos pie malas, kam tie jums tagad? He-he! Vai tāpēc, ka vēl arvien esat i pilsonis, i cilvēks? Bet, ja tas tā, kāpēc tad vajadzēja ķerties pie darba, kas jums nav pa spēkam? Nu nošaujieties; jeb vai netīkas?

— Jūs, kā rādās, tieši gribat mani sakaitināt, lai es tagad no jums atkāptos...

— Esat gan jūs savādnieks! Bet nu mēs esam klāt, lūdzu, kāpiet vien augšā! Lūk, še Sofjas Semjonovnas durvis, skatieties, nav neviena. Jūs neticat? Pavaicājiat Kapernaumoviem, viņa arvien atstāj pie tiem atslēgu. Āreče, arī pati madame de Kapernaumov... Kas? Ko? (Viņa ir pakurla.) Aizgāja? Uz kurieni? Nu, vai tagad dzirdējāt? Nē, droši vien viņa nebūs līdz vēlam vakaram. Nu, tagad ejam pie manis! Jūs tak gribējāt arī pie manis ienākt? Nu re, te mēs esam. Resliha kundzes nav mājās: viņa mūžam darišanās, tomēr lāga sieviete, es jums par to galvoju... Varbūt arī jums viņa noderētu, ja jūs būtu kaut cik saprātīgāks. Nu, tagad lūdzu paskatīties, es izņemu no rakstāmgalda šo piecprocentu

biļeti (redziet, cik te man daudz!), un šī ies tūlīt pie naudas mijēja... Nu, vai redzējāt? Ilgāk man nav laika kavēties. Atvilktne tiek aizslēgta, istaba tiek aizslēgta... tā, te nu mēs atkal esam uz kāpnēm. Nu, ja gribat, pasauksim važoni: es taču laidīšos uz Salām. Vai nevēlaties pavizināties? Lūk še, es paņemu šo važoni uz Jelagina salu. Atsakāties? Neizturējāt? Pavizināsimies! Kā rādās, sāks līt lietus: nekas, — pacelsim jumtu...

Svidrigailovs bija jau ratos. Raskoļņikovs redzēja, ka viņa aizdomas vismaz šai brīdī ir nepamatotas. Ne vārda neatbildējis, viņš apgriezās un gāja atpakaļ Siena laukuma virzienā. Būtu viņš iedams kaut reizi atskatīties, tad ieraudzītu, ka Svidrigailovs, neaizbraucis tālāk par simts soļiem, samaksāja važonim un pats stāvēja jau uz ietves. Bet Raskoļņikovs vairs nekā nevarēja redzēt, jo bija jau pagriezies gar stūri. Dziļš riebums dzina viņu prom no Svidrigailova. «Kā es kaut mirkli varēju no viņa ko gaidīt, no šī rupjā ļaundara, no šī baudkārā izvirtuļa un nelieša!» viņš nevilus izsaucās. Jāsaka gan, ka Raskoļņikova spriedums bija par daudz ātrs un vieglprātīgs. Visa Svidrigailova būtība slēpa kaut ko tādu, kas piešķīra viņam vismaz zināmu oriģinalitāti vai pat noslēpumainību. Bet, kas attiecas uz Duņu, tad Raskoļņikovs tomēr bija pilnīgi pārliecināts, ka Svidrigailovs neatstās viņu mierā. Bet pārlietu grūti un nepanesami kļuva par visu domāt un pārdomāt!

Palicis viens, viņš kā parasti pēc pāris desmitiem soļu nogrima dziļās domās. Uzgājis uz tilta, nostājās pie margām un lūkojās ūdenī. Viņš neredzēja, bet tepat tuvumā stāvēja Avdotja Romanovna.

Māsa nāca pretī, kad viņš uzgāja uz tilta, bet viņš to nepamanīja. Duņečka nekad vēl nebija satikusi brāli uz ielas tādā izskatā, tas viņu pārsteidza un izbiedēja. Viņa apstājās un nezināja: uzrunāt viņu vai ne? Pēkšņi viņa ieraudzīja no Siena laukuma puses ātri nākam Svidrigailovu.

Varēja redzēt, ka tas tuvojās ļoti uzmanīgi un slapstīdamies. Viņš neuznāca uz tilta, bet palika uz ietves stāvot, cik spēdams cenzdamies, lai Raskoļņikovs viņu neieraudzītu. Duņu viņš jau agrāk bija pamanijis un tagad ar zīmēm aicināja pie sevis. Viņa noprata, ka viņš ar zīmēm lūdz neuzrunāt brāli un atstāt to mierā, bet nākt pie viņa.

Duņa tā arī izdarija. Viņa klusi pagāja brālim garām un tuvojās Svidrigailovam.

— Iesim ātrāk! — Svidrigailovs viņai čukstēja. — Es nevēlos, ka Rodions Romaničs zinātu par mūsu satikšanos. Es jūs brīdinu, ka mēs ar viņu nupat sēdējām tepat netālu traktierī, kur viņš pats mani uzmeklēja, un es tikai ar pūlēm no viņa atbrīvojos. Viņš kaut kā dabūjis zināt par manu vēstuli jums, un viņam ir kādas aizdomas. Jūs taču viņam to neatklājāt? Bet kas tad cits?

— Tagad mēs esam jau aiz ielas stūra, — Duņa pārtrauca, — brālis mūs neredzēs. Jums līdzī es neiešu. Sakiet man visu šepat; to var pateikt arī uz ielas.

— Vispirms par to nekādā ziņā nevar runāt uz ielas; otrkārt, jums jādzird, ko teiks Sofja Semjonovna; treškārt, es jums parādīšu dažus dokumentus... Bet, ja jūs nebūsiat ar mieru ienākt pie manis, tad es atsakos no jebkādiem paskaidrojumiem un tūlīt aizeju. Tikai lūdzu jūs neaizmirst, ka jūsu mīļā brālīša ļoti interesantais noslēpums atrodas pilnīgi manās rokās.

Duņa šaubīdamās apstājās un ar caururbjošu skatienu paskatījās Svidrigailovā.

— Ko jūs bīstaties! — tas mierīgi piezīmēja. — Pilsēta nav lauki. Un arī uz laukiem vairāk ļauna jūs nodarījāt man nekā es jums, bet te...

— Vai Sofja Semjonovna zina?

— Nē, neesmu teicis viņai ne vārda un pat šaubos, vai viņa ir pašreiz mājās. Tomēr jādomā, ka ir. Viņa šodien apglabāja savu radnieci, un tad, protams, šī nav tāda diena, lai ietu ciemos. Līdz zināmam laikam es negribu nevienam neko stāstīt un tagad gandrīz nožēloju, ka esmu jums par to ziņojis. Mazākā neuzmanība te līdzinās jau nodevībai. Es dzīvoju, lūk, te, šinī namā, pašreiz esam klāt; šis ir mūsu mājas sētnieks; viņš mani labi pazīst, redziet, viņš mani sveicina. Viņš redz, ka es eju ar dāmu, droši vien būs jau ielāgojis jūsu seju, un tas var jums noderēt, ja jau jūs tik ļoti bīstaties un turat mani aizdomās. Piedodiet, ka es tik rupji izsakos! Es dzīvoju par apakšīrnieku. Sofjas Semjonovnas istaba atrodas blakus manējai, viņa arī ir apakšīrniece. Viss stāvs pilns ar īrniekiem. Kas jums ko būties kā bērnam? Vai tad tiešām esmu tik briesmīgs?

Svidrigailova seja savilkās vēlīgā smaidā. Bet smaidis viņam tagad nebija prātā. Viņa sirds strauji pukstēja, elpa gandrīz aizrāvās. Viņš tišām runāja ļoti skaļi, lai apslēptu savu pieaugušo uzbudinājumu; bet Duņa nepaguva ievērot šo sevišķo uzbudinājumu, jo viņu pārlietu sadusmoja Svidrigailova piezīme, ka viņa baidoties kā bērns un ka Svidrigailovs liekoties viņai tik briesmīgs.

— Kaut gan es zinu, ka jūs esat cilvēks... bez goda jūtām, tomēr es no jums ne drusciņas nebaidos. Ejiet pa priekšu! — viņa teica ārēji mierīga, tomēr seja viņai bija ļoti bāla.

Svidrigailovs apstājās pie Soņas dzīvokļa.

— Pagaidiet, es palūkošos, vai viņa ir mājās. Nav. Neveiksme! Bet es zinu, ka viņa var ļoti drīz pārnākt. Ja viņa izgājusi, tad tikai pie kādas dāmas pārrunāt par saviem bāreņiem. Viņiem nomira māte. Es ar tur iesaistījos un palīdzēju. Ja Sofja Semjonovna pēc desmit minūtēm nepārnāks, tad es vēlāk aizsūtīšu viņu pie jums; ja gribat, tad jau šodien. Nu, te nu ir mans numurs. Raug šē, šīs divas istabas ir manas. Aiz šīm durvīm dzīvo mana saimniece Resliha kundze. Tagad paraugieties šurp, es jums parādīšu savus svarīgākos dokumentus: šīs durvis no manas guļamistabas ved divās pilnīgi tukšās istabās, kuras ir izīrējamas. Te, lūk, tās ir... jums jāapskata tās vērigāk...

Svidrigailovs apdzīvoja divas puslīdz plašas mēbelētas istabas. Duņečka aizdomīgi lūkojās apkārt, bet nesaskatīja nekā sevišķa nedz istabu iekārtā, nedz to novietojumā, kaut gan šo to arī būtu varējusi ievērot: piemēram, to, ka Svidrigailova dzīvoklis atradās starp diviem gandrīz pavisam tukšiem dzīvokļiem. Ieeja viņa istabās nebija tieši no gaitēņa, bet caur divām gandrīz tukšām saimnieces istabām. Bet aiz savas guļamistabas Svidrigailovs, durvis atslēdzis, parādīja Duņeckai arī tukšu, izīrējamu dzīvokli. Duņečka apstājās uz sliedītiņa, nesaprazdama, kālab viņu aicina to skatīties. Svidrigailovs pasteidzās paskaidrot:

— Panāciet, paskatieties šo otru lielo istabu! Ievērojiet šīs aizslēgtās durvis! Pie durvīm ir krēsls, vienīgais krēsls pa abām istabām. To es ienesu no sava dzīvokļa, lai ērtāk varētu noklausīties. Tūlīt aiz durvīm stāv Sofjas Semjonovnas galds: pie tā viņa sēdēja un sarunājās ar Rodionu Roma-

niču. Bet es te, uz krēsla sēdēdams, klausījos divus vakarus no vietas, abas reizes pa divām stundām. Protams, varēju šo to uzzināt, kā jums šķiet?

— Jūs slepeni noklausījāties?

— Jā, noklausījos. Bet tagad iesim atpakaļ, te nav kur apsēsties.

Viņš aizveda Avdotju Romanovnu atpakaļ savā pirmajā istabā, kas bija viņam zāles vietā, un palūdza viņu apsēsties uz krēsla. Viņš pats apsēdās uz otra, galda galā, vismaz asi no viņas. Viņa acīs zalgoja droši vien tā pati liesmiņa, kas bija kādreiz jau tik stipri sabiedējusi Duņečku. Viņa nodrebēja un vēlreiz aizdomīgi palūkojās apkārt. Tas viņai iznāca neviļus: acīm redzot viņai negribējās parādīt savu neuzticēšanos. Tomēr viņu pēdīgi pārsteidza tas, ka Svidrigailova dzīvoklis tik atšķirts. Viņai gribējās pajautāt, vai mājās vismaz dzīvokļa saimniece, bet viņa to nedarija... aiz lepnuma. Turklāt citas, nesalīdzināmi lielākas sāpes nekā bailes par sevi pašu nospieda viņas sirdi. Viņa neizsakāmi cieta.

— Te ir jūsu vēstule, — viņa iesāka, nolikdama vēstuli uz galda. — Vai tas iespējams, ko jūs rakstāt? Jūs norādāt uz kādu nozēgumu, kuru it kā esot izdarījis mans brālis. Jūs pārāk skaidri uz to norādāt un nedrīkstat tagad vairs atrunāties. Ziniet, ka jau pirms jums esmu dzirdējusi šo muļķīgo pasaciņu un neticu neviena vārda. Tās ir zemiskas un smieklīgas aizdomas. Es zinu, kā un ar kādu nolūku šīs baumas izdomātas. Jums nevar būt nekādu pierādījumu. Jūs solījāties pierādīt: tad runājiet! Bet es jau iepriekš saku, ka es jums neticu! Neticu!...

Duņečka to visu izteica ātri, aizgūtnēm, un viņas seja uz mirkli nosarka.

— Ja jūs neticētu, vai tad būtu iespējams, ka riskētu nākt pie manis? Kādēļ tad nācāt? Vienīgi aiz ziņkāres?

— Nemociet mani, runājiet, runājiet!

— Nav vārdam vietas, jūs esat drošsirdīga meiča. Nudien, es domāju, ka jūs palūgsiet Razumichina kungu, lai viņš jūs pavada uz šejieni. Bet viņa nebija ne pie jums, ne jūsu tuvumā, kaut gan es labi apskatījos. Tas ir drosmīgi: jūs gribējāt saudzēt Rodionu Romaniču. Jāsaka, jūsos viss ir dievišķīgs... Kas attiecas uz jūsu brāli, — ko lai es jums saku? Jūs nupat pati viņu redzējāt. Kāds liekas?

— Vai uz to vien jūs pamatojaties?

— Nē, ne uz to, bet uz viņa paša vārdiem. Divus vakarus no vietas viņš bija te pie Sofjas Semjonovnas. Es jums rādīju, kur viņi sēdēja. Viņš izsūdzēja tai visu. Viņš ir slepkava. Viņš esot noslepkavojis veceni, ierēdņa atraitni, augļotāju, pie kuras arī pats gājis aizņemties naudu pret ķilām. Nogalinājis arī viņas māsu Lizavetu, tirgonīti, kura nejauši ienākusi māsas slepkavības brīdī. Viņš nonāvējis abas ar cirvi, ko atnesis līdzī. Viņš tās nonāvējis aplaupīšanas nolūkā un arī aplaupījis: paņēmis naudu un kādas vērtslietas. Visu to vārdu pa vārdam viņš izstāstīja Sofjai Semjonovnai, kas vienīgā zina šo noslēpumu, bet pašā slepkavībā nedz ar vārdiem, nedz darbiem nav piedalījusies, taisni otrādi, to dzirdot, šausmīgi nobijās, tāpat kā tagad jūs. Esiet mierīga, viņa to nenodos.

— Tas nevar būt! — Duņečka izdvesa ar bālām, pamirušām lūpām, viņa smaka nost. — Tas nevar būt, nav ne mazākā iegansta, ne iemesla . . . Tie ir meli! Meli!

— Viņš gribēja aplaupīt, tas ir viss iemesls. Viņš paņēmis naudu un lietas. Tiesa, kā pats atzinās, viņš gan neesot izlietojis nedz naudu, nedz lietas; tās aiznesis un noslēpis kaut kur zem akmens, kur tās vēl tagad guļ. Bet tas ir tikai tāpēc, ka viņam trūkst drosmes tās izlietot.

— Bet vai tas jebmaz iespējams, ka viņš spētu zagt, laupīt? Ka viņš varētu par to kaut iedomāties? — Duņa iesaucās, uzlēkdama no krēsla. — Jūs tak viņu pazīstat, esat redzējis? Vai viņš varētu būt zaglis?

Likās, viņa lūdzās Svidrigailovu, visas bailes bija aizmirsusi.

— Tur, Avdotja Romanovna, var būt tūkstošiem un miljoniem kombināciju un virzienu. Zaglis zog, bet zaglis arī zina, ka ir nelietis; bet es nesen dzirdēju par kādu krietnu cilvēku, kas aplaupījis pastu; ej nu sažini, varbūt viņš tiešām domā, ka ir izdarījis cildenu darbu! Protams, arī es, tāpat kā jūs, neticētu, ja man kāds cits to stāstītu. Bet pats savām ausīm es ticu. Viņš Sofjai Semjonovnai arī visus iemeslus izskaidroja; viņa tāpat sākumā pat savām ausīm neticēja, tomēr savām acīm noticēja, savām pašas acīm. Viņš taču pats viņai stāstīja.

— Bet kādi tad . . . iemesli?

— Tas ir garš stāsts, Avdotja Romanovna. Te . . . nu kā lai to jums pasaka, te ir savā ziņā vesela teorija — apmēram

tā pati, pēc kuras es, piemēram, atzīstu, ka atsevišķs pārkāpums pieļaujams, ja galvenais mērķis ir labs. Viens ļaundarījums un simts labu darbu! Protams, ka jaunam, apdāvinātam, pārmērīgi patmīlīgam cilvēkam ir sāpīgi zināt, ka vajadzētu tikai divus trīs tūkstošus naudas — un visa viņa karjera, visa viņa dzīve nākotnē izveidotos citādi; bet šo triju tūkstošu — nav. Pievienojiet te klāt arī sašutumu par badošanos, par šauro istabēli, par skrandām, skaidru sava sociālā stāvokļa apzināšanos, līdz ar to arī par mātes un māsas apstākļiem. Bet pats galvenais iemesls tomēr ir un paliek godkāre, lepnums un godkāre, ej nu sažini, varbūt doma nav slikta... Nedomājiet, ka es viņu nosodu, — nav mana darīšana. Te bija arī viena maza viņa paša teorija, — teorija tā nekas, — bet pēc šīs teorijas, redziet, visi cilvēki sadalās parastos un neikdienišķos cilvēkos, tas ir, tādos, kuriem viņu augstā stāvokļa dēļ likums nav rakstīts, bet viņi paši dod likumus pārējiem cilvēkiem, tā teikt, materialam, mēsliem. Nekas, teorija puslīdz laba; une theorie comme une autre¹. Viņš briesmīgi jūsmoja par Napoleonu, tas ir, viņu īpaši sajūsmināja tas, ka ļoti daudzi ģeniali cilvēki nav skatījušies uz atsevišķiem pārkāpumiem, bet bez prātošanas gājuši tiem pāri. Viņš laikam arī sevi iedomājās par ģenialu cilvēku un kādu laiku bija par to pārliecināts. Tagad viņš ļoti cieš, ka teoriju izdomāt gan ir pratis, bet kāpt bez prātošanas visam pāri nav spējis un tāpat nav ģeniāls cilvēks. Bet patmīlīgam jaunam cilvēkam tas ir pazemojoši, it sevišķi mūsu laikmetā...

— Bet sirdsapziņas pārmetumi? Jūs tāpat gribat teikt, ka viņam nav morālistu jūtu? Bet vai tad viņš ir tāds?

— Ak Avdotja Romanovna, tagad visi jēdzieni ir sajukuši; tas ir, es gribu teikt, ka labā kārtībā tie nekad nav arī bijuši. Krievu ļaudis vispār ir ļaudis ar plašu vērienu, Avdotja Romanovna, tikpat plašu, cik plaša viņu zeme, ar ārkārtīgu tieksmi uz fantastisko, juceklīgo. Bet posts, ja ir plašums bez sevišķas ģenialitātes. Vai vēl atceraties, cik daudz par šo tematu mēs tikām pārrunājuši ar jums divatā, sēdēdami uz terases, dārzā, arvien pēc vakariņām. Jūs man vēl tieši šo plašumu pārmetāt. Kas zina, varbūt tai pašā laikā, kad mēs runājām, viņš te gulēja un domāja savu

¹ Tāda viena teorija, kā otra. (Franču val.)

domu. Mūsu izglītotajā sabiedrībā sevišķi svētu tradīciju taču nemaz nav, Avdotja Romanovna, ja nu kāds pēc grāmatu gudrībām sev kaut ko tamlīdzīgu izveido... vai no senvēstures rakstiem kaut ko izsecina. Bet tie taču lielākoties tikai zinātnieki, visi, var teikt, tādi naktsmīces, un labāko aprindu cilvēkam tādām būt ir pat nepieklājīgi. Bet jūs jau manus vispārīgos uzskatus pazīstat: es itin nevienu nenosodu. Es pats esmu baltrocis un pie tā tad arī tuos. Mēs esam par to ne vienu vien reizi jau izrunājušies. Man pat ir bijusi laime ar saviem spriedumiem jūs ieinteresēt... Bet jūs esat ļoti bāla, Avdotja Romanovna.

— Es šo viņa teoriju zinu. Es lasīju žurnālā viņa rakstu par cilvēkiem, kuriem viss atļauts... Man Razumichins atnesa...

— Razumichina kungs? Jūsu brāļa rakstu? Žurnālā? Vai ir tāds raksts? Es nezināju. Tas nu ir ļoti interesanti! Bet kur jūs steidzaties, Avdotja Romanovna?

— Es vēlos satikt Sofju Semjonovnu, — Duņečka vārgā balsi sacīja. — Kur te var pie viņas ieiet? Varbūt viņa ir pārnākusi; es katrā ziņā gribu viņu tūlīt redzēt. Lai viņa man...

Avdotja Romanovna nespēja nobeigt teikumu, viņai aizrāvās elpa.

— Sofja Semjonovna neatgriezīsies līdz tumsai. Es tā domāju. Viņai vajadzēja pārnākt ļoti drīz, bet, ja ne, tad tikai vēl naktī...

— Ā, tā tad tu melo! Es redzu, tu esi melojis... visu laiku melojis!... Es tev neticu! Neticu! Neticu! — Duņečka kļiedza ārkārtīgā niknumā, pilnīgi zaudējusi pašsavaldīšanos.

Gandrīz pagībusi viņa atslīga krēslā, kuru Svidrigailovs viņai pasniedza.

— Avdotja Romanovna, kas jums noticis, atjēdzieties! Lūk, te ir ūdens. Iedzeriet malciņu...

Viņš uzrasināja tai ūdeni. Duņečka satrūkās un atjēdzās.

— Stipri ķērās pie sirds! — Svidrigailovs murmināja, un viņa seja apmācās. — Avdotja Romanovna, apmierinieties! Ziniet, ka viņam ir draugi. Mēs viņu izglābsim. Vai gribat, es viņu aizvedīšu uz ārzemēm? Man ir nauda; triju dienu laikā dabūšu biļeti. Bet, kas attiecas uz to, ka viņš ir nonāvējis, nu... paveiks vēl daudz labu darbu, un tā

viss izlīdzināsies; apmierinieties! Varbūt vēl kļūs par ļoti izcilu cilvēku. Kas jums kait? Slikti jūtaties?

— Ļaunais cilvēks! Viņš vēl nīrgājas! Laidiet mani...

— Kur? Uz kurienu jūs?

— Pie viņa. Kur viņš ir? Vai jūs zināt? Kāpēc šīs durvis ciet? Mēs nupat pa šīm durvīm ienācām, bet tagad tās aizslēgtas. Kad jūs paguvāt aizslēgt?

— Nevarēju taču izkliegt pa visām istabām to, ko mēs šeit runājām. Es nebūt neņīrgājos; man tikai apņīka sarunāties šādā tonī. Nu, kur jūs šitāda iesiet? Jeb vai jūs gribat viņu nodot? Jūs viņu novedīsiet līdz ārprātam, un viņš pats sevi nodos. Vai jūs zināt, ka viņu jau novēro, ka viņam ir jau uz pēdām? Jūs viņu tikai nodosiet. Pagaidiet; es ar viņu tikos un nupat sarunājos; viņu var vēl glābt. Pagaidiet, apsēdieties, padomāsim kopīgi! Tikai tāpēc es jūs aicināju šurp, lai divatā visu labi apdomātu. Sēdiet taču!

— Kā jūs varat viņu izglābt? Vai tad viņu ir iespējams glābt?

Duņa apsēdās. Svidrigailovs apsēdās viņai līdzās.

— Tas viss atkarīgs no jums, vienīgi tikai no jums, — viņš iesāka ar kvēlojošām acīm, gandrīz čukstēdams, mulsdams, aiz liela savīļņojuma dažu vārdu neizrunādams līdz galam.

Duņa izbijusies atrāvās no viņa tālāk. Arī viņš viscaur drebēja.

— Sakiet vienu vārdu — un viņš būs glābts! Es... es viņu izglābšu. Man ir nauda un draugi. Es viņu tūdaļ aizsūtīšu, bet pats paņemšu pasi, divas pases. Vienu viņam, otru sev. Man ir draugi, man ir pazīstami valsts darbinieki... Vai gribat? Es paņemšu arī jums pasi... arī jūsu mātei... Kam jums vajadzīgs Razumichins? Arī es jūs mīlu... Es jūs bezgalīgi mīlu. Ļaujiet man jūsu drēbju vīli noskūpstīt, ļaujiet! Ļaujiet! Es nespēju noklausīties, kā jūsu tērps čaukst. Sakiet man: izdari to, un es izdarišu! Es visu izdarišu. Es izdarišu neiespējamo. Kam jūs ticēsiet, tam arī es ticēšu. Es izdarišu visu, visu! Neskatieties, neskatieties uz mani tā! Vai jūs nesajēdzat, ka jūs mani beidzāt nost...

Viņš gandrīz murgoja. Ar viņu bija pēkšņi kaut kas noticis, it kā kas būtu iesities galvā. Duņa uzlēca kājās un metās pie durvīm.

— Atveriet! Atveriet! — viņa kļiedza caur durvīm, ar

rokām tās raustīdama. — Atveriet taču! Vai tiešām neviena nav?

Svidrigailovs piecēlās un atjēdzās. Ļauns, ironisks smīns pamazām apvijās ap viņa vēl drebošajām lūpām.

— Tur neviena nav mājās, — viņš klusi pa balsienam sacīja. — Saimniece ir izgājusi, un veltīgi kliegt; tikai velti sevi uztraucāt.

— Kur atslēga? Slēdz tūlīt durvis vaļā; tūlīt, tu zemiskais cilvēk!

— Man atslēga pazudusi, es nevaru to atrast.

— Ak tā! Tātad varmācība! — Duņa nobālēdama iekliedzās un iebēga istabas kaktā, kur žigli aizlika sev priekšā pa rokai gadījušos galdiņu. Viņa nekliedza, bet ar skatienu ieurbās savā mocītājā un uzmanīgi sekoja katrai Svidrigailova kustībai. Arī Svidrigailovs nekustējās no vietas un stāvēja viņai pretī otrā istabas galā. Viņš šķita jau savaldījies, vismaz ārēji. Seja tomēr bija vēl bāla kā agrāk. Ironiskais smīns tajā nenodzisa.

— Jūs, Avdotja Romanovna, nupat sacījāt «varmācība!». Ja varmācība, tad jūs pati varat saprast, ka esmu uz to arī sagatavojies. Sofjas Semjonovnas nav mājās; līdz Kaper-naumoviem ir pārāk tālu — piecas aizslēgtas istabas. Un galu galā es esmu vismaz divreiz stiprāks par jums, turklāt man nav ko baidīties, tāpēc ka jūs nevarat mani apsūdzēt: jūs tak patiesi negribēsiet nodot savu brāli? Un neviens jums arī neticēs: nu saki, kāpēc gan jauna meitene lai viena ietu pie vientuļa vīrieša viņa dzīvoklī! Tātad, ja jūs arī savu brāli upurētu, pat tad neko nepierādīsiet: varmācību ļoti grūti pierādīt, Avdotja Romanovna.

— Negēlis, — Duņa sašutusi izdvesa.

— Kā vēlaties; bet ņemiet vērā, ka līdz šim es runāju tikai par varbūtībām. Pēc manas personīgās pārlicības, jums pilnīga taisnība: varmācība ir negēlība. To visu es saku tādēļ, lai jūs saprastu, ka jūsu sirdsapziņa paliks skaidra arī tad, ja jūs pat... ja jūs pat būtu ar mieru izglābt savu brāli labprātīgi... tā, kā es jums lieku priekšā. Jūs gluži vienkārši būsiat padevusies apstākļiem, teiksim, pat varai, — ja bez šī vārda nevar iztikt. Padomājiet par to! Jūsu brāļa un jūsu mātes liktenis ir jūsu rokās. Bet es būšu jūsu vergs... visu mūžu... es šē gaidīšu...

Svidrigailovs apsēdās uz dīvana soļus astoņus no Duņas.

Viņai nebija vairs ne mazāko šaubu par tā negrozāmo apņemšanos. Viņa to pazina...

Pēkšņi Duņa izvilka no kabatas revolveri, uzvilka gaili un nolaida roku ar revolveri uz galdiņa. Svidrigailovs uzlēca kājās.

— Ahā! Tad, raug, kā! — viņš pārsteigts iesaucās un ļauni pasmējās. — Tas pilnīgi maina notikumu gaitu! Tā jūs pati man visu stipri atvieglināt, Avdotja Romanovna! Bet kur jūs ņemāt revolveri? Varbūt no Razumichina kunga?... Bet tas taču mans revolveris! Vecs paziņa! Un kā es toreiz to meklēju!... Tātad mūsu šaušanas stundas, ko man bija gods uz laukiem jums pasniegt, nav beigušās bez sekmēm.

— Tas nav tavs revolveris, bet Marfas Petrovnas, kuru tu nogalināji, nelietil! Tev viņas mājā nepiederēja nekas. Es to paņēmu, tiklīdz redzēju, uz ko tu esi spējīgs. Iedrošinies spert kaut soli, un es zvēru, ka tevi nošaušu.

Duņa bija kā neprātā. Revolveri viņa turēja gatavībā.

— Nu, bet brālis? Es to jautāju aiz ziņkārības, — Svidrigailovs ievaicājās, vēl arvien stāvēdams uz vietas.

— Ja tu gribi, tad ziņo! Ne soļā! Šaušu. Tu pats esi slepkava, tu noindēji sievu, es to zinu!...

— Bet vai jūs esat noteikti pārliecināta, ka es Marfu Petrovnu noindēju?

— Jā, tu! Tu pats man liki nojaust, tu stāstīji man par indi!... Es zinu, ka tu brauci pēc tās... tev viss bija sagatavots... Tas bijī tu... Negēlis!

— Ja tas arī būtu taisnība, tad tomēr tikai tevis dēļ... Tu būtu bijusi tam par cēloni.

— Melo! Es tevi neieredzēju, vienmēr, vienmēr...

— Ehē! Avdotja Romanovna! Kā redzams, esat aizmirsusi, kā savā propagandas sajūsmā jūs jau tiecāties un kusāt... Es no actiņām redzēju; vai atminaties to vakaru, mēnesnīcā, lakstīgala vēl pogoja?

— Melo! (Duņas acīs iezibējās ārkārtīgs niknums.) Tu melo, apmelotājs!

— Meloju? Nu, manis dēļ, lai es varbūt arī meloju. Samelojos. Sievietēm tādas lietišas nedrīkst atgādināt. (Viņš pavīpsnāja.) Zinu, ka šausi, skaistais zvēriņ. Nu, šauj!

Duņa pacēla revolveri, pati nāves bālumā, gluži baltu, trīsošu apakšlūpu, ar ugunīgi kvēlojošām, lielām, melnām acīm viņa apņēmības pilna skatījās Svidrigailovā, vērodama,

gaididama, ka viņš pakustēsies. Svidrigailovs nekad vēl nebija redzējis viņu tik skaistu. Liesma, kas iezibējās viņas skatienā tai brīdī, kad viņa cēla revolveri, Svidrigailovu it kā apdedzināja; sirds viņam sāpīgi sažņaudzās. Viņš paspēra soli, un atskanēja šāviens. Lode izskrēja viņam caur matiem un atsitās sienā. Viņš palika stāvam un klusi iesmējās.

— Iedzēla, lapsene! Tēmē taisni galvā... Kas tas? Asinis! — Viņš izvilka mutautiņu, lai noslaucītu asinis, kas tievā strūkliņā tecēja pār viņa labajiem deniņiem; lode laikam bija mazliet nobrāzusi galvas ādu. Duņa nolaida revolveri un skatījās uz Svidrigailovu ne gluži izbijusies, bet ar tādu kā mežonīgu nesapratni. Viņa it kā pati vairs nesajēdza, ko ir izdarījusi un kas īsti notiek.

— Nu, ko? Garām! Šaujiet vēl, es gaidu, — Svidrigailovs klusi sacīja, vēl vienmēr pavīpsnādams, bet kaut kā drūmi, — citādi es pagūšu jūs satvert ātrāk, nekā jūs uzvilksiet gaili!

Duņečka nodrebēja, ātri uzvilka gaili un atkal pacēla revolveri.

— Lieciet man mieru! — viņa izmisusi izsaucās. — Zvēru, ka šaušu atkal... Es... jūs nošaušu!...

— Nu, ko... trīs soļu attālumā arī nevar nenošaut. Bet, ja nu nenošausiet... tad... — Viņa acis iezvērojās, un viņš paspēra vēl divus soļus.

Duņečka izšāva. Patrona nesprāga!

— Neakurati pielādējāt... Nekas! Jums ir vēl viena kapsēle. Sakārtojiet, es pagaidīšu.

Viņš stāvēja divu soļu atstatumā no viņas, gaidīja un mežonīgā apņēmībā skatījās uz viņu ar kaislīgi gruzdošu, smagu skatienu. Duņa saprata, ka viņš drīzāk mirs, nekā viņu atlaidīs. «Un tagad... tagad viņa to katrā ziņā nošaus, divu soļu atstatumā!»

Pēkšņi viņa aizsvieda revolveri.

— Nosvieda! — Svidrigailovs pārsteigts izsaucās un dziļi atvilka elpu. Šai mirklī it kā smags slogs novēlās viņam no sirds, un tas varbūt nebija nāves baiļu smagums vien; diezin vai to viņš jel maz bija sajutis. Tā bija atbrīvošanās no citas, vēl sāpīgākas un drūmākas sajūtas, ko viņš arī pats nespētu pilnīgi sev noskaidrot.

Viņš piegāia pie Duņas un klusi aplika roku viņai ap

vidu. Viņa nepretojās, tikai drebēja kā lapa un skatījās uz viņu lūdzošām acīm. Viņš it kā gribēja viņai ko teikt, bet tikai lūpas kustējās, — runāt viņš nespēja.

— Atlaid mani! — Duņa lūgdamās sacīja.

Svidrigailovs nodrebēja: šis *tu* nebija vairs tā izrunāts kā pirmītējais.

— Tātad nemīli? — viņš klusi vaicāja.

Duņa noraidoši pakustināja galvu.

— Un... nevari?... Nekad?... — viņš izmisis čukstēja.

— Nekad! — Duņa atčukstēja.

Mirkli Svidrigailova dvēselē norisēja briesmīga, mēma cīņa. Viņš uzlūkoja Duņu ar neaprakstāmu skatienu. Piepeši atņēma savu roku, pagriezās, strauji piegāja pie loga un nostājās pie tā.

Pagāja vēl brīdis.

— Te ir atslēga! (Viņš izvilka no mēteļa kreisās kabatas atslēgu un nolika sev aiz muguras uz galda, nepagriezdamies un neatskatīdamies uz Duņu.) Nemiet un ejiet prom, ātrāk!...

Viņš joprojām skatījās pa logu laukā.

Duņa piegāja pie galda paņemt atslēgu.

— Ātrāk, ātrāk! — Svidrigailovs atkārtoja, vēl arvien nekustēdamies no vietas un nepagriezdamies. Bet šajā «ātrāk» varēja saklausīt kādu briesmīgu skaņu.

Duņa to uztvēra, paķēra atslēgu, metās pie durvīm, žigli tās atslēdza un izskrēja no istabas. Pēc minūtes viņa kā neprātīga, neko neatjēgdama, bija jau pie kanala un skrēja uz V. tilta pusi.

Svidrigailovs vēl minūtes trīs pastāvēja pie loga, tad bez steigas apgriezās, aplaida skatienu apkārt un lēnām pārvilka plaukstu pār pieri. Savāds smaids sašķobīja viņa seju, nožēlojams, bēdīgs, vārgs izmisuma pilns smaids. Asinis, kas sāka jau apkalst, bija notraipījušas viņa delnu; viņš īgni paskatījās uz asinīm, pēc tam samērcēja dvieli un nomazgāja deniņus. Viņa skatiens piepeši krita uz revolveri, kas, Duņas mests, bija aizlidojis līdz durvīm. Viņš to pacēla un apskatīja. Tas bija mazs vecas sistēmas triju patronu kabatas revolveris. Tajā bija palikušas vēl divas patronas un viena kapsele. Vēl vienu reizi varēja izšaut. Viņš padomāja, ielika revolveri kabatā, paņēma cepuri un izgāja no istabas.

Visu šo vakaru līdz pulksten desmitiem viņš pavadīja dažādos traktieros un uzdzīves vietās, klīzdams no vienas uz otru. Kaut kur pagadījās arī Katja, kas atkal dziedāja jaunu traktiersulaiņu dziesmiņu, kā viens «negēlis un tirans»

Katju kaisli bučoja...

Svidrigailovs dzirdēja ij Katju, ij leijerkastnieku, ij sulaiņus, ij divus nez kādus skrīverīšus. Šie skrīverīši viņam iepatikās tālab, ka abiem bija šķībi deguni: vienam — uz labo, otram — uz kreiso pusi. Tas Svidrigailovu pārsteidza. Pēdīgi tie aizvilka viņu sev līdz uz kādu izprieceas dārzu, kur viņš samaksāja ieeju arī par viņiem. Šai dārzā auga viena sīka eglīte un trīs krūmi. Bez tam tur bija uzcelta «vazāle», patiesībā — dzertuve, kur tomēr varēja dabūt arī tēju un stāvēja vairāki zaļi galdiņi un krēsli. Draņķīgs koris un kāds Minchenes vācietis, kaut kas līdzīgs pajaco, ar sarkanu degunu un nezin kādēļ brīnum sērīgs, uzjautrināja publiku. Skrīverīši saķīlidojās ar kādiem citiem skrīverīšiem un tikko nesakāvēs. Svidrigailovs tika ievēlēts par šķīrējtiesnesi. Jau veselu stundas ceturksni viņš tos tiesāja, bet viņi tā blaustījās, ka nebija ne mazākās iespējas jel ko saprast. Visticamāk likās tas, ka viens no viņiem bija kaut ko nozadzis un paguvis jau pārdot turpat kādam žīdam, bet pārdevis nevēlējās dalīties ar savu biedru. Beidzot izrādījās, ka pārdotais priekšmets ir tējkarote, kas piederēja vazālei. Vazālē tās iztrūkumu pamanīja, un viss sāka vērsties uz ļauno pusi. Svidrigailovs samaksāja par tējkaroti, uzcēlās un izgāja no dārza. Pulkstenis varēja būt ap desmitiem. Viņš pats nebija pa visu šo laiku dzēris ne pilītes vīna un vazālē bija licis pasniegt sev tikai tēju un arī to vairāk tikai modes pēc. Vakars bija spiedīgs un drūms. Ap desmitiem no visām pusēm savilkās draudoši mākoņi; nodārdēja pērkons, lietūs sāka gāzt kā ar spaiņiem. Lija ne pilieniem, bet straumēm. Ik minūti gaisu skaldīja zibens, un varēja izskaitīt līdz pieci, iekams viens blāznums nodzisa. Izmircis līdz pēdējai vilītei, Svidrigailovs pārnāca mājās, aizslēdza durvis, atvēra rakstāmgaldū, izņēma visu savu naudu, saplēsa divus vai trīs papīrus. Pēc tam, iebāzīs naudu kabatā, iedomājās, ka vajadzētu pārgērbties citās drē-

bēs; bet, palūkojies pa logu un brīdi paklausījies pārkonā un lietū, atmeta ar roku, paņēma plātmali un izgāja no dzīvokļa, atstādams to neaizslēgtu. Viņš devās tieši pie Soņas. Viņa bija mājās.

Soņa nebija viena; pie viņas bija četri maziņie Kaper-naumova bērni. Sofja Semjonovna deva viņiem tēju. Viņa klusēdama godbijīgi sagaidīja Svidrigailovu, ar izbrīnu paskatījās uz viņa samirkušajām drēbēm, tomēr neteica ne vārda. Bet bērni tūlīt aizbēga, šausmīgi izbijušies.

Svidrigailovs apsēdās pie galdā un palūdza Soņu apsēsties līdzās. Tā bikli sagatavojās klausīties.

— Es, Sofja Semjonovna, varbūt aizbraukšu uz Ameriku, — Svidrigailovs sacīja, — un, tā kā mēs redzamies laikiem gan pēdējo reizi, tad es atnācu vēl šo to nokārtot. Nu, vai jūs to dāmu šodien sastapāt? Es zinu, ko viņa jums teica, tas nav jāatstāsta. (Soņa sakustējās un pietvīka.) Šiem ļaudīm ir savs zināms uzskats. Bet, kas zīmējas uz jūsu māsiņām un brālīti, tad tie ir patiesi nodrošināti, un viņiem piešķirto naudu es esmu iemaksājis, kur nākas, pret kvītīm, drošās rokās. Šīs kvītis tomēr ņemiet pie sevis, drošības pēc. Te tās ir, ņemiet! Tā, tas nu būtu galā... Un, lūk še, te ir trīs piecprocentu biļetes, visas kopā par trīs tūkstošiem rubļu. Tās jūs paturiet sev pašai, un lai tas tā starp mums arī paliek, nesakiet nevienam, lai arī ko jūs dzirdētu! Šī nauda jums turpmāk būs vajadzīga, jo, redziet, Sofja Semjonovna, tā dzīvot kā līdz šim — nav labi, un tas jums nebūs vairs arī vajadzīgs.

— Jūs esat tik daudz laba darījis man un bērniem, un nelaiķei, — Soņa steidzīgi iesāka, — un, ja es līdz šim jums tik maz esmu pateikusies, tad... neturiet to par...

— Eh, nevajag, nevajag.

— Bet šo naudu, Arkadij Ivanovič... Es esmu jums ļoti ļoti pateicīga, bet es taču tagad jau varu iztikt bez tās. Sevi vienu es vienmēr spēšu uzturēt. Neuzlūkojiet to par nepateicību: ja jūs esat tik labs, tad šo naudu...

— Jums, jums, Sofja Semjonovna, un, lūdzu, bez liekas runāšanas, tāpēc ka man arī nav laika. Jums šī nauda būs vajadzīga. Rodionam Romaničam ir tikai divi ceļi: vai nu lodī pierē, vai pa Vladimiras lielceļu¹. (Soņa ar šausmām

¹ Uz Sibīriju.

paskatījās uz viņu un sāka trīcēt.) Neizbīstieties, es visu zinu no viņa paša, bet es neesmu pļāpa un nevienam neko neteikšu. Tas bija pareizi, kā jūs viņu mācījāt, lai iet un atzīstas. Tas būs viņam daudz izdevīgāk. Ja nu viņam iznāk ceļš pa Vladimirku, tad... viņš pa to, bet jūs taču viņam līdz? Taču tā? Taču tā? Nu, un ja tā, tad arī naudas ievajadzēsies. Viņa vajadzībām, vai saprotat? Dodams jums, es dodu tikpat kā viņam. Turklāt jūs apņēmāties samaksāt parādu Amalijai Ivanovnai. Kālab jūs, Sofja Semjonovna, tik neapdomīgi parakstāt tādas kontraktus un uzņematies tādas saistības? Tai vācietei parādā palika Katerina Ivanovna, nevis jūs; tātad uzspļaut uz šo vācieti. Tā pasaulē nodzīvot grūti. Nu, un, ja kāds jums varbūt rīt vai parīt kaut ko prasīs par mani (bet jums prasīs), tad ne ar vārdu neieminieties, ka es tagad biju pie jums, un naudu nekādā ziņā nerādiēt un nestāstiet nevienam, ka esmu jums ko devis. Un tagad uz redzēšanos! (Viņš piecēlās no krēsla.) Nododiet sveicienus Rodionam Romaničam. Jā, pie tās pašas reizes: naudu pagaidām turiet kaut pie Razumichina kunga. Jūs pazīstat Razumichina kungu? Nu protams, pazīstat. Diezgan lādzīgs zēns. Aiznesiet pie viņa rīt, vai... kad pienāks laiks. Bet pagaidām noglabājiet pēc iespējas tālāk!

Arī Soņa uzlēca no krēsla un izbijusies lūkojās viņā. Viņai ļoti gribējās kaut ko teikt, kaut ko jautāt, bet pirmajā mirklī viņa to neuzdrošinājās un nezināja arī, kā iesākt.

— Kur jūs... vai jūs tagad, tādā lietū, kur iesiet?

— Uz Ameriku taisīties un no lietūs baidīties, he-he! Ardievu, dārgā Sofja Semjonovna! Dzīvojiet, ilgi dzīvojiet, — citiem būsiēt noderīga. Jā... pasakiet Razumichina kungam, ka es liku viņu sveicināt. Tā arī pasakiet: Arka-dijs Ivanovičs Svidrigailovs viņu sveicina. To izdariēt katrā ziņā!

Viņš aizgāja, atstādams Soņu neziņā un bailēs un kaut kādās neskaidrās, smagās nojautās.

Vēlāk noskaidrojās, ka tai pašā vakarā ap pulksten divpadsmitiem viņš bija devies vēl vienā visai divvainā un negaidītā vizītē. Lietus vēl vienmēr nebija rimis. Viscaur slapjš divdesmit minutes uz divpadsmitiem viņš bija iegājis

savas līgavas vecāku šaurajā dzīvoklītī Vasilija salā, Trešajā līnijā, Mazajā prospektā. Uz viņa klauvējieniem tik tikko atsaucās, un sākumā viņš sacēla lielu apjukumu. Bet Arkadijs Ivanovičs, kad viņš to vēlējās, bija cilvēks ar apburošām manierēm, tā ka ar dzīves gudrību apveltīto līgavas vecāku pirmā iedoma (diezgan asprātīga), ka Arkadijs Ivanovičs kaut kur ir piezūpojis tiktāl, ka nezina vairs, ko dara, — tūlīt pati no sevis atkrita. Triekas ķerto tēvu izstūma uz krēsla pie Arkadija Ivanoviča līdzjūtīgā un prātīgā līgavas māte, pēc sava paraduma tūlīt iesākdama sarunu vispirms par attāliem jautājumiem. (Šī sieviete nekad nemēdza uzstādīt tiešus jautājumus, bet vienmēr laida darbā vispirms smaidus un roku berzēšanu, bet pēc tam, ja vajadzēja katrā ziņā un droši kaut ko uzzināt, piemēram: kad Arkadijam Ivanovičam labpatiks noteikt kāzu dienu, tad iesāka ar ziņkārīgiem un pat alkatīgiem jautājumiem par Parizi un turienes galma dzīvi un tikai pēc tam pamazām nonāca pie Vasilija salas Trešās līnijas.) Katrā citā laikā tas viss, protams, varēja iedvest klausītājā lielu cieņu, bet šoreiz Arkadijs Ivanovičs izrādījās kaut kā sevišķi nepacietīgs un noteikti izteica vēlēšanos jo ātrāk satikt savu līgavu, — kaut gan viņam pašā sākumā bija pateikts, ka līgava jau guļ. Līgava, protams, ieradās. Arkadijs Ivanovičs paziņoja tieši tai, ka viņam ļoti svarīgā lietā uz kādu laiku no Pēterburgas jāaizbrauc un tāpēc viņš atnesis tai piecpadsmit tūkstošu sudraba rubļu dažādās naudas zīmēs un lūdzot tās pieņemt kā viņa dāvanu, jo viņš jau agrāk nolēmis šo nieku viņai pirms kāzām uzdāvināt. Sevišķi loģiskas sakarības starp dāvanas atnešanu, steidzamo aizceļošanu un nepieciešamību tādēļ ierasties pusnaktī un lietū gan nebija, tomēr viss noritēja gludi. Pat nenovēršamie «ak» un «vai», iztaujāšana un brīnīšanās uzreiz kļuva neparasti mērena un apvaldīta; toties tika izrādīta viskvēlākā pateicība, ko pastiprināja pat ļoti prātīgās mātes asaras. Arkadijs Ivanovičs piecēlās, pasmējās, noskūpstīja līgavu, papliķēja tai vaidziņu, apgalvoja, ka drīz atbrauksot, bet, pamanijis viņas actiņās kopā ar vēl bērnišķīgu ziņkāriību arī pavisam nopietnu, mēmu jautājumu, viņš padomāja, noskūpstīja meiteni otrreiz un turpat no sirds nopukojās, zinādams, ka dāvana tūdaļ tiks nolikta aiz atslēgas gudrās jo gudrās mātes glabāšanā. Viņš aizgāja, atstādams visus

neparastā uzbudinājumā. Līdzjūtīgā māte tomēr pusčukstošā balsī, žigli bērdama vārdus, tūlīt uz vietas izšķīra dažus visai svarīgus vēl neizšķirtus jautājumus, proti: Arkadijs Ivanovičs ir liels vīrs, lielu darišanu cilvēks, ar sakariem, bagātnieks, — vienīgi dievs zina kas viņam galvā: ja iedomājas — aizbrauc, ja iedomājas — arī naudu atdod, tātad nav ko brīnīties. Protams, ir dīvaini, ka viņš ieradās pavisam salijis, bet, piemēram, angļi ir vēl ekscentriskāki, tāpat arī visi labāko aprindu ļaudis nebēdā, ko par viņiem teiks, un iztiek bez ceļreģistrācijas. Varbūt viņš tīši tā staigā, lai parādītu, ka ne no viena nebīstas. Pats galvenais — nevajag teikt par to nevienam ne vārda, tāpēc ka — ej nu sažini, kas tur vēl iznāks; bet naudu — žiglāk aiz atslēgas, un tas pavisam labi, ka Fedosja visu laiku nosēdēja virtuvē, un pats galvenais: nekādā, nekādā ziņā nedrīkst to izpaust tai blēdei Reslichai, utt., utt. Nosēdēja sačukstēdamies līdz pulksten diviem. Līgava gan aizgāja gulēt daudz agrāk, izbrīnījusies un mazliet sērīga.

Bet Svidrigailovs tieši pusnaktī soļoja pa T. tiltu Pēterburgas puses virzienā. Lietus bija mitējies, bet auroja vējš. Viņš sāka drebēt un vienu brīdi pat it kā ar sevišķu ziņkārību vai pat ar jautājumu noraudzījās uz Mazās Nevas melno ūdeni. Bet drīz viņam kļuva pārāk auksti stāvēt uz tilta, viņš pagriezās un devās uz L. prospektu. Pa bezgalīgo L. prospektu viņš gāja ļoti ilgi, gandrīz veselu pusstundu, pa reizei tumsā klupdams uz koka bruģa, nebeigdams ar skatieniem ziņkārīgi pētīt prospekta labo pusi. Kaut kur prospekta galā viņš nesen, braukdams garām, bija ievērojis kādu viesnīcu, gan koka ēkā, bet plašu; tās nosaukums, cik viņš atcerējās, bija kaut kas līdzīgs Adrianopolei. Viņš savos aprēķinos nebija kļūdījies; šī viesnīca vientuļīgajā apkārtnē bija tik viegli pamanāma, ka to nemaz nevarēja neatrast pat tumsā. Tā bija gara, nomelnējusi koka māja, kurā, neraugoties uz vēlo laiku, spīdēja vēl ugunis un bija manāma rosība. Viņš iegāja un gaitenī sastaptam skrandainim pieprasīja sev istabu. Skrandainis, pārlaidis Svidrigailovam pētījošu skatienu, uzpurinājās un tūdaļ aizveda viņu uz attālu mazu un smacīgu istabiņu pašā koridora galā, kaktā, zem kāpnēm. Bet citas istabas nebija, visas aizņemtas. Skrandainis vaicājoši skatījās.

— Vai tēja ir? — Svidrigailovs jautāja.

- To var.
- Kas vēl ir?
- Teļgaļa, degvīns, uzkožamie.
- Atnes teļgaļu un tēju!
- Vai vairāk nekā nevajadzēs? — skrandainis vaicāja pat it kā nesapratnē.
- Nekā, nekā!

Skrandainis aizgāja, pilnīgi vilies savās cerībās.

«Tad ta lieliska viesnīca!» Svidrigailovs nodomāja. «Kā es agrāk to nezināju? Es pats ar laikam izskatos pēc uzdzīvotāja, kas nule atstājis kafē-šantanu un kam ceļā jau kaut kas atgadījies. Interesanti tomēr, kas šeit nāk un kas te guļ pa nakti.»

Viņš aizdedzināja sveci un apskatīja istabu pamatīgāk. Tas bija tik mazs ūķītis ar vienu logu, kas Svidrigailova augumam likās par zemu un par šauru; ļoti netīra gulta, vienkāršs, krāsots galds un krēsls aizņēma gandrīz visu telpu. No dēļiem sasistas sienas ar apskrubušām tapetēm, kas bija tik noputējušas un saplēstas, ka to krāsu (dzeltenu) gan vēl varēja uzminēt, bet raksts nekādi nebija saskatāms. Daļa griestu un sienas bija slīpas, kā tas parasti mēdz būt bēniņos, bet te pāri šim nošļaupumam gāja kāpnes. Svidrigailovs nolika sveci, apsēdās uz gultas un nogrima domās. Bet drīz viņa uzmanību saistīja divaini čuksti blakus istabiņā; tie brīžiem pieauga gandrīz līdz kliegšanai. Šie čuksti bija dzirdami visu laiku, kopš viņš ienāca. Viņš uzklusējās: tur kāds cilvēks lamāja otru un gandrīz vai ar asarām kaut ko tam pārmeta, bet dzirdama bija tikai viena balss. Svidrigailovs piecēlās, aizsedza ar plaukstu sveces gaismu, un sienā tūlīt paspīdēja šķirbiņa; viņš piegāja pie tās un sāka skatīties. Blakus istabā, mazliet lielākā nekā viņējā, atradās divi cilvēki. Viens no viņiem bija bez svārkjiem, ar ļoti sprogainiem matiem un sarkanu, uzburbušu seju; tas stāvēja oratora pozā, kājas izplētis, lai nezaudētu līdzsvaru, un, sizdams sev pa krūtīm, patetiski pārmeta otram, ka tas esot nabags, tam pat dienesta pakāpes nekādas neesot, tikai viņš esot to izvilcis no dubļiem un varot, kad vien iegribēšot, atkal padzīt un ka visu šo redzot vienīgi visaugstākā acs. Norājamais draugs sēdēja uz krēsla un izskatījās kā cilvēks, kam neganti gribas nošķaudīties, bet tas nekādi neizdodas. Ar aizmiglotām auna

acīm viņš paretam pablenza uz oratoru, bet acīm redzami bez mazākās sajēgas, par ko tiek runāts, un diezin vai jel maz ko dzirdēja. Uz galda dega sveces galiņš, stāvēja gandrīz tukša degvīna karafe, šnabja glāzītes, maize, glāzes, gurķi un tējas trauki ar jau sen izdzertu tēju. Uzmanīgi apskatījies šo ainu, Svidrigailovs vienaldzīgi atgāja no šķirbas un apsēdās atkal uz gultas.

Skrandainis, atnesis tēju un teļa gaļu, nenoturējās, vēlreiz nepavaicājis: — Vai nevajadzēs vēl kaut ko? — un, atkal saņēmis noraidošu atbildi, aizvācās jau pavisam projām. Svidrigailovs ķērās pie tējas, lai sasildītos; izdzēra glāzi tējas, bet apēst nevarēja ne kumosa, jo nebija ne mazākās apetītes. Acīm redzot viņam sākās drudzis. Novilcis mēteli un svārkus, viņš satinās segā un likās gultā. Viņš bija saīdzis. «Šinī reizē tomēr labāk būt veselam,» viņš nodomāja un ironiski pasmaidīja. Istabiņā bija smacīgi, svece spīdēja blāvi, ārā gaudoja vējš, kaut kur kaktā skrubinājās pele, un arī istabā bija peļu un kaut kādu ādu smaka. Viņš gulēja un it kā sapņoja: domas nāca un gāja cita pēc citas. Viņam ļoti gribējās pie kaut kā ilgāk pakavēties iztēlē. «Aiz loga laikam ir dārzs,» viņš domāja, «koki šalc; ai, kā man nepatīk koku šalkšana naktī, vētrā un tumsā; tā ir nejauka sajūta!» Un viņš atcerējās, ka pirmīt, ejot gar Pētera parku, bija pat ar riebumu domājis par to. Tūdaļ ienāca prātā arī T. tilts un Mazā Ņeva, un viņam atkal kļuva auksti, tāpat kā pirmīt, kad viņš stāvēja uz tilta. «Nekad savā mūžā ūdens man nav paticis, pat gleznās ne,» viņš atkal nodomāja un pēkšņi pasmīknēja par kādu divvainu domu: «Tagad taču man vajadzētu būt pilnīgi vienaldzīgam pret visu šo estetiku un komfortu; bet tieši tagad esmu kļuvis uzreiz tik izvēlīgs kā zvērs, kas gluži tāpat izmeklējas sev vietu... Tādā pašā gadījumā. Tiešām vislabāk būtu bijis pirmīt pagriezties uz Pētera parku! Laikam likās par tumšu, par aukstu, he-he! Gandrīz vai patīkamas sajūtas ievajadzējās!... Jā, kāpēc es sveci nenodzēšu?» (Viņš to nopūta.) «Kaimiņi ir apgūlušies,» viņš nodomāja, neredzēdams vairs sienas plaisā gaismu. «Nu, tagad, Marfa Petrovna, jums būtu istā reize pasērst, — ij tumsa, ij vieta piemērota, ij brīdis attiecīgs. Bet tieši tagad jūs nenāksiet...»

Nezin kālab viņam piepeši iekrita prātā, ka stundu pirms

sava nodoma izpildīšanas ar Duņečku viņš bija Raskoļnikovam ieteicis uzticēt māsu Razumichinam, lai tas aizsarga. «Patiesībā es to teicu, vairāk tikai sevi pašu kaitinot, kā to arī Raskoļnikovs gluži pareizi uzminēja. Bet ir gan šķēlmis šis Raskoļnikovs! Daudz grūtuma pārcietis. Ar laiku, kad dullums pāries, var, kas zina, kļūt par plaša vēriena blēdi, bet pašreiz viņam *par daudz* liela griba dzīvot! Tai ziņā šie ļaudis ir nelgas. Nu, dievs ar viņu, kā pats grib, kas man daļas!»

Miegs nenāca. Pamazām viņa acu priekšā sāka izveidoties vēl tik nesen redzētais Duņečkas tēls, un pēkšņi pār visu miesu pārskrēja šermuļi. «Nē, tas tagad jāmet pie malas,» viņš nodomāja atjēgdamies, «vajag domāt par kaut ko citu. Cik tas savādi un smieklīgi: es nekad ne pret vienu neesmu sajutis lielu ienaidu, pat atriebties nekad neesmu sevišķi vēlējies, bet tā taču ir slikta zīme, ļauna zīme! Arī strīdēties un skaisties nekad man nav patīcis, — arī tā ir ļauna pazīme! Bet cik daudz es šodien viņai sasolīju, — tfū, velns! Galu galā viņa, kas zina, būtu mani varbūt pārvērtusi...» Viņš atkal apklusā un sakoda zobus: Duņečkas tēls no jauna parādījās gluži tāds, kāda tā bija, kad pirmoreiz izšāva un, briesmīgi izbijusies, nolaidusi revolveri, kā pamirusi skatījās viņā; viņš būtu varējis pat divas reizes to satvert, un tā ne roku nepaceltu, lai aizstāvētos, ja viņš pats nebūtu tai atgādīnājis. Viņš atcerējās, ka viņam šai mirklī bija kļuvis it kā žēl viņas, it kā sirdi būtu kaut kas sažņaudzis!... «Eh, pie velna! Atkal šīs domas! Tas viss jāatmet, jāatmet!...»

Viņš grimā jau miegā. Drudža trīsas sāka norimt; piepeši viņam likās, ka kaut kas zem segas pārskrēja pār viņa roku un kāju. Viņš sarāvās. «Tfū, velns, vai tik nav pele!» viņš iedomājās. «Man uz galda teļa gaļa palika...» Viņam šausmīgi negribējās mest nost segu, celties augšā, salt, bet piepeši atkal kaut kas nepatīkams noslīdēja gar kāju; viņš nometa segu un iededzināja sveci. Drudzī nodrebēdams, viņš pieliecās apskatīt gultu — nekā nebija. Viņš papurināja segu, un pēkšņi uz palaga uzlēca pele. Viņš sāka to tvarestīt, pele tomēr nebēga laukā no gultas, bet veikli šaudījās uz visām pusēm, slīdēja laukā viņam no pirkstiem, pārskrēja pār plaukstu un pašmauca zem spilvena; viņš nometa spilvenu, bet acumirklī sajuta kaut ko ielecām azotē,

tekalējam pa miesu, nu jau pa muguru, zem krekla... Viņš nervozi nodrebēja un pamodās. Istabā bija tumšs, viņš gulēja gultā, ietīnies segā tāpat kā pirmīt. Aiz loga gaudoja vējš. «Fu, cik nejēdzīgi!» viņš īgni nodomāja.

Viņš piecēlās un apsēdās uz gultas malas ar muguru pret logu. «Tad jau labāk pavisam negulēt,» viņš nosprieda. Bet no loga vilka aukstums un drēgnums; no vietas nepieceldamies, viņš apņēma apkārt segu un satinās tajā. Sveci neiededzināja. Viņš ne par ko nedomāja un negribēja domāt, bet sapņu tēli iznīra cits pēc cita, saraustītu domu drumsklas traucās caur smadzenēm bez sākuma, bez gala, bez sakara. Viņš atkal it kā grimta snaudā. Vai aukstums, vai tumsa, vai mitrums, vai vējš, kas aiz loga gaudodams locīja kokus, bija tas, kas modināja viņā neatlaidīgo un fantastisko tieksmi un vēlēšanos, — bet viņam sāka rādīties puķes. Viņa priekšā atklājās skaista, ziedoša ainava; gaiša, silta, gandrīz karsta svētku diena Vasarsvētki. Bagāta, grezna lauku kotedža angļu gaumē grimta smaržīgās puķēs, kas sastādītas visgarām mājai; veranda ar vītenu augiem un neskaitāmām rozēm; gaišas, vēsas kāpnes noklātas ar krāšņu tepiki, gar malām reti sastopamas puķes ķīniešu vāzēs. Viņš sevišķi ievēroja uz palodzēm vāzēs ar ūdeni baltas, maigas, stipri smaržojošas narcises, kas lieca lejup savus ziedus garo, spilgti zaļo, sulīgo kātu galos. Viņam pat aiziet no tām negribējās, tomēr viņš uzkāpa uz kāpnēm, iegāja lielā, augstā zālē, un te atkal visgarām, pie logiem, pie atvērtajām terases durvīm, uz pašas terases — visur bija puķes. Grīdas bija nokaisītas ar svaigu, tikko pļautu, smaržīgu zāli, logi atvērti, iekšā plūda viegls, svaigs, dzestrš gaiss, aiz logiem čivināja putniņi, bet zāles vidū uz baltiem atlasa autiem segta galda stāvēja zārks. Zārks bija apsists ar baltu grodenaplu un apšūts ar baltām, biežām bārkstīm. Puķu vītnes apvija to visapkārt. Puķu vidū zārkā gulēja meitene baltā tilla kleitā, kopā saliktām, pie krūtīm piespiestām, kā no marmora cirstām rokām. Bet viņas valējie, gaišie, blondie mati bija slapji; viņai galvā bija rožu vaiņags. Arī viņas stingrā, jau sastingusī seja bija kā no marmora kalta, bet smaidis ap bālajām lūpām pilns kādu bezgalīgu, bērnam neraksturīgu sāpju un lielu zēlabu. Svidrigailovs pazina šo meiteni; pie zārka nebija ne svētbilžu, ne degošu sveču, nedzirdēja lūgšanu. Šī meitene bija paš-

nāvniece — slikone. Viņai bija tikai četrpadsmit gadu, bet jau salauzta sirds, tā bija nobeigusi savu dzīvi aiz kauna un lielā apvainojuma, kas radījis šausmas un apjukumu jaunībā, bērnišķīgajā apziņā, ar nepelnītu negodu apgānot šo šķīsto eņģeļa dvēseli. Viņas pēdējais izmisuma kliedziens bija izskanējis neuzklausīts, rupji izsmiets, tumšā naktī, aukstumā, mitrā atkusnī, vējam gaudojot...

Svidrigailovs atmodās, piecēlās no gultas un piegāja pie loga. Sataustījis aizšaujamo, viņš atvēra logu. Negants vēja brāziens iedrāzās mazajā ūķītī, it kā ar saltu sarmu apklādam viņa seju un vienīgi ar kreklu aizsegtās krūtis. Aiz loga, likās, tiešām atradās kaut kas izpriecu dārzam līdzīgs. Dienu arī tur droši vien dziedāja koris un pie galdiņiem pasniedza tēju. Bet tagad no kokiem un krūmiem logā bira rasa, bija tumšs kā pagrabā, tā ka tikai ar pūlēm varēja saskatīt kaut kādus melnus plankumus, kuri droši vien bija priekšmeti. Svidrigailovs noliecies, atbalstījies ar elkoņiem uz palodzes, jau minutes piecas, acu neatraudams, lūkojās šajā miglā. Pēkšņi tumsā un naktī norībēja lielgabala šāviens, tam sekoja otrs.

«Ā, signāls! Ūdens ceļas,» viņš iedomājās. «Uz rīta pusi applūdinās pilsētas zemākās vietas uz ielas, piepildīs pagrabus, pagrabu dzīvokļus; uzpeldēs pagrabu žurkas; ļaudis, slapji lietū un vējā, sāks lamādamies pārnest savas grabažas uz augšējiem stāviem... Bet cik tagad pulkstenis?» Tikko viņš to bija iedomājies, kaut kur tuvumā sienas pulkstenis steidzīgi pilnā sparā nosita trīs. «Ehē, pēc stundas ausis jau gaisma! Ko vēl ilgāk gaidīt? Iešu tūlīt. Iešu taisni uz Pētera parku, sameklēšu kādu lielāku, lietus pielijušu krūmu, kas, plecam pieskaroties, visu galvu apbērs ar miljoniem pilienu...» Viņš aizvēra logu, atgāja no tā, aizdedzināja sveci, apvilka vesti un mēteli, uzlika platmali un izgāja ar sveci rokā gaitenī uzmeklēt kādā kaktā starp visādiem krāmiem un sveču galiem dirnošo skrandaini, lai varētu sāmaksāt tam par istabu un atstāt viesnīcu. «Pats istākais brīdis, labāku nevar nemaz izvēlēties!»

Viņš ilgi staigāja pa šauro un garo gaiteni, nevienu neatrazdams, un gribēja jau skaļi pasaukt, kad piepeši tumšā kaktā starp vecu skapi un durvīm ieraudzīja kaut kādu ērnotu priekšmetu, kas likās dzīvs. Viņš pieliecās ar sveci un ieraudzīja bērnu, gadus piecus, ne vairāk, vecu meitenīti

kā grīdas lupata samirkušās drēbītēs; viņa trīcēja un raudāja. No Svidrigailova, kā likās, viņa neizbijās, tikai ar trulu izbrīnu skatījās viņā ar savām lielajām, melnajām actiņām, paretam iešņukstēdamās, kā to dara bērni, kas ilgi raudājuši, bet jau izraudājušies un pat jau apmierinājušies, tomēr vēl šad un tad iešņukstas. Meitenes sejiņa bija bāla un izvārgusi. Viņa bija pārsalusi, bet — «kā viņa te gadījusi? Droši vien te paslēpusies un visu nakti nav gulējusi.» Viņš sāka to izjautāt. Meitenīte piepeši it kā atdzivojās un ātri ātri kaut ko buldurēja savā bērna valodā. Tur bija kaut kas par «mammīti» un ka «mammīte titīt», un par tasīti, kas «taplīta». Meitene runāja vienā laidā. No visiem viņas stāstiem varēja uzminēt tik daudz, ka viņa ir nemīlams bērns, kuru viņas māte, kaut kāda mūžam piedzērusi varbūt šīs pašas viesnīcas virtuvēne, ir sītusi un turējusi pastāvīgās bailēs, ka meitene saplērusi mātes tasīti un par to tik stipri pārbijusies, ka jau kopš vakara aizbēgusi; varbūt ilgi slēpusies kādā sētā, lietū, pēdīgi iezagusies te, paslēpusies aiz skapja un nodirnējusi visu nakti, raudādama un trīcēdama no mitruma, no tumšas un no bailēm, ka par to viņu dikti sītīs. Viņš paņēma bērnu uz rokām, ienesa savā istabiņā, apsēdināja gultā un sāka izģērbt. Caurās, basā kājā uzautās kurpītes bija tik slapjas, kā visu nakti peļķē mirkušas. Nogērbis viņš apguldīja viņu gultā, apsedza un ievīstīja ar visu galvu gultas segā. Viņa tūlīt aizmīga. To padarījis, viņš atkal nogrima drūmās domās.

«Izgudrojis ar vēl sapīties!» viņš piepeši sev pārmeta ar smagu un īgnu sajūtu. «Kāda nejdzība!» Saīdzis viņš paņēma sveci, lai katrā ziņā atrastu skrandaini un drīzāk aizietu no šejienes. «Eh tu meiteņuk!» viņš errīgi nodomāja, jau vērdams vaļā durvis, bet tad atgriezās vēl paskatīties, kā viņa guļ un vai ir aizmīgusi. Viņš uzmanīgi pacēla segu. Meitene gulēja ciešā un maigā miegā. Zem segas viņa bija sasīlusi un sārtums jau iesities viņas bālaļos vaidziņos. Bet dīvaini: šis sārtums likās it kā spilgtāks un košāks nekā parastais bērnu sārtums. «Tas ir drudža sārtums,» Svidrigailovs nosprieda, «tas ir tāds, it kā viņai būtu iedota vesela glāze vīna. Sārtās lūpiņas deg, kvēlo, — bet kas tas? Viņam uzreiz likās, ka meitenes garās, melnās skropstas ietrīcas un pamirkšķina, tad it kā paveras un

caur tām raugās laukā viltīga, asa, pavisam vairs ne bērnišķīgi mirkšķinoša actiņa, kā kad meitene tikai izliktos par aizmigušu. Jā, tā arī ir, viņas lūpiņas paveras smaidā, mutes kaktiņi vieglītēm raustās, it kā vēl valdīdamies. Un nu viņa jau pavisam atmet savaldīšanos, tie ir jau smiekli, neslēpti smiekli; šajā pavisam nebērnišķīgajā sejā vizmo kaut kas izaicinošs, netikls; tā ir kamelijas¹ seja, pērkamas kamelijas nekaunīgā seja. Lūk, jau pavisam neslēpdamās, atveras abas acis: tās pārļaiž viņam ugunīgu, bezkaunīgu skatienu, viņu aicina, smejas... Kaut kas bezgalīgi nekrietns un apvainojošs bija šais smieklos, šais acis, visā šai neķītrajā maza bērna sejā. «Kā! Piecus gadus veca meitene!» Svidrigailovs ar īstām šausmām čukstēja. «Tas... kas tas ir?...» Bet viņa jau pavisam pagriež savu kaistošo sejiņu pret Svidrigailovu, stiepj rokas... «Ā, nolādētā!» šausmās iekliedzās Svidrigailovs, paceldams pār viņu roku... Bet tai pašā mirkli viņš pamodās.

Viņš guļ tai pašā gultā, tāpat satinies segā; svece nav aizdegta, bet aiz loga jau gaiša diena.

«Visu cauru nakti lietuvēns!» Viņš īgni piecēlās sēdus galīgi salauzts; visi kauli smeldza. Ārā bija bieza migla, saredzēt nekā nevarēja. Pulkstenis driz seši, — aizgulējies! Viņš piecēlās, apvilka vēl mitros svārkus un mēteli. Sataustījis kabatā revolveri, viņš to izvilka, saveda kārtībā kapseli. Pēc tam izņēma kabatas grāmatiņu un uz pirmās, pašas redzamākās lapiņas uzrakstīja lieliem burtiem kādas rindiņas. Tās pārlasījis, viņš nogrima domās, atspiedies ar elkoni uz galda. Revolveris un kabatas grāmatiņa gulēja tepat pie viņa elkoņa. Mušas pamodušās bija aplipušas ap neaiztikto teļa cepeti, kas vēl stāvēja tepat uz galda. Viņš ilgi uz tām skatījās un pēdīgi ar brīvo labo roku sāka vienu mušu tvarstīt. Ilgi ar to nomocijās, bet nekādi nevarēja saķert. Beidzot, pieķēris sevi šai interesantajā nodarbībā, viņš atguvās, nodrebinajās, uzcēlās un apņēmīgi izgāja no istabas. Pēc minutes viņš bija jau uz ielas.

Bieža migla, balta kā piens, sedza pilsētu. Svidrigailovs devās pa sliden un dubļaino koka ietvi Mazās Nevas virzienā. Viņa acu priekšā rēgojās pa nakti augsti uzplūdušie

¹ Pēc Aleksandra Dimā romana «Kameliju dāma» klajā nākšanas par kamelijām sāka dēvēt vieglās izdzīves sievietes.

Mazās Ņevas ūdeņi, Pētera sala, slapji celiņi, slapja zāle, slapji koki un krūmi un pēdīgi arī tas krūms... Saīdzis viņš sāka aplūkot apkārtējās mājas, lai novirzītu domas uz kaut ko citu. Neviena gājēja, ne važona uz prospekta neredzēja. Spilgti dzeltenās koka mājiņas ar aizvērtiem slēģiem izskatījās netīras un sērīgas. Mitrais aukstums spiedās līdz kauliem, un visu miesu pārņēma drebuļi. Paretam viņš redzēja pa kādai sakņu vai pārtikas bodītes izkārtnei un tās visas uzmanīgi izlasīja. Un nu, lūk, koka bruģis jau beidzies. Viņš ir jau pie liela mūra nama. Netīrs, nosalis šunelis ar iemiegtu asti pārskrēja viņam pār ceļu. Kāds līdz nesamaņai piedzēries, šinēli gērbies cilvēks, pakritis knūpu, gulēja šķērsām pār ietvi. Svidrigailovs paskatījās uz to un gāja tālāk. Viņam pa kreisi pavidēja ugunsdzēsēju sargtorņus. «Ā!» viņam ienāca prātā. «Lūk, kur istā vieta, kāpēc vēl iet uz Pētera parku? Vismaz oficiālā liecinieka klātbūtnē...» Viņš tikko nepasmīnēja par šo jauno domu un nogriezās pa S. ielu. Tēpat jau arī bija *lielais nams* ar sargtorņi. Pie nama platajiem, aizslēgtajiem vārtiem, atslējies pret tiem ar plecu, stāvēja neliels vīriņš pelēkā kareivja mētelī, ar Achileja vara bruņu cepuri galvā. Viņš ar miegainu skatienu vēsi paskatījās uz pienākušo Svidrigailovu. Viņa sejā bija skaidri saskatāms tas mūžu mūžīgais īdziņš sērīgums, kas tik šķerbi iezīmēts bez izņēmuma visās ebreju cilts sejās. Viņi abi, Svidrigailovs un Achilejs, kādu laiku klusēdami skatījās viens otrā. Achilejam pēdīgi sāka likties, ka tā nav nekāda kārtība, ja cilvēks nav piedzēries, bet stāv trīs soļus no viņa, skatās tieši viņam sejā un nekā nesaka.

— A kā jums te vajage? — viņš jautāja, vēl arvien nekustēdamies un savu stāvokli nemainīdams.

— It nekā, draugs, labrīt! — Svidrigailovs atbildēja.

— Te nav jūse viete.

— Es, draugs, ceļošu uz tālām zemēm.

— Tālēm zemēm?

— Uz Ameriku.

— Uz Amerike?

Svidrigailovs izņēma revolveri un uzvilka gaili. Achilejs sarauca uzacis.

— Uj, kas par jokem, te nav tāde viete!

— Kāpēc te nav tāda vieta?

— Tāpēc, ka te nav tāde viete!

— Nē, draugs, viss vienalga. Vieta ir laba; un, ja tevi sāk pratināt, tad tu tā arī pasaki, ka aizbraucu uz Ameriku. Viņš pielika revolveri pie labajiem deniņiem.

— Uj, te nevar, te nevar, te nav prieks tam viete! — Achilejs izbijās, arvien platāk ieplezdams redzokļus. Svidrigailovs nospieda gaiļi...

VII

Tai pašā dienā, bet jau ap septiņiem vakarā, Raskoļņikovs tuvojās savas mātes un māsas dzīvoklim Bakalejeva namā, kuru viņām bija apgādājis Razumichins. Ieeja uz kāpnēm bija no ielas. Raskoļņikovs gāja gausiem soļiem, it kā vēl vienmēr šaubīdamies: iet vai neiet? Atpakaļ viņš tomēr neparko nebūtu griezies: viņa apņemšanās bija cieta. «Pie tam ir jau vienalga, viņas taču vēl nekā nezina,» viņš prātoja, «un mani jau tik un tā pieraduši uzskatīt par savādnieku...» Viņa apgērbs bija šausmīgs: viss netīrs, cauru nakti mircis lietū, saplēsts, saburzīts. Seja izskatījās kā izkēmota aiz lielā noguruma, sliktā laika, fiziskās pārpūles un gandrīz veselu diennakti ilgās cīņas pašam ar sevi. Visu nakti viņš bija pavadījis viens un dievs zina kur. Bet tagad bija vismaz galīgi izlēmis.

Viņš pieklauvēja, durvis atvēra māte. Dupeckas nebija mājās. Arī kalpone šai brīdī negadījās klāt. Pulcherija Aleksandrovna pirmajā mirklī gandrīz vai valodu zaudēja no priecīga pārsteiguma; tad satvēra viņu aiz rokas un ievilka istabā.

— Nu tu esi klāt! — viņa izsaucās, aiz prieka stostīdamās. — Nedusmo man, Rodja, ka saņemu tevi kā muļķe ar asarām acīs: es jau smejos, nevis raudu. Tu domā, ka raudu? Nē, es priecājos, bet man jau tāds muļķīgs paradums: birst asaras. Tas man tā kopš tava tēva nāves, ka es par visu raudu. Sēdi, dēliņ, es redzu, tu laikam būsi piekusis. Ai, kā tu esi novārtījies!

— Es vakar staigāju lietū, māmiņ... — Raskoļņikovs iesāka.

— Ak nē jel, nē! — Pulcherija Aleksandrovna viņu strauji pārtrauca. — Tu domā, ka es tūlīt, pēc vecas

sieviešu paražas, sākšu tevi izvaicāt. Nebīsties! Es tak saprotu, visu saprotu; tagad jau esmu izmācījusies tikpat kā šejienieta un pati redzu, ka te ļaudis gudrāki. Es reizi par visām reizēm esmu nolēmusi: kur nu man saprast visus tavus apsvērumus un prasīt no tevis kādas atskaites! Tev varbūt galvā ir dievs zina kādi mērķi un plāni vai arī kādas domas veidojas, vai tad nu man tev uzplīties, sak, par ko tu domā? Es... ak kungs! Ko es svaidos šurp un turp kā apreibusī... Redzi, Rodja, es jau trešo reizi pārlasu žurnālā tavu rakstu, Dmitrijs Prokofjičs atnesa. Es vai ieklie-dzos no pārsteiguma, raug, muļķe, domāju pie sevis, tad, lūk, ar ko viņš nodarbojas, kur visa izskaidrojums! Mācītie ļaudis vienmēr tādi. Varbūt viņam galvā pašreiz kādas jaunas domas, viņš nopūlas ar tām, bet es viņu nomocu un mulsinu. Es lasu, dēls, un, zināms, daudz ko nesaprotu; bet tā jau tam arī jābūt, — ko nu es?

— Parādiet, māmiņ!

Raskoļņikovs paņēma avīzi un pavirši palūkojās uz savu rakstu. Lai cik lielā pretrunā tas bija ar viņa tagadējiem apstākļiem un stāvokli, viņš tomēr izbaudīja tās dīvainās, smeldzoši saldās jūtas, kādas pārdzīvo autors, redzēdams savu pirmo darbu iespiestu; pie tam arī viņa divdesmit trīs gadi lika sevi manīt. Tas ilga īsu brītiņu. Pāris rindiņu iz-lasījis, viņš sadrūma, un briesmīgas skumjas sažņaudza viņa sirdi. Visas pēdējo mēnešu dvēseles cīņas atkal atdzīvojās atmiņā. Viņš ar riebumu un sašutumu nometa savu rakstiņu uz galda.

— Bet, lai arī kāda muļķe es būtu, es, Rodja, tomēr varu noģist, ka tu drīz būsi viens no pirmajiem, ja ne pats pir-mais mūsu mācīto vīru pulkā. Un viņi iedrošinājās par tevi domāt, it kā tu būtu jucis prātā! Ha-ha-ha! Tu nemaz ne-zini, viņi taču tā domāja! Ak niecīgie tārpi, vai viņi spēj saprast, kas ir prāts! Un pat Duņečka tikko nenoticēja, — iedomājies! Tavs nelaiķa tēvs divi reizes iesūtīja žurna-liem — sākumā dzejas (man vēl tagad glabājas burtnīciņa, kādreiz tev parādīšu), bet pēc tam veselu stāstu (es pati iz-kaulēju, lai dod man pārrakstīt), un kā mēs abi lūdzām dievu, lai iespiež, — neiespieda! Pirms dienām sešām septiņām, Rodja, es gluži izsamisu, skatīdamās uz tavu apģērbu, kā tu dzīvo, ko ēd un kas tev kājā. Bet tagad redzu, ka atkal esmu bijusi muļķe, jo tu, ja vien iegribēsi, tagad visu

uzreiz varēsi sev iegūt ar prātu un talantu. Tu tikai pagaidām vēl negribi, tev svarīgāki darbi darāmi...

— Māmiņ, vai Duņas nav mājās?

— Nav, Rodja. Ļoti bieži viņu mājās neredzu, atstāj mani vienu pašu. Pie manis Dmitrijs Prokofjičs, lai viņam paldies, šad un tad atnāk pasēdēt un pastāvīgi runā par tevi. Viņš tevi, dēls, mīl un ciena. Par Duņu es nebūt nesaku, ka viņa tik pārāk maz mani cienītu. Es nesūdzos. Viņai savs raksturs, man savs, viņai ir radušies kaut kādi savi noslēpumi; bet man no jums nav nekādu noslēpumu. Es, protams, esmu cieši pārlicināta, ka Duņa ir pārāk gudra un bez tam i mani, i tevi mīl... es tikai nezinu, pie kā tas viss novedis. Esmu laimīga, ka tu atnāci pie manis, Rodja, bet viņa nu to ir palaidusi garām; kad atnāks, tad es viņai pateikšu: kamēr tevis nebija, brālis bija te, bet kur tu savu laiku pavadīji? Tu, Rodja, mani pārāk nelutini: kad vari — atnāc, ja nevari — neko nevar darīt, pagaidīšu. Es tomēr zināšu, ka tu mani mīli, un man arī ar to pietiek. Lasīšu tavus rakstus, klausīšos, kā visi man par tevi stāstīs, bet teju, teju arī pats atnāksi apraudzīt, ko tad vēl labāku? Arī tagad, lūk, esi atnācis māti apmierināt, es jau redzu...

Te Pulcherija Aleksandrovna piepeši apraudājās.

— Atkal es... tāda kā! Neskaties uz mani, muļķa dvēseli! Ak kungs, ko es tā sēžu, — viņa iesaucās, uztrūkdams no krēsla, — man tak ir kafija, bet es pat nepacienāju! Redzi, ko nozīmē vecuma egoisms! Tūlīt, tūlīt!

— Māmiņ, nevajag, es tūlīt iešu. Es nenācu tādē]. Uzklaušieties, ko es teikšu!

Pulcherija Aleksandrovna nedroši piegāja viņam klāt.

— Māmiņ, lai kas ar mani notiktu, lai ko par mani dzirdētu un lai ko jums par mani stāstītu, vai jūs vienmēr mani mīlēsiet tāpat kā tagad? — viņš piepeši jautāja no pārpilnas sirds, par saviem vārdiem nedomādams, tos neapsvērdams.

— Rodja, Rodja, kas tev? Kā tu vari tā jautāt? Kas man par tevi ko stāstīs? Un es arī neticēšu nevienam, lai viņš būtu kas būdams; es vienkārši viņu izdzišu.

— Es atnācu jums pateikt, ka esmu jūs vienmēr mīlējis, un tagad es esmu priecīgs, ka mēs esam vieni un Duņeckas nav mājās, — viņš ar tādu pašu aizgrābtību turpināja, — es atnācu jums pateikt, ja arī jūs būsiet nelaimīga, tad

tomēr ziniet, ka jūsu dēls tagad mīl jūs vairāk par sevi pašu, un tas viss, ko domājat par mani, ka esmu cietsirdīgs un jūs nemīlu, tas viss nav taisnība. Es nekad nebeigšu jūs mīlēt... Un nu diezgan; man šķita, ka tas man jādara un ar to jāiesāk...

Pulcherija Aleksandrovna klusēdama apskāva viņu, piepieda pie krūtīm un klusu raudāja.

— Es nezinu, kas tev ir, Rodja, — viņa pēdīgi sacīja. — Es visu šo laiku domāju, ka mēs vienkārši tev apņīkam, bet tagad redzu, ka tev tuvojas kādas lielas bēdas un tāpēc tu arī skumsti. Es, Rodja, jau sen to paredzēju. Piedod man, ka par to ierunājos; bet es par to vien domāju, naktis neguļu. Pagājušo nakti arī tava māsa cauru nakti nomurgoja, pastāvīgi tevi pieminēja. Es kaut ko sadzirdēju, bet nekā nesapratu. Visu rītu kā uz nāvi notiesāta staigāju, kaut ko gaidīju, kaut ko nojautu un nu, lūk, sagaidīju! Rodja, Rodja, uz kurienu tu? Vai tu kur brauksi, vai?

— Braukšu.

— Tā jau domāju! Bet es tak varu braukt tev līdz, ja tev vajadzēs. Un Duņa ar; viņa tevi mīl, viņa tevi ļoti mīl; un Sofja Semjonovna ar varbūt lai brauc mums līdz, ja vajag, — es labprāt viņu pat par savu meitu pieņemšu. Dmitrijs Prokofjičs palīdzēs mums visiem kopā sarīkoties... bet... uz kurienu tu... brauksi?

— Ar dievu, māmiņ!

— Ko? Vai jau šodien? — viņa iekliedzās, it kā zaudēdama viņu uz mūžu.

— Es nevaru, man laiks iet, man ļoti jāsteidzas...

— Un es nevaru iet tev līdz?

— Nē. Bet, māmiņ, jūs nometieties ceļos un pielūdziet par mani dievu! Varbūt jūsu lūgšana tiks uzklausa.

— Tad ļauj, es pārmetīšu tev krustu, — es svētīšu tevi! Nu tā, nu tā. Ak dievs, ko mēs darām!

Tiešām viņš bija priecīgs, ļoti priecīgs, ka cita neviena nebija klāt, ka viņi bija ar māti divatā. Pirmo reizi pa visu šo briesmīgo laiku viņa sirds atkusa. Viņš saņima mātes priekšā pie zemes, skūpstīja viņas kājas, un abi apkampušies raudāja. Un viņa nedz brīnījās, nedz šoreiz ko taujāja. Viņa jau sen noprata, ka ar viņas dēlu notiek kaut kas briesmīgs un ka tagad viņam ir pienācis kāds drausmīgs brīdis.

— Rodja, mans mīlais, mans pirmdzimtais, — viņa raudādama runāja, — tagad tu esi tāds, kāds biji maziņš, tu tāpat nāci pie manis, tāpat apkampi un skūpstiji mani; jau tad, kad mēs vēl ar tavu tēvu dzīvojām un cietām trūkumu, tu biji mūsu mierinājums jau ar to vien, ka tu mums biji; bet, kad es tēvu apglabāju, cik daudzkārt tad mēs, tāpat apkampušies kā tagad, raudājām pie viņa kapa! Bet, ka es jau sen raudu, tad tas tāpēc, ka mātes sirds jau iepriekš bija nojautusi nelaimi. Kad es pirmo reizi tevi ieraudzīju tai vakarā, atceries, kad mēs tikko bijām atbraukušas, es pēc viena tava skatienu visu to uzminēju, un sirds man nodrebēja; bet, kad es šodien atvēru tev durvis un paskatījos, tad tūlīt nodomāju, ka liktenīgā stunda ir sītusi. Rodja, Rodja, tu taču tūlīt vēl nebrauksi?

— Nē.

— Tu vēl atnāksi?

— Jā... atnākšu.

— Nedusmojies, Rodja, es gan izvaicāt nedrīkstu. Zinu, ka nedrīkstu, bet pasaki man kaut pāris vārdiņu, vai tas tālu, kur tu brauksi!

— Ļoti tālu.

— Kas tev tur, vai kāds dienests, kāda karjera?

— Ko dievs dos... tikai lūdziet par mani!

Raskoļņikovs gāja uz durvīm, bet viņa pieķērās viņam un izmisuma pilnu skatienu raudzījās viņam acīs. Viņas seja bija pārvērsta aiz šausmām.

— Diezgan, māmiņ! — Raskoļņikovs sacīja, dziļi nožēlodams, ka bija iedomājies atnākt.

— Ne uz mūžu? Taču vēl ne uz visu mūžu? Tu taču atnāksi, rītdien atnāksi?

— Atnākšu, atnākšu, ardievu!

Pēdīgi viņš izrāvās.

Vakars bija dzidrs, silts un jauks: negaiss bija izklīdis jau no rīta. Raskoļņikovs devās uz savu dzīvokli; viņš steidzās. Vēlējās visu nobeigt līdz saules rietam. Un līdz tam laikam negribējās nevienu satikt. Kāpjot pa kāpnēm uz savu dzīvokli, viņš ievēroja, ka Nastasja, atliekusies no patvāra, cieši vēro viņu un pavada ar acīm. «Vai tik nav jau kāds pie manis?» viņš nodomāja. Ar riebumu viņš iedomājās Porfiriju. Bet, piegājis pie savas istabiņas un atvēris durvis, viņš ieraudzīja Duņecku. Viņa sēdēja viena un

vientuļa, nogrimusi dziļās domās, un, kā rādījās, jau sen viņu gaidīja. Viņš apstājās uz sliekšņa. Duņa satrūkusies piecēlās no dīvana un izstiepās taisna tā priekšā. Viņas nekustīgajā, uz brāli vērstajā skatienā bija lasāmas šausmas un neremdināmas skumjas. Un no šī viena skatienu viņš uzreiz saprata, ka māsai jau viss zināms.

— Vai varu ieiet pie tevis vai lai eju projām? — viņš šaubīdamies jautāja.

— Es visu dienu nosēdēju pie Sofjas Semjonovnas; mēs abas gaidījām tevi. Domājām, ka tu katrā ziņā atnāksi.

Raskoļņikovs ienāca istabā un bez spēka apsēdās uz krēsla.

— Duņa, es esmu pavisam saguris; tik ļoti piekusu; bet man gribētos kaut šinī brīdī pilnīgi valdīt pār sevi.

Viņš palūkojās māsā ar šaubu pilnu skatienu.

— Kur tu visu nakti biji?

— Labi neatminos; redzi, māsa, es gribēju galīgi izšķirties un daudzas reizes nostaiģāju gar Ņevu, to atminos. Es gribēju tur visam darīt galu, bet... pietrūka apņēmības... — viņš čukstēja, palūkodamies atkal māsā ar šaubām.

— Paldies dievam! Bet kā mēs ar Sofju Semjonovnu tieši no tā baidījāmies! Tātad tu, paldies dievam, vēl tici dzīvei! Raskoļņikovs rūgti pavīpsnāja.

— Es neticēju, bet nupat kopā ar māti apkampušies raudājām; es neticu un tomēr teicu, lai viņa lūdz par mani. Dievs to zina, kā tas notiek, Duņečka, bet es, lūk, nekā nesaprotu.

— Tu biji pie mātes? Tu viņai ar pateici? — Duņa šausmās iekliedzās. — Vai tiešām tu to varēji viņai pateikt?

— Nē, es nepateicu... ar vārdiem ne, bet viņa daudz ko saprata. Viņa dzirdējusi, ko tu naktī murgoji. Es esmu pārliecināts, ka viņa pa pusei jau zina. Es varbūt slikti izdarīju, ka pie viņas aizgāju. Pat nezinu, kālab tur aizgāju. Es esmu zemisks cilvēks, Duņa.

— Zemisks cilvēks, bet ciešanu ceļu gatavs iet! Tu taču iesi?

— Iešu. Tūdaļ. Vienīgi lai izbēgtu no šī kauna, es arī gribēju noslīcināties, Duņa, bet, stāvēdams jau pār dzelmi,

nodomāju: ja līdz šim esmu uzskatījis sevi par stipru, tad arī tagad no kauna neizbišos, — viņš noteica, it kā aizsteigdamies pats sev priekšā. — Vai tas ir lepnums, Duņa?

— Lepnums, Rodja.

It kā uguns uzliesmoja viņa izdzisušajās acīs; viņam patika, ka viņš vēl bija lepns.

— Bet vai tu, māsa, nedomā, ka es vienkārši sabijos no ūdens? — viņš ievaicājās, ar nejauku grimasi ielūkodamies viņai sejā.

— Rodja, pietiek! — sarūgtināta izsaucās Duņa.

Minutes divas valdīja klusums. Viņš sēdēja, galvu nodūris in lūkodamies gridā; Duņečka stāvēja otrā galā un ar sāpēm skatījās viņā. Pēkšņi viņš piecēlās.

— Jau vēls, ir laiks. Tagad es eju sevi nodot. Bet es nezinu, kālab to daru.

Lielas asaras ritēja pār Duņas vaigiem.

— Tu raudi, māsa, bet vai tu vari sniegt man roku?

— Un tu par to šaubies?

Viņa to cieši apkampa.

— Vai tu, uzņemdamies ciešanas, neesi jau nomazgājis pusi no sava nozieguma? — viņa izsaucās, žņaugdama viņu apkampienos un skūpstīdama.

— Noziegums? Kāds noziegums? — viņš iesaucās it kā pēkšņā trakumā. — Vai tas, ka es nokāvu riebīgu un kaitīgu uti, nevienam nederīgu veceni augļotāju, kura sūca nabaga ļaužu asinis, par kuras nonāvēšanu citi desmit grēki tiks piedoti, — vai tas ir noziegums? Es par to nedomāju un arī to nomazgāt nedomāju. Un ko mani no visām pusēm biksta — «noziegums, noziegums!». Tikai tagad es skaidri ieraugu visu savas mazdūšības nejēdzību, tagad, kad esmu jau apņēmies doties šai nevajadzīgajā kaunā! Vienkārši aiz sava zemiskuma un neapdāvinātības esmu to apņēmies un... varbūt vēl arī tāpēc, ka tas ir... izdevīgāk, kā to ieteica... šis... Porfirijs!...

— Brāli, brāli, ko tu runā! Tu tak izlēji asinis! — Duņa izmisusi iekliedzās.

— Kuras izlej visi, — viņš trakā niknumā uztvēra, — kuras pasaulē vienmēr ir lijušas un list kā ūdens krāce, kuras lej kā šampanieti, par kuru izliešanu vaināgo Kapitoliņā un vēlāk dēvē par cilvēces labdari. Ieskaties tikai

vērīgāk un dziļāk! Arī es vēlējos cilvēkiem labu un būtu izdarījis simtiem, tūkstošiem labu darbu šīs vienas muļķības, pat ne muļķības, bet vienkārši neveiklības vietā, jo visa šī doma nebija nemaz tik muļķīga, kā tagad, pēc neveiksmes, liekas... (Pēc neveiksmes viss liekas muļķīgi!) Ar šo muļķību es gribēju tikai iegūt neatkarību, spert pirmo soli, dabūt līdzekļus, un viss tiktu izlīdzināts ar neizmērojami lielāku derīgā pārsvaru... Bet es... es pat pirmo soli neizturēju, tāpēc ka es esmu — nelga! Lūk, kur visa nelaime! Un tomēr ar jūsu acīm es nekad neskatīšos: ja man būtu izdevies, tad mani vaināgotu, bet tagad — sprostā!

— Bet tas taču nav tas, nepavisam nav tas! Brāli, ko tu runā!

— Ā! Nav istā forma, nav tik estētiski laba forma! Nu, bet es nemūžam nesaprotu, kāpēc traišķīt cilvēkus ar bum-bām, ar kārtīgiem aplenkumiem būtu cienījamāka forma? Baidīšanās par estētiku ir nespēka pirmā pazīme!... Nekad, nekad es neesmu to skaidrāk apzinājies kā patlaban un vairāk kā jebkad nesaprotu, ko esmu noziedzies! Nekad, nekad es neesmu bijis stiprāks savā pārliecībā kā tagad!...

Pat sārtums iesitās viņa bālajā, novārgušajā sejā. Bet, pēdējos vārdus izrunājot, viņa skatiens nejausi sastapās ar Duņas acīm, un šajās acīs viņš saskatīja tik daudz, tik daudz moku viņa dēļ, ka nevilšus atjēdzās. Viņš sajuta, ka tomēr ir padarījis šīs divas nabaga sievietes nelaimīgas. Viņš taču bija visa cēlonis...

— Duņa mīļā! Ja esmu vainīgs, tad piedod man (kaut gan piedot nevar, ja esmu vainīgs). Ardievu! Nestrīdēsimies! Ir laiks, man jāiet! Es tevi lūdzu, nenāc man līdz! Man vēl kaut kur jāpieiet... Bet tu ej tūlīt pie mātes, esi pie viņas! Lūgtin lūdzu to tev! Tas ir mans pēdējais un vislielākais lūgums. Neatkāpies no viņas visu šo laiku; es viņu atstāju tādā uztraukumā, ka diezin vai viņa to izturēs: viņa vai nu nomirs, vai zaudēs prātu. Esi pie viņas! Razu-michins būs ar jums, es viņam tā teicu... Neraudi par mani: es centīšos būt i vīrišķīgs, i godīgs visu mūžu, kaut gan esmu slepkava. Var būt, ka tu dzirdēsi kādreiz manu vārdu. Es neapkaunošu jūs, tu redzēsi; es vēl pierādīšu... tagad pagaidām uz redzēšanos, — viņš pasteidzās nobeigt, pie saviem pēdējiem vārdiem un solījumiem pamanījis

Duņas acīs atkal savādc izteiksmi. — Kāpēc tu tā raudi? Neraudi, neraudi, nešķiramies taču uz mūžu!... Ak jā! Pagaidi, aizmirsu!...

Viņš piegāja pie galda un paņēma kādu biezu, apputējušu grāmatu, atšķīra to un izņēma starp lapām ieliktu, maziņu akvareli uz ziloņkaula gleznotu ģimētņi. Tas bija viņa saimnieces karsonī nomirušās meitas, viņa bijušās līgavas, tās pašas dīvainās jaunavas portrets, kura gribēja iet klosterī. Viņš kādu minūti nolūkojās uz šo izteiksmīgo un slimīgo sejiņu, tad noskūpstīja to un iedeva Duņeckai.

— Lūk, ar viņu es tiku daudz pārrunājis arī par to; vienīgi tikai ar viņu, — viņš domīgi sacīja, — viņas sirdij es atklāju daudz ko no tā, kas vēlāk tik nejauki piepildījās. Neuztraucies, — viņš teica Duņai, — arī viņa man nepiekrita, tāpat kā tu, es esmu priecīgs, ka viņas tagad vairs nav. Pats galvenais tagad, ka viss nu ies citādi, nems jaunu virzienu; viss pārlūzīs divos gabalos, — viņš pēkšņi iesaucās, atgriezdamies atkal savā drūmajā grūtsirdībā. — Viss, viss! Bet vai es esmu uz to sagatavots? Vai es pats to gribu? Saka: tas esot vajadzīgs manai pārbaudīšanai! Bet kam, kam visi šie bezjēdzīgie pārbaudījumi? Ko tie palīdz, vai es tad, moku un idiotisma sabeigts, pēc divdesmit gadu katorgas vecuma nespēkā būšu ieguvis skaidrāku apziņu nekā tagad, kam tad man vairs dzīvot? Un kāpēc es tagad esmu ar mieru tā dzīvot? O, es jau zināju, ka esmu nelga, kad šorīt rītausmā stāvēju pie Ņevas!

Beidzot viņi abi izgāja. Grūti bija Duņai, bet viņa brāli mīlēja! Viņi šķīrās, bet, pagājusi soļu piecdesmit, Duņa apgriezās, lai vēlreiz paskatītos uz viņu. Viņš bija vēl redzams. Aizgājis līdz ielas stūrim, arī viņš atskatījās; viņu acis vēl pēdējo reizi sastapās, bet, pamanijis, ka arī māsa uz viņu skatās, viņš nepacietīgi un pat īgni pamāja ar roku, lai viņa iet tālāk, bet pats pagriezās ap stūri.

«Es esmu ļauns, es pats to redzu,» viņš pie sevis nodomāja, nokaunējies par īgno rokas mājieni Duņai. «Bet kāpēc viņas pašas mani tā mīl, ja es neesmu tā vērts! Ai, kaut es bijis viens un neviens mani nemīlētu, un arī es pats nevienu nekad, nekad nemīlētu! *Tad arī tas viss nebūtu bijis!* Bet interesanti, vai tiešām šajos nākamajos piecpadsmit vai divdesmit gados mana dvēsele būs samierinājusies jau tiktāl, ka es ļauzu priekšā činkstēšu un ik vārda galā bijīsi!

nosaukšu sevi par noziedznieku? Jā, tiešām, tiešām. Tāpēc viņi mani izsūta, tikai to viņiem arī vajag!... Skat, kā tie visi skraida pa ielām, un taču ikkatrs no viņiem jau pēc savas dabas ir negēlis un laupītājs, un, vēl sliktāk, — idiots! Bet lai pamēģina nepiespriest man Sibiriju, kā tad viņi visi uztrauksies aiz cēla sašutuma! O, kā es viņus ienīstu!»

Viņš iegrimā dziļās pārdomās par to, «kādā gan ceļā tas varētu notikt, ka viņš pēdīgi viņu priekšā bez prātošanas pazemotos ar visu savu pārlicību. Bet kāpēc gan ne? Protams, tā tam jānotiek. Vai divdesmit gadi nepārtrauktu spaidu nenobeigs galīgi? Ūdens akmeni sagrauž. Un kālab, kālab pēc tam vēl dzīvot? Un kāpēc es tagad eju, pats labi zinādams, ka viss notiks uz mata kā pēc grāmatas un ne citādi!»

Kopš vakarvakara viņš varbūt jau simto reizi uzdeva sev šo jautājumu, tomēr gāja.

VIII

Kad viņš iegāja pie Soņas, metās jau krēsla. Soņa visu dienu bija nogaidījusi viņu briesmīgā uztraukumā. Viņas bija gaidījušas abas ar Duņu, kas jau no paša rīta atnāca pie tās, atcerēdamās Svidrigailova vārdus, ka Soņa «to zina». Neatstāstīsim visos sīkumos abu sieviešu sarunas un asaras un to, cik tuvu tās viena otru iepazīna. Duņa no šīs iepazīšanās ieguva vismaz vienu apmierinājumu, ka brālis nebūs viens: pie viņas, Soņas, pirmās viņš bija nācis ar savu grēksūdzi; Soņā viņš bija meklējis cilvēku, kad viņam cilvēka ievajadzējās; un Soņa ies arī viņam līdz uz turieni, kur liktenis viņu sūtīs. Duņa pat nevaicāja, bet zināja, ka tā būs. Viņa skatījās uz Soņu pat ar zināmu bijību, un sākumā Soņu pat mulsināja tā bijība, ar kādu Duņa pret viņu izturējās. Soņa bija gatava gandrīz raudāt; turpretī viņa pati turēja sevi par necienīgu pat acis pacelt uz Duņu. Kopš tā brīža, kad Duņa, pirmoreiz satiekoties pie Raskolņikova, bija tik smalkjūtīgi no viņas atsveicinājusies, Duņas tēls saglabājās uz visu mūžu viņas dvēselē kā viena no visskaistākajām un cēlākajām parādībām viņas dzīvē.

Duņečka pēdīgi nebija ilgāk izturējusi un bija aizgājusi sagaidīt brāli viņa dzīvoklī, atstādama Soņu vienu. Viņai visu laiku likās, ka brālis ieradīsies vispirms tur. Palikusi viena, Soņa sāka mocīties bailēs, iedomājoties, ka viņš patiesi var izdarīt pašnāvību. No tā baidījās arī Duņa. Kopā būdamas, viņas visu dienu bija centušās viena otrai pierādīt, ka tas nevar notikt, un bija mierīgākas. Bet tagad, tiklīdz bija šķīrušās, tūlīt viena, kā otra par to vien tikai domāja. Soņa atcerējās Svidrigailova vakar teiktos vārdus, ka Raskoļnikovam tikai divi ceļi — Vladimirka vai... Turklāt viņa pazina Raskoļnikova godkāri, augstprātību, patmīlību un neticību. «Vai tiešām vienīgi mazdūšība un bailes no nāves varētu būt tās, kas piespiestu viņu dzīvot?...» viņa savā izmisumā pēdīgi nodomāja. Saule jau laidās uz rietu. Viņa skumji stāvēja pie loga un nekustīgi lūkojās pa to laukā, — bet tur bija redzama tikai kaimiņu nama nobalsinātā siena. Pēdīgi, kad viņā bija jau pilnīgi nostiprinājusies pārliecība, ka viņš nav vairs dzīvs, Raskoļnikovs ienāca istabā.

No viņas krūtīm izlauzās liksms kliedziens. Bet, ciešāk ielūkojusies viņa sejā, Soņa pēkšņi nobālēja.

— Nu re! — Raskoļnikovs pavīpsnādams sacīja. — Es atnācu pēc taviem krustiem, Soņa. Pati taču mani sūtīji uz krustcelēm: ko tad tu tagad, kad tas jādara, uzreiz nobijies?

Soņa pārsteigta viņu uzlūkoja. Dīvaina viņai likās tagad šī balss, salti šermuļi skrēja pār augumu; bet pēc brīža viņa tomēr noprata, ka tiklab šī balss, kā šie vārdi bija tikai izlikšanās. Viņš, arī tos teikdams, bija skatījies kaut kur kaktā, it kā vairidamies paskatīties viņai sejā.

— Redzi, Soņa, es nospriedu, ka tā ir varbūt izdevīgāk. Ir kāds apstāklis... Nu, par daudz ilgi ko stāstīt, un nav ar vērts. Tikai vai zini, kas mani kaitina? Man ir dusmas, ka visi šie muļķīgie, zvēriskie muļi saskries tūlīt man visapkārt, valbīs uz mani savus redzokļus, uzdos man savus muļķīgos jautājumus, uz kuriem būs jāatbild, — rādīs uz mani ar pirkstiem... Tpū! Vai zini, es neiešu vis pie Porfirija, apnicis viņš man. Iešu labāk pie sava drauga Pulvera, lūk, kur šim būs pārsteigums, un kādu es savā ziņā efektu panāksu! Tikai jāmacās būt aukstasinīgākam: pēdējā laikā esmu kļuvis par daudz žultains. Iedomājies,

es nupat savai mātai gandrīz vai ar dūri piedraudēju, kad viņa apgriezās paskatīties uz mani pēdējo reizi. Cūcība ir šāds stāvoklis! Cik gan tālu es esmu nonācis!... Nu, kur tie krusti?

Viņš bija kā neatmaņā, pat ne brītiņu nevarēja nostāvēt mierā, nespēja koncentrēt savu uzmanību; domas jaucās juku jukām, vārdi izteicās aplam; viņa rokas viegli tricēja.

Soņa klusēdama izņēma no kastītes divus krustiņus, cipreses un vara, pārmeta sev, tad viņam krusta zīmi un uzkāra viņam uz krūtīm cipreses krustiņu.

— Tas tad nu būs simbols, ka es uzņemos krustu uz sevi, he-he! It kā es līdz šim būtu vēl par maz cietis! Ciprese — tātad vienkāršu ļaužu; vara — tas ir Lizavetas, to ņemsi sev, — parādi man! Tātad tas bija viņai... tai brīdī? Es pazīstu arī vēl divus tamlīdzīgus krustus, sudraba, un svētbildīti. Es tos nometu toreiz vecenei uz krūtīm. Lūk, tie, nудie, būtu tagad man uzliekami... Bet es tikai muldu; ko vajag, aizmirstu: esmu pašreiz pārāk izklaidīgs!... Redzi, Soņa, es patiesībā atnācu tev jau iepriekš pateikt, lai tu zinātu... Tas ir viss... Es taču tikai tādēļ nācu. (Hm, es gan domāju, ka pateikšu ko vairāk.) Bet tu jau pati gribēji, lai es eju, nu tad sēdēšu ar cietumā, un tava vēlēšanās piepildīsies; nu kam tu raudi? Arī tu? Rimsties, pietiek; ai, cik tas viss man grūti!

Viņā tomēr pamodās jūtas; sirds sažņaudzās, lūkojoties uz Soņu. «Kāpēc gan arī viņa, arī viņa raud?» viņš pie sevis domāja. «Kas tad es viņai esmu! Ko viņa raud, ko izvada mani tāpat kā māte vai kā Duņa? Būs mana aukle!»

— Pārmet krustu, kaut reizi pielūdz dievu! — trīcošā, biklā balsī lūdza Soņa.

— O, labprāt, cik vien tu vēlies! Un no visas sirds, Soņa, no visas sirds...

Patiesībā viņam gribējās teikt kaut ko citu.

Viņš vairākreiz pārmeta krustu. Soņa paķēra savu laktu un uzmeta to uz galvas. Tas bija zaļš, pusvilnāns lakats, laikam tas pats «ģimenes» lakats, ko toreiz pieminēja Marmeladovs. Raskoļnikovam tas iešāvās prātā, bet viņš nevaicāja. Patiešām, viņš pats jau sāka just, ka ir šausmīgi izklaidīgs un kaut kā nejēdzīgi uzbudināts. Un pats izbijās par to. Piepeši viņu pārsteidza arī tas, ka Soņa grib nākt viņam līdz.

— Ko tu? Kur tu iesi? Paliec mājās! Es iešu viens, — viņš iesaucās gļēvā īgnumā un gāja gandrīz saskaities uz durvīm. — Kam te vajadzīga vesela svita! — viņš murmināja, iziedams pa durvīm.

Soņa palika stāvēt istabas vidū. Viņš pat neatvadījās no tās, bija to jau aizmirsis; visa viņa dvēsele šai brīdī uzbangoja asās un dumpīgās šaubās:

«Vai tā vajag, vai tā vajag?» viņš atkal sev jautāja, nokāpdams pa kāpnēm. «Vai tiešām vairs nevar apstāties, visu atkal pārvērst citādi... un neiet?»

Viņš tomēr gāja. Viņam uzreiz kļuva galīgi skaidrs, ka uzdot sev jautājumus nav nozīmes. Izgājis uz ielas, viņš atcerējās, ka nav no Soņas atvadījies, ka viņa palikusi istabas vidū, apmetusi zaļo lakatu, neuzdrošinādamās pēc viņa uzkliedziena pakustēties, un viņš mirkli apstājās. Atkal kāda doma spilgti pazibēja viņa smadzenēs, it kā gaidījusi, lai viņu galīgi salauztu.

«Nu kāpēc un kādēļ es pie viņas tagad gāju? Es viņai teicu, ka man bija vajadzība; kāda vajadzība? Nekādas vajadzības nebija! Pateikt, ka *ēju*? Un kas tad? Liela muiža! Vai es milu? Taču nē. Nē. Atraidīju viņu kā suni. To krustu, vai, man no viņas tiešām ievajadzējās? Cik zemu gan es esmu kritis! Nē, — man vajadzēja viņas asaru, man vajadzēja redzēt viņas izbailes, redzēt, kā viņas sirds sāp un tiek plosīta! Vajadzēja pie kaut kā pieķerties, uzkavēties, uz cilvēku paskatīties! Un man pietika drosmes uz sevi tā cerēt, tā sapņot par sevi, es — nabags, es — niecība, es — nelietis, nelietis!»

Viņš gāja pa kanala krastmalu, un viņam nebija vairs tālu, ko iet. Bet, aizgājis līdz tiltam, viņš apstājās, tad pēkšņi pagriezās un devās uz Siena laukumu.

Viņš alkatīgi skatījās pa labi un pa kreisi, sasprindzināti centās ielūkoties katrā priekšmetā, bet ne pie kā nespēja saistīt uzmanību; viss slidēja garām. «Pēc nedēļas vai mēneša mani vedīs arestantu ratos kaut kur pāri šim tiltam, — kā es tad skatīšos uz šo kanalu? — To vajadzēs atminēties,» viņam ienāca prātā. «Palūk, šī izkārtne, — kā es *tad* izlasišu šos pašus burtus? Raug, kur uzraksts: «Sabiedrība». Labi jāielāgo šis *a*, šis burts *a*; kā es tad uz to paskatīšos? Ko es tad sajūtīšu un domāšu? Ak dievs, cik tam visam vajag būt zemiskam, visām šīm manām tagadējām raizēm!

Protams, tam visam vajag būt ļoti interesantam... savā ziņā... (ha-ha-ha! par ko visu es domāju!) Es kļūstu kā mazs bērns, pats savā priekšā ākstos. Par ko es sevi kaudzinu? Tpū, kā te grūstās! Skat, tas resnais, — jādomā, vācietis, — kas mani pagrūda: vai viņš zina, ko ir pagrūdis? Sieviete ar bērnu lūdz dāvanas, — interesanti, viņa domā, ka es esmu laimīgāks par viņu! Joka pēc vajadzētu viņai iedot... Pieckapeiķis vēl palicis kabatā — no kāda laika?... Še ņem, māmiņ!

— Lai dievs tevi sarga! — ubadze raudulīgā balsī pateicās.

Viņš uzgāja uz Siena laukuma. Viņam ļoti nepatika sadurties ar ļaudīm, tomēr viņš tiši gāja tur, kur redzēja biezāku drūzmu. Viņš nezina ko būtu devis, lai varētu palikt viens; bet jūta, ka ne brītiņu nevarēs būt viens. Drūzmā mājās kāds dzērājs: tam gribējās dancot, bet tas pastāvīgi gāzās uz sāniem. Tam apkārt sadrūzmējās ļaudis. Raskoļņikovs izspraucās cauri pūlim, kādu brīdi noskatījās piedzērušajā un pēkšņi īsi un skaļi iesmējās. Pēc brīža viņš bija to jau aizmirsis, pat neredzēja, kaut gan skatījās uz to. Pēdīgi viņš aizgāja tālāk, neatcerēdamies pat, kur atrodas; bet, kad bija nonācis līdz laukuma vidum, kāda pēkšņa trauksmes pilna sajūta sagrāba viņu savā varā — ar visu miesu un dvēseli.

Viņš piepeši atcerējās Soņas vārdus: «Izej uz krustcelēm, noliecies ļaužu priekšā, noskūpstī zemi, jo tu esi apgrēkojies pret to, un skaļi pasaki visiem: es esmu slepkava!» To atceroties, viņš sāka drebēt. Visa šī laika un it īpaši pēdējo stundu bezizejas grūtsirdība un nemiers bija viņam tik smagi uzgūlušies, ka viņš mestin metās uz šīs jaunās, viengabalainās, nesaraustītās sajūtas iespēju. Šī sajūta viņu sagrāba līdzīgi lēkmei, iekrita kā dzirksts viņa dvēselē un piepeši kā uguns liesma pārņēma viņu visu. Viņā viss atmaīga, pār vaigiem sāka plūst asaras. Kā stāvējis, tā arī noļima pie zemes...

Viņš nostājās uz ceļiem laukuma vidū, noliecās līdz zemei un noskūpstīja šo netīro zemi ar laimes sajūtu un baudu. Viņš piecēlās un noliecās vēlreiz.

— Vai re, kā tas piesūcies! — netālu no viņa ieteicās kāds puisis.

Atskanēja smieklī.

— Viņš, brālīši, uz Jeruzalemi svētceļojumā dosies, no bērniem, no dzimtenes atvadās, visai tautai zemojas, galvaspilsētu Sankt-Pēterburgu un tās grunti skūpstā, — piezīmēja kāds piedzēries sīkpilsonītis.

— Vēl jauns zeņķis! — iemeta trešais.

— No augstākām aprindām! — piebilda kāds solidā balsi.

— Vai tagad var izšķirt, kurš no augstākām aprindām, kurš ne.

Visas šīs piezīmes un sarunas atturēja Raskoļņikovu, un vārdi: «es nogalināju», ko mēle jau taisījās izrunāt, sastinga viņam uz lūpām. Viņš tomēr mierīgi pacieta visus izsauzienus un, neskatīdamies apkārt, devās pa šķērsielīņu tieši uz iecirkni. Viņam priekšā pavīdēja kāda parādība, kas viņu tomēr nepārsteidza, viņa nojauta jau sacīja, ka tam tā jābūt. Tai brīdī, kad viņš Siena laukumā, noliecies otrreiz, skūpstīja zemi, pagriezies pa kreisi, viņš soļus piecdesmit no sevis ieraudzīja Soņu. Viņa slēpās aiz kādas koka barakas laukumā, tā tad bija sekojusi viņam pa pēdām visu sāpju ceļu! Šai brīdī Raskoļņikovs sajuta un saprata reiz par visām reizēm, ka tagad Soņa būs uz mūžu ar viņu kopā un sekos viņam kaut līdz pasaules galam, lai kur liktenis viņu arī aizvestu. Viss viņa sirdi sagriezās... Bet viņš bija jau nonācis pie liktenīgajām durvīm...

Viņš diezgan žirgti iegāja nama sētā. Bija jākāpj trešajā stāvā. «Kamēr uzkāpšu,» viņš nodomāja. Vispār viņam likās, ka līdz liktenīgajam mirklim vēl tālu, vēl daudz laika, daudz ko var pārdomāt.

Atkal uz kāpnēm tie paši mēsli, tās pašas čaumalas, atkal dzīvokļu durvis tāpat līdz kājai vaļā, atkal tās pašas virtuves, no kurām plūst garaiņi un smaka. Raskoļņikovs kopš tās reizes nebija te bijis. Kājas tirpa un ļima, tomēr viņš kāpa augšā. Uz mirkli apstājās atvilkt elpu, saņemties, lai varētu ieiet kā *ciļvēks*. «Bet kādēļ? Kāpēc?» viņš pēkšņi iedomājās, apjēdzis savas kustības. «Ja jau šis biķeris jāiztukšo, vai tad nav vienalga? Jo nejaukāk, jo labāk.» Viņš piepeši iedomājās Pulveri, Iļju Petroviču. Vai tiešām jāiet pie viņa? Vai nevar pie kāda cita? Varbūt pie Nikodima Fomiča? Apgriezties un iet tūlīt pie paša priekšnieka viņa dzīvoklī? Vismaz viss norisināsies mājas kārtībā... Nē, nē! Pie Pulvera, pie Pulvera! Kad dzert, tad izdzert visu uzreiz...»

Ar ledainām tirpām, gandrīz neko neatjēgdams, viņš atvēra iecirkņa durvis. Laužu šoreiz bija ļoti maz, stāvēja kāds sētnieks un vēl kāds no vienkāršajiem ļaudīm. Sargs pat acu nepameta no savas aizgaldas. Raskoļņikovs iegāja nākošajā istabā. «Varbūt var vēl nemaz arī neteikt,» viņam ienāca prātā. Šai istabā kāds kancelejists civiluzvalkā taisījās kaut ko rakstīt. Kaktā pie galda sēdās vēl viens kancelejists. Zamjotova nebija. Arī Nikodima Fomiča, protams, nebija.

— Vai neviena nav? — Raskoļņikovs ievaicājās pirmajam kancelejistam.

— Ko jums vajag?

— Ā-ā! Kur tie laiki! Sen neredzēts! Svē-eicināti, sveicināti! — pēkšņi atskanēja pazīstama balss.

Raskoļņikovs nodrebēja. Viņa priekšā stāvēja Pulveris, kas pēkšņi bija iznācis no trešās istabas. «Tas ir pats liktenis,» Raskoļņikovs nodomāja, «kāpēc viņš te?»

— Pie mums? Kādā vajadzībā? — Ilja Petrovičs skaļi klaigāja. (Viņš, kā likās, bija lieliskā garastāvoklī, pat mazlietiņ pacilātā.) — Ja kāda darišana, tad vēl par agru esat atnācis. Arī es pats esmu te tikai gadījuma pēc... Bet esmu gatavs pakalpot jums... man jāatzīstas, esmu piemirsis... Kā? Kā jūs?... Atvainojiet...

— Raskoļņikovs.

— Zinām, ka Raskoļņikovs! Vai tiešām jūs varējāt iedomāties ka es būšu aizmirsis! Neturiet jau mani par tādu... Rodion Ro... Ro... Rodionič, laikam tā?

— Rodions Romaničs.

— Jā, jā-jā! Rodions Romaničs, Rodions Romaničs! Tikai to es arī gribēju. Esmu daudzreiz pat apjautājies. Atzīstos, ka kopš tās reizes es sirsnīgi nožēloju, ka mēs toreiz kancelejā ar jums tā... pēc tam man paskaidroja un es dabūju zināt, ka jūs esat jauns literāts un pat zinātnieks... un, tā sakot, pirmie soļi... Ak kungs! Kurš literāts vai zinātnieks pirmajā sākumā nav spēris kādu oriģinālu soli! Es un mana sieva — mēs ļoti cienām literatūru, sieva pat kaislīgi!... Literatūru un mākslu! Ja vien goda prāts, tad pārējo visu var iegūt ar talantu, zināšanām, saprātu, ģenialitāti! Cepure, kāda nozīme ir, piemēram, cepurei? Cepure ir pankūka, to es varu nopirkt pie Cimmermaņa; bet, kas ir zem cepures, kas slēpjas zem cepures, to

es nevaru vis nopirkt. Atzīstos, toreiz gribēju pat iet pie jums izskaidroties, bet nodomāju, sak, varbūt jūs... Tomēr... es pat nepavaicāju: varbūt jums patiesi kāda vajadzība? Stāsta, ka jums piederīgie atbraukuši?

— Jā, māte un māsa.

— Man bija pat tas gods un laime jūsu māsu sastapt, — izglītota un skaista sieviete. Jāatzīstas, es nožēloju, ka mēs toreiz abi tā iekarsām. Briesmas! Bet, ka es toreiz sakarā ar jūsu ģiboni uzmetu jums tādu skatienu, — tad vēlāk tas vispidošākā kārtā noskaidrojās. Neprāts un fanatisms! Es saprotu jūsu toreizējo sašutumu. Varbūt sakarā ar ģimenes atbraukšanu mainīsiet dzīvokli?

— N-nē, es tikai tāpat... Es ienācu pajautāt... es domāju, ka sastapšu te Zamjotovu.

— Ak jā! Jūs taču esat iedraudzējušies. Dzirdēju. Bet Zamjotova pie mums vairs nav, — nepaspējāt. Jā, nav mums vairs Aleksandra Grigorjeviča! Kopš vakardienas ir prom, aizgāja citur... un aiziedams vēl salamājās ar visiem... pat diezgan nepieklājīgā kārtā... Vējagrābšlis, vairāk nekas; pat cerības varēja modināt; bet ejiet nu tieciet galā ar mūsu zelta jaunatni! Gribot kādu eksamenu, vai, likt, bet, kā jau tas pie mums parasts: papļāpās, padīziesies, — tas būs viss eksamens. Nav jau tas, kas, piemēram, jūs vai jūsu draugs Razumichina kungs! Jūsu karjeras lauks ir zinātne, neveiksmes jūs no tā nenovirzīs! Visa šīs pasaules līksmība jūsu acīs — nihil est¹. Jūs esat askets, mūks, vientulis!... Jums grāmata, spalva aiz auss, zinātniski pētījumi, — raug, kur jūsu gars lidinās! Arī es pa daļai... Vai esat lasījis Livingstona piezīmes?

— Nē.

— Es izlasīju. Starp citu, pēdējā laikā ļoti daudz nihilistu saviesies; bet tas arī saprotams: kāds tad mūsu laikmets, es jums prasu? Bet nu es ar jums mazliet... jūs tak, protams, neesat nihilists! Sakiet vaļsirdīgi, vaļsirdīgi!

— N-nē...

— Nē, ziniet, ar mani jūs nekautrējieties, runājiet atklāti, kā pats ar sevi, kā vienatnē! Cita lieta ir dienests un cita... jūs domājāt, ka es gribēju sacīt: *draudzība*, nē, neuzminējāt! Ne draudzība, bet pilsoņa un cilvēka jūtas,

¹ Nav nekas. (Lat. val.)

humanitātes un dieva mīlestības jūtas. Es varu būt oficiāla persona un pildīt pienākumu, bet man vienmēr sevī jāsapņū pilsonis un cilvēks un jāņem vērā... Jūs ieminējāties par Zamjotovu. Zamjotovs jums ir spējīgs pa franču modei pie šampanieša vai Donas vīna glāzes nepieklājīgā iestādē iztaisīt skandalu, — lūk, kas ir jūsu Zamjotovs! Bet es varbūt esmu, tā sacīt, sagruzdējis aiz uzticības un viscēlākajām jūtām un esmu turklāt cilvēks, kam ir sava nozīmība, sava dienesta pakāpe un vieta! Esmu precējies, un man ir bērni. Es pildu pilsoņa un cilvēka pienākumu, bet kas ir viņš, atļaujiet vaicāt? Es runāju ar jums kā ar izglītotu cilvēku. Un tad vēl kas: vecmāšu pēdējā laikā saradies pārlieku daudz.

Raskoļņikovs jautājoši sarauca uzacis. Iljas Petroviča vārdi (viņš acīm redzot nupat nāca no maltītes galda) klābēja un bira viņam ausis lielākoties kā tukšas skaņas. Daļu no tiem viņš tomēr kaut cik apjēdza; viņš nesapratnē skatījās uz to un gaidīja, ar ko tas beigsies.

— Es runāju par skuķēm ar apcirptajiem matiem, — turpināja runīgais Ilja Petrovičs, — es pats viņas esmu iesaukājis par vecmātēm, un man šķiet, ka šis nosaukums ir gluži pieņemams. He-he! Lien akadēmijā, mācās anatomiju; sakiet jel, — ja es saslimšu, vai tad aicināšu skuķi, lai mani ārstē? He-he!

Ilja Petrovičs skaļi smējās, ļoti apmierināts ar savām asprātībām.

— Pieņemsim, tās ir pārmērīgas slāpes pēc izglītības; cilvēks izglītību dabūjis, un ar to pietiek. Kāpēc to ļaunprātīgi izmantot? Kādēļ apvainot cienījamas personas, kā to dara šis nelietis Zamjotovs? Kādēļ viņš mani apvainoja, es jums prasu?... Un tad vēl kas: paskat, cik daudz pašnāvību vien tagad notiek, jūs nevarat ne iedomāties. Notriec savu pēdējo kapeiku un tad nonāvē paši sevi. Meitenes, zeņķi, sirmi veči... Nupat vēl šorīt ziņoja par kādu nesen atbraukušu kungu... Nil Pavlič, Nil Pavlič! Kā sauc to džentlmeni, par kuru ziņoja, ka šorīt nošāvēs Pēterburgas pusē?

— Svidrigailovs, — aizsmakušā balsī vienaldzīgi atsaucās kāds no otras istabas.

Raskoļņikovs nodrebēja.

— Svidrigailovs! Svidrigailovs nošāvēs! — viņš izsaucās.

— Ko? Jūs pazīstat Svidrigailovu?

— Jā... pazīstu... Viņš nesen atbrauca...

— Pareizi, nesen atbraucis; viņam nomirusi sieva; bijis pamatīgs uzdzīvotājs. Un uzreiz nošaujas, — pie tam tik skandalozā kārtā, ka grūti aptvert... Atstājis piezīmju grāmatiņā dažas rindiņas, ka viņš mirstot skaidrā prātā un lūdzot viņa nāvē nevienu nevainot. Tā runā, ka viņam esot bijusi nauda. Kā tad jūs viņu pazīstat?

— Bijām pazīstami... Mana māsa bija viņa mājā par guvernanti.

— Tā, tā, tā... Tad jūs varētu mums šo to par viņu pastāstīt. Vai jūs agrāk nekā tāda nemanījāt?

— Es viņu vakar redzēju... viņš... dzēra vīnu... Es neko nezināju.

Raskoļnikovam likās, ka viņam uzvēlies kaut kas smags un spiež viņu pie zemes.

— Jūs atkal it kā nobālējāt. Te pie mums tik smags gaiss...

— Jā... man laiks iet, — Raskoļnikovs nomurmināja, — piedodiet, ka traucēju...

— O, lūdzu, lūdzu, cik vien jums tīk! Ļoti patīkami, esmu priecīgs apliecināt jums savu...

Iļja Petrovičs sniedza pat roku.

— Es tikai gribēju... satikt Zamjotovu...

— Saprotu, saprotu, ļoti patīkami...

— Priecājos... uz redzēšanos... — Raskoļnikovs smaidīja.

Viņš izgāja no kantora. Viņš grīļojās. Galva reiba. Viņš gandrīz nejuta, vai turas vēl uz kājām. Kāpjot lejā pa kāpnēm, viņš ar labo roku pieturējās pie sienas. Viņam likās, ka kāds sētnieks, kāpdams pretī uz kantori ar grāmatu rokā, viņu pagrūda, ka kaut kur apakšstāvā kāds šunelis skaļi rēja, kāda sieviete svieda tam ar vangali un uz to sakliedza. Viņš nokāpa lejā un izgāja sētā. Tur netālu no izejas stāvēja Soņa, bāla, kā pamirusi, baiļu pilna viņa paskatījās Raskoļnikovā. Viņš apstājās tai pretī. Viņas sejā bija kaut kas samocīts, sāpīgs, kaut kas pilns izmisuma. Viņa sasita rokas. Ķēmīgs, apmulsis smaids ar mokām pavīdēja Raskoļnikova sejā. Viņš brītiņu pastāvēja, pavīpsnāja, apgriezās un uzkāpa atkal augšā iecirknī.

Iļja Petrovičs bija apsēdies un rakņājās kādos papīros.

Viņam pretī stāvēja tas pats sētnieks, kas nupat bija piegrūdiens Raskoļņikovam uz kāpnēm.

— Ā-ā-ā! Jūs atkal te? Vai ko aizmirsāt? Bet kas jums kaiš?

Raskoļņikovs nobālušām lūpām un sastingušu skatienu lēni tuvojās viņam, piegāja pie paša galda, atspiedās uz tā ar roku, gribēja kaut ko teikt, bet nespēja; izmocīja tikai kaut kādas neskaidras skaņas.

— Jums nelabi. Krēslu! Tā, sēdieties uz krēsla, apsēdieties! Ūdeni!

Raskoļņikovs apsēdās, bet nenovērsa acu no visai nepatīkami pārsteigtā Iljas Petroviča. Kādu brīdi abi skatījās viens otrā un gaidīja. Atnesa ūdeni.

— Es... — Raskoļņikovs iesāka.

— Iedzeriet ūdeni!

Raskoļņikovs atstūma glāzi un klusi, bet skaidri teica:

— *Es esmu tas, kas toreiz ar cirvi noslepkavoja un ap-
laupīja veco ierēdņa atraitni un viņas māsu Lizavetu.*

Ilja Petrovičs iepleta muti. No visām pusēm saskrēja cilvēki.

Raskoļņikovs atkārtoja savu atzišanos

.

EPILOGS

I

Sibīrija. Platas, tuksnesīgas upes krastā atrodas pilsēta, viens no Krievijas administratīvajiem centriem; pilsētā ir cietoksnis, cietoksnī cietums. Cietumā jau desmito mēnesi pavada otrās kategorijas katordznieks Rodions Raskoļnikovs. No viņa nozieguma dienas pagājis gandrīz pusotra gada.

Viņa notiesāšana norisinājās bez lieliem sarežģījumiem. Noziedznieks stingri, skaidri un noteikti pastāvēja pie savas agrāk nodotās liecības, apstākļus nesajaukdams, nelūkodams tos arī mikstināt sev par labu, faktus neizkropļodams un neaizmirdams ne mazāko sīkumu. Viņš pilnīgi jo pilnīgi attēloja slepkavības norisi: atklāja vecenei rokā atrastās *ķīlas* (koka dēliša un metala plāksnītes) noslēpumu, sīki pastāstīja, kā paņēmis vecenei no kabatas atslēgas, izstāstīja, kādas šīs atslēgas bijušas un kāda bijusi lāde, uzskaitīja pat dažus atsevišķus priekšmetus, kas tajā glabājās, izskaidroja mīklaino Lizavetas noslepkavošanu; izstāstīja, kā atnācis un daudzījies pie durvīm Kochs, pēc tam students un ko tie savā

starpā runājuši; kā viņš, noziedznieks, skrējis lejā pa kāpnēm un dzirdējis Nikolkas un Mitjas spieģšanu, kā viņš paslēpies vaļējā dzīvoklī un kā pārnācis mājās, pēdīgi uzrādīja Vozņesenskaskas prospekta nama sētā pie vārtiem akmeni, zem kura tad arī tika atrastas vērtslietas un naudas maciņš. Vārdu sakot, lieta iznāca skaidra. Izmeklētājus un tiesnešus ļoti pārsteidza tas, ka viņš bija paslēpis maciņu un mantas zem akmens, neizmantojams tās, un, vēl jo vairāk, ka viņš neatcerējās, nedz ko īsti nolaupījis, nedz arī nolaupīto priekšmetu skaitu. Sevišķi nesaprotams un gluži neticams likās tas apstāklis, ka viņš ne reizes nebija atvēris maciņu un nezināja, cik tajā naudas. (Izrādījās, ka maciņā trīs simt septiņpadsmit rubļu un trīs divdesmitkapeiku gabali; no ilgas gulēšanas zem akmens dažas papīrnaudas zīmes bija krietni bojājušās.) Ilgi pūlējās izdibināt, kāpēc apsūdzētais vienīgi šai lietā melo, kamēr visā pārējā labprātīgi atzīstas un stāsta patiesību. Pēdīgi tomēr daži (it īpaši psihologi) pieļāva varbūtību, ka viņš tiešām nav maciņā ieskatījies un tāpēc arī nezina, kas tajā atrodas, un nezinādamas arī aiznesis un noglabājis zem akmens; bet no tā viņi secināja, ka pats noziegums varējis notikt ne citādi kā prāta sajukuma brīdī, kad apsūdzēto vajājusi slimīga slepkavošanas un laupīšanas monomanija bez tālākiem nolūkiem un aprēķiniem. Te nu īstā reizē nāca palīgā arī jaunā modernā teorija par īslaicīgu gara aptumsumu, ko mūsu laikā tik bieži cenšas piemērot dažiem noziedzniekiem. Turklāt uz Raskoļņikova agrāko hipohondrisko stāvokli noteikti norādīja arī daudzi liecinieki: ārsts Zosimovs, bijušie biedri, dzīvokļa saimniece, kalpone. Tas viss palīdzēja nākt pie slēdziena, ka Raskoļņikovs nav gluži līdzīgs parastam slepkavam, zaglim un laupītājam, bet ka te ir kaut kas cits. Par lielu nepatiku šī uzskata aizstāvjiem pats noziedznieks gandrīz nemaz nemēģināja sevi aizstāvēt; uz izšķirošajiem jautājumiem, kādi iemesli varējuši viņu piespiest izdarīt slepkavību un laupīšanu, viņš ļoti skaidri un ar visskarbāko noteiktību atbildēja, ka visam par cēloni bijuši viņa neļēdzīgie dzīves apstākļi, nabadzība un nevarība, ka viņš ar šo naudu, vismaz trim tūkstošiem rubļu, ko cerējis pie noslepkavotās atrast, gribējis nodrošināt pirmos soļus savā turpmākajā karjerā. Bet izdarīt šo slepkavību viņš apņēmies aiz sava vājā un vieglprātīgā, dzīves likstu un neveiksmju sakairinātā rakstura. Uz jautā-

jumu, kas īsti viņu pamudināja atzīties, viņš skaidri atbildēja, ka vaļširdīga nožēla. Tas viss bija jau gandrīz par daudz rupji...

Tiesas lēmums tomēr izrādījās saudzīgāks, nekā varēja sagaidīt, ņemot vērā nozieguma smagumu, varbūt saudzīgs tieši tāpēc, ka noziedznieks ne tikvien nepūlējās taisnoties, bet pats it kā vēlējās sevi vēl vairāk apvainot. Visi šīs lietas dīvainie un īpatnējie apstākļi tika ņemti vērā. Noziedznieka slimīgais un bēdīgais stāvoklis pirms nozieguma pastrādāšanas tika atzīts par neapšaubāmu faktu. Ka viņš laupījumu nav izlietojis, tas tika nostādīts pa daļai par pamodušās sirdsapziņas sekām, pa daļai par garaspēju slimīgo stāvokli nozieguma pastrādāšanas laikā. Šo pēdējo apstākli apstiprināja arī Lizavetas nejausā noslepkavošana: cilvēks izdara divas slepkavības un pie tam aizmirst, ka durvis nav aizslēgtas! Un, vispēdīgi, viņa labprātīgā atzīšanās tieši tad, kad lieta bija ārkārtīgi sarežģijusies, jo garīgi nomāktais fanātiķis (Nikolajs) bija devis viltus liecību par sevi, un bez tam kad pret īsto noziedznieku ne vien nekādu skaidru pierādījumu, bet pat gandrīz nekādu aizdomu nebija (Porfiriji Petrovičs savu vārdu bija turējis). Tas viss stipri mīkstināja apsūdzētā likteni.

Bez tam gluži negaidot atklājās arī vēl citi apsūdzētajam ļoti labvēlīgi apstākļi. Bijušais students Razumichins bija kaut kur sadabūjis ziņas un pierādījis, ka noziedznieks Raskoļņikovs, būdams vēl universitatē, ar saviem pēdējiem līdzekļiem palīdzējis trūcīgam, diloņslimam universitātes biedram, to gandrīz uzturēdams veselu pusgadu. Kad tas nomiris, tad rūpējies par viņa veco, triekas ķerto tēvu (kura vienīgais gādnieks no savasniecīgās peļņas bijis mirušais dēls jau no sava trīspadsmitā dzīves gada), pēdīgi ievietojis to slimnīcā un, kād arī tas nomiris, tad viņu apglabājis. Visām šīm ziņām bija labvēlīga ietekme uz Raskoļņikova likteņa izlemšanu. Arī viņa bijušā dzīvokļa saimniece, Raskoļņikova mirušās līgavas māte atraitne Zarņicina, savukārt apliecināja, ka toreiz, kad viņi vēl dzīvojuši citā mājā, pie Pieciem Stūriem, Raskoļņikovs kāda ugunsgrēka laikā naktī iznesis no degoša dzīvokļa divus mazus bērņus, pie tam pats apdedzinādamies. Šī fakta patiesība tika rūpīgi pārbaudīta un daudzu liecīniķu apstiprināta. Vārdu sakot, lieta beidzās ar to, ka noziedzniekam tika piespriesti tikai astoņi gadi

otrās kategorijas katrogā, ņemot vērā viņa labprātīgo atzi-
šanos un dažus citus vainu mīkstinošus apstākļus.

Raskoļņikova māte, jau prāvai sākoties, bija saslimusi. Duņa ar Razumichinu atrada iespēju aizvest viņu pa dēla tiesāšanas laiku no Pēterburgas projām. Razumichins bija izvēlējis kādu pilsētu pie dzelzceļa, lai varētu regulāri sekot prāvas gaitai un arī pēc iespējas biežāk redzēties ar Avdotju Romanovnu. Pulcherijas Aleksandrovnas slimība bija ļoti dīvaina, nervoza, gandrīz līdzīga gara vājumam, ja ne pilnīgam, tad vismaz pa daļai. Duņa, pārnākusi no pēdējās satikšanās ar brāli, atrada māti jau pavisam slimu, karsonī un drudža murgos. Šai pašā vakarā viņa norunāja ar Razumichinu, ko vajag atbildēt mātei uz viņas jautājumiem par dēlu, un abi kopā sacerēja pat veselu leģendu, it kā Raskoļņikovs esot aizbraucis kaut kur tālu, uz Krievijas robežu, kādā privatā uzdevumā, kas viņam pēdīgi sagādāšot naudu un slavu. Bet liels bija viņu pārsteigums, kad Pulcherija Aleksandrovena nedz tūlīt, nedz pēc tam vēlāk vairs nekad par to netaujāja. Taisni otrādi — viņai pašai bija savs izdomājums par dēla negaidīto aizceļošanu: viņa ar asarām acīs stāstīja, kā tas atnācis pie viņas atvadīties, pie tam likdama nojaust, ka tikai viņai vienai esot zināmi daudzi ļoti svarīgi un noslēpumaini apstākļi un ka Rodjam esot ļoti daudz visai spēcīgu ienaidnieku, tā ka viņam pat jāslēpjas. Kas zīmējas uz viņa nākamo karjeru, arī tā viņai likās neapšaubāma un spīdoša, kad izbeigsies daži nelabvēlīgi apstākļi; viņa apgalvoja Razumichinam, ka viņas dēls ar laiku būšot pat valstsvīrs, par ko liecinot viņa sacerējums un viņa spīdošais literārais talants. Šo dēla rakstu viņa lasīja pastāvīgi, dažreiz pat skaļā balsī, arī nakti nešķirās no tā; tomēr, kur īsti tagad Rodja atrodas, viņa gandrīz netaujāja, kaut gan jau tas vien varēja viņā modināt aizdomas, ka ar viņu acīm redzami izvairījās par to runāt. Šī dīvainā Pulcherijas Aleksandrovnas klusēšana par dažām lietām beidzot radija nopietnas bažas. Viņa, piemēram, nekad nesūdžējās par to, ka no Rodjas nav vēstule, turpretī senāk, savā pilsētiņā dzīvojot, viņas lielākā vēlēšanās un cerība bija saņemt drīzāk vēstuli no karsti mīļotā Rodjas. Šāda mātes izturēšanās bija pārāk nesaprotama un Duņu stipri uztrauca. Viņa baidījās, ka māte varbūt nojauš ko briesmīgu dēla liktenī un tāpēc baidās par viņu kaut ko jautāt, lai nedabūtu zināt vēl ko

šausmīgāku. Duņa skaidri redzēja, ka Pulcherija Aleksandrova nav vairs gluži pie pilna prāta.

Pāris reizu tomēr māte pati ievirzīja sarunu tā, ka, viņai atbildot, nebija iespējams neminēt, kur tagad Rodja; un, tā kā atbildēm gribot negribot bija jāiznāk neapmierinošām un aizdomīgām, tad viņa pēkšņi kļuva ārkārtīgi skumīga, drūma un klusa uz ilgu laiku. Duņa pēdīgi pārliecinājās, ka grūti melot un izdomāt, un nāca pie galīga slēdziena, ka vislabāk par zināmiem punktiem nemaz neieņemties. Tomēr arvien nepārprotamāk kļuva redzams, ka nabaga māte noskārs kaut ko briesmīgu. Duņa starp citu atcerējās brāļa vārdus, ka māte naktī pirms pēdējās liktenīgās dienas ir noklausījusies viņas murgošānā pēc scenas ar Svidrigailovu, — vai tikai māte nebija toreiz kaut ko saklausījusi? Šad un tad, dažreiz pēc vairāku dienu vai pat nedēļu ilgas klusēšanas un mēmām asarām, slimniece pēkšņi kaut kā histeriski atdzivojās un sāka skaļi gandrīz bez pārtraukuma runāt par savu dēlu, par savām cerībām, par nākotni... Viņas fantazijas reizēm bija ļoti ērnotas. Viņu mierināja, viņai piebalsoja (kaut gan viņa arī pati varbūt pārāk skaidri redzēja, ka viņai tiši piebalso un viņu mierina), bet viņa tomēr runāja.

Piecus mēnešus pēc Raskoļņikova atzišanās tika pasludināts spriedums. Razumichins, cik bieži vien iespējams, apmeklēja viņu cietumā; tāpat arī Soņa. Pēdīgi pienāca šķiršanās. Duņa zvērēja brālim, ka šī šķiršanās nebūs uz visu mūžu; to pašu teica arī Razumichins. Razumichina karstajā jauneklī galvā jau bija izveidojusies un cieši iesakņojusies apņemšanās tuvākajos trijos četros gados pēc iespējas nodibināt nākamās labklājības pamatus, iekrāt kaut cik naudas un aizceļot uz Sibīriju, kur zeme vispār bagāta, bet maz strādnieku, uzņēmīgu ļaužu un kapitalu; tur apmesties tai pašā pilsētā, kur būs Rodja, un... visiem kopā uzsākt jaunu dzīvi. Atvadoties visi raudāja. Raskoļņikovs pašas pēdējās dienas bija ļoti domīgs, daudz jautāja par māti, pastāvīgi par viņu uztraucās. Pat pārāk daudz viņas dēļ mocījās, kas Duņu darīja ļoti nemierīgu. Izzinājis visos sīkumos par mātes neveselīgo dvēseles stāvokli, viņš pavisam sadrūma. Ar Soņu viņš visu laiku bija kaut kā sevišķi nerunīgs. Soņa ar viņai atstāto Svidrigailova naudu jau sen bija sarīkojusies un sagatavojusies, lai varētu sekot tai arestantu partijai, ar kuru tiks sūtīts Raskoļņikovs. Par to netika ne vārds viņu starpā

minēts, bet abi tomēr zināja, ka tas tā būs. Atvadoties pašu pēdējo reizi, Raskoļņikovs divaini smīnēja, klausoties māsas un Razumichina dedzīgajos apgalvojumos par laimīgo nākotni pēc viņa iznākšanas no katorgas, un pareģoja tiem, ka mātes slimība drīz beigsies ar nelaimi. Beidzot viņš un Soņa aizbrauca.

Divus mēnešus vēlāk Duņečka apprecējās ar Razumichinu. Kāzas bija klusas un skumīgas. Lūgto viesu vidū bija arī Porfirijs Petrovičs un Zosimovs.

Pēdējā laikā Razumichins izskatījās pēc cilvēka, kas stingri kaut ko nodomājis. Duņa akli ticēja, ka viņš piepildīs visus savus nodomus, viņa arī nevarēja neticēt: šim cilvēkam bija dzelzs griba. Starp citu, viņš sāka atkal klausīties universitatē lekcijas, lai nobeigtu kursu. Gandrīz pastāvīgi viņi kapa savus nākotnes plānus; abi noteikti cerēja pēc pieciem gadiem pārcelties uz Sibīriju. Līdz tam laikam viņi palāvās tur uz Soņu...

Pulcherija Aleksandrovna ar prieku deva savu svētību meitas laulībām ar Razumichinu; pēc tam tomēr kļuva vēl skumjāka, vēl vairāk noraižējusies. Lai viņai sagādātu kādu patīkamu brīdi, Razumichins izstāstīja viņai starp citu par diloņslimo studentu un viņa triekas ķerto tēvu, kā arī par to, ka Rodja dabūjis apdeguma brūces un pat slimojis pēc tam, kad pērnad izglābis no nāves divus mazus bērnus. Abas šīs ziņas aizgrāba Pulcherijas Aleksandrovnas jau tā slimo garu gandrīz līdz pārspilētai pacilātībai. Viņa tagad nemitīgi par to runāja, runāja pat ar gājējiem uz ielas (lai gan Duņa vienmēr viņu pavadīja). Omnibusos, bodītēs, kur vien atrada kādu klausītāju, viņa uzsāka sarunas par savu dēlu, par viņa rakstu, par to, kā viņš palīdzējis studentam, dabūjis apdeguma brūces ugunsgrēkā un tā joprojām. Duņai pat pietrūka padoma, kā viņu no šīm sarunām atturēt. Šīs sarunas bija bīstamas, ne vien ņemot vērā viņas slimīgi pacilāto garastāvokli, bet arī tai ziņā, ka kāds no klausītājiem varēja atcerēties Raskoļņikova uzvārdu sakarā ar tiesas prāvu un ierunāties par to. Pulcherija Aleksandrovna bija sadabūjusi pat abu izglābto bērnu mātes adresi un gribēja katrā ziņā to apmeklēt. Pēdīgi viņas nemiens pieauga līdz galējai robežai. Dažreiz viņa sāka pēkšņi raudāt; bieži vien viņa saslima un karsonī murgoja. Kādu rītu viņa tieši pateica, ka pēc viņas aprēķina Rodjam drīz jāpārbrauc, viņa atminoties, ka, no

viņas atvadīdamies, Rodja pats minējis, lai tieši pēc deviņiem mēnešiem viņu gaidot. Viņa sāka uzpost dzīvokli, iekārtot viņa istabu (pati savējo), spodrināja mēbeles, mazgāja un karināja jaunus aizkarus un tā tālāk. Duņa par to stipri uztraucās, tomēr klusēja un pat palīdzēja sakārtot istabu brāļa uzņemšanai. Pēc uztraukuma pilnās, nebeidzamās fantazijās, priecīgos sapņojumos un asarās pavadītās dienas naktī māte saslima un pret rītu jau gulēja karsonī un murgos. Iesākās drudzis. Pēc divām nedēļām viņa nomira. Drudža murgos viņai izsacījās vārdi, kas liecināja, ka viņa daudz tuvāk nojautusi dēla briesmīgo likteni, nekā citi domāja.

Raskoļņikovs ilgi nezināja par mātes nāvi, lai gan sarakstīšanās ar Pēterburgu iesākās jau tūlīt pēc viņa noņemšanas Sibīrijā. Šo sarakstīšanos kārtoja Soņa, kas akurati katru mēnesi rakstīja uz Pēterburgu uz Razumichina vārda un tikpat akurati ik mēnesi saņēma no Pēterburgas atbildi. Sākumā Soņas vēstules Razumichinam un Duņai likās sausas un neapmierinošas; bet vēlāk viņi abi saprata, ka labāk uzrakstīt nav arī iespējams, jo gala iznākumā tomēr radās vispilnīgākais un pareizākais priekšstats par nelaimīgā brāļa likteni. Soņas vēstules bija pilnas ar visikdienišķāko īstenību, un tāpēc arī tas bija visvienkāršākais un skaidrākais Raskoļņikova katordznieka dzīves apraksts. Šais vēstulēs nebija runa ne par viņas pašas cerībām un jūtām, ne par nākotnes minējumiem. Tur nebija mēģinājumu izskaidrot Raskoļņikova noskaņojumu vai vispār parādīt viņa iekšējo, dvēseles dzīvi, bet tā vietā bija pastāstīti fakti, viņa paša vārdi, sīkas ziņas par viņa veselību un kādas viņš satikšanās reizēs izteicis vēlēšanās, ko viņš tai lūdzis, ko uzdevis padarīt utt. Tas viss tika ziņots ārkārtīgi sīki. Nelaimīgā brāļa tēls beidzot pats no sevis izveidojās skaidri un pilnīgi. Te nevarēja būt arī nekādas kļūdišanās, jo viss bija tikai patiesi fakti.

Maz priecīga Duņa un viņas vīrs varēja izlobīt no šīm vēstulēm, it īpaši sākumā. Soņa pastāvīgi ziņoja, ka viņš vienmēr ir drūms, nerunīgs un pat gandrīz nemaz neinteresējoties par ziņām, ko viņa tam pastāsta pēc katras vēstules saņemšanas. Pa reizei viņš esot jautājis par māti; bet, kad viņa, redzējama, ka viņš noskārš patiesību, pēdīgi pastāstījusi, ka māte mirusi, tad viņai par lielu pārsteigumu pat ziņa par mātes nāvi neatstājusi uz viņu necik stipru iespaidu; vismaz

pēc ārējā izskata viņai tā licies. Starp citu viņa rakstīja, ka, neraugoties uz Rodjas acīm redzamo dziļo nogremdēšanos sevī un atraušanos no visiem, uz savu jauno dzīvi viņš skatoties ļoti tieši un vienkārši; vispār viņš skaidri apzinoties savu stāvokli, negaidot tuvākā nākotnē nekā labāka, viņam neesot nekādu vieglprātīgu cerību (kas viņa stāvoklī būtu tik parasts), un viņš gandrīz ne par ko nebrīnoties savā jaunajā apkārtnē, kas tik maz līdzinoties jēl kam viņa agrākajā dzīvē. Viņa rakstīja, ka Raskoļņikova veselība esot apmierinoša. Viņš ejot kārtīgi darbos, no tiem neizvairoties, bet arī nedzenoties pēc tiem. Pret ēdienu viņš esot gandrīz pilnīgi vienaldzīgs, lai gan pārtika, izņemot svētdienas un svētku dienas, esot tik slikta, ka pēdīgi viņš labprāt pieņēmis no viņas naudu, lai varētu ik dienas padzert tēju, bet par visu pārējo lūdzis nerūpēties, apgalvodams, ka visa šī gādība viņu tikai kaitinot. Tālāk Soņa ziņoja, ka viņš cietumā dzīvojot kopējā telpā ar visiem pārējiem; cietuma iekšieni viņa neesot redzējusi, bet varot spriest, ka tas esot pārpildīts, netīrs un neveselīgs; ka viņš guļot uz dēļu lāvas, paklādams apakšā tūbas gabalu, un cita nekā sev negribot. Viņš dzīvojot tik nolaidīgi un nabadzīgi nevis pēc kāda iepriekš pieņemta plāna vai ar kādu nolūku, bet vienkārši aiz nevērības un ārējās vienaldzības pret savu likteni. Soņa tieši rakstīja, ka viņš — it īpaši sākumā — ne tikvien neinteresējies par viņas apmeklējumiem, bet bijis uz viņu gandrīz dūsmīgs, nerunīgs un pat rupjš; bet pēdīgi tomēr viņam šie apciemojumi kļuvuši par paradumu, gandrīz par nepieciešamību, tā ka viņš pat ļoti noilgojies, kad viņa dažas dienas slimojusi un nevarējusi to apmeklēt. Viņu satikšanās notiekot svētdienās un svinamās dienās pie cietuma vārtiem vai sargtelpā, kur viņš tiekot izsaukts uz pāris minūtēm pie viņas; bet darbdienās viņa aizejot pie viņa darbā, vai nu darbnīcās, vai ķieģeļceplī, vai šķūņos Irtišas krastā. Par sevi Soņa rakstīja, ka viņai jau izdevies pilsētā iegūt dažus paziņas un labvēļus; viņa nodarbojoties ar šūšanu, un, tā kā pilsētā modistes tikpat kā neesot, tad viņa dažā mājā tapusi pat nepieciešama; viņa neminēja nekā vienīgi par to, ka ar viņas gādību priekšniecība izturas pret Raskoļņikovu saudzīgāk, ka viņam tiek atviegloti darbi un tā joprojām. Pēdīgi atnāca ziņa (pēdējā laikā vēstulēs Duņa saskatīja pat zināmas bažas un uztraukumu), ka viņš no

visiem atraujoties, ka cietumā pārējie katordznieki viņu nelabprāt ieredzot, ka viņš caurām dienām klusējot un kļūstot ļoti bāls. Un savā pēdējā vēstulē Soņa atrakstīja, ka viņš ļoti nopietni saslimis un guļot slimnīcā, arestantu palatā...

II

Viņš jau sen bija slims, bet ne jau katorgas dzīves šausmas, ne spaidu darbi, ne uzturs, ne noskūtā galva, ne skrandainās drēbes viņu salauza: — kas viņam daļas gar visām šīm grūtībām un mokām! Gluži otrādi, par darbu viņš pat priecājās: darbā fiziski nomocījies, viņš varēja vismaz dažas stundas aizmirsties mierīgā miegā. Un ko viņam nozīmēja ēdiens — šie kāposti bez pavalga, ar tarkanīem? Agrākaiā studenta dzīvē viņam daudzreiz pat tā nebija. Viņa apģērbs bija silts un pielāgots tagadējam dzīves veidam. Važas uz savām kājām viņš pat nejuta. Vai viņam būtu jākaunas par noskūto galvu un arestanta drēbēm? Un no kā? No Soņas? Soņa baidījās no viņa, kas viņam no tās būtu ko kaunēties?

Un tomēr! Viņam bija kauns pat no Soņas, ko viņš tāpēc spīdzināja ar savu nievājošo un rupjo izturēšanos. Bet ne skūtās galvas dēļ un ne važu dēļ viņš kaunējās, bet viņa lepnums bija pārāk dziļi ievainots. Viņš tāpēc arī saslima. Ai, cik laimīgs viņš būtu, ja arī pats varētu sevi apvainot noziegumā! Tad viņš panestu visu, pat kaunu un negodu. Bet, lai viņš tiesāja sevi cik stingri tiesādams, tomēr viņa nocietinātā sirdsapziņa neatrada viņa pagātnē nekādas sevišķi briesmīgas vainas, bet gan tikai vienkāršu *neveiksmi*, tādu, kāda var gadīties kuram katram. Viņš kaunējās par to, ka viņš, Raskoļņikovs, aizgājis bojā tik akli, bez cerības, bez jēgas, pēc kaut kāda akla likteņa lēmuma, un ka nu viņam jāsamierinās un jānorimst šāda lēmuma «bezjēdzības» priekšā, ja grib sevi kaut cik nomierināt.

Nemiens bez cēloņa un bez mērķa tagadnē, bet visa nākotne viens vienīgs nepārtraukts upuris, ar kuru nekas nav iegūstams, — lūk, kas viņam pasaulē bija sagaidāms. Ko tas līdz, ka pēc astoņiem gadiem viņam būs tikai trīsdesmit divi gadi un varēs sākt dzīvi no jauna! Kādēļ viņam dzīvot? Kāds mērķis? Pēc kā lai cenšas? Dzīvot, lai dzīvību

uzturētu? Bet viņš jau arī senāk tūkstoš reižu bija gatavs ziedot savu dzīvi par ideju, par cerību, pat par fantaziju. Ar dzīvības vilkšanu vien viņam nekad nebija pieticis: viņš vienmēr bija alcis kaut kā lielāka. Kas zina, varbūt tikai tāpēc, ka viņa vēlēšanās bija tik spēcīgas, viņš tolaik bija uzskatījis sevi par cilvēku, kam atļauts vairāk nekā citiem.

Un kaut liktenis būtu sūtījis viņam jel nožēlu, — kveldējošu nožēlu, tādu nožēlu, kas satriec sirdi, aizdzen miegu; tādu nožēlu, kuras moku drausmīgais smagums liek murgot par cilpu vai atvaru! O, par tādu nožēlu viņš būtu priecājies! Mokas un asaras — tā arī ir dzīve. Bet viņš savu noziegumu nenožēloja.

Kaut viņš varētu vismaz sašust par savu muļķību, tāpat kā agrāk bija sašutis par savu nejdzīgo un stulbo izturēšanos, kas viņu iedzina cietumā! Bet tagad, būdams jau cietumā, brīvībā, viņš no jauna bija pārdomājis un pārbaudījis visas savas agrākās gaitas un nepavisam neatzina tās par tik muļķīgām un nejdzīgām, kādas tās bija viņam rādījušās tajās liktenīgajās dienās.

«Kādā ziņā gan,» viņš prātoja, «kādā ziņā mana doma bija muļķīgāka par citām domām un teorijām, kas strāvo un saduras cita ar citu, kopš pasaule pastāv? Vajag tikai palūkoties uz lietu ar pilnīgi neatkarīgu, plašu, no ikdienišķīgām ietekmēm atbrīvotu skatienu, un mana doma tad neizrādīsies nemaz tik ... dīvaina. Ak jūs noliedzēji un dziļgudrie, kas esat piecus sudraba grašus vērti, kāpēc jūs apstājaties pusceļā!»

«Kāpēc viņiem mana rīcība liekas tik nejauka?» viņš sev sacīja. «Vai tāpēc, ka tā ir ļaundarība? Ko nozīmē vārds «ļaundarība»? Mana sirdsapziņa ir mierīga. Protams, ir izdarīts kriminalnoziegums; protams, ir pārkāpts likuma burts un izlietas asinis... nu, tad ņemiet par likuma burtu manu galvu... un diezgan! Tādā gadījumā, zināms, pat daudzi cilvēces labdari, kas savu varu nav mantojuši, bet ir paši patvarīgi to sagrauši, bija sodāmi ar nāvi jau pie saviem pirmajiem soļiem. Bet tie cilvēki savus darbus panesa, un tāpēc viņi ir taisni, bet es nepanesu, un tāpēc man nebija tiesību atļauties šo soli.»

Lūk, ko vienīgo viņš savā noziegumā atzina: tikai to, ka nebija izturējies un bija sevi nodevis.

Viņu mocīja arī vēl viena doma: kāpēc viņš toreiz neno-

nāvējās? Kāpēc tai dienā, stāvēdams virs dzelmes, viņš izvēlējās atzišanos? Vai tiešām šai gribā dzīvot ir tāds spēks, ka to tik grūti pārvarēt? Bet Svidrigailovs, kas baidījās no nāves, taču pārvarēja?

Viņš nomocījās ar šo jautājumu un nespēja saprast to, ka jau toreiz, virs dzelmes stāvot, viņš varbūt bija nojautis sevī un savos uzskatos dziļu nepatiesību. Viņš nesaprata, ka šī toreizējā priekšsajūta varēja būt vēstnesis, ka nāks lūzums viņa turpmākajā dzīvē, varēja būt nākamās augšamcelšanās un jauna dzīves uzskata pareģotāja.

Drīzāk viņš pieļāva tikai rupju instinkta varu, kuru uzveikt viņam nebija lemts, pār kuru pārkāpt viņš tāpat nebija varējis (aiz savas nespēcības un niecības). Viņš noraudzījās savos katorgas biedros un bija pārsteigts, ka arī tie visi milēja dzīvi un cik tā viņiem bija dārga! Viņam pat likās, ka šeit cietumā dzīvi mil vēl vairāk, vērtē augstāk un tā ir dārgāka nekā brīvībā. Cik daudz briesmīgu moku un spīdzinājumu daži no viņiem izcietuši, piemēram, kļaidoņi! Vai tiešām viņiem tik milzīgi daudz nozīmē kaut kāds saules stars, mūža mežs, vēss avotiņš kaut kur dziļā biežoknī, kuru viņš jau aizpērn ir iezīmējis? Avotiņš, kuru atkal redzēt viņš ilgojās tāpat kā pēc satikšanās ar ligavu. Viņš redz to sapnī, redz zaļo zālīti tam apkārt, dziedātāju putniņu krūmā. Ielūkojoties dziļāk, Raskoļņikovs redzēja arī vēl grūtāk izskaidrojamus piemērus.

Cietumā, ap viņu esošajā vidē, protams, daudz kas paslīdēja garām neievērots, un viņam nemaz arī negribējās neko ievērot. Viņš dzīvoja it kā acis nodūris; viņam riebīgi un nepanesami bija skatīties. Bet pēdīgi viņu tomēr daudz kas pārsteidza un viņš pret paša gribu sāka saredzēt to, ko agrāk nebija pat iedomājies. Bet visvairāk viņu pārsteidza tas nepārejamais bezdibenis, kas bija starp viņu un šiem ļaudīm. Likās, ka viņš un viņi būtu divu dažādu nacija cilvēki. Viņš un viņi noraudzījās viens otrā ar neuzticību un naidīgumu. Viņš gan zināja un saprata šādas atšķirības vispārējos cēloņus, taču nekad agrāk nebūtu pieļāvis pat domu, ka šie cēloņi var īstenībā būt tik dziļi un stipri. Cietumā bija arī trimdā izsūtīti poļi, politiskie noziedznieki. Tie uzskatīja visu šo pūli vienkārši par stulbeņiem un vergiem un augstprātīgi tos nicināja; bet Raskoļņikovs nevarēja tā skatīties: viņš skaidri redzēja, ka šie stulbeņi daudzējādā ziņā ir

gudrāki par šiem pašiem poļiem. Bija te arī krievi, kuri tāpat pārmērīgi nicināja šos ļaudis, — viens bijušais virsnieks un divi seminaristi; Raskoļņikovs skaidri saskatīja arī viņu maldus.

Raskoļņikovu pašu cietumnieki nemīlēja un no viņa vairājās. Beidzot sāka pat ienīst. Par ko? Viņš to nezināja. Viņu nicināja, smējās par viņu un viņa noziegumu — arī tie, kas bija daudz vairāk nozieņusies nekā viņš.

— Tu esi kungs! — viņi tam teica. — Kur nu tev ar cirvi staigāt; tā nav kungu darīšana.

Lielā gavēņa otrajā nedēļā pienāca Raskoļņikova kārtā kopā ar savu kazarmu iet pie dievgalda. Viņš gāja baznīcā un lūdza dievu kopā ar citiem. Viņš pat nezināja, par ko, bet reiz iznāca ķilda; pārējie visi reizē neganti uzbruka viņam.

— Tu esi bezdievis! Tu dievam netici! — kļiedza uz viņu. — Nosist tevi vajag.

Viņš nekad nebija runājis ar viņiem par dievu un ticību, bet nu viņi to gribēja nosist par bezdievību; viņš klusēja un nerunāja tiem pretī. Kāds katordznieks ārpātīgā nīknumā gribēja mesties viņam virsū; Raskoļņikovs mierīgi un kļuvi gaidīja: viņam ne uzacs nepakustējās, neviens vaibsts sejā nenoraustījās. Ja nebūtu konvojs paguvis nostāties starp viņiem, tad būtu lijušas asinis.

Viņam neatrisināms bija vēl kāds jautājums: kāpēc viņi visi tā iemīļojuši Soņu? Soņa viņu draudzību nemeklēja; redzēt tie viņu redzēja reti, dažreiz tikai darbos, kad viņa atnāca uz brītiņu satikt Raskoļņikovu. Tomēr visi jau viņu pazina, zināja pat to, ka Soņa sekojusi *viņam*; zināja arī, kā viņa dzīvo, kur dzīvo. Naudu viņa tiem nedeva, nekādus sevišķus pakalpojumus neizdarīja. Tikai reiz, ziemsvētkos, atnesa visam cietumam dāvanu: pīrāgus un veģus. Bet pamazām starp viņiem un Soņu nodibinājās arī tuvāki sakari: Soņa rakstīja viņu piederīgiem vēstules un nogādāja tās pastā. Viņu tuvīnieki, atbraukuši pilsētā, pēc ieslodzīto norādījuma atstāja Soņas rokās viņiem paredzētās mantas un pat naudu. Viņu sievas un mīlākās Soņu pazina un apmeklēja. Un, kad Soņa ieradās satīties ar Raskoļņikovu darbos vai viņai gadījās sastapt kādu arestantu grupu ejam uz darbiem, — visi ņēma nost cepures, visi sveicināja. «Mūsu māte Sofja Semjonovna, dārgā, žēlotāja un līdzjutēja!» šim sīkajam, maigajam radījumam teica šie rupjie katordznieki,

kas nes kauna zīmi. Viņa sveicināja pretī un smaidīja, un visiem patika, ka viņa tiem uzsmaida. Tiem bija miļa pat viņas gaita, tie apgriezās un noraudzījās viņai pakal, lai paskatītos, kā viņa iet, un visi viņu slavēja; slavēja pat par to, ka viņa tik maziņa; galu galā pat nezināja, par ko vēl viņu slavēt. Pie viņas gāja pat ārstēties.

Visu gavēņa otro pusi un svētku nedēļu Raskoļņikovs nogulēja slimnīcā. Veselībai uzlabojoties, viņš sāka atminēties sapņus, ko bija redzējis, gulēdams karsonī un murgos. Viņš bija sapņojis, it kā visa pasaule būtu nolemta par upuri kādai briesmīgai, vēl nedzirdētai un neredzētai sērgai, kas no Azijas dziļumiem tuvojās Eiropai. Visiem bija jāaiziet bojā, izņemot dažus, ļoti nedaudzus izredzētos. Bija parādījušās kādas jaunas trichinas, mikroskopiskas būtnes, kas iespiedās cilvēka miesas audos. Bet šīs būtnes bija apveltītas ar saprātu un gribu. Cilvēki, tās sevī uzņēmuši, tūdaļ kļuva par velna apsēstiem un ārprātīgiem. Bet nekad, nekad cilvēki vēl nebija uzskatījuši sevi par tik gudriem un savā taisnībā nesatricināmiem, par kādiem sevi uzskatīja šie sērgas apsēstie ļaudis. Nekad vēl viņi savus spriedumus, savus zinātniskos slēdzienus, savus tikumiskos uzskatus un ticējumus nebija turējuši par tik neapšaubāmiem. Veseli ciemati, veselas pilsētas un tautas aplīpa ar šo kaiti un darīja ārprāta darbus. Visi bija uzbudināti, cits citu nesaprata, ikviens domāja, ka viņam vienīgajam taisnība, un, citus uzlūkodams, mocījās, sita sev pie krūtīm, vaimanāja un laužīja rokas. Nezināja, ko un kā tiesāt, nespēja vienoties, ko uzskatīt par labu, ko par ļaunu. Nezināja, ko nosodīt, ko attaisnot. Cilvēki nokāva cits citu bezjēdzīgā ienaidā. Cēlās cits pret citu veselām armijām, bet šīs armijas jau ceļā piepeši iesāka pašas sevi nomaitāt, rindas izira, kareivji uzbruka viens otram, dūra, cirta, zobiem plēsa un ēda cits citu. Pilsētās baznīcu torņos augas dienas bankšķēja briesmu zvani: sauca visus kopā, bet, kas un kāpēc sauc, to nezināja neviens, un visi dzīvoja trauksmē. Tika pamesti novārtā paši parastākie amati, tāpēc ka katrs uzplijās ar savām domām, ierosināja savus labojumus un nespēja vienoties; zemkopība panīka. Šur un tur ļaudis sagāja kopā pulkos, vienojās visi kopā kaut ko darīt, deva zvērestu neizkļīst, — bet tūdaļ iesāka kaut ko pavisam citu, nekā paši nupat bija nolēmuši, ņēmās cits citu vainot, kāvās un slepkavoja. Sākās

ugunsgrēki, iestājās bads. Visi un viss gāja bojā. Sērga auga un plētās, un virzījās tālāk un tālāk. Izglābties visā pasaulē spēja tikai nedaudzi cilvēki: tie bija tie šķīstie un izredzētie, kuriem nolemts sākt jaunu cilvēku cilti un jaunu dzīvi, atjaunot un spodrināt zemi; bet neviens un nekur šos cilvēkus neredzēja, neviens nedzirdēja viņu vārdus un balsis.

Raskoļņikovu nomāca tas, ka šie neprātīgie murgi tik skumīgi un tik mocoši atbalsojas viņa atmiņā, ka tik ilgi neizzūd šo karsoņa sapņu iespaidi. Bija jau otrā nedēļa pēc lieldienām; ārā bija siltas un skaidras pavasara dienas; slimnīcas arestantu palatā atvēra logus (restotus, ar sardzi aiz tiem). Soņa visā viņa slimības laikā bija varējusi viņu apmeklēt palatā tikai divas reizes: katru reizi bija jāizlūdzas atļauja, bet to dabūt nenācās viegli. Tomēr viņa bieži ieradās slimnīcas pagalmā pie logiem, visvairāk novakarēs, bet dažreiz arī tāpat vien, tikai lai varētu kaut notālēm uz šiem logiem paskatīties. Kādā pavakarē Raskoļņikovs, jau gandrīz izvesēļojies, bija iemidzis; pamodies viņš nejauši piegāja pie loga un piepeši tālumā pie slimnīcas vārtiem ieraudzīja Soņu. Viņa tur stāvēja un, likās, kaut ko gaidīja. Viņam šai mirkli it kā kas iedzēla sirdi; viņš nodrebēja un žigli aizgāja no loga. Otrā dienā Soņa neatnāca, trešajā — tāpat. Viņš jūta, ka gaida to pilns nemiera. Pēdīgi viņu no slimnīcas izrakstīja. Pārgājis uz cietumu, viņš no arestantiem dabūja zināt, ka Sofja Semjonovna saslimusi, guļ mājās un nekur laukā neiet.

Ļoti noraizējies viņš sūtīja par viņu apvaicāties. Drīz viņš uzzināja, ka viņas slimība nav bīstama. Dabūjusi savukārt zināt, ka Raskoļņikovs pēc viņas tā sērojas un raizējas, Soņa atsūtīja viņam ar zīmuli rakstītu īsu vēstulīti, kurā ziņoja, ka viņai bijusi tikai neliela saaukstēšanās, tagad esot jau daudz labāk un drīz drīz viņa atnāksot ar viņu satikties darbā. Šo zīmīti lasot, viņa sirds spēcīgi un sāpīgi pukstēja.

Bija atkal dzidra un jauka diena. Agrā rītā, ap sešiem, viņš devās darbā uz upes krastu, kur šķūnī bija ierīkota ģipša dedzinātava un maltuve. Uz turieni šorīt gāja pavisam trīs strādnieki. Viens no arestantiem pasauca līdz konvoju un aizgāja ar to uz cietoksni pēc kāda instrumenta, otrs sāka skaldīt un likt cepli malku. Raskoļņikovs izgāja no šķūņa upes krastā, apsēdās uz šķūnim blakus sakrautajiem baļķiem un lūkojās uz plašo, tuksnesīgo upi. No augstā krasta ska-

tienam atklājās plaša apkārtnē. No tālā viņpuses krasta atli-doja tikko sadzirdama dziesma. Tur saules mirdzuma pielie-tajā, nepārredzamajā stepē kā mazi punktiņi bija saskatāmas klejotāju cilts jurtas. Tur bija brīvība, tur dzīvoja citi ļaudis, kam nav nekā kopīga ar šejienes iedzīvotājiem; tur, šķiet, pats laiks apstājies, it kā vēl nebūtu pagājis Ābrama un viņa ganāmpulku laikmets. Raskoļņikovs sēdēja un skatījās, nekustīgi, acu nenovērsdams; viņš nedomāja nekā, bet dziļa grūtsirdība iegūlās viņā un viņu sāpināja.

Piepeši viņam līdzās nez kur gadījās Soņa. Viņa gandrīz nedzirdami bija pienākusi klāt un apsēdusies viņam blakus. Bija vēl ļoti agrs, vēl rīta dzestrums nebija atlaidies. Viņai ap pleciem bija viņas vecais, nonēsātais burnusiņš un zaļais lakats ap galvu. Viņas sejā vēl varēja saskatīt pārciestās slimības pēdas, tā bija kļuvusi vājāka, bālāka, sikāka. Viņa mīli un priecīgi tam uzsmaidīja, bet roku sniedza, kā para-dusi, bikli.

Viņa vienmēr savu roku sniedza viņam nedroši, dažreiz nesniedza nemaz, it kā bīdamās, ka viņš to neatstumj. Ras-koļņikovs viņas roku allaž mēdza saņemt it kā ar pretīguma sajūtu, vienmēr sagaidīja viņu ar īgnumu, dažreiz visu ap-ciemojuma laiku ietiepīgi klusēja. Bija gadījumi, kad Soņa baidījās no viņa un ar dziļām skumjām gāja projām. Bet šoreiz viņu rokas palika viena otrā; viņš uzmeta tai žiglu skatienu un, nekā nesacījis, nodūra acis. Viņi bija vieni, ne-viens viņus neredzēja. Kōnvojs pašreiz bija aizgriezies prom.

Viņš pats nezināja, kā tas notika, tikai pēkšņi viņu it kā kaut kas sagrāba un nosvieda pie viņas kājām. Viņš raudā-dams apkampa Soņas ceļus. Pirmajā mirklī viņa briesmīgi izbijās, viņas seja sastinga. Viņa uztrūkās kājās un drebē-dama skatījās viņā. Bet tūlīt, tai pašā acumirkļi, viņa visu saprata. Viņas acis iemirdzējās bezgalīgā laimē: viņa sa-prata, tagad viņai nebija vairs šaubu, ka viņš mīl, bezgalīgi mīl viņu un ka pēdīgi šis brīdis ir tomēr klāt...

Viņi gribēja kaut ko runāt, bet nespēja. Viņu acis bija pilnas asaru. Viņi abi bija bāli un vāji; bet šais slimajās un bālajās sejās jau zaigoja atjaunotas nākotnes, pilnīgas aug-šāmcelšanās rītausma. Viņus jaunai dzīvei bija atmodinā-jusi mīlestība, viena sirds bija kļuvusi par bezgalīgas dzīvi-bas avotu otrai sirdij.

Viņi nolēma gaidīt un paciesties. Viņiem priekšā bija vēl

septiņi gadi, bet līdz tam laikam — cik daudz gandrīz nepanesamu moku un cik daudz bezgalīgas laimes! Viņš bija augšāmcēlies, viņš to noteikti zināja un juta ar visu savu atdzimušo būtņi; bet viņa — viņas dzīve taču piederēja tikai viņam!

Tās pašas dienas vakarā, kad cietums bija jau aizslēgts, Raskoļņikovs gulēja uz savas lāvas un domāja par viņu. Šai dienā viņam likās, ka visi katordznieki, viņa bijušie ienaidnieki, lūkojas uz viņu it kā citādāk. Viņš pats iesāka ar tiem sarunas, un tie viņam laipni atbildēja. Tagad guļot viņš to atcerējās; bet tā jau tam arī vajadzēja būt: vai gan tagad nebija visam jāpārvēršas?

Viņš domāja par Soņu. Viņš atminējās, kā bija viņu pastāvīgi mocījis, kā bija plosījis viņas sirdi; atcerējās viņas bālo, vājo sejiņu, bet šīs atmiņas viņu tagad gandrīz nemaz neapbēdināja: viņš zināja, ar kādu bezgalīgu mīlestību viņš tagad izpirks visas viņas ciešanas.

Un kas gan ir visas, *visas* šīs pagājušās ciešanas! Viss, pat viņa noziegums, pat tiesas lēmums un trimda tagad, pirmajā jūtu uzplūdumā, viņam šķita tikai kā kāds ārējs, dīvains, it kā pat ne ar viņu pašu noticis fakts. Šinī vakarā viņš nespēja ilgi un pastāvīgi par kaut ko domāt, saistīt pie kaut kā savas domas; bet viņš jau arī nebūtu šovakar nekā sev apzinīgi noskaidrojis: viņš tikai juta. Dialektikas vietā bija stājusies pati dzīve, un apziņā vajadzēja izveidoties kaut kam pavisam jaunam.

Zem spilvena viņam gulēja evaņģēlijs. Viņa roka it kā pati no sevis to paņēma. Šī grāmata piederēja viņai, tā bija tā pati, no kuras viņa bija lasījusi viņam par Lācaru. Katorgas sākumā viņš bija baidījies, ka Soņa viņu nomocīs ar reliģiju, uzplīsies viņam ar evaņģeliju, uzspiedīs viņam grāmatas. Viņam par lielu brīnumu Soņa ne reizes par to neieminējās, ne reizes nepiedāvāja arī evaņģeliju. Viņš pats bija to no viņas palūdzis neilgi pirms savas saslimšanas, un viņa klusēdama bija šo grāmatu atnesusi. Līdz šim vakaram viņš nebija to atvēris.

Viņš neatvēra to arī tagad, bet viņam pavīdēja kāda doma: «Vai ir iespējams, ka viņas pārliecība tagad nebūtu arī mana pārliecība? Vismaz viņas jūtas, viņas tieksmes . . .»

Arī Soņa visu šo dienu bija stipri uztraukta un naktī atkal pat saslīma. Bet viņa bija tik laimīga, ka gandrīz pati izbijās

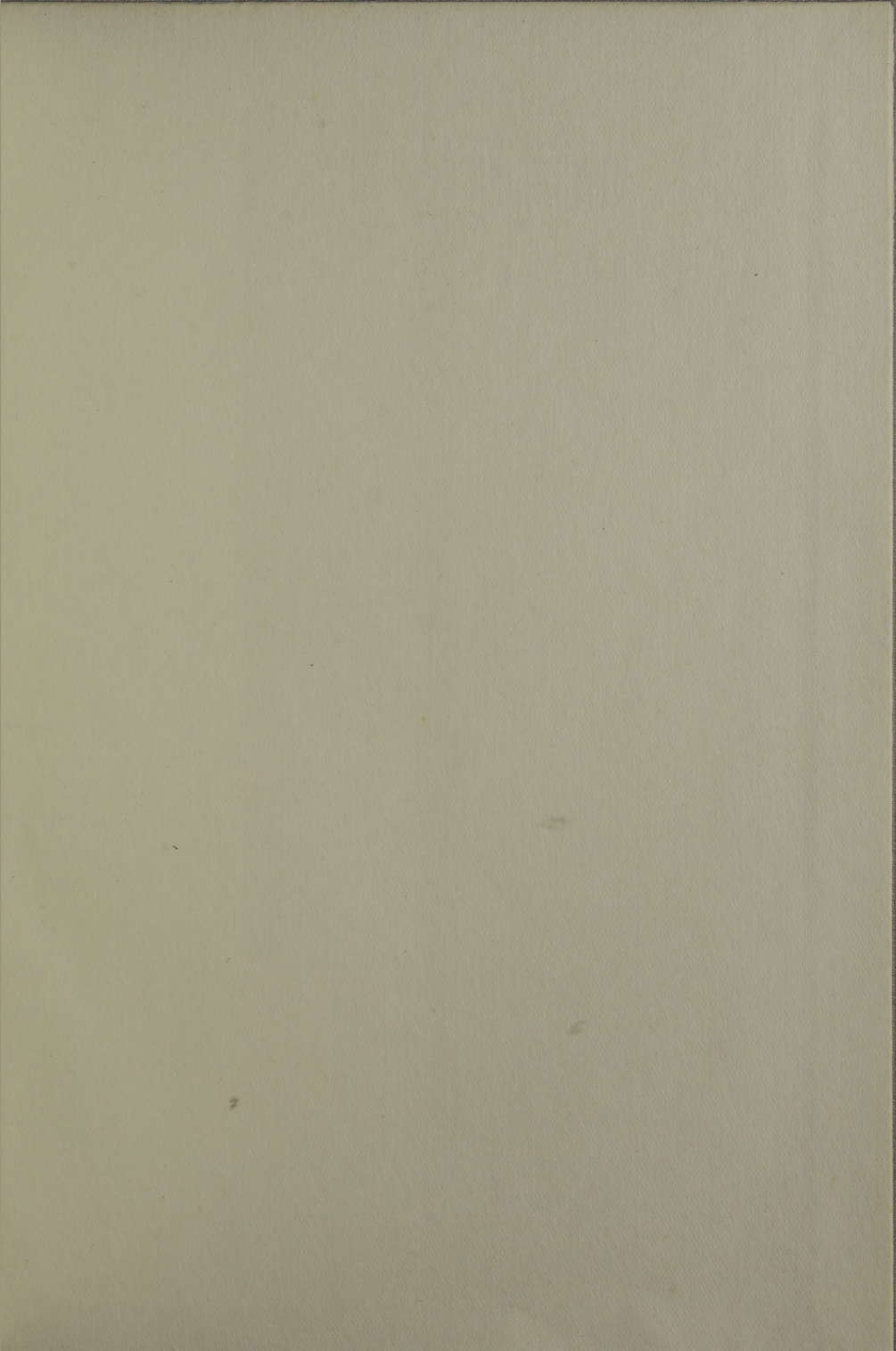
no savas laimes. Septiņi gadi, *tikai* septiņi gadi! Dažubrīd, savas laimes sākumā, viņi abi bija gatavi uzskatīt šos septiņus gadus kā septiņas dienas. Viņš pat nenojauta vēl, ka jaunā dzīve nebūs viņam par velti iegūstama, ka tā būs vēl dārgi jāizpērk, jāsamaksā par to ar lielu nākotnes varoņdarbu...

Bet te iesākas jau jauns stāsts, stāsts par cilvēka pakāpenisku atjaunošanos, stāsts par viņa pamazītnēju atdzimšanu, par viņa pakāpenisku pāreju no vienas pasaules otrā, par iepazīšanos ar jaunu, līdz šim pilnīgi nepazītu īstenību. Tas viss varētu kļūt par tematu jaunam stāstam, — bet šis mūsu tagadējais stāsts ir galā.

F. Dostojevskis
NOZIEGUMS UN SODS

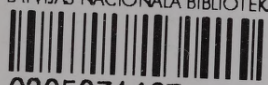
Redaktore T. Jarmolinska.
Mākslinieciskais redaktors A. Jēgers.
Techniskā redaktore L. Engere.
Korektore L. Šķinķe.
Nodota salikšanai 1957. g. 29. jūnijā. Pa-
rakstiņa iespiešanai 1957. g. 5. septembrī.
Papīra formāts 61×86/16. 34,26 fiz. iespiedl.;
34,26 uzsk. iespiedl.; 32,79 izdevn. l. Metiens
20 000 eks. Maksā 10 rbļ. 30 kap.

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECIBA
Rīgā, Padomju bulvārī 24. Izdevn. Nr.
9739-D1087. Iespiesta Izdevniecību, poligra-
fiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības
Galvenās pārvaldes Paraugtipogrāfijā Rīgā,
Puškina ielā 12. Pasūt. Nr. 1601.

[2,20]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305071467

10,30

